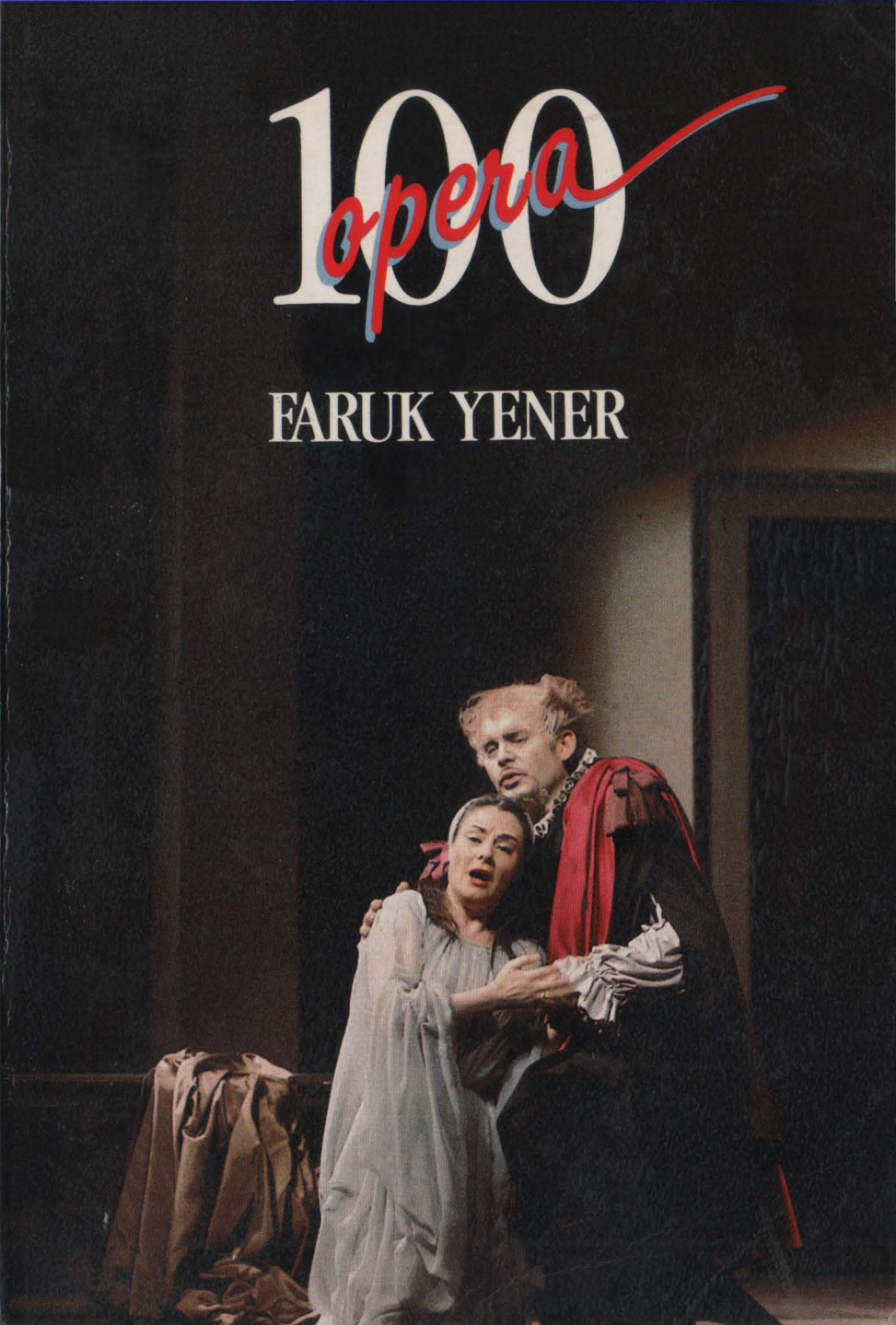
100 opera

FARUK YENER

100 OPERA

FARUK YENER

İSTANBUL
1992

Kapak Resmi:
REHA ERKAL

•

İç Motifler:
Gülsen YENER

© BATEŞ - Bayilik Teşkilatı A.Ş. 1992

BATEŞ YAYINLARI
Cağaloğlu - İST.
511 84 50
ISBN - 975 - 95339 - 1 - X

"100 OPERA"nın 2. (3.) BASKISINA ÖNSÖZ

Elinizdeki kitap, 1958 de yayınlanan 'Ünlü Operalar'dan sonra aynı yapıtın yeni düzenleme ve genişletilmesiyle oluşan 1963 yayını '100 Opera'nın ikinci baskısıdır. Bu baskıda iki opera çıkartılmış, yerine iki başka opera katılmıştır. Bu katımın gerektirdiği eser seçiminde batıda yayınlanmış bu tür kaynaklarla yurdumuzda sahnelenmiş eserler yeniden incelenmiş, gördüğü ilgi gözönünde tutulmuştur. Sunuş tekniği ve düzenlemedeki ilkeler aynı titizlikle uygulanmıştır.

Bir bilgi önderi yazmanın sorumluluğunu bir kez daha alırken en kolay anlaşılacak dili seçmenin gerekli olduğuna inanmıştım. Konuların açılış, düğümleniş ve çözümlenişi boyunca ana düşünü belirtmeye yarıyacak olay ve diyalogların titizlikle korunması, rollerin sahneye giriş düzenine göre sıralanması, isimlerin eserin yazıldığı dil de verilmesi, hemen her eserde önemli ve tanınmış bölümlerin tanındıkları sözcüklerle gösterilmesi de gözetildi. '100 Opera'nın artık bu alanda aydınlarımızı, sanat ve müzikseverlerimizi yabancı dilde yazılmış, bazıları yetersiz sayılabilecek niteliksiz kaynaklara başvurmak zorunda bırakmayacağı kanısındayım.

İleriye dönük bir adım daha atılmasına yardımcı olabilmişsem ne mutlu.

1 Ağustos 1992 **Faruk Yener**

BESTECİLER VE OPERALAR

	Sayfa
Georg Friedrich HAENDEL (1685 - 1759)	1
SERSE	2
Giovanni Battista PERGOLESI (1710 - 1736)	5
LA SERVA PADRONA (Hanım Olan Hizmetçi)	6
Christoph Willibald GLUCK (1714 - 1787)	8
ORFEO ED EURIDICE	9
Joseph HAYDN (1732 - 1809)	12
IL MONDO DELLA LUNA (Aydaki Âlem)	13
Wolfgang Amadeus MOZART (1756 - 1791)	15
IDOMENEO	16
DIE ENTFÜHRUNG AUS DEM SERAIL (Saraydan Kız Kaçırma)	19
LE NOZZE DI FIGARO (Figaro'nun Düğünü)	23
DON GIOVANNI	28
COSI FAN TUTTE (Bütün Kadınlar Böyle Yaparlar)	32
DIE ZAUBERFLÖTE (Sihirli Flüt)	35
Ludwig van BEETHOVEN (1770 - 1827)	42
FIDELIO	43
Gasparo SPONTINI (1774 - 1851)	47
LA VESTALE	48
Daniel François AUBER (1782 - 1871)	51
FRA DIAVOLO	52
Carl Maria von WEBER (1786 - 1826)	55
DER FREISCHÜTZ	56
OBERON	60
Giacomo MEYERBEER (1791 - 1864)	63
L'AFRICAINE	64
Gioacchino ROSSINI (1792 - 1868)	69
IL BARBIERE DI SIVIGLIA (Sevil Berberi)	70
LA CENERANTOLA (Kül Kedisi)	75
GUILLAUME TELL	79
Gaetano DONIZETTI (1797 - 1848)	83
L'ELISIR D'AMORE (Aşk İksiri)	84
LUCIA DI LAMMERMOOR	88
LA FILLE DU REGIMENT (Alayın Kızı)	93
DON PASQUALE	96

	Sayfa
Albert Lortzing (1801 - 1851)	99
DER WILDSCHÜTZ	100
Vincenzo BELLINI (1801 - 1835)	103
LA SONNAMBULA (Uyurgezer Kız)	104
NORMA	108
Otto NICOLAI (1810 - 1849)	111
DIE LUSTIGEN WEIBER VON WINDSOR (Windsor'un Şen Kadınları)	112
Ambrois THOMAS (1811 - 1896)	115
MIGNON	116
Friedrich von FLOTOW (1812 - 1883)	120
MARTHA	121
Richard WAGNER (1813 - 1883)	124
RIENZI	125
DER FLIEGENDE HOLLAENDER (Uçan Hollandalı)	128
TANNHAEUSER	133
LOHENGRIN	137
TRISTAN UND ISOLDE	141
DIE MESITERSINGER VON NÜRNBERB (Nürnberg'li Usta Şarkıcılar)	145
DER RING DES NIBELUNGEN	150
DAS RHEINGOLD (Rhein Altını)	152
DIE WALKÜRE (Valküreler)	155
SIEGFRIED	159
DIE GÖTTERDAEMMERUNG (Tanrıların Grubu)	163
PARSIFAL	167
Giuseppe VERDI (1813 - 1901)	171
NABUCCO	172
MACBETH	175
LA BATTAGLIA DI LEGNANO (Legnano Savaşı)	182
LUISA MILLER	186
RIGOLETTO	189
IL TROVATORE	195
LA TRAVIATA	199
LES VEPRES SICILIENNES	203
UN BALLO IN MASCHERA (Maskeli Balo)	206
LA FORZA DEL DESTINO (Talihin Gücü)	212
DON CARLOS	218
AIDA	222
OTELLO	226
FALSTAFF	233
Charles GOUNOD (1818– 1893)	238
FAUST	239

Sayfa

Jacques OFFENBACH (1819 - 1880) 243
LES CONTES d'HOFFMANN (Hoffman'dan Hikâyeler) 244
Edouard LALO (1823 - 1892) 249
LE ROI d'YS (Ys Kıralı) 250
Bedrih SMETANA (1824 - 1884) 253
SATILMIŞ NİŞANLI 254
Peter CORNELIUS (1824 - 1874) 257
DER BARBIER VON BAGDAD (Bağdat Berberi) 258
Johann STRAUSS (Oğul) (1825 - 1899) 261
DIE FLEDERMAUS (Yarasa) 262
Amilcare PONCHILELLI (1834 - 1886) 266
LA GIOCONDA 267
Aleksandr BORODIN (1834 - 1887) 271
PRENS IGOR 272
Camille SAINT - SAENS (1835 - 1921) 275
SAMSON ET DALILA 276
Léo DELIBES (1836 - 1896) 280
LAKME 281
Georges BIZET (1838 - 1875) 284
CARMEN 285
Modest MUSSORGSKİ (1839 - 1881) 290
BORIS GODUNOF 291
Peterh ÇAYKOVSKI (1840 - 1893) 296
YEVGENI ONYEGIN 297
Jules MASSENET (1842 - 1912) 300
MANON 301
WERTHER 304
Nikolay RIMSKI - KORSAKOF (1844 - 1908) 307
ALTIN HOROZ 308
Engelbert HUMPERDINCK (1854 - 1921) 312
HAENSEL UND GRETEL 313
Ruggiero LEONCAVALLO (1858 - 1919) 318
I PAGLIACCI (Palyaçolar) 319
Giacomo PUCCINI (1858 - 1924) 322
MANON LESCAUT 323
LA BOHEME 328
TOSCA 332
MADAMA BUTTERFLY 336
LA FANCIULLA DEL WEST (Batının Kızı) 342
IL TABARRO (Pelerin) 349
GIANNI SCHICCHI 354
TURANDOT 356
Hugo WOLF (1860 - 1903) 363
DER CORREGIDOR (Yargıç) 364

Sayfa

Emil Nikolaus von REZNICEK (1860 - 1945) 368
DONNA DIANA 369
Gustav CHARPENTIER (1860 - 1956) 371
LOUISE 372
Claude DEBUSSY (1862 - 1918) 375
PELLEAS ET MELISANDE 376
Pietro MASCAGNI (1863 - 1945) 382
CAVALLERIA RUSTICANA 383
Eugen d'ALBERT (1864 - 1932) 386
TIEFLAND 387
Richard STRAUSS (1864 - 1949) 391
SALOME 392
ELEKTRA 396
DER ROSENKAVALIER (Güllü Şövalye) 400
Francesco CILEA (1866 - 1950) 404
ADRIANA LECOUVREUR 405
Umberto GIORDANO (1867 - 1948) 409
ANDREA CHENIER 410
İtalo MONTEMEZZI (1875 - 1952) 415
L'AMORE DEI TRE RE (Üç Kıralın Aşkı) 416
Ermanno WOLF - FERRARI (1876 - 1948) 419
I SEGRETO DI SUSANNA (Susanna'nın Sırrı) 420
Alban BERG (1885 - 1935) 422
WOZZECK 423
George GERSHWIN (1898 - 1937) 428
PORGY AND BESS 429
Adnan SAYGUN (1907) 433
KEREM 434
Gian - Carlo MENOTTI (1911) 439
CONSUL (Konsolos) 440
Benjamin BRITTEN (1913) 444
Peter GRIMES 445
Ferit TÜZÜN (1929) 448
MİDASIN KULAKLARI 449
Okcan DEMİRBAŞ (1942) 451
IV. MURAT 452

OPERANIN HİKÂYESİ

Opera sanatının anayurdu İtalya'dır. Rönesans'ın başlıca merkezlerinden biri olan Floransa, çağımız müzikli sahne eserlerinin de beşiği sayılır. İncelemelerden, opera fikrinin bu şehirdeki bazı müzikçi ve şairlerin birleşerek eski Yunan oyunlarına benzer eserler yazmak istemelerinden doğduğu anlaşılıyor. Örnek olarak «Yunan Trajedisi» alınınca eşlik edecek müziğin nasıl olacağı problemi tartışmalara yol açmış, mısraları Renuccini tarafından yazılan ve Peri tarafından 1594 de bestelenen **'Dafne'** adlı ilk opera sanat çevrelerinde büyük heyecan uyandırmıştı. Böyle bir verimde, sarayını operanın ilk yaratıcılarına açıp onları destekleyen sanatsever Vernio Kontu Giovanni Bardi'nin rolü ve hizmeti büyüktür. Peri 1600 yılında **'Euridice'** adlı bir opera daha yazmıştır. Her iki verimi de basit şarkılarla donanmış ilkel opera örnekleridir.

Operada ilk gelişimi Monteverdi'de görüyoruz. 1607 yılında bestelediği 'Orfeo' adlı operasıyla orkestrayı birinci plâna almış, ses türlerini zenginleştirmiştir. Gagliani ve Rossi gibi bestecilerle koro, resitatif ve gelişmiş arya türleri doğmuş, 1637 de Venedikte ilk opera binasının açılmasıyla sanatın merkezi Floransa'dan bu şehre geçmiştir. Burada koro ikinci plâna alınmış, 'arioso', 'canzone', 'cavatine', gibi yeni teganni şekilleri katılmış, resitatif önem kazanmıştır. Cesti, Ziani, Draghi, Pallavicini, Vivaldi ve Lotti gibi sanatçılarla Venedik uslûbu opera doğmuştur.

İtalyan operası Avrupaya tez zamanda yayıldı. Almanya'da 1627 de ilk defa Schütz **'Daphne'** adlı Floransa stili bir opera besteledi. Müzikli sahne eserleri Alman şehirlerinde, özellikle Viyana, Münih, Dresden, Hamburg ve Leipzig tiyatrolarında yer buldu. Oynanan eserler İtalyancaydı. Ulusal Alman operası 1644 yılında Staden tarafından yazılan ve ilk Almanca opera olan **'Seelewig**, adlı eserle başlamış, Hamburg, Alman Operasının ilk bellibaşlı merkezi olmuştur. Strung, Kusser ve Keiser gibi besteciler de ilk önderlerdir. İngilterede Purcell, İtalyan uslûbu birkaç opera bıraktı. Fransada opera zevki 1645 senelerinden sonra memlekete gelen İtalyan opera truplarının etkisiyle uyandı. 1671 de ilk opera binası Académie Royal de Musique, Cambert adlı bestecinin **'Pomane'** adlı eseriyle açıldı. Fransız operasının o zamanki büyük yaratıcısı aslen İtalyan olan Lully'dir. Klâsik tiyatro eserleri, Corneille'in trajedileri, Molière'in komedileri bestelendi, saray balesi ve çeşitli danslar operanın ana süsleri olarak kullanıldı. Lully'nin günümüze kalmış eseri 1674 de yazdığı **'Alceste**'dir. Lully okulunu Rameau 1733 de bestelediği **'Hippolyte et Aricie'** operasıyla sürdürdü.

17 nci yüzyıl sonlarına doğru Napoli, İtalyan operasının merkezi olmaya başladı. Okul, Provenzale tarafından kuruldu ve Alessandro Scarlatti tarafından başarıyla temsil edildi. Bu okulda bir takım özellikler görmekteyiz; zengin melodik şarkılar **'bel canto'**, güzel, uzun aryalar, **'secco recitativo** — eşliksiz resitatif' gibi... Scarlatti'den sonra Leo, Durante, Feo ile Haendel'in de etkisinde kaldığı bu okul müziğin şiir ve söze üstünlüğünü kabul etmişti. Daha sonraları Zeno ve Metastasio gibi metin şairlerinin trajedilerini besteleyen Bonancini, Porpora ve Piccini opera sanatına yeni buluşlar getirdiler. Orkestra eşliği ile yapılan resitatifler bunların arasındadır. Almanyada bu çağın büyük bestecileri Hasse ve Graun **'opera buffa — gülünçlü opera'** türünde başarı gösterdiler. İtalyada yine bu çağlarda büyük operaların perde aralarında **'intermezzo'** denilen küçük, hafif sahne eserleri oynanıyordu. Pergolesi 1733 de bestelediği **'La Serva Padrona'** adlı 'intermezzo'su ile bu tarzın üstün bir örneğini verdi.

'La Serva Padrona' birçok İtalyan ve Fransız bestecisi üzerinde etkiler yaparak **'opéra comique'** in doğmasını sağladı. 'İntermezzo'nun diğer ustaları şunlardır: Guglielmi, Paisiello ve Cimarosa.

Halk müziğinin etkisiyle yazılmış gülünçlü operalar 18 inci yüzyılda özellikle İngilterede tutuldu. **'Ballad Opera'** denilen bu biçim eserlerden Gay'ın yazıp Pepusch'un bestelediği **'Begger's Opera - Dilenci Opera'**sı büyük başarı kazanarak Londra'da bulunan Haendel'in yaygın ünü için tehlikeli oldu. Bu biçim Almanya'ya **'Singspiel'** adıyla geçti. Weiş'nin yazdığı ve Standfuss'un bestelediği **'Der Teufel ist los'** adlı 'singspiel' bu yolda ilk eser olarak kabul edilir. Aynı üslûptaki eserlere Fransa'da 'opéra comique' dendi. Bunlara güzel bir örnek J. J. Rousseau'nun **'Le Devin du Village'** adlı eseridir. Bu yolda eser veren diğer besteciler şunlardır: Duni, Philidor, Monsigny ve Grétry.

'Singspiel' Almanya'da Mozart'la en üstün, en zarif örneklerini kazandı: **'Die Entführung aus dem Serail'** ve **'Die Zauberflöte'** gibi... Haydn, Dittersdorf, Neefe, Benda ve Reichardt bu biçimin diğer tanınmış simalarıdır.

Ciddî opera Gluck ve metin şairi Calzabigi ile sürüp gidiyordu. Buna en belirli örnek 1762 de yazdığı **'Orfeo ed Euridice'** dir. Fransız operası uzun süre Gluck'un etkisinde kaldı. 19 uncu yüzyıl boyunca devam eden bu etki Cherubini, Méhul, Lesueur, Spontini ve Berlioz'da görülür. Beethoven tek operası **'Fidelio'** ile bu etkiden kısmen kurtulmuş, insan sesini çalgı gibi kullanmış, eşliksiz resitatifler dışında süreli bir sahne senfonisi vermiştir. Mozart önce İtalyan daha sonra Gluck tarzını denemiştir. Operalarının çoğu italyanca yazılmış olmasına rağmen özlü bir karakter taşıyor, çok şey vadediyordu. Bekleneni kısa ömrünün sonlarında verdi; bu 1791'de bestelenip oynanan **'Die Zauberflöte'** operasıydı. Mozart bu eserle Alman sanatında çağ açıyor, gerçek Alman operası başlıyordu.

Opera sanatı en büyük gelişmeyi 19 uncu yüzyılda gösterdi. Yüzyılın ilk yarısında 'opera buffa' İtalya'da Rossini ve Donizetti ile dikkate değer örnekler kazandı. Bu bestecilerin zengin melodili neşeli eserleri her tarafta büyük rağbet kazanıyor, ciddî ve romantik opera Bellini ile gelişiyordu. Ros-

sini Fransa'da yazdığı **'Guillaume Tell'** ile İtalyan melodi zenginliğini büyük Fransız operası tekniği ile bağdaştırıp başarılı bir eser verdi. Auber, Helévy, Meyerbeer ciddî Fransız operasının, Boieldieu ve Adam komik operanın başlıca temsilcileri oldular.

Yine aynı çağlarda İtalyan opera tarihinin en büyük simalarından biri, Giuseppe Verdi dünya sahnelerini kendisine bağlamaya başladı. Büyük sanatçı melodi zenginliği ve geniş ilhamıyla birbiri arkasına eser veriyor, bunlar büyük başarı elde ediyordu. Almanya'da Weber'le başlayan romantizm Manschner ve Spohr gibi bestecilerin eserlerinde belirli kalıplara yöneliyordu. 'Singspiel' Lortzing, Kreutzer, Flotow, Cornelius ve Nicolai ile çevresindeki ilgiyi sürdürebilmişti.

Opera sanatı Wagner'le yeni ilkelere ulaşıyordu. Yapı yönünden getirdiği ilk yenilik **'Leitmotiv'**dir. Bu belirli motifler operalarındaki temel fikri açıklamaya yardım eder, bir olay veya kişiyi dinleyiciye yer yer hatırlatır. Wagner, operalarında bütün sanatları birleştirmeye çalışmış, temsillerde büyük önemi olan müzik, şiir, resim, ışık, mimarî ile operaları 'topyekûn sanat eseri' halinde sunulmak istenmiştir. Bu büyük sanat politikacısı etkisini günümüze kadar uzatmış, opera sanatında yaptığı devrimler geniş yerleşme alanları bulmuştur.

19 uncu yüzyılın sonunda İtalya'da edebî etkiler **'Verismo'** denilen bir okul yarattı. Büyük temsilcileri Mascagni, Leoncavallo ve Puccini'dir. **'Lirik Dram'** tarzı Fransa'da Gounod, Thomas, Bizet, Delibes, Massenet, Charpentier ile güzel eserlerin doğmasını sağladı. Debussy **'Pelléas et Mélisande'** dramı ile Wagner'e karşıt bir akımın manifestosunu veriyordu.

Yine 19 uncu yüzyılda yer yer uyanan ulusal müzik okulları, mahallî renklerle işlenmiş karakteristik operaların yayılmasını sağladı. Rus operası Glinka ile doğdu, Dargomişski, Mussorgski, Borodin ve Rimski Korsakof'la güzel eserler kazandı. Rubinştayn ve Çaykovski daha çok lirik Fransız dramları etkisinde eserler verdiler. Operada ulusal dans ve şarkılara önem verilen diğer örneklere Çekoslovakya'da Dvorjak ve Smetana, Polonya'da Muniuşko'nun eserlerinde rastlıyoruz. Macaristan'da Dohnanyi ve Bartok memleketlerinde ulusal operanın kurucuları oldular.

20 nci yüzyılın ilk yarısında opera sanatı türlü etkilerle oldukça karışık bir durum gösterir. Bazılarında Wagner ve Debussy'nin karşıt özellikleri birleşmiş, bazılarında caz ve romantizm karışmıştır. Bunun nedenlerini çağımızın bestecisinin daima yenilik yolunda yaptığı denemelerde aramak yerinde olur. İtalya ve Almanya'da 'yeni klasizm' ve 'yeni romantizm'in halk tarafından kolay benimsenmesi Busoni, Orff, Montemezzi, Hindemith, Egk gibi bestecilerin biçim yönünden alışılmış fakat ses unsurları bakımından değişik eserler vermelerine sebep olmuştur. Yalnız Hindemith kısa operalarıyla biçim denemelerinin en parlağını yapmış, Orff, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra verdiği 'sahne oratoryaları' ile bu denemelerin son zamanlarda en çok tutulan örneklerini bestelemiştir. Yüzyılın yaygın müzik elemanlarından 'caz'ı Weill, Kşenek ve Gershwin kullanmışlardır. İngiltere'de Britten yine 'yeni

romantizm'e bağlı kalmış, Amerika'da genç besteci Menotti, vatandaşı Puccini'nin paletinden yararlanarak sevilmiş halk operaları vermeye başlamıştır. İsviçre'de de pek lirik iki besteci, Schöck ve Sutermeister yerli kalan bazı eserlerle tanınmışlar, Rusya'da Prokofiyef ve Şostakoviç 'yeni klasizm'in çerçevesi dışına çıkamamışlardır.

Yüzyılın müzikli dram sahasında ilgiyle karşılanan diğer eserlerini **'on iki ton'** kurallarıyla besteleyen sanatçılar, bu arada Berg, Schöberg ve Henze vermişlerdir. Ayrıca Stravinski, bazı Fransız bestecileri, bu arada Honegger, Milhaud ve Poulenc de değişik buluşlarla sahneyi ihmal etmemişlerdir.

Günümüzde opera ikinci bir dünya savaşının sarsıntılarından diğer sanat kolları gibi yavaş yavaş kurtulmakta, uygar ülkeleri yeni binalar, sahneler süslemekte, yüzyılın genç enerjik bestecileri yorulmak bilmez çalışmalarıyla eser vermektedirler.

BİZ TÜRKLER VE OPERA SANATI

Atalarımızın batı gösteri türleri içinde karşılaşıp tanıdıkları ilk örnekler **'bale', 'bale-pantomim'** ve **'opera,** lar olmuştur. Bu türler özellikle padişah saraylarında görülmüş, daha sonraları halk arasında da yer almıştır. Dilimize çevrilen ilk oyun bir opera metnidir. Bir Türk yazarı tarafından kaleme alınan ilk oyun da opera metni biçiminde düzenlenmiştir.

Operanın doğup gelişmeye başladığı 16 ncı yüzyılda saray düğünleri ve şenliklerine Avrupadan bale trupları getirtmek yaygın bir moda olmuştu. Bu truplar, konuları genellikle Yunan mitolojisinden alınmış gösteriler yapıyor, ilgiyle karşılanıyorlardı. 17 nci yüzyılda opera sanatının geniş yerleşme alanları bulması sarayda bu türe karşı eğilimin artmasını sağlamış, Sadrazam Köprülü Fazıl Ahmet Paşa bir düğün vesilesiyle Venedikten tam kuruluşlu bir opera trupu getirtmeyi istemiş, törene çok kısa süre kaldığı için bu isteğini gerçekleştirememiştir. Fakat bu çağlarda Avrupa'ya gönderilen Türk elçileri özellikle operaya ilgi göstermişler, görüp işittiklerini saray çevrelerine ulaştırmışlardır. Bunlar arasında en ünlüsü 1719 yılında Paris'e gönderilen Yirmisekiz Mehmet Çelebi'nin izlenimleridir. Çelebi bu temaşa kolunu şöyle anlatıyor:

«Saraya muttasıl bir yere vardık. Ol mahallî mahsus 'opare' için yapılmış. Alâ meratibinnas herkesin oturacak yeri var. Bizi kıral oturduğu yere götürdüler. Kırmızı kadife ile döşenmiş idi, rical ve nisa ile malâmal (ağız ağıza) dolmuş idi. Ve yüzden mütecaviz envai saz hazır idi. Akşama bir saat var idi, her tarafı kapalı olmakla birkaç yüz balmumu yanmış ve billûr avizelerde dahi bihesap mumlar yanmışidi, ol mahal ziyade tekellüf ile yapılmış cümle trabzanları ve amudları ve cidarını erbaası ve sakafı (direkleri, tavanı, duvarları) halkâri (altın yaldızlı) olup gelen nisa ve dibalara ve cevherlere müştahrak olup mumların şulesinde bir haletfeza pertev (şaşaa, parlaklık) zuhur etmiştir ki tabir olunmaz. Ve pişigâhımızda (önümüzde) sazendeler olduğu mahalde bir münakkaş (nakışlı, resimli) kebir perde âvihte (asılmış) etmişlerdi. Tamam yerleştikten sonra nagârol perde ref olup (kalkıp) verasından (arkasından) bir sarayı azim zuhur eyledi. Sarayda bazendeler (oyuncular) libası mahsusları ile ve yirmi kadar peri peyker murassa libas fistanlar ile (elmas elbiseli peri kızları) meclise tekrar şaşaa endaz olup sazları dahi suruda ağaz ettiler (ötmeye başladılar). Bir miktar raksolunup badehu opareye başladılar. Bunun maddesi bir hikâyeyi mücessem göstermek... Her hikâyeyi bir kitap edip basmışlar, ceman otuz kitap olmuş, her birinin adı var. Her mecliste bir gûna hikâyeyi henüz zuhur etmiş gibi

gösterirler. Bizim olduğumuz mecliste; bir padişah var imiş. Bir gayrı padişahın kızına âşık olmuş ve talepkâr olmuş ama kız dahi bir gayrı padişahın oğluna âşık imiş. Beyinlerinde geçen sergüzeştleri ayniyle gösterdiler. Meselâ padişah kızın bahçesine varacak oldu. Nazargâhımızda olan saray ânı vahitte kaybolup yerinde bir bahçe zuhur ettiki limon ve turunç ağaçlarıyla malâmal idi. Ve bir vakit olduki tazarru ve niyaz için (Allaha dua ve yalvarma) kilîseye varacak oldu. Ol bahçe yerine filhal bir azîm kilise zahir oldu. Ve beyinlerinde beyanhümayu tevdid ve tefrik için sihire müracaat iktiza edip her türlü sihirler gösterip ateşbazlık ettiler (meseleyi hal için sihire müracaat ettiler) ve atlı ve piyade asker ile cenkler gösterdiler. Ve gökten bulut ile adamlar inip ve yerden adamlar uçurdular. Neticeyi kelâm ol kadar hayretfeza şeyler gösterdilerki kabili tabir değil. Ve radü berk (şimşek ve gökgürültüsü) gösterdiler ki görülmedikçe itimad olunmayacak. Acayip ve garaip temaşa olundu. Ve halâtı aşkı bir rütbede izhar ve icra ederlerdi ki gerek padişahın ve gerek kızın ve gerek şehzadenin evzau etvarına bakıldıkça tab'a rikkat gelirdi. Ve bu oparenin kibar nastan bir muteber kimesne nazırı var. Kesirülmasarif (çok masraflı) bir sanat olmakla iradını dahi tatbik etmişler. Ve âzim mîrî başlamışlar (iradlarından ve devletten yardım temin etmişler.)»

Yirmisekiz Mehmet Çelebi'nin anlattıkları o çağlardaki Fransız opera sanatına ait Batı kaynaklarının verdiği bilgilere tümüyle uymaktadır. Dikkatli elçi bütün incelikleri not etmiş, operanın masraflı bir sanat olduğunu belirtmiş, belki de Lully veya Rameau'nun eserlerinden birini seyretmiştir. Yine aynı yüzyılda Berlin ve Petersburg'a giden elçilerimiz de bu çekici sanat türünden hayranlıkla bahsetmişlerdir.

Tarihî kaynak ve belgelere göre yurdumuzda ilk operayı seyreden padişahın kesinlikle Üçüncü Selim olduğu ve bu temsilin Topkapı Sarayında verildiği anlaşılıyor. Bu devrimci padişah 1797 yılı Mayıs ayında bir İtalyan trupunu seyretmiştir. Tanzimat'dan sonra Batıyla ilintilerimizin artması üzerine Beyoğlunda halk için tiyatrolar açılmış, bunlar arasında Bosko adlı bir hokkabazın kurduğu sahnede opera gösterileri de yer almıştır. Bu temsillere şehirdeki yabancılar ve Türkler geliyordu. Bosko Tiyatrosu genellikle İtalyan trupları tarafından oynanan eserlerin daha iyi anlaşılıp sevilmesi için metinleri türkçeye çevirip dağıtmaya koyulmuştu. Bunlardan 1842 yılında basılan ilk metin Gaetano Donizetti'nin **'Belisario'** adlı eserine aittir. Bosko'nun binası 1844 yılında Tütüncüoğlu Mihail Naum tarafından alınmış ve perdesini yine Gaetano Donizetti'nin **'Lucrezia Borgia'** adlı operasıyla açmıştır. Naum bu tarihten sonra batı gösteri sanatlarının yurdumuzda sevilip yayılması yolunda yıllar sürecek hizmetlerine başlamış, 19 uncu yüzyıl Avrupasında sevilip tutulan örnekleri sıcağı sıcağına Beyoğluna aktarmaya koyulmuştur. 1846 yılında eski binanın yanışı cesaretini kırmamış, Babıâli'den, yabancı ülkeler elçilerinden ve bazı zenginlerden yardım toplayarak ikinci binasını yaptırmış, İtalya'dan uzman ve sanatçılar getirerek yeni perdesini 1848 de Verdi'nin **'Macbeth'** adlı eseriyle açmıştır. Bu operanın İtalya'da ilk defa bu olaydan bir yıl önce oynandığı düşünülürse Naum Efendi'nin ne usta, ne

ileri görüşlü bir 'gösteri adamı' olduğu anlaşılır. Eldeki bilgilere göre bu alandaki çabalarıyla süreli bir gelişim sağlamış, bu arada çağının tanınmış ses sanatçılarını çağırıp dinletmiş, salonunda defalarca padişahlar yer almış, hattâ şehre gelen pek çok misafir kıral ve kıraliçeler temsillerde bulunarak takdirlerini belirtmişlerdir. 26 yıl boyunca Naum Efendi'nin yönettiği sahnelerde yer alan bazı eserler arasında unutulmuş olanlar bulunduğu gibi hâlâ repertuarın en sevilen örnekleri olarak kalanlar da var. İşte bunlardan birkaçı: Rossini **'Sevil Berberi'**, Donizetti, **'Don Pasquale'**, ve **'Lucia di Lammermoor'**, Meyerbeer, **'Robert, le Diable'**, Bellini, **'Norma'** Verdi, **'Nabucco'**, **'Ernani'**, **Il Travatore'**, **'La Traviata'**, **'Rigoletto'**, **'Un Ballo in Maschera'.**

İstanbul'da opera temsilleri 19 uncu yüzyılın ikinci yarısından sonra yalnız bir sahnenin tekelinde kalmamış, Gedikpaşa Tiyatrosunda da bu yolda denemeler yapılmış, tanınmış eserler oynanmıştır. Yine aynı çağlarda Abdülmecit gibi Batı müziğine karşı geniş ilgi gösteren bir padişah İtalya'dan getirtilen değerli müzikçilere yer vermiş, sarayda bu müziğin bütün türleriyle tanınması için çalışmıştır. Bu müzikçilerin en önemlisi şüphesiz ünlü besteci Gaetano Donizetti'nin kardeşi Giuseppe Donizetti ve Guatelli'dir. Sarayda orkestra ve bandolar kurulmuş, operetler temsil edilmiş, sık sık misafir opera trupları çağrılmıştır.

Beyoğlu'ndaki opera gösterileri aydınların çevresinde geniş yankılar yapmış, şair Abdülhak Hâmid'in babası Hayrullah Efendi 1844 - 1845 yıllarında bu hareketlerden esinli olarak **'Hikâye-i İbrahim Paşa be-İbrahim-i Gülşenî'** adlı bir oyun yazmıştır. Eserin içindeki öğütlerden dilimizde yazılan bu ilk tiyatro parçasının bestelenmek amacı ve düşüncesiyle kaleme alındığı anlaşılmaktadır.

Opera sanatı Cumhuriyetin ilânına kadar İstanbul ve İzmir'de geçici truplar tarafından verilen temsillerle sürmüş, çevresindeki ilgi daha da genişleyip yayılmak imkânını bulamamıştır. Cumhuriyet çağında başlayan devrimler sanat alanında da belirtisini göstermeye koyulmuş, bu arada müzik eğitim ve öğretimi için Ankara'da Musiki Muallim Mektebi, İstanbul'da Belediye Konservatuvarı çalışmalarına başlamıştır. Bir yandan Avrupaya gönderilen kabiliyetli gençlerden bazıları yurda dönmüş ve bu kurumlarda görevlenmişlerdir. Örnek olarak daima Batıyı gösteren Büyük Atatürk çok sesli müzik çabaları yanında özellikle operaya önem verilmesini istemiştir. Musiki Muallim Mektebi Ankara Devlet Konservatuvarı adıyla yeni bir düzene girerken çağımızın en ünlü rejisörlerinden Karl Ebert'in öğretmenliğiyle Devlet Operası Tatbikat sahnesi kurulmuş, ilk opera gösterileri başlamıştır. Kabiliyetli Türk gençleri üstün çalışmalar sonucunda Dünya repertuvarının sevilen örneklerini başarıyla temsile koyulmuşlar, aralarından bazıları uluslararası ün sağlamışlardır. Devlet Operası binası tamamlandıktan sonra yurdumuz donatımı tam bir sahneye kavuşmuş, Ankara'yı perdesini beş yıl önce açan İstanbul Şehir Operası izlemiştir. Sanatsever ulusumuzun yakın ilgisi, Türk bestecilerinin çabaları, bu güzel sanat türünün yurdun her bölgesine yayılmasını sağlayacak, Ankara ve İstanbul'dan sonra bütün şehirlerimizi birer kültür tapınağı gibi opera binaları süsleyecektir.

OPERALAR

	Sayfa
ADRIANA LECOUVREUR	405
AFRICAINE L'	64
AIDA	222
ALTIN HOROZ	308
AMORE DEI TRE RE, L' (Üç Kıralın Aşkı)	416
ANDREA CHENIER	410
BALLO IN MASCHERA, UN (Maskeli Balo)	206
BARBIERE DI SIVIGLIA, IL (Sevil Berberi)	70
BARBIER VON BAGDAD, DER (Bağdat Berberi)	258
BATTAGLIA DI LEGNANO, LA (Legnano Savaşı)	182
BOHEME, LA	328
BORIS GODUNOF	291
CARMEN	285
CAVALLERIA RUSTICANA	383
CENERANTOLA, LA (Kül Kedisi)	75
CONSUL (Konsolos)	440
CONTES d'HOFFMANN, LES (Hoffman'dan Hikâyeler)	244
CORREGIDOR, DER (Yargıç)	364
COSI FAN TUTTE (Bütün Kadınlar Böyle Yaparlar)	32
DON CARLOS	218
DON GIOVANNI	28
DONNA DIANA	369
DON PASQUALE	96
ELEKTRA	396
ELISIR d'AMORE, L' (Aşk İksiri)	84
ENTFÜHRUNG AUS DEM SERAIL, DIE (Saraydan Kız Kaçırma)	19
FALSTAFF	233
FANCIULLA DEL WEST, LA (Batının Kızı)	342
FAUST	239
FIDELIO	43
FILLE DU REGIEMENT, LA (Alayın Kızı)	93
FLEDERMAUS, DIE (Yarasa)	262
FLIEGENDE HOLLAENDER, DER (Uçan Hollandalı)	128
FORZA DEL DESTINO, LA (Talihin Gücü)	212
FRA DIAVOLO	52
FREISCHÜTZ, DER	56

	Sayfa
GIANNI SCHICHI	354
GIOCONDA, LA	267
GUILLAUME TELL	79
HAENSEL UND GRETEL	313
IDOMENEO	16
KEREM	434
LAKME	281
LOHENGRİN	137
LOUISE	372
LUCIA DI LAMMERMOOR	88
LUISA MILLER	186
LUSTIGEN WEIBER VON WINDSOR (Windsor'un Şen Kadınları)	112
MACBETH	175
MADAMA BUTTERFLY	336
MANON	301
MANON LESCAUT	323
MARTHA	121
MEISTERSINGER VON NÜRNBERG, DIE (Nürnbergli Usta Şarkıcılar)	145
MİDAS'IN KULAKLARI	449
MIGNON	116
MONDO DELLA LUNA, IL (Aydaki Âlem)	13
IV. MURAT	452
NABUCCO	172
NORMA	108
NOZZE DI FIGARO, LE (Figaronun Düğünü)	23
OBERON	60
ORFEO ED EURIDICE	9
OTELLO	226
PAGLIACCI, I	319
PARSIFAL	167
PELLEAS ET MELİSANDE	376
PETER GRIMES	445
PORGY AND BESS	429
PRENS IGOR	272
RIENZI	125
RIGOLETTO	189
RING DES NIBELUNGEN, DER (Nibelungen Yüzüğü)	150
DAS RHEINGOLD (Rhein Altını)	152
DIE WALKÜRE (Valküreler)	155
SIEGFRIED	159
DIE GÖTTERDAEMMERUNG (Tanrıların Grubu)	163
ROI d'YS, LE (Ys Kralı)	250
ROSENKAVALER, DER (Güllü Şövalye)	400
SALOME	392
SAMSON ET DALILA	276

Sayfa

SATILMIŞ NİŞANLI 254
SEGRETO DI SUSANNA, I (Susanna'nın Sırrı) 420
SERSE 2
SERVA PADRONA, LA (Hanım Olan Hizmetçi) 6
SONNAMBULA, LA (Uyurgezer Kız) 104
TABARRO, IL (Pelerin) 349
TANNHAEUSER 133
TIEFLAND 387
TOSCA 332
TRAVIATA, LA 199
TRISTAN UND ISOLDE 141
TROVATORE, IL 195
TURANDOT 356
VEPRES SICILLIENNES, LES 203
VESTALE, LA 48
WERTHER 304
WILDSCHÜTZ, DER 100
WOZZECK 423
YEVGENI ONYEGIN 297
ZAUBERFLÖTE, DIE (Sihirli Flüt) 35

GEORG FRIEDRICH HÄNDEL

23 Şubat 1685 de Almanyada Halle şehrinde doğmuş, 14 Nisan 1759 da Londra'da ölmüştür. Saksonya Prensliği cerrahının oğluydu. Babasından gizli olarak küçük yaşta müzik çalışmaya başlamıştır. Çocuğun büyük istidadını gören prensin desteğiyle ilk derslerini orgçu Zachow'dan almış, yine Halle'de hukuk öğrenimini tamamlamıştır. 1702 de kilise orgçusu olan Händel bu tarihten sonra tamamiyle sanat hayatına katılmıştır. 1703 den itibaren Hamburg Operasında kemancı ve klavsenci olarak çalışmaya başlayan sanatçı burada üç yıl kalmış, besteci R. Keiser ile dostluğu bilgisinin genişlemesini sağlamıştır. 1705 de ilk operası **«Almira»** yı almanca olarak yazmış, 1707 - 1710 yılları arasında İtalyada bulunmuş, daha sonra Londraya yerleşerek İtalyanca sahne eserlerini bestelemiştir. Bunların arasında en önemlileri **«Deidamia»**, **«Julius Caesar»** ve **«Serse»** dir. 1733 den öldüğü yıla kadar «oratoryo» sanatına ünlü şaheserlerini kazandırmıştır.

SERSE

Üç perdelik gülünçlü opera

İlk oynanış: 15 Nisan 1738 Londra.

Başlıca kişiler:

Serse, Doğuda genç bir kıral ..... Tenor
Arsamene, kardeşi ..... Bariton
Ariodat, komutan ..... Bas
Romilda, Atalanta } **kızları** ..... Soprano
Amastris, Serse'nin sevgilisi ..... Alto
Elviro, Arsemene'nin uşağı ..... Bas

Konunun geçtiği çağ ve yer: MÖ Beşinci yüzyılda İran.

«Serse», Haendel'in opera alanındaki verimine tipik bir örnektir. Eser bestelendiği sıralarda romatizmalarından ve parasızlıktan yakınan sanatçıyı en çok üzen olaylardan biri Pepusch'un **«The Beggar's Opera - Dilenci Operası»** çevresinde uyanan geniş ilgi olmuştu. Dostlarının birleşerek adına büyük bir konser düzenlemeleri ve para konusundaki sıkıntısına son vermeleri ona yeni bir güç vermiş, «Serse» doğmuştur. «Serse», Haendel'e emprezaryo Heidegger tarafından ısmarlanmış son iki operanın ilkidir ve büyük besteci bunları tamamladıktan sonra geniş ilhamını tümüyle «oratoryo»larına ayırmıştır. «Serse» operasında günümüzde bilinmeyen bazı noktalar var; metnin kimin tarafından yazıldığı, neden gülünçlü bir konu seçildiği. Gülünçlü konuyla, tahminlere göre «Dilenci Operası»nın kazandığı başarı gölgelenmek istenmiştir. «Serse»deki müzikal komedi unsurları ve zarif mizahın yüzyıl sonraki bestecilere uzanan etkiler yaptığı görülür. Bunları Mozart'ın «La Nozze di Figaro»sundan alarak Puccini'nin «Gianni Schicchi» adlı tek perdelik komedisine kadar götürmek mümkündür. İkinci perdedeki «çiçek pazarı» sahnesinin Charpentier'nin «Louise» operasındaki sokak sahneleriyle benzerlikler gösterdiği bazı tenkitçiler tarafından ileri sürülmüştür.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Kıral Serse, sarayının bahçesinde büyük bir ağaç altına uzanmış, hayal kurmaktadır. Genç adam sevgilisi Romilda'yı düşünmekte, eserin en tanınmış aryasını söylemektedir **«Largo - Ombra mai fu»**. Kardeşi Arsamene gelerek çevresini gözden geçirir, Serse'yi görmemiştir, beklemeye başlar. Biraz sonra Romilda gözükür, Arsamene ile bir aşk düetinde birleşirler. Serse kardeşinin de aynı kızla seviştiğini anlamış, olanları dehşetle seyretmektedir. Genç sevgililer uzaklaşınca Arsamene'yi yurdundan sürmeye, kıza bu yoldan kavuşmaya karar verir.

İkinci sahne — Silâhlarla süslü bir otağ. Adamları Kıral Serse'nin gelmesini beklemektedirler. Kıral görünür, askerlerini selâmlar, savaştan başarıyla dönmüş komutan Ariodat ve asker kılığındaki sevgilisi Amastris'i kabul eder. Amastris Serse'nin Romilda'yı sevdiğini anlamıştır. Arsamene de aynı şeyi öğrenmiştir, kıralın Romilda'yı kıraliçe olarak seçeceğini ve bunun da halk tarafından memnuniyetle karşılanacağını bilmektedir. Oturur, Romilda'ya bir mektup yazarak ona sabır öğütler, son bir buluşma ister. Beri yanda Romilda'nın çapkın kızkardeşi Atalanta da olanları dikkatle izlemektedir.

İKİNCİ PERDE

Ariodat'ın evi önünde çiçek pazarı. Arsamene'nin uşağı Elviro satıcı kılığında girer. Efendisinin Romilda'ya yazdığı mektubu bir çiçek demetine gizlemiştir. Birden Amastris gözükür, Elviro'yu söze tutarak mektubu ele geçirir, okur ve Romilda'nın aslında Arsamene'yi sevdiğini anlar. Atalanta yaklaşarak Elviro'nun tekrar ele geçirdiği mektubu kapar, Elviro'ya da Romilda'nın artık Serse'yi sevdiğini, efendisine ihanet ettiğini söyler. Çiçek satıcısı hiddetle sahneden uzaklaşır, Atalanta elde ettiği mektubu pazara gelen kırala göstererek kendisine bildirir. Serse tekrar Romilda'yı elde edeceğini umut etmeye koyulur. Askerlerine Ariodat'ın evini çevirmelerini, içeri kimseyi bırakmamalarını emreder, başlarına da Amastris'i koyar. Karanlık basınca Arsamene'nin sürünerek eve yaklaştığı görülür. Delikanlı Romilda ile kaçmayı düşünmektedir. Serse'nin eski sevgilisi Amastris için öc alma saati gelmiştir. Arsamene'ye Romilda'nın evine girmesini ve en kısa zamanda evlenmelerini tembihler.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Ertesi gün evin önünde yine pazar kurulmuştur. Amastris yaklaşan uşak Elviro'ya efendisini aramamasını, onun denizde boğulduğunu söyler. Elviro ağlıyarak giderken kılık değiştirmiş Serse gözükür. Eve girmek isteyen yabancıyla Amastris arasındaki tartışmaya kızların babası Ario-

dat da karışır. O zaman Serse kendisinin kıralın elçisi olduğunu, ertesi sabah düğün hazırlıkları yapmalarını söylemek üzere gönderildiğini bildirir. Damat, yani kendisi sabah erken saatte eve gelecektir.

İkinci sahne — Ariodat'ın evinde düğün salonu. Amastris yanında bir gece önce eve girmesine müsaade ettiği Arsamene olduğu halde gelir, damadı getirmiştir. Arsamene ile Romilda'nın nikâhları hemen kıyılır. Biraz sonra içeri Serse girer, durumu öğrenince önce hiddetlenir, sonra ilk sevgilisi Amastris'e döner, koluna girer, halkın gösterileri arasında uzaklaşır.

GIOVANNI BATTISTA PERGOLESI

4 Ocak 1710 da İtalyada Jesi'de doğmuş, 16 Mart 1736 da Pozzuoli'de ölmüştür. Müzik öğrenimini 1726 - 1731 yılları arasında Napoli'de «Poveri di Gesu Christo» Konservatuvarında çağının Durante ve Feo gibi ustalarıyla çalışarak yapmış, bestelediği on sesli bir dua ile tanınmıştır. 1731 de verdiği **«La Sallustia»** isimli büyük operası, **«Il Prigioniere Superbo»** adlı iki perdelik sahne eseri bütün İtalyada oynanmış, **«La Serva Padrona»** ona müzik tarihindeki yerini sağlamıştır. Bu küçük «intermezzo» etkisini özellikle 18 inci yüzyılın ortalarında göstermiş, Fransada kazandığı başarı **«opéra comique»** sanatının doğmasını sağlamıştır. Pergolesi bunlardan başka beş opera vermiş, «Stabat Mater» adlı büyük dinî eserini tamamladıktan sonra çok genç yaşta ölmüştür.

LA SERVA PADRONA

(Hanım olan Hizmetçi)

İki perdelik «intermezzo»

Metin
Gennaro Antonio Federico

İlk oynanış: 28 Ağustos 1733 Napoli.
Devlet Operasında ilk temsili: 1963, Ankara.

Başlıca kişiler:

Uberto Pandolfo ..... Bas
Serpina, hizmetçisi ..... Soprano
Vespone, uşağı ..... Sessiz rol

Konunun geçtiği çağ ve yer: 1730 yılında Uberto'nun evi.

«La Serva Padrona» yine Pergolesi'nin **«Il Prigioniere Superbo»** adlı operasının perde arasında oynanmak için bestelenmiştir. Bu, o devir gösteri hayatının özelliklerindendi. Uzun ve ağır operaların arasında kısa müzikli komediler oynanıyor, bunlara **«intermezzo»** deniliyordu. **«La Serva Padrona»** nın ilk temsilinde henüz 23 yaşında bulunan bestecisi bu kısa oyunuyla belki müzik tarihinde elde edeceği yerin farkında bile değildi. «La Serva Padrona» İtalya dışında ilk defa 1746 da Paris'de temsil edilmiş, daha o zaman büyük bir ilgi ile karşılanmıştı. 1752 de yine aynı şehirdeki ikinci oynanışı sanat tarihinde önemli bir çağa rastlar. 18 inci yüzyılın başından itibaren Fransada yaygınlaşan İtalyan Operası etkileri bazı müzikseverleri kızdırıyor, bunların elenmesi yolunda akımlar beliriyordu. «La Serva Padrona» nın başarısı İtalyan operası egemenliğinin sürmesini sağlamış, çağın bazı bestecileri etkisinde kalmışlardır. Fransız fikir adamı Jean Jacques Rousseau, İtalyan komik operası yolunda denemeler yapmış, **«Le Devin du Village»** adlı müzikli sahne eseriyle Fransız «opéra comique» i için bir örnek verdiğine inanmıştı. «La Serva Padrona» nın etkileri yalnız Fransa'da değil, bütün Or-

ta Avrupada hissedilmiştir. Bunlar Mozart'ın ilk sahne eserlerinde de açıkça görülür. Basit, zarif ve melodik müziği, her çağa uyan konusu ile «La Serva Padrona» **(opera buffa)** nın ilk bellibaşlı örneği, Pergolesi ise ilk bestecisi olarak kabul edilmiştir. Müzik parçaları arasında resitatifler zamanla türlü değişimlere uğramış, Pergolesi operasında yaylı çalgılar ve klavsen'den kurulu bir orkestra kullanmıştır. Eser, her zaman her yerde rastlanan rahatına düşkün, beceriksiz erkek tipiyle, tatlı fakat entrikacı genç kadın tipi arasında geçen bir serüvenin hikâyesidir.

BİRİNCİ PERDE

Uberto Pandolfo'nun evinde bir salon. Zengin bekâr kahvaltı masasına oturmuş, durumundan yakınmaktadır. Zevksiz, neşesiz bir hayat yaşamaktadır. Gerçi hizmetçisi Serpina güzel bir kızdır ama son derece dalgacı ve inatçıdır. Evin sahibesiymiş gibi davranmakta, Uberto'ya yapmadığını bırakmamaktadır. İşte yine çikolatasını unutmuş, ortadan kaybolmuştur. Serpina yanında uşak Vespone olduğu halde gözükür, derhal hücuma geçerek eğer efendisi çikolata istiyorsa beklemesi gerektiğini söyler. Doktor fena halde kızarak onu dilediği gibi hareket etmekle suçlandırır, sabah yürüyüşüne hazırlanmak üzere odasına çekilir. Hizmetçi evde her şeyi yapmaya hakkı olduğunu savunarak sebeplerini sayıp dökmektedir. Uberto tekrar odaya döner, Serpina'ya bu işin yürümiyeceğini, karşısına çıkan bir canavar gibi dahi olsa derhal evleneceğini bildirir. Hazırcevap Serpina ise asıl evlenecek olanın kendisi olduğunu söyler. Doktor çıkıp gider.

İKİNCİ PERDE

Serpina doktorla evlenmeyi aklına koymuştur. Ona kendisini acındırmakla işe başlar. Pandolfo evlendiği zaman herhalde fakir hizmetçisini unutmayacaktır. Kendisi de zaten eşini seçmiş, gitmek için hazırlıklara başlamıştır. Müstakbel eşi bir subaydır. Fakat dediğine bakılırsa kız, nişanlısını sevmemektedir. Bu sırada giren subayı kendisine tanıtır. Konuşmalar boyunca Uberto hizmetçisini sevdiğini anlamış, onu kıskanmaya koyulmuştur. Sonuçta kendisiyle kalıp evlenmesini teklif eder, Serpina'nın istediği de zaten budur. Kız, o zaman hilesini açıklar; kendisi nişanlı değildir, uşak Vespone'yi subay kılığına sokmuş, doktora tanıtmıştır. Opera kıvançlı bir düetle biter. Hizmetçi düşündüğünü yapmış, evin hanımı olmuştur.

CHRISTOPH WILLIBALD GLUCK

2 Temmuz 1714 de Almanyada Erasbach'da doğmuş, 15 Kasım 1787 de Viyanada ölmüştür. Bir ormancının oğludur. Çocukluğunda çeşitli şehir ve kasabalarda bulunmuş, 1762 de Komotau'da ilk ciddî müzik derslerine başlamıştır. 1733 - 1736 yılları arasında Prag'da çağının usta bestecileri yanında çalışmış, Prens von Lobkowitz'in desteğiyle Viyanaya gönderilmiştir. Burada Prens Melzi'nin yanında müzikçi olarak çalışan Gluck daha sonra Milanoya geçmiş, Sammartini gibi ustalardan yararlanmıştır. 1741 de yine aynı şehir tiyatrosu için **«Artaserse»** adlı ilk operasını bestelemiş, 1746 da Londraya geçmiş, birbiri ardına verdiği operaları ona büyük ün sağlamıştır. 1750 den sonra Viyanaya dönen besteci ömrünün sonuna kadar orada yaşamış, opera tarihinde devrim yapan eserlerini, bu arada **«Orfeo ed Euridice»** yi, **«Alceste»** yi, **«Armida»** yı, **«Iphigenia in Aulis»** ve **Iphigenia in Tauris»** i yazmıştır.

ORFEO ED EURIDICE

Üç perdelik opera

Metin
Raniero de Calzabigi

İlk oynanış: 5 Ekim 1762 Viyana.

Başlıca kişiler:

Orfeo ..... Kontralto
Amor ..... Soprano
Takdis edilmiş bir ruhun sesi ..... Soprano
Euridice ..... Soprano

Konunun geçtiği çağ ve yer: Mitoloji çağlarında Yunanistan.

Gluck bestelediği birçok operadan sonra sanatına getirmeyi düşündüğü yenilikleri **«Orfeo ed Euridice»** ile ortaya koymuştur. Tenkitçiler tarafından tutulan eser önceleri halk tarafından pek sevilmemiştir. Sanatçı konuyu ve dramatik yapıyı ön plâna alıyor, orkestrayı, şarkıcıları ve teknik imkânları yalnız bu amaç için kullanıyordu. Temsillerde en ufak bir hataya direnci yoktu. Yeni dramatik stilin başlıca özelliklerinden biri de orkestra eşliğinde resitatifler olmuştu.

Gluck'un opera sanatında yaptığı devrimler ikinci bir yaratma devresinde daha açık olarak görülür. Eski Yunan dram sanatının 18 inci yüzyılda ileri bir teknikle dirilişi gibi kabul edilen bu hareket artık yadırganmıyor, özellikle Paris'de büyük başarı elde ediyordu. Alman müzik ustası İtalyan operası taraftarları tarafından pek sevilmiyordu. Karşısına Niccola Piccini isimli besteciyi çıkartıp boy ölçüşüp ölçüşemiyeceğini sordular. İki sanatçı arasındaki yarışma Erasbach'lı devrimcinin ezici başarısıyla sona erdi.

Gluck önemli eserler bırakmış, Alman müzik dramının temel kurallarını vermiştir. Kendi deyişiyle, «İtalyan operaları bestelemekle geçen kaybolmuş yıllardan sonra...» fikirlerini gerçekleştirmesini sağlıyan metni 1761 de bulabilmiştir. Viyanadaki İtalyan Tiyatrosunun direktörü Kont Durazzo ona

çağın ünlü şairlerinden Calzabigi'yi tanıtmıştır. Şair ve bestecinin beraberce yaptığı uzun görüşmeler meyvasını birkaç ay sonra vermiştir. Bu, konusunu eski Yunan Mitolojisinden alan «Orfeo ed Euridice» adlı metindi. Opera sanatında yapılacak devrimleri ortaya koymak için bundan daha ideal bir konu olamazdı. Müzikli sahne eserinin doğuşundan sonra çeşitli İtalyan bestecisi aynı hikâyeyi işlemiş, her çağda değişik «Orfeo»lar doğmuştu. Ayrıca içinde mitolojik kahramanlar, insan, tabiat, aşk ve fedakârlık duygusu gibi çeşitli sembol ve fikirler vardı. Gluck çalışmaya, daha doğrusu düşünmeye koyuldu. O yıllarda kendisine nasıl bestelediğini soran bir dostuna verdiği cevap dikkate değer: «Elime kalemi almadan önce kendimi bir besteci olmadığıma inandırırım. Uzun süre önce metindeki karakterleri düşünür, onlarla yaşar, onların emriyle hareket ederim. Konuyu en geniş anlamıyla inceler, başlıca karakterlerin özellikleri üzerinde ayrı ayrı dururum. Bütün bunlar müziğin ilerde yüzeyde kalabilmesini sağlar. Bu hazırlık bazan bir seneye yakın sürer ve beni çok yorar...» Nitekim «Orfeo»nun doğuşu da böyle olmuş, eser metnin yazılışından bir yıl sonra Viyana Saray Tiyatrosunda sahneye konmuştur. İlk temsili besteci yönetmiştir. Gluck 1774 de Paris'de «Académie Royal de Musique»in açılışı münasebetiyle sahneye konması kararlaştırılan bu opera üzerinde bazı düzeltmeler yapmıştır. 1859 da yine Paris'de «Théatre Lyrique» direktörü, besteci Hector Berlioz'a düzeltmeler için ricada bulunmuş, Berlioz ince zevki ve büyük teknik bilgisiyle bu işi başarıyla bitirmiş, Orfeo partisini Gluck'un ilk temsil için düşündüğü gibi «kontralto» ses için düzenlemiştir. Eserin bugün temsili için bu nüsha esas tutulmaktadır.

«Orfeo ed Euridice» operası birinci perdedeki hazin atmosfere karşıt karakterde hareketli bir üvertürle başlar. Bu parça bazı tenkitçilerin eserde beğenmedikleri tek bölümdür.

BİRİNCİ PERDE

Orfeo elinde «lir»i, ölen karısının mezarı başında ağıtlar söylemekte, etrafındaki su perileri ve çobanlar acılı şarkısına koro halinde katılmaktadır. **(Chiamo il mio ben cosi).** Euricide'yi bir yılan sokmuş öldürmüştür. Orfeo kederinden bitkin bir halde mezar başında yalnız kalınca Aşk Tanrısı Amor gelir, tanrıların Orfeo'nun haline acıdıklarını söyleyerek onu yer altında ölüler diyarına götüreceğini, orada tekrar karısını görebileceğini bildirir **(Dalla cetra tua dolci tuoni).** Yalnız Orfeo sevgili eşini alıp götürürken, yol boyunca yüzüne bir defa bile bakmayacaktır.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Yer altında ruhlar ülkesi. Bir yanda Cehennemin alevleri yükselmekte, etrafı dumanlar kaplamaktadır. Arp sesleriyle yaklaşan Orfeo şarkı söyleyip danseden kızgın ruhlara karısını sormaktadır **(Deh placatevi**

con me!) Ruhlar ona «hayır» cevabını verirler. Orfeo yalvarmakta, karısını vermelerini istemektedir. Ruhlar onun şarkısına, yakarışlarına acımışlardır. Kapı yavaş yavaş açılır. «Ruhların Dansı» başlar, zarif bir müzikle sürüp gider.

İkinci sahne — «Elysian» çayırları. Güzel bir kır manzarası. Yine bir bale başlamış, «Mutlu Ruhların Dansı» sona ererken Euridice gözükmüştür. Tatlı bir arya ile bulunduğu yerin güzelliğini anlatır. Uzaktan Orfeo yaklaşmakta, bir diğer içli şarkıyla karısına olan özlemini belirtmektedir **(Che puro ciel!).** Ruhlar yüzü tülle örtülü Euridice'yi getirirler. Orfeo gözlerini kapayıp eşini götürürken perde iner.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Çeşitli yolların birleştiği karanlık bir mağara. Orfeo kapalı gözlerle karısını götürmekte, bir yandan tanrılara şükretmektedir **(Ah! vieni Euridice).** Euridice ise onun neden gözlerini kapadığına bir anlam verememekte, artık kendisini sevmemekle suçlamaktadır. Orfeo bunun sebebini açıklamak istemez. Aralarındaki düet sonunda eşinin ısrarına dayanamıyarak ona bakar. Euridice tekrar cansız yere yıkılır. Orfeo eşinin üzerine kapanmış ağlamaktadır **(Che fiero momento).** İntihara karar vermiştir. Bu sırada yine Amor yetişir, Euridice canlanır.

Eser, Amor tapınağında sevinçli bir törenle biter. İki sevgili eş birbirlerine kavuşmuşlardır. Kıvançlı bir baleyi orkestranın çaldığı «chaconne» belirtir.

JOSEPH HAYDN

31 Mart 1732 de Avusturyada Rohrau'da doğmuş, 31 Mayıs 1809 da Viyanada ölmüştür. Fakir bir arabacının oğludur. Genç yaşta Viyanaya gönderilmiş, Stephan Katedrali çocuk korosuna girmiş, ilk müzik bilgilerini burada edinmiştir. Haydn müzik tekniğini daha sonraları kendi çalışmalarıyla ilerletmiş, 1759 da Pilsen Kontluğu orkestrasına alınmış, 1761 de Eisenstadt'da Prens Esterhazy'nin sarayına girmiş, 1766 da aynı prenslik orkestrasına yönetici olmuştur. 1790 da prensin ölümü üzerine orkestra dağılmış, büyük sanatçı Viyanaya gelerek yerleşmiştir. Ölünceye kadar Londraya yaptığı konser gezileri dışında bu şehirden ayrılmamıştır. Haydn verdiği yüzden fazla senfoni ve oda müziği eserleriyle müzik tarihinde çok önemli bir yere sahiptir. Esterhazy Prensi'nin isteği üzerine bestelediği operaları da vardır. Yazdığı sahne eserlerinin çoğu italyanca, bir kısmı da almancadır.

IL MONDO DELLA LUNA

(Aydaki Âlem)

Bir prolog ve iki perdelik opera

İlk oynanış: 3 Ağustos 1777 Eisenstadt.

Başlıca kişiler:

Buonafede, Venedikli bir tüccar ..... Bas
Bolonyalı doktor ..... Bariton
Leandro ..... Tenor
Cecco, uşağı ..... Tenor
Clarissa, Buonafede'nin kızı ..... Soprano
Lisetta, Buonafede'nin hizmetçisi ..... Mezzosoprano

Konunun geçtiği yer ve çağ: 18 inci yüzyılda Venedik.

Uzun yaşantısı boyunca çalgı müziği alanında ölümsüz eserler veren Haydn'ın sahne müziği daima gölgede kalmış, unutulmuş gitmiştir. Bu alanda daha çok komik operalar veren sanatçı bunları düğün gibi törenler için bestelemiştir. Bu eserlerin özellikleri halk için halk müziğinden esinli olmalarıdır. Çalgı müziğinde yeni bir üslûbun yaratıcısı olan büyük bestecinin sahne eserlerine eğilince bunların da 18 inci yüzyılın müzikli komedilerine tipik birer örnek oldukları görülür. **«Il Mondo della Luna»** adlı gülünçlü operanın konusu büyük İtalyan yazarı Carlo Goldoni'nin aynı adlı sahne eserinden alınmıştır. Bu konu daha önce diğer bazı besteciler tarafından müziklendirilmişti. Haydn operayı italyanca olarak efendisi Prens Esterhazy'nin küçük kardeşinin düğünü için bestelemiştir.

PROLOG

Venedikte bir alan. Gezginci bir tiyatro trupu gelmiş, kuklaların ünlü besteci Haydn'ın bir operasını oynayacakları ilân edilmiştir. Alandan geçmekte olan tanınmış zengin Buonafede Aya nasıl gidileceğini merak etmektedir. Tiyatronun dört komiği onun bu fikrini öğrenince kendisine Ayı göstereceklerini bildirirler. Küçük bir teleskop'dan bakan Buonafede Ayda klâ-

sik İtalyan komedisinin iki ünlü tipi «colombine» ve «pantolone» arasında geçen bir aşk sahnesi seyreder, aracı satın almaya karar verir. Bu arada Bolonyalı doktor gözükür. Buonafede söz arasında ona kızından bahseder. Clarissa babasının zengin bir adamla evlenmesi yolundaki öğüdünü dinlememektedir. Tüccarın tahminine göre genç, yakışıklı bir delikanlıya âşıktır. Buonafede uzaklaşınca Clarissa'nın sevdiği genç Leandro'nun uşağı Cecco gözükür. Doktoru efendisinin derdine bir çare bulmak üzere çağırmaya gelmiştir. Doktor, Cecco'yu dinledikten sonra gençlere yardıma karar verir, her ikisi de tüccarın evine gitmek üzere uzaklaşırlar.

BİRİNCİ PERDE

Buonafede'nin evinde bir salon. Cecco hizmetçi Lisetta ile konuşmakta, onu efendisi geldiği takdirde hiçbir şey söylememesi için kandırmaya çalışmaktadır. Lisetta küçük hanımını çağırmaya giderken, Buonafede gözükür gözükmez hepsinin saklanmaları gerektiğini söyler. Sol kapıdan Leandro, sağdan Clarissa girerler. İki sevgili birbirlerine kavuştuktan biraz sonra Lisetta'nın sesi duyulur. Hizmetçi tüccarın geldiğini haber vermektedir. Herkes ortadan silinir. Lisetta dışarıda efendisini lâfa tutarken Leandro ve Cecco kaçmak üzere harekete geçerler, fakat kapıyı açar açmaz kötü bir karşılaşma sonucu Buonafede ile çarpışırlar. Tüccar hiddetle onları evinden kovar ve kızını evlendirmeye niyeti olmadığını bildirir. Aynı anda zeki doktor yardıma yetişir, sözü değiştirerek ona hâlâ Aya gitmeye niyeti olup olmadığını sorar. İhtiyar razıdır. O halde biraz sonra kalkacak postaya yetişmeleri gerekmektedir. Ancak yola çıkmadan önce bir kuvvet şurubu içmek zorundadır. Doktor bir bardağa bol uyku ilâcı koyarak Buonafede'ye uzatır, ihtiyar kısa süre sonra uykuya dalar.

İKİNCİ PERDE

Doktorun evinin bahçesi Ayın yüzüne benzeyen dekorla kaplanmıştır. Herkes telâş içinde koşuşmakta, rollerini ezberlemeye çalışmaktadır. Buonafede bahçeye getirilmiş, uyanır uyanmaz kendisini Ayda zannetmesi için herşey düşünülmüştür. Kızı Clarissa aydaki bir ağaç kılığındadır, doktor sözde Ay kıralıdır. Buonafede uyanınca etrafa hayretle bakar. Bale biçiminde bir sahne başlamıştır. Kıral tüccara kızının da Ayda olduğunu, sevgilisi Leandro'yu da getirdiğini bildirir. Eğer gerçek bir Ay vatandaşı olmak istiyorsa her ikisinin evlenmelerine izin vermesi gereklidir. Buonafede razı olduğunu, ancak tekrar yeryüzüne gönderilmesi ihtimali varsa kararını değiştireceğini söyler. Komedi bir süre devam ettikten sonra uşak Cecco ve hizmetçi Lisetta çıkarak tüccara gerçeği anlatırlar. Herkes merakla sonucu beklemektedir. İhtiyar iki gencin düzenledikleri bu oyunu hoş görür, onların birbirlerini sevdiklerine inandığı için evlenmelerine razı olduğunu söyler. İki genç mutluluklarını anlatırlarken tüccar dükkânına doğru uzaklaşır.

WOLFGANG AMADEUS MOZART

27 Ocak 1756 da Avusturyada Salzburg'da doğmuş, 5 Aralık 1791 de Viyanada ölmüştür. Salzburg Piskoposluğu orkestrasında kemancı Leopold Mozart'ın oğludur. Müzik tarihinin bu harika çocuğu daha altı yaşında babasıyla yaptığı bir Avrupa turnesinde dinleyicilerini kendisine hayran bırakmış, aynı yaşlarda bestelemeye başlamıştır. Mozart ilk bellibaşlı operası **«La Finta Semplice»** yi on iki yaşında vermiş, aynı yıl **«Bastien und Bastienne»** adlı masal operasıyla mükemmel bir **«Singspiel»** örneği meydana getirmiştir. İtalyada yaptığı gezide Milano için dört, Almanya gezisinde ise Münih için iki opera bestelemiştir. Bunlardan halen yalnız **«Idomeneo»** zaman zaman sahneye konmaktadır. Salzburg'da piskoposla anlaşamadığı için Viyanaya gelerek yerleşen sanatçı çeşitli alanlarda en önemli eserlerini bu şehirde yazmış, operaları yine bu şehirde oynamıştır. Büyük sanatçı en olgun ve verimli çağında sefalet içinde ölmüştür.

IDOMENEO

veya **«Idomeneo, Re di Creta - Girit Kıralı Idomeneo»**

Üç perdelik opera

Metin
Abbate Giambattista Varesco

İlk oynanış: 29 Ocak 1781 Münih.

Başlıca kişiler:

Idomeneo, Girit Kıralı ..... Tenor
Idamantes, oğlu ..... Mezzosoprano
Ilia, Priamus'un kızı ..... Soprano
Elektra, Agamemnon'un kızı ..... Soprano
Başrahip ..... Tenor
Arbaces, haberci ..... Bariton

Konunun geçtiği çağ ve yer: Truva savaşından sonra Girit.

«Idomeneo», Mozart'ın eşi Constanze ile nişanlı bulunduğu yıllarda, 1780 de bestelenmeye başlanmış, 1781 yılının Haziran ayında tamamlanmıştır. Mozart bu eserden sonra genç yaşta ölümüne kadar ünlü operalarını sıralamış, opera tarihindeki geniş yerini hazırlamıştır. Yine bu eserle dramatik fikirlerinin geliştiği görülür. Paris ve Mannheim'da çağının sanat yeniliklerini tanıdıktan sonra Salzburg Piskoposu yanındaki yarı tutsak hayatından kurtulmaya çalışan genç besteci sanat görüşlerini, ruhî endişelerini ilk defa «Idomeneo» ile ortaya koymuştur. Ancak Mozart metni seçmekte yanılmıştır. «Idomeneo» müzik yönünden gösterdiği güzellik ve üstünlüğe rağmen dramatik zayıflığı ve durgunluğu yüzünden çok ender oynanan eserler arasına girmiştir. Besteci bu opera üzerinde süreli düzeltmeler yapmış, fakat hiçbir zaman istediği sonuca ulaşamamıştır. Bu düzeltmelerden en önemlisi 1786 da bir Viyana temsili münasebetiyle olmuştur. Mozart bu temsil için eserin önemli kah-

ramanı Idamantes'in soprano olan partisini tenora göre düzenlemiş, bazı güzel aryalar katmıştır. Eserde günümüze kadar düzeltme yapan diğer besteciler şunlardır: Willy Meckbach, Ermanno Wolf-Ferrari ve Richard Strauss.

Opera gösterişli bir uvertürle başlar. Bu kısa orkestra parçasında Gluck'un etkileri görülür.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Idomeneo'nun sarayında bir salon. Kıral, Truva Savaşına katılmak üzere uzun bir süre önce Girit'ten ayrılmış, yerine genç, yakışıklı oğlu Idamantes'i bırakmıştır. Sarayda bulunan iki kız genç veliahtı sevmektedirler. Bunlardan biri Truva Kıralı Priamus'un tutsak kızı Ilia'dır. Ilia, Idomeneo tarafından yakalanmış, adaya gönderilmiştir. Diğeri Yunanistanlı Elektra'dır. Ilia düşmanının oğluna karşı duyduğu derin aşk yüzünden acı çekmekte, kendisine lânet etmektedir. Elektra son derece muhteris ve zeki bir kızdır. Idamantes ise Ilia'ya âşıktır ve onun kendisini sevmediğini sanmaktadır. Sonuçda uzun süredir beklenen haber gelir; savaşta kazanan Idomeneo yurduna dönmek üzere yola çıkmıştır.

İkinci sahne — Şehirde halk, kıral'larının dönüşünü kutlamak üzere toplanmıştır. Elektra onlara eğer Ilia memleketine gönderilmezse kıralın bir fırtınada mahvolacağını bildirir.

Üçüncü sahne — Halk adanın kıyılarına toplanmıştır. Kıralın donanması açıklarda korkunç bir fırtına ile boğuşmaktadır. Idomeneo, Deniz Tanrısı Neptün'ün bu gazabına karşılık adaya sağ salim ulaştığı anda kendisini karşılamaya gelen ilk insanı kurban etmeye yemin eder. Filo sahile ulaşır, Idomeneo sahile çıkar, o anda aklına gelmeyen bir şey olur, kendisine ilk «Hoşgeldin» diyen oğlu Idamantes'dir. Girit ordusu halkın gösterisi arasında kıyıya çıkmaktadır.

Dördüncü sahne — Tapınakta nalk ve askerler dansetmekte, kıralın dönüşünü kutlamaktadır. Bu sahne operaya daha sonra eklenmiş, besteci eşi Constanze'ye ithaf etmiştir.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Kıral Idomeneo ettiği yeminden dolayı pişmandır. Dostu Arbaces ile dertleşmekte, oğlunu kurtarmak için çareler aramaktadır. Arbaces fikrini söyler; Idamantes'i kurtarmak için tek çare onu Elektra ile Yunanistana kaçırmaktır. Idomeneo fikri beğenir, hazırlık için emir verir. Bu karar Ilia'yı bedbaht etmeye yetmiştir. Sahneyi Elektra, Idamantes ve Idomeneo arasında bir trio tamamlar.

İkinci sahne — Halk gemiyi uğurlamak için limanda toplanmıştır. Müthiş bir fırtına patlar. Dalgaların arasında bir canavarın dolaştığı görülür. Bü-

tün Girit halkı dehşet içindedir. Deniz yatıştığı zaman kıral oğlunun gitmesini ister. Ilia, Idamantes'in yerine kendisinin kurban edilmesini dilemektedir, fakat isteği kabul olunmaz. Lirik bir sahneden sonra gemi açılır.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Tapınağın salonu. Dışardan duyulan koro Idomeneo ve başrahibin dualarına eşlik etmektedir. Birden kıvançlı bir boru sesi duyulur. Bu işaret kahraman Idamantes'in deniz canavarını öldürüp döndüğünü haberlemektedir. Neptün Idomeneo'yu ve oğlunu affetmiştir. Ancak bir şartı vardır; tahtını Idamantes'e devredecek, Idamantes yerine kendisinin kurban edilmesini isteyen fedakâr Ilia ile evlenecektir. Elektra acılı bir arya ile aşkına veda ederek memleketine doğru uzaklaşır, Idomeneo durumu halka anlatır, ulusuna ve oğluna mutluluk diler. Halk yeni kırallarını sevgiyle selâmlar ve dansederken perde iner.

DIE ENTFÜHRUNG AUS DEM SERAIL

(Saraydan Kız Kaçırma)

Üç perdelik «Singspiel»

Metin
Gottlieb Stephanie

İlk oynanış: 16 Temmuz 1782 Viyana.
Devlet Operasında ilk temsili: 1959, Ankara.

Başlıca kişiler:

Belmonte, genç bir İspanyol kişizadesi ..... Tenor
Osmin (Osman), Selim Paşanın kâhyası ..... Bas
Constanze, Belmonte'nin sevgilisi ..... Soprano
Blondchen, hizmetçisi ..... Soprano
Pedrillo, Belmonte'nin uşağı ..... Tenor
Selim Paşa ..... Konuşan rol
Klaas, gemici ..... Konuşan rol

Konunun geçtiği çağ ve yer: 16 ncı yüzyılda İstanbul.

Avusturya İmparatoru İkinci Joseph özellikle müzik ve tiyatro alanında yaptığı devrimlerle tanınmış, sanat eserlerinin ulusal karakter taşıması yolunda direktifler vermişti. Bunun sonucu olarak **«Singspiel»** denilen hafif Alman operaları hızla çoğalmış, o çağ Viyanasında pek yaygın olan bale ve İtalyan operası tekeli sona ermişti. Mozart işte bu sıralarda imparatordan bir «Singspiel» bestelemesi için emir almıştır. Eserin metnini aktör Gottlieb Stephanie yazmıştır. Fakat bu sanatçının eserin konusunu ve başlıca bölümlerini Christoph Friedrich Bretzner adlı yazarın bir oyunundan aldığı daha sonraları anlaşılmıştır. Operanın temsil edildiği yıl Leipziger Zeitung gazetesinde şöyle bir ilân yayınlanmıştır: «Viyanada Mozart isimli bir bestecinin «Belmonte und Constanze» adlı oyunumu opera olarak bestelediğini duydum. Durumu protesto eder, eser üzerinde hakkımı arıyacağımı bildiririm. İmza:

Chr. Fr. Bretzner.» Sanat tarihi bu aktarışın sonucu çevresinde geniş bilgi vermiyor. Bilinen gerçek, oyunun Mozart'ın zarif müziği ile süslenerek insanlığın malı oluşudur. «Belmonte und Constanze» hikâyesinin Orta Avrupada 1600 yıllarından sonra moda olan Türkler konusundaki oyunlardan esinli olduğu sanılmaktadır. Opera büyük bir başarı kazanmış, fakat her zaman olduğu gibi bestecisine hemen hemen hiçbir şey bırakmamıştır. İlk temsilde Belmonte rolünü oynayan tenor Langlois'nın besteciye verilen ücretin tam üç mislini aldığı bilinirse Mozart'ın eline geçen para hakkında bir fikir edinmiş oluruz. Sanatçı operayı eşi Constanze'ye düğün armağanı olarak bestelemiş ve ona ithaf etmiştir.

Eser İtalyan biçiminde bir uvertürle başlar. Çabuk kısımlarda büyük davul, ziller ve triangl bir Türk marşını belirtir.

BİRİNCİ PERDE

İstanbulda Boğaziçinde Selim Paşa'nın sarayında bir bahçe. Arka plânda kafesli pencereleriyle sarayın bir cephesi yükselmektedir. Bahçe çeşitli çiçeklerle bezenmiştir. Ağaçların altında Belmonte acılı bir tavırla dert yanmaktadır. Sevgilisi Constanze, hizmetçisi Blondchen ve uşağı Belmonte bir deniz yolculuğu esnasında korsanlar tarafından tutulmuş, İstanbula getirilerek Selim Paşa'ya satılmışlardır. Delikanlı bunu öğrenir öğrenmez İstanbula gelmiş, hattâ Paşa'nın bahçesine girmeyi başarmıştır. Aryasından anlaşılacağı üzere şimdi bütün aklı fikri kızları saraydan kaçırmak, sevgilisini bir daha görebilmektir **(Hier soll ich dich denn sehen»**. Birden ayak sesleri duyulur, iri gövdeli, koca sakallı ve zeki bakışlı bir adamın geldiği görülür. Gelen paşanın kâhyası Osmandır. Elindeki sepete incir toplarken bir yandan çapkınlığı öven aryasını söylemektedir **(Wer ein Liebchen hat gefunden)**. Osman yabancıyı görür, konuşmak istemediği için kendisinin sağır olduğunu söyler. Fakat Belmonte'nin uşağının ismini bildirmesi üzerine hiddetle Pedrillo'dan bahse koyulur. Saraya yeni gelen bu adamın birşeyler düzenlediğini sezmekte, ona kızmaktadır. Hırsla uzaklaşırken Pedrillo görünür. Efendisiyle uşak kıvançla birbirlerine sarılırlar. Pedrillo'nun anlattıklarına bakılırsa Constanze paşanın yanında güven altındadır, ancak zavallı Blondchen'e Osman göz koymuştur. Kızları kaçırmak kolay olmayacaktır. Paşa, Constanze ile yaptığı kayık gezisinden dönmek üzeredir, efendisini ona mimar olarak tanıtacaktır. Belmonte yalnız sevgilisini düşünmekte, içinde bulundukları durumdan endişe duymaktadır. Constanze'ye aşkı sonsuzdur. Onu uzaktan görmüştür **(Constanze, dich wiederzusehen)**. Şarkı bitince duydukları ses üzerine hemen saklanırlar. Paşa ve Constanze yeniçeriler tarafından karşılanırlar. Belmonte ve Pedrillo saklanmışlardır. Paşa kıza kendisini niçin sevmediğini sorar, Constanze buna Belmonte'ye aşkını anlatan bir şarkıyla cevap verir **(Ach, ich liebte, war so glücklich)**. Paşa parçayı yüzünde kıskançlığını belirten bir anlamla dinler ve kıza ertesi güne kadar kesin bir karar vermesini söyler. Kız acıyla uzaklaşırken iki İspanyol genci görünürler. Pedrillo efendisini mimar olarak tanıtır, Paşa delikanlının sarayda

kalması için emir verir. Osman bu işten memnun olmamıştır. Üçünün duygularını belirten bir trio biterken perde iner **(Marsch! Marsch! Marsch! trollt euch fort!).**

İKİNCİ PERDE

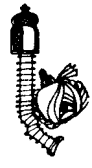
Sarayın bahçesinde bir köşe. Osman Blondchen'le konuşmakta, eninde sonunda kendisinin olacağını söylemektedir. Kız «Lied» biçiminde yazılmış bir arya ile düşüncelerini anlatır; yabancı bir kadının haremde mutlu olmasına imkân yoktur **(Durch Zaertlichkeit und Schmeicheln).** Sonra ona kendisini rahatsız etmemesini, gerekirse Paşaya durumu anlatacağını söyleyerek kovar. Kısa bir düetten sonra Osman çıkıp gider. Constanze yaklaşır, acısı büyüktür. Blondchen Paşayı görerek Constanze'yi yalnız bırakır. Selim Paşa güzel yabancı kıza mühletin sona ermek üzere olduğunu, kararını bildirince Constanze duygularını bir daha açıklar; Türk kişizadesini sevmesine imkân yoktur, sonuçda ölüm dahi olsa sevdiği adamı, Belmonte'yi unutamıyacaktır **(Martern aller Arten).** Paşa üzüntüyle çıkıp gider. Blondchen ve biraz sonra da ürkek adımlarla Pedrillo gözükür, Belmonte'nin saraya geldiğini, kaçmak için bütün hazırlıkların yapıldığını, Osmana şarap içirip sızdıracağını söyler, Blondchen'e uyku ilâcı vererek bunu Osmanın başı ucundaki sürahiye koymasını tembihler. Constanze ve Belmonte çıkarken Osman tekrar gözükür. Uşak Pedrillo hazırladığı iki şişe şarabı çıkarıp kâhyaya içmesi için zorlar. Fakat din gereğince yasak olduğunu söyleyen Osmanın içmeye niyeti yoktur. Biraz sonra ısrara dayanamıyarak şişeyi diker. Neşelenmiş, coşmuştur. Pedrillo ile eğlenceli bir düete başlar **(Vivat Bacchus! Bacchus lebe!).** Osman sızınca sahneye giren Belmonte'ye durumu anlatırken kızlar gözükürler. Constanze sevgilisine sarılır, Belmonte duygularını güzel bir arya ile belirtir **(Wenn der Freude Thraenen fliessen).** Sonra kızın Paşayı sevdiğini sandığını, çok üzüldüğünü belirtir. Constanze böyle bir şeyin bahis konusu olamıyacağını söyler. Beri yanda Pedrillo da sevdiğine, Blondchen'ine kavuşmuştur. Dördü arasındaki mutlu kuartet biterken perde iner.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Gece yarısı, haremin ön duvarı. Gençleri gemisiyle kaçıracak olan Klaas ve Belmonte gözükürler. Klaas'ın elinde bir merdiven vardır. Delikanlı aşkın gücüyle bu işi başaracaklarını, kızları kaçıracaklarını bir şarkıyla belirtir. Evvelce kararlaştırdıkları üzere Pedrillo bir serenada koyulur. Bu serenad kızlara kaçmalarını haber veren bir paroladır **(Im Mohrenland gefangen war).** Kızlar pencerede belirirler, Belmonte merdiveni dayar, Constanze iner, beri yanda Pedrillo sevgilisi Blondchen'i indirirken kız dehşetle bağırır. Plânları gerçekleşirken korktukları şey başlarına gelmiş, durumu nöbetçi görerek kâhyayı haberlemiş, Osman bahçeye girerek merdivenin altına uzanmıştır. Her şeyi anlamış, kaçakları yakalamıştır. Belmon-

te kâhyaya para vermek isterse de Osman almaz, o para değil başlarını istemektedir. Bu zaferi bir arya ile kutlar. Danseder, hoplar, zıplar ve orkestranın ritmik eşliğinde komik bir tablo yaratır **(O! wie will ich triumphieren)**. Belmonte ile Constanze'ye öbür dünyada buluşmaktan başka yapacak şey kalmamıştır.

İkinci sahne — Paşanın sarayında bir salon. Osman efendisine yaptığı işleri anlatmakta, Belmonte'nin mimar olmadığını, kızları kaçırmak için geldiğini söylemektedir. Paşa, Belmonte'yi çağırtır, delikanlı girer, kendisinin kişizade olduğunu bildirerek asıl adını açıklar, o Oran Komutanı Lostados'un oğludur. Paşa bu adı duyunca çok kızmıştır. Demek Belmonte onun en büyük düşmanının oğludur. Delikanlı hayattan umudunu keserek Constanze ile vedalaşır **(Ha! du solltest für mich sterben)**. İçeri yeniçerilerin eşliğinde Pedrillo ve Blondchen de girerler. Uşak titremekte, Blondchen onunla alay etmektedir. Paşa duruşmaya başlar, onları bağışladığını bildirir, Belmonte'ye babasına gidip düşmanı olduğu paşanın nasıl bir adam olduğunu anlatmasını söyler. Çiftler kıvançla birbirlerine sarılırlar. Osman beri yanda hırsla bu kararı protesto eder, sevgililer ve yeniçeriler Paşaya teşekkürlerini sunarlarken perde iner.

LE NOZZE DI FIGARO

(Figaronun Düğünü)

Dört perdelik gülünçlü opera

Metin
Lorenzo da Ponte

İlk oynanış: 1 Mayıs 1786 Viyana.
Devlet Operasında ilk temsili: 1944, Ankara.

Başlıca kişiler:

Figaro, Kont Almaviva'nın uşağı ..... Bariton
Susanna, Figaronun nişanlısı, hizmetçi ..... Soprano
Dr. Bartolo ..... Bas
Marcellina, Dr. Bartolo'nun kâhya kadını ..... Soprano
Cherubino, Kont'un yaveri ..... Soprano
Kont Almaviva ..... Bariton
Don Basilio, müzik öğretmeni ..... Tenor
Kontes Almaviva ..... Soprano
Antonio, bahçıvan ve Susanna'nın amcası ..... Bas
Don Curzio, noter ..... Tenor
Barbarina, Antonio'nun kızı ..... Soprano

Konunun geçtiği çağ ve yer: 18 inci yüzyılda Sevil şehrinde Kont Almaviva'nın sarayı.

Parisli bir saatçının oğlu oyun yazarı Beaumarchais sahne eserleriyle Fransız İhtilâlini hazırlayanlardan biridir. Halktan yetişen sanatçı saraya ve asalete karşı hoşnutsuzluğunu müstehzi bir şekilde «Figaro» serisiyle ortaya koymuştur. Bu diziden ilki« **Il Barbiere di Siviglia»** yı İtalyan bestecisi Rossini, ikincisi **«Le Nozze di Figaro»** yu Mozart bestelemişlerdir. Büyük bestecinin ince buluşları Baumarchais'nin neş'eli fakat arasında ihtilâlin kıvılcımları saklı sözlerini kolaylıkla belirtivermiştir.

Uvertür presto ölçüsünde bir girişle başlar. Birinci temadan sonra kemanlar ve fagotla giren ikinci motif sanki eserin başlıca tezini, mağrur efendiye karşı hizmetçinin duyduğu fikirleri açıklar. Parça coşkunlukla biter. Bu kıvanç türlü entrikalardan başarıyla çıkan hizmetçiye aittir.

BİRİNCİ PERDE

Kont Almaviva'nın sarayında hizmetçiler bölümünün bir odası. Uşak Figaro elinde bir mezura olduğu halde eğilip doğrularak odanın enini boyunu ölçmekte, nişanlısı hizmetçi Susanna ayna önünde düğünde giyeceği çiçekli şapkasını prova etmektedir. Yakında evlenecekler ve artık bu odada yaşayacaklardır. Ancak, Figaronun aldığı ölçüler eşyalar için pek uygun düşmemektedir. Uşak bunları düşünürken Susanna onun şapkasıyla ilgilenmeyişine kızmaktadır. Kendisi için o anda en önemli şey düğünde giyeceği elbiselerdir **(Cinque, dieci, venti, trenta).** Susanna'ya göre odanın ölçüleri kadar yeri de kendileri için pek iyi düşmemiştir. Figaro da başlarına geleceği tahmin etmektedir. Odaları efendilerinin yatak odalarına yakın olduğu için ikide birde zili çalıp onları çağıracak, rahat bırakmıyacaklardır **(Se a caso madama).** Hem Kont son günlerde Susanna'ya karşı aşırı ilgi göstermekte, onları Londraya yapacağı gezide beraber götüreceğinden bahsetmektedir. Bütün bunlar Figaroyu hafifçe kızdırmaktadır. Fakat Kont işi ileri götürürse intikamını derhal alacak, efendisine haddini bildirecektir. Susanna çıkınca sevimli kavatinini alaylı bir tavırla söylemeye başlar: «Kont hazretleri dansederlerse ben de kendilerine gitar çalarım.» Uşak efendisine meydan okumakta, üzerlerindeki hak ve hukukunu kabul etmemektedir **(Se vuol ballare, Signor Contino).** Figaro çıkınca odaya yanında hizmetçisi Marcellina olduğu halde Dr. Bartolo girer. Bu ihtiyar adam Figaroya düşmandır. Ona olan hıncı eski bir hikâyeye «Sevil Berberi»ndeki olaylara dayanır. O zamanlar Sevilde berber olan Figaro Dr. Bartolo'nun hamilik ettiği şimdiki Kontes Almaviva yani Rosina'nın kontla evlenmesini sağlamış, daha sonra hizmetçi Marcellina'yı nikâh vadiyle kandırarak parasını almış, bir daha ödememiştir. Artık ondan intikam alma zamanı gelmiştir. Figaro şunu bilmelidir ki bir Dr. Bartolo bütün Sevil şehrine bedeldir **(La Vendetta).** Aryası bitince çıkar. İçeri Susanna girmiş, Marcellina'yı görmüştür. Kadının gayesini sezdiği için aralarındaki düet boyunca çirkin ve yaşlı kadını alay ederek över durur. Marcellina çıkar çıkmaz kapıda Kontun yaveri Cherubino belirir. Susanna'nın başı bu delikanlıyla derttedir. Küçük çapkın sarayda kadın olarak kim varsa hepsine âşıktır. Fakat henüz o kadar çocuktur ki bu masum sevdalarıyle ne yapmak gerektiğini kendisi de bilememektedir. Bunu zarif serenadıyla açıklar **(Non so piu cosa son).** Cherubino her zamanki gibi Susanna'ya kur yaparken içeri Kont girer. Susanna küçük yaveri telâşla bir koltuğun ardına saklamıştır. Kont Susanna'yı yalnız sanarak güzelliğini övmeye, o gece için bahçede randevu istemeye koyulur. Dışardan müzik öğretmeni Basilio'nun sesi yankılanır. Bu adam «Sevil Berberi»nde Kont'un Rosina ile evlenişinde tanıklık yapmış, o zamandanberi sarayın yakınları

arasına girmiştir. Odaya gelerek derse hazır olduğunu bildirir. Kont bu münasebetsiz gelişe fena halde kızmıştır. Hiddetle yaverinin nerede olduğunu sorar, o sırada odaya giren bahçıvanın kızı Barbarina koltuğun kımıldanışından şüphelenerek örtüyü kaldırır. Herkesin nefesi kesilmiş, ortaya Kontun Susanna'ya söylediklerini duyan Cherubino çıkmıştır. Kont hiddetinden deli gibidir. Etrafında köylü kızları ve delikanlılar olduğu halde giren Figaroya kişizadelerin eski hakkına dayanarak nişanlısının düğünü takip eden ilk gece kendisine ait olduğunu, bunu ancak para ödeyerek önleyebileceğini, eğer istiyorsa hizmetçi Marcellina ile evlenmesini bildirir. Cherubino'yu ise Sevildeki muhafız alayına sürer. Herkes affetmesi için yalvarırsa da küçüğü kurtaramazlar. O zaman Figaro, Cherubino ile alay ederek ünlü aryasını, askerliği öven şarkısını söylemeye koyulur: «Artık çapkınlık yok, gece gündüz sürtmek yok... Kadınları rahatsız etmeyecek, yalnız savaşı ve askerlik şerefini düşüneceksin! Haydi muzaffer Cherubino zafere koş! **(Non più' andrai).**

İKİNCİ PERDE

Sarayın bir salonu. Yalnız olan Kontes zarif bir arya ile kocasının çapkınlıklarından duyduğu üzüntüyü anlatmakta, kendisinden uzaklaşmasından duyduğu endişeyi açıklamaktadır **(Porgi amor).** Parça bitince içeri giren Susanna ona geçen olayları anlatmaya koyulur, gerisini nişanlısının peşinden gelen Figaro tamamlar; Kont, Susanna'yı gece bahçeye çağırmıştır, kendisini de ihtiyar Marcellina ile evlendirecektir. Fakat mükemmel bir hile düşünmüş, Susanna'nın ağzından bir kabul mektubu yazmıştır. Gece yaver Cherubinoyu nişanlısının yerine kadın kılığında Konta yollayacaktır. Bu plânın kadınlar tarafından beğenilmesi üzerine çıkar, biraz sonra Cherubino'yu gönderir. Delikanlı durumdan çok memnundur. Hayran olduğu kontese gözlerini süzerek serenad yapmaya başlar **(Voi che sapete).** Kontes ve Susanna yaveri kadın kılığına sokarlar. Bütün bu işler olup biterken o ikisine de baygın baygın bakmaktadır. Susanna ona kadınların günlük yaşayışlarında nelere dikkat etmeleri gerektiğini pek sevimli bir şarkıyla anlatır **(Venite inginocchiatevi).** Şarkı bitince kapının vurulmasıyla üçü de dehşet içinde kalırlar. Bu gelen muhakkak Kont'dur. Cherubino bir dolaba saklanır, Susanna yan odaya geçer. Kont hiddetle girerek karısına kapının geç açılışının sebebini sorar. Tam bu esnada Cherubino dolapta bir şey devirir. Kont dolabı açmak ister, kilitli olduğunu görür, kontesi de yanına alarak kırmak üzere araçları aramaya gider. Bu arada Susanna Cherubino'yu pencereden kaçırır, yerine kendisi girer. Kont, kontesle gelerek kapıyı açar, kontes heyecandan bayılacak gibidir. Dolaptan dans ederek Susanna çıkınca rahat bir nefes alır. Küçük bir trio iki kadının kıvancını, Kontun pişmanlığını belirtir. Fakat o anda yine beklenmeyen bir şey olur; içeri sarhoş bahçıvan Antonio girerek pencereden atlayan birinin parçaladığı saksıyı getirir. Kont şüpheyle bakmaktayken salonda belirmiş olan Figaro durumu tahmin ederek atılır: «Ben atladım...» O zaman bahçıvan «Bu kâğıt da herhalde senin

olacak...» diye Cherubino'nun düşürdüğü tayin emrini uzatır. Kont yine hiddetinden kıpkırmızı kesilmiştir, içeri Dr. Bartolo, Don Basilio ve Marcellina girerler. Perdeyi Figaro'nun mahkûmiyetini belirten bir sekstet tamamlar.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Sarayda bir hol. Her taraf artık yapılacak olan düğün töreni için süslenmiştir. Kont Almaviva, uşağın ve kadınların tuzağına düşmek üzeredir. Kontes gelerek olaylardan duyduğu üzüntüyü bildirir. Figaro ve Susanna ise çok kıvançlıdır. Plânı değiştirerek randevuya Susanna kılığında kontesin gitmesini kararlaştırırlar. Kont girerken salonda yalnız Susanna kalmıştır. Efendi hizmetçisine gece bahçeye kesinlikle gelmesini ister, onu sevdiğini açıklar **(Crudel! Perchè Finora).** Kont, Marcellina'nın borcunu öderse Susanna randevuya gelecektir. Sahneye Dr. Bartolo, hizmetçisi Marcellina ve noter girmişlerdir. Figaro ya borcunu faiziyle ödeyecek yahut Marcellina ile evlenecektir. Uşak beş parası olmadığını, vaktiyle çingeneler tarafından kaçırılarak büyütüldüğünü bildirir ve bunu ispatlamak için kolundaki işareti gösterir. Bu işe Marcellina pek şaşmıştır. İşaret incelendiği zaman Figaro'nun Marcellina'nın oğlu olduğu anlaşılır. Sahneye giren Susanna Figaroyu Marcellina ile kucaklaşmış görür çok üzülür, durumu anlayınca zaten parayı bulduğunu, borcu ödeyeceğini söyler. Herkes çıkınca kontes yeni bir parçaya başlamış, nefis bir arya ile kocasıyla geçirmiş olduğu mutlu günleri anmaya koyulmuştur **(Dove sono).** Parça bitince Kont'a buluşma mektubunu yazmayı kararlaştırır. Mektup Susanna'nın yazısıyla gidecektir. Bu esnada iki kadın arasında devam eden düet eserin en ünlü parçalarından biridir **(Che soave zeffiretto).** «Mektup Düeti» bitince başlarında bahçıvanın kızı Barbarina ve Sevilden gizlice gelen kız kılığındaki Cherubino olduğu halde köy gençleri girerek çiçek töreni dolayısıyla kontese olan sevgilerini belirtirler. Kontes Cherubino'yu tanımaz, uzattığı çiçeği alarak alnından öper. Kont yanında bahçıvanı olduğu halde gözükür, Figaro da gelmiştir. Susanna Kontun önünde eğilir, kişizade kızın başına gelin tacını koyar. Artık düğün için engel kalmamış gibidir. Herkes dansetmeye başlarken Susanna mektubu gizlice Konta verir. Düğün alayı sahneyi doldurmuştur. Sözleri pek anlamlı bir koro başlar: «Efendimize dua edelim. O bize mutluluk, nişanlıya da nişanlısını bağışlar...»

DÖRDÜNCÜ PERDE

Gece sarayın bahçesi. Her taraf karanlıktır. Susanna'nın Barbarina ile geldiği seslerinden anlaşılır. Marcellina ise oğlu Figaro ile yaklaşır. Dr. Bartolo'nun hizmetçisi bütün bu oyunlara akıl erdirememekte, Susanna'nın Konta karşı büyük ilgisi olduğunu sanmaktadır. Bu sözler Figaroyu da şüpheye düşürmüştür. Kederli bir şarkıya başlar: «İşte herşey bitti... Gözlerinizi açın ey safdil erkekler, aklınız başınıza ancak aldatıldığınız zaman gelir» **(Aprite un po'quegl'occhi).** Kontes, Susanna'nın kılığında gözükür, ortada

Kontun gelmesini beklemektedir. Beri yanda Susanna aşkının yalnız Figaro'ya ait olduğunu açıklayan ünlü aryasına başlamıştır **(Deh vieni non tardar).** Marcellina bir pavyona girmiş, Figaro olanı biteni seyretmek için bir köşeye sinmiştir. Bir ara Cherubino belirerek Susanna sandığı Kontesi öpmeye yeltenirse de Kontun geldiğini görünce kaçarak diğer bir pavyona saklanır. Kont ve Susanna sandığı Kontes, beri yanda Figaro ile Kontes kılığındaki Susanna'nın kuarteti devam ederken Kont bir an uşağının yanında karısını görür gibi olur, dehşetle ilerler. Eserin bütün kahramanları sahnede birleşirler. Fakat kim kimdir, oraya niçin gelmiştir? Bu sorunun cevabını pek az kimse bilmektedir. Bu sırada ellerinde fenerler olduğu halde uşaklar belirir, herkes birbirini tanır. Kont düştüğü tuzağı ve hatayı anlar: «Kontes affımı rica ederim...» diyerek karısına yalvarmaya koyulur. Figaro Susanna'sına kavuşmuştur. Eseri kahramanların mutlu sesleri tamamlar.

DON GIOVANNI

İki perdelik eğlenceli opera

Metin
Lorenzo da Ponte

İlk oynanış: 29 Ekim 1787 Prag
Devlet Operasında ilk temsili: 1956, Ankara

Başlıca kişiler:

Leporello, Don Giovanni'nin uşağı ..... Bas
Don Giovanni, bir kişizade ..... Bariton
Donna Anna, kızı ..... Soprano
Don Pedro, Sevil Komutanı ..... Bas
Don Ottavio, Donna Anna'nın nişanlısı ..... Tenor
Donna Elvira, Don Giovanni'nin eski sevgilisi ..... Soprano
Zerlina, bir köylü kızı ..... Soprano
Masetto, Zerlina'nın nişanlısı ..... Bas

Konunun geçtiği çağ ve yer: 18 inci yüzyılda Sevil civarı.

«Don Giovanni»nin hangi opera türüne katılabileceği bugün bile tartışmalara yol açmaktadır. Genel inanç eserin komik elemanlarla işlenmiş bir ciddi opera **«opera seria»** olduğudur. Metni yazan Lorenzo da Ponte esere **«Dramma Giocoso - Eğlenceli oyun»**, besteleyen Mozart ise **«Opera Buffa - Gülünçlü opera»** demişlerdir. Fakat Mozart gibi bir sanatçının böyle bir konuda esas fikri unutacağına inanılmaz. Nitekim Güneyin Faust'u sayılan efsanevî kişinin serüvenlerinden bir kısmını müziklendirirken onun karakterini, anlamını unutması imkânsızdı. Don Giovanni çok kere çapkınlıklarıyla ün salmış bir kahraman olarak düşünülür. Fakat aslında o, insanlığın zayıf taraflarını, sonsuz ihtirasını, gururunu, huzursuzluğunu, kararsızlık ve lâkaydisini belirten bir semboldür. Velhasıl İspanyanın Don Giovanni'si başlıbaşına felsefî bir konu, bir olaydır. Operaya bu yönlerden bakılırsa Mozart'ın da bu noktaları daima gözönünde tuttuğu, müziğini yazarken belirtmeye çalıştığı görülür.

Uvertür eserin ilk temsilinden bir gece evvel Prag'da Bertramka Villâsında sekiz saatlik bir süre içinde bestelenmiştir. Esrarlı akorlarla başlar, sonra bütün orkestrada huzursuzluk yaratarak dağılır, ortalara doğru yaşama kıvancını belirten bir tema duyulur. Bu, sanki Don Giovanni'nin bir portresi, hayat görüşüdür.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Sevil kumandanı Don Pedro'nun sarayı önündeki alan. Vakit gecedir. Uşak Leporello karanlıkta gülünç bir ciddiyetle halinden yakınmakta, efendisi yüzünden ne gece, ne gündüz rahat ve huzuru olmadığını söylemektedir **(Notte e giorno faticar).** Birdenbire ürker, ayak sesleri duymuştur. Nefes nefese Don Giovanni ve arkasından Donna Anna gözükürler. Çapkın, baştan çıkarmak üzere kızın odasına girmiş, bağırması üzerine kaçmıştır. Kızla arasındaki diyologu takiben komutan yaklaşır, her ikisi de birbirlerine hakaret ederler. Kılıçla kısa bir düello'dan sonra ihtiyarın yere yıkıldığı görülür. Üç erkek arasında bir trio başlar. Can çekişen ve yardım dileyen komutanın endişeli, acılı, Don Giovanni'nin cesur, küstah, Leporello'nun korkudan titreyen sesleri bu kısa parçada ustalıkla belirtilmiştir. Efendi ve uşak facia yerini terkederler. Kumandanın kızı babasının ölüsüne kapanır. Bu sırada nişanlısı Ottovio ve silâhlı uşaklar gözükürler. İki sevgili ağlayarak öc için yemin ederler **(Fuggi, crudele, fuggi).**

İkinci sahne — Sabaha karşı bir sokakta efendi ile uşak geceki faciadan haberleri yokmuş gibi başka şeylerden bahsetmektedirler. Çapkının eski sevgililerinden Donna Elvira yaklaşır, iki erkek onu tanımamazlıktan gelirler. Kadın sadakatsiz âşığına yalvararak sitem eder, beriki aldırmaz uzaklaşır. O zaman Leporello cebinden bir defter çıkartır, Donna Elvira'ya efendisinin huyunu, kadınlara düşkünlüğünü, ünlü aryasıyla anlatmaya, her memlekette sevgililerini saymaya başlar **(Madamina! il catalogo).** Leporello aryasını bitirince her kadın gibi hiddete kapılan Elvira da öc almaya yemin ederek uzaklaşır.

Üçüncü sahne — Civar köylerden birinde meyhane yanındaki alan. İki köylü, Zerlina ve Masetto'nun düğün alayı sahneyi doldurur. Don Giovanni uşağıyla gelerek, şövalyelere has bir nezaketle köylüleri sarayına davet eder. Leporello durumu anlamıştır; efendisi Zerlina'ya göz koymuştur. Hemen Masetto'yu oyalamaya başlar. Diğer tarafta Don Giovanni kıza elini vermesini rica etmektedir. Kısa, zarif bir düet başlar **(La ci darem la mano).** Kız tam razı olurken Donna Elvira gelir, Zerlina'ya kaçıp bu adamdan kurtulmasını öğütler, alır götürür. Babasının katilini arayan Donna Anna ve nişanlısı Don Ottavio yaklaşarak Don Giovanni ile konuşmaya başlarlar, onu tanımamışlardır. Katili bulmak için yardımını isterler. Elvira da gelir, onlara yardım edeceğini söyler. Donna Anna birdenbire Don Giovanni'nin sesini hatırlar, fakat çapkın kaçmıştır. Don Ottavio güzel bir arya ile nişanlısına olan aşkını anlatır, onu avutur **(Dalla sua pace).**

Dördüncü sahne — Aynı gün öğleden sonra Don Giovanni'nin sarayının bahçesi. Don Giovanni uşağına balo için bütün hazırlıkların yapılmasını emrederek ünlü şarap şarkısını söyler **(Finch'han dal vino).** Zerlina ile nişanlısı bahçeye gelirler, köylü kızı nişanlısının kıskançlıktan doğan kızgınlığına aldırmadan cilveli bir aşk şarkısı söyler **(Batti, batti, o bel Masetto).** Kızın sesini duyan Don Giovanni hemen yaklaşır, her ikisini de baloya çağırır. Donna Elvira, Donna Anna ve Don Ottavio ürkek adımlarla sahneye girerler. Sarayın penceresi açılır, bir menüe'nin son melodileri duyulur. Pencereden sarkan çapkın ve uşağı intikamcıları da baloya çağırırlar. Gelenlerin üçü de maskelidir. Sahneyi aralarında «Maske triosu» diye anılan parça tamamlar **(Protegga, il giusto cielo).**

Beşinci sahne — Don Giovanni'nin sarayında balo salonu. Kıskanç Masetto nişanlısının çapkınla flörtünü hırsla seyretmektedir. Bu sırada maskeli üç intikamcı gözükürler. Don Giovanni onları saygıyla selâmlar ve dans başlar. Don Giovanni ve Zerlina ortadan kaybolmuşlardır. Biraz sonra odalardan bir çığlık yükselir, Zerlina yardım istemektedir. Davetliler kapıya koşarlar, dışarı çıkan Don Giovanni kızın kazara düştüğünü söyler. Halbuki herkes, bu arada maskelerini çıkarmış olan intikamcılar olayı tahmin etmişlerdir. Hepsi çapkına çullanırlar, fakat geç kalmışlar, Don Giovanni'yi ve uşağını bir daha elden kaçırmışlardır.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Sevilde Donna Elvira'nın evinin önü. Vakit gecedir, kadının Don Giovanni'ye olan aşkından bahseden aryası duyulmaktadır **(Mi tradi quell'alma).** Efendi ve uşak gözükerek konuşmaya koyulurlar. Don Giovanni'nin aklına parlak bir fikir gelmiştir. İki erkek hemen şapka ve mantolarını değiştirirler, Elvira sevgilisi zannederek Leporello'nun davetine gelir, parka doğru uzaklaşırlar. Don Giovanni ortaya çıkar, Donna Elvira'nın himayesine alarak evine götürdüğü Zerlina'ya mandolinle bir serenad yapar **(Deh vieni alla finestra).** Bu sırada sahneye başlarında Masetto olduğu halde silâhlı köylüler dolar, Leporello ile karşılaşırlar. Uşağının kılığına giren Don Giovanni yine onun sesini taklit ederek «Şu yöne gittiler...» diye onları aldatır, sonra «Don Giovanni'yi ne yapacaksın?» diye sorar. Masetto onu hemen öldürecektir. Don Giovanni ona silâhını görmek istediğini söyler. Masetto tabancasını çıkarınca kılıcını saplayarak zavallı adamı yere yıkar. Zerlina yaklaşır, sevgilisinin yaralandığını görmüş, dehşete düşmüştür.

İkinci sahne — Donna Anna'nın evinin avlusu. Elvira Leporello'yu Don Giovanni zannıyla buraya getirmiştir. Bu sırada ağlayarak Donna Anna, Don Ottavio ve Zerlina girerler. Cani ele geçmiştir. Ottavio saldırır, Leporello hemen şapka ve mantosunu atar, herkes şaşırır. Hepsi de üzgündür. Elvira bağırır: «Hain beni aldattı!» Sahneyi Ottavio'nun söylediği bir tenor aryası tamamlar **(Il mio tesoro).**

Üçüncü sahne — Sabaha karşı bir kilise avlusu. Don Giovanni ve uşağı buluşurlar. Çapkın, gece olanları anlatmakta, kahkahalarla gülmektedir. Bu sırada derinden bir ses duyulur: «Saygısız! Ebedî uykuya dalmış olanları rahatsız etme!» Don Giovanni aldırmadan sözünü tamamlamaya çalışmakta, ikinci defa gürleyen ses öldürülen komutanın mezarından gelmektedir. Leporello titreyerek okur: «Beni vakitsiz öldürenleri intikam bekliyor.» Bu, Don Giovanni için yeni bir eğlence konusu olmuştur. Heykeli akşam vereceği ziyafete çağırır, gülerek uzaklaşır.

Dördüncü sahne — Donna Anna'nın sarayında ufak bir oda. Genç kız ve nişanlısı konuşmakta, Donna Anna hâlâ intikam alamamaktan doğan acısını büyük bir arya ile anlatmaktadır **(Non mi dir, bel idol mio).**

Beşinci sahne — Don Giovanni'nin sarayında bir salon. Çapkın ziyafet masasına oturmuş keyfetmekte, orkestra operanın yazıldığı çağlarda halkın pek sevdiği bazı dans havalarını çalmaktadır. Bu sırada Donna Elvira gelir. Beriki neşeyle içkiyi ve aşkı öven bir şarkıya başlar. Bunu o yıllarda Viyanada moda olan bazı parçalar, yine Mozart'ın «Le Nozze di Figaro» operasından **(Non più andrai)** izler. Elvira bu anlayışsızlığa kızarak çıkar, fakat dışardan çığlığı duyulur. Leporello merakla koşar, gürültülü ayak sesleri gelmektedir. Kapıyı Don Giovanni açar. Ortalık bir anda kararır, çapkının ziyafete davet ettiği komutanın heykeli bütün azametiyle girer. Mavi bir ışık mermer üzerinde yansımakta, orkestrada uvertürün ilk akorları duyulmaktadır. Don Giovanni soğukkanlılıkla uşağına emreder: «Sofraya bir üçüncü takım daha koy!» Heykel gürler: «Tövbe de!» Don Giovanni gururla cevap verir: «Hayır!» Sonra korkusuz bir şövalye jestiyle ona elini uzatır. Heykel, gökgürültüsü, yıldırım ve ateş ortasında kaybolmuş, Don Giovanni'yi de alıp götürmüştür.

Epilog — Mezarlık yanında bir yol. Opera burada buluşan eserin diğer kişileri arasındaki bir sekstetle biter. Donna Anna ve Don Ottavio hemen evleneceklerini, Zerlina ve Masetto mutluluklarını, Leporello yeni bir efendi bulacağını Donna Elvira adaletin yerini bulduğunu açıklarken perde ağır ağır kapanır.

COSI FAN TUTTE

(Bütün Kadınlar Böyle Yaparlar)

İki perdelik gülünçlü opera

Metin
Lorenzo da Ponte

İlk oynanış: 26 Ocak 1790 Viyana.
Devlet Operasında ilk temsili: 1953, Ankara.

Başlıca kişiler:

Ferrando, genç bir subay, Dorabella'nın sevgilisi ..... Tenor
Guglielmo, genç bir subay, Fiordiligi'nin sevgilisi ..... Bas
Don Alfonso, yaşlı bir bekâr ..... Bariton
Fiordiligi, Ferraralı bir kız ..... Soprano
Dorabella, kızkardeşi ..... Mezzosoprano
Despina, hizmetçileri ..... Soprano

Konunun geçtiği çağ ve yer: 18 inci yüzyılda Napoli.

Mozart'a İmparator İkinci Joseph tarafından ısmarlanan ve ilk temsilinde haksız tenkitlere hedef olan **«Cosi Fan Tutte»** operasının uvertürü Fransız üslûbunda zarif, ağır bir melodiyle başlar, «presto» hareketinde güzel bir temayla devam ederek sona erer.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — İki yakışıklı subay Ferrando ve Guglielmo, yaşlı, şakacı dostları Don Alfonso ile bir lokantada yemek yerken görülürler. Aralarında kadınların sadakati konusunu tartışmaktadırlar. Her iki delikanlı sevgilileri olan iki kızkardeş Fiordiligi ve Dorabella'nın sadakatlerinden emindirler. Kızların şerefini yeminle, hararetle savunurlar. Aralarındaki trio boyunca

Don Alfonso her ne kadar onları şüphelendirmemeye çalışırsa da yine kadınların sadakatsiz oldukları fikrindedir **(La mia Dorabella capace non è).** Don Alfonso ikinci bir trio'da fikrini açıklar: «Kadınların sadakati ve aşkı Mısırdaki Sfenks'e benzer!» Tartışma «Kadını erkekler bilemez...» cümlesinin şakacı dost tarafından ısrarlı tekrariyle sona erer. İki delikanlı ve Don Alfonso yüz zekina'ya bahse girerler. Hangi taraf iddiasını ispat ederse parayı o alacaktır. Gençler kazanacaklarından emindirler. Hattâ bu parayla sevgililerine güzel bir serenad yaptırmayı kararlaştırırlar.

İkinci sahne — Gece, Napoli körfezine bakan bir villânın terası. Parlak ay ışığı her tarafı gündüz gibi aydınlatmakta, denizde yansımaktadır. Fiordiligi ve Dorabella zarif bir düetle sevgililerini anmakta, onların henüz gelmemiş olmalarından duydukları sabırsızlığı belirtmektedirler. **(Ah guarda, sorella).** Bu sırada Don Alfonso gözükür, subayların aldıkları emir gereğince birliklerine gideceklerini, kendilerine veda etmek üzere dışarda beklediklerini bildirir. Bu kararlaştırılmış bir oyundur. Sözde her iki subay kıt'alarıyla şehirden gideceklerdir. Uzaktan askerlerin marşı duyulur. İçeri giren subaylar büyük bir acıyla kızlara veda ederler **(Soave sia il vento),** her gün mektup yazacaklarına söz vererek sevgililerinin gözyaşları arasında ayrılırlar. Don Alfonso gülerek sahneyi seyretmektedir. Asker korosu tekrar duyulur. Subaylar çıkınca iki kız ağlayarak birbirlerinin kollarına düşerler. Don Alfonso bu acı gösteriye inanmamakta, içinden gülmektedir.

Üçüncü sahne — Bahçeye bakan büyük bir salon. Elinde bir tepsiyle giren Despina iki kaprisli hanımından yakınır, kendisi gibi bir hizmetçinin bu durumda ne kadar güçlük çektiğini anlatır **(Che vita maledetta).** Dorabella üzüntülü bir halde girer. Sevgilisinin yasını tutmakta, büyük operalardaki aryalara benzeyen şarkısında terkedilmiş kalbindeki acının ancak ölümle soğuyabileceğini söylemektedir **(Smanie implacabili).** Fakat hizmetçi Despina Dorabella ile aynı fikirde değildir. «Erkeklerde sadık kalb ne gezer?» diyerek iki kızın içine ilk şüpheyi sokar. Bu sırada Don Alfonso girer. Yanında iki arkadaşını getirmiştir. Bunlar görünüşte iki sakallı yabancı fakat aslında kıyafet değiştiren Ferrando ve Guglielmo'dur. Sözde her ikisi de kızları görmüş âşık olmuşlardır. Ferrando güzel bir arya ile duygularını açıklar **(Un aura amorosa).** Kızların aklı giden sevgililerindedir, onlara olan aşkları kaya gibi sağlamdır. İki delikanlı Alfonso'ya sevinçle göz ederler. İddiayı kazanmışlardır. Fakat Don Alfonso emin değildir. Beklemelerini söyler.

Dördüncü sahne — İki genç kız Ay ışığında sevgililerine olan hasretlerini keman ve flütlerin tatlı eşliğiyle açıklamaktadırlar **(Ah! che tutta in un momento).** Bu sırada iki yabancı bahçeye girerler, aşkları reddedilmiştir. Birer şişe zehir çıkararak içerler. İki kız dehşet içinde kalmışlardır. Biraz sonra kıyafet değiştirerek hekim kılığına girmiş olan Despina ile Don Alfonso girerler. Sahte doktor manyetizma ile gençleri diriltir **(Questo e quel pezzo).** Kızlar iki yabancının, daha doğrusu iki subayın yaşadıklarını görünce pek sevinirler, perde parlak bir ansabl ile kapanır.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Kızların evinde bir oda. Despinanın küçük bir şarkısı duyulur: «On beş yaşına gelmiş kızlar erkekleri çekmeyi bilmelidirler.» **(Una donna a quindici anni).** Kızlar bu sözleri dikkatle dinlemektedirler. Nişanlılarını yeni âşıklarının sakallarına değişmeye az kalmıştır. Don Alfonso gelerek yeni sevgililerinin onları kıyıda beklediğini haber verir.

İkinci sahne — Kıyıda iki gencin söyledikleri tatlı serenad kızları onlara büsbütün yaklaştırmıştır **(Secondate aurette amiche).** İkisi de delikanlılara yürürler, Don Alfonso ve Despina bir kenarda onları seyretmektedirler. İlk zaferi Guglielmo Ferrando'nun nişanlısı Dorabella üzerinde kazanır, bir aşk düetinde birleşirler. Öbür yanda Ferrando Fiordiligi'yi kandırmaya çalışmaktadır. Kız nazlanmakta, Ferrando bahsi kazanacakları umuduyla için için sevinmektedir. Fiordiligi güzel bir arya ile Guglielmo'nun aşkına ihaneti reddeder **(Ah! io veggio).** İki delikanlı uzaklaşırlar. Dorabella kıvançla dansetmektedir, âşık olmuştur. Guglielmo döner, yavaşça Don Alfonso'ya yaklaşarak bahsi kazandıklarını söyler. İhtiyar kabul etmez, beklemek gereklidir.

Üçüncü sahne — Kızların evinde bir oda. Gençler tekrar gelmişlerdir. Ferrando Fiordiligi'yi kandırmaya çalışmaktadır, aşkını kabul etmezse bir manastıra kapanacaktır. Kız sonuçta delikanlının kolları arasına düşer. O zaman erkekler birbirlerine bakarak hiddetle söylenirler: **(Cosi fan tutte** - Bütün kadınlar böyle yaparlar).

Dördüncü sahne — Kızların evinde düğün hazırlığı yapılmaktadır. Bir tarafta nişanlılar, diğer tarafta Don Alfonso ile bu defa noter kılığına girmiş olan Despina bu mutlu olayı kutlamak üzere toplanmışlardır. Bu sırada dışardan askerlerin marşı duyulur. Don Alfonso sözde telâşla pencereye koşarak bağırır: «Eyvah, şimdi ne yapacağız?» Delikanlılar hemen dışarı fırlamışlardır. Biraz sonra her ikisi de kıt'alarının başından dönmüş gibi, subay kılığıyla girerler. Sonuçta gerçek açıklanır. İki genç nişanlılarına yarı kızgın, yarı sevgiyle bakmaktadırlar. O zaman Don Alfonso şu sözlerle ortalığı yatıştırır: «Onlar bütün kadınların tabiatı olan bir şeyi yaptılar.» Sevgililer barışır, birbirlerinin kollarına düşerler. Perde mutlu bir sekstetle kapanırken Alfonso felsefesini yapar: «Kadınların yalnız zayıf değil, iyi tarafı da vardır. İnsan her şey gibi kadının da iyi tarafını görürse mutlu olur! **(Fortunato l'uom).**

DIE ZAUBERFLÖTE

(Sihirli Flüt)

İki perdelik opera

Metin
Emmanuel Schikaneder

İlk oynanış: 30 Eylül 1791 Viyana.

Başlıca kişiler:

Tamino, bir Mısır prensi ..... Tenor
Gece Kıraliçesinin üç nedimesi ..... İki soprano, bir mezzosoprano
Papageno, bir kuşbaz ..... Bariton
Gece Kıraliçesi ..... Soprano
Monostatos, Sarastro'nun sarayında bir zenci tutsak ..... Tenor
Pamina, Gece Kıraliçesinin kızı ..... Soprano
Bir rahip ..... Bariton
Üç akıllı genç ..... Soprano, kontralto ve mezzosoprano
Sarastro, Isis Tapınağı başrahibi ..... Bas
Bir rahip ..... Tenor
İkinci rahip ..... Bariton
Papagena ..... Soprano

Konunun geçtiği çağ ve yer: Firavun Birinci Ramses zamanında Mısır'da Isis Tapınağı ve çevresi.

1779 yılında Salzburg şehrine bir tiyatro trupu gelmiş, trupun direktörü Schikaneder ününü duyduğu genç besteci Mozart'dan **«Mısır Kıralı Thomas»** isimli bir oyun için müzik parçaları bestelemesini rica etmişti. Emanuel Schikaneder 1748 de doğmuş, 1812 de ölmüştür. Yaşadığı çağın sahne hayatında önemli bir sima olarak tanınmıştı. Bu alanda her şeyi denemiş, sırasına göre şarkıcılık, aktörlük, bestecilik, rejisör ve prodüktörlük yapmıştı. Halkın ne istediğini seziyor, derhal yapıyordu. Mozart onun isteğini yerine

getirdi ve oyun için sekiz ayrı orkestra parçası besteledi. Aradan on yıl geçti. Schikaneder şehirden şehire gezmekten yorulmuş, «Auf der Wieden» Tiyatrosunun başına geçmişti. Daima yeni eserler yazıyor, oynuyor ve kazanıyordu. Bu sıralarda Mozart da Viyanadaydı ve «Kıral Bestecisi» ünvanına rağmen az bir para ile geçinmeye, bozulan sağlığını kazanmaya çalışıyordu. Tiyatro direktörü konusunu sihirli masallardan alan bir opera metni hazırlamıştı. Tiyatrosunda çalışan Mozart'ın baldızı Josefa Hofer ile haber göndererek metni bestelemeyi kabul edip etmiyeceğini sordu. Mozart o zamana kadar daha ziyade italyanca operalar bestelemişti, almanca bir opera için metin arıyordu. Schikaneder'in halkı çekmek için çeşitli malzemeyle bezenmiş, türlü fikir parçalarıyla süslenmiş metnini kabul ederek bestelemeye koyuldu. Tiyatrocu onu, karısının Baden'de bulunmasından faydalanarak Viyana civarında bir kır evine götürdü. «Die Zauberflöte» operası 1791 yılının Mayıs ve Temmuz ayları arasında bu küçük kulübede meydana geldi. Eser Viyana halkını o çağlarda çok ilgilendiren şeye sahipti; esrarlı olaylar, komik tipler, vahşi hayvanlar, oryantalizm, neşeli ve mutlu bir bitiş. Schikaneder hikâyenin konusunu Alman şairi Wieland'ın «Lulu» isimli masalından almıştı. «Lulu» daki buluşlar yetmiyormuş gibi o çağın ilgi çekici konularından olan «Mason» luğun esrarlı taraflarından da yararlanıldı. Zaten besteci Mason Locasında üye idi.

«Die Zauberflöte» operasındaki kişiler aslında çeşitli sembollerden ibarettir. Kötü kalbli Gece Kıraliçesi Mason aleyhtarı İmparatoriçe Maria Theresa'nın tâ kendisidir. İyilik timsali rahip Sarastro Mozart'ın bağlı olduğu Locadan tanınmış bilim adamı Ignaz von Born, eserin kahramanı Tamino Masonluğa eğilimi olan İmparator İkinci Joseph, sevgilisi güzel Pamina ise Avusturya halkıdır. Ayrıca eserin gerek müzik yapısında, gerek kişilerinde Mason üçlüsü uvertürden itibaren büyük rol oynar.

Metin her ne kadar Schikaneder tarafından yazılmış olarak gösterilirse de bazı uzmanların yaptıkları araştırmalar bu konuda ilgi çekici sonuçlar vermiştir. Bir teoriye göre ***«Die Zauberflöte»*** nin metni Johann George Metzler isimli bir madenci tarafından kaleme alınmıştır. Eserin hazırlandığı sıralarda bu adam Schikaneder'in tiyatrosunda ufak roller alıyor ,bir yandan şiir, hikâye ve oyunlar yazıyordu. Daha sonraları 1670 - 1750 yılları arasında yaşamış bir Fransız yazarı Abbé Terrason'nun «Sethos» isimli efsane kitabındaki iki bölümün opera metnindeki iki sahneye kelime kelime uyduğu görülmüştür. Velhasıl Mozart çeşitli fikir ve tezlerle dokunmuş bu metni müziği ile ölmezleştirmiş, halktan aldığı müziği sanat müziği şeklinde ilk defa bu operada yine halka vermiş, Alman ulusal opera sanatının temelini kurmuştur. «Die Zauberflöte» nin ilk temsilini bizzat Mozart yönetmiş, Papageno rolünü Schikaneder, Gece Kıraliçesini ise bestecinin baldızı Josefa Hofer oynamışlardır. Başarı büyük olmuş, eser bütün Almanyaya fırtına hızıyla yayılmış, hattâ şair Götlıe 1798 de operaya bir ikinci bölüm yazmayı düşünmüştür. Mozart ilk temsilden bir ay sonra hastalanmış, «Die Zauberflöte» ile tanrısal nağmelerini tüketmiş gibi henüz otuz beş yaşında dünyaya gözlerini kapamıştır.

Opera konser salonlarında da pek sevilen bir uvertürle başlar. Bu güzel ve parlak orkestra parçası beste yönünden üçlü Mason sembolüyle işlenmiştir.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Çölde kayalık bir bölge. Genç Prens Tamino ava çıkmış, korkunç bir yılanın saldırısına uğramıştır. Yanında oku bulunmadığı için dehşet içinde kaçmaya koyulur, korkudan düşüp bayılır. Sahneye Gece Kıraliçesinin üç nedimesi girerek ellerindeki gümüş mızraklarla yılanı öldürüp yakışıklı prensi seyre koyulurlar. Ona hayran olmuşlardır. Ellerinde Tamino'ya verilmesi gereken bir mektup vardır. Fakat delikanlının aradıkları kişizade olduğunu anlayamadıkları için zarfı vermeden uzaklaşırlar, durumu kıraliçelerine bildireceklerdir. Tamino ayılır, yılanın öldürülmüş, kendisinin de kurtulmuş olduğunu görür. Bu esnada şen bir türkü duyulur. Türküyü söyleyen, üzerine tüylerle dolu bir elbise giymiş, sırtında bir kuş kafesi taşıyan, elinde bir flüt bulunan garip kıyafetli bir adamdır. Söylediklerine bakılırsa görevi Gece Kıraliçesi için kuş tutmaktır. Ayrıca genç kızlara da pek düşkündür **(Der Vogelfaenger bin ich ja).** Türküsü bitince Tamino ona kim olduğunu sorar. Adı Papageno'dur, herkes gibi bir insandır. Prens yılanı Papageno'nun öldürdüğünü sanmaktadır, fakat kuşçu ölü canavarı görünce titremeye koyulur. Kıraliçenin üç nedimesi tekrar gözükürler; birinin elinde bir testi, ikincisinin elinde bir taş, üçüncüsünün elinde ise bir resim vardır, yüzleri peçeyle örtülüdür. İki adam onları görünce şaşırmışlardır. Kızların söylediklerine göre kıraliçeleri onlara şarap yerine su, şekerli çörek yerine bir taş ve bir de kızının resmini göndermiştir. Üçü de veda ederek çıkarlarken Tamino resmi alır, hayran kalmış, resimdeki çehreye bir anda âşık oluvermiştir **(Dies Bildnis ist bezaubernd schön).** Aryası bitince bir gök gürültüsü duyulur, şimşek çakar, her taraf kararır, Gece Kıraliçesi belirir, Tamino'ya korkmamasını söyleyerek kötülerin elinde bulunan kızının kurtarıcısı olmasını ister **(Zittere nicht mein Sohn).** Gök bir daha gürlemiş kıraliçe kaybolup gitmiştir. Üç nedime tekrar gözükürler, getirdikleri flütü Tamino'ya, küçük çanları Papageno'ya verirler. Bunları iki adama Kıraliçeleri göndermiştir. Başrahip Sarastro'nun sarayına gidecek, kıraliçenin kızı Pamina'yı kurtaracaklardır. Tehlikeyle karşılaştıkları zaman sihirli flütü veya çanları çalmak yetecek, derhal yardımlarına koşulacaktır. Sarastro'nun sarayını ise kendilerine önderlik edecek üç delikanlı gösterecektir. Tamino ile Papageno şaşkın bakınır, kızlar giderlerken perde kapanır.

İkinci sahne — Başrahip Sarastro'nun sarayında Pamina'nın odası. İçeri yanında diğer tutsaklarla beraber zenci Monostatos girerek kızdan artık aşkına karşılık vermesini ister. Fakat Pamina zenciden nefret etmektedir. Monostatos yanındakilere Pamina'yı bağlamalarını emreder. Kız düşüp bayılmıştır. Esirler çıkınca Papageno gözükür. Hayretle etrafa bakmakta, nerede olduğunu anlamaya çalışmaktadır. Birden Pamina'yı görür, yanına yaklaşırken Monostatos'la karşılaşır. Her ikisi bir süre birbirlerini inceledikten

sonra birer korku çığlığı atarak biri bir kapıdan, diğeri başka kapıdan fırlayıp kaçarlar. Papageno tekrar dönerek kıza yaklaşır. Elindeki portreyi kızla kıyaslar ve onun Pamina olduğunu anlar. Pamina ayılmış, Papageno'yu hayretle süzmektedir. Kuşçu ona olayı anlatır; Gece Kıraliçesi genç bir prensi Pamina'yı kurtarmakla görevlendirmiştir. Eğer bu işi başarırlarsa kız bu yakışıklı kişizadeyle evlenecektir. Pamina prensin kendisini sevip sevmediğini sorar. Evet, Prens Tamino ona deli gibi âşıktır. Kız bu sözleri büyük bir mutlulukla dinledikten sonra Papageno'nun bir sevgilisi olup olmadığını öğrenmek ister. Hayır, kuş adamı kimse sevmemektedir. Pamina bu itirafa pek üzülür, her ikisi aşkı, kadın-erkek eşliğini öven bir şarkıda birleşirler **(Bei Maennern welche Liebe fühlen).**

Üçüncü sahne — Üç ayrı tapınağın bulunduğu kutsal mağara. Üç akıllı delikanlı ellerinde gümüş palmiye dallarıyla görünürler. Onları Tamino izlemektedir. İşte, Sarastro'nun sarayına gelmişlerdir. Gençler kişizadeye başarılar dileyerek uzaklaşırlar. Yalnız kalan Tamino etrafına bakınır; «Akıl», «İş» ve «Sanat»ı temsil eden üç kapıdan birini açıp çıkacaktır. Sağdakine yürür fakat bir anda «Geri çekil!» diye bağıran sesler duyar, soldakine yürür, yine aynı sesler yankılanmıştır. Ortadaki kapıyı açtığı zaman aksakallı bir rahiple karşılaşır. Ona Sarastro'nun akıl tapınağının orası olup olmadığını sorar, tapınak orasıdır. Rahip delikanlının gayesini öğrenmek ister. Tamino nefret ettiği, insanlık dışı bir yaratık olarak bildiği Sarastro'nun elinden Gece Kıraliçesinin kızını kurtarmaya gelmiştir. Kız sağ mıdır, değil midir? İhtiyar yumuşak sesi, şefkatli tavırlarıyla buna cevap veremiyeceğini, fakat Sarastro hakkında yargıya ulaşmadan önce biraz beklemesini söyleyerek uzaklaşır. Yalnız kalan Tamino sihirli flütünü çıkararak çalar. Odaya bir anda türlü vahşi hayvanlar dolmuştur, delikanlı hepsine gitmelerini işaret eder, flütünü tekrar çalar. Uzaktan aynı ses duyulur, «Bu herhalde Papageno olmalıdır» diyerek koşar gider. İçeri Papageno ile Pamina girerler, her ikisi de Tamino'nun flütünü duymuşlardır. Onun uzaklaştığı yöne yürürlerken karşılarında Monostatos belirir, ellerinde iplerle peşinden gelen tutsaklara Papageno'yu bağlamalarını emreder. Kuşçu hemen küçük çanını çalar, Monostatos ve esirler esrarlı bir gücün etkisiyle dans edip şarkı söyleyerek uzaklaşırlar **(Das klingt so herrlich).** Bu anda bir marş duyulur. Sol kapıdan rahipler, sağ kapıdan silâhlı askerler ve halk sahneye girerlerken orta kapıda başrahip Sarastro görünür. Halk başrahibi selâmlamakta, ona olan bağlılıklarını bildirmektedir. Pamina da yaklaşarak önünde diz çöker ve zenci Monostatos'un kendisinden olmayacak şeyler istemesi üzerine kaçmaya çalıştığını bildirir. Sözleri bitince sol yanda Monostatos ve Tamino belirirler. Tamino Pamina'yı, Pamina Tamino'yu ilk defa görmektedirler. Önce şaşkın bakışırlar, sonra birbirlerine yaklaşarak sarılırlar. Herkes bu garip sahneyi seyrederken Monostatos gençlerin arasına girerek ayırır, Sarastro'ya kendisinin suçlu olmadığını, Pamina'yı kaçırmaya kalkan Papageno'nun elinden kurtardığını söyler. Fakat Sarastro durumu anlamış, yargısını yapmıştır. Monostatos'a yetmiş yedi sopa atılmasını emreder. Bu ceza halk

tarafından uygun görülmüştür. Başrahip iki yabancının, Tamino ve Papageno'nun ruhen temizlenmesi gerektiğini hatırlatır. İki rahip ellerinde tüllerle gelerek bunlarla iki yabancıyı örterler. Sarastro Pamina'yı alarak orta kapıdan, prens ve kuşçu iki rahiple sağ kapıdan uzaklaşırlarken birinci perde iner.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Tapınağın muhteşem bir salonu. Rahipler sahnenin iki tarafından ilerleyerek ortada toplanırlarken Başrahip Sarastro girer, Prens Tamino'nun ruh yönünden temizlenmesi ve genç çiftin mutluluğa ulaşabilmesi için kendilerine düşen görevi anlatır, sonra Tanrı Isis ve Osiris'den onlara akıl vermeleri, geçirecekleri ağır sınav ve denemeler boyunca sabır ve cesaret sağlamaları için dua eder **(O Isis und Osiris).** Sağdan Tamino soldan Papageno girerek ortada buluşurlar. Sorular başlamıştır. Önce orada ne aradıkları, akıl uğruna savaşıp savaşamıyacakları sorulur. Tamino soruları cevaplandırır; Tapınağa dostluk ve aşkı bulmak için gelmişlerdir. Savaşmak onların işi değildir. Yaşamaları için gerekli uyku, yemek ve su onları aşka götürecek, aradıkları sevgiliyi bulup kavuşacaklardır. Ancak Papageno'nun sevgilisi yoktur. Rahipler Sarastro'nun ona Papageno adlı bir eş vereceğini bildirirler. Sınav başlamış, ikinci bir emre kadar konuşmaktan menedilmişlerdir. Ortalık kararır, ikisi de salonda yalnız kalırlar. İçeri ellerinde meşalelerle üç nedime girerek Gece Kıraliçesinin tapınağa geldiğini, onları bu durumda görürse herşeyi kaybedeceklerini söylerler ve her ikisini de konuşturmaya çalışırlar. Papageno nedimelere lâf yetiştirmeye çalışırken Tamino ona susmasını söylemekte, gevezelikten vazgeçmesini istemektedir. Nedimeler çıkarlarken gök gürler, rahiplerin korosu kadınlara «Cehennem olun!» diye seslenmekte, Papageno korkuyla yere düşmüş çırpınmaktadır.

İkinci sahne — Çiçeklerle bezenmiş büyük bir bahçe. Geri plânda bir göl uzanmakta, Ayın ışınları su yüzeyinde yansımaktadır. Monostatos bir gül fidanı dibinde uyumakta olan Pamina'ya yaklaşır, aşkına karşılık vermediği için üzüntüsünü belirtmeye koyulur **(Alles Fühlt der Liebe Freuden).** Monostatos şarkısını bitirip uyumakta olan kıza yaklaşırken Gece Kıraliçesi belirir, zenciyi kovar, sonra Sarastroya duyduğu kini, alacağı intikamın dehşetini belirten aryasını söyler **(Der Hölle Rache kocht in meinem Herzen).** Pamina uyanmış, annesini görerek sevinmiştir. Fakat kadın ona bir hançer vererek Sarastroyu öldürmesini ister ve kaybolur. Monostatos tekrar gözükerek herşeyi duyduğunu; kendisini ve annesini kurtarması için aşkına karşılık vermesinin yeterli olduğunu bildirir. Pamina zencinin teklifini şiddetle reddederken Sarastro belirerek Monostatos'u kovar, Pamina annesini cezalandırmaması için yalvarmaya koyulur. Başrahip onu teselli eder; kutsal tapınakta kin ve intikamın yeri yoktur, orada yalnız sevgi ve şefkat hüküm sürmektedir. Sarastro şarkısı bitince Pamina'yı alarak çıkar. Bu sırada üç çocuk gelerek üzerinde türlü yiyecek ve içeceklerin bulunduğu bir masa

getirip ortaya koyarlar, Tamino ve Papageno'yu çağırarak oturup yiyip içmelerini öğütlerler. Sınavın birincisini başarıyla bitirdikleri için Sarastro onlara armağan olarak bu ziyafet masasını göndermiştir. Pamina gelerek Taminoyla konuşmak isterse de sorularına bir cevap alamaz. Zavallı kız delikanlının kendisini artık sevmediğini sanarak duyduğu acıyı belirtir. Papageno yemeğini iştahla yerken perde kapanır.

Üçüncü sahne — Tapınağın büyük salonu. Sarastro rahiplerin ortasında durmakta, karşısındaki Tamino'ya başarısını bildirmektedir. Bu sırada yüzü tüllerle kapatılmış olan Pamina getirilir. Fakat kız Tamino tarafından yine iyi karşılanmamıştır. Pamina ona önünde ölüm tehlikeleriyle dolu sınavlar olduğunu, kendisiyle konuşma fırsatını kaçırmamasını ister. Fakat Tamino aklını, sabrını kullanacak, tanrıların yardımı ve isteğiyle bunları aşacaktır. Herkes çıkar, içeri telâş içinde Papageno girer. Gök gürleyip şimşekler çakarken yeryüzünde hiçbir arzusu kalmadığını, bir bardak şarap olsa içebileceğini söyler. Yerden şarap dolu bir kap çıkar, kuşçu hemen alarak sonuna kadar içer. Sarhoş olmuş, çanlarını çalarak şarkı söylemeye koyulmuştur. Artık bir kız veya kadın istemektedir **(Ein Maedchen oder Weibchen wünscht Papageno sich).** Papageno şarkısını bitirince ihtiyar bir kadın belirerek aradığı kimsenin kendisi olduğunu bildirir. Kuşçu şaşırmıştır. Kadın elini uzatır, Papageno kabul etmez. Fakat eğer bu kararında devam ederse ebediyen orada kalacak, ekmekle sudan başka birşey bulamıyacaktır. Papageno düşünür, sonuçta kadının elini alır. O esnada ihtiyar kadın gençleşivermiştir. Kıyafeti Papageno'nun aynıdır, adı Papagena'dır.

Dördüncü sahne — Palmiyelerle kaplı bir bahçe. Perde açıldığı zaman etraf yarı karanlıktır, sonra yavaş yavaş aydınlanır. Üç çocuk sol taraftan girerek aralarında Pamina'nın delirmiş olduğunu, zavallının kendisini bilmediğini söyleşirler. Bu esnada kız, elinde annesinin verdiği hançerle girer. Kendini öldürmeyi düşünmektedir. Tamino'nun, aşkını unutmuş olduğunu sanmakta, kurtuluşu ölümde bulacağına inanmaktadır **(Ach! ich fühl's es ist verschwunden).** Çocuklar ona bu hareketinin tanrılar tarafından hoşgörülmeyeceğini, ruhunun cezalandırılacağını bildirirler, kendilerini korumaları için tanrılara dua ederek çıkarlar.

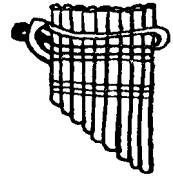
Beşinci sahne — Ortada büyük bir demir kapının bulunduğu kayalarla çevrili bir bölge. Kapının bir tarafında korkunç bir şelâle akmakta, diğer tarafında kızıl alevler yükselmektedir. Solda ve sağda bölgeye giriş kapıları bulunmaktadır. Tamino iki rahibin eşliğinde orta kapıya doğru yönelir, bu sınavı da bitirmesi gerekmektedir. Uzaktan Pamina'nın sesi duyulur. Kız sevgilisine durması için yalvarmaktadır. Tamino onu yanına çağırır, her ikisi birbirlerine kavuşmanın sevinci içindedirler. Pamina delikanlıyı bu güç sınavda yalnız bırakmıyacak, ölürse beraber ölecektir. Delikanlıya elindeki sihirli flütü çalmasını, çalgının kendilerine yardım edeceğini söyler. Tamino flütü çalarken her ikisi de önce alevlerden, sonra da şelâleden geçerler. Kayaların üzerinde Sarastro ve rahipler belirmiş, genç çiftin başarısını kutla-

maktadırlar. Tanrı Isis gücünü göstermiş, Tamino ve Pamina'yı takdis etmiştir **(Triumph! du edles Paar).** İki genç tapınağa doğru yönelirlerken perde iner.

Altıncı sahne — Garip bitkilerle dolu bir bahçe, ortada bir ağaç. Papageno elinde bir iple belirir, flütünü çalar, Papagena'sını çağırmaya koyulur. Sevgilisini kaybetmiştir. Eğer bulamazsa kendisini asacaktır. Tam ipi boynuna geçirirken üç çocuk gelerek küçük sihirli çanları çalmasını söylerler. Kuşçu çanını çalıp sevgilisinin gelmesini ister **(Klinget Glöckchen klinget!).** Birden Papagena gözükür, ikisi de sevinçle birbirlerine sarılırlar, dansederek şarkı söylemeye koyulurlar. Deliler gibi sevişecek, çocuk sahibi olacak, isimlerini sırasıyla bir Papageno, bir Papagena koyacaklardır. Dansları bitince kolkola uzaklaşırlar.

Yedinci sahne — Gece, kayalıklarla çevrili bir bölge. Monostatos, Gece Kraliçesi ve ellerinde meşalelerle üç nedime tapınağa doğru ilerlemekte, birbirlerine ses çıkarmamalarını söylemekte, sessizce yürümektedirler. Konuşmalarından anlaşıldığına göre Monostatos Sarastro'yu öldürecek, karşılığında Pamina'yı alacaktır. Uzaktan duyulan gökgürültüleri gittikçe artar, korkunç bir fırtına kopar, şimşekler arasında beşi de yarılan toprağa gömülüp giderler.

Sekizinci sahne — Güneş Tapınağının büyük salonu. Ortada tören kılığında Sarastro durmakta, etrafında rahipler bulunmaktadır. Sarastronun önünde Tamino ve Pamina diz çökmüşlerdir. Başrahip kötülükleri yenmiş, Güneşin ışınları karanlığı yoketmiştir. Tanrı Isis ve Osiris gençleri başarıya ulaştırmış, onları güzellik ve akılla taçlandırmışlardır **(Heil sei euch Geweichten!).**

LUDWIG VAN BEETHOVEN

16 Aralık 1770 de Bonn'da doğmuş, 26 Mart 1827 de Viyanada ölmüştür. Prenslik hizmetinde bir tenorun oğludur. İlk derslerini saray orgcusu Gottlieb Neefe'den almış, 13 yaşında verdiği ilk konserle dikkati çekmiştir. 1792 de Mozart'dan ders almak üzere Viyanaya gelmiş, bir süre Haydn, Salieri ve Albrechtsberger'in öğrenciliğini yapmış, annesinin ölümü üzerine doğduğu şehre dönmüştür. Daha sonra tekrar Viyanaya gelmiş, piyano virtuozu olarak isim yapmış, kulaklarının sağır olması üzerine kendisini besteciliğe vermiştir. Yazdığı büyük senfonileri, konçertoları ve oda müziği eserleri yanında bale süitleri, bazı oyunlar için müzik ve **«Fidelio»** isimli operası vardır. Beethoven sıkıntılı, acılı fakat şerefli bir hayat yaşamış büyük sanat dehalarındandır.

FIDELIO

İki perdelik opera

Metin
Joseph Sonnleithner

(Stephan von Breuning ve George Friedrich Treitschke'nin düzeltmeleriyle)

İlk oynanış: 20 Kasım 1805 Viyana.
Devlet Operasında ilk temsili: 1942, Ankara.

Başlıca kişiler:

Marcellina, Rocco'nun kızı ..... Soprano
Jaquino, Rocco'nun yardımcısı ..... Tenor
Rocco, zindancı ..... Bas
Leonore, (Fidelio) Florestan'nın karısı ..... Soprano
Pizarro, Sevil zindanı komutanı ..... Bas
Florestan, bir İspanyol kişizadesi ..... Tenor
Don Fernando, bakan ..... Bas

Konunun geçtiği çağ ve yer: 18 inci yüzyılda Sevil.

18 inci yüzyılın sonlarında derin yankılar yapan Fransız İhtilâli etkisini güzel sanatların her kolunda göstermiş, değişik bir anlayış ve görüşle yaratılan eserler birbirini kovalamaya başlamıştı. Artık çoktan bıkılmış olan klâsik biçim yavaş yavaş sanat tarihinin tozlu sayfaları arasına gömülüyordu. Operada ihtilâlin etkileri önce iki bestecide görülür: Cherubini ve Beethoven. İlki zaten ihtilâlin merkezinde, Paris'de bulunuyordu. Özgürlük âşığı ve savunucusu Beethoven ise Viyanadaydı. Bestelemek üzere uzun süredir aradığı opera konusunu bir Fransız avukatı olan Jean Nicolas Bouilly'nin romanında bulmuştu: **«Léonoré, ou l'Amour Conjugal».** Bu romanın konusundan düzenlenen metin daha önce Pierre Gaveaux isimli bir müzikçi tarafından

bestelenmiş, 1798 de Paris'de temsil edilmişti. Eserin almanca metni önce Sonnleithner tarafından yazılmış, daha sonra bestecinin dostu Treitschke bazı düzeltmeler yapmıştır.

«Fidelio» Beethoven'i hiçbir zaman tatmin etmemişti. Eser ilk defa 1805 yılında sahneye konmuş bestecisini hayal kırıklığına uğratmıştı. Temsilden bir hafta önce Viyana Napoleon ordusu tarafından işgal edilmişti. Salonu dolduran Fransız askerleri yabancı dilde oynanan eserden bir şey anlamadılar. Opera üç temsilden sonra kaldırıldı. Beethoven «Fidelio» ile uzun süre ilgilenememiş, sonuçta dostlarının itişiyle yaptığı bazı düzeltmelerden sonra tekrar sahneye konmasına razı olmuş, 1814 yılındaki temsil büyük başarı elde etmişti.

Kendisi bu operadan «Beni çok üzen çocuğum...» diye bahseder. Nitekim ayrı ayrı dört uvertür bestelemesi bunun delillerinden biridir. Bugün eserin temsilinde bunlardan yalnız ikisinin çalınması gelenek olmuştur: Birisi «Fidelio», diğeri, ikinci perdenin birinci ve ikinci sahneleri arasında çalınan «Üçüncü Leonore» uvertürleri. Beethoven'in özgürlüğe olan saygı ve eğilimi bu eserde net olarak görülür. Huzursuz iç âleminin yankıları dinleyicide uyanmasını istediği etkileri yaratır. Orkestra Mozart operalarınınkinden daha zengindir. Besteci senfonik bir çalışmayla bambaşka bir hava yaratmayı başarmıştır. Böylece Beethoven operada ilk defa teganni ve orkestraya eşit değerde sorumluluk yüklemiş oluyordu.

BİRİNCİ PERDE

Zindancı Rocco'nun evinin terası. Arkada kalın taş duvarıyla büyük zindan yükselmektedir. Rocco'nun kızı Marcellina ütü yapmakta, bir yandan gardiyan Jaquino ile konuşmaktadır. Jaquino kıza âşıktır ve isteği onunla evlenmektedir. Halbuki Marcellina babasının yanına yeni giren genç, yakışıklı Fidelio'yu sevmektedir. Aralarındaki düet Mozart üslûbunda hafif, zarif bir karaktere sahiptir **(Jetzt, Schaetzchen, jetzt sind wir allein).** Jaquino çıkar, Rocco'nun ona bazı emirler verdiği duyulur. Yalnız kalan Marcellina bir arya ile düşüncelerini açıklar; **(O war ich schon mit dir vereint).** Genç kız bu şarkıyla Fidelio'ya olan aşkını ve evlenme isteğini anlatmaktadır. İçeri Fidelio girer, köyden mahkûmlar için sebze alıp dönmüştür. Yorgun bir tavırla küfesini bırakır. Rocco ve Jaquino da sahneye girmişlerdir. Zindancı, Fidelio'dan çok hoşlanmakta, hattâ onu mânevi evlât edinmeyi düşünmektedir. Halbuki Fidelio aslında kadındır, erkek elbiseleri giyerek Don Pizarro tarafından haksız yere zindana atılan eşi Florestan'ı kurtarmak amacındadır. Bu gerçekten kimsenin haberi yoktur. Aralarında bir kuartet başlar. Kanon biçiminde yazılmış olan bu güzel parçada dört insanın endişe ve fikirleri açıklanır. Marcellina eğer Fidelio kendisiyle evlenirse duyacağı mutluluğu, Fidelio önündeki tehlikeleri, baba Rocco kızının geleceğini, Jaquino kıskançlığını anlatmaktadırlar **(Mir ist so wunderbar).** Bu eşsiz parça Rocco'nun eğlenceli bir şarkısına bağlanır: «Cebde para olmazsa...» Fidelio

mahkûmların bahçeye çıkarılmalarını rica eder, onların arasında eşini görebileceğini ummaktadır. Rocco, Marcellina ve Fidelio arasındaki trio sahneyi tamamlar. Parça bitince bir askerî marş duyulur. Sahne arkasından zindan komutanı Don Pizarro'nun nöbetçilere verdiği kısa emirler yankılanmaktadır. Kumandan sahneye girer, Rocco'ya bir mektup okur; Bakan zindanları teftiş etmek üzere yola çıkmıştır. Bu Don Pizarro'nun işine gelmemektedir. Çünkü zindanda sebepsiz yere sırf şahsî kini yüzünden hapsettiği bir mahkûm vardır ve bu mahkûm bakanın dostudur. Komutan timpani'nin gürlemeleri, yaylı çalgıların titremeleri ve nefesli çalgıların çığlıkların arasında sözlerine başlar. İntikam saati gelmiştir **(Welch' ein Augenblick!).** Bu iğrenç bir karakterin haykırışı, gerçeğin yankısıdır sanki. Nöbetçilere bir araba görürlerse boruyla haber vermelerini, Rocco'ya da mahkûmu öldürerek hücresine gömmesini emreder. Herkes çıkar. Fidelio felâketi anlamıştır. Uzun ve güç şarkısına bir resitatifle girer: «İğrenç mahlûk, acelen ne?» **(Abscheulicher! wo eilst du hin).** Aryaya nefesli sazlar ve özellikle korno sesi eşlik etmektedir: «Gel ey umut!» **(Komm Hoffnung!).** Fidelio'nun ricası üzerine Rocco mahkûmları bahçeye çıkarmaya razı olur. Üstleri parça parça, sarı benizli, zayıf bir yığın zavallı insan havayı ve ışığı selâmlıyarak sürüne sürüne çıkarlar, mahkûmlar korosu başlamıştır **(O welche Lust!)** Bu sahne insanın özgürlüğe olan ihtiyacını anlatması yönünden anlamlıdır. Rocco aşağıda kazılacak bir mezar olduğunu söyleyerek Fidelio'yu yardıma çağırır. Jaquino ise Don Pizarro'nun döndüğünü haber verir. Don Pizarro zindancıya mahkûmları içeri sokmasını emreder. Rocco o gün kıralın doğum günü olması dolayısiyle bu işi yaptığını söylerse de dinletemez. Mahkûmlar güneşe ve havaya veda ederek karanlık zindana doğru sürünürler.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Zindanda bir hücre. Tavandan inen ince bir ışık geniş hücreyi aydınlatmakta, zincirle bağlanmış bir gölge samanların üzerinde yatmaktadır. Uzun bir orkestra girişinden sonra mahkûm kımıldar: «Ah! bu zindan ne karanlık!» Söylediği büyük aryadan kim olduğu ve hayatının hikâyesi anlaşılmaktadır: «Ömrümün baharında böyle mi olacaktım ben?» **(In des Lebens Frühlingstagen).** Ve sonra karısı Leonore'ye olan sevgisi. Florestan'ın fedakâr karısına seslenişine obua'nın kadın aşk ve şefkatini belirten uzun cümleleri eşlik eder. Mahkûm yine saman yığınına uzanır ve dalar. Hücre birdenbire ışıkla dolar, kapı açılmıştır. İçeri Rocco ve Leonore girerler. Leonore yahut Fidelio hayatının en feci ânını yaşamaktadır. Kocasının mezarını kazacaktır. Titreyerek işe başlar, zindancıyla konuşmalarına orkestra senfonik bir fon çizmektedir. Florestan yavaşça doğrulur, kadın kocasını tanımıştır. Ona biraz şarap ve ekmek vermek ister. Bu esnada Florestan da karısını tanır. Her ikisi çılgınca birbirlerine sarılırlar, Pizarro görünerek, Rocco'ya emreder: «Mahkûmu öldür!» Fakat araya giren Leonore bu alçakça isteğe engel olmuştur: «Önce karısını öldür!» Pizarro saldırır,

Fidelio tabancasını çekerek caniyi uzaklaştırır. Trompet sesleri bakanın geldiğini haber vermektedir. Kurtuluş anı yaklaşmıştır. Bakan içeri girer. Durum anlaşılmıştır. Karı koca birbirlerine sarılarak sevgilerini haykırırlar: «Ah! anlatılmaz mutluluk!» **(O namenlose Freude!).**

İkinci sahne — Sarayın önünde mahkûmlar ve halk bu mutlu olayı kutlamaktadırlar. Nazır bütün mahkûmlara özgürlüğünü bağışlamış, zalim Pizarro cezasını görmüş, adalet yerini bulmuştur. Yükselen şarkıyla karı koca sevgisi anlatılmaktadır: «Ancak böyle fedakâr bir kadına sahip olan bayramımızın anlamına ulaşabilir.» **(Wer ein holdes Weib errungen).** Opera coşkun kıvanç ve bayram havası içinde sona erer.

GASPARO SPONTINI

14 Kasım 1774 de Majolati'de doğmuş, 24 Ocak 1851 de aynı şehirde ölmüştür. Fakir bir köylünün oğludur. Müziğe kilise korosunda şarkı söyleyerek başlamış, öğrenimini San Vito'da ve Napoli'de «Pieta de Tuchini» Konservatuvarında yapmıştır. Spontini 1796 da kendisine Roma için ısmarlanan bir operayla büyük başarı elde etmiş, çağının tanınmış bestecisi Piccini tarafından korunmuştur. 1803 yılında Paris'e gelerek yerleşen sanatçı burada bestelediği **«Milton»** adlı operasıyla İmparatoriçe Josephine'in dikkatini çekmiş, saray besteciliğine getirilmiştir. Ünü 1809 da temsil edilen **«Fernand Cortez»** ile bütün Avrupaya yayılmış, 1820 de Berlin'e çağrılarak kendisine «Genel Müzik Direktörü» piyesi verilmiştir. Bu şehirden çeşitli entrikalar sonucunda ayrılmak zorunda kalmış, önce Paris'e sonra İtalyaya gelerek sanat hayatından çekilmiştir.

LA VESTALE

Üç perdelik opera

Metin
Victor Joseph Etiénne (de Jouy)

İlk oynanış: 15 Aralık 1807 Paris.

Başlıca kişiler:

Licinius, Romalı komutan	Tenor
Julia, Romalı bir kişizade kızı	Soprano
Cinna	Bariton
Başrahip	Bas
Başrahibe	Mezzosoprano

Konunun geçtiği çağ ve yer: Milâttan önce Roma.

Spontini'nin günümüz opera sahnelerinde yer alan tek eseri **«La Vestale»** dir. Beethoven bu eserin metnini pek sevmiş, bestelemeyi düşünmüştü. Wagner ise özellikle müziğine hayran olmuştur. Bir yazısında: «La Vestale'nin müziği çağımız operaları içinde az görülen bir ihtişama sahiptir...» der. Birçok tenkitçiler ise aynı müziği büyüklüğü ve klâsik asaletiyle Gluck'un bir devamı olarak göstermişlerdir.

Opera konser salonları programlarında ara sıra yer alan güzel bir uvertürle başlar.

BİRİNCİ PERDE

Romada büyük Vesta tapınağının avlusu. Arka plânda Numa sarayının duvarları yükselmekte, sağ tarafta Vesta rahibelerinin dua salonu uzanmakta, yapılan hazırlıklardan bir törenin başlamak üzere olduğu anlaşılmaktadır. Ortada yakışıklı Romalı savaşçı Licinius düşünceli bir tavırla durmakta, arkadaşı Cinna'yı beklemektedir. Cinna görünür ve ona üzüntüsünün sebebini

sorar. Licinius anlatır; beş yıl önce Romanın tanınmış bir ailesinin kızı Julia ile sevişmiş, kızın babası delikanlının evlenme isteğini kabul etmemiştir. Orta halli bir ailenin çocuğu olan Licinius şehri terkederek Galya'ya gitmiş, orada komutanlığa kadar yükselerek büyük başarılarla dönmüştür. Artık sevgilisiyle evlenebileceğini düşünürken, Julia'nın babasının vasiyeti üzerine Vesta tapınağına rahibe olduğunu duymuş umudu kırılmıştır. Cinna arkadaşını avutmaya koyulur, tanrılara ait meselelerde çok dikkatli davranmasını öğütliyerek her hal ve şart içinde yardıma hazır olduğunu bildirir. İki arkadaş çıkınca Vesta Başrahibesi, Julia ve diğer rahibeler girerler. Julia başrahibe tarafından muzaffer komutan Licinius adına yapılacak törende kahramanın başına altın tacı giydirmekle görevlendirilmiştir. Genç kız bu ödevi kabul etmez. Julia'nın durumundan bazı şeyler sezen başrahibe ona aşkın kendi dinlerinde bir cürüm olduğunu söyliyerek zafer töreninde bulunmasını emreder. Aşkı ve kutsal rahibelik yemini arasında bocalıyan Julia tacı alır. Tören başlamıştır, Licinius sevdiği kızın yanına gelmesinden yararlanarak ona o gece tapınağa geleceğini ve kendisini kaçıracağını söyler.

İKİNCİ PERDE

Başrahibe törenden sonra Julia'ya sembolik âsayı verir. Kızın görevi bütün gece kutsal Vesta ateşini beklemek ve sönmemesini sağlamaktır. Julia Tanrıçaya bir erkek sevmekle işlediği büyük günahı affetmesi için yalvarır, sonra dışarda beklediğine emin olduğu Licinius'u görmeye karar verir. Kumandan tapınağa girerek kızı kendisiyle kaçması için kandırmaya çalışır. Bu esnada rahibelerden birinin sadakatsizliğine işaret olarak kutsal ateş yavaş yavaş sönmeye başlar, tamamen sönünce iki sevgili dehşet içinde kalırlar. Bu Julia'nın ölümü demektir. Aynı anda başrahibe ve diğer rahibeler salona girmişlerdir. Licinius onlardan sevgilisini affetmelerini rica eder. Buna imkân yoktur, arkadaşı Cinna ile kızı kurtarmak için her şeyi yapacaklarına yemin ederek uzaklaşırlarken içeri Roma başrahibi girer. Julia'ya sevgilisinin kim olduğunu sorar, cevap alamaz, işlemiş olduğu büyük günah için ölüme mahkûm olduğunu bildirir. Rahibeler Julia'nın yüzüne ölüm işareti olan siyah tülü örterlerken perde kapanır.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Licinius, Julia'nın canlı olarak gömüleceği büyük mezarın önündedir. Onu savunmak için bütün gücünü kullanacaktır. Cinna girerek arkadaşları ve gönüllü savaşçılardan kurulu bir grubun yardım için hazır olduğunu bildirir. Aynı anda etrafında rahip ve rahibeler olduğu halde başrahip gözükür. Licinius ondan tanrıları temsilen Julia'yı affetmesini rica eder. Başrahip bu teklifi kabul etmiyerek tanrıların işine devletin bile karışamıyacağını bildirir. Sahneye rahibelerin eşliğinde Julia girmiştir. Mezazarın başındaki mihraba doğru ilerler. Başrahip kızın başına kutsal tülü

örtmeleri için emir verir. Eğer kız mezara girinceye kadar Tanrıça Vesta suçunu affederse tül alev alarak yanacaktır. Herkes susmuş beklemektedir. Tülün alev almadığı görülür. Julia mezara doğru ilerlerken Licinius'un dostları rahip ve askerlere saldırırlar. Ortalık bir anda karışır, askerler birbirlerini tanıyamadıkları için savaş durmuştur. Gökgürlemeye, şimşek çakmaya başlar. Ateşten bir top inerek Julia'nın tülünü yakar, mirhabın üzerindeki kutsal ateşin yeniden alevlendiği görülür. Ortalık sakinleşince başrahip bu mucizenin Vesta'nın Julia'yı bağışladığına bir işaret olduğunu, Julia'nın ettiği kutsal yeminin hükümsüz sayıldığını bildirir.

İkinci sahne — Romada Venüs tapınağında iki sevgili, Julia ve Licinius'un nikâhı kıyılmaktadır. Rahip ve rahibelerin aşkı öven şarkısını iki gencin birbirlerine ettikleri sadakat yemini izler. Perde bu mutlu sahne üzerine kapanır.

DANIEL FRANÇOIS ESPRIT AUBER

29 Ocak 1782 de Caen'de doğmuş, 13 Mayıs 1871 de Paris'de ölmüştür. Babası Onaltıncı Louis'nin pek sevdiği sanat meraklısı bir subaydı. İhtilâlden sonra işi ticarete dökmüş ve oğlunu da yine bir tüccar olarak yetiştirmek istemişti. Fakat Auber pek küçük yaşta bestelemiye başlamış, müzik öğrenimi için Londraya gönderilmiş, 1804 de Paris'e dönerek kendini tümüyle sanata vermiştir. 1811 de ilk operası **«Julie»** yi yazmış, büyük İtalyan bestecisi Cherubini'nin ilgisini çekmiş, verdiği sahne eserleri onu bütün dünyaya tanıtmıştır. Auber 1828 de yazdığı **«Porticili Dilsiz Kız»** la müzik tarihine geçmiş, daha sonra verdiği hafif operaları ona süreli başarı sağlamıştır.

FRA DIAVOLO

Üç perdelik gülünçlü opera

Metin
Eugène Scribe

İlk oynanış: 28 Ocak 1830 Paris.

Başlıca kişiler:

Lorenzo, subay ..... Tenor
Zerlina, kızı ..... Soprano
Matteo, meyhaneci ..... Bas
Lord Kookburn ..... Bariton
Pamela, Lordun eşi ..... Mezzosourano
Fra Diavolo, veya San Marco Markisi ..... Tenor
Giacomo, haydut ..... Bas
Beppo, haydut ..... Tenor

Konunun geçtiği çağ ve yer: 1806 yıllarında İtalyada Terracina.

18 inci yüzyılın sonlarında bir haydut Sicilya adasını kasıp kavurmaya başlamıştı. Bu zeki ve kurnaz adam zengin, fakir dinlemeden soyuyor, köyleri, kasabaları yağma ediyordu. 1760 yılında doğmuş, hayata papaz olarak atılmış, iyi kalbliliği ve hayırseverliği yüzünden kendisine «Fra Angelo - Melek Kardeş» adı verilmişti. Fra Angelo ortadan kayboldu. Bir yıl sonra müthiş bir haydut çetesi doğmuştu. Tanıkların anlattıklarına göre başkanları Fra Angelo'ya son derece benziyordu. Sonuçta çetenin kimin tarafından yönetildiği anlaşıldı, halk ona bu defa «Fra Diavolo - Şeytan kardeş» adını verdi. Fra Diavolo uzun izlemeler ve savaşlardan sonra 1806 da yakalandı, aynı yıl Napolide asılarak idam edildi. Eugène Scribe konuyu bu ünlü haydudun serüvenlerinden alan opera metnini 1829 da yazdı ve bestelemek üzere Auber'e verdi. Eserin ilk temsilinden sonra melodileri ağızdan ağıza dolaşıyor, Av-

rupaya yayılıyordu. Hele birinci perdede Zerlina'nın romansı günümüzde dahi unutulmamış, melodisi Fra Diavolo'nun sembolü olmuştur.

«Fra Diavolo» marş ritmiyle örülmüş hareketli, neşeli bir uvertürle başlar.

BİRİNCİ PERDE

Terracina civarında bir dağ otelinin şaraphanesi. Büyük bir masa çevresinde subayları Lorenzo ile askerler oturmuşlar, şarkı söyleyip içmektedirler. Ünlü haydut Fra Diavolo'yu yakalamakla görevlendirilmişlerdir. Eğer bu işi başarırlarsa büyük bir ödül alacaklardır. Subay Lorenzo kederlidir. Otel sahibi Matteo'nun güzel kızı Zerlina'ya âşıktır, sevgilisi zengin bir adamla evlenmek üzeredir. Zerlina gözükür, iki sevgili arasındaki düetten kızın genç ve yakışıklı subaya derin bir aşkla bağlı olduğu, hattâ onu eşkiya izlerken bile yalnız bırakmak istemediği anlaşılır. Bu sırada sahneye «İmdat!» diye bağırarak yabancı bir çift girer. Bunlar yaşlı Lord Kookburn ve eşi genç, güzel Pamela'dır. Uzun bir yolculuğa çıkmışlar, biraz evvel korkunç eşkiya Fra Diavolo tarafından soyulmuşlardır. Pamela kısa bir arya ile korkusunu anlatır. Lord buralara geldiğine pişman olmuştur. Zerlina sevgilisine haydudu bir an evvel yakalaması için yalvarırken kapıda bir araba durur, içinden yakışıklı bir adam iner. Bu Lord ve Lady'nin yol arkadaşı, sözde San Marco Markisi, aslında Fra Diavolo'dur. Marki o gece otelde kalacağını bildirir. Bu arada Lady Pamela ile âşıkane bakışmaları kimsenin gözünden kaçmaz, kıskanç Lord karısını alarak çıkar. Zerlina Fra Diavolo'nun zekâsını ve şeytanlığını anlatan bir şarkıya başlar. «Diavolo» kelimesinin sık sık tekrarıyla devam eden parça eserin en sevimli aryasıdır. Zerlina'nın bıraktığı yerden sözü Marki alarak haydudun, yani kendisinin aşk için yaşadığını, aslında bir kalb hırsızı olduğunu anlatır. Sahnede en son Marki kalmıştır. Bu sırada Lady gözükür, haydut derhal bir mandolin alarak kadına serenada koyulur. Gayesi Lady'i elde ederek mücevherlerini almaktır. Pamela ise Marki'nin kendisine gerçekten âşık olduğunu sanmaktadır. Lord girer, kadın kocasına masum bir tavırla müzik yapmakta olduklarını söyler, görünüş yaşlı Lord'un hoşuna gitmemiştir. Fra Diavolo'nun iki adamı girerek Marki'nin kulağına eğilirler, ikisi de heyecanlıdır. Jandarmaların geldiğini, kaçmalarının şart olduğunu bildirirler. Uzaktan bir marş duyulur, askerler meyhaneye dolarlar. Başarılı bir iş yapmışlar, çeteyi ormanda kıstırarak pek çok haydudu öldürmüşlerdir. Lorenzo'nun bu başarısına en çok Zerlina sevinmiştir. Genç subay savaşın hikâyesini anlatır ve haydutlardan aldığı bazı mücevherleri Lorda gösterir, bunlar Lady'nindir. Pamela kocasının cüzdanını alır, subaya armağan olarak onbin liret uzatır. Subay parayı zorla kabul eder. Lorenzo ve Zerlina coşarlar, artık evlenmemeleri için bir sebep kalmamıştır. Beri yanda Marki hiddetle olan biteni seyretmektedir. Lorenzo, Fra Diavolo'nun izinde olduğunu söyleyerek sevgilisinden ayrılır.

İKİNCİ PERDE

Zerlina'nın yatak odası. Sağda, ortada ve solda birer kapı, yola bakan bir pencere. Dışardan kızın sesi duyulur. İçeri girer, Lorenzo'ya olan sevgisini ve ertesi günü yapılacak düğünden duyduğu kıvancı belirtir. Parçanın sonunda Lord ve eşi gözükürler. Lordun uykusu gelmiştir, Zerlina her ikisini de alarak odalarına götürür. Bu sırada kapılardan birinin önünden Marki'nin sesi yükselir. Pencerede ise diğer iki haydut beklemektedir. Marki bir barkarol söyler, parça bitince hepsi odaya atlıyarak saklanırlar, biraz sonra içeri giren Zerlina ile alaya başlarlar. Zerlina Beppo'nun gülüşünü duyar, Lordun güldüğünü sanır, dua eder ve uzanır. Kız uyuyunca haydutlar önce onu öldürmeyi düşünürler. Beppo bıçağını indirirken kapı çalınmaya başlar, Zerlina uyanır, haydutlar tekrar saklanmışlardır. Dışardan jandarmaların sesi gelmekte, kapı önünde Lord ve karısı durmaktadırlar. Marki ortaya çıkmak zorundadır. Lord ve odaya giren Lorenzo onun Zerlina'nın odasında bulunmasına akıl erdirememişlerdir. Marki oraya herhalde Zerlina veya Lady için gelmiştir. Lord ve Lorenzo onu düelloya davet ederler. Kadınlar ise sadakatsizlikle suçlandırılır. Ne Lord, ne de Lorenzo, Lady ve Zerlina'nın yüzünü görmek bile istemezler. Her iki kadın durumu açıklamaya çalışırlarsa da sözlerini kimse dinlemez.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Solda şaraphane, bir ağaç kümesi, arka plânda dağlar ve küçük bir kilise görünmektedir. Marki asıl kılığında, Fra Diavolo olarak sahneye gelir, paraya olan sevgisini belirten bir aryadan sonra kaybolur. Sahneye meyhaneci Matteo ve köylüler dolar, herkes güzel bahar gününün kıvancı içindedir. Biraz sonra da Francesco, Zerlina ve Lorenzo ile jandarmalar girerler. Zerlina artık Francesco ile evlenecektir. Tören başlarken kız Lorenzo'ya koşarak sitemlerde bulunur. Bir masada Beppo ve Giacomo bir gece önceki serüveni konuşmakta, Zerlina'nın aryasını taklit etmektedirler. Zerlina durumu anlar gibi olmuştur. Lorenzo'ya onları göstererek tutmalarını söyler. Beppo ve Giacomo yakalanırlar, subay onları alarak karşıdaki küçük kilisenin yanına götürür, tabancasını çekerek bir kenara saklanır. Herkes gizlenmiştir. Biraz sonra Marki girer, adamlarını yalnız zannederek, «Lord ve karısını tuzağa düşürmenin zamanı geldi...» diye söze başlar. Bu sırada Lorenzo ve Lord'un sesleri yükselir: «Bu defa bu işi başaramıyacaksın!» Herkes saklandığı yerden çıkar. Ünlü haydut tuzağa düşmüş, yakalanmıştır. Lorenzo sevgilisinden, Lord karısından af dilemektedir. Opera bu başarıyı kutlayan bir koroyla sona erer.

CARL MARIA von WEBER

19 Kasım 1786 da Eutin'de doğmuş, 5 Haziran 1826 da Londra'da ölmüştür. Gezginci tiyatro direktörü ve müzikçi Franz von Weber'in oğludur. Besteci, müzik ve temaşa hayatına pek küçük yaşta atılmış, ailesiyle bütün Almanyayı uzun yıllar gezmiş durmuştur. İlk ciddî müzik bilgilerini Salzburg'da Joseph Haydn'ın kardeşi Michael Haydn'dan almış, ondört yaşında ilk operasını vermiştir. 1803 yılında Viyanaya gelen genç sanatçı burada Abt Vogler'in yanında bilgisini ilerletmiş, 1804 de Breslau Tiyatrosunda orkestra yöneticisi olmuştur. Bunu uzun konser gezileri izlemiş, 1811 de Münih'de temsil edilen bir perdelik gülünçlü operası **«Abu Hassan»** la oldukça geniş bir ün yapmıştır. 1813 de Prag'a gelmiş, üç yıl boyunca opera direktörü olarak çalışmıştır. 1816 da Dresden Operası orkestrası yöneticiliğine getirilmiş, bunu opera sanatında devrim yapan üstün eserler izlemiştir. Weber ilk modern opera orkestrası yöneticisi olarak da müzik tarihinde yer almıştır.

DER FREISCHÜTZ

Üç perdelik opera

Metin
Friedrich Kind

İlk oynanış: 18 Haziran 1821 Berlin.

Başlıca kişiler:

Max, bir ormancı	Tenor
Kilian, genç bir köylü	Bas
Kaspar, bir ormancı	Bas
Kuno, başormancı	Bas
Samiel, Kara avcı	Konuşan rol
Agathe, Kuno'nun kızı	Soprano
Aenchen, kuzeni	Soprano
Prens Ottokar	Bariton
Bir münzevî keşiş	Bas

Konunun geçtiği çağ ve yer: Otuz yıl savaşlarından sonra Bohemya.

Konusu eski bir Alman efsanesinden alınan **«Der Freischütz»** ilk defa Berlin Saray Operasında sahneye konmuş, aynı zamanda usta bir orkestra yöneticisi olan besteci provaları ve eserin ilk temsilini bizzat yönetmiştir. O çağda Almanyanın en ünlü fikir ve sanat adamlarının da bulunduğu temsil az görülen bir başarı kazanmış, İtalyan operası taraftarlarına karşı büyük bir başarı elde edilmişti. «Der Freischütz» le romantik Alman operasının ilk büyük örneği ve bütün ulusal operaların belki en güzeli doğmuş, müziği ulusunun kalbinde büyük bir yer kazanıvermiştir. Koro ve aryaların besteleniş şeklinde Alman halk şarkılarının yapısına sadık kalınmış, halk şarkısı sanat müziğinde yerini sağlamıştır. Ayrıca eserde olayları ve kişileri hatırlatan motiflere yer verilmiştir. Orkestranın renklerini büyük bir ustalıkla kulla-

nan besteci yeni ses kompozisyonları yaratmış, bütün bu özellikleriyle Alman müzikli dramını, Wagner'i hazırlamıştır.

Eser o çağ için yeniliklerle dolu bir uvertürle başlar. Bu orkestra parçasında baştanbaşa tabiat sevgisi ve tabiata olan hayranlık görülür. Korno sesleri olayın geçtiği loş ormanları belirtir. Sonra parçayı, esrarlı karanlık bir atmosfer kaplar, bunu Agathe'nin aşk türküsü, Kara Avcı Samiel'in motifleri izler. Parça Agathe'nin aşkının kara güçlere galebesini belirten mutlu bir hava içinde biter.

BİRİNCİ PERDE

Orman meyhanesi önünde küçük bir meydanlık. Sahnede ulusal kıyafetleriyle kadınlı erkekli köylüler yaptığı son bir atışla atıcılık yarışmasında birinciliği kazanan avcı Kilian'ı selâmlamakta, genç Max ise kazanamadığı için üzüntüyle bir köşede oturmaktadır. Başta Kilian olmak üzere bütün köylüler delikanlıyla alay etmeye başlarlar **(Schau der Herr mich als König).** İhtiyar avcı Kuno ormancı olan dedelerinden duyduğu hikâyeyi anlatır; sözde Kurt Boğazı denilen tekinsiz yerde büyü yoluyla kurşun dökülürmüş ve bu kurşunların hedefe isabet etmemesine imkân yokmuş. Kuno hikâyesini bitirince Max'a dönerek ertesi günü yapılacak atış yarışmasında kazanamazsa Agatha ile evlenmesine imkân olmıyacağını söyler. Köylüler bir Bohemya halk dansı oynayarak sahneyi terkederlerken Kilian arkadaşı Max'ın yanına gelir ve bu gibi şeylerin dostluklarını bozamıyacağını söyler. Yalnız kalan Max acısının nedenlerini sayar döker; ertesi günü atış yapılacak, kazanamazsa nişanlısı Agathe ile evlenemiyecektir. Acaba şeytanî güçlere inanmalı, onlardan yardım mı istemeli? Bu sözler yükselirken sahne ardında Kara Avcı Samiel belirir, delikanlı tekrar Tanrısal kaderden yardım umacağını belirtirken kaybolur **(Durch die Waelder).** Şarkısı bitince haylaz Kaspar gözükür. Vaktiyle Agathe'ye evlenme teklif eden ve aşkı kabul edilmeyen Kaspar daima gamsız ve alaycı görünmesine rağmen intikam için plânlar hazırlamaktadır. Şarap içerek söylediği içki şarkısıyla Max'ın aklını karıştırır **(Hier im ird' schen jammerthal).** Kaspar, Kara Avcı hayalet Samiel'in yardımıyla Kurt Boğazında kurşun dökmekte, kurşunlardan hepsi hedefi bulmaktadır. Nitekim Kaspar'ın tüfeği ile havaya ateş eden Max bir kartalın düştüğünü görür. Delikanlı Kurt Boğazına giderek sihirli kurşun dökmeye razı olmuştur. Kasparın istediği de budur. Sihirli kurşun sayesinde Agathe'yi Max'ın eliyle öldürtecektir. Perdeyi kötü kalbli avcının zafer şarkısı tamamlar **(Schweig! damit Dich niemand warnt).**

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Kuno'nun evi. Agathe iyi kalbli kuzeni Aennchen ile yalnızdır. Sevimli Aennchen duvardan düşen ve Agathe'nin başını hafifçe yaralayan bir resmi asmaktadır. Kısa bir düetten sonra sevgilisinin geç kal-

masına üzülen arkadaşını avutmak için halk şarkısı biçiminde bir parça söyler. Bu şarkıda özlediği erkek tipini anlatmakta, onun genç ve heyecanlı bir adam olmasını dilemektedir (**Kommt ein schlanker Bursch**). Sonra onu yalnız bırakarak çıkar. Agathe pencereye doğru yürür: «Ne güzel gece...» sözleriyle başlayan resitatif'den sonra operanın en ustaca yazılmış, en çekici parçası başlar. Orkestrada sürdinli yaylı çalgılar ve ay ışığı bu zarif şarkının güzelliğini arttırmaktadır (**Leise, leise fromme Weise**). Max uzaktan gözükür. Kız sevinçle kapıya koşar. Delikanlı oturacak değildir, sadece uğramıştır. Agathe'nin başındaki ufak sargının sebebini sorar, kız ona resmin düşüp alnını yaraladığını söyler. Max heyecanla elindeki ölü kuşu göstererek sihirli kurşunla vurulan kartaldan ve Kurt Boğazından bahseder, oraya gidecektir. Agathe dehşetle bağırır: «Ne, o korkunç boğaza mı?» Fakat Max kararını vermiştir. İki kız korku içinde kalırlar, avcı uzaklaşır.

İkinci sahne — «Kurt Boğazı» adıyla bilinen bu sahne 19 uncu yüzyılın başlarında sihire ve büyüye meraklı insanları pek ilgilendirmiştir. Karanlık bir gece, ormanda ufak bir alan. Rüzgâr bütün şiddetiyle uluyarak esmekte, göğe doğru hayaletler uçuşmakta, dallarda garip kuşların, baykuşların gözleri parlamaktadır. Kaspar kuru kafalardan bir ocak yapmış, ortasına bir ateş yakmıştır. Kurşunu dökmek için kap kacak hazırdır. Fakat sihri temin edecek Kara Avcı Samiel henüz gelmemiştir. Kaspar bağırmaya başlar: «**Samiel görün!**» Birdenbire yeşil yüzü, kırmızı gözleri, siyah pelerini ve tüylü şapkasıyla Samiel gözükür: «Beni kim çağırıyor?» Kaspar yalvarır: «Arkadaşım Max sihirli kurşun istiyor... Birinin Agathe'yi öldürmesini sağlamanı istiyorum.» Samiel cevap verir: «Yedi tane dökeceksin, altısı hedefler, yedincisi kötüler içindir!» Kasparla arasındaki anlaşma gereğince onun her isteğini yapmaktadır, ancak bu sonuncu olacak ertesi gün ya Kasparın yahut Max'ın ruhunu cehenneme gönderecektir. Birdenbire kaybolur, Ay çıkmıştır. Max gözükür, dehşet içinde Kaspar'a ilerler. Kaspar sihirli kelimeleri söylemeye başlar. İlk kurşunu döker, sesi yankılar yapmaktadır. Kuşlar uçuşur, her kurşun dökülüşünde fırtına şiddetlenmeye, şimşek çakmaya, köpek, at, ve cadı hayaletleri uçuşmaya başlamıştır. Tüyler ürpertici acayip sesler duyulmaktadır. Kaspar bağırır: «Samiel yedincisini döküyorum, yardım et!» Samiel tekrar gözükür. Sanki kıyamet kopmuştur, ağaçlar devrilmeye, yer sallanmaya koyulur, esrarengiz bir koro başlar. Uzaktan bir kilise çanı yankılanır, herşey birdenbire susar. Kaspar yüzükoyun yerde yatmakta, Max korku içinde, sapsarı bu inanılmaz manzarayı seyretmektedir.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Ormanda bir alan. Prensin iki bekçisi bir gece evvel Kurt Boğazından gelen esrarengiz seslerden bahsetmektedirler. Bu sırada Kaspar ve Max gözükürler. Max avda üç kurşununu harcamıştır, vurduğu kuşları torbasından çıkartır. Prensin güvenini kazanmıştır. Kaspar da dört kurşundan üçünü atmıştır. Max'a sihirli olan son kurşunu verir.

İkinci sahne — Yarışma günü Agathe'nin odası. Genç kız gelinlik elbisesini prova etmekte, Weber'in en güzel parçalarından biri olan duasını söylemekte, Tanrıya o gün Max'ın başarı sağlayarak kendisiyle evlenmesi için yakarmaktadır **(Und ob die Wolke sie verhüle)**. İçeri Aennchen girerek arkadaşına biraz çabuk olmasını söyler. Agathe ona gece gördüğü rüyayı anlatır; kendisi bir güvercinmiş, yarışmada Max tüfeğini doğrultup ateş edince vurulmuş, kanlar içinde yere düşmüş. Aennchen bunun hayırlı bir rüya olduğunu, ona sadece mutlu geleceğini düşünmesini söyler. Köy kızları odaya dolarlar, gelenek üzere gelinin etrafında dönerek dansetmeye koyulurlar. Bu esnada Agathe resmin yine düşmüş olduğunu görür. Aennchen bunun fırtınanın bir sonucu olduğunu belirterek gelin elbisesinin bulunduğu sandığı uzatır. Sandık açıldığı zaman içinden gelin elbisesi yerine cenaze kılığı çıkar. Aennchen buna da bir sebeb bulur; mutlaka satıcı kız bir yanlışlık yapmıştır. Kızlar şarkılarını söyler, Agathe gelinliğini giyerken perde kapanır.

Üçüncü sahne — Ormanda yarışma alanı. Başta Prens Ottokar olmak üzere bütün köy toplanmıştır. Avcılar korno sesleri arasında ünlü av korosunu söylemektedirler **(Was gleich wohl auf Erden)**. Max sabahki avda üç güzel atış yapmış, hepsini hedefe isabet ettirmiştir. Son atışını yapacak, kazanırsa Agathe'yi alacaktır. Agathe ve arkadaşları gözükürler. Prens bu sırada Max'a hedefi gösterir, bu bir güvercindir. Kuş uçarak Kaspar'ın bulunduğu ağaca konarken Agathe yanında Aennchen ve kızlar girerler. Agathe, Max'ın güvercini vurmaması için haykırırken Max ateş eder, Kaspar ağaçtan düşer, aynı anda Agathe bir çığlıkla yere yuvarlanır. Kaspar can çekişmekte, Samiel'i çağırmaktadır. Sonuçta kıvranarak ölür. Yedinci kurşun hedefi bulmuş, fakat hile ortaya çıkmıştır. Prens Kaspar'ın cesedinin Kurt Boğazına gömülmesini emreder. Max, Prense herşeyi itiraf etmiştir **(Herr! unwerth bin ich Eurer Gnade)**. Prens ona ya memleketi terketmesini veya hapse atılacağını söyler. Bu sırada herkesin saydığı münzevi rahip gözükür, Max için af diler. Delikanlıya bir yıl süre verilecek, gelecek yıl hileye sapmadan kazanırsa Agathe'yi alacaktır. Herkes bu mutlu sonucu kutlarken perde iner.

OBERON

Üç perdelik romantik opera

Metin
James Robinson Planché ve Besteci

İlk oynanış: 12 Nisan 1826, Londra.

Başlıca kişiler:

Oberon, Peri Kıralı ..... Tenor
Titania, eşi ..... Sessiz rol
Puck ..... Alto
Huon de Bordeaux, şövalye ..... Tenor
Scherasmin, uşağı ..... Bariton
Harunürreşid, Bağdat Halifesi ..... Konuşan rol
Rezia, kızı ..... Soprano
Fatma, cariyesi ..... Mezzosoprano
Babekan, bir Doğu prensi
Almansor, Tunus Emîri
Roschana, eşi
İmparator Charlemagne ..... Konuşan roller

Konunun geçtiği çağ ve yer: 806 yıllarında Periler ülkesi, Fransa, Bağdat, Tunus.

Weber'in son eseri olan **«Oberon»** besteciye Londra'da Covent Garden Kurumu tarafından ısmarlanmış, ilk defa ingilizce olarak aynı kurumun sahnesinde temsil edilmiştir. Weber bir daha vatanına dönememiş, bu temsilden iki ay sonra Londrada ölmüştür. Baştan sona kadar zarif bir müzikle işlenmiş olan eser uzun yıllar unutulmuş, sonuçda büyük orkestra şefi ve bestecisi Gustav Mahler tarafından tekrar ele alınarak bazı düzeltmelerle sahneye konmuştur. Günümüzde temsil edilen nüshası da budur.

Opera konunun atmosferine uygun bir uvertürle başlar. Konser salonlarında pek sevilen bu zarif orkestra parçasında zaman zaman eserde önemli rolü olan ve sihirli boruyla çalınan motif duyulur.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Peri kıralı Oberon'un sarayı. Kıral uyurken perilerin en zekisi Puck arkadaşlarına kıral ve kıraliçe arasındaki kırgınlığın sebebini anlatır; Kıraliçe Titania Kıral Oberon'dan hiçbir tehlike ve felâketin birbirinden ayıramıyacağı iki sevgili bulmasını istemiş, Oberon karısının bu isteğine biraz direndikten sonra razı olmuştur. Oberon bu iş için İmparator Charlemagne'ın bir adamını yaralıyarak kaçan Şövalye Huon de Bordeaux'yu seçer. Şövalye ceza olarak İmparator tarafından Bağdat'a gidip Halife Harunürreşid'in sağında oturan adamı öldürmeye mahkûm edilmiştir. Oberon bu cezaya bir türlü razı olamıyan şövalyeye cesaret verir, hattâ halifenin kızı Rezia ile evlenebileceğini söyler, kızı delikanlının rüyasına sokarak ona gösterir, kendisini yardıma çağırması gerektiği zaman çalması için sihirli bir boru verir. Şövalye Bağdat'a gitmeye razı olmuştur. Artık Bağdat onun en büyük amacı, Rezia ayrılamıyacağı sevgilisidir. Duygularını bir arya ile açıklar (**Von Jugend an in dem Kampfgefild**). Uşağı Scherasmin'i alır ve Oberon'un sihriyle Bağdat'a doğru uçup gider.

İkinci sahne — Bağdat'da sarayın hareminde Halifenin kızı Rezia da şövalyeyi rüyasında görmüş, ona âşık olmuştur. Halbuki kendisi Prens Babekan'la nişanlıdır. Hizmetçisi Fatma gelerek rüyadaki delikanlının şehre geldiğini haber verir.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Halifenin sarayında büyük toplantı salonu. Şövalye Huon içeri girerek Harunürreşid'in sağında oturan adamı öldürür, bu Rezia'nın nişanlısı Prens Babekan'dır. Huon bununla da kalmıyarak rüyasında âşık olduğu kızı alıp kaçar. Bütün bu kargaşalıkta boruyla çağırılan peri tayfasının büyük yardımı olur.

İkinci sahne — Sarayın bahçesi. Şövalyenin uşağı Scherasmin Rezia'nın cariyesiyle konuşmakta, onun sevgi ve güvenini sağlamış bulunmaktadır. Beri yanda Huon ve Rezia nasıl kurtulacaklarını düşünmektedirler. Sihirli boru yine yardıma yetişir, dördü de kaçacak, mutluluğa ereceklerdir. Sahneyi bir kuartet tamamlar (**Über die blauen Wogen**).

Üçüncü sahne — Issız bir ada. Peri Puck deniz, toprak ve hava ruhlarına sevgililerin bindiği gemiyi batırmalarını emreder. Huon kolları arasında Rezia olduğu halde bitkin karaya çıkar. Delikanlı yardım aramak üzere uzaklaşınca ufukta bir gemi görünür. Rezia uzun bir arya ile okyanusu lâ-

netler, gemiyi imdada çağırır **(Ozean, du Ungeheuer).** Gelenler Tunus korsanlarıdır, komutanları Abdullah Huon'u yere serer, kızı alarak memleketlerine doğru uzaklaşır. Gece olmuş, ay görünmüş, kıyıda deniz kızları toplanıp dansederek şarkı söylemeye koyulmuşlardır.

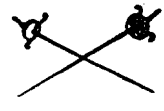
ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Tunus Beyi'nin saray bahçesi. Rezia'nın hizmetçisi Fatma, Huon'un uşağı Scherasmin tarafından bulunmuştur. Biraz sonra şövalye gelir, hepsi birbirlerine kavuşmanın kıvancı içindedirler. Rezia'yı kaçırıp kurtaracaklardır. Beri yanda kız gözyaşları içinde beklemektedir.

İkinci sahne — Tunus Emîri Almansor Rezia'ya âşık olmuştur. Karısı Roschana da sarayda rastladığı Huon'a gönlünü kaptırır, şövalyeye Emîri gizlice öldürmesini teklif eder. Fakat Almansor Huon'un varlığından ve fikrinden haberdar olmuştur. Bu da şövalyenin ölümü demektir.

Üçüncü sahne — Huon de Bordeaux idam edilmek üzeredir. Rezia da sevgilisi ile ölmek ister. Bu sırada Scherasmin kaybetmiş oldukları sihirli boruyu bularak üfler, Oberon imdada koşar. Peri Kıralı yanında eşi Titania olduğu halde sevgilileri alır, Charlemagne'ın sarayına doğru yola çıkar. Karısının dediğini yapmış, hiçbir tehlike ve felâketin birbirinden ayıramıyacağı iki sevgili bulmuştur.

Dördüncü sahne — Charlemagne'ın sarayında büyük taht salonu. Sevgililer muhteşem bir marşla imparatorun önüne ilerlerken perde zarif bir koroyla kapanır.

GIACOMO MEYERBEER

5 Eylül 1791 de Berlinde doğmuş, 2 Mayıs 1864 de Paris'de ölmüştür. Zengin bir bankacının oğluydu, asıl adı Jakop Liebmann - Beer'di. Müzik öğrenimine küçük yaşta başlamış, bilgisini özellikle Karl Zelter, Anselm Weber, Abt Vogler'den edinmiştir. Bir süre Fransa ve İngilterede bulunduktan sonra İtalyaya geçmiş, önce bu ülkedeki opera akımlarının etkisinde kalmış daha sonra Paris'e yerleşerek **«Robert le Diable** - Şeytan Robert» ve **«Les Huguenots»** gibi ilk önemli operalarını vermiştir. Alman biçimciliği, İtalyan melodi anlayışı ve Fransız sahnesinin zengin geleneğiyle yoğrulan eserleri lirik müziğin klâsik okulla bağlarını kopardığı çağda doğmuş, Wagner'e kadar uzanan derin etkileri görülmüştür. Bir ara «Prusya Genel Müzik Müdürü» olarak Berlinde görevlenen sanatçı tekrar Paris'e dönmüş, burada **«Le Prophète - Peygamber»** ve **L' Africaine - Afrikalı Kadın»** gibi üslûp ve kişiliğini yansıtan örnekleri yazmıştır.

L'AFRICAINE

(Afrikalı Kadın)

Beş perdelik opera

Metin
Eugène Scribe

İlk oynanış: 28 Nisan 1865 Paris.

Başlıca kişiler:

Inez, Don Diego'nun kızı ..... Soprano
Anna, nedimesi ..... Mezzosoprano
Don Diego, Kıraliyet Kurulu üyesi ..... Bas
Don Pedro, Kıraliyet Kurulu Başkanı ..... Bas
Baş Engizitör ..... Bas
Don Alvar, Kıraliyet Kurulu üyesi ..... Tenor
Vasco da Gama, Portekiz donanmasından bir subay ..... Tenor
Nelusko, bir tutsak ..... Bariton
Selika, bir tutsak ..... Soprano
Brahma Başrahibi ..... Bariton

Konunun geçtiği çağ ve yer: 15 inci yüzyılda Lizbon ve Hindistan.

Bestecinin en önemli eserlerinden biridir. Meyerbeer sanatının bu tipik örneği için ilk metin denemesini Scribe 1838 yılında vermiş, fakat besteci kendi çalışmalarını yeterli bulmamıştır. Yazar 1852 de aynı konu üzerinde düzeltmeler yaparak hikâyenin kahramanları arasına ünlü Portekizli denizci Vasco da Gama'yı katmış, Meyerbeer sekiz yıl boyunca uğraşarak müziğini örmüştür. Eser tam sahneye konmak üzereyken partisyonu geri alarak yeni bazı düzeltmelere girişmiş, bu çabaları da dört yıl sürmüş **«L'Africane»** i tamamladığına inandıktan birkaç gün sonra Montaigne sokağındaki evinde son nefesini vermiştir. Bu «büyük opera» örneği ertesi yıl soprano Marie Sax, bariton Jean-Baptiste Faure, tenor Emilio Naudin gibi yıldızla-

rın da katılmasıyla oynanabilmiştir. Fransızca metin üzerine bestelenmesine rağmen genellikle italyanca oynanan «L'Africaine» karanlık, gölgeli müziği, ağırlık ve uzunluğu yüzünden günümüz sahnelerinde çok az yer almaktadır. Meyerbeer'in çağında moda olan doğu akımı eserde yer yer belirir, bazı parçalar gerçekten tatlı ve duygulu melodileriyle operanın seçkin sayfalarını teşkil eder.

BİRİNCİ PERDE

Portekiz Kıraliyet Kurulu salonu. Ortada süslü iskemlelerle çevrili büyük bir masa, sağ ve solda kapılar. Inez yanında nedimesi Anna ile girerek bu salona babasının isteği üzerine geldiğini söyler. Amacı aynı zamanda Hindistan yolunu bulmaya çalışan denizci Bartolemeu Diaz'ın filosundan bir haber olup olmadığını anlamaktır. Çünkü hayatta tek sevdiği kişi filoda görevli olan subay Vasco da Gama'dır ve onun döneceğinden emindir. Subaya olan aşkını büyük bir arya ile belirtir **(Adieu mon doux rivage).** Parça bitince babası Don Diego gelerek onu Kıraliyet Kurulu Başkanı Don Pedro ile evleneceğini bildirmek için çağırttığını söyler ve bunun kıralın bir emri olduğunu ekler. Don Pedro gözükür, Don Diego filonun durumunu sorar. Kurul Başkanı gemilerin bir fırtınada mahvolduğunu bildirir. Inez acıyla haykırır, acaba kaybolanlar arasında Vasco da Gama da var mıdır? Don Diego listeye bakarak «evet» diye cevap verir. Üçü arasında başlayan bir trio'da Inez artık kalbinin bütün yaşantısını kaybettiğini, Don Diego kızının acısından doğan endişeyi, Don Pedro ise Inez'in durumundan duyduğu şüpheyi belirtir **(Ou par devoir).** Salona önde Baş ingizitör olduğu halde kurul üyeleri girerler. Başkan Don Pedro yerini alarak büyük Colombus'dan sonra kıralın Hindistana yeni bir yol bulunması için filo gönderdiğini, fakat gemilerin bir fırtına sonucunda battığını, şimdi yeni bir filonun kurularak yola çıkarılmasının emredildiğini açıklar. Kurul ikiye ayrılarak emri tartışmaya koyulmuştur. Ayağa kalkan Don Alvar dışarda Diaz'ın filosundan kurtulan birinin beklediğini, meclise bilgi vermek istediğini söyler, adı Vasco da Gama'dır. Genç subay içeri girerek söze koyulur, parlak bir arya ile Portekiz'in şerefi için çalıştıklarını fakat fırtına karşısında yenildiklerini, eğer kendisine bir filo verilirse yeni yolu bulacağını bildirir. **(J'ai vu, nobles seigneurs).** Genç adam bu işin karşılığında hiçbir şey istememekte, elde edeceği ünü yeterli bulmaktadır. Yanında getirdiği iki tutsak da onlara bu iş çevresinde bilgi verecektir. İçeri, aslında Hindu kıraliçesi olan koyu esmer bir kız, Selika ve sarayındaki adamlardan Nelusko girerler. Her ikisi de Don Pedro'nun sorduğu soruları cevapsız bırakırlar. Ne yurtları, ne de kendileri hakkında bilgi vermek niyetinde değillerdir. Don Pedro üyelerle görüşmeye koyulur, sonuçda Vasco'nun plânını bilinç ve gerçek dışı bulduklarını bildirir. Karar genç subayın soğukkanlılığını kaybetmesine sebeb olmuş, onları körlükle, gerçekleri görmemekle suçlandırmaya koyulmuştur. Kendisini savunan Don Alvar'ın sözleri boşa gider. Baş engizitör subayın hareketini bir çeşit başkaldırma olarak yorumlamış, hapsedilmesine karar verilmiştir.

İKİNCİ PERDE

Engizisyon hapishanesinin geniş hücresi. Sağda bir yatakta Vasco da Gama uyumakta, soldaki duvarda büyük bir harita görülmektedir. Selika yavaşça uyuyan subaya yaklaşır, kollarıyla sararak ona olan derin aşkını anlatmaya koyulur **(Sur mes genous, fils du soleil).** Bu sırda sessizce Nelusko yaklaşır, belinden bir hançer çıkararak subaya doğru eğilirken durumu sezen Selika karşı koyar. Nelusko subayı kıskanmakta, başlarına bütün bu işleri getirenin o olduğuna inanmaktadır. Selika ona Vasco da Gama'nın hayatlarını kurtardığını, savunma imkânı bulunmayan bir adamı öldürmenin alçakça bir davranış olduğunu söyler. Nelusko uzun bir arya ile Selika'ya bir kıraliçeye yakışmayan işler yaptığını bir beyazı sevmenin günah olduğunu hatırlatır **(Fille des rois, à toi l'hommage).** Bu sırada subayın gözleri aralanmıştır, Nelusko sessiz adımlarla uzaklaşırken Vasco da Gama kendi kendine mırıldanmakta,Inez'e olan büyük aşkından bahsetmektedir. Yerinden doğrularak haritayı incelemeye koyulur, yanına Selika gelerek ona aradığı geçidi göstereceğini söyler. Bu geçit subayın birtürlü tahmin edemediği bir noktada, biraz daha sağdadır. Vasco kıvançla haykırır, Selikaya sarılarak teşekkür eder, fakat aynı anda Don Pedro yanında Inez, Don Alvar ve Anna olduğu halde girmiş, hepsi olan biteni görmüşlerdir. Dramatik bir septet başlar. Inez soğuk bir hareketle Vasco'ya af kâğıdını uzatır. Selika'nın gerçek duygularından habersiz olan subay onu Inez'e tutsak olarak armağan ettiğini bildirir. Don Pedro, Vasco'ya kıralın kendini yeni bir sefer için görevlendirdiğini, Hindistan geçidini bulacağını söyler. Bu haber delikanlı için acı bir darbe olmuştur. Demek bu sefer de kendi yaptığı haritalardan yararlanılacaktır. Don Pedro o haritaların saçma şeyler olduğunu, hepsini yaktıklarını bildirir. Yanına Neluska gelmiş, yolda kendisine önderlik edeceğini bildirmiştir. Don Pedro sözüne devam ederek yakında hareket edeceğini, kendisiyle evlenecek olan Inez'in de beraber geleceğini ilâve eder. Vasco bitkin, olduğu yerde kalır. Nelusko intikam aldığı için, Selika sevdiği adam kendisine döneceği için kıvançlıdırlar. Inez sevgilisine acıyla veda ederek ayrılırken perde iner.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Don Pedro'nun gemisi. Güneş doğmakta, üst güvertede Inez, Selika ve diğer hizmetçi kadınlarla denizi seyretmektedir. Çanlar sabah duası için çalarken kadınlar ve gemiciler toplanarak denizcilerin koruyucusu Saint Dominic'e teşekkür ederler. Dua bitince Nelusko gözükerek Don Pedro ve yanındaki Don Alvar'a geminin rotasını kuzeye çevirmelerini, rüzgârın yön değiştirdiğini, bir kasırganın patlak vereceğini bildirir. Don Alvar Nelusko'ya pek inanmak niyetinde değildir. Vasco da Gama'nın haritalarını çalıp kendilerine getirdiğindenberi bu adama güveni kalmamıştır. Don Pedro iki geminin görünürlerde olmadığını söyleyince Nelusko onları Akıntılar Kıralı Adamastor'un alıp gittiğini belirtir. Sonra gözlerinde delice bir parıltıyla

Adamastor'u öven bir şarkıya başlar **(Adamastor, roi des vagues profonds).** Ufukta Portekiz bayraklı bir gemi belirmiş, hızla yaklaşarak rampa etmiştir. İçinden Vasco da Gama çıkarak atlar, Don Pedro ve Don Alvar'a geminin yönünü derhal değiştirmelerini, gittikleri yönün Diaz'ın gemilerinin parçalandığı yer olduğunu söyler. Don Pedro inanmak istemeyince Inez'in, sevdiği insanın hayatının bahis konusu olduğunu belirtir. Don Pedro bu sözler karşısında deli gibi olmuştur. Adamlarına Vasco'yu ana direğe bağlayarak kurşuna dizmeleri için emir verir, fakat teknenin akıntıya kapıldığı anlaşılmış, fırtına patlamıştır. Aynı anda gemiye Hintliler tırmanmaya koyulmuş, başta Don Pedro olduğu halde karşı koymaya çalışan Portekizlileri öldürmeye başlamışlardır. Hepsi birden bu zaferi gösterdiği için Brahma'ya teşekkür ederlerken perde iner **(Brahma! force et courage).**

DÖRDÜNCÜ PERDE

Tropik iklime has bitkilerle dolu bir alan. Solda büyük bir Hindu tapınağı, karşıda Doğu biçiminde büyük saray. Brahman rahipleri arkalarında rahibeler olduğu halde girerler, karşı yönden de yanında Nelusko ve Brahma başrahibi olduğu halde Selika gözükür. Başrahip kıraliçeye tanrılara, Brahma, Vişnu ve Siva'ya sadık olup olmadığını sorduktan sonra kıraliçeliğin belirtisi olan altın kitabı verir. Nelusko herkese gemideki subayların başta Don Pedro olduğu halde kılıçtan geçirildiklerini bildirirken bir rahip gelerek ona kıyıda direğe zincirle bağlanmış genç bir adam bulduklarını söyler. Selika başrahiple tapınağa girerken alana zincire vurulmuş olarak Vasco da Gama getirilir. Delikanlı gördüğü manzaranın güzelliği karşısında hayran kalmıştır. Duygularını pek sevilmiş bir aryayla belirtir **(O Paradis, sorti de l'onde).** Çevresindeki askerler onu öldürmek için sabırsızlanmaktadırlar. Vasco durumu anlamıştır, onlara yurduna bir haberci göndererek bu büyük keşfini bildirmesine fırsat verdikten sonra öldürmelerini rica eder. Bu sırada Selika yanında Nelusko ve başrahiple tapınaktan çıkar ve heyecanla koşarak kılıçlarını kaldırmış olan askerlere engel olur. Kendisi bu adamı sevmektedir, onu öldürürlerse kendisi de onunla canına kıyacaktır. Sonra Nelusko'ya olan bitenleri anlatmasını emreder. Nelusko kalbi acıyla dolu olarak anlatmaya başlar; Selika'nın Vasco'yu sevdiğini, onunla evlenmeye hak kazandığını bildirir **(L'avoir tant adorée).** Başrahip durumu öğrenmiş, Selika'nın Vasco ile evlenmesine izin vermiştir. Herkes kıvançla düğün hazırlığı için uzaklaşır. Selika, Vasco'ya gemideki kadınların «mancanilla» ağacının altına bağlanarak onun zehirli kokusuyla ölüme terkedildiklerini söyler. Subay artık hürdür, her istediğini yapabilecektir. Selika'nın önünde diz çökerek onun sevgisini neden daha önce görmediğini, sezmediğini sorar. Aralarında sürüp giden düet birbirlerine ettikleri sadakat yeminiyle biter. Başrahip gözükmüş, onları tapınağa çağırmaktadır. Sahneye dolan kızlar genç çifti çiçek yağmuruna tutarlarken uzaktan ölüme bırakılan kadınların ses-

leri, Inez'in vedaı yankılanmaktadır **(Adieu, mon beau rivage).** Vasco o yöne gitmek isterse de kızlar tarafından Selika'ya itilir, hepsi tapınağa girerlerken perde iner.

BEŞİNCİ PERDE

Birinci sahne — Selika'nın sarayında bir bahçe. Sarayın kapısından kıraliçe çıkar, karşı yönden bir askerin eşliğinde Inez yaklaşır. Vasco da Gama sevdiği kızı bularak kurtarmış, sadakatsizliği için kendisini affetmesini istemiştir. Aynı erkeği seven iki kadın arasında aşk ve nefretle örülü bir düet başlar. Inez'in isteği Vasco'nun mutluluğudur. Eğer Selika'yı seviyorsa söyleyecek hiçbir şeyi yoktur. Inez'in bu açık kalbliliği Selika'yı duygulandırmış, birbirine delice bağlı olan bu iki yabancıyı ayırmaya hakkı olmadığını anlamıştır. Askerlerle yaklaşan Nelusko'ya bir gemi hazırlanmasını ve iki yabancıyı bindirerek Portekize göndermelerini emreder. Gemi uzaklaşırken denizi gören en yüksek noktadan onları selâmetleyecektir. Neluska o noktada zehirli kokulu «mancanilla» ağacının bulunduğunu hatırlatır. Selika bunu bildiğini, oraya sadece denizi görmek için gideceğini söyleyerek saraya girer.

İkinci sahne — Denize bakan bir tepe. Sağ tarafta zehirli kokulu «mancanilla» ağacı. Selika ağır adımlarla yaklaşır, kendisine ebedî huzuru sağlayacak olan zehirli kokuyu içine çekmek için geldiğini anlatır **(O temple magnifique).** Yerden birkaç çiçek alarak koklar, sonra sayıklamağa koyulur, Vasco yine onun kollarına dönmüştür. Uzakta yabancıları götüren gemi uzaklaşırken yere yığılır. Nelusko yabancıların gittiğini söyleyerek yaklaşır, delice sevdiği kadını, kıraliçesini ölmüş görünce o da ölmeye karar verir, yerden çiçek toplayarak koklar, cansız onun yanına düşer. Görünmeyen bir koro yankılanmakta, aşkın ebedî ülkesinde herkesin eşit olduğunu belirtmektedir **(C'est ici le séjour).**

GIOACCHINO ROSSINI

29 Şubat 1792 de İtalyada Pesaro'da doğmuş, 13 Kasım 1868 de Paris'te ölmüştür. Babası müzik meraklısı bir kasap, annesi amatör şarkıcıydı. Rossini müziğe olan kabiliyetini pek küçük yaşta belirtmiş, 1807 de Bologna Müzik Akademisine gönderilmiş, burada Padre Mattei gibi tanınmış bir ustanın yanında Haydn ve Mozart'ın eserlerini tanımıştır. Bu arada bazı dinî parçalar yazmış, 1810 da Venedikte ilk operası bir perdelik **«La Cambiale di Matrimonio»** temsil edilmiştir. Bunu 1813 te **«Tancredi»** izlemiş, kazandığı büyük başarı kendisine «Pesaro Kuğusu» adının verilmesine sebeb olmuştur. 1816 da Romada **«Sevil Berberi»** oynanmış, 1823 ten itibaren emprezaryo Barbaja'ya bağlanarak her yıl birden fazla opera yazmıştır. 1822 de Viyana'da, ertesi yıl Londra'da el üstünde taşınmış, karısı Isabella Colbrand'la Paris'e gelerek yerleşmiştir. 1829 da **«Guillaume Tell»** i veren besteci hayatının sonuna kadar birkaç dinî eser dışında bir daha beste yapmamıştır. Kırktan fazla operasından bugün ancak iki üç tanesi sahneye konmaktadır.

IL BARBIERE DI SIVIGLIA

(Sevil Berberi)

İki perdelik gülünçlü opera

Metin
Cesare Sterbini

İlk oynanış: 5 Şubat 1816 Roma.
Devlet Operasında ilk temsili: 1949, Ankara.

Başlıca kişiler:

Fiorello, Kont'un uşağı ..... Bas
Kont Almaviva ..... Tenor
Figaro, bir berber ..... Bariton
Rosina ..... Soprano (Mezzosoprano)
Dr. Bartolo, Rosina'nın hâmisi ..... Bas
Don Basilio, müzik öğretmeni ..... Bas
Bertha, Dr. Bartolo'nun hizmetçisi ..... Soprano
Ambrosius, Dr. Bartolo'nun uşağı ..... Bas

Konunun geçtiği çağ ve yer: 17 inci yüzyılda Sevil.

18 inci yüzyıl Fransız siyaset ve sanat hayatının ünlü siması Beaumarchais 1732 de doğmuş 1799 da ölmüştür. Asıl mesleği babası gibi saatçilikti ve adı Pierre Caron'du. Önce saray saatçisi oldu, daha sonraları zekâsı sayesinde kıralın sekreterliğine kadar yükseldi. İlk sahne eseri «Eugénie» 1767 de, **«Le Barbier de Seville»**i 1775 de yazdı. Bunu «Le Mariage de Figaro» izledi. «Sevil Berberi» ni bestelemek bir müzikçi için büyük bir problemdi. Çünkü aynı dizinin ikincisini «Figaro'nun Düğünü» nü Mozart gibi bir deha bestelemişti. Ayrıca yine «Sevil Berberi» ni İtalyan gülünçlü operasının tanınmış ustalarından Paisiello da denemiş, başarı elde etmişti. Kendisine Dük Cesarini tarafından bir opera ısmarlanıp eline Cesare Sterbini'nin kaleme aldığı me-

tin verilince Rossini yılmadı. Hattâ bazı siyasi güçlüklere rağmen büyük cesaretle işe koyularak operayı iki hafta gibi inanılmayacak kadar kısa sürede tamamlayıverdi. Bunu çağdaşı olan ve çabuk beste yapmasıyla ünlü diğer İtalyan bestecisi Donizetti'ye söyledikleri zaman: «Rossini mi? Bilirim uyuşuk ve tembel bir gençtir...» dediği rivayet olunur.

«Sevil Berberi»nin ilk temsili sona erdiği zaman salondan ve localardan ıslık ve lânet sesleri yükseliyor, bestecisi saklanacak delik arıyordu. Rossini daha sonra o geceyi Wagner'e anlatırken «Beni öldüreceklerinden çok korktum.» demiştir. Bugün (opera buffa - gülünçlü opera) sanatının en mükemmel örneği sayılan bu üstün eserin o zaman bu türlü karşılanmasında sanat rekabetinin rolü olduğu kadar temsil esnasındaki bazı olayların da böyle bir sonucu hazırladığına şüphe yoktur. Meselâ: Birinci perdede Kont Almaviva ünlü serenadını söylerken elindeki gitarın ipi koparak çalgı yerlere yuvarlanmış, biraz sonra sahneden bir kedi geçmiş, ikinci perdede dekor düşmüş, Rosina aryasını söylerken sesi kısılmış, sanki bütün aksilikler o geceye toplanmıştı. Rossini'nin müziği son derece hafif, ince, yormayan, dinlendirici, eğlendirici bir özelliğe sahiptir. Bütün bunlar özellikle «Sevil Berberi»nde toplanmıştır. Eserin ikinci ve üçüncü gece tekrarında bu özellikleri kavrayan halk besteciye büyük gösteri yapıyor, sevgi ve hayranlığını belirtiyordu. Artık birçok kimsenin ümidini kesmiş olduğu «opera buffa» yeniden hem de 23 yaşında bir bestecinin eliyle canlanmıştı. Hareket, neş'e, mizah, aşk ve renkli bir teganni tekniği ona ebedî gençlik bağışlamıştır.

Opera pek tanınmış bir uvertürle başlar. Parçanın Rossini tarafından evvelce bazı operaları için de kullanıldığı söylenir.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Sevil'de bir sokak. Sol tarafta Dr. Bartolo'nun konağı yükselmektedir. Vakit sabaha karşıdır. Alaca karanlıkta ellerinde çalgılarıyla birtakım müzikçilerin ses çıkarmamaya gayret ederek konağa yaklaştıkları görülür. Başlarında kişizade Kont Almaviva'nın uşağı Fiorello vardır. Biraz sonra Kont gelir, Bartolo'nun evinin bir penceresine doğru çalgıcıların eşliğiyle serenadını söyler. Rossini'nin diğer iki sahne eserinde de kullandığı bu parça bazı tenkitçiler tarafından operanın en güzel aryası olarak kabul edilmiştir **(Ecco ridente in cielo).** Serenad bitince pencerelerden birinde bir kadın gölgesi görülür. Kont kendisinden geçmiştir, Fiorello'ya bir kese atar, uşak bunu müzikçilere dağıtır, hepsi Konta teşekkür edip ayrılırlar. Kişizade her sabah evin önüne gelmekte, serenadını söylemektedir. Fiorello'ya eğer kızla konuşursa ona evlenme teklif edeceğini bildirerek uzaklaşmasını emreder. Uzaktan kıvançlı bir ses duyulur, gittikçe yaklaşır, sahibi ortaya çıkar. Kendisinden bahsetmektedir. İşte yine sabah olmuş, usta bir berber için harikulâde bir hayat başlamıştır. Dünyada hiçbir meslek her sınıf halkın, kadınların, şövalyelerin sırdaşı bir berberinki kadar zevkli değildir. Her şeye o koşar, her yere o çağırılır **(Largo al factatum della citta).** Gelen

Sevil'in ünlü berberi Figaro'dur. İtalyan gülünçlü opera aryalarının bu üstün örneği sona erince Kont yeni gelen adama kendisini tanıtır, yararlı olacağını tahmin ettiği için derdini döker; Prado'da fevkalâde güzel bir kız görmüş, âşık olmuştur. Onu bir doktorun kızı zannetmektedir ve oturduğu ev de karşıdadır. Figaro evin görünce: «Aman ne eğlenceli şey...» diye anlatmaya başlar: «Hayır, doktor kızın, yani Rosina'nın babası değil, sadece hâmisidir.» Bu sırada evin penceresi açılır, Rosina gözükür ve bir mektup atar. İçerden doktorun sesi duyulur, kıza attığı şeyin ne olduğunu sormakta, kıskandığı için pencereye yaklaşmamasını ihtar etmektedir. Kont mektubu okumaya başlar; Rosina mektupta ondan adını ve mesleğini sormakta, kendisini Doktor Bartolo'nun elinden kurtarmasını istemektedir. Evin kapısı açılır, Bartolo çıkar, hizmetçisine Don Basilio'yu çağırmaya gideceğini söyler, kapıyı zincirleyip kilitledikten sonra uzaklaşır. Kont, Figaro'ya Don Basilio'nun kim olduğunu sorar. Basilio yaşı altmışın üstünde entrikacı bir heriftir ve Rosina'ya müzik dersi vermektedir. Delikanlı yeni bir şarkıyla perde arkasındaki kıza kendisini Lindoro adıyla tanıtır ve kurtaracağını vadeder (**Se il mio nome**). Sonra Figaro ile aralarında bir düet başlar. Kont, Figaro'dan kendisine yardım etmesini istemekte, bol para vereceğini söylemektedir. Para Figaro'nun zekâsına parlaklık vermiştir, herşeyi halledecektir. Hemen bazı çareler sıralamaya başlar. Kont kızı o gün görmek istiyorsa şehre yeni gelen bir kıt'anın subayı kılığına girecek, sarhoş rolü yaparak içeri dalacaktır. Üstelik kıt'a komutanının Kont'un arkadaşı olması da işlerini kolaylaştıracaktır (**Che invenzione**). Kont Figaro'yu nerede görmesi gerektiğini sorunca ünlü berber dükkânını tarife koyulur. Sokağın sol tarafında, vitrini türlü tuvalet eşyası ve perukalarla süslü onbeş numaralı dükkân onundur (**Numero quindici a mano manca**). Sonra her ikisi de yeni bir düete koyulurlar. Kont kıza kavuşmanın kıvancını, Figaro altınların sesinden duyduğu zevki anlatırken perde iner.

İkinci sahne — Dr. Bartolo'nun evinde güzel Rosina yalnızdır. Almaviva'ya olan aşkını anlatan pek ünlü aryasına başlar: «Biraz evvel duyduğum ses kalbimi titretti» (**Una voce poco fa**). Kız delikanlının kendisine yardım edeceğinden, zalim koruyucusunun elinden kurtaracağından emindir. Parça bitince Figaro gözükür, herşeyin iyi bir sonuca ulaşacağını, sevdiği delikanlıyla buluşması için bazı şeyler hazırladığını bildirir. Ayak sesleri doktorun yaklaştığını haberlerken Figaro bir perde arkasına saklanır. Doktor hiddetle girer. Berbere lânetler savurmakta, verdiği ilâçlarla herkesi hasta ettiğini söylemektedir. Hizmetçiyi ve uşağını çağırıp onun Rosina ile ne konuştuğunu sorar. Her ikisi de birşey duymadıklarını belirtirler. Figaronun içirdiği hapların etkisiyle hizmetçi durmadan aksırmakta, uşak ayakta uyumaktadır. Bu anda Don Basilio gözükür. Doktor müzik öğretmenine kızla ertesi gün kesinlikle evleneceğini, Kont Almaviva'nın evin çevresinde dolaştığını söyler, yardımını ister. Don Basilio karakterini pek güzel çizen aryasına başlar. Söylediğine bakılırsa yeryüzünde iftiradan daha kuvvetli hiçbir şey yoktur. Fitne fücur sayesinde galebe çalacak, dostunu Rosina ile evlen-

direcektir **(La Calunnia).** İhtiyarlar çıkınca Figaro gözükür. Yavaşça kıza yaklaşarak durumu anlatır. Lindoro isimli genç, yakışıklı delikanlı akrabasıdır ve Rosina'yı sevmektedir. Kız ona yazdığı mektubu yavaşça çıkararak berbere verir **(Fortunati affetti miei).** Doktor tekrar gözükür. Masa üzerindeki kâğıtlardan biri eksilmiştir, üstelik kalemle de yazı yazılmıştır. Rosina'ya sebebini sorar. Kız, kâğıdı hizmetçinin aldığını, kalemle de resim yaptığını söyler. Halbuki ihtiyar birşeyden kuşkulanmaktadır. Ona dikkatli olmasını, onu ancak kendisinin koruyabileceğini bir arya ile anlatır **(A un dottor della mia sorte).** Parça bitince asker kılığında Kont girer, sarhoş rolü yapmakta, kekeliyerek doktorun adını elindeki bir kâğıt parçasından okumaya çalışmaktadır. Doktor gözükür, sarhoş subayı görünce sinirlenmiştir. Kont bir fırsat bulup Rosina'ya yaklaşır ve kendisinin Lindoro olduğunu söyler, cebinden bir mektup çıkarır, zarf yere düşer, Rosina mendilini üzerine atarak alır. Doktor durumdan büsbütün şüphelenmiştir. Kıza mektubu vermesini söyler, Kont ihtiyarı düelloya çağırıp oyalarken Rosina kâğıdı değiştirip çamaşırhaneye gönderilen çamaşırların listesini uzatır. Figaronun buluşları uygulanmaya başlanmış, Doktor Bartolo bu sarhoş askerin evinde ne aradığını anlayamamıştır. Kovmak ister, yardım çağırtır. Figaro görünerek dışarda askerlerin beklediğini haberler. Bu sırada kapı açılır, içeri subay komutasında bir manga asker girer. Gürültüyü merak etmişlerdir. Bartolo sarhoşun tevkifi için çırpınmaktadır. Kont Almaviva cebinden kimliğini çıkartıp gizlice subaya gösterince bütün askerler esas vaziyetine geçerler. Perde renkli bir toplulukla kapanır.

İKİNCİ PERDE

Bartolo'nun kütüphanesi. Doktor bir köşede oturmuş olup bitenlerden anlam çıkarmakta, Rosina klavsen başında etüd yapmaktadır. Kapı açılır, Kont girer. Bu defa müzik öğretmeni kılığındadır. Adı Don Alonso olup sözde Don Basilio'nun öğrencisidir, öğretmeni hasta olduğu için kendisini yollamıştır. Bartolo ile uzun uzun selâmlaşırlar, aralarında gülünç bir düet geçer **(Pace e gioia sia con voi).** Don Alonso doktorun güvenini kazanmak için Rosina'nın kendisine yazmış olduğu mektubu: «Almaviva'nın odasında buldum, belki işinize yarar...» diyerek verir. Oyun başarılı sonuç vermiş, doktor mektubu cebine atarken Don Alonso'nun kıza ders vermesine razı olmuştur. Yeni öğretmen kızın yanında oturup şarkı dersine başlar. Mektubu alan doktor şüpheyle onları gözlemekte, Rosina bazı operalardan değişik parçalar söylemektedir. Doktor bu aryaların çok zevksiz olduğunu savunarak gençliğinde moda olan parçaları anlatmaya koyulur **(Quando mi sei vicina).** Figaro gözükür. Bartolo berberin bu zamansız gelişinin sebebini anlıyamamıştır. Berber ertesi günü çok meşguldür, sevgili doktorunu bugün traş etmek zorundadır. Halbuki asıl amacı Rosina'yı kaçırmak için balkon kapısının anahtarını aşırmaktır. Berber takımlarını getirmek için anahtarları ister, doktor uzatır, Figaro çıkar, kısa süre sonra dışardan büyük bir gürültü duyulur,

Bartolo ne olduğunu anlamak için fırlar, yalnız kalan iki sevgili birbirlerine olan aşklarını açıklamak için fırsat bulmuşlardır. Doktor kısa süre sonra Figaroyla döner. Berbere bazı tabakları kırdığı için lânetler savurmaktadır. Bu sırada içeri asıl müzik öğretmeni Don Basilio girer. Herkes şaşırmıştır. Kont aklını başına toplayarak Basilio'nun eline bir kese sıkıştırır, bunu gülünç bir ansambl izler **(Buona sera mio signore).** Parayı alan Don Basilio çıkıp gitmeyi tercih etmiş, Figaro bu arada anahtarı Konta vermiştir. Berber tekrar doktoru traşa koyulur. Onun klavsen başındaki sevgilileri görmesine engel olacak şekilde durmaktadır. Fakat bir an Kontun sesi yükselir, Bartolo herşeyi anlar gibi olmuştur. Figaro ve Don Alonso'yu evinden kovar, uşağı veya hizmetçisi Bertha ile Basilio'ya haber göndermek ister, sonra onlara güveni olmadığı için bizzat gitmeye karar verir. Amacı kızla hemen nikâh kıydırmaktır. Salonda yalnız kalan Bertha yaşlı efendisinin genç bir kızla evlenmesini alaya alan güzel bir parça söyler **(Il vecchietto cerca moglie).** Bartolo biraz sonra müzik öğretmeniyle döner, noter çağırmaya karar verilir. Bu arada aklına parlak bir fikir gelir. Rosina'yı çağırarak ona Almaviva'ya yazdığı mektubu gösterir. Kız doktorun bu mektubu nasıl elde ettiğine şaşmış, Kontun kendisine ihanet ettiğine inanmıştır. Bartolo ile evlenmek suretiyle delikanlıdan intikam alacaktır. Doktor kızı odasına yollar, kapısını kilitlemesini tembihler, çıkar. Bu arada fırtınayı anlatan kısa bir orkestra enterlüdü duyulur. Parça bitince balkon kapısı açılır, pelerinlerine sarılmış olan Figaro ve Almaviva gözükürler. Rosina girerek Lindoro adıyla tanıdığı sevgilisine ihaneti yüzünden lânetler yağdırır. Kont pelerinini atar, gerçek adını açıklar. O ne Lindoro, ne Alonso'dur, kişizade oğlu Kont Almaviva'dır. Sevgililer birbirlerinin kollarına atılırken Figaro pencereden iki kişinin geldiğini görmüştür. Rosina ile Almaviva'yı çabuk olmaları için ikaz eder. Aralarında eğlenceli bir trio başlar **(zitti, zitti, piano, piano).** Balkona dayalı merdiven kaybolmuştur. Kapı açılır Bartolo, Basilio ve noter girerler. Figaro derhal işe koyularak notere emir verir: «Yeğenim Rosina ile Kont Almaviva'nın nikâhını kıyacaksın!» Dr. Bartolo yardım çağırmaya koşmuştur. Basilio işi bozmak üzereyken Almaviva atılarak ona bir tabanca ve bir yüzük gösterir. Basilio yüzüğü alır, şahitliği kabul eder, nikâh kıyılır. Bu sırada yanında askerlerle Bartolo gözükür, subaya Figaro ile Almaviva'yı göstererek tevkif etmelerini söyler. Kont gerçek kimliğini açıklar, Bartolo'ya artık kızı elinden kaçırmış olduğunu bildirir, mutlu bir şarkıya başlar. Buna doktor dışında herkes katılır. Kont kızın bütün çeyiz ve servetini Bartolo'ya bırakacağını söyler. Bu haber hasis doktoru çok memnun bırakır, opera mutlu bir hava içinde biter.

LA CENERANTOLA

(Kül Kedisi)

İki perdelik gülünçlü opera

Metin
Jacopo Ferretti

İlk oynanış: 25 Ocak 1817 Roma.

Başlıca kişiler:

Cenerantola ..... Soprano
Clorinda ..... Soprano
Thisbe, kardeşi ..... Mezzosoprano
Alidoro, saray filozofu ..... Bas
Don Magnifico, Clorinda ve Thisbe'nin babası ..... Bas
Don Ramiro, Salerno Prensi ..... Tenor
Dandini, Prens'in uşağı ..... Bas

Konunun geçtiği çağ ve yer: 18 inci yüzyılda Salerno.

Rossini «La Cenerantola» adlı operasını 24 yaşında bulunduğu sıralarda bestelemiştir. Operanın metni ünlü «Kül Kedisi» masalının aslında yer alan gerçek dışı elemanlardan uzak tutulmuştur. Buna sebep olarak o çağ İtalyan sahnelerinin araç yönünden böyle efektlerin yapılmasına imkân vermiyecek kadar fakir ve elverişsiz olması gösterilir. Müzik tenkitçilerinden bazıları «La Cenerantola»yı bestecinin en güzel eseri olarak bilinen «Sevil Berberi» ile aynı değerde kabul ederler. İtalyan «opera buffa»sının bu büyük ustası kıvılcımlar saçan parlak, zarif ve neşelendirici müziğini «La Cenerantola» da cömertçe kullanmış, üstün tekniğiyle dokumuştur.

Eser pek sevimli bir uvertürle başlar. Besteci bu kısa zarif parçada operanın başlıca temalarını kullanmıştır.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Don Magnifico'nun şatosunda bir salon. Salonun bir köşesinde ihtiyarın iki çirkin kızı Clorinda ve Thisbe yeni bir dans figürüne çalışmakta, beri yanda üvey kızı Cenerantola ocaktaki ateşi yelpazeliyerek bir masaldan bahseden şarkısını söylemektedir. Vaktiyle bir kıral evlenmek üzere üç kızdan birini seçmek zorunda kalmış, en güzelini değil, en iyi kalblisini kendisine eş yapmıştır **(Una volta c'era un re)**. Kızlar Cenerantola'ya susmasını emrederler. Bu sırada kapı çalınır, Cenerantola açar, fakir bir dilenci ekmek istemektedir. İki kız dilenciyi kovmak niyetindedir, Cenerantola hemen koşup ekmek ve kahve getirir. Dilenci aslında Prens Ramiro'nun saray filozofu Alidoro'dur, efendisine evleneceği kızı aramaktadır. Dilenci çıktıktan bir süre sonra askerler gelerek Prens'in Don Magnifico'nun kızlarını ziyaret edeceğini bildirirler. İki kız hemen koşarak en güzel elbiselerini giyerler ve o sırada giren babalarına bu müjdeyi verirler. Don Magnifico buna pek memnun olur ve eserin en güzel parçalarından biri olan aryasına başlar. Göbekli baron rüyalarının güzelliği ile coşmuştur. Kızlarını evlendirecek, damadı ya prens veya kont olacaktır. Bunun şerefi yalnız kendisine aittir **(Mi sognai fra il fosco)**. Parça bitince hepsi çıkarlar. Kapıda Prens Ramiro gözükür, delikanlı eşini bulacağı şatodadır. Onu kesinlikle elde edecek ve prenses yapacaktır. Yan kapıdan Cenerantola girer, yakışıklı delikanlıyı görünce şaşırır, elindeki tabakları düşürüp kırar. Ramiro ona kendisinden korkmamasını söyler. Genç kızın fakir kılığına rağmen halindeki asalet ve zarafete hayran olmuştur. Aralarında güzel bir düet başlar **(Un soave non so che)**. İki genç birbirlerini pek beğenmişlerdir. Prens, Cenerantola'ya kim olduğunu sorar. Kız, Don Magnifico'nun üvey çocuğudur. Ramiro oraya filozof Alidoro'nun öğüdüyle gelmiştir ve aradığını bulmuş gibidir. Bir oyun düşünmüş, kendisi uşağının kıyafetine girmiş, uşağı Dandini ise kendi elbiselerini giymiştir. Kıza bir şey söylemeden veda ederek çıkar. Salona şövalyeler, prens kılığında uşak Dandini, Magnifico ve kızları girerler. Baron son derece mutludur, kızlarını Dandini'ye tanıtır. Dandini sözde eşini seçecektir. Magnifico kızlarını öven bir parçaya başlar, gerçek prensin tebessümleri arasında kendisini övmeyi de unutmaz. Alidoro girerek prensle evlenecek kızların listesini okur. Aralarında Magnifico'nun üç kızı da vardır. Baron: «Üçüncü kızım hangisi? O öldü...» diye bağırır. Halbuki o üvey kızı Cenerantola'dır. Sahte prens hepsini sarayında vereceği baloya davet ederken perde iner.

İkinci sahne — Prens Ramiro'nun sarayında bir salon. Efendi ve uşak girerler. Prens, filozof Alidoro'nun beğendiği kızı görememiş, iki çirkin kızı ise hiç beğenmemiştir. Mamafih oyuna devam edecektir. Uşak Dandini zaten prens kılığında dolaşmaktan çok memnundur. Bu sırada önde Clorinda, arkada Thisbe olduğu halde kızlar girerler. İkisi birden prense kendisiyle evlenmek istediklerini bildirirler. Sahte prens her ikisiyle birden evlenmeye imkân olmadığı için diğerini uşağı ile evlendirmek istediğini söyler. Her iki kız da bu teklifi nefretle reddeder. İkisi de bir uşakla evlenmeye razı değil-

dirler, sahne efendi ve uşağın kahkahalariyle sona ererken şövalyeler ve filozof Alidoro görünür. Prens filozofa bulduğu kızlardan ötürü sitem etmektedir. Alidoro sakin bir tavırla beklediği kızın biraz sonra yüzü tülle kapalı olduğu halde geleceğini bildirir. İki kız kıskançlıktan bayılacak gibidir, herkes merak içindedir. Biraz sonra yüzü tülle örtülü bir kız girer. Kısa bir arya ile kendisinin yalnız aşk ve iyilik için yaşadığını bildirir. Ses Ramiro için yabancı değildir. Kız bir anda yüzündeki tülü atar. İki çirkin kız dehşetle sıçrarlar, o sırada neşeyle salona giren Magnifico da şaşkın bakakalır. Giren Cenerantola'dır. Kendisine ilk gelen uşak Dandini olur, herkesi ziyafet sofrasına davet eder. Yenilip içilecek, dansedilecektir. Sahne koronun aşkı öven şarkısıyla biter.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Ramiro'nun sarayında bir salon. Magnifice kızlarına birşeyler anlatmakta, arzusunu gerçekleştireceğinden ve prensin kayınbabası olacağından bahsetmektedir. İşte o zaman herşeye kavuşacak, dilediğini satın alacaktır **(Sia qualunque delle figlie).** Uzun aryası sona erince uşak kılığında prens gözükür. Elinde Cenerantola'nın bale gecesi kendisine verdiği bir bilezik vardır. Yine filozofun öğüdüyle gelmiştir, kızı çılgın gibi sevmekte, kalbinin sahibini aramaktadır. Dalgın uzaklaşır, salonda Magnifico yalnız kalmıştır. Kapı açılır, prens kılığında Dandini girer. İkisi arasında eğlenceli bir düet başlar. Magnificio prense kızlarından biriyle evlenince yaşayacakları hayatı anlatmaya koyulur; hergün balolar, davetler, yemekler, prensler, baronlar, dükler, uşaklar, kadınlar. Dandini onun lâfını keserek kendisinin bu hayata alışkın olmadığını, sofra artıklarıyla yaşadığını söyler. O bir uşaktan başka birşey değildir. Görevi yatakları toplamak, düzeltmek, efendisini traş etmektir. Magnifico hâlâ Dandini'nin şaka yaptığını sanmaktadır. Dandini'nin sabrı kalmaz, Magnifico'ya gitmesinin iyi olacağını söyler, hattâ kovar.

İkinci sahne — Don Magnificio'nun şatosunun holü. Cenerantola ilk sahnedeki gibi ocağı yakmakta, yine aynı şarkıyı söylemektedir. Kolunda balo gecesi prense verdiği bileziğin eşi takılıdır. İçeri Ramiro girer, kendisi asıl kıyafetindedir, Dandini ise uşak elbiselerini giymiştir. Cenerantola, delikanlının elbiselerine bakar ve: «Prens siz misiniz?» diye bağırır. Evet, odur. İçeri Magnifico ve iki kızı da girerler. Sahne hepsini şaşırtmıştır. Baron genç prense kızlarından birini seçme zamanı geldiğini bildirir. O zaman Ramiro Cenerantola'yı gösterir: «Ben aradığımı buldum. Tacım onundur...» Magnifico hırsından prensi kovmaya kalkar. Ramiro çıkarken şunları söyler: «Deliler, sizleri hiçbir zaman sevmedim. Gel Cenerantola, aşk seni ve beni zafere götürecek en iyi önderdir.» İki çirkin kız ağlamakta, Clorinda dramatik bir arya ile ızdırabını anlatmaktadır **(Sventurata! mi credea).**

Üçüncü sahne — Prensin taht salonu. Genç evliler iki sıra dizilmiş şövalyelerin arasından tahta doğru ilerlerken beri yanda Don Magnificio ve iki kızı başları eğik durmaktadırlar. Koronun bir övgüsünden sonra Prens Ramiro, Cenerantola'yı eşi olarak tanıtır, Cenerantola üzgün bir sesle teşekkür eder. Don Magnificio diz çökerek affını rica etmektedir. Cenerantola ihtiyara döner: «Beni hiçbir zaman kızım diye çağırmıyacak mısın? Hayatımın baharında bana yaptıklarınızı affediyorum. Gözyaşlarınızı kurulayınız. Ben sizlerin kızı, kardeşi ve dostuyum, öyle kalacağım. Prens siz de onları affediniz!» Davetliler de aynı ricayı tekrarlarlar. Prens, Don Magnifico'nun elini sıkarken opera herkesin kıvançlı sesleri arasında biter.

GUILLAUME TELL

Dört perdelik opera

Metin
Victor Joseph Etienne (de Jouy)
ve Hippolyte Louis Florent Bis

İlk oynanış: 3 Ağustos 1829 Paris.

Başlıca kişiler:

Guillaume Tell	Bariton
Hedwig, Tell'in karısı	Mezzosoprano
Jemmy, Tell'in oğlu	Soprano
Ruodi, balıkçı	Tenor
Melchthal	Bas
Arnold, Melchthal'in oğlu	Tenor
Rudolph der Harras, yüzbaşı	Tenor
Prenses Mathilde	Soprano
Walter Fürst	Bas
Gessler, Avusturyanın İsviçre Valisi	Bas
Leuthold	Bas

Konunun geçtiği çağ ve yer: 14 üncü yüzyıl başlarında İsviçre.

Rossini 1824 yılında Paris'e gelerek o çağ için çok büyük bir para karşılığında İtalyan Tiyatrosu direktörlüğünü kabul etmişti. Fransa başşehrinde geçirdiği üç yıl sonunda yine fransızca bir opera bestelemeyi aklına koymuş, iki tanınmış metin şairi Friedrich Schiller'in lirik dramı **«Wilhelm Tell»** i esas tutarak hazırlıklarını yapmışlar ve besteciye sunmuşlardır. Rossini yakın dostu banker Aguado'nun şehir civarındaki villâsına kapanmış, eserin taslağını altı ayda hazırlayabilmiştir. Bu arada metnin orijinal şekli şairlerin itirazlarına rağmen bir hayli değişikliğe uğramıştır. Rossini bazı sahneleri çıkartmış, bazılarının yerlerini değiştirmiştir. Bu işlerde Aguado'-

nun kâtibi Armond Marrast'ın etkisi olduğu söylenmektedir. Halk büyük opera bestecisinin fransızca eserini sabırsızlıkla bekliyordu. İlk temsil büyük bir başarı sağlamış, ancak eserin fazla uzun oluşu sonlara doğru ilgiyi azaltmıştır. Opera bu şekliyle elli altı defa oynanmıştır. Daha sonra bazı sahneleri çıkartılmış, çoğunlukla yalnız ikinci perdesi temsil edilmeye başlanmıştır. «Guillaume Tell» Rossini'nin son operasıdır. Bestecinin birçok hayranları ilerde eserin tamamının oynanacağını, hattâ gelecek kuşaklara bu uzunluğun bir şey ifade etmiyeceğini söylemişlerdir. Fakat aradan yüzyıldan fazla bir zaman geçmesine rağmen opera bugün de pek seyrek temsil edilmektedir.

Uvertür müzikseverlerin pek hoşlandığı küçük bir senfonik şiirdir. Parça «Andante» temposunda solo viyolonselin çizdiği pastoral bir tablo ile başlar. Bunu takiben timpaninin hafif tremolarıyla giren «allegro» bütün sazlarda «fortissimo» ile fırtınaya döner. Küçük flütün «staccato»ları şiddetli yağmurun damlalarını yansıtır. Sessizlik avdet edince yaylı çalgıların eşliğinde İngiliz kornosunun solosu duyulur. İngiliz kornosu buralara Alp dağlarında çobanların çaldığı üç metre kadar uzunluğundaki çalgıyı, «Ranz des Vaches» veya «Alphorn»u temsil etmektedir. İngiliz kornosu ve flütün dağlardan yankılanan diyaloğunu trompetlerin bir işareti izler, galop şeklindeki bu kısımla av sahnesi anlatılır. Uvertür son iki temanın tekrariyle biter.

BİRİNCİ PERDE

Güzel bir ilkbahar günü Lozan gölünün kıyıları. Sağda Tell'in evi, solda üzerinde bir küçük köprü bulunan şelâle görülmektedir. Tell'in eşi Hedwig evin kapısında sepet örmekte, oğlu Jemmy oyuncak bir yayla ok atmaktadır. Sahneye şarkı söyliyerek köylüler girerler. Hepsi bayramlık elbiselerini giymişlerdir. Gelenek üzere yeni evlenen üç genç çift civarın en yaşlısı tarafından takdis edileceklerdir. Orkestranın pastoral melodilerini gölde avlanan balıkçı Ruodi'nin bir serenadı takibeder, buna Tell, eşi ve oğlu katılırlar. Yalnız Tell aşkı değil, İsviçrenin özgürlüğünü de sözlerine katmaktadır. Uzaktan Alp kornolarının sesi duyulur, sesler koronun kıvancını arttırır. Yine bu sırada tepenin arkasından köyün en yaşlısı Melchthal, oğlu Arnold'un kolunda görünür, dostu Tell'in evine girer. Arnold acılı bir tavırla dışarda kalmıştır. Av borularının sesleri dağlardan yankılanır, Avusturyalı Vali Gessler avlanmaktadır. Arnold sevgilisini hatırlar, Gessler'in yeğeni Prenses Mathilde'i vatanı kadar sevmektedir **(Ah! Mathilde, idole de mon âme).** Gencin aryasını duyan Tell ona bu aşkın kendisi, babası ve vatanı için tehlikeli olabileceğini söyler. Melchtal evden çıkarak genç evlileri takdis eder. Herkes dansederken çoban Leuthold'un kanlı bir baltayla geldiği görülür. Kızına saldırmak isteyen bir Avusturya askerinin kafasını parçalamıştır. Kendisini karşı kıyıya kaçırmalarını ister, balıkçı Ruodi su cereyanlarının ve kayaların tehlikesinden bahsederek bunun imkânsız olduğunu söylemektedir. Askerler yaklaşmaktadır. Tell sandala atlar, çobanı alır.

Askerler başlarında yüzbaşı Rudolph olduğu halde gelirler. Yüzbaşı kaçanların adını sorar. Kimse cevap vermeyince Melchthal'i tevkif eder. Tell çobanla karşı sahile ulaşmıştır.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Waldstetter gölüne bakan Rütli tepelerinde bir çam ormanı. Vakit gecedir. Uzakta ufak bir alanda ateş çevresinde toplanan avcılar şarkı söylemektedirler. Mathilde girer, avda Arnold'u görmüş, kendisini izlediğini zannetmiştir. «Ah karanlık orman...» **(Ah! Sombre forêt)** kelimeleriyle başlıyan uzun koloratur aryası sona ererken delikanlı gözükür. İki sevgili sonuçta buluşmuşlardır. Arnold: «Eğer istersen babamı ve vatanımı feda edebilirim!» demektedir. Kız cevap verir: «Şerefinle vatanına dön!» İki kişi yaklaşmaktadır. Bunlar Guillaume Tell ve Walther Fürst'dür. Mathilde Arnold'a ertesi günü kilisede buluşmalarını söyleyerek kaybolur. Diğer iki vatansever İsviçre'nin ancak dövüşerek, can feda ederek kurtulacağını söyledikten sonra Arnold'a valinin, babası Melchthal'i öldürdüğünü bildirirler. Delikanlı intikam almaya yemin eder.

İkinci sahne — İsviçre'nin Unterwald, Schwitz ve Uri adlı kantonlarını temsil eden vatanseverler Tell, Arnold ve Fürst'ün de katılmasıyla toplanmışlardır. Hepsi birbirlerinin ellerini sıkarak ihtilâl için sözleşirler. Böyle bir sahne o çağa kadar ilk defa Rossini'nin bu operasında yer almıştır. Özgürlük ve ihtilâl fikirlerinin o çağlarda bu kadar açık olarak bir sanat eserinde bulunması bazı kimseler tarafından hoş karşılanmamış, operayı kısaltmak gerektiği zaman önce bu sahne feda edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Avusturyalı valinin oturduğu Altdorf şatosunun harab kilisesi. Arnold, Prenses Mathilde'e veda etmeye gelmiştir. Kız amcasının Arnold'un babası Melchthal'i öldürdüğünü duymuştur. Güzel bir koloratur arya ile aşkından ve her şeye rağmen gelecekteki mutluluğundan bahseder **(Pour notre amour).**

İkinci sahne — Altdorf'da pazar yeri. Arka plânda Gessler'in şatosu gözükmektedir. Sahne ortasında silâhlardan kurulu bir arma ve üzerinde bir şapka durmaktadır. Askerler koro halinde valiye olan saygılarını bildirirler. Gessler at üzerinde gelerek İsviçre halkının kendisine olan saygısını şapkasını selâmlayarak göstermesini, Avusturya işgalinin yüzüncü yılı münasebetiyle de bayram yapmalarını emreder. Danslar ve askerlerin marşları duyulur. Bu sırada oğluyla oradan geçmekte olan Tell şapkayı selâmlamaz. Yüzbaşı Rudolph bunu görerek şapkayı selâmlamasını emreder. Tell yine kabul etmez, valiye dönerek durumu anlatır, o katil Leuthold'u kaçırmıştır. Vali

tevkifini emreder. Tell oğluna eve gitmesi için ısrar ederse de Jemmy ölse bile babasından ayrılamıyacağını söyler. Tell ona gitmesini ve ihtilâl için kantonlara işaret vermesini tembihler. Bu sırada Gessler, Tell'e dönerek kendisini çok iyi bir nişancı olarak tanıttıklarını, oğlunun başına bir elma koyarak vurmasını söyler, eğer başarırsa serbest bırakacağını bildirir. Jemmy bu şartı kabul ederek babasına cesaret verir, elinden tutup alana sürükler, sonra başına bir elma koyarak durur. Gessler çocuğa isterse gözünü bağlamasını teklif eder. Jemmy bunu gururla reddetmiştir, hür ölecektir. Bu sözler meydandaki İsviçrelileri coşturur. Tell oğluna veda için validen izin alır, onu öper, dua eder, oğluna kıpırdamamasını tembihler **(Sois immobile!).** Uzaklaşır, yayını gerer ve bırakır. Elma parçalanmıştır. İsviçreliler sevinçle bağırışırlarken baba oğul kucaklaşmaktadır. Bu sırada Tell'in elinden ikinci bir ok düşer. Gessler ona bu oku ne yapacağını sorar, Tell cevap verir: «Oğlumu öldürseydim, bu okla da seni vuracaktım.» Gessler Tell'i tevkif için ikinci defa emir verir. Mathilde'in karşı koymasına rağmen onu ve oğlunu Gussnach zindanlarına atmalarını tembihler. Halk ve Mathilde bu emri protesto ederlerken perde kapanır.

DÖRDÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — İhtiyar Melchthal'in evinin önündeki alan. Arnold eve yaklaşır, babası ölmüş, artık eski yuvasına onu bağlayan her şey yokolmuştur. Sahne arkasından: «İntikam! İntikam!» diye bağıran İsviçrelilerin sesleri duyulmaktadır. Herkes Tell'i kurtarmak için ayaklanmıştır. Arnold halkı heyecanlandıran bir arya söyler **(Amis, amis).**

İkinci sahne — Lozan gölü kıyısı. Tell'in kulübesi önünde karısı Hedwig kocası ve oğlunu alan Gessler'e lânetler yağdırmaktadır. Bu sırada Mathilde ve Jemmy gözükürler. Mathilde Jemmy'yi kurtarmıştır, Tell'i de kurtaracaktır. Hedwig minnetle kıza sarılır. Tell Altdorf'dan kaçmıştır, şu anda fırtına ile kabaran gölde olduğu sanılmaktadır. Leuthold Tell'in kaçtığını, ancak vatanseverlerin ayaklanma işareti olarak evin yanması gerektiğini bildirir. Jemmy ateşe verilen evden babasının yalnız ok ve yayını kurtarmıştır. Tell kıyıya çıkar, yaklaşan kayıktaki valiye: «Artık gelemezsin!» diye bağırarak nişan alır, Gessler vurularak göle düşer. Askerler kaçarlarken işareti gören vatanseverler her taraftan gelmiye koyulmuşlardır. Arnold yaklaşarak Altdorf şatosunun işgal edildiğini İsviçre'nin artık özgür olduğunu bildirir. Herkes memleketlerinin yeni kazandığı bağımsızlık için şükran duası ederken perde iner.

GAETANO DONIZETTI

29 Kasım 1797 de İtalyada Bergamo'da doğmuş, 8 Nisan 1848 de yine aynı şehirde ölmüştür. Bir memurun oğludur. Önce hukuk daha sonra mimarlık öğrenimi yapmış, sonuçta müzikde karar kılmıştır. Bergamo Müzik Okulunda Simon Mayr'ın yanında yetişmiş, bilgisini Bologna Müzik Lisesinde Mattei'nin dersleriyle genişletmiştir. 1818 de ilk operası **«Enrico»** yu yazmış, eser Venedikte sahneye konmuştur. Rossini gibi büyük kolaylıkla besteliyor, her yıl iki üç opera veriyordu. Bunların arasında 1832 de oynanan **«L'Elisir d'Amore»,** 1835 de Napolide sahneye konan **«Lucia di Lammermoor»** ona dünya çapında ün sağlamıştır. Donizetti kısa bir süre Napoli Müzik Okulu Direktörü olarak görevlenmiş, 1839 da Paris'e gelerek yerleşmiş, aynı şehirde diğer iki ünlü eserini **«La Figlia della Regimento»** ile **«La Favorita»** yı oynatmıştır. Son operası 1843 de yazdığı **«Don Pasquale»** dir.

L'ELISIR D'AMORE

(Aşk İksiri)

İki perdelik gülünçlü opera

Metin
Felice Romani

İlk oynanış: 12 Mayıs 1832 Milâno.
Devlet Operasında ilk temsili: 1952, Ankara.

Başlıca kişiler:

Nemorino, genç bir köylü ..... Tenor
Adina, zengin bir köy kızı ..... Soprano
Belcore, çavuş ..... Bariton
Gianetta, bir köy kızı ..... Soprano
Dulcamara, şarlatan bir hekim ..... Bas

Konunun geçtiği çağ ve yer: 19 uncu yüzyılda bir İtalyan köyü.

Zengin melodileri ve eğlendirici konusuyla «Don Pasquale» nin yanında yer alan üstün «opera buffo - gülünçlü opera» örneklerinden biridir. Romani konuyu Fransız yazarı August - Eugène Scribe'in «Le Filtre» adlı eserinden almış, Donizetti'ye sunmuştur. **«L'Elisir d'Amore»** pek kısa bir sürede bestelenerek Cannobbiana Tiyatrosunda sahneye konmuş, çağın soprano Sabina Heineffeter, tenor Genero ve «buffo bas» Frezzolini gibi yıldızlarıyla üstüste 32 defa oynanmıştı. Günümüze kadar pek çok soprano ve tenor Adina ve Nemorino rollerinde alkış toplamış, ün yapmışlardır.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Adina'nın çiftliğinde bir çardak altı. Arka plânda sürülmüş tarlalar görünmekte, bir nehir kıvrılarak akmaktadır. Çardak altında Adina,

arkadaşı Gianetta ve diğer köylü kızlarla çevrilmiş olduğu halde elindeki kitabı okumaktadır. Köylüler tarlalardan dönmeye başlamışlar, çardak altındakiler günün bu saatindeki zevki belirten bir şarkıya koyulmuşlardır **(Bel conforto al meditore).** Dönenler arasında bir delikanlı yaklaşır, koro sona erince Adina'ya olan aşkını anlatmaya başlar **(Quanto è bella).** Genç köylü Adina'yı seven fakat karşılık göremiyen Nemorino'dur. Aryası bitince Adina çevresindekilere okuduğu kitapta ne yazılı olduğunu anlatır. Bu, ünlü «Tristan ve Isolde» hikâyesidir. Isolde'den karşılık göremiyen Tristan bir büyücüden «aşk iksiri» almış, sihirli suyu içen Isolde delikanlıya âşık oluvermiştir. Uzaktan marş sesi duyulur, köydeki kışlada bulunan birlik çavuş Belcore komutasında talimden gelmektedir. Çavuş erleri dinlenmeye gönderir, Adina'ya yaklaşır bir çiçek buketi uzatır. Adina'da gözü vardır ve söylediğine bakılırsa kendisi gibi yakışıklı bir askere direnecek kadın henüz doğmamıştır. Fakat kız bu inançta değildir, henüz evlenmek için bir kararı yoktur. Köylüler tarlalara, çavuş kıt'asına, kızlar evlerine doğru uzaklaşırken Nemorino konuşmak için izin ister. Adina'yı çılgınca sevmekte, onunla evlenmeyi aklına koymuş bulunmaktadır. Kız bazı öğütler verir; kasabaya gitmeli, ölüm halinde bulunan zengin amcasını ziyaret etmelidir. Adam, delikanlıya birşey bırakmadan ölürse Nemorino aç susuz kalabilecektir. Delikanlı aşk acısından ölmektense açlıktan ölmenin daha iyi olduğunu söyler. İki genç arasında bol melodilerle süslü bir düet başlamıştır. Adina ona kendisinin kararsız, kaprisli, rüzgâr gibi çabuk yön değiştiren bir insan olduğunu, evlenmek için kararı bulunmadığını açıklamakta, Nemorino denize akan nehir gibi hiçbir vakit değişmeyeceğini söylemektedir.

İkinci sahne — Köy alanı. Uzaktan yankılanan trompet sesleri köylüleri heyecana vermiş, hepsi alanda toplanmışlardır. Acaba gelen bir kişizade midir? Sahneye yeşil ve sarı boyalı bir araba girer. Üzerindeki adam derhal kendisini tanıtarak konuşmaya koyulur. Adı Dr. Dulcamara'dır. Diş ağrısından başlayarak en ağır hastalıklara deva olan, yaşlılara gençlik veren bir su bulmuş, bu eşsiz iksiri doğduğu yerdeki dostlarına götürmek üzere yola koyulmuştur. Şişesi çok pahalı değildir, bir «scudo» veren herkes bu harika iksirden bir şişe alabilecektir **(Udite, udite o rustici).** Sâf köylüler derhal arabanın çevresini sararak şişeleri kapışırlar, kıvançla evlerine yönelirler. Nemorino bir an Tristan ve Isolde hikâyesini hatırlayarak Dr. Dulcamara'ya yaklaşır, ona umutsuz bir aşk için sihirli bir iksiri bulunup bulunmadığını sorar. Dr. Dulcamara'da herşey vardır, hemen bir şişe çıkararak delikanlıya uzatır ve cebindeki bütün parasını da almayı unutmaz. Aralarındaki konuşma boyunca adî bir şaraptan başka birşey olmayan iksiri nasıl içeceğini de anlatır **(Obbligato, ah! si obbligato).** Doktor uzaklaşınca Nemorino hemen şişeyi dikerek bir kısmını içer. Başı dönmüş, keyifle dans edip şarkı söylemeye başlamıştır. Yaklaşan Adina durumu görünce delikanlının deli olduğunu sanır. Beri yanda iksirin ertesi gün etkisini göstereceğinden emin bulunan Nemorino kahkahalar atmaktadır. Çavuş Belcore gelerek Adina'nın elini tutar ve ona kendisiyle evlenmek isteyip istemediğini sorar. Kız bir

haftaya kadar evlenebileceğini bildirir. Bu sırada Gianetta yanında askerler ve köylülerle gelerek Belcore'ye bir mektup uzatır. Belcore zarfı açar, bu bir emirdir, ertesi sabah birliğiyle başka bir yere gidecekleri yazılıdır. Çavuş Adina'ya hemen evlenmeleri gerektiğini söyler, kız kabul etmiştir. Nemorino acılı bir arya ile bir gün daha beklemeleri için yalvarmaktadır **(Adina credimi)**. Adina çavuşa dönerek hemen notere başvurmasını öğütler. Ona göre Nemorino sarhoştur, ne yaptığını bilmemektedir, böyle bir adamın sözlerine güvenmeye imkân yoktur. Delikanlı iksir'in yararlı olmadığını sanarak gözyaşları arasında ayrılır.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Adina'nın evinde büyük bir salon. Asker ve köylüler masalara oturmuş keyifle şarkı söylemekte, töreni kutlamaktadırlar. Ortadaki masada ise Adina, çavuş Belcore ve Dr. Dulcamara yer almışlardır. Belcore'nin katıldığı koro sona erince şarlatan doktor ayağa kalkarak henüz hiç söylenmemiş bir «barkarol» bestelediğini, parçanın güzel gondolcu Nina ile evlenmek isteyen zengin tüccar Signor Tredenti'nin hikâyesi olduğunu bildirir, sonra Adina'yı kendisiyle beraber bu şarkıyı söylemeye çağırır. Barkarol başlamıştır, Tredenti rolündeki doktor kıza, Nina rolündeki Adina'ya, servetini almasını, kendisiyle evlenmesini söylemekte, kız para için evlenemiyeceğini belirtmektedir **(Io son ricco e tu sei bella)**. Parça bitince Dulcamara noterin geldiğini bildirir, Adina ve Belcore nikâh için yan odaya geçerler. Bu sırada Nemorino gözükür, şarlatan doktora koşarak kendisine bir şişe iksir daha vermesini ister, ancak parası yoktur. Dulcamara yemeğini bitirip giderken ona para bulamazsa iksiri alamıyacağını söyler. Odadan Belcore çıkar, başı elleri arasında düşünmekte olan Nemorino'yu görmüştür, herkese Adina'nın nikâhı akşam kıyılmasını istediğini bildirir, sonra delikanlıya nesi olduğunu sorar. Nemorino'nun paraya ihtiyacı vardır. Çavuş ona orduya girmesini, eğer 20 «scudo» kazanmak istiyorsa derhal alabileceğini, yeter ki anlaşmayı imzalamasını öğütler **(Venti scudi! E ben sananti)**. İkisi arasındaki düet köylünün anlaşmayı imzalaması ve paraları almasıyla sona erer.

İkinci sahne — Köy alanı. Gianetta yanında köy kızları olduğu halde koşarak gelir, onlara Nemorino'nun amcasının öldüğünü, büyük bir servet bıraktığını, eğer akılları varsa onunla evlenmeye çalışmalarını bildirir. Delikanlı gözükmüştür. İksiri içmiş, sarhoş olmuştur. Kızların kendisine karşı gösterdiği aşırı ilginin iksirden geldiğini sanmaktadır. Adina ve Dulcamara görünürler. Kız olup bitenlere hayret etmektedir. Doktor bu işin kendi iksirinden doğduğunu söyler. Adina delikanlıya aklını başına toplamasını öğütler. Fakat Nemorino başta Gianetta olduğu halde kızların çağrılarına uyarak dans etmek üzere uzaklaşır. Adina ve Dulcamara arasında başlayan düette şarlatan doktor ona Nemorino'nun iksiri satın aldığını, bu iş için gerekli parayı da askere yazılmak yoluyla edindiğini, kendisinin de bu iksirden içer-

se bütün işlerin iyiye gideceğini, herkesin ayağına kapanacağını söylemekte, Adina ise iksire ihtiyacı olmadığını, Nemorino'ya karşı daima kötü davrandığını belirtmektedir **(Quanto amore! ed io, spieta!).** İkisi uzaklaşırken Nemorino gözükür. Adina kendisini kızlarla dansederken görmüş, yanaklarından gözyaşları yuvarlanmıştır. Biricik sevgilisine İtalyan operaları içinde melodisinin güzelliğiyle seçkinleşen bir parça söylemeye koyulur **(Una furtiva lagrima).** Arya biterken Adina gelerek ona neden para için asker olmak istediğini sorar, sonra cebinden delikanlının imzaladığı anlaşmayı çıkararak köydeki bazı kişilerin parayı ödeyip kâğıdı hükümsüz bıraktıklarını, artık serbest olduğunu bildirir. Fakat Nemorino kâğıdı iade eder, asker olmak istediğini söyler. Adina daha fazla direnemiyerek gözyaşlarıyla kendisini sevdiğini bildirir. Her ikisi de coşkun bir kıvanç ve istekle birbirlerine sarılırlar. Adina o sırada gelen Belcore'ye kendisiyle evlenemiyeceğini, Nemorino'yu sevdiğini bildirir. Çavuş bu kararı filozofça karşılar, kendisi gibi yakışıklı bir asker için kız mı yoktur? Dr. Dulcamara girerek Nemorino'nun amcasının öldüğünü, delikanlıya büyük bir servet bıraktığını söyler, Gianetta bu haberi çok önce duyduklarını fakat delikanlıya bildirmediklerini açıklar. Dr. Dulcamara'nın arabası hazırdır. Ayrılırken bütün bu mutlu işlerin o inanılmaz etkisi olan iksiri sayesinde gerçekleştiğini savunmaktadır. Sevgililer birbirlerine sarılır, şarlatan doktor uzaklaşırken gençler **«Viva il grande Dulcamara»** diye bağırmaktadırlar.

LUCIA DI LAMMERMOOR

Üç perdelik opera

Metin
Salvatore Cammarano

İlk oynanış: 26 Eylül 1835 Napoli.
Devlet Operasında ilk temsili: 1953, Ankara

Başlıca kişiler:

Normanno, Lord Enrico'nun muhafızı ..... Tenor
Lord Enrico Ashton of Lammermoor ..... Bariton
Raimondo Bidebent, Lucia'nın öğretmeni ..... Bas
Lucia Ashton, kız kardeşi ..... Soprano
Alisa, Lucia'nın nedimesi ..... Mezzosoprano
Sir Edgardo of Ravenswood ..... Tenor
Lord Arturo Bucklaw ..... Tenor

Konunun geçtiği çağ ve yer: 1702 yıllarında İskoçya.

Bir facianın hikâyesi olan eserin konusu Sir Walter Scott'un **«The Bride of Lammermoor - Lammermoor Gelini»** adlı romanından alınmıştır. Müzik yönünden Donizetti'nin en başarılı eseri sayılan «Lucia» tenor ve koloratur soprano için güzel aryalarla süslenmiştir. «Av» ve «Düğün» koroları, ünlü sekstet ve Edgardo'nun ölüm aryası daha sonraları Verdi üzerinde derin etkiler yapmış, İtalyan opera sanatının ölmez örnekleri arasına girmiştir.

BİRİNCİ PERDE

Ravenswood ailesine ait şatonun geniş parkı. Etraf ormanlarla kaplıdır. Uzakta bir göl uzanmakta, gölün ardında zirveleri karlı dağlar sıralanmaktadır. Sahnede yüzbaşı Normanno ve bir grup muhafız askeri son za-

manlarda civarda görülen esrarengiz bir yabancıdan bahsetmekte, ne için dolaştığı hakkında tahminler yürütmektedirler. Yanında öğretmen Bidebent olduğu halde Lord Enrico gözükür. Muhafız komutanına ve öğretmene endişe ve üzüntülerini anlatmaya koyulur; servetini tüketmiş durumdadır ve üstelik eski düşmanı Edgardo of Ravenswood'un intikamından korkmaktadır. Onu bu durumdan kurtarabilecek tek insan kızkardeşi Lucia'dır. Eğer kız, Enrico'nun seçeceği zengin bir adamla evlenirse belki iflâsı atlatabilecektir. Fakat Lucia kardeşinin yaptığı bütün teklifleri reddetmekte, evlenmek istemediğini belirtmektedir. İhtiyar öğretmen bunun tabii bir şey olduğunu, kısa zaman önce annesini kaybeden bir kızın elbette aşk ve izdivacı düşünemiyeceğini söyler. Normanno bu tahmini kabul etmeyerek kızın, annesinin acısını çoktan unuttuğunu, kalbinin aşk ateşiyle yanmakta olduğunu iddia eder. Sonra Lucia'nın bir gün bir boğanın saldırısına uğradığını ve kendisini azgın hayvandan kurtaran delikanlıyla her sabah buluşmakta olduğunu anlatır. Buluşmalar kızın annesinin mezarı başında olmaktadır. Enrico subayına genci tanıyıp tanımadığını sorar, Normano'ya göre bu esrarengiz delikanlı Sir Edgardo'dan başkası değildir. Enrico bu akla gelmeyen cevap karşısında müthiş kızmıştır. Bu sırada gözüken muhafızlar yabancının bir at üzerinde yıkık kule civarından geçtiğini haber verirler. Artık hepsi gencin Sir Edgardo olduğuna inanmışlardır. Enrico hem kızkardeşinden hem de Edgardo'dan intikam almaya yemin eder, muhafızlarla beraber uzaklaşır **(La pietade in suo Favore).** Yalnız kalan ihtiyar öğretmen Raimondo ise Tanrıdan Lucia için yardım dilerken sahne kararır. Bu arada bir arp enterlüdü duyulur. Sahne aydınlandığı zaman dekor aynıdır. Lucia, yanında sırdaşı ve oda hizmetçisi Alisa olduğu halde girer. Edgardo ile buluşacaktır. Alisa bu gizli aşkın Enrico tarafından duyulmasından endişe etmekte, Lucia ise Edgardo'yu bu tehlikeden haberdar edeceğini söylemektedir. Sonra eski bir efsaneyi anlatmaya koyulur; vaktiyle Ravenswood ailesinden biri seviştiği bir kızı boğarak biraz ötedeki kuyuya atmış, bedbaht ruh o zamandanberi parkta görünmeye başlamıştır. Güzel bir aryayla ruhun kendisini gizli aşkından dolayı ikaz ettiğini, fakat bu aşka karşı koyamıyacağını anlatır **(Regnava nel silenzio).** Edgardo yaklaşırken Elisa çıkar, sevgilileri herhangi bir tehlikeden korumak için gözcülük etmeye koyulur. Delikanlı Lucia'dan böyle geç saatte buluşmalarını istediği için özür diler. Fakat kendisi o gece siyasi bir ödevle Fransaya hareket etmek zorundadır. Amacı, gitmeden önce Lucia'nın kardeşiyle konuşarak geçmişi unutmayı teklif etmek, sonra ondan kızı istemektir. Fakat Lucia bu fikre şiddetle karşı koyar, abisinin böyle bir şeyi kabul edeceğini zannetmemektedir. Aşkları gizli kalmaya mahkûmdur. Edgardo kızmıştır. Enrico babasını öldürmüş, aile servetine el koymuştur, acaba şimdi de kendisini mi öldürecektir? Babasının intikamı için mezarı başına yemin etmişken bu yemini Lucia'nın aşkı yüzünden unutmuştur. Fakat şimdi aynı kararı yerine getirmeye hazırdır. Lucia aşkı ve ailesi arasında acıdan mahvolmuştur. Sonuçta her ikisi de birbirlerine sadık kalmayı kararlaştırırlar, parmaklarından çıkarıp verdikleri yüzükler bu sadakatin işaretleri olacaktır **(Verrano a te cull'aure).**

Sevgililer düetten sonra birbirlerinin kollarına düşerek veda ederlerken perde kapanır.

İKİNCİ PERDE

Lammermoor şatosunun bir salonu. Edgardo'nun Fransaya gidişinden sonra aylar geçmiştir. Bu arada Lord Enrico amacına ulaşma yolunda fırsatlar kollamış, sevgilileri ayırmak için plânlar hazırlamıştır. Malî durumunun gittikçe bozulması onu acele etmeye zorlamakta, Lucia ile zengin Lord Arturo Bucklaw'u evlendirmek için durmadan çareler aramaktadır. Şimdi Normanno ile kanuşmakta, Lucia'nın Lord Arturo Bucklaw ile evlenme törenine davet edeceği kimselerden bahsetmektedir. Fakat kızın bu evlenmeyi hâlâ istemeyişi kendisini kızdırmaktadır. Normanno efendisini yumuşatmaya çalışır. Edgardo'nun yazdığı bütün mektuplar elindedir, Lucia bunları alamamıştır. Bu durum kızı sevdiği adamın sadakatinden şüpheye düşürmüş, hazırladığı sahte mektupta da Edgardo'nun Fransada bir başka kadınla evleneceğini yazmıştır. Normanno sahte mektubu Enrico'ya verir ve Lord Arturo'yu karşılamak üzere ayrılırken Lucia girer. Sabit bakışlarla kardeşini süzdükten sonra yalnızlık ve acılarından bahse koyulur. Enrico fırsatı kaçırmaz. Bütün bunlara veda etmesi için Edgardo'yu unutması ve zengin bir kişizade ile evlenmesi kâfi gelecektir. Lucia bu öğütleri duymaz bile. Aşkına sadıktır. Enrico hemen sahte mektubu çıkarıp uzatır. İşte, sevdiği adam ona ihanet etmek üzeredir. Lucia titreyen elleriyle mektubu alarak okur. Dehşet içindedir. İki kardeş arasındaki düette kız artık ölümü özlediğini, erkek ise sadakatsiz adamı unutması gerektiğini anlatmaktadırlar. Uzaktan tören müziği duyulur. Enrico, Lucia'ya şato halkının Lord Arturo'yu selâmladığını söyler. Bu adamı ona koca olarak seçmiştir. Beri yanda Lucia sadece ölümü istemektedir, evlenmeye niyeti yoktur. Enrico ümitsizlikle yalvarmaya koyulur; durumu gün geçtikçe fenalaşmakta, aile mahva gitmektedir. Onları bu durumdan ve kırala karşı taahhütlerinden ancak Lord Arturo gibi güçlü bir kişizade kurtarabilecektir. İki kardeş arasındaki düet Donizetti sanatının zarif örneklerinden biridir (**Soffriva nel pianto**). Enrico çıkınca salonda ihtiyar öğretmen Raimondo belirir. Lucia'ya ailesinin bir ferdi olarak ödevini hatırlatır. Annesinin hâtırasına sadık kalmalı, ailesinin şerefini korumak için kardeşinin istediği adamla evlenmelidir. Lucia sevgilisini ebediyyen kaybettiğine inanmış gibidir. Kardeşine yardım edecek, Lord Arturo ile evlenecektir. Hıçkırarak gelin elbisesini giymek üzere çıkarken salona düğün davetlileri girmeye başlarlar. Arturo, Enrico, Normanno, şövalyeler, Lady'ler, yaverler, muhafızlar ve Lammermoor şatosu halkı sahneye dolmuşlar, kıvançla Ashton ve Bucklaw aileleri arasındaki yakınlaşmayı kutlamaya koyulmuşlardır. Arturo, Lucia'ya olan sevgisini açıklar, Enrico misafirleri tanıtır. Damat, Enrico'ya Lucia'nın niçin orada olmadığını sorar. Enrico, kızın annesini yeni kaybetmiş olduğunu, bu sebepten üzüntüsünün daha geçmediğini söyler. Bu sırada Lucia, Raimondo ve Alisa'nın kolunda bitkin bir durumda sahneye girer. Enrico, Lord Arturo'ya

kızı tanıtır. Lucia damadı nefretle süzerken Enrico ona cesaretli olmasını, plânlarını mahvetmek üzere bulunduğunu fısıldar. Lord Arturo masa üzerindeki nikâh kâğıdını imzalar, Lucia da yine Raimondo ve Alisa'nın kolunda yaklaşarak imzasını atar. Bu anda kapı açılır, içeri bir yabancı girmiştir. Genç adam kendisini tanıtır; Edgardo of Ravenswood. Lucia kadınların yardımiyle bir koltuğa oturtulurken eserin ünlü seksteti başlar. İtalyan operası edebiyatında günümüze kadar yazılmış en dramatik ansambl'lardan biri olan parça Edgardo'nun bir sorusuyla girer: «Böyle bir anda beni hareketsiz bırakan nedir?» Kılıcını çekerek düşmanlarından intikam almaktan onu alakoyan güç Lucia'ya olan aşkından başka birşey olamaz. Bu aşk onu hareketsiz bırakmış, beri yanda Enrico hiddetten duramaz hale gelmiştir. Lucia ümitsizliğini anlatmakta, Arturo, Raimondo ve Alisa gelecekte bir facia olmaması için dua etmektedirler **(Chi mi frena in tal momento).** Sekstet bitince Enrico ve Arturo kılıçlarını çekerler. Edgardo da kılıcını çekmiştir. Kendisi ölecek fakat onları da öldürecektir. Arturo delikanlıya oraya gelişinin sebebini sorar. Edgardo Lucia için, sadık sevgilisi için gelmiştir. O zaman Arturo ona nikâh kâğıdını gösterir. Edgardo Lucia'ya kâğıttaki imzanın kendisine ait olup olmadığını sorar. Evet, imza Lucia'nındır. Genç adam kızdan yüzüğünü ister, onun verdiğini de parmağından çıkarıp atar. Kılıcını bırakmıştır, düşmanlarına kendisini öldürebileceklerini söyler. Lucia, hayatının bağışlanması için yalvarmaktadır. Perde kapanırken Edgardo sahneden çıkar.

Birinci sahne — Bu sahne **«Delirme Sahnesi»** adıyla tanınır. Perde açıldığı zaman Lammermoor şatosunun büyük salonundaki düğünde eğlenen misafirler görülür. Yan taraftaki odadan dans müziği duyulmakta, koro neş'eli bir melodiyi sunmaktadır. Birden rengi sararmış, titreyerek ihtiyar Raimondo girer, herkesi yanına çağırarak feci bir haber verir; yukarı çıktığı zaman korkunç bir manzarayla karşılaşmıştır; yerde Lord Arturo cansız, kanlar içinde yatmakta, Lucia elinde kanlı bir kılıcı sallamaktadır. Öğretmenini görünce sabit gözlerle bakmış ve «Kocam nerede?» diye sormuştur. Raimondo olayı anlattıktan hemen sonra sırtında bir gecelikle Lucia girer. Yüzü sapsarıdır, konuşmaya başlar, tek sevgilisi vardır: Edgardo. Onun seslenişini duymaktadır. Park'da çeşmenin yanında beraberce durmakta, birbirlerine aşklarını anlatmaktadırlar. Fakat işte bedbaht ruh yine gözükmüş, onları güllerle kaplı bir mihraba sürüklemiştir. Lucia sevgilisinden sağ elini vermesini istemekte, kendisinin onun asıl eşi olduğunu söylemektedir. Misafirler gözyaşlarıyla zavallı kızı seyretmekte, ona acıması için Tanrıya dua etmektedirler. Enrico girerek Lucia'ya yaklaşır ve bu cinayetin hesabını vereceğini söyler. Raimondo Enrico'ya kıza acımasını, oradan gitmesini öğütler. Beri yanda Lucia olayın sebebini anlatmakta, bu düğüne kardeşinin zorladığını söyleyerek seslenmektedir: «Edgardo! Ben yalnız seni sevdim... Beni bırakma...» Kız artık ölmek üzere olduğuna inanmaktadır. Misafirlere, mezarına bir çiçek koymalarını ve kendisi için ağlamamalarını söyler, çünkü gerçek aşk onu gökte beklemektedir **(Ardon gl'incensi).** Birden Alisa'nın

kollarına düşer. Sahne Raimondo'nun bu faciaya sebeb olmakla suçlandırdığı Normano'yu lânetlemesiyle biter.

İkinci sahne — Edgardo'nun harabe halindeki şatosu, Wolfscrag'in mezarlığı. Karanlıkta uzaktan Lammermoor şatosunun ışıkları görünmektedir. Edgardo düşünceli bir tavırla babasının mezarını beklediğinden bahsetmekte, Lucia'nın evlenmesinden duyduğu acıyı anlatmaktadır **(Fra poco a me ricovero)**. Şatodaki faciadan henüz haberi yoktur. Lammermoor şatosu misafirlerinden bir grup dua ederek yaklaşır. Edgardo duanın sebebini sorarak olayı öğrenir. Hele Lucia'nın delirdiği anda yalnız kendisinden bahsetmesi onu çılgına döndürmüştür, şatoya koşmak ister fakat o sırada gözüken Raimondo engel olur. Bir çan sesi duyulur. Raimondo bu çanın Lucia'nın ölümünü haber verdiğini söyler. Edgardo sevgilisiyle artık gökte buluşacaktır **(Tu che a Dio spiegasti)**. Kılıcını göğsüne saplar, perde faciayı görenlerin dua sesleri arasında yavaş yavaş kapanır.

LA FILLE DU REGIMENT - LA FIGLIA DEL REGGIMENTO

(Alayın kızı)

İki perdelik gülünçlü opera

Metin

Jules H. Vernoy (Marquis St. George) ve J.F.A. Bayard

İlk oynanış: 11 Şubat 1840 Paris.

Başlıca kişiler:

Berkenfeld Kontesi ..... Mezzosoprano
Ortensio, uşağı ..... Bas
Sulpizio, Napoleon Ordusunun 21 inci Alayında çavuş ..... Bas
Maria, 21 inci Alayın kantinci kızı ..... Soprano
Tonio, genç bir İsviçreli ..... Tenor
Crackenthorp Düşesi ..... Mezzosoprano

Konunun geçtiği çağ ve yer: 1815 yıllarında Tirol.

«La fille du Régiment» Donizetti'nin fransızca metin üzerine bestelediği dört operadan biridir. Eser bugün daha çok **«La Figlia del Reggimento»** adıyla bilinmekte, italyanca temsil edilmektedir. Lirik müziği, halkın ulusal gururunu okşayan konusu ve ince mizahî buluşlarıyla pek sevilmiş, melodileri yıllarca ağızdan ağıza gezmiş durmuştur. O zamandan beri müzik tarihine isim bırakmış pek çok soprano bu operayı oynamaktan büyük zevk duymuşlar, bir kısmı da şöhretlerini yine bu rol ile yapmışlardır.

Operanın pek sevimli uvertürü bir fanfarla başlar, eserde geçen başlıca melodilerin geçidiyle neşeli bir atmosfer içinde biter.

BİRİNCİ PERDE

İsviçrede bir dağ yamacı. Köylüler ulusal kıyafetleriyle grup grup heyecanla konuşmakta, vâdiyi seyretmektedirler. Uzaktan top sesleri duyulmakta, bir

tarafta Berkenfeld Kontesinin kâhyası Ortensio hanımını oyalamıya çalışmaktadır. Aşağıda Fransız ordusu düşmanla çarpışmaktadır. Köylüler diz çökerek dua etmeye koyulurlar. Bu sırada çavuş Sulpizio ve neş'eli bir şarkıyla da Maria gözükürler. Ordu galip gelmiştir, Mario ve Sulpizio bağlı bulundukları 21 inci Alayı ve zaferi öven bir düet söylemektedirler **(Au bruit de la guerre).** Çavuş Kontese Maria'yı tanıtır. O alayın kantincisidir, çok küçükken savaş meydanında bulunmuş, «Alayın Kızı» olmuştur. Herkes kıvançla uzaklaşır. Sahneye genç köylülerle Tonio girer. Vaktiyle bir kazada Maria'nın hayatını kurtarmış ve ona delice âşık olmuştur. Maria'ya olan aşkını ve askerliğe olan sevgisini anlatır. Parça bitince Maria ile Sulpizio gelirler. Kız Tonio'yu görünce sevinçle ona koşar. Sulpizio şaşırmıştır. Maria delikanlıyı tanıtır, o hayatının kurtarıcısıdır. Sahneye askerler dolarak Tonio'yu casuslukla suçlarlar. Maria ortaya atılarak onlara gerçeği anlatır ve alayı öven yeni bir şarkıya başlar **(Ah! Chacun le sait).** Askerler durumu anlayınca uzaklaşırlar. Maria delikanlıya askerlikten bahseder ve kendisinin «Alayın Kızı» olduğunu söyler, dudakları güzel bir aşk düetinde birleşir **(Depius l'instant où dans mes bras).** Bu sırada çavuş Sulpizio gelerek Tonio'yu kovar. Genç köylü intikam almaya yemin ederek uzaklaşır. Sahneye Kontes ve uşağı girerler. Kontes çavuşa vaktiyle Robert isimli bir yüzbaşı tanıyıp tanımadığını sorar, çavuş tanımıştır. Kadın heyecanla anlatmaya başlar; Robert kızkardeşinin kocasıdır. Evlendikten sonra savaşa gitmiş, bir daha dönmemiştir, üstelik Maria isimli kızı da o gündenberi kayıptır. Duyduğuna göre kız bir alayda «vivandière = kantinci» dir. Sulpizio haykırır; demek kontes, Maria'nın teyzesidir. Maria heyecanla ağlamaya başlar. Bu sırada trampetler duyulur, bir birlik yaklaşmaktadır. Beri yandan asker kılığında Tonio girer, orduya girmiştir. Askerler onun kendileriyle alay ettiğini zannederler, Tonio ciddidir. Asker olmuştur, savaşlara katılacak, sağ kalırsa şerefiyle sevgilisine kavuşacaktır **(Ah! mes amis, quel jour de fête).** Maria ve Sulpizio girerler, iki sevgili gözyaşlarıyla vedalaşırlar **(Il faut partir).** Maria çavuşun zoruyla teyzesinin şatosuna gitmeye razı olmuştur. Tonio ve askerler kızı yolcu ederler, iki sevgili ne olursa olsun birbirlerine sadık kalacaklardır.

İKİNCİ PERDE

Kontesin şatosunda bir salon. Kâhya Ortensio çavuşa Maria'nın yakında bir dükle evleneceğini haber verir. Maria girer, kâhyanın söylediklerini duymuştur, son derece üzüntülüdür. O dük ve prenslerle değil ancak Tonio'su ile evlenecektir **(Le jour naissait).** Çavuş ona sabır tavsiye eder. Fakat kız alayını özlemekte, askerleri ve Tonio'yu sayıklamaktadır. Bu sırada Kontes girer. Maria kadına aldırış etmeden bir asker şarkısı söylemiye başlar. Kontes buna fena halde sinirlenmiştir. Ortensio girerek aşağıda bir subayın bulunduğunu haber verir. Hepsi çıkarlar, Ortesio'nun verdiği haberi duymamış olan Maria acılı bir tavırla yeni bir aryaya başlar **(C'en est donc fait).** Parçanın ortasında askerlerin söylediği bir şarkı duyulur, Maria da aryası-

na mutlu bir ritm ve melodiyle devam eder. Askerler onun herşeyidir. Parça bitince içeri Sulpizio ve yüzbaşı Tonio girerler, iki sevgili birbirlerinin kollarına atılırlar. Tonio savaşta gösterdiği yararlıklardan ötürü terfi etmiştir. Her üçü sevinçli bir trio'da birleşirler **(Tous les trois réunis).** Sahneye gelen Kontesi bu manzara şaşırtmıştır. Maria'ya subayın kim olduğunu sorar, Sulpizio atılarak cevap verir: «Maria'nın nişanlısı.» Salonda Crackenthorp Düşesi gözükür, Kontes kızın Crackenthorp Dükü ile evleneceğini bildirir. Fakat Maria ve Tonio odayı terketmişlerdir bile. O zaman Kontes çavuşa gözyaşları arasında gerçeği açıklar; Maria kardeşinin değil kendisinin kızıdır. Bunu ispat eden bir mektubu çavuşa uzatır, kızının Tonio ile evlenmesine razı olduğunu bildirir. Sulpizio müjdeyi vermek için koşar. Odaya Maria, Tonio ve askerler dolmuşlardır. Herkes biraz sonra yapılacak nikâh törenine katılacaktır. Tonio mutluluğunu bildiren bir arya söyler. Askerler kıvançla şarkıya katılırlar. Noter gelmiştir, sevgililer nikâh kâğıdını imzalarken eser herkesin bir ağızdan Fransa'ya uzun ömür dileyen, aşk ve neşeyi öven şarkısıyla sona erer **(Salut à la France).**

DON PASQUALE

Üç perdelik gülünçlü opera

Metin
Besteci

İlk oynanış: 4 Ocak 1843 Paris.
Devlet Operasında ilk temsili: 1955, Ankara.

Başlıca kişiler:

Don Pasquale, zengin bir bekâr ..... Bas
Dr. Malatesta, arkadaşı ..... Bariton
Ernesto, Don Pasquale'nin yeğeni ..... Tenor
Norina, genç bir dul ..... Soprano
Noter ..... Bariton

Konunun geçtiği çağ ve yer: 19 uncu yüzyılın ilk yarısında Roma.

«Lucia di Lammermoor» ile İtalyan operasına lirik dramlarından en güzelini veren Donizetti **«Don Pasquale»** ile de mizahî bir üstün eser kazandırmıştır. Operanın yazılışı bestecinin genç yaşta ölümüne sebep olan akıl hastalığının ilerlediği yıllara rastlar. Konu Stefano Pavesi'nin «Ser Marc'Antonio» adlı komedisinden alınmıştır.

Uvertür operanın en güzel iki melodisiyle işlenmiş kısa, zarif bir orkestra parçasıdır.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Don Pasquale'nin villâsının salonu. Yaşlı bekâr, arkadaşı ve akıl hocası Dr. Malatesta ile konuşmaktadır. Don Pasquale'nin aklı fikri evlenmektedir. Artık sonuna yaklaştığını hissettiği hayatını genç ve güzel bir kadınla birleştirmek ve hiç olmazsa felekten biraz daha kâm almak amacındadır. Arkadaşı ise eski dostunun sağlığı ve serveti için zararlı ola-

cağına inandığı bu fikrini beğenmemekte, fakat aksi ihtiyarı bu amacından vazgeçirememektedir. Pasquale'nin yeğeni genç ve yakışıklı Ernesto, Norina isimli güzel bir dula âşıktır. İhtiyar kadını hiç görmemiştir, fakat dedikodusunu işittiği bu sevdanın şiddetle aleyhindedir. Ernosto salona girer. Amca ve yeğeni arasında başlıyan tartışma Ernosto'nun Norina ile evlenip evlenmemesi üzerinedir. Düeti delikanlının acılı bir aryası takibeder **(Sogno soave e costo).** Dr. Malatesta arkadaşını evlenmekten vazgeçiremeyince ona ihtiyar bir adamın genç bir kadınla evlenmesindeki hatayı bir oyun düzenleyerek göstermeye karar verir; Sofrania adlı melekler kadar güzel bir kız kendisiyle evlenmeye razıdır, hem de sözde Malatesta'nın kardeşidir, aslında ise Norina'dır. Pasquale dostunun kardeşine âşık olmuş gitmiştir. Doktor plânını başarıyla sonuçlandırırsa iki kuş birden vurmuş olacak, hem gençleri evlendirecek, hem de dostunu kurtaracaktır.

İkinci sahne — Olan bitenden haberi olmıyan Norina, evinde romantik bir hikâye okumakta ve ünlü cavatin'i ile aşkın acısından bahsetmektedir **(Quel guardo, il cavaliere).** Malatesta gelerek kadına hazırladığı entrikayı açıklar. Sahnenin sonunda Norina'nın da ihtiyarla evlenmeye razı olduğu anlaşılır. Malatesta kadına nikâhın sahte olacağını bildirir ve eğlenceli düet boyunca ona rolünü ezberletir **(Pronto io son).**

İKİNCİ PERDE

Don Pasquale'nin evinde bir salon. Ernesto acılı bir tavırla amcasıyla evlenecek olan Norina'ya duyduğu büyük aşkı anlatmaktadır. Norina ile Malatesta gözükürler, üçü arasındaki eğlenceli trio boyunca durumun gerçek yönü Ernesto'ya anlatılır. Doktor ihtiyar damadı alıp Norina'ya getirir, sahte noter de çağırılır ve nikâh derhal kıyılır. Pasquale başına geleceklerden habersiz kıvanç içindedir. Hattâ nikâhta tanıklığı artık işin içyüzünü öğrenmiş olan Ernesto yapar. Perde bir kuartetle devam eder; Malatesta ince bir alayla ihtiyar dostunun halinden, Ernesto şakadan da olsa Norina'yı kaybetmenin acısından, Norina Ernesto'ya olan sarsılmaz sevgisinden, Don Pasquale ise mutluluğundan bahsetmektedirler. Parça bitince Norina hemen istediklerini sayar döker; iki araba, mücevherler, elbiseler, mobilyalar. Perde ihtiyarın bu istekler karşısındaki şaşkın bakışlarıyla kapanır.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Yine Pasquale'nin evinde bir oda. Dışardan satıcıların korosu duyulmaktadır. Norina rolünü başarmış, Don Pasquale'yi hayatından bıktırmıştır. Kocasının yanına bir an bile yaklaşmasına müsaade etmiyen güzel kadın üstelik yaptığı masraflarla adamı iflâs edecek hale getirmiştir. İşte bir sürü satıcı daha kapıya dayanmışlardır. Pasquale artık daha fazla direnemiyerek müsrif karısına fena halde çıkışır **(Signorina, in tanta fretta).**

Norina ihtiyarı yumruklar, rezalet son haddini bulmuştur. İhtiyar âşık sevgilisine derhal evi terketmesini söyler, fakat odaya giren Ernesto ve Malatesta onları yatıştırmaya çalışırlar. Don Pasquale ile dostu arasında eserin en ünlü parçalarından sayılan bir düet başlar **(Cheti, cheti, immantinenti).** İhtiyar sonuçta hatasını kabul etmiştir.

İkinci sahne — Gece, Don Pasquale'nin bahçesi. Sevgilisinden ayrılmaya direnemiyen Ernesto yaptığı serenadla derdini dökmektedir **(Come è gentil).** Koro eşliğinde pek nefis bir şarkı olan parça bu opera için bestelenmemiştir. İlk temsilin provalarında esere bir serenad katılmasının uygun olacağı hatırlatılmış, hemen evine koşan Donizetti eski notaların arasından bu şarkıyı çıkartıp getirmiş, parça bu operaya katılmıştır. Sevgilisinin şarkısını işiten Norina onu görmek üzere gelir, iki sevgili bir aşk düetine başlarlar **(Tornami a dir che m'ami).** Bu sırada Malatesta ve Don Pasquale ellerinde fener yaklaşırlar. Malatesta dostuna nikâhın sahte olduğunu itiraf eder. Norina'nın kaprislerinden mahvolan Don Pasquale sakin hayatını dört gözle aramaktadır. Ernesto sözde amcasını kurtarmak için Norina ile evlenmeye razı olur. Don Pasquale derhal gerçek bir noter çağırarak gençleri eliyle evlendirir, onlara mutluluk diler. Opera tatlı bir hava içinde biter **(Bravo, bravo, Don Pasquale).**

ALBERT LORTZING

23 Ekim 1801 de Berlin'de doğmuş, 21 Ocak 1851 de aynı şehirde ölmüştür. Deri tüccarlığı yapıp iflâs ettikten sonra aktörlüğe başlıyan bir baba ve aktris bir ananın oğludur. Lortzing gösteri hayatına küçük yaşta atılmış, Rungenhagen'den aldığı tümü bir yıl kadar süren dersler dışında kendi kendisini yetiştirmiştir. 1826 da Detmold'da aktörlük yapmaya başlamış, 1833 - 1844 yılları arasında Leipzig'de tenor olarak çalışmıştır. Bu arada bazı hafif operalar besteleyen sanatçı yavaş yavaş tanınmaya başlamıştır. 1839 da **«Zar und Zimmermann»** 1842 de **«Der Wildschütz»** ü vermiş, çalıştığı operanın orkestra yöneticiliğine getirilmiştir. Bunu gezginci yıllar izlemiş, bu arada diğer iki değerli sahne eseri **«Undine»** ve **«Waffenschmied»** doğmuştur. Lortzing hayatta iken eserleri ona servet getirmemiş, ölümünden sonra ailesi yararlanmıştır.

DER WILDSCHÜTZ

veya «Die Stimme der Natur - Tabiatın Sesi»

Üç perdelik gülünçlü opera

Metin
Besteci

İlk oynanış: 31 Aralık 1842 Leipzig.

Başlıca kişiler:

Baculus, Eberbach Kontluğu öğretmeni ..... Bas
Gretchen, nişanlısı ..... Soprano
Barones Freimann, genç bir dul ..... Soprano
Nanette, hizmetçisi ..... Mezzosoprano
Eberbach Kontu ..... Bariton
Baron Kronthal, Kontesin kardeşi ..... Tenor
Eberbach Kontesi ..... Alto

Konunun geçtiği çağ ve yer: 19 uncu yüzyılın başlarında Eberbach Kontluğu.

Aralarında diyaloglar bulunan çeşitli teganni biçimleriyle örülü **«Singspiel»**, Fransa'da **«opéra comique»**, İtalya'da **«opera buffa»** denilen ulusal karakterli hafif ve eğlendirici Alman operalarına verilen ad'dır. Bu türün üstün örneklerini besteleyen Mozart'dan sonra **«Singspiel»** yavaş yavaş unutulmaya yüz tutmuştu. Lortzing çağıyla hiç ilintisi olmamasına rağmen bu türü yeniden ele almış, fakat tenkitçiler bütün eserlerini sanatta geriliğin birer delili olarak ilân etmişlerdi. Aradan yüz yıl geçtikten sonra bestecinin değeri anlaşılmakta, eserleri «Singspiel» tarzının en seçme verimleri arasında sayılmaktadır. **«Der Wildschütz»**ün konusu August von Kotzebue adlı bir Alman yazarının hikâyesinden alınmıştır. «Der Wildschütz» kelimesinin dilimizde karşılığı yoktur. Alman köylülerinin avcılık geleneğinde iyi atıcılar için kullandıkları bir deyimdir.

Uvertür romantik karakteriyle Lortzing'in en güzel orkestra parçalarından biridir. Parçanın ortasında olayda önemli rolü olan zarif tema duyulur.

BİRİNCİ PERDE

Eberbach Kontluğunda köy misafirhanesinin önü. Yaşlı öğretmen Baculus nişanlısı Gretchen ile oturmaktadır. Şen bir adam olan öğretmen köy orkestrasının çalmakta olduğu eski bir melodinin temposuna katılarak sevgilisiyle dansetmeye koyulur. Biraz sonra yorularak bir iskemleye yıkılır, halkın kıvançlı şarkısına katılır. Bu sırada genç bir avcı yaklaşarak öğretmene bir mektup uzatır. Mektup Kont'tan gelmektedir. Daha ilk satırları okur okumaz Baculus'un bitkin bir halde çöktüğü görülür. Köylüler acırlar ve kötü bir haber aldığını tahmin ederek dağılmaya başlarlar. Öğretmen nişanlısına durumu anlatır **(Lass mich das hören).** Kont ondan eski bir gelenek üzere ender bulunan bir dağ keçisi avlayarak kendisine getirmesini istemektedir. Baculus nişanlısını Konta kendisini bu işten affetmesi için ricacı olarak göndermeyi düşünür, fakat Kontun çapkınlığı hatırına gelince hemen vazgeçer. Baculus ve nişanlısı çıkınca sahneye Barones Freimann girer. İhtiyar kocasını gömmüş, şen ve şuh bir eda ile kardeşi olan Kontun yanına gitmektedir. Ancak muziplik olsun diye kendisi ve hizmetçisi genç birer üniversite öğrencisi kılığına girmişlerdir. Barones, «Gemim hayatın çetin dalgaları üzerinde kanatlanmış gibi uçuyor...» sözleriyle başlıyan şarkısını bitirince tekrar öğretmen ve nişanlısı gözükürler **(Auf des Lebens raschen Wogen).** Baculus derdini sahte öğrencilere açar. Barones kız kılığına girip Baculus'un nişanlısı olarak saraya gitmesini teklif ederken Kont yanında Baron ve avcıları olduğu halde görünür. İki çapkın kişizade o sırada misafirhaneden çıkan Gretchen'i pek beğenirlerse de köylü kılığında gelen Barones'e büsbütün hayran kalırlar. Kont hepsini sarayına davet eder. Perde neş'eli bir kentet ve koroyla kapanır.

İKİNCİ PERDE

Kont'un sarayındaki büyük bir salonda hizmetçiler ziyafet hazırlığı yapmaktadır. Bitişik odadan bir kadın sesi duyulur; Kontes hayranı olduğu Sofokles'den bazı bölümler okumaktadır. Lortzing, çağında kibar kadınlar anlasınlar anlamasınlar edebiyat ve felsefeyle ilgilenmeleriyle bu sahne boyunca alay etmiştir. Bu sırada Baculus'un sesi duyulur, kontes bir süre daha okuduktan sonra durur. Hizmetçiler koro halinde hanımlarının bilgisini övmekte, kendilerinin bir şey anlamadıklarını söylemektedirler. Baculus kontese durumu anlatacak, kendisini av felâketinden kurtarması için yalvaracaktır. Onun pek sevdiği Sofokles'den bazı cümleler ezberlemiştir. Salona Kontes ve baron girmişlerdir. Baron sarayda kalışını uzatmak için kontese kur yapmakta, kontes ise onun kendisini sevdiğini zannetmektedir. Baculus kontesin önünde eğilip, edebî bilgisini ispata yeltenirken Kont gelir, bu sırada Baculus'un nişanlısı kılığında dilber barones de gözükür. Kont ve baron kıza ilk bakışta âşık olmuşlardır. Baculus'u hiçe sayarak bir bilârdo partisi yapmayı kararlaştırırlar, partiyi kazanan kıza sahip olacaktır. Bilârdo sahnesi eserin en güzel bölümü olarak kabul edilir. Gayet hafif ve zarif bir me-

lodiyle süslenen sahne, oyuncuların kısa bir düeti ile başlar. Baculus bir köşeye oturarak oyunu seyre koyulur, çok kıvançlıdır. Asıl oyunu kendisi oynamaktadır. «Kalbim artık uyan ve şarkı söyle!» cümlesiyle başlıyan bir şarkı tutturur, oyuncular tarafından susturulunca sözde uyumaya başlar. Oyuncular partiye devam ederlerken Kontes ve öğretmenin sahte nişanlısı gözükürler. Kont ve baron bazı cinaslı kelimelerle müşterek aşklarını ima ederlerken kavga çıkar. Oyunculardan birinin salladığı ıstaka lâmbaya çarpınca ortalık kararır. Fırsattan istifade etmek isteyen Kont ve Baron müşterek sevgililerini öpmek üzere atılırlar. Evin kâhyasının getirdiği bir lâmba gülünçlü bir sahneyi aydınlatır; Kont yanlışlıkla karısına, baron öğretmene sarılmışlardır. Kont karısını ve kızını alarak çıkar, baron ise öğretmene dönerek nişanlısını kendisine satmasını teklif eder. Karşılığı olarak beş bin taler ödeyecektir. Baculus yalnız kalınca komik bir aryaya başlar. Paranın azameti başını döndürmüştür, rakamın büyüklüğünü birtakım benzetişlerle sayıp döker **(Fünftausend Taler).**

ÜÇÜNCÜ PERDE

Sarayın parkında sabah, kont ve baron karşılaşırlar. Baronun nihayet öğretmenin nişanlısıyla evleneceğini duymuş olan kont pek kızgındır. Bayramlık elbiselerini giymiş güzel köylü kızlarının yaklaştığını görünce her ikisi de gevşerler. Kont kızlarla dansa başlar, biraz nazlandıktan sonra baron da onlara katılır. Kontes gelmiş, kocasını kahvaltıya davet etmektedir. Baculus yanında gerçek nişanlısı Gretchen'le gelir, kızı barona teslim edecek ve paraları alacaktır. Baron şaşırmıştır, onun istediği kız bu değildir. O zaman Baculus durumu açıklar, öteki sahte nişanlısı olup aslında erkek bir üniversite öğrencisidir. Sonuçta öğrenci de gözükür, her şey meydana çıkmıştır. Kontesin sevgilisi olan baron onun uzun süredenberi görmediği kardeşi, sahte üniversite öğrencisi ise Kont'un çocukluktanberi ayrı kaldığı kızkardeşidir. Artık oyun sona ermiştir. Kardeşlerin kavuşması şerefine bir yaban keçisi avı düzenlenir. İçlerinde avcı olmıyan tek adam Baculus'dur. Keçi yerine eşeğini vurur, sadık hayvanın ölüsünü gözyaşlarıyla kucaklarken perde iner.

VINCENZO BELLINI

1 Kasım 1801 de İtalyada Catania'da doğmuş, 24 Eylül 1835 de Paris civarında Putaux'da ölmüştür. Ailesinin yedi çocuğundan ilki olan Bellini müzik öğrenimini Napolide Zingarelli'nin yanında yapmış, genç yaşta Milano'da oynanan «Il Pirato» adlı operasıyla tanınmıştır. Bunu **«La Somnambula»** ve **«Norma»** izlemiş, bu iki eser ona dünya ölçüsünde ün sağlamıştır. 1833 de Paris'e gelen sanatçı aynı şehirde **«I Puritani»** adlı operasını sahneye koymuştur. Bellini kısa hayatına rağmen romantik İtalyan operasının kurucusu olmuş, Wagner ve Verdi'de etkileri görülmüştür.

LA SONNAMBULA

(Uyurgezer Kız)

İki perdelik opera

Metin
Felice Romani

İlk oynanış: 6 Mart 1831 Milâno.
Devlet Operasında ilk temsili: 1957, Ankara.

Başlıca kişiler:

Lisa, köy misafirhanesinin sahibesi ..... Soprano
Alessio, Lisa'ya âşık bir köylü ..... Bas
Amina, bir köy kızı ..... Soprano
Teresa, değirmenin sahibesi, Amina'nın analığı ..... Soprano
Elvino, Amina'nın nişanlısı genç bir köylü ..... Tenor
Noter ..... Tenor
Kont Rodolpho, şatonun sahibi ..... Bas

Konunun geçtiği çağ ve yer: 19 uncu yüzyılda İsviçre dağlarında bir köy.

1830 yıllarında İtalyanın en ünlü opera yıldızlarını sahnesinde toplayan Milano'daki Carcano Tiyatrosu biri Donizetti, diğeri Bellini'ye iki opera ısmarlamış, bu amaçla çağın tanınmış yazar ve şairi Felice Romani iki metin hazırlamıştı. Bunlardan «Anna Bolena» Donizetti'ye, **«La Sonnambula»** ise Bellini'ye verildi. Acılı-gülünçlü bir olayın hikâyesi olan «La Sonnambula» genç müzikçi tarafında berrak, kolay ve baygın melodilerle işlenmiş, hemen tutulup sevilmiştir. İtalyan «bel canto» sanatının seçkin cümlelerini toplayan «La Sonnambula» da, özellikle Amina rolünde pek çok ünlü soprano alkış toplamış, kendilerine sahnede geniş gösteri imkânı sağlayan bu partiyi büyük istek ve zevkle söylemişlerdir. Eser «lirik dram»ın İtalyan romantik akımında ilk ve güçlü örnekleri arasındadır.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Köy alanı. Bir köşede Lisa'nın misafirhanesi, diğer köşede bir su değirmeni görünmekte, geri plânda karlı dağlar uzamaktadır. Güzel Amino ile Elvino'nun ertesi gün yapılacak olan düğün törenlerini kutlamaya başlayan köylülerin neş'eli şarkısı yankılanır. Lisa misafirhanenin kapısında belirir, duygularını anlatmaya koyulur; vaktiyle Elvino ile sevişmiş, ona delice âşık olmuştur. Şimdi herşeyi unutmak, acısını tebessümle gizlemek zorundadır **(Tutto è gioia).** Alessio gelerek Lisa'ya sevgisini açıklar, evlenecekleri günü sorarken sahneye köylüler dolar. Analığı Teresa'nın eşliğinde Amina girer, herkese kendisine gösterdikleri yakınlıktan dolayı teşekkür eder, büyük bir arya ile aşkını ve kıvancını anlatır **(Come per me sereno).** Alessio ortaya atılarak tören için bir şarkı bestelediğini söyler. Amina teşekkür ederek günün birinde onun da Lisa ile evlenerek mutluluğa erişmesini diler. Elvino yanında noter'le görünmüş, geciktiği için Amina'dan af dilemektedir. Bu mutlu günde kiliseye girmiş, anasının ruhu için dua etmiştir. Derhal masaya oturularak nikâh kıyılır, delikanlı kızın parmağına yüzüğü takar. İkisi arasında aşk ve şefkat dolu bir düeti alandakiler hayranlıkla dinlemektedirler **(Sposi-oh! tenera parola).** Elvino köylülere dönerek onları ertesi gün yapılacak düğün törenine çağırır. Bu anda sahneye subay üniformasıyla bir yabancı girerek Lisa'ya şatoya giden yolu sorar. Lisa şatonun üç mil uzakta olduğunu, yolun berbat bir halde bulunduğunu söyleyerek o gece misafirhanede kalmasını öğütler. Yabancı çevresine bakar, çocukluğunun buralarda geçtiğini belirtir, anılarını anlatır **(Vi ravviso).** Parça bitince şatonun sahibi Kont Rodolpho'dan başkası olmayan subay toplantının sebebini sorar. Olayı öğrenince Amina'yı kutlar, güzelliğini över. Teresa yaklaşarak şato sahibinin dört yıl önce öldüğünü, bir oğlu bulunduğunu fakat hayatta olup olmadığını bilmediklerini söyler. Yabancı bu konuda hepsine bilgi vereceğini açıklarken uzaktan bir çoban kavalı duyulur, güneş batmakta, akşam olmaktadır. Teresa köylülerin evlerine gitmelerini ister, hayaletin nerede ise dolaşmaya başlıyacağını hatırlatır. Sonra yabancıya durumu anlatır; her gece beyaz bir hayalet dolaşmakta, o çıktığı zaman değirmenin suyu kesilmekte, köpekler kaçmakta, baykuşlar bağırmaktadır. Yabancı misafirhaneye girer, Elvino nikâhlısı Amina'ya veda etmeden ayrılmak ister, kız sebebini sorar, delikanlı yabancı bir erkeğin onunla ilgilenmesini kıskanmıştır. Amino onu kıskançlıkla suçlamakta, Elvino kızı, saçlarını okşayan rüzgârdan bile kıskandığını söylemektedir **(Ah, mio bene! Ah, constante!).** Herkes yavaş yavaş alandan uzaklaşır.

İkinci sahne — (Bazı temsillerde ikinci perde) - Misafirhanede yabancının yatak odası. Sol tarafta bir odaya açılan kapı, sağda bir yatak ve masa, karşıda büyük bir pencere. Odayı ay ışığı aydınlatmakta, yabancı yani Kont Rodolpho gece burada kalmaktan duyduğu memnuniyeti bildirmektedir. İçeri Lisa girerek birşeye ihtiyacı olup olmadığını sorar. Kont, Lisa'ya güzelliğini överek kendisiyle ilgilendiğini söyler. Dışarda bir gürültü olur, Lisa telâşla yan odaya geçerken atkısını düşürür, Kont alıp yatağına bırakır.

Birden pencere açılır, içeri beyazlar giymiş bir kız girer, elinde şamdan tutmaktadır. Bir yandan ağır adımlarla yürümekte, bir yandan Elvino'nun adını sayıklamaktadır. Kont hayaleti tanımış, Amina olduğunu anlamıştır. Bir kenara çekilip seyre koyulurken odaya Lisa girer, Amina'yı görür görmez kapıyı çekip gider. Amina rüyasında ertesi günkü töreni görmekte, Elvino'ya olan büyük aşkını tekrarlamaktadır. Kız Elvino sanarak yabancıya yönelir, kendisini öpmesini ister, sonra yatağa yaklaşır, içine girer ve dalar. Kont derhal pencereden dışarı çıkar, kapatıp uzaklaşır. Kapı açılır, içeri başlarında Alessio olduğu halde köylüler dolar. Yabancının Kont Rodolpho olduğunu öğrenmişler, saygılarını sunmak istemişlerdir. Yatağa yaklaşıp da Amina'yı görünce dehşetle bakışırlar. Bu sırada yanında Lisa ve Teresa olduğu halde Elvino girmiştir. Lisa yatağı Elvino'ya gösterir. Dramatik bir sahne başlar. Amina uyanır, önce şaşırır, sonra durumu anlayarak suçsuzluğunu savunur **(D'un pensiero, e d'un accento).** Fakat Elvino'ya olsun, köylülere olsun sözünü dinletmeye imkân yoktur. Teresa yatağın üzerinde duran Lisa'nın atkısını alıp üvey kızının omuzlarına koyarak odadan çıkarken perde iner.

İKİNCİ PERDE

(Bazı temsillerde üçüncü perdenin birinci sahnesi)

Birinci sahne — Köyle şato arasındaki yol üzerinde bir vâdi. Köylüler kafile halinde Kont'un Amina ile münasebeti çevresinde bilgi toplamak amacıyla şatoya gitmektedirler. Herkesin çok sevdiği Amina'nın adı kirlenmiş, kız kimsenin yüzüne bakamaz olmuştur. Eğer Kont aralarında hiçbir şey geçmediğini söylerse durumu sevinçle kıza bildireceklerdir. Biraz sonra analığı Teresa ile Amina da gözükür. O da şatoya gidecek, suçsuzluğunu ispatlayacaktır. Uzaktan Elvino'nun evini görünce heyecanlanır, eski mutlu günleri hatırlar **(Vedi siam noi presso).** Amina hıçkırırken Elvino yaklaşır, kız ona tekrar suçsuzluğunu anlatıp kendini savunurken delikanlı hiddetle elini alır, parmağındaki yüzüğü çıkarır. Köylüler kıvançla yaklaşarak Kont'la görüştüklerini, Amina'nın tümüyle suçsuz olduğunu söylerler. Fakat Elvino kararını vermiş, Amina ile evlenmekten vazgeçmiştir. Başkasıyla evlenecek, mutluluğu onda arayacaktır. Kız analığının boynuna sarılıp hıçkırırken delikanlı koşarak uzaklaşır.

İkinci sahne — (Bazı temsillerde üçüncü perdenin ikinci sahnesi) Teresa'nın değirmeninin önü. Lisa peşinde Alessio olduğu halde gözükür. Alessio evlenmek için ısrar etmekte, Lisa kendisinin Elvino ile nikâhlanacağını söylemekte, Alessio buna imkân olmadığını çünkü Amina'nın artık suçlu sayılamayacağını belirtmektedir. Köylüler gözükür, Lisa onlara Elvino ile evleneceğini açıklar. Gerçekten de biraz sonra gelen Elvino eski aşkının alevlendiğini, Lisa ile evleneceğini bildirerek kızı kiliseye çağırır. Bu sırada Kont girmiştir. Elvino'ya nereye gittiğini sorup öğrendikten sonra Amina'nın suçu bulunmadığını söyler ve kızın uyurgezer olduğunu açıklar, uyurgezerlik

hakkında bilgi verir **(V'han certuni che dormendo).** Fakat Elvino bu sözlerle de tatmin olmamıştır. Lisa'yı alıp çıkarken Teresa gelerek herkese yavaş sesle konuşmalarını, Amina'nın uyuduğunu söyler, sonra Lisa ile Elvino'ya nereye gittiklerini sorar. Lisa kiliseye evlenmeye gideceklerini, kendisinin bir kişizadenin yatağında uyumamış olduğunu söyler. O zaman Teresa hiddetle bir atkıyı ortaya atarak, onun Lisa'ya ait olduğunu, kişizadenin odasında bulunduğunu açıklar. Lisa mahvolmuş, herkes şaşırmış kalmıştır. Elvino Konta dönerek kime inanması gerektiğini sorar. Kont delikanlıya Amina'ya inanmasını söyler. Elvino onun suçsuzluğunu nasıl anlayacağını belirtmesini isteyince kişizade «İşte ispatı!» diye bağırır. Amina üzerinde beyaz bir gecelik olduğu halde köprü üzerinde yürümektedir. Elinde bir fener vardır. Bir an sendeler, elindeki fener düşer. Uyurgezer kız bir yandan yürümekte bir yandan sayıklamaktadır; düğün çanlarını duymuş, Elvino'nun evleneceğini anlamıştır, onun mutluluğu için dua etmektedir **(Ah! non credea mirarti).** Sonra Elvino'ya yürür, delikanlı Kont'un işareti üzerine evvelce çıkarmış olduğu yüzüğü kızın parmağına takar, Amina analığı Teresa'nın kollarına sığınır, Elvino önünde diz çökmüştür. Kont Teresa'ya artık uyandırılması gerektiğini söyler. Uyanan Amina bir süre etrafına şaşkın bakar, Elvino onu tutup kucaklarken koro kıvançlı bir gösteriye koyulur. Amina mutluluğunu opera edebiyatının gerçekten güç ve o derecede parlak bir aryasıyla anlatır **(Ah! non giunge uman pensiero).** Genç çift köylülerin gösterileri arasında kiliseye yönelirlerken perde iner.

NORMA

İki perdelik opera

Metin
Felice Romani

İlk oynanış: 26 Aralık 1831 Milâno.

Başlıca kişiler:

Oroveso, Druid başrahibi, Norma'nın babası ..... Bas
Pollione, Roma işgal komutanı ..... Tenor
Flavio, arkadaşı ..... Tenor
Norma, Druid başrahibesi ..... Soprano
Adalgisa, bir bakire ..... Kontralto
Clotilda, Norma'nın arkadaşı ..... Mezzosoprano

Konunun geçtiği çağ ve yer: M.Ö. 50 yıllarında Roma boyunduruğundaki Galya.

Norma ilk temsilinden kısa süre sonra büyük sahnelerin repertuarı arasına girmiş, Norma partisi günümüze kadar en ünlü sopranoları tarafından teganni edilmiştir. 20 nci yüzyılın başında opera yıldızlarından Lily Lehmann eseri defalarca oynamış bir sanatçı olarak şu yargıya varıyor: «Wagner'in Nibelungen operalarında Brünnhilde'nin tüm partisi Norma partisinden kolaydır...» Eserde yer alan «Casta Diva» adlı parça ise güzelliği kadar güçlüğü ile de ün salmış, bir sopranonun sesi ve sanatı çevresinde daima ölçü olarak kullanılmıştır. Geçen yüzyılın iki büyük opera bestecisi Wagner ve Verdi, Bellini'yi daima sevip takdir etmişler, belki bilmiyerek etkisinde kalmışlardır. Güneyli bir bestecinin Wagner gibi kuzey kültürünün büyük bir temsilcisi üzerinde derin izlenimler bırakması dikkate değer bir olaydır. Wagner **Norma** hakkında şunları yazar: «Norma, çok genç ölen sanatçının en güzel eseridir. Ben bu operayı onun müzik dünyasına bıraktığı baha biçilmez bir armağan olarak kabul ederim. İnsanlık bu basit fakat asîl şarkıyı yüzyıllar boyunca söyliyecektir.» Verdi de aynı eser konusunda şunları yazıyor: «Norma evvelce düşünülmemiş, adilikten uzak geniş melodilerle dokunmuştur. Deklamas-

yon sanatının gücünü ve gerçeğini Pollione - Norma düeti kadar hiçbir parça belirtemez.» Meşhur tenkitçi Pitts Sanborn da Bellini'nin, eserleri arasında en çok Norma'yı beğendiğini yazar. Normanın konusu Alexandre Soumet adlı bir yazarın oyunundan alınmıştır.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Roma boyunduruğundaki Galya'da Druid rahiplerine ait kutsal orman ortasındaki alan. Arkada mihrap olarak kullanılan üç Gal taşı durmaktadır. Vakit gecedir. Esrarlı bir marş eşliğinde Galya savaşçıları ve Irminsul mezhebine bağlı rahipler yaklaşırlar. Önde, Norma'nın babası Oroveso bulunmaktadır. Marş bitince Oroveso konuşur; Ayın yükseldiğini haber veren kutsal gongun çalınışından sonra Norma gelecek, dini töreni yönetecek ve kutsal otu kesmek suretiyle Romalılara karşı ilk savaş işaretini verecektir **(Ite sul colle, O Druidi).** Kafile uzaklaşırken Romalı işgal komutanı Pollione yanında arkadaşı Flavio ile gözükür. Aralarında geçen konuşmadan anlaşıldığına göre Irminsul Başrahibesi Norma tapınakta ettiği yemini tutmamış, gizlice Pollione ile evlenmiş, ondan iki çocuğu olmuştur. Fakat Pollione'nin Norma'ya olan aşkı sona ermiş, genç komutan Adalgisa adlı bâkireyi sevmeye başlamıştır. Bir gece evvel korkunç bir rüya görmüştür; kendisi ve Adalgisa Roma'da Venüs Tapınağında dolaşırken birdenbire Norma'nın sesi duyulmuş, onlara intikamından korkmalarını ihtar etmiştir. Uzaktan tekrar savaşçı ve rahiplerin sesi duyulur. Pollione, Irminsul tapınağını tahribe ve kutsal ormanı yakmaya karar vermiştir. İki Romalı, kafile yaklaşırken sahneden çıkarlar. Savaşçılar, rahipler ve başlarında Norma olduğu halde rahibeler gözükürler. Norma konuşur ve o anda Romalılara karşı savaşın pek yerinde bir karar olmıyacağını, Roma'nın zaten içindeki bozgun yüzünden başkalarının silâhlarını gerektirmeden çökmeye mahkûm olduğunu söyler, hepsine sakin olmalarını öğütleyerek kutsal otu keser. Ay Tanrısından sulh dileyen lirik bir parçaya başlar, bu ünlü **«Casta Diva»** dır. Dua bitince rahipler Romalılara karşı savaşın kutsal bir görev olduğuna inanmış bulunduklarını bildirirler. Norma kendi kendisine mırıldanır: «Eğer Pollione bana dönerse onu kendi ulusuma karşı savunmaktan çekinmiyeceğim.» Kafile tekrar dağılır. Sahnede yalnız kalan Adalgisa Pollione'nin rahibelik yeminini bozması için yaptığı ısrardan bahseder. Aynı anda genç komutan gözükür, Roma'ya gideceğini söyliyerek kıza kendisiyle gelmesini rica eder. Fakat Adalgisa bu teklifi kabul etmemiştir **(Vieni in Roma).**

İkinci sahne — Norma'nın bir mağara içindeki dairesi. Başrahibe sırdaşı Clotilda ile beraberdir. Pollione kendisini terkettikten sonra çocuklarını hem sevmekte hem nefret etmektedir. Adalgisa girerek ona gizli aşkından bahseder. Norma aşk hayatının ilk yıllarını hatırlamıştır. Adalgisa'ya tapınakta ettiği yemini bozmaya çalışacağını vaadeder. İki kadın arasındaki düet eserin en tanınmış parçalarındandır **(Ah! si, fa core e abbraccia).** Biraz sonra Pollione gözükür, Norma her ikisinin heyecanından Adalgisa'nın sevgilisinin kendi sadakatsiz kocası olduğunu anlar ve müthiş bir kıskançlık kri-

ziyle sarsılır. Durumu anlayan Adalgisa ona Pollione'nin teklifini kabul etmiyeceğini, Norma'nın kocasıyla hiçbir zaman evlenmiyeceğini söyler.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Norma'nın odası. Biraz ötede kadının iki küçük oğlu uyumakta, kendisi sevgi ve nefret arasında bocalamaktadır **(Teneri figli).** Bir an onları öldürmeye karar vererek hançeri alır, sonra gizli bir sesin itişiyle kendisine gelerek Clotilda'yı çağırır, Adalgisa'ya haber göndermesini ister. Kız gelince ona kararını bildirir; intihar edecektir. Adalgisa onun ölümünden sonra çocukları Pollione'ye götürecek ve onunla evlenecektir **(Deh! conte il prendi).** Norma ondan bunları yapacağına dair söz ister. Fakat güzel rahibe bunu reddeder, daima Norma'nın yanında yer alacak, ona sadakatle bağlı kalacak, bu kararını hemen Roma kampına giderek Pollione'ye de bildirecektir. İki kadın birbirlerine dostça sarılırlar **(Mira o Norma).**

İkinci sahne — İlk perdedeki dekor. Savaşçılar ve rahipler Pollione'nin Roma'ya çağrıldığını, yerine daha zalim bir komutanın gönderileceğini haber almışlardır. Pollione gitmeden ayaklanmak yerinde olacaktır. Bu teklif Oroveso tarafından kabul edilir.

Üçüncü sahne — Irminsul tapınağında bir salon. Norma, Clotilda ile konuşmaktadır. Adalgisa Roma kampından hâlâ dönmemiştir. Duyduğuna göre Pollione Adalgisa'yı tapınaktan kaçırmaya yemin etmiştir. Tekrar kıskançlık ve nefret krizleri başlar, herkesi Romalıların kanını dökmeye çağırarak savaş işaretini verir. Bu sırada Clotilda dönerek kutsal bâkireler manastırında bir Romalının yakalandığını bildirir, suçlu Pollione'dir. Komutan, Norma'nın önüne getirilir. Başrahibe: «Romalıya ölüm!» diye bağıran halka dağılmalarını emreder, onunla yalnız konuşacaktır. Elinde kutsal kılıç olduğu halde Pollione'ye Galya ve Adalgisa'yı terkederse kendisini kurtaracağını söyler. Romalı kabul etmez. Norma her ikisini de ateşte yanmaya mahkûm edeceğini bildirir, Pollione Adalgisa'nın suçlu olmadığını söyliyerek yalnız kendisini öldürmesi için yalvarır **(In mia man alfin tu sei).** Norma savaşçıları ve rahipleri toplayarak bir rahibenin vatanına ve tanrılara ihanet ettiğini bildirir. Herkes merak içinde bunun kim olduğunu beklerken Pollione Norma'ya Adalgisa'yı kurtarması için yalvarmaktadır. Norma bir an durur ve bağırır: «O rahibe benim.» **(Son io).** Sonra babası Oroveso'ya dönerek kendisini affetmesini çocuklarına bakıp büyütmesini rica eder **(Deh! non volerli vittime).** Pollione karısının bu asil hareketi, cesaret ve doğruluğu karşısında hayran kalmış, onu sevdiğini son dakikalarında anlamıştır. Norma'nın önünde eğilerek af diler. Rahipler, başrahibenin yüzünü siyah bir tülle örterek Pollione ile yanmakta olan ateşe doğru götürürler, komutan ve başrahibe kalblerinde uyanan ebedî aşka inanmış, yüzlerinde huzur ve sükûn, yavaş adımlarla alevler içinde kaybolurlar.

OTTO NICOLAI

9 Haziran 1810 da Almanyada Königsberg'de doğmuş, 11 Mayıs 1849 da Berlin'de ölmüştür. Bir müzik öğretmeni ve orkestra yöneticisinin oğludur. Öğrenimine Königsberg Lisesinde başlamış, müziğe olan sevgisi babası tarafından önlenmek istenmiş, evinden kaçarak Berline gelmiş, Kilise Müziği Enstitüsüne girerek öğrenimini tamamlamıştır. 1834-1836 yılları arasında Romadaki Prusya elçiliğinde orgculuk yapmış, 1837 de Viyana Saray Operasına orkestra yöneticisi olmuştur. İki yıl sonra tekrar İtalyaya dönen sanatçı burada bazı italyanca operalarını oynatmış, 1841 de Viyanaya giderek Filarmoni Konserlerini kurmuştur. 1845 de ünlü eseri **«Die Lustigen Weiber von Windsor»** u bestelemiye başlamış, 1847 de Berlin'de sahneye koymuş, genç yaşta ölmüştür.

DIE LUSTIGEN WEIBER VON WINDSOR

(Windsor'un Şen Kadınları)

Üç perdelik gülünçlü opera

Metin
Herrmann Salomon Mosenthal

İlk oynanış: 9 Mart 1849 Berlin.

Başlıca kişiler:

Bn. Fluth ..... Soprano
Bn. Reich ..... Alto
Reich ..... Bas
Fluth ..... Bariton
Anna Reich ..... Soprano
Fenton ..... Tenor
Sparlich ..... Tenor
Dr. Cajus ..... Bas
Sir John Falstaff ..... Bas
Meyhaneci ..... Konuşan rol

Konunun geçtiği çağ ve yer: 17 inci yüzyıl başlarında Windsor.

Nicolai **«Die Lustigen Weiber von Windsor»** adlı operasını ölümünden birkaç ay önce tamamlamış, elde ettiği başarının devamını göremememiştir. Eserin konusu William Shakespeare'in aynı adlı oyunundan alınmıştır. Bu ünlü oyunu opera şeklinde bestelemek ilk defa Nicolai'ye kısmet olmuş, aradan 44 yıl geçtikten sonra büyük İtalyan bestecisi Verdi aynı konu üzerine **«Fastaff»** operasını vermiştir. Nicolai, Mozart'ı önder olarak almış, İtalyan operası tekniğini Alman müzik anlayışıyla kaynaştırmıştır.

Opera konser salonlarında pek sevilen bir uvertürle başlar. Kısalığına rağmen çeşitli melodik renklerle işlenen bu orkestra parçası keman «tremolo»

larının eşlik ettiği bir temayla girer; eserin sonunda büyük önemi olan orman sahnesi parlak ay ışığı altında dinleyiciye sunulmuştur. Bunu peri ve cinlerin dansını anlatan bir ikinci ve Falstaff'a türlü muziplikler yapan maskeli komşuların oyununu bütün neşesiyle belirten bir üçüncü tema izler.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Fluth ve Reich ailelerinin evleri arasındaki avlu. Güzel ve sevimli Bn. Fluth elinde ihtiyar çapkın Falstaff'ın göndermiş olduğu bir mektupla görünür. Diğer taraftan yine Falstaff'dan alınmış bir mektupla da Bn. Reich gelir. İki kadın şaşkına dönmüştür; şişman ve ihtiyar çapkın ötedenberi kadınlara düşkündür, fakat son zamanlarda işi azıttığı anlaşılmaktadır **(Nein, das ist wirklich doch zu keck).** Her ikisi de Fluth'un evi önüne yürürler. Bu sırada kocaları yanlarında Anna, Fenton ve kızın talipleri zengin Sparlich ve Fransız doktor Cajus olduğu halde görünürler. Güzel Anna aslında fakir fakat yakışıklı Fenton ile sevdalıdır.

İkinci sahne — Fluth'un evi. Bn. Fluth ihtiyar çapkına bir ibret dersi vermek üzere Bn. Reich ile son hazırlıkları yapmaktadır. Falstaff'a mektup yazarak onu evine çağırmıştır. Duygularını keyifli bir parçayla belirtir **(Frohsinn und Laune).** Her ikisi de randevudan kocalarını haberdar etmişlerdir. İşte büyük bir sepet hazırlanmış ihtiyarı beklemektedir. Falstaff gözükür ve hemen Bn. Fluth'a aşk ilânına başlar. Kapı açılır, dehşet içinde Bn. Reich girer. Kıskanç kocaları eve doğru gelmektedir. İhtiyarı sepete koyarlar, üzerini çamaşırlarla örterek iki uşağa çukura dökmelerini tembih ederler. Odaya Fluth, Reich ve Dr. Cajus girince etrafı aramaya koyulurlar. Bn. Fluth gözyaşlarıyla olan bitenin şaka olduğunu eşine anlatmaya çalışır.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Meyhanede Falstaff su dolu çukurda sona eren randevusunun acısını şarap bardaklarıyla unutmaya çalışmaktadır. Bu sırada Bn. Fluth'dan bir davet gelir, ihtiyar çapkın yeniden zafer neşesiyle coşmuştur. İçeri, kendisini Bach adıyla tanıtan bir adam girer. Bu aslında kılık değiştirmiş olan Fluth'dan başkası değildir ve sözde Bn. Fluth'a âşıktır. Falstaff'dan fikir sorar. İhtiyar Bn. Fluth'la kendisinin seviştiğini söyliyerek onunla yaşayacağı aşk saatlerinden bahse koyulur. Sahne Fluth'un kıskançlıktan doğan hiddet gösterisiyle sona erer **(Wie freu' ich mich).**

İkinci sahne — Reich ailesinin evi arkasındaki bahçe. Sparlich ve biraz sonra Dr. Cajus Anna ile buluşmak üzere ayrı ayrı sessizce yaklaşırlar. Beri yandan Fenton gözükerek kıza bir serenad söyler **(Horch, die Lerche singt im Hain).** Anna bahçeye inmiştir. İki sevgili birbirlerinin kolları arasında karşılıklı aşk yemini ederler.

Üçüncü sahne — Fluth'un evinde bir oda. Falstaff'ın Bn. Fluth'la olan aşk hikâyesi artık emin bir yerde gerçekleşecektir. Fakat Bn. Reich tekrar gözükür, Fluth'un her şeyi öğrendiğini ve intikam için gelmekte olduğunu haber verir. Kadınlar Falstaff'ı bu defa Fluth'un eve girmesini menettiği şişman Bn. Brentford kılığında kaçırmaya kalkarlar. Fluth tekrar dostlarıyla gözükür, yine çamaşır sepetini arar, boştur. Karısı yanında Bn. Brentford kılığındaki Falstaff'la gözükünce hırsını ondan alır, Bn. Brentford sanarak ihtiyar çapkını bir temiz dövüp kapı dışarı eder.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Reich'in evinde her iki aile toplanmıştır. Kadınlar Falstaff'dan bahis açarak ihtiyarı utandırmak için yeni bir oyun teklif ederler. Gece yarısı avcı kılığında parka çağıracaklar, tekrar yeni bir ders vereceklerdir. Bu arada konu Anna'nın evlenmesine dökülür, kız ailesinin fikirlerine itaat edecek gibi görünürse de bazı plânlar düşündüğüne şüphe yoktur.

İkinci sahne — Windsor parkı. Parlak bir ay ışığı etrafı aydınlatmakta, uzaktan güzel bir koro parçası duyulmaktadır. Avcı kılığında Falstaff gözükür, yanına Bn. Fluth ve Bn. Reich yaklaşırlar. Fakat biraz sonra korkuyla sıçrayarak ormandaki ruhların kendilerini gördüklerini söylerler **(Du reizend liebes Schaetzschen).** Fluth avcı kılığında girer, yanında peri ve ruh kılığında dostları ilerlemektedir. Falstaff'ı yakalarlar, ihtiyar çırpınarak hepsinden af ve merhamet diler. Dr. Cajus ve Sparlich gelerek Anna'yı kaybettiklerini bildirirler. Bu sırada Peri Kıralı Oberon ve eşi Titania kılığında Anna ve Fenton sahneye girmişlerdir. İki genci evlendirmekten başka çare yoktur. Opera neşe ve kıvanç dolu bir hava içinde biter.

AMBROIS THOMAS

5 Ağustos 1811 de Metz'de doğmuş, 12 Şubat 1896 da Paris'de ölmüştür. Bir müzik öğretmeninin oğludur. İlk derslerini babasından almış, 1828 de Paris Konservatuarına gönderilmiştir. 1832 de Büyük Roma Ödülünü kazanan genç sanatçı İtalyada geçirdiği üç yıl boyunca bazı besteler yapmış, İtalyan müziği üzerinde incelemelerde bulunmuştur. Thomas memleketine döndükten sonra uzun yıllar başarı elde edememiş, 1849 da **«Le Cid»** ve 1850 de **«Le Songe d'Une Nuit d'Eté»** adlı operalarını vermiştir. 1866 da Opéra Comique'de sahneye konan **«Mignon»** ile dünya çapında ün yapmış, bunu 1871 de büyük operası **«Hamlet»** izlemiştir. Aynı yıl Auber'in yerine Paris Konservatuarı direktörlüğüne getirilmiştir.

MIGNON

Üç perdelik opera

Metin
Michel Carré ve Jules Barbier

İlk oynanış: 17 Kasım 1866 Paris.

Başlıca kişiler:

Lothario, bir İtalyan kişizadesi ..... Bas
Philine, bir aktris ..... Soprano
Laertes, bir aktör ..... Tenor
Giarno, çingene çalgıcı ..... Bas
Mignon, çingeneler tarafından kaçırılmış bir kız aslında Lothario'nun kızı ..... Mezzosoprano
Wilhelm Meister, gezginci bir öğrenci ..... Tenor
Frédéric, bir öğrenci, Philine'in âşığı ..... Kontralto
Antonio, uşak ..... Bas

Konunun geçtiği çağ ve yer: 18 inci yüzyılda Almanya ve İtalya.

«Mignon» konusunu Alman şairi Göthe'nin **«Wilhelm Meister»** adlı eserinden almıştır. Ancak opera, şairin 1777 de başlayıp 1796 da bitirdiği bu romanın bir bölümüyle işlenmiştir. «Wilhelm Meister» yirmi yaşlarında genç, yakışıklı, zengin bir delikanlıdır. Dünyayı tanımak üzere geziye çıkar. Opera bu gezi esnasında geçirdiği serüvenlerden bazılarıdır. Eserin metninde hikâyenin sonu değiştirilmiş, mutlu bir sonuca bağlanmıştır. Göthe'nin Mignon'u ölür, delikanlının düzenlediği bir cenaze töreniyle gömülür. Operada metni yazan şairler genç ve güzel kızı Wilhelm Meister'le evlendirmişlerdir. Lirik bir müzikle bezenmiş olan Mignon operası ilk temsilinde büyük bir başarı kazanmıştır.

Uvertür eserin başlıca melodilerini ihtiva eden bir potpuri'dir. Ağır bir girişten sonra Mignon'un (Connais tu le pays?) diye başlayan aryası ve Philine'in söylediği polonezin melodileri duyulur.

BİRİNCİ PERDE

Bir Alman kasabasında küçük bir meyhanenin önü. Müşteriler neşeyle içmekte bir yandan şarkı söylemektedirler. Biraz sonra ihtiyar çalgıcı Lothario gelir, arp çalıp oradan oraya gezerek geçirdiği hayatını, kaybedip bulamadığı çocuğunu anlatan bir şarkıya başlar **(Fugitif et tremblant).** Onu kasabada herkes tanımaktadır, şerefine içerler. Beri yanda iki çingene oturmakta, yanlarında bulunan bir delikanlı da kanapede uyumaktadır. Halk onlardan dansetmelerini ister. Çingeneler erkek mi, kadın mı olduğu anlaşılmayan arkadaşlarını uyandırıp çalmaya başlarlar. Herkesin neşesi artmıştır. Yanda bir otelin balkonunda aktris Philine ve aktör Laertes gözükürler. Aralarında dansedenin kız mı, oğlan mı olduğunu tahmine çalışırlarken Çingene Giarno bağırır: «O ne oğlan, ne kız, ne de kadındır. Sadece Mignon'dur!» Sonra Mignon'a «yumurta dansı»nı oynamasını emreder. Mignon kabul etmeyince kırbacını kaldırır, bu sırada Lothario müdahale ederek kurtarmaya çalışır. Sahneye Wilhelm Meister girmiştir, tabancasını çeker, Mignon'u Giarno'nun kırbacından uzaklaştırır. Herkes dağılmaktadır. Laertes aşağı iner, Meister'e çocuğu kurtardığı için teşekkür ettikten sonra kim olduğunu sorar. Meister hayatını anlatır. Genç yaşta dünyayı tanımak için gezmektedir **(Oui, je veux par le monde).** Balkondaki güzel kadını sorar. Laertes gayet sinsi ve kurnaz bir adamdır, cevap verir: «O ünlü aktris Philine'dir, güzelliğine rağmen tehlikelidir, şeytanın tâ kendisidir.» Meister kadınla ilgilenmiştir, Philine de yanlarına gelir. Bu arada Mignon yaklaşarak delikanlının elini öper. Kimsesi yoktur, uzak diyarlardan gelmiştir. Meister nereden olduğunu sorar. Mignon ünlü aryasıyla cevap verir: «Portakal çiçeklerinin açtığı diyarları bilir misin?» **(Connais tu le pays?)** Şarkısı bitince çingene Giarno gelir, Meister ondan Mignon'u kaça satacağını sorar, istenen parayı derhal öder. Bu arada aktrisin hayranlarından Frédéric gözükerek ona amcası Baron Rosemberg'den gelen mektubu okur. Baron tiyatro trupunu şatosuna çağırmaktadır. Laertes kabul eder, Meister'i de beraber gelmesi için kandırır, Philine delikanlıdan pek hoşlanmıştır, bunu bir arya ile açıklar **(Qui m'aime, me suive).** Mignon ve Lathario da onlarla gelmeyi kabul etmişlerdir. Perde kıvançlı bir hava içinde kapanır. İki perde arasında pek tanınmış «gavotte» duyulur.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Philine şatodaki giyinme odasında yalnızdır. Etrafı hayranlarının gönderdiği çiçek ve mektuplarla doludur. İçeri Laertes ve Mignon, biraz sonra da Meister girerler. Trup Shakespeare'in «Bir Yaz Gecesi Rüyası»nı temsil edecek, Philine Titania rolünü oynayacaktır. Philine'in Meister'e gösterdiği ilgiyi Mignon kıskanmaktadır. Aktris ve diğerleri çıkınca erkek kılığındaki Mignon bir süre aynada kendisini seyrettikten sonra Philine'in elbiselerini giyer ve bir yandan da ünlü parçalarından birini söyler **(Je connais un pauvre enfant).** Kendisini pencereden seyreden Frédéric kızın bu

haliyle alay etmektedir. Odaya Meister girer, Mignon'u o kılıkta görünce kızar ve ayrılmaları gerektiğini söyliyerek veda eder **(Adieu, Mignon courage!).** Mignon bedbaht olmuştur, eski hayatına, çingenelerin yanına dönerek kırbaç altında dansedecektir. Meister çıkınca Frédéric'le Philine gözükürler. Delikanlı aktrise olan bitenleri anlatmakta ve hâlâ gülmektedir. Philine, Mignon'u müstehzi bir tavırla güzelliğinden dolayı kutlar. Mignon çıkarken Meister ile Laertes gözükmüşlerdir, aktör, kızın Meister'e âşık olduğunu, hattâ kıskandığını söylemektedir.

İkinci sahne — Baron'un şatosunun bahçesi. Uzakta sürüp giden oyundan sesler gelmektedir. Mignon gayet kederli bir tavırla bir ağacın arkasında oturmakta, sevdiği adamı, Meister'i düşünmektedir. Bir an kendisini havuza atmayı tasarlar. Bu sırada arp sesleri duyulur. Lothario biraz ötede çalgısını çalmakta, kaybolan çocuğunu anmaktadır **(Pauvre enfant! Pauvre créature!).** Alkışlar temsilin bittiğini haber verir. Mignon kıskançlıktan kıvranmaktadır, Lothario'nun öğütleriyle şatoyu yakacaktır, koşarak küçük tiyatroya doğru uzaklaşır. Philine Peri Kıraliçesi Titania rolünde söylediği ünlü polonez'i seyircilerin ısrarı üzerine tekrarlamaktadır: «Ben Titania'yım.» **(Je suis Titania).** Polonez bitince Philine Meister'in yanına gelir. Herkes bu arada Frédéric Meister'i kıskanmaktadır. Mignon içeri girmiştir, Laertes haykırarak yükselen alevleri gösterir, Philine bir dehşet çığlığı atar. Meister Mignon'un sahneye girdiğini görmüştür, koşarak alevlere atılır. Biraz sonra kucağında yaralı ve baygın Mignon olduğu halde döner. Herkes: «Kurtuldu!...» diye bağırırken perde iner.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Heykellerle dolu muhteşem bir salon, Meister Mignon'u tedavi edilmesi için İtalya'ya götürmüş, bu şatoyu tutmuştur. Sağdaki pencereden ayışığında parıldıyan bir göl görünmekte, halkın söylediği melodik bir barkarol duyulmaktadır. Bunu Lothario'nun bir serenadı izler **(De son coeur j'ai calmé).** Meister yanında uşak Antonio ile gelir. Uşak Mignon'un daha iyice olduğunu söylemekte, Meister ise kıza kavuşmaktan başka bir şey düşünmemektedir **(Je suis hereuse! L'air m'envivre!).** Bulundukları sarayın daima karanlık oluşu, hiç kimsenin şenliklere katılmayışı Meister'in dikkatini çekmiştir, sebebini sorar. Uşak açıklar: Yıllar önce saray sahibinin küçük kızı çingeneler tarafından kaçırılmış, anne kederinden ölmüş, baba yarı deli kaçıp gitmiş, bir daha da gören olmamıştır. Sarayın adı «Cipriani» dir. Meister yapıyı satın almaya karar verir ve bunu Lothario'ya söyler. Cipriani adı çalgıcının üzerinde garip bir etki yapmıştır. Bu sırada uşak bir mektup getirir. Laertes bu mektupla Meister'e Philine'in kendisini izlediğini bildirmekte, kaçmasını öğütlemektedir. Salonun kapısı açılır, içeri Mignon girer. Delikanlıyı ve Lothario'yu görünce kıvançla haykırır. Meister ve güzel kız birbirlerinin kollarına atılırlar **(Mignon! Wilhelm! salut à vous!).** Artık acılı günler geçmiştir. Bu sırada dışardan Philine'in sesi gelir: «Ben Titania'yım.»

Mignon bu sesi işitince tekrar bozulmuştur. Meister'in karşı koymasına rağmen, artık onu değil Lothario'yu sevdiğini söyler. Sahneye siyah elbiseleriyle Lothario girmiştir. Elinde küçük bir kız resmi vardır. Geçmişi tümüyle hatırlamıştır. Resim kaçırılan kızına aittir ve saray kendinindir. Mignon yaklaşır, elindeki çantayı açar, içinde bir dua kitabı vardır, Mignon'a okumasını rica eder. Kız bir yerden okumaya başlar, Lothario kaldığı yerden devam eder. Bu, senelerce evvel her ikisinin yatmadan önce beraberce okudukları duadır. «Babacığın! Kızım!» diye bağırarak birbirlerine sarılırlar. Meister pencereyi açar, tatlı bir melodi duyulur, her üçü aynı melodiyle bir trioda birleşirlerken eser mutlu bir hava içinde biter.

FRIEDRICH VON FLOTOW

26 Nisan 1812 de Teutendorf'da doğmuş, 24 Ocak 1883 de Darmstadt'da ölmüştür. Arazi sahibi, zengin bir süvari subayının oğludur. İlk müzik derslerini annesinden almış, babası desteklemiş, 1828 de öğrenimini tamamlamak üzere Paris'e gönderilmiştir. Bu büyük sanat merkezinde Reich ve Pixis gibi ustalar yanında bilgisini genişleten Flotow 1835 de bir perdelik ilk operası **«Pierre et Cathérine»** i bestelemiş, eser Schwerin'de oynanmıştır. Paris'de verdiği sahne eserleri arasından **«Lady Harriet»** adlı bir bale süiti de bulunmaktadır. Bu süit onun en ünlü operası **«Martha»** nın tasʼağı olarak kabul edilmektedir. **«Martha»** nın kazandığı başarı üzerine **«Alessandro Stradella»** yı veren sanatçı 1855 de memleketine dönerek yerleşmiş, 1862 yılına kadar Schwerin Saray Tiyatrosu direktörlüğünü yapmıştır.

MARTHA

veya «Der Markt zu Richmond - Richmond Panayırı»

Dört perdelik romantik opera

Metin
Friedrich Wilhelm Reise

İlk oynanış: 25 Kasım 1847 Viyana.

Başlıca kişiler:

Lady Harriet, Kıraliçe Anne'ın nedimesi ..... Soprano
Nancy, nedimesi ..... Kontralto
Sir Tristram Micleford, Harriet'in yeğeni ..... Bas
Plunkett, genç bir çiftçi ..... Bariton
Lionel, üvey kardeşi ..... Tenor
Richmond yargıcı ..... Bas

Konunun geçtiği çağ ve yer: 18 inci yüzyılda İngiltere'de Richmond.

Flotow, **«Martha»**yı 1845 de bestelemeye başlamış, üzerinde iki yıl çalıştıktan sonra dünya sahnelerine her zaman sevilen bir eser kazandırmıştır. Operada **«Die Lustigen Weiber von Windsor»** da görülen romantizmin derin izlerine rastlanır. Konu Marki St. George'un «Lady Harriet, ou La Servante de Greenwich» adlı eserinden alınmıştır.

Opera, eserde geçen başlıca melodileri toplayan bir uvertürle başlar.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Lady Harriet'in şatosunda bir salon, Lady pek sevdiği yakın arkadaşı ve nedimesi Nancy'yi evlendirmek için her fedakârlığı yapmıya hazırdır **(Von den edlen Kavalieren).** Kendisi de genç ve güzel bir kızdır. Nancy'ye kimseyi beğendirmek mümkün değildir. Dışarıdan Richmond'daki

panayıra giden köylü kızların şarkıları duyulur **(Wohlgemuth, junges Blut).** Nancy'nin aklına bir fikir gelir; Lady ile köylü kızı kılığına girerek panayıra gidecekler ve orada rahatça eğleneceklerdir. Lady bu fikri odaya giren yeğeni Sir Tristram'ın etkisiyle kabul etmek istemezse de Nancy'nin döktüğü dil ve oynadığı halk dansları üzerine gitmeye karar verir.

İkinci sahne — Richmond panayırı. Köy delikanlıları yaklaşmakta olan kızları beklemektedirler **(Maedchen, brav und treu).** Aralarında iki genç çiftçi Plunkett ve Lionel de vardır. Lionel güzel bir arya ile geçmişinden bahsetmeye koyulur; hayatta kimsesi yoktur, ailesinden kimseyi tanımamıştır, hiç görmediği babasından ona sadece bir yüzük kalmış, başı sıkışınca bu yüzüğü kıraliçeye göndermesi tembih edilmiştir **(Ja, seit früher Kindheit Tagen).** Nihayet kızlar gözükürler. Harriet ve Nancy, Lionel ve Plunkett'le tanışmışlardır. Kızlar delikanlılarlla alay ederlerken Richmond yargıcı gelir ve onları şakadan erkeklere bir yıl süreyle hizmet etmeye mahkûm eder. Bu karar zaten eğlenmek isteğinde olan kızların pek hoşuna gider. İki genç çift güzel bir kuartetle sevinçlerini anlatırlar **((Oh! fürwahr! wohl sah ich selten).**

İKİNCİ PERDE

Lionel ve Plunkett'in çiftliği. Kızların ev ve çiftlik işlerinden haberleri yoktur. Bu defa iki delikanlı onların acemilikleriyle alay etmektedirler. Sonuçda Lionel yün eğirmeleri için bir çıkrık getirir. Gayet zarif bir kuartet duyulur, parçaya çıkrığın ahengi eşlik etmektedir **(immer munter dreht das Raedchen).** Kızlar sıkılıp çıkrığı bir tarafa fırlatırlar. Plunkett Nancy'yi alarak çıkar. Lionel Lady ile yalnız kalınca Martha adıyla tanıdığı kıza evlenme teklif eder. Martha bu teklife eski bir İrlanda halk şarkısı olan «Yazın Son Gülü» adlı parçayla cevap verir. Bu sırada kolunda Nancy olduğu halde Plunkett dönmüştür. Yatma zamanı gelmiştir, aralarında ikinci güzel bir kuartet başlar **(Schlafe wohl!).** Kızlar yalnız kalınca pencereye birinin vurduğunu duyarlar. Onları aramakta olan Sir Tristram yerlerini bulmuştur. Harriet ve Nancy gençlerden habersiz uzaklaşırlar, biraz sonra gelen delikanlılar odada kimseyi bulamazlar.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Ormanda küçük bir meyhanenin önü. Plunkett ve arkadaşları şen bir şarkı söylemektedirler. Uzaktan bir av borusu duyulur. Biraz sonra avcılarla beraber Nancy gözükür. Plunkett «Julia» adıyla tanıdığı sevgilisini görünce onu eve götürmek ister. Bu arada Lionel gelir. Sevgilisi gittikten sonra geçmişini unutmuş, deli gibi olmuştur. Yalnız Martha adını mırıldanmaktadır. Operanın en sevilmiş aryasını söylemeye başlar **(Ah so Fromm).** Bu arya daha çok italyanca olarak **(M'appari tutt' amor)** adıyla tanınmıştır. Parça bitince kızların arasında bulunan Harriet ilerler fakat Lionel değişik kıya-

fetli sevgilisini tanımamıştır. Lady delikanlının parmağındaki yüzüğü almaları için emir verir.

DÖRDÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Çiftlik binasında bir oda. Yüzüğün sırrı çözülmüştür. Lionel vaktiyle haksız yere hapsedilen ve acısından ölen Lord Derby'nin oğludur, Lady onunla evlenmeye hazırdır. Plunkett ve Nancy çılgın bir kıvançla birbirlerine sarılırlar, Lionel'i iyi etmek için bir oyun düzenlerler.

İkinci sahne — Plunkett'in evi önündeki alan tıpkı Richmond panayırı gibi donatılmıştır. Komşu çiftliklerden çağırılan halk panayır kıyafetleriyle gelmişler, aynı şarkıları söylemektedirler **(Hier die Buden, dort die Schenke).** Aynı atmosferi yaratmak için her şey inceden inceye düşünülmüştür. Lady ve Nancy panayırda giydikleri elbiselerle gelirler, acılı bir viyolonsel melodisi duyulur, Lionel girer. Çanlar çalarken kız ve erkekler panayırdaki şarkıyı söylemeye koyulurlar. Lady birdenbire Martha kıyafetiyle Lionel'in karşısına çıkar, delikanlı sevgilisini tanımıştır. İki genç kıvançla birbirlerine sarılırlar, Lionel her şeyi hatırlamıştır. Beri yanda Plunkett de Nancy'sine kavuşmuştur. **«Son Gül»** şarkısının melodileri yükselirken perde bu mutlu sahnenin üzerine kapanır.

RICHARD WAGNER

22 Mayıs 1813 de Leipzig'de doğmuş, 13 Şubat 1883 de Venedik'te ölmüştür. Bir polis memuru olan babası bestecinin doğumundan altı ay sonra ölmüş, çocuğun öğrenim ve eğitimini üvey babası aktör ve şair Ludwig Geyer sağlamıştır. Wagner müziğe on yaşından sonra başlamış, bir yandan da üniversiteye devam etmiştir. 1833 den sonra kendisini tamamen sanata vermiş, aynı yıl Würzburg'da koro yöneticiliğine başlamış ve ilk operası **«Die Feen»** i bestelemiştir. 1836 da orkestra yöneticisi olarak bulunduğu Magdeburg'da ikinci sahne eseri «Das Liebesverbot» u tamamlamış ve sahneye koymuştur. Magdeburg'dan sonra Königsberg ve oradan Riga'ya giden sanatçı bazı siyasî sebepler yüzünden memleketini bırakarak Paris'e gelmiş, 1839-1842 yılları arasında bu şehirde kalarak **«Rienzi»** ve **«Der Fliegende Hollaender»** i bestelemiştir. 1843-1847 yılları arasında Dresden'de opera orkestrası yöneticiliği yapmış, bu arada **«Tannhaeuser»** ve **«Lohengrin»** gibi büyük devrim operaları doğmuştur. Yine siyasî sebepler yüzünden İsviçreye kaçmak zorunda kalmış, 1864 yılında Bavyera Kıralı İkinci Ludwig tarafından çağırılıncaya kadar huzursuz, gezginci bir hayat yaşamıştır. Münih'de bir süre rahat çalışma imkânı bulan sanatçı bazı entrikalar sebebiyle İsviçreye gitmiş, 1872 de memleketine dönerek büyük ideali olan Bayreuth Festival Tiyatrosunu inşa ettirmiştir. Festivaller 1876 yılında başlamış, 1882 de son operası «Parsifal» oynanmış, ertesi yıl ölümü Almanyada ulusal matem olarak kabul edilmiştir. Bütün operalarının metinlerini kendisi yazmıştır.

RIENZI

veya «Der Letzte der Tribunen - Tribünlerin Sonuncusu»

Beş perdelik opera

İlk oynanış: 20 Ekim 1842 Dresden.

Başlıca kişiler:

Cola Rienzi, papalık noteri ..... Tenor
Irene, kızkardeşi ..... Soprano
Stefano Colonna, Colonna ailesinin başı ..... Bas
Adriano, oğlu ..... Mezzosoprano
Paolo Orsini, Orsini ailesinin başı ..... Bariton

Konunun geçtiği çağ ve yer: 14 üncü yüzyılda Roma.

Wagner ilk bellibaşlı operası **«Rienzi»** yi İngiliz yazarı Edward Lytton Bulwer'in bir romanının konusu üzerine bestelemiştir. Kahramanlık, şeref ve aşk gibi duygu ve özellikleri yapısında toplayan eser, ilk defa ancak bestelendikten dört yıl sonra temsil edilmiş, ilgi ile karşılanmıştı. **«Rienzi»** nin konusu İtalya'da geçer. Wagner İtalyan müziğini ilk defa «Das Liebesverbot - Aşk Yasağı» adlı operası münasebetiyle incelemiştir. Rienzi'nin müzik unsurları da geniş ölçüde Meyerbeer ve Spontini gibi bestecilerin etkisini taşır. Özellikle Meyerbeer'in «Les Huguenots» adlı operasıyla benzer noktaları açıkça görülür.

Opera o çağlarda alışılmamış uzunlukta bir uvertürle başlar. Bu parçada eserin başlıca melodileri yer almıştır. «Rienzi'nin Duası», «Zafer Marşı», «Savaşçılar Motifi» ve trompet sinyalleriyle bu parçaya küçük bir ihtilâl senfonisi denilebilir.

BİRİNCİ PERDE

Gece yarısı Roma'da bir sokak. Asil Orsini ailesinin gençleri kardeşi Rienzi ile geçmekte olan güzel Irene'yi kaçırmak isterler. Rienzi'nin yardımına Orsini ailesinin düşmanı olan Colonna ailesi kişileri yetişir, bu aileden genç

Adriano kahramanca dövüşerek kızı kurtarır. Rienzi heyecanlanmıştır. Papalık temsilcisinin öğütlerini dinlemiyerek asîller aleyhinde bir nutuk söyler ve toplanan halkı ayaklandırmayı başarır. Herkes dağılınca sahnede kalan Rienzi, Irene ve Adriano arasında İtalyan üslûbunda bir trio başlar. Bu güzel topluluğu bir trompet sinyali keser. Halk alanın yanındaki kilisede ihtilâlde başarı için dua etmektedir. Rienzi'yi şef yapacaklar, hattâ kırallığını ilân edeceklerdir.

İKİNCİ PERDE

Halk meclisi Capitol'ün holü. Orkestranın uzun bir prelüdünden sonra sakin bir koro parçası duyulur. Bunlar barış habercileridir. Colonna ve Orsini'ler de dahil olmak üzere bütün asiller halkın egemenliğini kabul etmişler, Rienzi'ye baş eğmişlerdir. Capitol'da yeni şefin şerefine düzenlenen bir tören başlar. Savaşçıların dansından sonra Orsini'nin bir bıçak çekerek Rienzi'ye sapladığı görülür. Bıçak bir tokaya rastladığı için kırılmıştır. Halk suikasta teşebbüs edenin öldürülmesini istemektedir. Rienzi halktan daha adilâne bir karar verebilmek için sakin olmalarını rica eder, perde: «Suikastçıya ölüm!» sesleri arasında kapanır.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Forum meydanı. Rienzi kendisiyle beraber asîllere karşı çarpışacak olan halkın önünde gelirken orkestrada uvertürde önemli bir rol oynayan **«Santo Spirito Cavaliere - Kutsal Savaşçıların Ruhu»** nu belirten motif duyulur. Herkes uzaklaşınca sahnede yalnız kalan Adriano bir arya ile acılarını anlatır. Bu aryada yer yer Mozart, Beethoven ve Weber'in etkileri görülmektedir. Adriano acılı şarkısında Iren'e olan aşkından fakat asîl olduğu için her şeye rağmen Rienziye karşı dövüşmek zorunda kalacağından bahseder **(Gerechter Gott, so ist's entschieden schon).** Halk tekrar yaklaşır. Adriano savaşçılara ve Irene'ye engel olmaya çalışır, Irene kardeşini izlemeye karar vermiştir.

DÖRDÜNCÜ PERDE

St. Jean de Letran kilisesi önünde zengin ve asiller Rienzi'nin egemenliğine son vermek için toplanmışlardır. Adriano da onları bütün güçleriyle bu yeni öndere karşı savaşmaya zorlamaktadır. Başta Rienzi olmak üzere savaşçılar ve halk alana gelirler. Savaş başlamak üzereyken beklenmeyen bir olay görülür; kilisenin içinden dualar okuyarak bir grup çıkar. Dinî atmosfer Rienzi'nin halk üzerindeki etkisini ve otoritesini hiçe indirir. Asîller muvaffak olmuşlar, halkı ince bir oyunla altetmişlerdir. Rienzi'nin yenileceğini anlıyan Adriano Irene'ye kendisiyle beraber gelmesi için yalvarır, fakat kız, kardeşinin kolları arasına atılırken perde iner.

BEŞİNCİ PERDE

Birinci sahne — Capitol'ün bir salonu. Yenilmiş Rienzi yalnız başına dua etmekte, dökülen kan için Tanrıdan af dilemektedir **(Allmaecht' ger Vater, blick herab).** Dua sona erince Irene gözükür, iki kardeş ölünceye kadar birbirlerine sadık kalacaklarına ateşli bir düetle karar verirler. Adriano Irene'ye kendisiyle gelmesi için son defa ricada bulunur, fakat yine reddedilir. Şeref aşktan da üstündür.

İkinci sahne — Capitol'ün önündeki alanı Rienzi'nin ölümünü isteyen çılgın bir kitle doldurmaktadır. Rienzi silâhlanmış olarak terasta gözükür, mağrur bir tavırla söylemeğe başladığı nutuk halkın lânet sesleri arasında kaybolur. Capitol ateşe verilir, iki kardeş birbirlerine sarılmış olarak bina ile yanıp kül olurlar. Irene'yi kurtarmaya çalışan Adriano binanın isli temelleriyle karşılaşır.

DER FLIEGENDE HOLLAENDER

(Uçan Hollândalı)

Üç perdelik romantik opera

İlk oynanış: 2 Ocak 1843 Dresden.
Devlet Operasında ilk temsili: 1961, Ankara.

Başlıca kişiler:

Daland, Norveçli bir gemici ..... Bas
Daland'ın dümencisi ..... Tenor
Hollândalı ..... Bariton
Senta, Daland'ın kızı ..... Soprano
Mary, Senta'nın dadısı ..... Mezzosoprano
Erik, genç bir avcı, Senta'nın nişanlısı ..... Tenor

Konunun geçtiği çağ ve yer: 18 inci yüzyıl ortalarında Norveç kıyıları.

1839 yılı Temmuz ayı başlarında Doğu Prusya'nın küçük bir limanından «Tetis» adlı ufak bir yelkenli tekne açıldı. Gemi iki gün Baltık Denizinin koyu gri renkli, beyaz köpüklerle kaplı sularında uygun bir rüzgârla batıya doğru ilerledi. Üçüncü günü sabahı gökyüzü birdenbire simsiyah bulutlarla kararadı, patlayan fırtınayla coşan deniz Tetis'i sallamaya başladı. Direkler çatırdıyor, geminin her tarafından duyulan gürültüler tüyleri ürpertiyordu. Tetis'in yolcuları orta boylu, çelimsiz bir Alman müzikçisi, eşi ve köpeğiydi. Gemi Londra'ya gidiyordu. Fakat kaptan, havanın karşı koyması üzerine kuzeye döndü, sonuçda sakin bir Norveç fiyorduna sığınmayı başardı. Her tarafı yüksek kayalarla kaplı bu körfezin sonunda «Sandwike» adlı bir balıkçı köyü vardı. Gemi demir atınca müzikçi ve karısı güverteye çıktılar, tabiatın bu güzel köşesini hayran hayran seyrettiler. Genç sanatçı Richard Wagner'di. Karısı ve köpeği ile Fransa'ya gidiyordu. Besteci etrafa uzun uzun baktı, sanki buraları evvelce görmüş gibiydi. Hatırladı; birkaç yıl evvel okuduğu Wilhelm Hauf adlı yazarın «Hayalet Gemi» eserinde olay böyle bir yerde geçiyordu, şair Heinrich Heine «Memoiren des

Herrn Schnabelewopski» adlı kitabında yine aynı adlı bir oyunu Amsterdam'da gördüğünü yazıyordu. Müzikçi seslerin garip yankılar yaptığı bu körfezde uzun düşüncelere daldı, hattâ bazı notlar aldı. Tetis günler sonra Londra'ya geldi, karı koca oradan Paris'e geçtiler. Wagner burada **«Hayalet Gemi»** nin konusu üzerine «Le **Vaisseau fantome»** adlı bir opera metni hazırladı, o zaman Paris operası direktörü olan Léon Pillet'ye götürdü. Pillet metni ancak iltimasla birkaç yüz franga satın almış, bestelenmesi için Dietsch adlı bir besteciye vermişti. Opera gerçi bestelenmiş, hattâ birkaç defa temsil edilmiş, bir daha da oynanmamıştır. Bunun üzerine Wagner metni bizzat bestelemeye karar vermiş, 1841 yılının yaz aylarında tamamlamıştır. Genel af üzerine yurduna dönünce operanın temsili kararlaşmış, başrolleri çağın en iyi sanatçıları almışlardır.

Wagner bundan evvel yazdığı «Rienzi» ile İtalyan etkisinde büyük bir opera örneği vermiş, fakat **«Der Fliegende Hollaender»** ile «müzikli drama» ya ilk adımını atmıştır. «Uçan Hollândalı» efsanesi pek eskidir. Vanderdecken adlı Hollândalı bir kaptan, Afrika'nın güneyinde Kap burnunu geçmek ister. Fakat rüzgârlar ve su akımı çok şiddetlidir. Kaptan bu duruma pek kızar: «Bu yol cehenneme bile gitse geçeceğim...» diye bağırır. Sözleri şeytanın gücüne gider ve onu kendisine sadık bir eş buluncaya kadar denizlerde dolaşmaya mahkûm eder. Kaptan her yedi yılda bir gün karaya çıkabilecek, bu kısa süre içinde kendisine sadık bir eş arıyacaktır. Şeytanın cezası çok sinsicedir, çünkü ona göre sadık bir kadın bulmak imkânsızdır.

Opera, eserdeki başlıca temalarla örülü pek sevilmiş bir uvertürle başlar. Bu arada önce «Fırtına» ve «Hollândalı» motifleri, sonra Norveçli denizcilerin, daha sonra hayalet gemideki tayfaların şarkıları ve sonra muzaffer bir karakterle «kurtuluş» motifi duyulur.

BİRİNCİ PERDE

Bir yelkenli geminin kıç güvertesi. Ortada bir dümen, başında dümenci. Sağ ve solda iki grup gemici müziğin ritmiyle dalgalanarak yelkenleri indirmekte, geri plânda elinde dürbünüyle Norveçli Kaptan Daland durmaktadır. Vakit gecedir, gemi açıklardaki korkunç fırtınadan güçlükle kurtularak etrafı kayalarla çevrili bir fiyorda sığınmıştır. Geri plânda, karanlık, koyu lâcivert dalgalar beyaz köpüklerle yuvarlanmaktadır. Kaptan Daland havanın kötülüğü yüzünden buraya girmiş, asıl hedefi olan köyü Sandvike oldukça uzakta kalmıştır. Gemicileri aşağıya yollar, dümenciye güvertede kalmasını ve etrafı kollamasını emrederek kamarasına gider. Dümenci açık denizde dalgalarla savaşmaktan yorgun düşmüştür. Uykusunu yenmek için bir türkü söylemeye koyulur: «Fırtınalı uzak denizlerden yakınına geldim ey sevgili... Eğer güney rüzgârı olmasaydı sana ulaşamıyacaktım. Güney rüzgârı es, durmadan es! Çünkü sevgilim beni bekler.» **(Mit Gewitter und Sturm).** Dümenci uykuya yenilmiştir, güverteye uzanır, kendinden geçer. Orkestra önce Hollândalı motifi duyulur, bunu davulun katılışıyla keskin bir çıkış

izler. Aynı anda sahnenin gerisini iki kırmızı yelken örtmüş, eski Viking gemilerine benzeyen bir teknenin burnu Daland'ın gemisinin ardına dayanmıştır. Kontrbas ve viyolonsellerdeki ağır bir geçişten sonra acılı bir erkek sesinin yankısıyla mavi bir ışık geminin burnunu aydınlatır. Orada uzun boylu, sarı benizli, karanlık bakışlı, siyah elbiseli bir adam durmaktadır. Bu adam acılı denizci, lânetlenmiş kaptan Uçan Hollândalıdır. İşte, bir yedi yıl daha geçmiş, deniz onu acılarla yüklü olarak kıyıya atmıştır. Monologuna devam eder: «Denizde biricik isteğim ölümdür... Onu, ölümü bulmama imkân yok... Halbuki gemim bana mezar olacak büyüklükte, fakat o mezar bir türlü kapanmadı... Korsanlara delice saldırırken daima ölümü istedim, ona «İşte buradayım, göster kendini!...» diye meydan okudum... Gemim hazinelerle dolu, onları al, ruhumu kurtar, diye bağırdım... Fakat denizin vahşi oğlu beni dinlemedi bile, canımı almadan kaçtı, uzaklaştı, gitti... Beni belki bir gün ancak bir melek kurtaracak, sonsuz huzura kavuşturacak.» **(Wie oft in Meeres tiefsten Schlund).** Hollândalı sözlerini bitirince Daland belirir. Yabancı gemiyi görünce dümenciyi uyandırır. İkisi de hayretle tekneye bakarlar, Hollândalı Daland'ın gemisine atlar, kendisini tanıtır, serüvenlerini anlatır, gece evinde misafir edip edemiyeceğini sorar, bedelini ödeyecektir. Elini gemisine doğru sallar, iki garip kılıklı gemici bir sandık getirerek açarlar. Sandığın içi çeşitli değerli taşlarla doludur. Daland gördüğü şeyler karşısında büyülenmiş kalmıştır. Hollândalıya kendisini misafir etmeye hazır olduğunu, kızının böyle bir sürprizden çok hoşlanacağını söyler. Hollândalı, Norveçli'nin kızı olduğunu duyunca heyecanlanmıştır. Ona kızının kendisiyle evlenip evlenemiyeceğini sorar. Daland böyle bir teklife çoktan hazırdır. Şimdi gemisiyle köyüne hareket edecek, Hollândalı da onu izleyecektir. Perde Daland'ın gemicilere hareket emrini vermesi ve dümenci'nin güney rüzgârına söylediği türkünün tayfalar tarafından tekrarıyla sona erer.

İKİNCİ PERDE

Norveçli kaptanın evinde büyük bir salon. Sağ ve solda iki sıra halinde büyük tekerlekli yün çıkrıkları uzanmakta, her çıkrığın başında iki kız bulunmaktadır. Renkli mahallî kılıklı kızlardan biri ayakta yün vermekte, diğeri oturmuş, tekerleği çevirmektedir. Ortada siyah elbiseli yaşlı bir kadın hepsini gözetmekte, sahnenin önünde sarışın genç bir kız düşünceli, mahzun bir tavırla oturmaktadır. Kızlar yün eğirirken bir yandan koro halinde şarkı söylemektedirler: «Sen iyi tekerlekçik, neşeli neşeli dön dur... Dönerken binlerce ilmik at... Sevgilim denizlerde benim... Durmadan evini düşünür... Sen iyi tekerlekçik neşeli neşeli dön...» **(Summ' und brumm, du gutes Raedchen).** Ortadaki kız şarkıya katılmamaktadır. Yaşlı kadın ona niçin çalışmadığını, hep düşünüp durduğunu sorar. Kendisi kızın dadısı Mary, kız Daland'ın biricik çocuğu Senta'dır. Mary'nin sorusuna kızlar cevap verirler; Senta'nın uzakta olan bir sevgiliyi beklemesi gereksizdir, çünkü nişanlısı avcıdır. Senta odada asılı bir portreye dalmıştır, bu portrede soluk

yüzlü, karanlık bakışlı bir adam, efsane kahramanı Hollândalı görülmektedir. Kızlar ona bu resimle ilgilenmemesini, aksi halde ateşli nişanlısı avcı Erik'in resmi parçalayabileceğini söylerler. Senta sinirlenmiş, kızların şarkılarından usanmıştır. Gemici çağırışıyla bir ballad'a başlar: «Denizlerde kırmızı yelkenli, kara direkli bir gemiye rastladınız mı? Güvertesinde soluk benizli bir adam vardır. Geminin kaptanıdır, durmadan denizi gözler.» Lânetlenmiştir, fırtınalarda, korsan savaşlarında ölümü arar. Elbet bir gün ebedî huzura kavuşacaktır. Mümkün olsa onu kurtarmak için savaşacak, huzura ulaştırmak için uğraşacaktır **(Traft ihr das Schiff in Meere an).** Senta'nın sözleri kızları dehşete düşürmüştür. Hepsi çıkrıklarını bir kenara çekip çıkarlarken Senta'nın nişanlısı avcı Erik girer, Daland'ın gemisi gözükmüş, onu haberlemeye gelmiştir. Kız bir kıvanç çığlığıyla kapıya yönelirken delikanlı yolunu keser. Aralarında sinirli bir düet başlar **(Bleib, Senta, bleib!)** Erik ona kendisini sevmesini, Hollândalı hakkındaki delice düşüncelerine son vermesini rica etmektedir. Hollândalı bir efsaneden başka birşey değildir. Avda uykuya dalmış, bir rüya görmüştür. Rüyasında yabancı bir gemi limana girmiş, Senta'nın babası Daland bu gemiden karaya yanında soluk yüzlü, karanlık bakışlı bir adamla çıkmıştır. Bu adam odada portresi asılı olan gemicidir. Senta onu görünce kollarına atılmış, ikisi de gemiye binerek uzaklaşıp gitmişlerdir **(Auf hohem Felsen lag' ich traeumend).** Kız rüyayı dinledikten sonra çılgın bir bağırışla o denizciyle gitmeyi hayatı boyunca arzu ettiğini bildirir. Erik hiddetle çıkıp gider. Bu sırada kapı açılmış, içeri neşeli bir tavırla Daland, ardından Hollândalı girmişlerdir. Senta Hollândalının portreye benzerliğini farketmiş, büyülenmiş gibi kalmıştır. Daland kızına onu tanıtır. O da bir gemicidir, hem de zengin bir gemici. Kendisiyle evlenmeyi arzu etmektedir. İhtiyar kaptan bu evlenmeye candan razıdır **(Mögst du mein Kind).** Monologunu söylerken Hollândalı sahnenin önünden geçip sol yanda durmuştur. İki genç hâlâ birbirlerine bakmakta, kımıldamadan durmaktadırlar. Daland çıkar, söze hafif bir sesle Hollândalı başlar; genel olarak Senta motifinin rol oynadığı düet boyunca her ikisi de uzun süredenberi birbirlerine duydukları özlemi belirterek ebediyen beraber olacaklarına yemin ederler **(Wie aus der Ferne).** Daland sahneye girer, köy halkı dönüşlerini kutlamak için büyük şenlik düzenlenmiştir. Bu arada her ikisi de nişanlandıklarını açıklamak imkânın bulacaklardır. Perde, üçü arasındaki parlak trio ile sona erer.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Sahnenin bir yandan diğer yana tümünü kaplayan ve geriye doğru yarım daire şeklinde uzanan bir güverte, sağ ve sol yanlarda birer tahta iskele. Arkada kırmızı yelkenleriyle Hollândalı'nın gemisi. Ön tarafta Daland'ın teknesinde yün fanileli yine yünden ponponlu gemici başlıklı yüz kadar tayfa kol kola saf saf dizilmiş türkü söyleyip dansetmektedirler. İki yandaki iskelelerde kollarında yiyecek ve içki sepetleriyle mahallî kılıklı

kızlar durmakta, denizcileri seyretmektedirler. Ellerinde şişelerle kafaları dumanlı gençler türkülerine devam ederler: «Dümenci, işte geldik, nöbeti bırak artık... Yelkenleri bağla, demiri at! Fırtınanın korkusuna rağmen bugün neşelenmek istiyoruz. Karada hepimizi kızlar, güzel tütün ve iyi şarap bekliyor» **(Steuermann! Lass die Wacht!)**. Bütün türkülere, danslara rağmen Hollândalı'nın gemisinde tam bir sessizlik hüküm sürmekte, hiçbir hareket görülmemektedir. Kızlar bu garip tekneye seslenerek gemicilerini kendileriyle eğlenmeye çağırırlarsa da cevap alamazlar. Bu çağırıya Norveçli tayfalar da katılırlar, yine hiçbir cevap çıkmaz. Biraz sonra derinden bir koro duyulur, kızlar ve Norveçli gemiciler dehşetle kenara çekilirler. İskelete benzer kılıklarıyla Hollândalı tayfalar saf saf inmektedirler. Söylediklerine göre bir yedi yıl daha geçmiş, sevgili kaptanlarının cezası tükenmemiştir. Sadık bir eş bulsa lânetleri sona erecek, ebedî sükûna kavuşacaklardır. Şarkıları şeytana meydan okuyan bir kahkahayla biter. Birden herşey susmuş, herkes ortalıktan kaybolmuştur. Bu sırada sahneye koşarak Senta girer, kızı nişanlısı Erik izlemektedir. Delikanlı onu durdurarak aşkına ihanet etmemesini, eski, mutlu günleri hatırlamasını ister **(Willst jenes Tag's)**. Bu sırada Hollândalı gözükmüş, Erik'in sözlerini duymuştur. Demek, Senta sadık bir kız değildir, işte nişanlısına ihanet etmiş, ondan ayrılmak istemiştir. Herşeyin sona erdiğini bildirir, düdüğünü çalarak gemisine hareket işaretini verir. Hareketli bir trio başlar **(Fort auf das Meer)**. Senta Hollândalıya durumu anlatarak kendisine sadık olduğunu söylemekte, Hollândalı bir yedi yıl daha denizlerde dolaşacağına yanmakta, Erik, nişanlısının Hollândalıdan vazgeçmesini istemektedir. Kız acısından deliye dönmüştür. Avcı yardım için köye seslenir. Daland, Mary ve köylüler koşarak gelirler. Hollândalı kendisini tanıtır. Herkes dehşet dolu bakışlarıyla gemisine biner ve yavaş yavaş ayrılır. Senta bir an kendisini Erik, Daland ve Mary'nin kollarından kurtararak kıyıya gelir, «Seni savunan meleğin duasına armağan olarak işte ölünceye kadar sana sadığım!» diye bağırarak kendisini dalgalara atar **(Hier steh' ich treu dir bis zum Tod!)**. Aynı anda kırmızı yelkenlerin, koca direklerin paramparça olduğu, geminin sulara gömüldüğü görülür. Orkestradan «ebedî kutuluş» motifi yükselirken perde iner.

TANNHAEUSER

veya **«Tannhaeuser und der Saengerkrieg auf Wartburg - Tannhaeuser ve Wartburg'da Şarkıcılar Yarışması»**

Üç perdelik romantik opera

İlk oynanış: 19 Ekim 1845 Dresden.

Başlıca kişiler:

Heinrich Tannhaeuser, şarkıcı şövalye ..... Tenor
Venüs, Aşk Tanrıçası ..... Soprano
Hermann, Thüringen Derebeyi ..... Bas
Wolfram von Eschenbach ..... Bariton
Walther von der Vogelweide ..... Tenor
Biterolf — **Şarkıcı şövalyeler** ..... Bas
Heinrich der Schreiber ..... Tenor
Reinmar von Zweter ..... Bas
Elisabeth, Derebeyi Hermann'ın yeğeni ..... Soprano
Genç bir çoban ..... Soprano
Dört kişizade genç ..... İki soprano, İki kontralto

Konunun geçtiği çağ ve yer: 13 üncü yüzyıl başlarında Almanyada Eisenach çevresi.

Wagner **«Tannhaeuser»** i gençliğinin en heyecanlı çağlarında bestelemiştir. Üzerinde yıllarca çalıştığı dram Dresden'de orkestra yöneticisi olarak bulunduğu sırada tamamlanmıştır. Opera bestelenirken Wagner'i nasıl uzun süre uğraştırmışsa ilk temsilden sonra da bir hayli düzeltmelere uğramış, besteci eserin 1861 de Paris'de uğradığı başarısızlık üzerine bu şehir için de değişimler yapmış, ünlü **«Bacchanal** - Aşk töreni müziği» ni katmıştır. Eser bestecinin eski Alman efsane ve geleneklerini tekrar sunma amacını güden büyük projesinin ilk meyvasıdır. Fikri, Wartburg'daki eski şarkıcılar yarışmasına ait bir eserden aldığı zannedilmektedir. Tannhaeuser'le sanatçının

müzikli sahne eserine getirdiği devrimlerin, yeniliklerin belirdiği görülür. Bu opera onun tüm sanat kollarını birleştiren «Toplu Sanat Eseri»nin ilk tipik örneği «Müzikli Dram»ın ilk bellibaşlı anıtıdır.

Tannhaeuser operası konusunu Thüringen bölgesinin kaynağı ortaçağa dayanan bir efsanesinden almış, Wagner'in zengin hayal gücüyle işlenmiştir. Ortaçağda Alman sanat hayatının başlıca temsilcileri sayılan «Meistersinger» veya «Minnesaenger» denilen gezginci şarkıcılar yine onlar gibi şarkı besteliyen ve bunları en anlamlı, en tatlı bir üslûpla söyliyebilen şarkıcı şövalyeler Nürnberg'de ve Thüringen'deki Wartburg şatosunda yarışırlardı. Daha sonraları «Nürnbergli Usta Şarkıcılar» operasıylla bu yarışmaları tekrar sahneye getiren Wagner, «Tannhaeuser»de özellikle Wartburg'u işlemiştir. Besteci bu eserine ana fikir olarak iki karşıt ucu; iyilik ve kötülüğü almış, mistik bir anlatımla dokumuştur.

Uvertür eserin başlıca müzik fikirlerini sunar. Bunlar arasında hatırlatıcı «Leitmotiv»ler, «Hacılar Korosu», «Venüs Dağı» motifleri, «Tannhaeuser'in Aşk Şarkısı» ustaca işlenmiş orkestra renkleriyle gözükür kaybolur.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Thüringen'de «Horselberg» veya «Venüsberg» diye bilinen dağda Aşk Tanrıçasının yaşadığı muhteşem mağara. Mitolojideki türlü güzel perilerden bir kısmı gerideki havuzda yüzmekte, bir kısmı ön plânda şehvetli danslarla ünlü «Bacchanal»a katılmaktadırlar. Arkada Tanrıça Venüs bir divana uzanmış onları seyretmektedir. İki yanında mitolojinin «Üç Zarif Kızı» durmakta, bir yıl bir gündenberi Venüs'ün güçlü büyüsüyle kendisine bağladığı yakışıklı şövalye Tannhaeuser başı Tanrıçanın dizinde uyumaktadır. Dans durur, herşey susar, yalnız bir grup perinin tatlı şarkısı duyulur. Müzik sakin akorlara bürünürken aşk töreni sona erer, sahnede yalnız Venüs ve sevgilisi kalırlar. Şövalye uyanarak gördüğü rüyadan söz açar; tekrar yeryüzüne dönmüş, özlediği ülkelere ve bağımsızlığına kavuşmuştur. Duygu ve isteğini Venüs'e övgüyle başlayan bir şarkıda belirtir; artık gitmeyi düşünmektedir **(Dir töne Lob!)**. Venüs delikanlının başını elleri arasına alarak bu amacından vazgeçmesini, onu çok sevdiğini açıklar **(Geliebter komm)**. Şövalyenin kararı kesindir. Orada daha çok kalırsa hristiyan azizleri onu affetmiyecek, «Meryem Ana»ya karşı en büyük günahı işleyecektir. Venüs bu sözlerden dehşete düşer, ona gitmesini fakat aradığı mutluluğu hiçbir yerde bulamıyacağını haykırır. Sahne kararmıştır.

İkinci sahne — Güneş doğmakta, Tannhaeuser Wartburg şatosu dibindeki kayalıklarda durmaktadır. Bu âdeta yeni bir dünyanın doğuşudur. Biraz öteden koyun çıngırakları duyar. Küçük bir çoban yaklaşmakta, bahar Tanrıçası Holda'ya artık geldiği için şükranlarını sunmaktadır **(Frau Holda kam aus dem Berg)**. Venüs Dağı mağarası yerine taze bahar kokan ormanlar uzanmakta, peri şarkıları yerine çoban türküleri yankılanmaktadır. Uzak-

tan Roma'ya giden hacıların korosu duyulur. Tannhaeuser diz çökerek dua eder. Av boruları yaklaşmaktadır. Kısa bir süre sonra Derebeyi Hermann yanında şarkıcı şövalyelerden bir grupla sahneye girer. Hepsi Tannhaeuser'i görünce şaşırmışlardır. Ona nerelere gittiğini sorarlar, şövalye acılı bir tavırla uzak ülkeleri dolaşıp gezdiğini söyler. Eski arkadaşı Wolfram, Elisabeth'in çok üzgün olduğunu, Tannhaeuser'in yokluğunda bir defa bile Wartburg'daki yarışmalara gelmediğini açıklar **(Als du im Kühnem Sange).** Delikanlı Elisabeth'in bu davranışından çok duygulanmıştır. Kıvançla eski arkadaşlarına katılır **(Ha, jetzt erkenne ich sie wieder).** Wartburg'a gelecek, ilk yarışmaya da katılacaktır. Ruhu gittikçe huzura ulaşmakta, saf ve temiz aşkına kavuşmaktadır. Koro şövalyenin dönüşünü kutlarken perde iner.

İKİNCİ PERDE

Muhteşem bir orkestra girişi duyulur. Wartburg şatosunun salonunda şarkıcılar yarışması başlamak üzeredir. Salona önce Elisabeth girer, orayı selâmlar, sevgilisinin dönüşünden duyduğu kıvancı belirtir **(Dich theure Halle).** Genç kız Tannhaeuser döndükten sonra şarkıcılar yarışmasına ilk defa gelmektedir. Tannhaeuser yanında Wolfram olduğu halde girer, eski sevgilisiyle bir düet boyunca birleşir. Kız sevdiğine nereye gittiğini sormakta, delikanlı ruhunun bir mucizeyle Tanrısal değişime uğradığını söylemektedir **(Gepriesen sei die Stunde).** Tannhaeuser ve Wolfram uzaklaşırken Derebeyi Hermann girer, Elisabeth'e yarışmanın kıraliçesi olduğunu, bütün kişizadelerin katılacağı bu yarışmada kazananla evleneceğini bildirir. Misafirler muhteşem koroyla girerek Derebeyini selâmlamaya koyulmuşlardır. Ünlü **«Tannhaeuser Marşı»** yankılanmakta, herkes yerini almaktadır. Hermann kalkarak yarışmanın konusunu bildirir. Aşkın değeri konusunda kim en güzel şarkıyı söylerse o kazanacak, armağan olarak Elisabeth'le evlenecektir. Wolfram'ın erkekçe şarkısı başlar **(Blick' ich umher).** Sıra Tannhaeuser'dedir, Wolfram ve yaşlı şövalye Biterolf'u bozguna uğratmak ister, sonra geçirdiği ruh buhranlarının etkisiyle çılgınca bir cesarete kapılarak Aşk Tanrıçası Venüs'ü öven bir şarkıya koyulur **(Dir Göttin der Liebe).** Kadınlar kaçışırlar, şövalyeler kılıçlarını çekerek delikanlıyı öldürmek isterler, yaptıkları üç saldırı Elisabeth'in üç bağırışıyla kırılır: «Durunuz!» **(Zurück von ihm!).** Tannhaeuser'in işlediği günah ancak Roma'ya gitmesiyle affolunacaktır. Derebeyi Hermann yolu gösterir: «Romaya!» Vâdiden «Hacılar Korosu» yankılanmakta, Tannhaeuser zavallı Elisabeth'in önünde diz çökmüş durmakta, kız acılı bir yüzle ona bakmaktadır.

ÜÇÜNCÜ PERDE

«Tannhaeuser'in Romaya Gidişi» motifinin esas rolü oynadığı bir prelüdle başlar. İlk perdedeki kır dekoru karşımızdadır. Sonbahar gelmiş, her tarafa hüzün çökmüştür, uzaktan hacıların korosu duyulur. Elisabeth mahzun bir

tavırla diz çökerek duaya koyulmuştur. Bu sırada sadık Wolfram gelir, kızı avutmak için Tannhaeuser'in Romadan affedilmiş, bağışlanmış olarak döneceğini söylemektedir. Hacılar yaklaşmaktadır, ünlü «Hacılar Korosu» gittikçe büyüyüp güçlenerek sahneyi doldurur. Elisabeth geçenlere bakar, sevdiğini göremez, Meryem Ana'ya onu bağışlaması için duaya başlar **(Allmaecht' ge Jungfrau).** Kız bir süre öyle kalır, sonra yavaş yavaş Wartburg'a doğru uzaklaşır. Gece olmuş, Akşam Yıldızı belirmiştir. Wolfram, melodisi pek sevilen bir serenadla yıldıza Elisabeth'e önderlik etmesi için yakarmaktadır **(O du mein holder Abendstern).** Hacı elbisesiyle Tannhaeuser gözükür, Wolfram sorar: «Roma'da değil miydin?» Şövalye Roma'dan bahse başlar. Orkestra düzenlemesi ve teganni derin anlam ve buluşlarla bağdaşmıştır. Yorgun bir tavırla Roma'ya nasıl gittiğini, Papadan nasıl af dilediğini anlatır. Eserdeki motifler birbiri ardı sıra gözüküp kaybolmaktadır. Acılı bir söyleyişle devam eder; günahı ancak hacılık değneği yeşerdiği zaman affolunacaktır. Tekrar Venüs Dağını düşünmeye başlar. Gökyüzünü bulutlar kaplamış, her taraf kararmıştır. Aşk Tanrıçası gözükür, delikanlıyı çağırmaktadır. O zaman Wolfram onu geçirmekte olduğu ruh buhranlarından tek bir adı söylemekle kurtarır: «Elisabeth!» Venüs; «Onu kaybettim!» diye bağırarak kaybolur **(Weh mir verloren).** Elisabeth acıya dayanamıyarak ölmüştür. Wartburg'dan yola çıkan cenaze alayı yaklaşmaktadır. Tannhaeuser sevgilisinin tabutu geçerken «Elisabeth! Benim için dua et!» diye bağırarak can verir. Yavaş adımlarla ilerliyen genç hacıların ellerindeki değneklerin yeşerdiği görülür. Tanrı bahtsız şövalyeyi affetmiştir.

LOHENGRIN

Üç perdelik romantik opera

İlk oynanış: 28 Ağustos 1850 Weimar.

Başlıca kişiler:

Heinrich der Vogler, Alman kıralı ..... Bas
Friedrich von Telramund, Brabant kontu ..... Bariton
Bir haberci ..... Bas
Ortrud, Telramund'un eşi ..... Mezzosoprano
Elsa von Brabant ..... Soprano
Lohengrin ..... Tenor
Gottfried, kardeşi ..... Sessiz rol

Konunun geçtiği çağ ve yer: 10 uncu yüzyılın ilk yarısında Anvers.

«Kuğulu Şövalye» efsanesi üzerine bir opera bestelemeyi 1839 yılında düşünen Wagner bu fikrini ancak aradan uzun yıllar geçtikten sonra gerçekleştirebilmiştir. Daha önce sahneye koyduğu «Der Fliegende Hollaender» ve «Tannhaeuser»in yorgunluğu üzerine 1846 yılında doktorunun öğüdüyle Bavyera'da Marienbad'a gelen besteci burada boş durmamış, Lohengrin üzerinde çalışmaya koyulmuştur. Eserin üçüncü perdesi 1847 de, birinci ve ikinci perdeleri 1848 de bitmiş, aynı yılın sonlarında orkestralaması tamamlanmıştır. Fakat 1849 da siyasî sebepler yüzünden ikinci defa yurdundan kaçmak zorunda kalan Wagner operayı Weimar'da Franz Liszt'e göndermiş, **«Lohengrin»** Liszt yönetiminde oynanmış, büyük başarı elde etmiştir. Eser bütün Almanyada temsil edildiği halde yurdundan uzakta bulunan besteciye Lohengrin'i görmek ancak 1861 de kısmet olmuştur. 1853 de Liszt'e gönderdiği bir mektupta şöyle yazmıştır: «Lohengrin'i seyretmiyen Alman bir ben kaldım galiba». «Kuğulu Şövalye» hikâyesinin aslı Ortaçağ'a, hattâ fikir yönünden eski Yunan mitolojisine kadar uzanmaktadır. Eserde üç ayrı âlem, üç ayrı kahramanla belirtilmiştir: Gral Ülkesinden gelen Parsifal'in oğlu Lohengrin tanrısal adaleti, kutsallığı ile gökyüzünü, Elsa von Brabant hayalleri. sadakati ve iffetiyle yeryüzünü, Kontes Ortrud kötülük ve şeyta-

netiyle cehennemi. Her kahramanı anlatan «Leitmotiv» ler eserin gidişine paralel olarak çoğalır ve dramın müzik yapısını kurar.

Opera «Gral Motifi» ile giren bir prelüdle başlar. Kemanların ince sesleriyle devam eden parçadan sonra «Elsa'nın Rüyası» ve eserin diğer motifleri duyulur. Prelüdün hatlarını Wagner'in deyişiyle: «Gökten yavaşça yeryüzüne süzülüp gerçekleşen kutsal Gral fikri çizer.»

BİRİNCİ PERDE

Hollândada Scheldt nehri kıyısında bir alan. Alman Kıralı Heinrich tahtında oturmakta, çevresinde Saksonya kişizadeleri ve Brabant kontları yer almış bulunmaktadırlar. Brabant'ların başında Kont Friedrich von Telramund ve karısı Ortrud gözükmektedir. Ortaya çıkan bir teşrifatçı borusunu çalar ve kıralın oraya devlet işlerini görüşmeye geldiğini haberler. Kıral doğrularak şövalyeleri selâmlar, Alman ulusunun Macarlar tarafından tehdit edildiğini, birleşmeleri gerektiğini söyler. Sözleri bitince halk Brabant'ların bir başa ihtiyacı olduğunu, bunu sağlamasını kıraldan rica eder. Kıral Heinrich, Telramund'a durumu anlatmasını emreder. Telramund anlatır; Brabant dükü ölürken biri erkek, diğeri kız olan iki çocuğuna kendisini koruyucu olarak bırakmıştır. Fakat çok haris olan kızı Elsa bir gün erkek kardeşi Gottfied'i ormana götürmüş, oradan yalnız olarak dönmüştür. Elsa'nın kardeş kaatili olduğu sanılmaktadır **(Dank König dir!)** Kıral derhal duruşma yapılmasını ve Elsa'nın sorguya çekilmesini emreder. Teşrifatçı borusunu çalarak cinayetle suçlandırılan Elsa'yı ortaya çağırır. Güzel kız eşliğinde nedimeleri olduğu halde gelir. Kıral, kıza adını ve kendisini yargıç olarak tanıyıp tanımadığını sorar. Kız çok acılıdır. Soruları cevapsız bırakır: «Zavallı kardeşim...» diye mırıldanır, sonra bir rüyadan bahseder; rüyasında bir şövalyenin gelip kendisini bu suçlamadan kurtaracağını görmüştür. Gral motifiyle başlayıp, ortalara doğru Lohengrin motifiyle devam eden bu arya, eserin en sevilen parçalarından biridir **(Einsam in trüben Tagen).** Kıral, Telramund'a bir diyeceği olup olmadığını sorar. Telramund: «Âşığını tanıyalım, onu koruyacak şövalye kimse onunla dövüşmeye hazırım» der. Haberci kıralın emriyle ortaya çıkarak: «Elsa von Brabant için dövüşmek istiyen alana gelsin!» diye bağırır. Kimse gelmemiştir. Elsa mahkûm olacaktır. Bu sırada bir kuğunun çektiği küçük bir kayık gözükür. İçinde bir şövalye vardır. Herkes hayret içindedir, bir mucize olmuştur. Parıltılı zırhları ve başlığıyla kıyıya inen genç, şövalye Lohengrin'dir. Friedrich von Telramund ve kötü kalbli karısı Ortrud dehşet içinde kalmışlardır. Halk bu meçhul şövalyeyi selâmlar, Lohengrin kuğuya teşekkür ederek gönderir **(Nun, sei bedankt mein lieber Schwan).** Sonra masum bir kızı savunmak için geldiğini söyler, Elsa'ya dönerek onu kurtarırsa kendisiyle evlenmeye söz vermesini ister. Ancak bir şartı vardır; kim olduğunu ona hiçbir vakit sormıyacaktır **(Nie sollst du mich befragen).** Elsa söz verir, Lohengrin Telramund'la dövüşmeye hazır olduğunu söyler. Kıralın emriyle

başlayan düello ilk hamlede kontun bozguna uğramasıyla bitmiştir. Lohengrin ona hayatını bağışlar. Kıral Heinrich olaydan çok memnundur, Tanrıya şükreder **(Mein Herr und Gott).** Sahne kıralın, Elsa ve Lohengrin'in de katıldığı kişizadelerin, halkın başarıyı kutlayan korosuyla biter.

İKİNCİ PERDE

Anvers'de sabaha karşı bir şato avlusu. Geride saray ve sağ tarafta büyük katedral gözükmektedir. Friedrich ve karısı Ortrud katedralin merdivenlerine oturmuşlardır. Hain Ortrud çok üzgün olan kocasını avutmaktadır. Henüz yenilmemişlerdir. Kuğunun getirdiği şövalyeyi kimse tanımamaktadır. Bu konuda Elsa'nın tecessüsüsünü uyandırarak kim olduğunu sordurabilirlerse başarı onların olacaktır. Sözleri kin ve nefret doludur. Düet sona ererken sarayın balkonunda Elsa gözükür. Çok mutlu olduğu anlaşılmaktadır. Duygularını tatlı bir monologla açıklar **(Euch lüften, die mein Klagen so traurig oft erfüllt).** Ortrud hemen kocasını savar, Elsa'ya seslenir. İyi kalbli kız cevap verir, aşağıya inerek Ortrud'un yanına gelir. Kötü kadın burada kızın kalbine ilk şüpheyi sokar. Böyle sihirli işlerle uğraşan şövalye ile nasıl evlenecektir. Sabah olmakta, halk ve kişizadeler avluyu doldurmaktadır. Herkes mutlu ve kıvançlıdır. Bir haberci kıralın mesajını okur; Tanrının gönderdiği şövalye Elsa ile evlenecek ve ertesi gün kıralla savaşa gidecektir. Bu sözler yeni bir kıvanç gösterisine sebeb olur. Sahnenin ortasına gelen Telramund tekrar Lohengrin'e meydan okuduğunu bildirir, ertesi günkü savaşta Brabant'ların önderi kendisidir. Bu sırada yanına gelen eşi ona sakin ve dikkatli olmasını öğütler. Kapılar açılır, şahane bir koro duyulur. Ortrud kadınların arasından sıyrılarak Elsa'yı kışkırtmaya çalışmaktadır. Sarayın kapısında Kıral ve Lohengrin gözükürler. Telramund birdenbire atılır ve şövalyeden kim olduğunu söylemesini ister. O bir büyücüdür, esrarlı işlerle uğraşmaktadır **(Den dort im Glanz ich vor mir sehe).** Lohengrin, adını kıral da sorsa söylemiyeceğini bildirir. Bu esnada Telramund Elsa'nın yanına gelmiş, onu şövalyenin bir damla kanını akıtması için kandırmaya çalışmaktadır. Bu kan büyünün bozulmasına yetecektir. Lohengrin atılarak kötü kalbli adamı kovar. Elsa diz çökerek özür diler, onu sevmekte, kendisini ancak onun mutluluğa götürebileceğine inanmaktadır. Başta kıral olmak üzere hepsi katedrale girerken perde iner.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Parlak bir orkestra prelüdünden sonra perde açıldığı zaman gelin odası görülür. Dışarda halk yeni gelin ve güveyi selâmlamakta, düğün alayı ağır bir marş ve koroyla yaklaşmaktadır **(Treulich geführt).** Gelin ve güvey odaya girerler. Kıral genç evlileri öper, sonra herkes çıkar. Wagner'in güzel sayfaları arasında yer alan bir düet başlar **(Das süsse Lied**

verhallt). Fakat biraz sonra Ortrud'un kötü telkinlerinin sonucu görülür. Elsa Lohengrin'e kim olduğunu söylemesini ima eder. Şövalye ünlü aryasıyla cevap verir: «Karanlık ve kötülüklerin değil, iyilik, ışık ve neşenin diyarından geliyorum.» Elsa tekrar sorarken kapı açılır yanında dört arkadaşıyla Telramund gözükür. Bu defa Lohengrin onu acımadan öldürmüştür, arkadaşları diz çökerek af dilerler. Lohengrin çıkarken Elsa'ya kim olduğunu açıklayacağını vadeder. Fakat mutluluğu sona ermiştir. Elsa odaya giren nedimelerinin kolunda hıçkırırken güneş doğmakta, perde inmektedir.

İkinci sahne — Birinci perdedeki dekor. Kıral ve maiyeti girerler. Bu arada askerler Telramund'un cesedini tahtın önüne bırakırlar. Kıral şaşırmıştır. Önde Elsa, ardında Lohengrin yaklaşırlar. Herkes onun savaşa gitmek için hazırlandığını sanmaktadır. Şövalye işlediği cinayetten dolayı yargılanmasını ister ve kim olduğunu açıklar; o Monsalvat'daki Gral şövalyelerinin yanından gelmektedir. Onların başı Parsifal'in oğludur, adı Lohengrin'dir **(In fernem Land).** Sözlerini bitirirken kıral ve şövalyelere savaşa gitmiyeceğini, çünkü artık hiçbir düşmanın Alman memleketine giremiyeceğini söyler. Kuğunun çektiği kayık tekrar gözükür. Şövalye veda ederken Elsa'ya, kardeşi Gottfried'e verilmek üzere, tehlikeye düştüğü anda kendisini çağırması için bir boru, daima muzaffer olması için bir kılıç ve kendisini hatırlamaları için bir yüzük verir. Ortrud yaklaşır ve kuğunun boynundaki zinciri gösterir, şövalye zinciri çıkartır, kuğu silkinir genç bir delikanlı olur. Ortrud'un itiraflarına göre onu bu hale Telramund ve Ortrud'un büyüleri sokmuştur. Lohengrin delikanlıyı göstererek bağırır: «İşte Brabant'ların dükü, işte önderiniz!» **(Seht da den Herzog von Brabant!»).** Elsa bir çığlıkla kardeşi Gottfried'e sarılır. Lohengrin bu defa bir Gral güvercini tarafından çekilen kayıkla uzaklaşmaktadır. Elsa: «Kocam, sevgili eşim...» diye bağırarak cansız yere yığılırken perde kapanır.

TRISTAN UND ISOLDE

Üç perdelik romantik opera

İlk oynanış: 10 Haziran 1865 Münih.

Başlıca kişiler:

Genç bir denizci ..... Tenor
Isolde, İrlandalı bir prenses ..... Soprano
Brangaene, nedimesi ..... Mezzosoprano
Tristan, Bir Cornwall şövalyesi ..... Tenor
Kurvenal ..... Bariton
Melot, Kıral Marke'nin adamı ..... Tenor
Kıral Marke, Cornwall Kıralı ..... Bas
Bir çoban ..... Tenor

Konunun geçtiği çağ ve yer: Ortaçağ. Tristan'ın gemisi, Cornwall ve Bretagne'da Tristan'ın şatosu.

Almanyadan bazı siyasi sebepler yüzünden ikinci defa ayrılan Wagner 1857 yılında İsviçre'de Zürih civarında dostu Wesendonck'un evinde sakin ve rahat bir yuva bulmuştu. Burada kaldığı bir yıl içinde sanatçının arkadaşının karısı Mathilde Wesendonck'la bir aşk hayatı yaşadığı ölümünden sonra meydana çıkmıştır. **«Tristan und Isolde»** gibi eşsiz bir aşk dramının yazılmaya başlanış tarihinin de aynı yıllara rastlamış olması ilgi çekicidir. Bu gerçek Wagner'in eseri bu aşktan esinli olarak yazmış olduğu tezini kuvvetlendirmiştir. Yine bu sıralarda hayranı olduğu filozoflardan Schopenhauer'in «pesimizm»i ve Feuerbach'ın «optimizmi» şair müzikçinin ilhamını kamçılamış, Ortaçağ şairi Gottfried von Strassburg'un eserini bestelemeye sevketmiştir. Eserin ilk temsilini çağın ünlü müzikçilerinden Hans von Bülow yönetmiştir. «Beni en iyi anlıyanlar müziğin beş çizgi üzerine serpiştirilmiş işaretlerden doğduğunu farketmiyen kimselerdir» diyen Wagner bu eski Ortaçağ hikâyesini anlatan şiirini belki en duygulu en içli melodilerle sarmış, yüzyılların belki en üstün aşk şarkısı doğmuştur. «Tristan und Isolde»nin opera çevrelerindeki yankısı ve etkisi daima çok yaygın olmuştur.

Dramın «iksir» ve «istek» gibi başlıca motifleriyle örülmüş olan prelüdü bestecinin en güzel sayfaları arasındadır.

BİRİNCİ PERDE

İrlanda sahillerinde ilerleyen bir Viking gemisinin güvertesi. Isolde'nin otağı güvertenin büyük bir kısmını kaplamakta, uzaktan bir denizcinin sevgilisine özleyişini belirten şarkısı duyulmaktadır. Isolde solgun ve kötümserdir. Güzel kız Cornwall Kıralı Marke'ye gelin gitmekte, içindeki garip bir duygunun etkisiyle bunu hiç de istememektedir. Brangaene'ye daha kaç günlük yolları kaldığını sorar. Kısa süre sonra ulaşacaklardır. Isolde oraya gitmektense bir fırtınanın çıkıp gemiyi parçalamasını tercih etmekte, ölümün onun için daha iyi olacağını söylemektedir. Perde aralandığı zaman etrafında gemiciler olduğu halde dümen başında Tristan gözükür. Kıral Marke'nin yeğeni olan delikanlı seyahati boyunca genç kıza eşlik etmiştir. Isolde kahramanı evvelden tanımakta ve ona karşı büyük bir kin beslemektedir. Tristan kızın eski nişanlısı Morold'u öldürmüş, kendisi de ağır yaralanmıştır. Isolde her şeye rağmen delikanlının yaralarına bakmış, iyileşmesi için çalışmıştır. Şimdi kaderin garip bir cilvesi olarak yine onunla beraberdir, üstelik kininin yavaş yavaş aşka döndüğünü hissetmektedir. Nedimesini delikanlıya göndererek çağırtır. Brangaene güvertede, Kurvenal'ın yanında denizi seyretmekte olan Tristan'a hanımının isteğini bildirir. Delikanlı geminin yaklaştığını söylerken Kurvenal efendisinin bir kadının emriyle iş görecek adam olmadığını, onun Morold'un, haksız yere vergi toplamaya gelen bu İrlandalı kişizadenin başını kesip yurduna gönderiverdiğini anlatır. Brangaene otağa dönerek durumu bildirir. Isolde kin ve aşk arasında bocalayarak nedimesine annesinin kendisine verdiği «Ölüm içkisi»ni hazırlamasını emreder. Hem kendi içecek hem de Tristan'a içirecektir. Brangaene dehşet içinde kalmıştır. Hanımının emrini dinler, içkiyi kaba koyar. Bu sırada Kurvenal girerek kıyıya yaklaştıklarını, hazırlanmaları gerektiğini söyler. Isolde Tristan'ı göndermesini emreder, ona yol arkadaşlığı için teşekkür edecektir. Delikanlı kısa süre sonra otağın kapısındadır, kıza ne istediğini sorar **(Begehrt, Herrin, was ihr wünscht?).** Isolde ona şövalyelik ilkelerine göre eski düşmanlıklarını unutmalarını, dostlukları için içmelerini teklif etmektedir. Dışardan gemicilerin sesi yankılanır, kıyı görünmüştür. Kız kabı delikanlıya uzatarak içmesini ister, sonra kendisi de kalanı bitirir. İki sevgili rüyaya benzeyen bir sahnede birleşmişlerdir. Kadın ebedî aşkını anlatmakta, delikanlı Kıral Marke'nin eşliğini nasıl kabul ettiğini sorarak sitem etmektedir. İki sevgili derin bakışlarla birbirlerini süzerek ölümü beklemektedirler. Timpaninin karanlık tremoloları eşliğinde orkestradan «istek» motifi yükselir, sevgililerin gözleri «ölüm» veya «aşk»la parlamaktadır. Tristan: «Ah! Isoldem!...» diyerek ilerler, dudakları coşkun bir ihtirasla birleşir. Dünyayı unutmuşlardır. Gemicilerin ve kıyıdaki askerlerin haykırışlarıyla kendilerine gelirler: «Yaşasın Kıral Marke!» Gemi Cornwall'e gelmiştir. İçeri Brangaene girer, Isol-

de ona verdiği zehirin etki yapmadığını söyliyerek sebebini sorar. Nedime gerçeği açıklar; o gençlere zehir değil aşk iksiri vermiştir.

İKİNCİ PERDE

Cornwall sarayında Isolde'ye ait pavyonun önü. Mehtaplı bir yaz gecesi. Uzaktan av borularının sesleri gelmektedir. Kıral Marke şövalye Melot ile gece avına hazırlanmaktadır. Korno sesleri uzaklaşır. Isolde sevgilisini, Tristàn'ı beklemektedir. Kemanların sakin titreşimleri, aşkla dolu yaz gecesinin büyüleyici havasını doldurmaktadır. Brangaene nöbet kulesine doğru ilerler, delikanlı gözükmüştür. Tristan ve Isolde birbirlerine kavuşurlar. Önce ikisi de susar, sonra yavaşça başlıyan ve gittikçe coşan şarkılarıyla duygularını anlatırlar **(O sink hernieder, Nacht der Liebe).** Uzaktan Brangaene'nin sesi duyulmaktadır, Tristan ve Isolde başladıkları gibi yine yavaşça rüyalarından uyanırlar. Yakıcı, mestedici, acılı şarkıları sona ermiştir. Kenardan bir anda Kurvenal'in sesi yükselir: «Kendini koru Tristan!» Kıral Marke dönmüş ve iki sadakatsiz insanın önünde durmuştur; karısı ve yeğeni. Isolde'yi gizli ve derin bir aşkla seven Melot kılıcını çekmiş, Tristan'a saldırmaya hazırlanmıştır. Tristan sorulan soruları cevapsız bırakarak Isolde'ye döner, düetteki temalar bir daha duyulur, Kıral Marke acı bir konuşmayla üzüntüsünü anlatır. Bu müthiş ihanetin derin tepkileri sesinde yansımaktadır **(Der öde Tag, zum letzten Mal).** Delikanlı mırıldanarak konuşur; ölümü seçmiştir. Sevgilisini alnından öper, sonra eski dostu Melot'ya doğru yürür, silâhını atar, kendisini artık düşmanı olan şövalyenin kılıcına terkeder.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Wagner bu perdede orkestrada büyük bir ustalıkla kullanmış, gamlı Tristan'ın maddi ve mânevi acılarını onunla belirtmiştir. Prelüdden sonra kahraman Bretagne'daki Kareol şatosunda ağır yaralı olarak görülür. Kendisine emektar Kurvenal bakmaktadır. Tristan'ın sadık adamı Isolde'ye gelmesi için haber göndermiş, bir çobana eğer gemi yaklaşırsa kavalıyla işaret vermesini tembih etmiştir. Kurvenal odaya girer. Tristan henüz yaşamaktadır, ona bu gücü veren şeyin iksirden doğan müthiş bir istek olduğuna şüphe yoktur. Orkestra sanki o ana kadar geçenleri tekrarlamakta, Tristan geminin hayaliyle sayıklamaktadır: «Kurvenal gelen gemiyi görmüyor musun?» Kurvenal acıyla cevap verir: «Hayır, daha görünürlerde yok!» Delikanlı mecalsiz tekrar dalar, sonra uyanarak içtiği iksire lânet eder. Bütün sayıklamaları gemi ve Isolde üzerinedir. Bir an çobanın üzüntülü melodiler duyulan kavalından kıvançlı sesler yükselmeye başlar, gemi gelmiştir. Tristan Kurvenal'i kıyıya yollar sonra sürünerek kapıya gider, yarasındaki sargıları çözer. Isolde'nin sesi duyulur. Kız acıyla inleyen sevgilisine sarılırken Tristan son nefesini verir. İkinci bir gemi Kıral Marke'yi getirmiştir. Tristan'ın ölümüyle hırsından deliye dönen Kurvenal şövalye Melot'ya kılıcını saplar.

Isolde kıralın gemisiyle gelen Brangaene'nin anlattıklarını işitmez bile. Brangaene Kırala hikâyeyi anlatmış ve aşk iksirini iki gence kendisinin verdiğini itiraf etmiştir. Kıral Marke her ikisini de affetmiş, onları birleştirmek üzere gelmiştir. Fakat onların aşkı iksirin değil kaderin bir sonucudur. İçeri Kıral Marke girer, her taraf ölülerle doludur (**Todt denn alles, Alles todt**). Isolde rüyada gibidir. «Onun tebessümü gibi yumuşak ve tatlı.» sözleriyle başlayan şarkısı gittikçe yükselerek devam eder (**Mild und leise wie er laechelt**) (**Liebestod**). Geçmişi ve geleceği sayıklamaktadır. «İstek» ve «aşk» motifleri bu şarkıyı ören başlıca ses malzemesidir. Her ikisi de Tristan motifi üzerinde birleşirler. Isolde gittikçe yavaşlıyan şarkısıyla ağır ağır yere, sevgilisinin yanına düşerken ruhu onunkine doğru yükselir. Kıral Marke iki bahtsız insanı takdis ederken perde ağır ağır iner.

DIE MEISTERSINGER VON NÜRNBERG

(Nürnbergli Usta Şarkıcılar)

Üç perdelik gülünçlü opera

İlk oynanış: 21 Haziran 1868.

Başlıca kişiler:

Eva, Veit Pogner'in kızı		Soprano
Walther von Stolzing, Frank şövalyesi		Tenor
Magdalene, Eva'nın dadısı		Mezzosoprano
David, Sachs'ın öğrencisi		Tenor
Hans Sachs, ayakkabıcı		Bas
Veit Pogner, kuyumcu		Bas
Sixtus Beckmesser, kâtip		Bas
Kunz Vogelgesang, kürkçü		Tenor
Fritz Kothner, ekmekçi	**Şarkıcı ustalar**	Bas
Hermann Ortel, sabuncu		Bas
Balthasar Zorn, kalaycı		Tenor
Konrad Nachtigal, madenci		Bas
Augustin Moser, terzi		Tenor
Ulrich Eisslinger, baharatçı		Tenor
Hans Foltz, kurşuncu		Bas
Hans Schwarz, çorapçı		Bas
Bir bekçi		Bas

Konunun geçtiği çağ ve yer: 16 ncı yüzyıl ortalarında Nürnberg.

Wagner «Das Rheingold» ve «Die Walküre»yi tamamladıktan sonra Nibelungen çalışmalarına ara vermiş, daha az yorucu olan diğer iki eserine «Tristan und Isolde» ve **«Die Meistersinger von Nürnberg»**e başlamıştır. İkinci operayı diğer sahne eserleri arasında karanlık bir âleme doğan güneşe benzetirler. Wagner eserin ana fikrini 1845 den itibaren düşünmeye başlamış, sonra bölüm bölüm bestelemeye çalışmıştır. Konuyu 16 ncı yüzyıl Alman

sanatının âdet ve geleneklerinden almış, eserine kahraman olarak doğrudan doğruya halkı seçmiştir. Operanın en önemli siması olan Hans Sachs müzik tarihinde yeri olan ünlü bir Meistersinger olup halkın sembolüdür.

Meistersinger'ler Ortaçağ Avrupasının müzik hayatında büyük rolü olan kimselerdi. Her şehirde birlikler kurmuşlar aralarına girecek olanları çok çetin sınavlardan sonra seçmişlerdir. Türlü konular üzerine şarkı yapıp söylemek kolay bir iş değildi. Birtakım kabiliyet ve meziyetler isteyen bu güç sanatı başarabilen kimseler halk arasında geniş sevgi görürlerdi. Meistersinger'ler sanatlarını zevk için amatörce yaparlardı. Hepsi iş güç sahibi kimselerdi. Nitekim Hans Sachs'da kunduracıydı. İşte Wagner bu halk şairlerinin hayatından bazı sahneler almış, üstün hayal gücüyle işleyerek çok önemli bir eser bırakmıştır.

Opera, konserlerde de sık sık yer alan pek sevilmiş tantanalı bir prelüdle başlar. Bu prelüd ilk defa operanın ilk temsilinden altı yıl evvel Leipzig'de bir konserde çalınmıştır. Başta büyük «Meistersinger» motifi duyulur. Bunu eserdeki bazı şarkılardan alınmış temalar izler. Parça ritmik buluşlarla süslenir ve bir tören havası içinde biter.

BİRİNCİ PERDE

Nürnberg'de St. Katherin kilisesinin içi. Büyük bir koro duayı terennüm etmekte, halk derin saygıyla dinlemektedir **(Da zu Dir der Heiland kam).** Beri yanda şövalye von Stolzing ile dadısının yanında duaya katılan kuyumcunun kızı Eva birbirlerini derin anlamlı bakışlarla süzmektedirler. Dua bitince delikanlı kıza yaklaşır, Eva kendisine eşlik eden dadısını içerde mendilini unuttuğunu söyleyerek uzaklaştırır. Yalnız kalan iki genç birbirlerine açılırlar. Delikanlı kıza evlenme teklif etmektedir. Geriye dönen dadı durumu anlamıştır. Eva evleneceği adamın biraz sonra yapılacak olan «Usta Şarkıcı Yarışması»na katılarak kazanması gerektiğini söyler. Delikanlı uzaklaşır. Dadı Tanrıya kendisine ressam Dürer'in «David» portresi gibi bir eş vermesi için nasıl yalvardığını anlatmaktadır. Bu esnada yaklaşan David, Magdalene'ye kendisinin mi bahis konusu olduğunu sorar, sonra yarışma için nasıl hazırlık yapıldığını açıklar. Magdalene Walther'e yaklaşmış, kızla evlenmek istiyorsa yarışmaya katılmasını öğütlemektedir. Delikanlı Eva'dan akşam için bir randevu koparır. Eva ve Magdalene çıkarlarken öğrenciler kiliseye dalarak tribünleri hazırlamaya koyulurlar. Walther David'in yanına gelip yarışmanın kurallarını sorar. David anlatır; Hem müzikçi hem de şair olması, bütün bunlardan başka moral niteliklere sahip bulunması şarttır. İşlerini bitiren öğrenciler dansedip şarkı söylerlerken kuyumcu Pogner ve şehir kâtibi Beckmesser yaklaşırlar. Wagner eserin bestelenişinin üçüncü kademesinde çağının ünlü müzik tenkitçisi Hanslick'i tanımıştır. Hanslick, Viyana'da Wagner'e karşıt olanların başında gelenlerdendi. Büyük sanatçı bir muziplik yapmış, Hanslick'i bu operada Beckmesser tipinde karikatürize etmiştir. Pogner yapılacak olan Meistersinger yarışmasında kazanacak ola-

na kızı Eva'yı ve mallarını verecektir **(Das schöne Fest).** Beckmesser kazanacağından emindir. Fakat yakışıklı şövalyeyi gözü tutmamıştır. Bütün şarkıcı ustalar toplanmışlardır. Ekmekçi Kothner yoklamayı yaptıktan sonra söz alan Hans Sachs arkadaşı Pogner'in açıklamasına karşı koyarak eşinin seçiminde Eva'ya da söz hakkı tanınmasını ister. Fakat kültür ve sanat'dan başka birşey düşünmeyen Pogner'in kararı kesindir ve bu karar çoğunlukla kabul edilir. Stolzing ortaya çıkarak yarışmaya katılacağını bildirir, gayet melodik bir parça söyler. Dediğine göre Alman sanatını incelemiş, gezginci şarkıcı Walter von der Vogelweide'nin kitaplarından çok şeyler öğrenmiştir **(Am stillen Herd).** Beckmesser delikanlıyı şiddetle tenkit edince yeni bir parça söylemesi istenir. Şövalye aşk ve tabiattan bahseden şarkısına başlar **(Fanget an! So rief der Lenz in den Wald).** Beckmesser, von Stolzing'in yaptığı hataları tebeşirle işaretlemektedir, şarkı bitince tekrar tenkit eder. Sözde Walther kuralları bilmemektedir. Halbuki şövalye beklenmeyen bir ustalıkla şarkısını söylemiştir. Hans Sachs söz alarak hataların pek önemli olmadığını iddia ederse de dinletemez. Usta şarkıcılar ve öğrenciler gülerek, tartışarak dağılırlar. Walther üzgün ve kızgın bir tavırla kiliseden çıkar. Yalnız Hans Sachs hâlâ oturmaktadır. Delikanlıyı beğenmiştir. Öğrenciler geleneğe göre yarışmacıların iskemlesini götürürlerken perde iner **(Glück auf zum Meistersinger).**

İKİNCİ PERDE

Orkestrada «gece bekçisi motifi» ve «kunduracı şarkısı»nın melodileri duyulurken açılır. Bütün perde romantikleri hayran bırakan zarif bir gece müziği ile süslüdür. Parlak bir yaz gecesi ay ışığı Nürnberg'de bir sokağı aydınlatmaktadır. Öğrenciler ve bu arada David neş'eyle şarkı söylemektedirler. Sağda Pogner'in evi görünmektedir. Magdalene elinde bir sepetle çıkar ve Stolzing'in gündüzki yarışmada ne yaptığını söylemesi için sepetteki yiyecekleri David'e verir. David delikanlının başarı kazanamadığını bildirir. Öğrenciler dansa koyulmuşlardır. Hans Sachs gözükür, David'i dükkânına gönderir, herkes dağılmış sokak sakinleşmiştir. Bu sırada Pogner ve kızı Eva gelirler. Pogner düşüncelidir. Karşıda, dükkânında çalışmakta olan Hans Sachs'la konuşup konuşmamakta tereddüt etmektedir. Evine girerken Magdalene Eva'ya yaklaşır ve Walther'in aldığı sonucu kulağına fısıldar. Kız Hans Sach'a akıl danışacaktır. Sahs'ın canı sıkılmaktadır, çalışmak istemez. Bir monologa başlar **(Wie duftet doch der Flieder).** Parça Stolzing'in şarkısından esinlidir, melodisi hep aklındadır, şövalyeden hoşlanmıştır. Eva gelir, kunduracı kızın duygularını anlamak ve ölçmek için kasden şövalyenin aleyhinde konuşmaya başlar. Eva sinirlenerek gider. Her ikisi arasındaki düet sayısız güzel motiflerle doludur **(Gut'n Abend, Meister).** İhtiyar kunduracı dükkânına girerken Magdalene gelerek Eva'ya Beckmesser'in o gece bir serenad yapacağını, bunun ertesi gün düzenlenecek olan yarışma için bestelediği şarkı olduğunu bildirir. Dadı uzaklaşırken Walther gözükmüştür. Her iki genç kaçmaya karar verirler. Bu sırada geçen bekçi saatin on olduğunu, artık kim-

senin sokağa çıkamıyacağını hatırlatır. Eva evine girer, dadısının kılığında çıkar. İki sevgilinin konuşmalarını Sachs duymuştur. Ağacın altında buluşan sevgililerin kaçmamaları için ışığı açar, sonra tezgâhını dışarı çıkartarak orada çalışmaya koyulur. Beckmesser gelerek Eva'ya evi önünde bir serenad yapmak ister fakat bu sırada Sachs Havva'nın Cennetten çıkarılmasını anlatan bir şarkıya başlar. Beckmesser fena halde kızarak ondan serenadını yapmasına imkân vermesini ister. Sachs kabul eder, Beckmesser'in yapacağı her hatada tamir etmekte olduğu ayakkabıya bir çivi çakacağını bildirir. Beckmesser serenadına başlar **(Den Tag seh' ich erscheinen).** Fakat o kadar çok hata yapar ki, daha serenad bitmeden ayakkabı tamir edilmiştir. Her ikisi kavgaya başlarlar. Sachs bir şarkının da ayakkabı gibi olması gerektiğini, sağlam ve güzel bir izlenim bırakmasının şart olduğunu savunmakta, Beckmesser'in serenadını Eva'nın kılığında pencerede oturmakta olan sevgilisi Magdalene'ye yaptığını sanan David bağırıp çağırmaktadır. Gürültü üzerine bütün komşular sokağa fırlamış, kavgacıları ayırmaya koyulmuşlardır. Bekçinin borusu duyulur. Sachs kolundan tutarak Walther'i dükkânına alır, Pogner dadı zannettiği kızını eve sokar. David Beckmesser'i Magdalene'ye serenad yapıyor zannıyla bir temiz döver. Bütün sokak boşalır. Bekçi geldiği zaman ortalıkta kimse kalmamıştır, bir şarkı tutturur ve uzaklaşır.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Sabah Sachs'ın dükkânının içi. Kunduracı kitap okumaktadır. David gelerek konuşmaya başlar. Sachs delikanlıyı işine gönderir, kitaptan başını kaldırarak felsefi düşüncelere dalar. «Deliler, her yer delilerle dolu.» **(Wahn! Wahn! Überall Wahn!)** sözleriyle başlayan monologunu söyler. Şarkı bitince Walther gözükür, Sachs'a gördüğü iyi rüyadan bahseder ve sonra yarışmada sunacağı armağan şarkısını söylemeye başlar. Sachs parçanın bazı bölümlerini düzeltir. Walther ikinci bir şarkıyla sevgilisinin hayalini nasıl gördüğünü anlatır **(Abendlich glühend).** Her ikisi çıkınca Beckmesser girer, masada Sachs'ın not ettiği Walther'in şarkısının notasını pek beğenerek alır. Kunduracı bunu görür, ona bu şarkıyı zaten kendisi için bestelediğini söyler. Beckmesser kıvanç içinde çıkıp gider. Eva merdivenlerden inerek Sachs'a yaptığı ayakkabının ayağını sıktığını bildirir. Fakat bu bir bahanedir. O anda Walther de gözükür, Sachs delikanlıyı kucaklar. Eva, kunduracının Walther'e olan yakınlığından çok memnundur. Ona eğer sevdiği biri bulunmasa kendisiyle evlenmeyi düşündüğünü açıklar. Sachs «Tristan und Isole» hikâyesini hatırlatarak Tristan olamıyacağını, ancak Kıral Marke'nin ödevini yapabileceğini açıklar. İçeri Magdalene ve David girmişlerdir. Hepsi de gelecekteki mutluluklarının kıvancı içindedirler. Orkestra bu tatlı anı çizerken perde iner.

İkinci sahne — Nürnberg surları dışındaki yarışma alanı. Her taraf bayraklarla donatılmıştır. Kalabalık çayıra dolarken beri yanda öğrenciler şarkı söyliyerek dansetmektedirler. Meistersingerler de halkın sevgi gösterisi ara-

sında sahneye gelirler. Sachs selâmlanır. Yarışmacılar arasındaki Beckmesser zaferden emindir. Fakat güfte ve bestesini Walther'in yazdığı serenadı söylerken gülüşmeler başlar, şaşırır, sözleri unutur, notayı Hans Sachs'ın yüzüne fırlatıp alanı hırsla terkederken ortaya Walther gelir ve «Armağan Şarkısı»nı söyler **(Morgenlich leuchtend im rosigen Schein).** Şövalye büyük başarı kazanmıştır. Halk onu Eva'nın önüne götürür, Eva gencin başına «Usta şarkıcılık tacı»nı koyar. Stolzing Pogner'in verdiği ustalık zincirini bir gün evvelki olayı hatırlayarak kabul etmez. Fakat Sachs ondan «Usta şarkıcılığı» küçük görmemesini ister, sonra bir konuşmayla her ulusun sanata muhtaç olduğunu, bir ulusu ancak sanatçının yaşatabileceğini söyler **(Verachtet mir die Meister nicht).** Eva tacı Sachs'ın başına, Pogner ise ustalık zincirini Walther'in boynuna takar, opera coşkun gösterilerle mutlu bir hava içinde biter **(Heil Sachs!).**

DER RING DES NIBELUNGEN - NİBELUNGEN YÜZÜĞÜ

(Der Ring des Nibelungen) adlı dört operalık dizinin ilki «Das Rheingold» efsanenin önsözüdür. Geriye kalan üç opera dizinin asıl bölümleridir: «Die Walküre», «Siegfried», ve «Die Götterdaemmerung». Besteci bu dört eseri düşünmeye başladığı günlerden ancak 28 yıl sonra tamamlayabilmiştir. Wagner ona bu fikri aşılayan eserlerle genç yaşta Dresden'de orkestra yöneticisi olduğu yıllarda ilgilenmiştir. Bu eserler eski İskandinav, Alman ve İzlanda efsaneleriydi. Bunların konu ve anlamı besteciyi harekete geçirmiş, «Siegfried'in Ölümü» isimli şiirini yazmıştır. Önceleri bütün efsaneyi bir tek büyük operada birleştirmeyi düşünmüş, daha sonraları metni dört ayrı sahne eseri halinde düzenleyerek 1853 te tamamlamıştır. Müziğe gelince, Wagner **«Das Rheingold»** u 1853 - 1854, **«Die Walküre»** yi 1854 - 1856 yılları arasından bestelemiş, 1857 de **«Siegfried»** in birinci perdesini müziklendirmiş, Nibelungen çalışmaları 1864 yılına kadar yedi yıl kesintiye uğramıştır. Buna sebep, eserlerin sahneye konmalarındaki güçlüklerdi. Wagner bu arada hafif ve nisbeten kısa iki operasını, «Tristan und Isolde» ve «Die Meistersinger» i bestelemiştir. 1864 yılında talih sanatçının yüzüne gülmüş, aynı yıl kendisine hayran olan Bavyera Kıralı İkinci Ludwig tarafından çağırılmış, yalnız kendi eserlerinin temsili için yaptırmayı düşündüğü bir tiyatro binasının projesi yolunda imkânlara kavuşmuştur. Bayreuth şehrindeki festival binasının temel atımı ona gayret vermiş, 1869 da «Siegfried» i, 1872 de «Die Götterdaemmarung» u tamamlamıştır. «Das Rheingold» ve «Die Walküre» daha önce kıralın isteği üzerine Münih'te oynanmış, «Der Ring des Nibelungen» tam olarak ilk defa Bayreuth'daki ilk festivalde Hans Richter'in yönetiminde 1876 yılı Ağustos ayında temsil edilmiştir. Dünyanın yaratılışı, batışı, güç, kahramanlık ve ihtiras gibi çeşitli insanüstü olaylar ve aynı zamanda insana has özelliklerle işlenen Nibelungen dizisi anlamına ulaşılması kolay olmayan derinlik ve genişlikler gösterir. Bütün bunların müzikle belirtilişindeki zorluk Wagner gibi üstün kültüre sahip bir dehaya bile büyük sorumluluk yüklüyordu. Besteci bu sebeple bazan felsefeye sarılmış, bazan eski Yunan trajedilerine ve Kuzey Avrupanın uzun kahramanlık efsanelerine başvurmuş, fikir, söz ve müzik gibi duyguları harekete getiren unsurları beraber ve toplu bir etkileme gücü olarak kullanmıştır. Wagner eserdeki motifleri de belirli noktalar çevresinde toplamıştır. «Kahramanlık», «Walhalla»,

«Alberich», «Aşkın harikası» gibi... Ayrıca çok zengin orkestrasında çeşitli çalgı grupları yine belirli fikirlerin hizmetine verilmiştir. «Das Rheingold» da besteci dünyanın yaratılışını apayrı bir şekilde ele almıştır. Efsaneye göre tabiatı meydana getiren dört unsurun eserdeki karşılıkları şunlardır: Su; «Rhein Nehri», Hava; «Tanrıların evi Walhalla» Ateş; «Tanrı Loge», Toprak; «Nibelungenlerin Yuvası Nibelheim.»

DAS RHEINGOLD

(Rhein Altını)

İlk oynanış: 22 Eylül 1869 Münih.

Başlıca kişiler:

Woglinde	**Rhein kızları**	Soprano
Wellgunde		Soprano
Flosshilde		Mezzosoprano
Alberich, Nibelungların Kıralı		Bas
Fricka, Wotan'ın karısı		Mezzosoprano
Wotan, Tanrıların başı		Basbariton
Freia, Fricka'nın kardeşi, Gençlik ve Güzellik Tanrıçası		Soprano
Fasolt	**Devler**	Bas
Fafner		
Froh, Tanrı		Tenor
Donner, Tanrı		Bariton
Loge, Ateş Tanrısı		Tenor
Mime, cüce, Alberich'in kardeşi		Tenor
Erda, Yer Tanrıçası		Alto

Konunun geçtiği çağ ve yer: Efsane çağlarında Almanya.

Eser ünlü prelüdüyle başlar. Yaylı çalgılarda ton değiştirmeden 135 mezûr sürüp giden bu parça Rhein nehrinin sakin akışını, bilinmez derinliklerini anlatır sanki... «Rhein motifi» bütün «Nibelungen» dizisinin ilk hatırlatıcı motifidir. Aynı motif dizinin son eseri olan «Die Götterdaemmerung» un bitiminde geniş rol oynar.

Birinci sahne — Perde açıldığı zaman Rhein nehrinin dibi ve sahnenin üst kısmındaki vahşi kayalarla örülü kıyı görülür. Rhein kızları şarkı söyliyerek yüzmektedirler. Üç kız «Rhein Altını» nın bekçileridir. Nibelungların kıralı cüce Alberich yavaşça gelir, kızları yakalamak ister, onlara aşkını açıklar. Rhein kızları bu şeytan bakışlı çirkin yaratıkla alay etmeye koyulurlar. Bu sırada sarı bir ışık yavaş yavaş «Rhein Altını» nı aydınlatır. Alberich birden-

bire altını görür, ne olduğunu sorar. Kızlar cevap verirler: «Kim bu altından yüzük yapar, parmağına takarsa eşi olmayan bir güce kavuşur. Ancak altın aşktan ebediyen feragat edebilen bir kimsenin malı olabilecektir.» Alberich bir süre büyülenmiş gibi kalır, sonra kızlara duyduğu aşktan vazgeçtiğini söyleyerek kayaya tırmanır, altını alır, kaçmaya koyulur. Kızlar ardından yakınırken seslerine cüce'nin kahkahası cevap verir.

İkinci sahne — Sis dağılırken kayalık bir boğaz görülür. Uzakta, yalçın dağların tepesinde muhteşem bir kale yükselmektedir. Ön plânda tanrıların başı Wotan ve eşi Fricka uyumaktadırlar. Wotan ağır ağır uyanır, kaleye bakar, iki dev Fasolt ve Fafner'in evlerini tamamladığını, «Walhalla»nın muhteşem bir yapı olduğunu söyler. Fricka da uyanarak şimdi bu işin karşılığını devlere ödeme zamanı geldiğini hatırlatır. Wotan «Walhalla»yı yaptırmış, bitince Fasolt ve Fafner'e Tanrıça Freia'yı vereceğini söylemiştir. Fricka kızkardeşinin bu iki korkunç yaratığa bağışlanmasına razı olmamakta, Wotan'ı sonsuz ihtirası ve güce olan sınırsız eğiliminden dolayı lânetlemektedir. Endişe içinde Tanrıça Freia gelir. Kaleyi yapan iki dev Fasolt ve Fafner onu kovalamakta, Freia'nın kardeşleri Tanrı Froh ve Donner ise Tanrıçayı savunmaya çalışmaktadırlar. Devler Wotan'dan kalenin ücretini istemektedirler. Wotan bunu ödeyeceğini, vâdinin kutsal mızrak üzerinde yazılı olduğunu, sözünü tutacağını, ancak biraz beklemelerini, belki daha değerli bir armağana kavuşabileceklerini bildirir. Amacı vakit kazanmaktır. Bu sırada Ateş Tanrısı Loge gelir ve Alberich'in Rhein Altını'nı nasıl bulup ele geçirdiğini, bu altından yapılan yüzüğün ne işe yaradığını anlatır. Devler Loge'yi dikkatle dinlerler ve sonra Tanrıçadan vazgeçtiklerini söyliyerek Wotan'dan kendilerine Rhein Altını'nın verilmesini isterler. Wotan yüzüğün korkunç gücünü düşünerek onlara anlaşmayı hatırlatır, Freia'yı alabileceklerini söyler. Devler Tanrıçayı alıp giderlerken artık yardım edemiyeceklerini anlıyan tanrılar arkalarından bakakalırlar. Loge Wotan'a döner ve davranışının doğru olmadığını, bu yüzden Freia'nın bekçiliğini yaptığı onlara ebediyet sağlayan altın elmanın ağaçtan koptuğunu bildirir. Baştanrı, Loge ile gidip Alberich'den altını almaya karar verir.

Üçüncü sahne — Sis dağılırken cüce Alberich'in yeraltı dünyasının ağzı görülür. Ateş ve duman kaplı cehennemî bir dekor içinde cüce Mime, Alberich'in emriyle sihirli «Tarn» miğferini yapmaktadır. Bu miğferi kim giyerse göze görünmemekte, istediği kılığa girebilmektedir. Fakat onu yapan Mime'nin miğferin bu marifetinden haberi yoktur. Alberich miğferi giyer, kaybolur. Wotan ve Loge girerek Alberich'i beklemeye başlarlar. Cüce döner, iki yabancı zannettiği tanrılara başındaki miğferin marifetlerini söyler, gösteri yaparak korkunç bir sürüngen olur. Tekrar eski kılığına dönünce Loge ona bu defa kurbağa olup olamıyacağını sorar, cüce derhal kurbağa olur. O zaman Wotan ve Loge onu yakalayıp bağlıyarak götürürler.

Dördüncü sahne — Sis dağılırken ikinci sahnenin dekoru görülür. Wotan ve Loge Nibelungların kıralını bağlı olarak getirirler. Alberich bağımsızlığı bahasına altından ve başlıktan vazgeçer. Onun için önemli olan bir eşini

Mime'ye yaptırabileceği başlık değil yüzüktür. Onu ele geçirecek olanlara lânet eder. Wotan Freia'yı kurtarmak için altını sahneye giren devlere verir. Bu sırada bütün bunları gören Tanrıça Erda tanrıları karanlık bir geleceğin beklediğini ve bu olayların hayırlı olmadığını söyler **(Weiche, Wotan, weiche).** Alberich'in lâneti kendisini göstermeye başlar. Yüzük dev Fasolt'un elindedir, halbuki onu Fafner ele geçirmek ister. Devler dövüşürler. Fafner arkadaşını öldürür yüzüğü alır. Wotan sislere karışmış Walhalla'yı göstererek Donner'e bir fırtınayla bulutları dağıtmasını emreder. Donner diğer tanrı Froh'un yardımıyla müthiş bir fırtına koparır, Fafner arkadaşı Fasolt'un cesedini ve yüzüğü alıp uzaklaşırken orkestrada «Gök-Kuşağı» motifi belirmiş, bir ucu Walhalla'da olan muhteşem gökkuşağının diğer ucu tanrıların ayaklarına ulaşarak bir köprü olmuştur. Wotan evlerini selâmlar **(Abendlich strahlt),** sonra Tanrıça Fricka'yı elinden tutarak köprüye yürür. Diğer tanrılar onları izlerken uzaktan altını kaybeden Rhein kızlarının acılı yakarışları duyulur. Wotan Loge'ye dönerek onları susturmasını ister. Loge'nin kızlara seslenişini hepsi kahkahalarla karşılar, orkestrada «Walhalla Motifi» bütün ihtişamıyla gürlerken perde iner.

DIE WALKÜRE

(Valküreler)

Üç perde

İlk oynanış: 26 Ocak 1870 Münih.

Başlıca kişiler:

Siegmund } **Walsunglar. Wotan'ın fâni çocukları** ..... Tenor
Sieglinde } ..... Soprano
Hunding, Sieglinde'nin kocası ..... Bas
Wotan ..... Basbariton
Brünnhilde, Wotan ile Erda'nın kızı, Valkürelerin en büyüğü ..... Soprano
Fricka, Wotan'ın eşi ..... Mezzosoprano

Gerhilde
Ortlinde
Waltraute
Schwertleite
Helmwige
Siegrune
Grimgerde
Rossweise

Wotan'ın Tanrıça Erda'dan olan kızları, Valküreler ..... Soprano, Mezzosoprano ve Kontralto

Konunun geçtiği çağ ve yer: Efsane çağlarında Almanya.

«Das Rheingold» la yaradılış efsanesini anlatan Wagner **«Die Walküre»** de efsaneye insanları da katar. Ona göre Tanrı insandan güçlüdür, fakat insan daima onunla beraberdir. İnsanın girmesiyle ona has duyguların da katıştığı konu şairane fikirlerle eserin profilini çizer. Wotan, Nibelunglar Kıralı Alberich'in yüzüğü tekrar elde etmek için her yola başvuracağını sezmiş, bu uğurda tanrılara bile kötülük yapmaktan çekinmeyeceğini anlamıştır. Walhalla'yı korumak için «Walküre» diye bilinen dokuz kızını savaş alanlarına gidip kahramanlar seçmekle görevlendirmiştir. Bunlara ebedî hayat bağışlayacak, kendilerinin savunmasında kullanacaktır. Beri yanda Faf-

ner korkunç bir dev sürüngen olup sahibi bulunduğu yüzüğü beklemektedir. Wotan yeryüzündeki oğlu Siegmund'un canavarı öldürüp yüzüğü alabileceğini sanmaktadır. Siegmund ve Sieglinde onun «Waelsung» ırkının doğduğu çağlarda bir kadından olan iki çocuğudur.

«Die Walküre» operasının prelüdü cehennemi bir fırtınanın anlatımıdır. «Das Rheingold» daki fırtına motifi trompet, trombon ve tubalarda duyulur.

BİRİNCİ PERDE

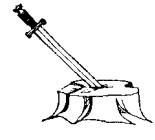
Prelüd devam ederken açılır. Hunding'in kulübesinin içi. Sağda bir ocak yanmakta, ortada bir tahta masa, yerde bir pösteki görülmektedir. Kapı açılır, yaralı ve bitkin bir halde genç Siegmund girer, yere yıkılır, uyumaya başlar. Biraz sonra beliren Sieglinde şaşırır, genç adam gözünü açmış su istemektedir. Bir boynuz içinde uzatılan suyu içtikten sonra kadına kim olduğunu sorar. Kadının adı Sieglinde'dir, Hunding'in karısıdır. Delikanlı düşmanlarıyla savaşa girişmiş, kılıcı kırıldığı için kaçmak zorunda kalmıştır. İki genç arasında bir yakınlaşma başlamış, orkestrada «aşk motifi» belirip kaybolmuştur. Sieglinde ona kımıldamamasını, yarasının iyileşemiyeceğini söyler. Kocası Hunding gözükür, delikanlıyı şüpheyle süzer, yemek yerken hikâyesini öğrenmek ister. Siegmund anlatır: «Adım Wehwald, Waelsung'lara mensubum, annemin adı Waelse idi. Biz biri erkek diğeri kız iki ikiz kardeştik. Bir gün babamla avdan döndüğümüz zaman, evimizin yanmış, annemizin öldürülmüş olduğunu gördük. O gündenberi kızkardeşimin ne olduğunu bilmiyorum. Sonra ormanda babamı kaybettim.» Walhalla motifi duyulur. Siegmund'un babası tanrıların başı Wotandır. Hikâyesine devamla Hunding'in evine gelmeden evvel sevmediği bir adamla evlendirilmek istenen bir kızı savunduğunu, bu yüzden yaralandığını söyler. O gece kalırsa ertesi sabah intikam almak üzere dövüşmeye gidecektir. Siegmund'un dövüşeceği kimselerin Hunding'in akrabaları olduğu anlaşılır. Hunding delikanlıya ertesi günü kendisiyle çarpışacağını bildirir, onu yalnız bırakarak çıkar. Düşünmeye başlayan Siegmund, babasının kendisine bir kılıçtan bahsettiğini hatırlar sonra düşünceleri Sieglinde'nin güzelliğine yönelir (**Ein Schwert verhiess mir der Vater**). Kapı açılır, Sieglinde gelir. Hunding'in içkisine uyku ilâcı koymuştur, korkacak birşey yoktur. Kadın ortadaki ağaç kütüğünü gösterir, orada bir kılıç saplıdır. Anlatır; kendisi de sevmediği bir adamla evlenmiştir. Düğün gecesi gelen bir ihtiyar kılıcı oraya saplamış, onu kim çıkarırsa silâhın ona ait olacağını söylemiştir. Sieglinde kılıcı çıkartacak erkeği beklemektedir. Siegmund kılıcı çeker, çıkartır. Her ikisi heyecanla bakışırlar, sonra birbirlerine geçmişlerini anlatırlar. Onlar Waelsung'ların kanını taşımakta olan iki kardeştir. Delikanlı kılıcın babasına ait olduğunu anlamıştır. Ona «Nothung» adını verir. İki genç birbirlerini tekrar bulmanın kıvancıyla kucaklaşırken perde iner.

İKİNCİ PERDE

Perde açılmadan evvel hareketli bir prelüd duyulur. Bu güzel orkestra parçası Siegmund ve Sieglinde'nin çılgın kaçışlarını anlatmaktadır. «Kaçış» ve «Kılıç» motifleri rol oynar ve ilk defa «Walküre» motifi duyulur. Yalçın kayalar arasında bir geçit. Sahnede savaşçı kılığında göğsünde zırhlı, elinde mızrak ve kalkanı, başında miğferiyle Wotan ve yine aynı kılıkta kızı Brünnhilde vardır. Wotan kızına Siegmund ve Hunding arasındaki savaşta başarıyı Waelsung'lardan Siegmund'a kazandırması için emir verir. Brünnhilde uzaklaşır. Sahneye Fricka girer. Fricka Evlenme Tanrıçasıdır. Karı koca arasında sürüp giden düet bütün «Ring» in en güzel bölümlerinden biridir. Erkek ve kadın zekâsının karşılaşması, sonuçda kadının zaferi, Wotan'ın derin istihzaları ve Fricka'nın mantıkî manevraları üstün motiflerle işlenmiş mısralarda belirir. Wotan, Siegmund'un galebesini istemektedir. Çünkü sonları yaklaşan tanrıları kurtarmak için bir kahramana ihtiyaç vardır. Fricka delikanlının cezalandırılmasına taraftardır. Siegmund, Sieglinde'yi kaçmaya zorlamış, evliliğin kutsallığını bozmuştur. Fakat Siegmund Wotan'ın oğludur, Wotan kılıcı ağacın gövdesinden o çıkarsın, tanrıları korusun diye saplamış, her zaman Waelsung'ları savunmuştur. Herşeye rağmen Fricka galip gelir, Siegmund'un öldürülmesi için söz alır. Tanrıların başı geri dönen Brünnhilde'ye «Das Rheingold» daki hikâyeden başlıyarak bütün olan biteni anlatır ve Siegmund'un öldürülmesini emreder. Kız dehşet içinde babasının ayaklarına kapanır, tanrıların sonu yaklaşmaktadır. Zaten Tanrıça Erda kehanette bulunmuş ve cüce Alberich'in Rhein Altınından yapılan yüzüğü tekrar ele geçirdiği zaman mahvolacaklarını haber vermişti. «Tanrıların Sonu!». Bunu düşünmek bile Wotan'a acı vermektedir. Orkestranın karanlık akorları bu endişeyi belirtir, Wotan emri tekrarlar ve uzaklaşır. Brünnhilde kalbi parçalanmış olarak kalır. İki sevgili Siegmund ve Sieglinde gözükürler. Sieglinde yorgundur, uyuya kalır. Biraz sonra Hunding'in av borusu duyulur. Brünnhilde saklandığı mağaradan çıkar ve Siegmund'a öleceğini söyler **(Siegmund, sieh auf mich).** Ölünce kahramanların ruhlarının barındığı Walhalla'ya gidecektir. Siegmund kardeşi ve sevgilisi Sieglinde'nin de gelip gelmiyeceğini sorar, gelmiyeceğini öğrenince dövüşmeye karar verir. Fakat Brünnhilde ona daima yardım eden kimsenin artık yararlı olamıyacağını söyler. Bu sırada Hunding'in borusu tekrar yakından duyulur. Siegmund kılıcını çekerek hücum eder. Uyanan Sieglinde iki adam arasındaki mücadeleyi korkuyla seyretmektedir. Brünnhilde kalkanıyla Siegmund'u korurken Wotan gelip mızrağını savurur, mızrak delikanlının elindeki kılıcı parçalar, Hunding silâhsız Siegmund'u öldürür. Bütün orkestrada Wotan'ın Fricka'ya verdiği sözü belirten motif duyulur. Baş Tanrı Hunding'e seslenir: «Git defol! Fricka'nın önünde diz çök! Ona şükret, uşak adam. Defol!» Sonra Hunding'i bir el hareketiyle cansız yere yıkar. Brünnhilde kırık kılıcı ve mahvolmuş Sieglinde'yi alarak kaçar. Wotan onları izlerken perde iner.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Yalçın, sarp Walküre kayalıkları gürleyen prelüdle beraber sahnede belirir. Wotan'ın savaşçı kızlarından dördü uçan atlarıyla yaklaşırlar. Gökgürültüleri sahneyi titretmektedir. Orkestranın bütün çalgıları «Walküre» ve «At Üzerinde Gidiş» motifleriyle çınlarken dört kız daha gözükür. Tümü çığlıklarla uçuşmaktadır. Bu sırada atıyla yorgun ve bitkin Brünnhilde gelir. Olanları kardeşlerine anlatır, onlardan yanındaki Sieglinde için yardım ister. Kızlar babalarından korktukları için bunu kabul etmezler. Sieglinde ise ölümü istemektedir. Brünnhilde kırık kılıcı ona verir, bir çocuk doğuracağını, bu çocuğun eşsiz bir kahraman olacağını söyler, ismini de «Siegfried» koymasını tembihler, sonra Sieglinde'yi dev Fafner'in bulunduğu ormana yollar. Gökgürültüleri arasında Wotan gözükür. Brünnhilde hemen kardeşlerinin arasına saklanır. Wotan emrini dinlemeyen kızına lânetler savurmaktadır. Sonra yargısını bildirir; gerçek bir kahraman uyandırıncaya kadar Walküre kayalıkları üzerinde uyuyacaktır. Brünnhilde ve diğer kızlar af dilerler. Wotan'ın kararı kesindir. Brünnhilde'ye yardım ederlerse aynı âkıbete uğrayacaklardır. Hepsi korkarak çekilirler. Baba kız yalnız kalmışlardır. Brünnhilde, Wotan'a işlediği kabahatin onun tarafından da istenen birşey olduğunu, Sieglinde'nin bir çocuk, daha doğrusu tanrıları koruyacak bir kahraman doğuracağını söyler. Wotan üzgündür fakat kararından dönmez. Uyuduğu yerin etrafı alevle çevrilecek, böylece kızı ancak gerçek bir kahramanın uyandırması mümkün olacaktır. Wotan kızını öper, veda eder **(Leb' wohl! du kühnes, herrliches Kind!)**. Brünnhilde babasının kolları arasında uyur. Baba onu kalkanıyla örter, Ateş Tanrısı Loge'yi çağırır, mızrağını kayaya saplar, sonra: «Mızrağımdan korkan ateşi geçemesin!» diye bağırır, muhteşem «Ateş Sihri» müziğiyle alevler Brünnhilde'nin uyuduğu kayalığın etrafında yükselirken perde kapanır.

SIEGFRIED

Üç perde

İlk oynanış: 16 Ağustos 1876 Bayreuth.

Başlıca kişiler:

Mime ..... Tenor
Siegfried ..... Tenor
Yolcu (Wotan) ..... Basbariton
Alberich ..... Bariton
Fafner, dev sürüngen ..... Bas
Kuş ..... Soprano
Erda, Yer Tanrıçası ..... Kontrolto
Brünnhilde ..... Soprano

Konunun geçtiği çağ ve yer: Efsane çağlarında Almanya.

«Der Ring des Nibelungen - Nibelungen Yüzüğü»nü bazı uzmanlar ve Wagner biyografları dört bölümlü senfoniye benzetirler. Onlara göre «Das Rheingold» bu senfonide hızlı, «Die Walküre» yavaş kısımları, **«Siegfried»** ise hafif ve hareketli atmosferiyle «scherzo»yu karşılamaktadır. Bestecinin tabiata olan hayranlığı, tabiatın etkileri, eserde bütün incelikleriyle görülür. Özellikle sık ağaçlı karanlık ormanlar müzik yoluyle dile gelerek derinliklerinde gizli esrarı anlatırlar. Eserde «Ring» dizisinin başlıca karakteri ilk defa belirir. Siegmund ve Sieglinde'nin oğlu Siegfried cüce Mime tarafından ormanda bulunmuş, mağarasına götürülmüştür.

«Siegfried» operası esrarlı kısa bir prelüdle başlar. Sırayla «Mime», «Sürüngen», «Demirci», «Nibelungen Yüzüğü» ve «Kılıç» motifleri duyulur. Bunlar eserde önemli rol oynayacak olan cüce Mime'nin gayeleri çevresinde fikir verir.

BİRİNCİ PERDE

Cüce Mime'nin mağarasının ağzı. Solda alabildiğine büyük bir orman uzanmakta, Mime ocakta kızdırdığı demiri örste döğerek kılıç yapmaktadır. Ama-

cı sihirli «Tarn» miğferi sayesinde sürüngen şekline giren Dev Fafner'in muhafaza ettiği yüzüğü ele geçirmektedir. Bu önemli işi de ancak Siegfried'in başaracağına inanmaktadır. Ormandan bir boru sesi duyulur. Biraz sonra yakaladığı bir ayı ile genç Siegfried gelir ve Mime'nin yeni yapmış olduğu kılıcı bir vuruşta parçalar. Kendisine daha sağlam bir silâh lâzımdır. Mime üzülmüştür, ona niçin böyle yaptığını sorar. Siegfried cüceden artık kendisinin kim olduğunu söylemesini ister. O zaman Mime Sieglinde'den bahse koyulur. Kadını ormanda bularak mağarasına getirmiş, Sieglinde delikanlıyı doğurduktan sonra ölmüş, çocuğa Mime bakmış, büyütmüştür. Siegfried ondan delil ister. Mime Siegmund'un Hunding'le dövüşürken Wotan tarafından kırılan kılıcının parçalarını gösterir. Delikanlı kıvançla silâhı alır ve cüceye tamir edip edemiyeceğini sorar, sonra ormana doğru uzaklaşır. Mime kılıcı tamire koyulduğu sırada sırtında pelerini, elinde âsasıyla bir yolcu girmiştir. Mime yolcuya oradan uzaklaşmasını söyler. Yolcu kendisinin akıl dağıttığını, inanmazsa istediği soruyu sormasını teklif eder. Mime kabul ederek sorar: «Yer altında kimler vardır?» Yolcu cevap verir: «Niebelunglar. Kıralları Alberich Rhein altınını çaldı, onun gücüyle Dünyayı elde etmek istiyordu.» Mime ikinci soruyu sorar: «Yer yüzünde kimler oturur?» Yolcu: «Yüzüğe sahip olan korkunç sürüngen kılığındaki dev Fafner.» Mime üçüncü soruya geçer: «Bulutların üzerinde kimler vardır?» Yolcu: «Başlarında Wotan olduğu halde tanrılar.» Bu defa soru sırası yolcudadır. Cüceye Tanrı Wotan'ın en sevdiği kabilenin hangisi olduğunu sorar, cüce: «Waelsung'lar» cevabını verir. Bu defa Dev Fafner'i öldürecek kılıcın hangisi olduğunu sorar, cüce, Wotan tarafından kırılan kılıç yani «Nothung» olduğunu bildirir. Son olarak bunu kimin tamir edebileceğini sorunca Mime cevap vermez. O zaman yolcu bunu ancak korku bilmeyen bir kimsenin tamir edebileceğini söyler. Bu sırada gök gürültüleri duyulur, yolcu kaybolmuştur. Siegfried dönünce Mime'ye kılıcı ne yaptığını sorar. Bütün düşüncesi «Nothung» yani kırık kılıçtadır. Mime onun korku bilmeyen bir kimse tarafından tamir edileceğini söyler. Siegfried kılıcı tamire karar vermiştir. Çeliği örste döğerken bir yandan da ünlü demirci şarkısını söyler **(Nothung! Nothung! Neidliches Schwert).** Mime bu sırada Siegfired'i öldürmek üzere zehir hazırlamakla meşguldür. Delikanlı devi öldürdükten sonra ona verecektir. Siegfried bir sevinç çığlığı atar, cüce korkudan yere yıkılır, Siegfried tamir ettiği kılıçla uzaklaşmaktadır.

İKİNCİ PERDE

Kısa bir prelüdle açılır. «Fafner», «Yüzük», «Lânet» ve «Tahrip» motifleri bu güzel orkestra parçasında belirir kaybolurlar. Mağara önündeki orman. Karanlık bir gece. Mağaranın ağzında cüce Alberich etrafı gözlemektedir. Yolcu tekrar gözükür. Alberich eski düşmanını tanımıştır. Yolcu, Tanrı Wotan'ın tâ kendisidir. Niebelungların kıralı hâlâ yüzük peşindedir. Sürüngen Fafner'in bulunduğu ormana doğru seslenerek yüzüğü ister. Fafner cevap

verir: «Bırak beni uyuyayım!...» Yolcu gülerek uzaklaşırken Siegfried Mime ile gelmekte, cüce ona dev canavarın dehşetinden bahsetmektedir. Delikanlıyı yalnız bırakarak uzaklaşır. Şafak sökmekte, kuş cıvıltıları duyulmakta, orman yeniden hayata kavuşmakta ve canlılığını garip sesler ve mırıltılarla ifade etmektedir: **«Waldweben - Orman Sesleri».** Bir kuş Siegfried'e seslenir, delikanlı borusunu çalarak cevap verir. Tam bu sırada dev sürüngen gözükür. Siegfried kılıcını çekerek ejderhanın kalbine saplar. Fafner acıyla kıvranarak can verirken Alberich'in lânetini hatırlar ve Siegfried'e lânetin onu felâkete götüreceğini söyliyerek ölür. Canavardan fışkıran bir damla sıcak kan delikanlının eline sıçramıştır. Kanı dudaklarına sürer sürmez kuş dilini anlamaya başlar. Kuş ona ejderhanın mağarasındaki sihirli «Tarnı» başlığını ve yüzüğü almasını öğütler. Siegfried mağaraya girer. Mağara önünde Mime ve Alberich yüzüğü ve sihirli Tarn başlığını ele geçirmek için döğüşmeye başlamışlardır. Siegfried yüzük ve miğferle gözükür. Kuş ona Mime'den sakınmasını söyler, delikanlı yanına yaklaşarak bir boynuz içindeki zehiri içmesini söyleyen cüceyi bir kılıç darbesiyle yere serer. Alberich gülerek uzaklaşmaktadır. Lâneti yine kendisi belirtmiş, yüzük uğruna bir kurban daha verilmiştir. Kuş tekrar dile gelir ve ona yüzüğün hikâyesini anlatır, etrafı alevlerle çevrili kayaların üzerinde uyuyan Brünnhilde'den bahseder, onu uyandırmasını söyler. O delikanlının nişanlısıdır. Sonra uçar gider. Genç kahraman kıvançla yola koyulur.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Bir prelüdle başlar. Sırayla «Walkürelerin At Üzerinde Gidişi», «Tanrıça Erda», «Yüzük» ve «Tanrıların Grubu» motifleri duyulur. Vahşi kayalıklar. Vakit gecedir, gök gürlemekte, karanlık bulutlar müthiş fırtınanın tesiriyle uçuşmaktadır. Wotan yaklaşır, Tanrıça Erda'yı çağırır. Her şeyi bilen, ileriyi haberleyen Tanrıça orkestranın karanlık akorları arasında gözükür. Wotan, yani yolcu bütün dünyayı gezdiğini söyler, akıl danışır. Erda ona kendi çocukları Brünnhilde'ye gitmesini söyler. Wotan artık tanrıların sonunu özlemektedir. Uzaktan kuşun sesi ve Siegfried'in borusu duyulur. Wotan gururla Waelsungların bu genç temsilcisini seyretmektedir. Siegfried ona başından geçenleri anlatır ve etrafı alevlerle çevrili kayayı görüp görmediğini sorar. Yolcu kayaları gösterir, tehlikeye yaklaşmaması için delikanlıya engel olmak ister. Siegfried babasının düşmanını bulmuştur, yolcunun mızrağını bir vuruşta parçalar. Wotan konuşur: «Artık gidebilirsin, seni durduramam...» Gök gürültüleri arasında kaybolur. Alevler yavaş yavaş yükselir, Siegfried'in «boru» ve «kahramanlık» motifleri «Ateş Müziği»ni süslemektedir, alevler alçalmaya başlar. Siegfried Walküre kayalıklarının zirvesindedir. Dekor «Die Walküre»nin bitimindeki sahnenin aynıdır. Orada uyuyan birisi vardır. Tatlı bir melodi yükselirken delikanlı uyuyanın yanındaki mızrak ve üzerindeki kalkanın parıltısından ürker, bir an durur, sonra yaklaşır, yatanın üzerindeki kalkanı alır ve güzel bir kız olduğunu görür. Sieg-

fried kendisine ilk defa korkuyu tanıtan bu kızı yavaşça öper, Brünnhilde gözlerini açar, kahramanı selâmlar **(Siegfried, seliger Held).** Nefesli çalgılar ve arpın tatlı akorları arasında güneşi, ışığı selâmlar. Delikanlı kendisini tanıtır, kıza sevgiyle bakar: «Benim karım ol!» diye bağırır. Brünnhilde cevap verir: «Doğduğum gündenberi öyle idim, ebediyen olacağım.» Harikulâde müzik uyanmakta olan aşkı süslemektedir. Brünnhilde Siegfried'in kollarına düşer. Artık bir insanla evlenecek ve o da ölebilecektir. Aşk müziği şarkısının son kelimelerine eşlik etmektedir: «Parıldayan aşk, gülümseyen ölüm» **(Leuchtende Liebe! Lachender Tod).** İki genç birbirlerinin kollarına düşerken perde kapanır.

DIE GÖTTERDAEMMERUNG

(Tanrıların Grubu)

Bir prolog ve üç perde

İlk oynanış: 17 Ağustos 1876 Bayreuth.

Başlıca kişiler:

Üç Kader Tanrıçası	**Tanrıça Erda'nın kızları**	Kontralto Mezzosoprano Soprano
Siegfried		Tenor
Brünnhilde		Soprano
Gunther, **Gutrune**	**Gibichung'lar. Gibich ve Grimhilde'nin çocukları**	Bas Soprano
Hagen, üvey kardeşleri, Alberich ve Grimhilde'nin çocuğu		Bas
Waltraute, bir valküre		Mezzosoprano
Alberich		Bas
Woglinde **Wellgunde** **Flosshilde**	**Rhein kızları**	Soprano Mezzosoprano Kontralto

Konunun geçtiği çağ ve yer: Efsane çağlarında Almanya.

Tanrıların isteğiyle yaratılan yeryüzü, insanlığın belirmesi, tanrısal güç ve büyüklük «Der Ring des Nibelungen» de ilk üç bölümün ana fikirleridir. Tanrıların başı Wotan'ın güçe karşı güveninin sarsılması, cüce Alberich'in korkunç ihtirası, kahraman Siegfried'in cesareti, Tanrıların grubunu hazırlamıştır. Kader rolünü oynamış beklenen çöküntü gelip çatmıştır. Wagner ilk üç eserle «Nibelungen Yüzüğü» nün müzik yapısını hemen hemen tamamlamış, dördüncüyü hazırlamış gibidir. Yapı taşlarına benzeyen eski «Leitmotiv» ler **«Die Götterdaemmerung»** da bol bol kullanılmıştır.

PROLOG

Brünnhilde'nin kayalar üzerindeki uykusundan Siegfried tarafından uyandırılıp ışığı selâmladığı anda duyulan müzikle başlar. Perde açılınca gece karanlığında yalçın Walküre kayalıkları görülür. Üç kader tanrıçası aralarında Wotan'ın mızrağından, mızrağı parçalayan Siegfried'den bahsetmektedirler. Denildiğine göre Wotan artık Walhalla'dan ayrılmamakta, yaklaşan sonlarını beklemektedir. Sonra bazı kehanetleri anlatırlar; bir gün Wotan Siegfried'in parçaladığı mızrağı Tanrı Loge'nin göğsüne saplayacak, yarasından çıkarıp Walhalla'ya doğru fırlatacak, her taraf ateş ve alevle dolarak tanrıların sonu gelecektir. Üç tanrıça kaybolurlar, orkestrada Siegfried'in «av borusu» motifi ve Brünnhilde'nin aşk melodisi duyulur. Sabah olmaktadır. İki sevgili kaldıkları mağaradan çıkarlar. Güneşin ilk ışıkları Brünnhilde'nin zırhında yansımaktadır, Siegfried güzel eşine sarılmıştır. İlk bölümlerden tanınmış motiflerle işlenmiş bir düet başlar. Şarkılarını kahramanın söylediği şu sözler tamamlar: «Sadakatimin delili olan bu yüzüğü al ve bana inan!» Siegfried Brünnhilde'ye veda eder, Rhein nehrine doğru uzaklaşır. Kız sevgilisini selâmlamakta, uzaklardan delikanlının borusu yankılanmaktadır.

Birinci perde açılmadan evvel «Siegfried'in Rhein Nehrine Gidişi»ni anlatan, pastoral renklerle işlenmiş çok tatlı ve lirik bir orkestra parçası duyulur.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Gibichunlar'ın Kıralı Gunther'in sarayındaki büyük hol görülür. Gunther bir tahta oturmuş, yanında Gutrune, karşısında Hagen yer almışlardır. Hagen ne Gunther ne de Gutrune'nin evlenmemiş olmalarından söz açarak Gibichunglar sülâlesinin sona ermemesi için bu işi bir an önce yapmalarını, Gunther'in Brünnhilde, Gutrune'nin ise Siegfried'le hayatlarını birleştirebileceklerini açıklar. Walküre kayalarında ateşi aşan, yüzüğü elde eden böyle bir kahraman Gutrune için ideal bir eş olacaktır. Sonra şeytanî plânını anlatır; ona sihirli bir içki verilerek geçmişi unutturulursa Brünnhilde ile ilintisini kesip Gutrune'yi sevebilir. Uzaktan Siegfried'in borusu yankılanır. Delikanlı yanında Brünnhilde'nin uçan atı olduğu halde kendisini getiren kayıktan çıkar, kaderinin belli olacağı hole girer. Bu sırada orkestra «Lânet Motifi»ni pek geniş bir şekilde verir. Kahraman herkesi selâmlar, sonra kendisinin bir toprak ve kabileye sahip olmadığını, bir kılıç, sihirli Tarn miğferi ve yüzükten başka malı bulunmadığını bildirir. Gutrune delikanlıya bir boynuz içinde geçmişini unutturacak içkiyi sunar. Siegfried bu ikramı memnuniyetle kabul eder, artık bambaşka bir insandır. Gunther'le kankardeşi olur, Gutrune'yi karılığa kabul eder. Brünnhilde'yi Gunther'e getireceğine dair kıralın mızrağı üzerine yemin eder, sonra yanına onu da alarak kayığına binip uzaklaşır. Hagen bütün bu olaylardan pek memnun kalmıştır, oturup beklemeye başlar. Kendi kendine söyle-

nir: «O Gunther'e bir nişanlı, bana da yüzüğü getirecek» **(Hier sitz ich zur Wacht!).**

İkinci sahne — Brünnhilde kayalar üzerinde oturmuş yüzüğü öperek Siegfried'i düşünmektedir. Kızkardeşi Waltraute gelerek artık sonunu bekleyen babaları Wotan'dan bahseder ve ondan yüzüğü Rhein kızlarına iade etmesini ister **(Seit er von dir geschieden).** Brünnhilde yalnız aşkını tanımaktadır, teklifi reddeder. Waltraute uzaklaşırken uzaktan Siegfried'in borusu duyulur. Sonra alevler arasında bir yabancı belirir. Bu sihirli Tarn miğferi sayesinde Gunther'in kişiliğine ve kılığına giren Siegfried'dir. Brünnhilde ile aralarında bir mücadele olur, yabancı yüzüğü almış, kızı mağaraya sokmuştur. Kılıcını çeker ve silâhının Gunther'in nişanlısını koruyacağını bildirir.

İKİNCİ PERDE

Tekrar Gunther'in sarayındaki hol. Şafak sökmekte, Hagen yarı uykuda Siegfried ve Gunther'in dönüşlerini beklemektedir. Yanında babası Alberich vardır. Alberich karanlık bir sesle ona uyuyup uyumadığını sorar, intikam saatinin geldiğinden, kudret ve kuvveti sonuçta ele geçireceğinden bahsederek uzaklaşır **(Schlaefst du Hagen, mein Sohn?).** Güneş doğmaktadır. Siegfried kıvançlı bir tavırla gelir, olanları Hagen'e anlatır. Sonra düğün hazırlıklarının yapılmasını söyleyerek Gutrune'nin bulunduğu salona girer. Arkadan gelen bir başka kayıktan Gunther ve Brünnhilde çıkarlar. Adamın gözlerinde şeytanî bir anlam sezilmekte, kız sapsarı yüzüyle bitkin durmaktadır. Siegfried yanında Gutrune olduğu halde holde belirir. Brünnhilde bu durum karşısında dehşete düşmüştür. Halbuki kahraman onu tanımamıştır bile. Kız bir feryatla ona kendisini hatırlayıp hatırlamadığını sorar, Siegfried'in eline bakar, orada yüzüğü görür. Halbuki yüzüğü elinden Gunther almıştı. O zaman tanrıları yardıma çağırır, hepsine Gunther'e ve Gutrune'ye lânet eder. Siegfried hareketsiz ve duygusuz hiçbir şey anlamadan durmaktadır. O yüzüğü bir kızın parmağında değil, bir dev sürüngenden almıştır. Hagen mızrağını uzatarak Brünnhilde ile evlenmiyeceğine dair yemin etmesini ister. Siegfried bu isteği yerine getirir **(Helle Wehr).** Brünnhilde onu bütün inanç ve duygularına ihanet eden bir alçak olarak suçlarken Gutrune'nin kolunda holden çıkar. Brünnhilde, Gunther ve bir an önce yüzüğü almak için sabırsızlanan Hagen intikam planı yapmaya koyulurlar. Kız, Siegfried'in, düşmanlarına çevirmediği sırtına inecek bir mızrakla ölebileceğini söyler. Gunther ve Hagen ertesi günü bunu deneyecekler, kahramanı öldüreceklerdir. Perde düğün töreni sesleri yankılanırken iner.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Orkestradan av borusu sesleri duyulmaktadır. Rhein kızları güneş ışığı ile parıldayan sularda oynaşmaktadırlar. Siegfried'in bo-

rusu yankılanır. Kahraman yaklaşarak Rhein kızlarıyla konuşmaya koyulur. Kızlar ondan yüzüğü isterler, kahraman bu isteği kabul etmez. Konuşmanın sonuna doğru kızlar ona o gün Güneş batmadan önce öldürüleceğini bildirirler. Siegfried dalgın bir tavırla durur, başlarında Hagen olduğu halde avcılar yaklaşmaktadır. Hagen ona kuşların dilinden nasıl anladığını sorar, kendilerine geçmişini anlatmasını ister. Siegfried cüce Mime'den, kılıçtan, sürüngenden, kuşlardan bahse koyulmuştur **(Mime hiess ein mürricher Zwerg).** Hikâyesi boyunca olaylarla ilgili bütün motifler gözüküp kaybolmaktadır. Sözleri bitince Hagen ona uçmakta olan iki kargayı göstererek onların da dilinden anlayıp anlamadığını sorar. Siegfried kuşlara bakarken mızrağını delikanlının sırtına saplar. Yaralı kahraman son bir defa gözlerini açar, herşeyi tümüyle hatırlamıştır. «Brünnhilde, kutsal sevgili...» kelimeleriyle gerçek aşkını selâmlar. Orkestrada «aşk» motifi duyulur. Bütün avcılar dehşet içindedir. Güneş batmak üzeredir. Siegfried'in ölüsünü bir kalkanın üzerine koyarak omuzlarına alırlar ve orkestradan yükselen «Cenaze Marşı»na uyarak yola koyulurlar. Marş arasında ölen kahramanla ilgili bütün motifler birer birer gözüküp kaybolur.

İkinci sahne — Gunther'in sarayındaki büyük hol parlak ay ışığı ile aydınlanmıştır. Gutrune heyecanla gelen Hagen'e Siegfried'i sorar. Hagen susar, zaten bu sırada cenaze alayı hole girmiştir. Kaatilin Hagen olduğunu sezen Gunther onun gerçek amacını da bilmektedir. Bütün düşüncesi yüzüğü ele geçirmektir. Hagen de Gunther'in kendisini öldüreceğini anlamıştır. Daha çevik davranarak bir kılıç darbesiyle onu yere serer. Bu sırada Brünnhilde gözükür. Faciayı duymuş, görmüştür. Sevgilisinin elinden yüzüğü alır, kendi parmağına takar, büyük veda şarkısına başlar, ölüm artık onun için tek kurtuluş olacaktır **(Wie Sonne lauter strahlt mir sein Licht).** Bir muhafızın elindeki meşaleyi kaparak Rhein kıyısına fırlatır. Kahramanın ölüsünü kül edecek alevler yükselmiye başlarken vedaını bitirerek ateşe kendisini bırakır. Holü yavaş yavaş alevler sarmaya koyulmuştur. Rhein nehrinin yükselerek her tarafı kapladığı görülür, suyun yüzüne üç Rhein kızı çıkar, ellerinde sonuçta ele geçirdikleri yüzük parlamaktadır. Hagen altını kapmak için atılır, suların arasında kaybolur gider. Gökyüzü kızıl bir renkle bezenmiştir. Uzakta Walhalla alevler içinde yanmaktadır. Dünyanın sonu gelmiş, Tanrıların grubu başlamıştır. «Walhalla» motifi son bir defa bütün orkestrada gürler, «Tanrıların Grubu» motifi kaybolur, yaylı çalgılar «Aşkın Kurtuluşu» motifiyle titreşirken perde ağır ağır iner. Güç devri sona ermiştir. Yeni, yepyeni bir dünya yükselmektedir.

PARSIFAL

Üç perde

İlk oynanış: 26 Temmuz 1882 Bayreuth.

Başlıca kişiler:

Gurnemanz, Gral'in yaşlı şövalyesi ..... Bas
Dört delikanlı ..... Soprano ve Tenor
Kundry ..... Soprano
Amfortas, Kutsal Gral Ülkesi Kıralı ..... Bariton
Parsifal ..... Tenor
Titurel, Amfortas'ın babası, eski Monsalvat Kıralı ..... Bas
Klingsor, büyücü ..... Bas

Konunun geçtiği çağ ve yer: Orta çağda İspanyada Pirene dağlarında Kutsal Monsalvat şatosu.

Konularını daha çok ulusal ve dinî efsanelerde bulan Richard Wagner, Wolfram von Eschenbach'ın ölmezleştirdiği «Parsifal» konusu ile 1845 yıllarında ilgilenmeye başlamıştır. Genç sanatçı yine bu sıralarda yaratıcı bir devreye giriyor, bir yandan «Tannhaeuser» ve «Lohengrin»i besteliyordu. Lohengrin, Parsifal'in oğluydu. Wagner babanın hikâyesiyle pek kolay bağdaşamadı, 1858 de ancak metni plânlaştırabildi, 1877 de bitirdi, 1879 da müziklendirdi, 1882 de orkestra düzenlemesini tamamladı. Besteci, büyük hristiyan efsanesi Parsifal'de bütün ideallerini gerçekleştirebilmiş, sanatını taçlandıran eserini vermişti. **«Parsifal»** tamamlandıktan sonra Wagner onun hiçbir zaman Bayreuth'dan başka yerde temsiline razı olmamıştır. Eser ilk defa Bayreuth dışında New York Metropolitan Operasında sahneye konduğu zaman henüz sağ olan eşi Cosima Wagner, bu davranışı protesto etmişti. Aradan yıllar geçtikten sonra eserin artık başka sahnelerde oynanmasında bir engel kalmamıştır. «Parsifal'de Wagner'in diğer sahne eserlerine kıyasla bazı ayrılıklar göze çarpar. Orkestralama tekniğinde değişmeler yapılmış, «Leitmotif»ler azaltılmıştır. Gral yurdunun nurlu atmosferi için huzur ve sükûn

veren, Klingsor'un sihirli dünyası için acılı bir karakter belirten motifler bunların başında gelir.

Prelüd ihtişamlı bir girişle başlar. Yaylı ve nefesli çalgılarda tek sesli ilk motif gözükür, bunu trompet ve trombonlardan yükselen «Gral», «İnanç», «Kutsal Mızrak» motifleri izler. İlk motif kemanlarda tekrar duyulurken perde yavaş yavaş açılır.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Kutsal Gral ülkesinde bir orman. Ağaçların boş bıraktığı küçük bir alan görülmekte, solda bir göl uzanmakta, arka plânda Gral şatosu Monsalvat yükselmektedir. Şatodan boru sesleri duyulur, uyumakta olan yaşlı Gral şövalyesi Gurnemanz uyanır. İki genç şövalye girerek diz çöküp dua ederler. Orkestrada Gral Kıralı Amfortas'ın motifi duyulur. Şövalyeler Gurnemanz'a kıralın ağrılarının gitgide şiddetlendiğini söylerler. Bu anda Kundry gözükür. Saçları dağınık, gözleri dalgın ve sabittir. Elindeki şişeyi Gurnemanz'a uzatır. Bu, kıral için yeni bir devadır ve onu inanılmayacak kadar uzak bir diyardan getirmiştir. Kendisini bitkin bir halde yere atar. Şövalyeler kıralın banyosunu hazırlarken Amfortas sedye üzerinde getirilir, acıyla doğrularak bu güzel orman sabahını selâmlar. Gurnemanz ona Kundry'nin getirdiği şişeyi uzatır. Kıral Kundry'ye teşekkür eder, Amfortas'ı banyoya götürürler, şövalyeler ve Gurnemanz kalırlar. Şövalyeler Kundry'den nefret etmekte, kırala her kötülük gelişinde onun ortadan kaybolduğunu iddia etmektedirler. Klingsor kutsal mızrağı çaldığı zaman da o ortadan yok olmuş, uzun süre gözükmemiştir. Gurnemanz ise onu savunmaktadır, uzun bir monologa başlar **(O wunden-wundervoller heiliger Speer).** İhtiyar, Kundry'nin Amfortas'ın babası Titurel'in bir hâtırası olduğunu, mızrağı ise sihirbaz Klingsor'un çaldığını, o gündenberi Kıral Amfortas'ın yanında kapanmıyan bir yara açıldığını anlatır. Titurel kutsal çanak ve mızrağı korumak için Gral şatosunu kurmuş ve buraya temiz kalbli fedakâr şövalyeler almıştı. Klingsor da başlangıçta şövalyeliğe adaylığını koymuş, fakat çok muhteris olduğu için kovulmuştu. O da intikam amacıyla sihirbazlığı öğrenmiş, bahçesine en güzel kadınları toplayarak bazı şövalyeleri baştan çıkarmış, sonuçda Gral'ın kutsal mızrağını çalmayı başarmıştı. Gurnemanz hikâyesini bitirince göl tarafından bazı sesler duyulur. Okla vurulmuş yaralı bir kuğu sahile doğru gelmektedir. Onu elinde ok ve yay bulunan sade giyinmiş, yakışıklı bir genç vurmuştur. Gurnemanz gence yaptığı işin kötülüğünü anlatır. Genç adam okunu ve yayını kırar, pişman olmuştur. Kim olduğunu bilmemekte, yalnız «Herzeleide» adlı annesini hatırlamaktadır. Halbuki Kundry onun hakkında bilgiye sahiptir. Babası çok evvel bir savaşta, annesi ise kısa bir süre önce evinde ölmüştür. Delikanlı geçmişinin anlatılmasına kızar, Kundry'ye saldırır. Fakat Gurnemanz onu hırpalamasına engel olur, delikanlıyı alıp giderken perde kapanır.

İkinci sahne — Gral şatosunun muhteşem salonu görülmekte, şövalyelerin bir marşı andıran şarkısı duyulmaktadır **(Zum letzten Liebesmahle).** Gençler ve çocukların korosu da buna katılır. Bu sırada Gurnemanz delikanlıyla girer. Kıral da tahtında salona getirilmiş, tören başlamıştır. Derinden Amfortas'ın babası eski Kıral Titurel'in sesi gelmektedir. İhtiyar, oğlunun kurtulması için dua eder, tapınağı açmaları için emir verir. Kutsal çanak saygıyla alınır, Amfortas'ın önüne konur. Kıral çanağın önünde dua eder. Bu sırada kubbeden dökülen kırmızı bir ışık ortayı aydınlatmakta, koro yankılanmakta, yabancı genç bir köşede büyülenmiş gibi olanları seyretmektedir. Kıral ve bütün şövalyeler salonu terkederler. O hâlâ hareketsizdir. Gurnemanz onun bir duygusuz olduğunu sanarak kapıyı açar, kovar.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Klingsor'un şatosunda bir salon. Büyücü geleceği yansıtan bir aynanın karşısında durmakta, Kundry yerde uyumaktadır. Her taraf sihir ve büyü araçlarıyla doludur. Kundry uyanır, Klingsor yaptığı büyü ile yabancı genci şatoya çekmektedir. Gücünü överek eninde sonunda Gral'i elde edeceğini söyler, Kundry'ye onu kandırmasını, bir boru çalarak çağırdığı şövalyelerine de oyalamalarını emreder. Delikanlı gelmiş, büyücünün adamlarını dağıtarak bahçeye girmiştir.

İkinci sahne — Klingsor bir işaretle şatoyu batırır, yerine güzel kızlarla dolu bir bahçe belirir. Çiçek kılığındaki kızlar onu kandırmaya çalışmaktadırlar. Bu sırada Kundry'nin sesi duyulur: «Parsifal!» Genç adam birdenbire annesini hatırlar. O da onu aynı adla çağırmaktaydı. Kundry gelir ve ona tekrar annesi Herzeleide ve babasından bahse koyulur, aşkı öğretmeye çalışır. Sâf Parsifal önce onun ayaklarına kapanır, sonra birdenbire yerinden fırlayarak «Amfortas!» diye bağırır. Kundry şaşırmıştır. Delikanlı söylenir: «Yarasının kanadığını görüyorum, yara kalbimde kanıyor» **(Amfortas! Die Wunde!).** Kundry delikanlıyı kandırmak için çırpınmaktadır. Büyük aryasıyla ona olan sevgisini açıklar **(Seit Ewigkeiten harre ich deiner).** Başaramayınca Klingsor'u yardıma çağırır. Klingsor kutsal mızrağı fırlatır fakat silâh Parsifal'in başı üzerinde havada kalmıştır. Kahraman bir işaret yapar: «Bununla sihrini bozuyorum.» diye bağırır, şato yıkılır, sihirli bahçe mahvolur. Parsifal uzaklaşırken Kundry'ye seslenir: «Beni nerede bulacağını biliyorsun!».

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Gral ormanları. Sağda bir münzevinin kulübesi gözükmektedir. Kulübede Gurnemanz oturmakta, biraz ötede Kundry uyumaktadır. «Kutsal Cuma» sabahıdır. Her tarafta tatlı bir baharın özellikleri belirmiştir. Kundry uyanır, bir süre ihtiyarı seyreder. Gurnemanz ona artık şöval-

yelerin uzak savaşlara gitmediklerini, sadece ormanlarda vahşi hayvanlar gibi dolaştıklarını söyler ve kendisine de ihtiyaçları kalmadığını belirtir. Başında miğfer, elinde mızrakla zırhlı bir şövalye gözükür. Gurnemanz ona kim olduğunu sorar, cevap alamaz. Adam miğferini çıkarıp diz çöker. İhtiyar, kuğuyu öldüren delikanlıyı ve elindeki kutsal mızrağı tanır. «Kutsal Cuma» sabahı böyle silâhlı gezmesinin doğru olmadığını hatırlatır. Delikanlı Gurnemanz'ın soruları üzerine geçmişini anlatmaya koyulur **(Der Irrnis und der Leiden Pfade).** Bilinmeyen bir lânetin etkisiyle savaştan savaşa koşmuş, ruhunu temizlemek ve huzura kavuşmak için Monsalvat'a gelmiştir. İhtiyar şövalye ona Titurel'in öldüğünü, Amfortas'ın hastalığı yüzünden görevini yapamadığı için şövalyelerin dağıldığını, kıralın o gün cenaze törenine herkesi çağırdığını bildirir. Sonra Parsifal'i kutsal kaynakta yıkar, şövalye de Kundry'yi takdis eder. Kadın ağlıyarak şövalyenin önünde diz çöker. Şatoya gitmek üzere yola çıkarlar. Orkestrada **«Kutsal Cuma Müziği»** başlamış, Gurnemanz delikanlıya günün anlamını anlatmıya koyulmuştur. Kundry, Parsifal'i hayranlıkla süzmekte, onu sevdiği anlaşılmaktadır. Uzaktan çan sesleri duyulurken geri plânda Gral belirmiştir.

İkinci sahne — Tapınağın büyük salonu. Gral motifi bütün orkestrada yükselmektedir. Bunu Titurel'in ölümünü haberleyen koro takibeder. Babasının kaybına direnemiyen Amfortas kendisini acıyla yere atar. Bu sırada Parsifal, Gurnemanz ve Kundry girerler. Parsifal mızrağı dokundurur dokundurmaz Amfortas'ın, yarası kapanır **(Nur eine Waffe taugt).** Sonra kutsal çanağı alıp ortaya getirir. Şövalyelerin borusu bu kıvançlı ânı haberlerken Kundry cansız yere yıkılır. Işık demeti kubbeden dökülerek çanağı aydınlatmakta, beyaz bir güvercin uçmaktadır. Amfortas ve Gurnemanz Parsifal'in önünde diz çökerlerken perde iner.

GIUSEPPE VERDI

10 Ekim 1813 de La Roncole'de doğmuş, 27 Ocak 1901 de Milâno'da ölmüştür. Fakir bir bakkalın oğludur. Müziğe yedi yaşında başlamış, Busseto adlı küçük şehirde bir orgcudan aldığı derslerle bilgisini genişletmiştir. Milânoya giderek konservatuvara girmek istemişsede kabul edilmemiş, Lavigna adlı besteciden büyük faydalar sağlamıştır. 1833 de Busseto'ya dönerek orgçu olarak çalışmaya başlamış, bu arada babasının arkadaşı Barezzi'nin kızı ile evlenmiştir. İlk operası **«Rochester»** ilgi görmemiş, 1839 da Milâno'da temsil edilen **«Oberto»** orta bir başarı elde etmiştir. Verdi karısının genç yaşta ölümü üzerine uzun süre beste yapmamış, **«Nabucco»** ile tekrar sanatına dönmüştür. Bu eserin uyandırdığı ilgi üzerine emprezaryo Merelli sanatçıya yeni eserler ısmarlamış, **«Rigoletto», «Il Trovatore»** ve **«La Traviata»** hemen dünya sahnelerine yayılmıştır. Verdi'nin hayatında ikinci hamle **«Un Ballo in Maschera»** ile başlamış, **«Aida»** ile sona ermiş, bunları üçüncü büyük operalar devri **«Otello»** ve **«Falstaff»** izlemiştir. Giuseppe Verdi son yüzyılların İtalyan opera sanatında yetiştirdiği en büyük bestecidir.

NABUCCO

Dört perdelik opera

Metin
Temistocle Solera

İlk oynanış: 9 Mart 1842 Milano.

Başlıca kişiler:

Zaccaria, Yahudi başrahibi	Bas
Ismaele, Kudüs Kıralı Sedecias'ın yeğeni	Tenor
Fenena, Nabucco'nun kızı	Soprano
Abigaile, Nabucco'nun tutsak kızı	Soprano
Nabucco, Babil Kıralı	Bariton
Abdallo, Nabucco'nun muhafız subayı	Tenor
Rachel, Zaccaria'nın kız kardeşi	Soprano

Konunun geçtiği çağ ve yer: M.Ö. 568 yıllarında Kudüs ve Babil.

1840 yılında ilk eşi Margherita Barezzi ve iki çocuğunun kısa aralıklarla ölümü genç Verdi üzerinde derin etkiler bırakmış, morali bozulmuş ve beste yapmamaya karar vermişti. Bu kararında «Un Giorno di Regno» adlı eserinin başarısızlığı da rol oynamış, sanatçı Milano'da başıboş gezmeye, acılarını unutmak için çareler aramaya koyulmuştur. Verdi'nin gelişmekte olan dehasına inanan emprezaryo Merelli işte bu sıralarda cebine Solera'nın bir metnini bırakmış, mısraların güzelliği, konunun anlamı besteciyi çalışmaya yöneltmiş, kararını değiştirerek müziklendirmeye koyulmuştur. **«Nabucco»** adlı operanın doğumu ve ilk temsili Merelli'yi haklı çıkarmıştır. Eser ve özellikle üçüncü perdedeki «esirler korosu» o çağların Avusturya yönetiminde bulunan İtalyan ülkelerinin «özgürlük şarkısı» olmuştur. «Nabucco» Verdi'nin özel hayatında da devrim yapmış, Abigaile rolünü oynayan soprano Giuseppina Strepponi ile evlenmiştir. Opera ilk temsilinden 104 yıl sonra İtalyan ulusu için ikinci defa «özgürlük sembolü» olmuştur.

İkinci Dünya Savaşında bazı bölümleri yıkılan «La Scala» tiyatrosunun onarılması bitmiş, İtalya'da Cumhuriyet ilân edilmişti. Sahnenin tekrar açılacağı ilk gece için «Nabucco» nun temsili kararlaşmış, İtalyan ulusu «Esirlerin Korosu» nda yeniden özgürlüğün şarkısını bulmuştur.

BİRİNCİ PERDE

Kudüs'te Salomos tapınağı. Babil Kıralı Nabucco, Yahudi ordusunu yenmiş, askerleriyle şehrin dolaylarına dayanmıştır. Yenilenler tapınağa toplanarak kendilerini kurtaracak tanrısal bir yardım için dua etmektedirler. Başrahip Zaccaria onları avutur, Nabucco'nun kızı Fenena ellerinde bulunduğu için kurtuluş umudu olduğunu söyliyerek Kıral Yuda'nın yeğeni Ismaele'yi güzel Fenena'nın korunmasıyla görevlendirir. İki genç tapınakta yalnız kalmışlardır. Aralarındaki düetten Ismaele'nin yıllar önce Babil'e elçi olarak gönderildiği, Nabucco tarafından hapsedildiği, Fenena'nın hayatını tehlikeye koyarak delikanlıyı kurtardığı, her ikisinin de birbirlerini çılgınca sevdiği anlaşılır. Nabucco'nun büyük kızı Abigaile de delikanlıya âşıktır. Kız, Yahudi askerleri kılığındaki adamlariyle tapınağa girer, Ismaele'ye yaklaşarak eğer aşkına karşılık görürse kendisini ve Yahudi ulusunu kurtaracağını söyler. Ismaele bu isteği kabul etmez. Nabucco tapınağa ulaşmıştır. Zaccaria ondan şehri yıkmamasını diler, bu dileği yerine getirmezse kızı Fenena öldürülecektir. Ismaele sevgilisinin tehlikede olduğunu görünce onu bırakır. Nabucco bunu görür, askerlerine tapınağı yıkmaları için emir verir.

İKİNCİ PERDE

Babil'de kıral sarayında bir salon. Tutsak yahudiler zincirlerle bağlı olarak götürülmektedir. Nabucco kızı Fenena'yı kendisine vekil olarak bırakmış, savaşa gitmiştir. Abigaile ise Nabucco'nun belgeleri arasında bir kâğıt bulmuştur. Bu kâğıtta kendisinin kıralın öz kızı olmayıp bir kadın tutsak'dan doğduğu yazılıdır. Kız bu gerçeği bilenleri ve hattâ babasını da ortadan kaldırmayı düşünür. Salona Asur Başrahibi gelerek ona Nabucco'nun savaşta öldüğünü, Fenena'yı ve yahudileri öldürmenin tam sırası olduğunu söyler. Abigaile askerleri toplıyarak Fenena'yı tevkif eder. Artık kıral naibi kendisidir. Tam bu sırada Nabucco savaştan döner, gücünden şımaran kıral tacın yalnız kendisine ait olduğunu, tanrıların bile yanında çok küçük kaldıklarını, bundan sonra yalnız kendisine kapılması gerektiğini söyler. Bir İbranî rahibi bu korkunç sözlerin sahibini cezalandırması için Tanrıya yakarır, bir şimşek çakar, Nabucco'nun tacı başından düşmüş, delirmiştir. Abigaile fırsatı kaçırmaz, tacı yerden alarak giyer ve kendisini Babil Melikesi olarak ilân eder.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Sarayın bir salonunda Nabucco ve Abigaile görünürler. Genç kız babasından bütün tutsak yahudilerin ve Fenena'nın öldürülmesine dair bir emir imzalamasını istemektedir. Aklını tümüyle yitirmiş olan Nabucco emri imzalar, Abigaile'nin bir tutsak kızı olduğunu bildiren belgeyi yırtar.

İkinci sahne — Fırat nehri kıyılarında tutsak yahudiler bitkin bir halde büyük bir ateşi çevrelemişlerdir. Bir parçayı koro halinde söylemekte, anavatanlarının özlemini belirtmektedirler **(Esirler korosu)**. Başrahip Zaccaria onları yine avutur, yakında her şeyin düzeleceğini, Babil'in yıkılacağını söyler.

DÖRDÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Abigaile'nin elinde olan Nabucco saray penceresinden dışarıyı seyretmekte, avluda iki sıralı askerler arasında kızı Fenena ve yahudi tutsaklar yürümektedirler. Hepsi biraz sonra öldürüleceklerdir. Nabucco kana susamış halkın bağırışmalarını ordusunun savaş çığlıkları zannedер, birdenbire doğrulur, her şeyi hatırlamış gibidir. Tanrıya dua etmeye koyulur, duası kabul edilmiştir. Muhafız subaylarından Abdallo, yanında bir kıt'a ile gelerek emrini beklemekte olduğunu bildirir.

İkinci sahne — İdamların yapılacağı tapınak. Nabucco, Abdallo ve askerler Fenena ve tutsakları kurtarmışlardır. Aynı anda tapınağın önündeki Asur Tanrısına ait heykel düşerek parçalanır. Halk bunun tanrısal bir belirti olduğunu anlamıştır. Kıralları Nabucco'yu çılgın gösterilerle selâmlarlar. Kıral yahudilere yurtlarına dönebileceklerini bildirir. Bu sırada iki asker arasında Abigaile yaklaşır, zehir içmiştir. Fenena'dan özür diler, suçunu itiraf eder ve iki sevgiliyi Nabucco'ya göstererek onların mutluluğa lâyık olduklarını söyler, cansız yere yığılır. Yahudi Başrahibi Zaccaria, Nabucco'yu takdis eder, ona Tanrının yardımıyla şan ve şeref dolu bir hayat diler.

MACBETH

(Macbetto)

Dört perdelik opera

Metin
Francesco Maria Piave

İlk oynanış: 17 Mart 1847 Floransa.
Devlet Operasında ilk temsili: 1962, Ankara.

Başlıca kişiler:

Macbeth, İskoçyalı bir General	Bariton
Banquo, İskoçyalı General	Bas
Lady Macbeth	Soprano
Macduff, İskoçyalı bir kişizade	Tenor
Malcolm, Kıral Duncan'ın oğlu	Tenor
Fleance, Banquo'nun oğlu	Sessiz rol
Duncan, İskoçya Kıralı	Sessiz rol
Lady Macbeth'in oda hizmetçisi	Soprano
Bir doktor	Bas
Bir kaatil	Bariton

Konunun geçtiği çağ ve yer: 11 inci yüzyılda İskoçya.

Büyük İtalyan bestecisinin önemli gençlik eserlerinden olan **«Macbeth»** in ilk temsili bitince Verdi büyük gösterilerle selâmlanmış, sanatçı bunları yirmi defa sahneye çıkarak karşılamak zorunda kalmıştı. Operanın bu şekilde doğmasına rağmen daha sonraki oynanışlarda ilginin azaldığı, bu arada tenkitçiler tarafından zaman zaman hırpalandığı görülmüştür. Gerçi Shakespeare'in ölümsüz oyununun o çağlarda çok sevilen bir bestecinin müziğiyle kaynaşmış olması seyirci çekebiliyor, opera muhtelif Avrupa şehirlerinde yer alıyordu ama yılların bazı görüşlere getirdiği yenilikler durumu değiştiriyor, ilgi yavaş yavaş kayboluyordu. Verdi değişimi sezmişti.

Bir mektubunda bunu şöyle belirtiyor: «Herşeyi insaf ölçülerine vurarak yargılarsam Macbeth'in bir «fiasco» olduğunu kabul etmem gerekiyor. Fakat itiraf edeyim ki böyle bir sonuca da lâyık değil... İyi bir şeyler yaptığım kanısındayım... Demek ki beni yanıltan bazı sebepler var...» Uzmanlar ve tenkitçiler Verdi'nin yanıltıcı dediği bazı şeylerin genel olarak müzikte değil, metinde bulunduğunu söylüyorlar. Ünlü Fransız uzmanı Léon Escudier'nin bir yazısından alınmış olan şu satırlar bu gerçeğin yankısıdır: «Macbeth'in metnini beğenmedim, Shakespeare'in ruhunu yansıtmaktan uzaktı. Macbeth'i çocukluktan başlayarak defalarca okumuş, okumuştum... Her elime alışta bende derin heyecanlar uyandıran eserin metninden hiçbir vakit duygulanmadım...» Metin şairi Piave avukattı, ingilizcesi iyi değildi. Verdi için yeni bir şey hazırlarken Shakespeare'in şiiriyetine ulaşamamış, italyanca çevirisi yetersiz kalmıştı. Verdi partisyonu tamamladıktan sonra kendi kendine bir türlü tatmin olamamıştı. Bunu ilk temsil için yapılan provalardan da anlamak mümkündür. Önce sopranoyu beğenmemişti. Marianna Barbieri - Nini adlı bu kadın çağın ünlü yıldızlarındandı. Ancak bestecinin istediği niteliklere sahip değildi. Bu durum eserin tam 152 defa prova edilmesine sebep oldu. 1848 Napoli temsilinde bir başka yıldız soprano görevlendirildi. Eugenia Tadolini yine devamlı provalardan sonra Lady Macbeth'i oynadı. Fakat temsilden sonra Verdi'nin hâtıralarına şu satırların katılmasına sebep oldu: «Signora Tadolini çok çekici bir kadın, halbuki Lady Macbeth'in çirkin ve şeytanî bir tip olmasını isterdim. Signora Tadolini gerçekten güzel şarkı söylüyor, halbuki Lady Macbeth'in tüm anlamıyla teganni etmemesini isterdim. Signora Tadolini'nin açık, berrak ve güçlü bir sesi var halbuki Lady Macbeth'in paslı, karanlık, sisli bir ses olmasını tercih ederdim.» Verdi bu eserle «İtalyan Müzikli Dramı»na ilk bellibaşlı örneklerden birini kazandırmıştır. Macbeth ustaca kaleme alınmış parçalar ihtiva ediyor, hatasız bir orkestralama tekniğine dayanıyordu. Fakat bütün bunlar ilginin 19 uncu yüzyıl sonlarına doğru tamamen kaybolmasına yetmemişti. Verdi, eseri yıllar geçince yeniden ele aldı. Macbeth Paris'de temsil edilecekti. Partisyonda bazı ufak değişiklikler yaptı, Paris halkının zevkine uygun bir de bale kattı. Bu da müspet sonuç vermedi. Nihayet 20 nci yüzyıl başlarında Wagner'e karşıt Franz Werfel adlı bir şair Verdi'nin ilk çağ operalarını almancaya çevirerek değişik buluşlarla sahneye koymayı düşündü. Von Schuch ve Gustav Mahler gibi büyük orkestra yöneticilerinin yaptığı denemeler büyük başarı sağladı. Gelenekçi şarkı tekniğine bağlı kalınıyor, ritm yeni bir görüşle hallediliyor, değişik, renkli sonuçlar alınıyordu. İtalyada çoktan unutulmuş olan bu operalar Almanyada geniş ilgiyle karşılanmıştı. Toscanini 1926 yılında Viyana Devlet Operası direktörü Tietjen'e yazdığı şu satırlarla bu çalışmalara karşı duyduğu hayranlığı belirtir: «Eski İtalyan operalarının nasıl oynanacağını galiba artık Almanlardan öğrenmemiz gerekecek.» «Macbeth» Shakespeare'in 1604 - 1608 yılları arasında yazdığı dört büyük oyundan sonuncusu, Verdi'nin on birinci operasıdır.

Eser, yapısında kullanılan başlıca iki melodiyle işlenmiş kısa bir uvertürle başlar.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Çorak bir arazide küçük bir fundalık. Gök gürlemekte, şimşekler çakmakta, esen rüzgârın sesi uğuldamaktadır. Birden üç ayrı grup halinde kader cadıları belirir, her grup diğerine günü nasıl geçirdiğini sormaktadır. Bir kısmı zavallı bir geyiğin boğazını kesmiş, diğerleri bir gemicinin karısı tarafından şeytana gönderilmişlerdir. Aldıkları emir üzere gemiyi batıracak, gemiciyi öldüreceklerdir. Diğerleri bu işe memnun olmuşlardır; kimi korkunç bir kuzey fırtınası estirecek, kimi büyük dalgalar yuvarlayacaktır. Uzaktan bir trompet sesi duyulur, cadılar Macbeth'in geldiğini söylerler. Macbeth yanında General Banquo olduğu halde belirir. Savaştan dönmektedirler, büyük bir zafer kazanmışlardır. Birden cadıları görürler, hayretle bakmaya koyulurlar. Cadılar konuşmaya başlarlar: İlk grup Macbeth'i «Glamis Kontu», ikinci grup «Cawdor Prensi», üçüncü grup ise «İskoçya Kıralı» diye selâmlar. Geleceği haber vermekte, Banquo'ya «kıral değil fakat kıral babası» olacağını söylemektedirler. Bu kehanet iki generali tekrar hayrete düşürmüştür. Cadılar kaybolurken haberciler belirir. Anlattıklarına göre «Cawdor Prensi» kanunsuz bir hareketinden dolayı idam edilmiş, Macbeth onun yerine atanmıştır. Kehanetlerden biri gerçekleşmiştir. Macbeth kendi kendine, kıral olabileceğini fakat bunun kendisini kanlı düşüncelere yönelttiğini söylemekte, Banquo onun bu halini seyrederek şimdiden nasıl gururlandığını belirtmekte, haberciler Macbeth'in olayı bu kadar soğuk karşılamasına şaşmaktadırlar. Hepsi uzaklaşınca cadılar belirirler, Macbeth'in kendilerini tekrar görmeye geleceğinden emindirler...

İkinci sahne — Macbeth'in şatosunda bir salon. Lady Macbeth elinde kocasından gelen bir mektupla girer, generalin olayı anlatan satırlarını okumaktadır. Bitirince kehanetin bir an evvel gerçekleşmesi için gerekirse her türlü fedakârlığı yapmaktan çekinmiyeceğini, kocasını bir an evvel İskoçya tahtında görmek için sabırsızlandığını belirtir. Bir uşak girerek kıralın yaklaştığını haber verir, Macbeth'de kendisiyle beraberdir. Demek Kıral Duncon geceyi şatolarında geçirecektir. Şu halde Lady Macbeth'e plânladığı cinayeti işlemek için uygun bir fırsat çıkmıştır. Macbeth gelir, karısını selâmlar. Kıral Duncon bir gece kalacak, sabah Güneş doğarken gidecektir. Fakat belki ertesi sabah yükselen Güneşi göremiyecektir. Karı kocanın konuşmaları amaçları çevresinde aralarında beliren anlaşmanın yankısıdır. Uzaktan marş ritminde bir melodi duyulur. Kıral Duncon yanında Banquo, Macduff, Malcolm, Macbeth ve Lady Macbeth olduğu halde salondan geçerek odasına yönelir. Boş sahneye önce Macbeth girerek arkasındaki uşağa karısına gece içkisinin hazır olduğunu haber etmesini emreder. Sonra belinden hançerini çıkararak kendi kendisine konuşmaya koyulur. Cadıların kehaneti gerçekleşecek, kanlı düşünceler onu İskoçya tahtına götürecektir. Artık tabiat ölmüş, cinayet karanlıklar arasında parıldamaktadır. Bir çan sesi duyulur, bu herşeyin hazır olduğunu belirten bir işarettir. Macbeth elinde bıçağıyla Kıral Duncon'ın odasına girer, Lady Macbeth gelmiş kocasını beklemekte, dışarda yankılanan bir baykuşun sesiyle ürper-

mektedir. Macbeth kanlı bıçağıyla gözükür. Cinayeti işlemiş, Kıral Duncon'ı öldürmüştür. Fakat herşeyden ürktüğü, her hareket ve davranıştan bir anlam çıkarmaya çalıştığı sezilmektedir. Lady Macbeth ona bu korku ve evhamının bir delilik olduğunu söyler, kocasına cesaret vermeye çalışır. Kıralın odasına tekrar girmeli, bıçağını kana bulayarak nöbetçilere sürmelidir. Macbeth'in bütün bunları yapacak cesareti yoktur. Kadın bıçağı alarak cinayetin işlendiği odaya girer. Macbeth ellerine bakmakta ve bu kanlı ellerin temizlenmesi için okyanuslardaki suyun bile yetmiyeceğini söylemektedir. Lady Macbeth kanlı bıçakla görünür, işte kendi elleri de kanlanmıştır, fakat birkaç damla su onları temizlemeye yetecektir. Uzaktan kapının vurulduğu duyulur, Lady Macbeth kocasını alarak kapıya yönelir, sakin olmalı, şüphe uyandırmamalıdırlar. Karı-koca çıkarken içeri Macduff ve Banquo girerler. Macduff kıralın erken uyandırılması için kendisine emir verdiğini söyliyerek odasına yönelir. Banquo dışarda gecenin güzelliğini överken Macduff dehşetle haykırarak döner; kaatiller kıralı öldürmüşlerdir. Macbeth karısıyla görünerek ne olduğunu sorar, Banquo cevap verir; Kıral Duncon öldürüldü. Salonda toplananlar bu iyi hükümdarın ölümünden duydukları acıyı anlatır, intikam için yemin ederlerken birinci perde iner.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Şatonun bir odası. Macbeth düşünceli bir halde oturmakta, karısı ona sıkıntısının sebebini sormaktadır. İşte, istediği olmuş, cadıların kehaneti çıkmış, İskoçya tahtına oturmuştur. Macbeth verdiği cevapta bunların gerçekleştiğini fakat yine aynı kehanete göre Banquo'nun oğlunun kıral olması gerektiğini, gerçi bu genç adamın İskoçyadan kaçtığı biliniyorsa da dönmesinin imkân dahilinde bulunduğunu söyler. Daha da kan akıtmak zorundadırlar, hem de hemen o gece. Banquo öldürülecektir. Salonda yalnız kalan Lady Macbeth eserin ünlü aryasını söyler; evet cinayet işlemişler, bir daha da işleyeceklerdir. Kıraliyetin şeref ve ihtişamı uğruna herşeyi göze alacaklar, öldürmek, durmadan öldürmekten çekinmiyeceklerdir **(La luce langue).**

İkinci sahne — Macbeth'in şatosunun bahçesi. Şato uzakta karanlıklar içinde yükselmekte, pencerelerinde ışıklar parıldamaktadır. Üç grup halinde kaatiller belirir. Birbirlerine görevlerini sorarlar; Kıral Macbeth o gece General Banquo'nun öldürülmesini emretmiştir. Hepsi de timpani eşliğindeki koroda birleşirler; Güneş batmış, cinayet saati gelip çatmıştır. Banquo'yu sessizce beklemeli, sonra bir bıçak darbesiyle öldürmelidirler. Banquo yanında oğlu olduğu halde yaklaşır. Ona gecenin çok karanlık olduğunu söylemekte, karanlık gölgelerin tehlikesinden bahsetmektedir. Kıral Duncon da işte böyle karanlık bir gecede öldürülmüştür, adımlarını açmalı oradan uzaklaşarak şatoya girmelidirler. Beraberce ağaçların altına yürüyüp kaybolurlar. Bir an sonra Banquo'nun feryatları duyulur; «İmdat!» diye bağırarak yardım istemekte, oğluna kaçması için seslenmektedir. Oğlu bir katil tarafından kovalanarak sahneden geçer, gider.

Üçüncü sahne — Şatonun ziyafet salonu. Masanın etrafında başta kıral olmak üzere Lady Macbeth, Macduff, Lady Macbeth'in baş yardımcısı, lordlar ve lady'ler yer almışlardır. Misafirler kıralı koro halinde selâmladıktan sonra sözü Macbeth alarak onlara sofrasına şeref verdikleri için teşekkür eder, kadehini kaldırır. Koronun cevabını Lady Macbeth'in ritmik içki şarkısı izler; şarap içmeli, karanlık düşünceleri bir yana iterek eğlenmelidirler. Şarkıyı koro tekrarlarken içeri katillerden biri girerek yavaşça Macbeth'e yaklaşır, yüzünde kan lekesi vardır. Olayı özetler; generali öldürmüşler, fakat oğlunun kaçmasına engel olamamışlardır. Macbeth katili gönderir, birden durgunlaşmış, neşesi kaçmıştır. Eşi nesi olduğunu sorar, General Banquo gelmemiş, bu kahraman askerin henüz gözükmemesi sözde onu meraklandırmıştır. Yerinden kalkarak onun koltuğuna oturmak ister. Fakat birden koltukta Banquo'nun hayali belirir. Yalnız Macbeth'in gördüğü Banquo kıralı çılgına çevirir; hayalle konuşmaya koyulur, ona kanlı saçlı başını sallamamasını söyler. Herkes şaşırmıştır. Lady Macbeth kocasına hasta olup olmadığını sorar, hayır hasta değildir, hayal oradadır, tekrar Banquo'ya bağırmaya koyulur, ona konuşmasını emrederken hayal kaybolur. Macbeth yavaş yavaş kendine gelir, misafirlerden özür diler, eşi tekrar içki şarkısını söylemektedir. Herkesin neşesi kaçmıştır, gitmek üzere kalkacaklardır. Banquo tekrar belirir; Macbeth dehşetle bağırmaya koyulur; hayalete «cehennemden gelen ruh» diye seslenmekte, dumanlı, kana bulanmış yüzüyle kendisini korkutamıyacağını haykırmaktadır. Herkes «dehşet» diye mırıldanırken hayalet kaybolur. Lady Macbeth eşine utanması gerektiğini hatırlatmakta, Macbeth ruhun kendi kanını istediğini ve bir gün bu kanın dökületeceğini söylemektedir. Misafirler kalkmışlar, «Heryer kaatillerle dolu, cinayet ülkesi oldu burası...» diye söylenerek kapıya yönelmişlerdir.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Cadıların mağarası. Ortada bir kazan kaynamakta, duvarlarda kafatası maskeleri görülmektedir. Cadıların sesleri duyulur; kedinin biri üç kere miyavlamış, baykuş üç kere ötmüş, yarasa üç defa rüzgâra karşı bağırmıştır, şu halde gerekli an gelip çatmıştır. Kazanın etrafında dans etmeye koyulurlar. Bir yandan «Kayna kazan kayna, siyahlı beyazlı, kırmızılı mavili ruhlar için kayna!...» diye bağırmaktadırlar. Macbeth girerek onlara ne yaptıklarını sorar, sonra kendisine geleceği söylemelerini rica eder. Cadılar ruhları çağırarak söyleteceklerini bildirirler. Şimşek çakar, başında miğferiyle bir savaşçı hayali belirir ve: «Macbeth, kendini Macduff'dan koru!» diye bağırır. Macbeth bir soru sormak isterken hayal kaybolur. Yine bir şimşekle kanlı bir çocuk hayali gözükür: «Macbeth seni de kana bulayacaklar, hem de kadından doğmamış bir çocuk tarafından öldürüleceksin!» diye bağırır. Macbeth, Macduff'un kendisini öldüreceğini öğrenmiştir, fakat o öldürmeden hesabını görecektir. Yeni bir şimşekle bu defa taçlı bir çocuk hayali belirmiş, konuşmaya koyulmuştur: «Macbeth, cesur ol! Birnam Or-

manı yürüdüğü zaman öleceksin!» Macbeth hırsla bağırır: «Söyle! Banquo'nun oğlu yerime geçecek mi?» Cadılar soru sormamasını söylerlerken taçlı çocuk kaybolur. Macbeth kılıcını çekerek cadıların üzerine yürür, bu sırada yeraltından gaydalarla çalınan bir müzik duyulur. Sekiz kıralın hayali ve elinde bir ayna olduğu halde Banquo belirir. Macbeth hepsine deli gibi sorular sormaktadır, birden Banquo'yu görür, kılıcını çeker ve sonra «onların canı yok ki» diyerek yere yıkılır. Gözünü açtığı zaman mağarada yalnızdır, herkes kaybolmuştur. Lady Macbeth girerek kendisini aramakta olduğunu söyler, orada ne yaptığını sorar. Macbeth geleceği öğrenmek için mağaradadır. Cadıların ve hayallerin söylediğine bakılırsa Macduff'dan sakınması gerekmektedir, ayrıca kadından doğmayan bir kimse tarafından öldürülecek, Birnam Ormanı yürüdüğü zaman sonu gelmiş olacaktır. Lady Macbeth bütün bunların birer yalan olduğunu, yorumlamaya değmeyecek saçma şeylere inanılmaması gerektiğini söyler. Şimdi düşmanlarını öğrenmişlerdir; Macduff'un şatosunu yakıp yıkacak, kendisini ve çocuklarını öldürecek, Banquo'nun oğlunu bulup yokedecekler, cinayet üstüne cinayet işleyecek, intikamlarını alacaklardır.

DÖRDÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — İngiltere - İskoçya sınırında çıplak bir arazi parçası. Geri plânda Birnam ormanı uzanmaktadır. Ön tarafta aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu İskoçyalı sürgünler vatan hasretini belirten bir parçayı söylemekte, baskı altında inleyen vatanlarının günün birinde kurtuluşuna olan inançlarını belirtmektedirler. Macduff yaklaşarak sabırlı olmalarını, yurtlarında hüküm süren zalimin yokedileceğini ve güzel İskoçyanın tekrar mutluluğa kavuşacağını söyler. Uzaktan trompet sesleri duyulur, yanında İngiliz askerleri olduğu halde Kıral Duncon'un oğlu Malcolm girer. Nerede olduklarını sorar, Birnam ormanı civarındadırlar. O zaman herkese ağaçlardan birer dal koparırak başlarına takmalarını, bu suretle kendilerini gizlemelerini emreder. Artık kanlı kaatilden, Macbeth'den öc alma zamanı gelmiştir. Koro, «Kaatil cinayetlerinin hesabını vermelidir!» diyerek yürüyüşe geçer.

İkinci sahne — Gece Macbeth'in şatosunda bir salon. Kıralın doktoru yanında Lady Macbeth'in oda hizmetçisi olduğu halde girer. Konuşmalarından Lady Macbeth'in hasta olduğu anlaşılmakta, kadın uykusunda durmadan sayıklamaktadır. Söylediği şeyleri nedimenin açıklamasına imkân yoktur. Birden Lady Macbeth belirir. Sırtında beyaz becelik, elinde bir şamdan vardır. Gözleri esrarlı bir ışıkla parıldamakta, şamdan tutan elini uğuşturmaktadır. Uyurgezer gibidir. Doktor elini neden uğuşturduğunu sorar, hizmetçinin dediğine bakılırsa yıkadığını sanmaktadır. Lady Macbeth sayıklamaya başlar, ortalık sessizdir, işte buluşma saati gelmiştir. Görünmeyen birisiyle konuştuğu anlaşılmaktadır **(Una macchia è qui tottora).** Ona utanması gerektiğini söylemekte, ihtiyarda bu kadar kan bulunacağını kimin dü-

şünebileceğini sormaktadır. O ihtiyar ki iyi bir eş ve iyi bir babaydı. Şimdi kanla kirlenmiş bu eller acaba temizlenebilecek mi, onları Arabistanın tüm parfümleri bile kandan kurtaramıyacaktır. Sonra yine birisine, Macbeth'e karşı konuşmaya başlar; «Geceliğini giy, benimle gel! Banquo öldü, mezarından kalkamaz, hadi gel artık, buradan gidelim Macbeth...» Doktor ve hizmetçi bu sözleri dehşetle dinlerler, Tanrının kadını affetmesi için dua ederler.

Üçüncü sahne — Macbeth savaş alanındaki karargâhında derin düşüncelere dalmıştır. Düşmanlarına vatan hainleri diye seslenmekte, İngilizlerle birleşmiş olmaları onu bedbaht etmektedir. Demek kendisini öldürecek olan kişi, kadından doğmamış olan insan, Malcolm'dur. Şu halde kehanetler bir daha gerçekleşmeye başlamış, sonu gelmiştir. Ama bunu pahalı ödetecek, ölünceye kadar savaşacaktır. Birden «Öldü!» diye bağırışan kadın sesleri duyulur. Hizmetçi girerek kıraliçenin, yani Lady Macbeth'in öldüğünü bildirir. Macbeth yerinden fırlayarak bağırır: «Demek hayat yürüyen bir gölgeden başka birşey değilmiş. Bir budalanın anlattığı ses ve hiddet dolu hikâye. Hiçliğin imzaladığı boşluk...» İçeri askerler girerek Birnam ormanının yürüdüğünü bildirirler. İşte bir kehanet daha gerçekleşmektedir. Bir an durur, kılıç ve kalkanını ister, ölüm kalım savaşı başlamıştır.

Dördüncü sahne — Şatonun önünde bir alan. Uzaktan trompet sesleri yankılanır. İngiliz askerlerinin üzerlerini örten dallarla ilerledikleri görülür. Malcolm ve Macduff girerlerken, askerler hücuma geçerler, Macbeth yakalanmıştır. Macduff bağırır: «Çocuklarımın kasabı sonuçda seni yakaladım!» Macbeth cevap verir: «Dur! Beni ancak kadından doğmayan biri öldürebilir...» Macduff konuşur: «Ben anamdan normal doğmadım, beni ondan karnını yararak aldılar...» Macbeth: «Tanrım» diye bağırarak Macduff'a saldırır, kısa bir boğuşmadan sonra ölüm halinde yaralanarak yere yıkılır. Artık ölecektir, Cehennemin kehanetlerine kapılmış, döktüğü kanların lâneti kendisini göstermiştir. Hem yeryüzü, hem gökyüzü ondan nefret etmektedir. «Taca tahta lânet olsun! Herşeye onlar sebep oldu!» diyerek son nefesini verir. Herkes sevinçle «Zafer!» diye bağırmaktadır. Malcolm girerek Macbeth'i sorar, Macduff cesedi gösterir... Ordu ve halk sahneye dolmakta, Macbeth'in esir edilen askerlerini getirmektedirler. Halk vatanın kurtuluşuna sevinmekte, Macduff'a şükranlarını belirtmektedir. Savaşmışlar, zalimi yoketmişler, İskoçyayı tekrar bağımsız bir ülke yapmışlardır.

LA BATTAGLIA DI LEGNANO

(Legnano Savaşı)

Dört perdelik opera

Metin
Salvatore Cammarano

İlk oynanış: 27 Ocak 1849 Roma.

Başlıca kişiler:

Lida ..... Soprano
Arrigo ..... Tenor
Rolando ..... Bariton
Marcovaldo ..... Bas
Imelda ..... Mezzosoprano
Frederico Barbarossa ..... Bas

Konunun geçtiği çağ ve yer: 12 nci yüzyılda Milano ve Como.

Geçen yüzyılın ortalarında İtalya'nın, Avusturya yönetiminden kurtulmak, birliğini sağlamak için yaptığı savaşlara ülkenin sanatçıları da katılıyor, ellerinden geleni yapmaktan çekinmiyorlardı. Bunların arasında Giuseppe Verdi de yer almıştı. 1848 de Milano'da başlıyan ayaklanmayı Paris'te haber alan besteci derhal yurduna dönmüş, vatanseverler arasına katılmıştı. O günlerde Venedik'te bulunan arkadaşı ve birçok operalarının metin şairi Francesco Piave'ye şu satırları yazmıştır: «Milano'daki ihtilâli haber alır almaz tahmin ettiğin gibi derhal döndüm. Şehirde caddelere kurulmuş engeller herşeyi belirtmeye yeterliydi. İtalyanın ve onu kurtarmak isteyenlerin fedakârlıkları beni hayran bıraktı. Artık saat çaldı, ben de savaşmaya hazırım. Birkaç yıl ve belki birkaç ay sonra İtalya bağımsızlığa kavuşacaktır. Bana müzikten bahsediyorsun, bunu nasıl düşünebildin? 1848 de İtalyanların kulağını ancak tek bir ses etkiliyor: Topların müziği. Dünyanın bütün paralarını verseler müzik yazamam. Müzik için sarfedeceğim kâğıdın

mermi ambalâjında kullanılmasını tercih ederim.» Mektubun yazıldığı tarihten birkaç gün sonra Milano'daki ayaklanma sona ermiş, Avusturyalılarla Salasco anlaşması imzalanmış, toplar susmuştur. Artık mermilerin ambalâjı için kâğıda ihtiyaç kalmamıştı. Verdi yeniden bestelemiye koyuldu. Elinde günün havasına uygun bir metin vardı: **«La Battaglia di Legnano - Legnano Savaşı».** Konusu 12 nci yüzyılda İtalyan Lombardi Birliğinin Alman İmparatoru Friedrich Barbarossa'ya karşı elde ettiği başarıdan alınmıştı. Operanın metni ilk temsilden günlerce evvel kapışılmış, genel provalarda kapılar kırılmış, İtalyan renkleriyle süslenen salon büyük gösterilere sahne olmuştu. Operanın elde ettiği başarıyı ömrü kısa olan Roma Cumhuriyeti izlemiş, eserin başındaki «Yaşasın İtalya» sözleriyle başlıyan koro parçası bir özgürlük şarkısı olarak kabul edilmişti. Verdi biyografı Francis Toye bu opera için şunları yazmıştır: «Eser bölüm bölüm zarif ve mutlu karakterli melodilerle örülmüştür. Uvertür gerçekten güzeldir. «La Battaglia di Legnano» genç ve orta yaşlı Verdi'nin buluşma noktasını belirten tek eserdir ve onun yurduna karşı duyduğu sevgi ve bağlılığın müzikal sentezidir.»

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Milano'da bir alan. Halk, şehirlerini Cermenlere karşı başarıyla savunarak dönen askerleri sevgi gösterileriyle karşılamaktadır. Askerlerin arasında savaşta öldüğü sanılan Veronalı Yüzbaşı Arrigo da vardır. Eski dostu ve silâh arkadaşı Rolando onun hayatta olduğuna çok sevinir, sevgiyle karşılar, şatosunda misafir etmek amacıyla çağırır.

İkinci sahne — Askerleri selâmlayan halkın kıvancına bir kişi katılmamaktadır. Bu Rolando'nun genç ve güzel karısı Lida'dır. Lida savaş sırasında babasını ve erkek kardeşlerini kaybetmiştir. Arrigo'nun döndüğünü görmüş, yeni bir umuda kapılmıştır, Veronalı savaşçı onun ilk ve unutamadığı sevgilisidir. Rolando, şatosunun salonunda Arrigo'yu karısına tanıtır. İki gencin karşılaştıkları anda geçirdikleri heyecan Marcovaldo'nun gözünden kaçmaz. Marcovaldo savaşta esir edilmiş bir Cermendir ve Rolando tarafından karısının korunmasıyla görevlendirilmiştir, fakat Lida'yı çılgın gibi sevmektedir. Salona bir haberci girerek Cermen ordusunun şehre yeniden saldırmak üzere olduğunu, Rolando'nun kurul tarafından yeni bir savunma plânı hazırlamak için çağırıldığını bildirir. İki sevgili yalnız kalınca Arrigo, Lida'ya kendisine söz verdiği halde niçin Rolando ile evlendiğini sorar. Lida bu izdivacı ölüm halindeki babasının vasiyeti üzerine yapmıştır. Genç savaşçı bu mazereti dinlemez, kadına kendisini vaktiyle ne kadar büyük bir aşkla sevmişse şimdi aynı derecede nefret ettiğini söyliyerek çıkar.

İKİNCİ PERDE

Rolando ve Arrigo beraberce Como şehrine giderek birleşme teklifinde bulunurlar. Milano'ya yakın olan Como bir anlaşma ile Frederico Barbaros-

sa'ya bağlıdır. İki İtalyan kenti güçlerini birleştirirlerse Cermen saldırıcılarına karşı başarı kesin olacaktır. İki arkadaş Comoluları buna inandırmaya çalışarak tarihe ve bağlı oldukları siteye karşı ihanet etmemeleri gerektiğini bildirirler. Comolular karar verirken Barbarossa'nın ordusu birkaç kilometre ötedeki Pavia'yı zapteder, Como tepelerine karargâh kurar. Rolando ve Arrigo bu muhteşem ordunun her şeye rağmen İtalyan vatanseverleri karşısında yenilgeye uğrayacağına emindirler. Barbarossa da gelerek teslim olmalarını, İtalyanın kaderinin elinde olduğunu bildirir, Milanolular bu teklifi reddederek çıkarlar.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Lida'nın kendisine verdiği sözde durmayarak en yakın dostuyla evlenmesine pek üzülen Arrigo «Ölüm Şövalyeleri» adlı birliğe girmiştir. Bu birliğin görevi en tehlikeli anlarda savaşa atılmak ve ölünceye kadar dövüşmektir. Lida eski sevgilisine bir mektup yazarak hizmetçisi İmelda'ya verir. Imelda yola çıkmadan Rolando şatoya dönerek ertesi günü yapılacak savaş için karısı ve oğluna veda etmek istemiştir. Lida salondan çıkınca içeri giren Arrigo'ya eğer savaşta ölürse karısı ve oğluna bakmasını, onları korumasını rica eder. Arrigo arkadaşına söz verir. Delikanlı salondan çıkarken Rolando'nun yanına Marcovaldo yaklaşarak karısının onu en yakın arkadaşıyla aldattığını söyler, hizmetçinin elinden aldığı mektubu gösterir. Bu Lida'nın Arrigo'ya yazdığı mektuptur. Lida mektupta Arrigo'yu ölümden vazgeçirmeye çalışmakta, onunla buluşmasını rica etmektedir. Rolando her ikisinden de öç almak için yemin eder.

İkinci sahne — Arrigo şatonun en üst katındaki odada annesine veda mektubu yazmaktadır. İçeri Lida girerek ona böyle acı şeyler yazmaması için yalvarır. Halbuki Arrigo sevilmediğini anladıktan sonra yaşamamaya karar vermiştir. Bir an Rolando'nun Arrigo'yu çağıran sesi duyulur, Lida balkona saklanır. Rolando odaya girer, şüpheli bakışlarla Arrigo'yu süzer sonra balkon kapısını açar Lida'yı görür. İki sevgili ona şerefini hiçbir zaman lekelemediklerini söylerler. Rolando kararını vermiştir; onları odaya kapatacak, bu suretle Arrigo'nun ölüm şövalyeleri arasına katılmasına engel olacaktır. Kapıyı kilitleyerek uzaklaşır, dışarda savaşa giden Milanolu askerlerin sesleri duyulmaktadır. Arrigo kapıyı açarak kulenin en üstünden kendisini aşağıya bırakır, ya ölecek yahut kurtulup savaşacaktır.

DÖRDÜNCÜ PERDE

Milano halkı alan ve sokakları doldurmuştur. Hepsi heyecanla savaştan gelen haberleri beklemektedir. Aralarında Lida ve İmelda da vardır. İmelda hanımına Arrigo'nun kuleden sağ salim kaçarak arkadaşlarına yetiştiğini bildirir. Uzaktan zafer sesleri duyulur, askerler başarı kazanmış, şehre gir-

mektedir. «Ölüm Şövalyeleri» omuzlarında ağır yaralı arkadaşları Arrigo olduğu halde gözükürler. Delikanlı gözlerini aralıyarak arkadaşı Rolando'ya şunları söyler: «Ben ve karın senin şerefini hiçbir vakit lekelemedik, ölüm halinde bir insan yalan söylemez, vatanı için ölen bir savaşçının kalbinde şeytanlığa yer yoktur.» Lida gözyaşları arasında kocasına af için yalvarmaktadır. Rolando olanların biraz da Marcovaldo'nun yalanlarından doğduğuna inanmıştır. Karısını kucaklar, arkadaşının elini sıkar. Bu sırada muhteşem bir zafer alayı ve Milano konsülleri gözükür. «Ölüm Şövalyeleri» atlas İtalyan bayrağını Arrigo'ya uzatırlar, Veronalı savaşçı sancağı kalbine bastırarak son nefesini verirken perde iner.

LUISA MILLER

Üç perdelik opera

Metin
Salvatore Cammarano

İlk oynanış: 8 Aralık 1849, Napoli.

Başlıca kişiler:

Luisa, Miller'in kızı ..... Soprano
Rodolfo, Kont Walther'in oğlu ..... Tenor
Kont Walther ..... Bas
Miller, emekli asker ..... Bas
Wurm, kont'un kâtibi ..... Bas
Düşes Amelia ..... Alto

Konunun geçtiği çağ ve yer: 18 inci yüzyılda Tirol.

Francis Toye **«Luisa Miller»** için de şunları yazıyor: «Bu eserde Verdi'nin gerçek niteliklerine ilk defa rastlarız. Bundan önceki operalarında sevgililer arasındaki duygu bağlarını belirtmek endişesi burada da vardır. Fakat baba ile kız arasındaki sevgi ve şefkatin belirtilmesi ilk defa «Luisa Miller» de gerçek bir problem olarak bestecinin karşısına çıkmıştır. Bu sebepten bazı kimseler «Luisa Miller» i, «Rigoletto» ve «La Traviata» için bir deneme olarak kabul ederler.»

Verdi «Luisa Miller» i Busseto'da bestelemiştir. Paris'te geçirdiği iki yıl sonunda Fransa'da başgösteren kolera salgını üzerine vatanına dönmeye karar vermiş, Busseto'da bir çiftlik satın almış, burada «Sant Agata» adını verdiği villâda yaşamaya koyulmuştu.

Eserin konusu Friedrich Schiller'in **«Kabale und Liebe - Hile ve Aşk»** adlı oyunundan alınmıştır ve her perdenin adları vardır: «Aşk», «Hile», «Zehir».

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Tatlı bir bahar günü Tirol'de bir köy alanı. Gençler, köyün en güzel kızı Luisa'nın doğum gününü kutlamak için toplanmışlardır. Luisa kalabalık arasında sevgilisi Rodolfo'yu görünce büsbütün neşelenir, kıvancını bir arya ile açıklar **(Lo vidi e'l primo palpito).** Her davranışından mutlu olduğu anlaşılan kız sevgilisini babasına tanıtır. Emekli bir asker olan Miller kızını pek sevmekte, onun mutlu bir evlenme yapmasını istemektedir. Köy halkı Rodolfo'yu «Carlo» adıyla tanımakta ve hakkında çok şey bilmemektedir. Delikanlı köye Derebeyi Kont Walther'le beraber gelmiştir. Luisa sevgilisi ve arkadaşlarıyla kiliseye girerken ihtiyar Miller'in yolunu Kont'un kâhyası Wurm keserek ona Carlo'nun Kont Walther'in oğlu ve gerçek adının Rodolfo olduğunu bildirir. Wurm bir süre önce kızla evlenmek istemiş, reddedilmiştir. Bu sözler Miller'i endişelendirir, kızının bağımsız bir hayat yaşayan genç kişizadenin kurbanı olmasından korkmaya başlar **(Sacra la scelta).**

İkinci sahne — Şatonun bir salonu. Rodolfo'nun güzel Luisa'ya olan aşkını belirten aryasından sonra kâhya Wurm, efendisi Kont'a delikanlının Miller'in kızı Luisa'yı sevdiğini söyler. Kont bu habere sinirlenmiştir. Niyeti oğlunu zengin bir düşesle evlendirmektir. Ona sevdiği kızın orospu olduğunu, bir kişizadeyle evlenemiyeceğini bildirir. Rodolfo bitkin bir halde babasını ve evini bırakarak çıkar gider.

Üçüncü sahne — Miller'in küçük evinin bir odasında baba ile kızı konuşmaktadır. Baba, Luisaya sevdiği adamın bir kişizade olduğunu belirtmekte, bu maceranın tehlikeli sonuçlar verebileceğini söylemektedir. Bu esnada Rodolfo girer, Miller'in son sözlerini duymuştur. Evet, uzun süre kim olduğunu saklamıştır fakat bu aşkının değişmesi için bir sebep değildir, kızla evlenmeyi istemektedir. Baba Miller düşüncelidir, Kont'un intikamından korkmaktadır. Rodolfo babasına ait önemli bir sırrı bildiği için ona daima üstün olduğunu söyler. Fakat hepsi Kont'un odaya girişiyle şaşırırlar. Walther Luisa'ya hakaret ederek oğlunu bırakmasını ister. Rodolfo kılıcına sarılır, fakat babasını öldürmekle bir şey kazanamıyacağını anlıyarak tekrar kınına koyar. Miller kızına yapılan hakarete aynı şekilde karşılık verince, Walther adamlarına ihtiyarı ve kızını tevkif etmelerini emreder. Rodolfo bildiği gerçeği açıklayacağını söyliyerek babasını korkutur, Kont tevkif için verdiği emri geri alırken perde iner.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Miller'in evinde bir oda. Luisa üzüntülüdür. Arkadaşları girerek babasının zincire vurulup Kontun adamları tarafından götürüldüğünü söylerler. Bu sırada Wurm girer, kızlara kendisini Luisa ile yalnız bırakmalarını emreder. Herkes çıktıktan sonra Luisa'ya babasının Konta hakaret ettiği için ölümle cezalandırılacağını bildirir. Babasını ancak Luisa'nın bir mektubu kurtarabilecektir. Kız bu mektupta aslında Wurm'u sev-

diğini, Rodolfo ile aşkının geçici bir hevesten ibaret olduğunu bildirecektir. Luisa bir an düşünür, babasına olan sevgisi galip gelmiştir, mektubu yazmayı kabul eder **(Tu puniscimi, O Signore).** Sonra şatoya gelecek, Rodolfo'nun evleneceği düşesin önünde aynı şeyleri tekrarlayacaktır.

İkinci sahne — Wurm şatoya dönerek durumu Walther'e anlatır. Walther endişe içindedir, kendisi köyün efendisi olan Kontu öldürmüş, yerine geçmiştir. Köylüler eski efendilerinin eşkiyalar tarafından yokedildiğini anlamışlar, kimin yaptığını öğrenememişlerdir. Bu sırrı Wurm ve Rodolfo bilmektedir. İçeri müstakbel gelini Düşes Amelia girer. Walther Luisa'yı çağırtır. Bedbaht kız bitkin bir halde salona gelir, düşese Rodolfo'yu hiçbir zaman sevmediğini söyler, sözde yalnız Wurm'u sevmektedir.

Üçüncü sahne — Rodolfo şatonun bahçesinde bir köylüye rastlamış, elinde Wurm'a yazılmış bir mektup görmüştür. Zarfın üzerinde Luisa'nın yazısını tanıyınca kaparak okur. Delikanlı üzüntüsünden çılgına dönmüştür. Bu sırada yaklaşan Wurm'a iki tabanca uzatır, birini seçmesini söyler. Wurm tabancayı kaparak havaya ateş eder, Kont ve adamları bahçeye dolmuş, kâhya kargaşalıktan yararlanarak kaçmıştır. Kont oğluna kendisini sevmiyen bu köylü kızını bırakmasını, zengin düşes Amelia ile evlenmesini söyler. Rodolfo bu öğüdü dinleyeceğine söz verir **(L'ara o l'avello apprestami).**

ÜÇÜNCÜ PERDE

Luisa etrafında arkadaşları olduğu halde düğün şerefine donatılmış şatoyu seyretmektedir. Odaya Miller girer, masada Luisa tarafından Rodolfo'ya yazılmış bir veda mektubunu bulur. Baba kızının intihara karar verdiğini anlamıştır, çağırarak avutmaya çalışır. Luisa bütün sevgi ve şefkatini babasına hasredecek, Rodolfo'yu unutmaya çalışacaktır. Miller odasına giderken genç kız diz çökmüş, dua etmektedir. Bu sırada kapı açılmış, Rodolfo girmiştir. Arkasındaki uşağa şatoya gitmesini ve biraz sonra babasını alarak gelmesini emreder, pelerini altından bir şişe çıkararak bardağa döker. Luisa duasını bitirince ona Wurm'a bir mektup yazıp yazmadığını sorar, kız kızmıştır. Delikanlı çok harareti olduğunu söyliyerek su ister, Luisa suyu bardağa koyarak uzatır, Rodolfo bardağın yarısını içer ve suyun çok acı olduğunu belirtir. Luisa tadına bakmak için diğer yarısını bitirir. Şatonun saati duyulur, delikanlı kıza bunun hayattaki son saatleri olduğunu bildirir, her ikisi de zehir içmişlerdir. Ona yalan söylememesini, Wurm'u gerçekten sevip sevmediğini açıklamasını ister. Luisa sevgilisine bütün gerçeği anlatır. Rodolfo o sırada odaya giren Miller'e dönerek kızını zehirlediğini ve kendisinin de öleceğini söyler. Üçü arasındaki trio biterken Luisa yere düşer, ölmüştür. Bu sırada içeri Kont Walther, Wurm ve askerler dolar. Rodolfo kılıcını çekip Wurm'a saplarken bağırır: 'İşte senin cezan; Ölüm!' Babasına döner: 'Senin cezan ise bak, gözlerinle gör!' **(L'infamia tua mira!).** Cansız yere, sevgilisi Luisa Miller'in yanına yıkılır.

RIGOLETTO

Dört (üç) perdelik opera

Metin
Francesco Maria Piave

İlk oynanış: 11 Mart 1851 Venedik.
Devlet Operasında ilk temsili: 1950, Ankara.

Başlıca kişiler:

Mantua Dükü ..... Tenor
Borsa, sarayın adamlarından ..... Tenor
Kontes Ceprano ..... Mezzosoprano
Rigoletto, Dük'ün kambur maskarası ..... Bariton
Kont Ceprano, bir kişizade ..... Bas
Marullo, sarayın adamlarından ..... Bariton
Kont Monterone bir kişizade ..... Bariton
Sparafucile, kaatil ..... Bas
Gilda, Rigoletto'nun kızı ..... Soprano
Giovanna, Gilda'nın dadısı ..... Mezzosoprano
Bir yaver ..... Soprano
Maddalena, Sparafurcile'nin kızkardeşi ..... Kontralto

Konunun geçtiği çağ ve yer: 16 ncı yüzyıl ortalarında Mantua.

Bütün dünya sahnelerinde en çok yer alan eserler arasında bulunan **«Rigoletto»** nun yazılışı Verdi'nin tezli operalar bestelemeye karar verdiği yıllara rastlar. Besteci «Luisa Miller» den sonra insanların acılarını, kıvançlarını, kaderlerini daha dramatik konularla belirtmek amacındaydı. Bu amaç ilk defa kambur maskara Rigoletto'nun karakterinde gerçekleşmiştir.

«Rigoletto» nun konusu şair ve yazar Victor Hugo'nun **«Le Roi s'amuse - Kıral eğleniyor»** adlı oyunundan alınmıştır. Bu oyun 1832 yılında Paris'de sahneye konuluşunda polis tarafından yasaklanmıştı. «Kıral Eğleniyor»

da Kıral, Birinci François, soytarısının adı ise «Triboulet» idi. Verdi, Hugo'nun bu oyununu görür görmez beğenmiş, konusunu bir opera için uygun bulmuştu. Bu fırsatı 1850 yılında Fenice Tiyatrosu kendisinden bir eser istediği zaman elde edebildi. Verdi'nin bu sahneye karşı güveni ve saygısı vardı. Daha önce iki eseri Fenice'de oynanmış başarı sağlamıştı. Bunlardan biri «Ernani» diğeri «Attila» idi. Besteci, Hugo'nun oyununu metin şairi Francesco Maria Piave'ye göndermiş ve «La Maledizione - Lânet» adını verdikleri opera üzerinde çalışmaya koyulmuştu. Ancak eser daha provalar başlamadan önce sansürün lânetine uğramış ve bunu Verdi'yi çileden çıkaran bir sürü serüven izlemiştir. Polis ne Kıral François'yı ne de maskarasını sahneye çıkarmak istiyor, ayrıca adını da beğenmiyordu. Venedik o çağlarda Avusturya yönetimindeydi ve yapılacak başka bir şey yoktu. Uzun yakarışlardan sonra sansürdeki polis memurlarından Martello tiyatronun müdürüyle metin şairini çağırarak onlara bir teklifte bulundu. Kıral François'nın adı değiştirilerek bir İtalyan kişizadesi olacak, maskarası Triboulet'nın adı da değiştirilip meselâ Rigoletto denecek, ayrıca «Lânet» adı kullanılacaktı. Opera dünyası Rigoletto adını Verdi'ye değil, işte bu polis memuruna borçludur. Metin bu şekliyle Busseto'daki çiftliğinde bulunan besteciye gönderildi, Verdi işe koyularak «Rigoletto»yu kırk günde tamamladı. Fenice Tiyatrosu ısmarladığı esere kavuştu ve provalar başladı. Opera için çağın en ünlü şarkıcılarından bazıları seçilmişti. Bu arada Gilda rolünü Signora Bambilla, Maddalena rolünü Signora Casaloni, Mantua Dukasını tenor Mirate, Rigoletto rolünü de Bariton Varesi oynuyorlardı. Rigoletto Verdi operaları içinde tümüyle prova edilemiyen tek eser olarak bilinir. Çünkü sanatçı Mantua Dukasının, kaatil Sparafucile'nin kulübesinde söylediği şarkıyı bir türlü vermemiş, ilk kostümlü prova gecesine kadar bu kısım daima atlanmıştı. O gece Tenor Mirate Verdi'ye yaklaşarak yakınmış, «Eğer daha önce bilmezsem nasıl söylerim bu şarkıyı?» demiş, Verdi o ünlü soğukkanlılığını bozmadan şu cevabı vermişti: «Meraklanma, şarkıyı yarın alacak ve mükemmelen de söyliyeceksin. Ancak daha önce bana bu melodinin notasını kimseye göstermiyeceğine ve söylemiyeceğine söz ver. Ne ıslıkla çalacak, ne mırıldanacak, provanı yaparken de odana kimseyi almıyacaksın. Hatırlanması o kadar kolay ki herhangi bir kimse senin dudaklarından kapabilir, ondan sonra da artık bu şarkıya veda etmek gerekir. Ve bu şarkının temsilden önce Venedik sokaklarında söylenmesi de beni öldürmeye yeter artar.» Mirate bu isteğin önemini kavramış, notayı aldıktan sonra kıskançlıkla ve büyük bir gizlilikle saklamıştı. Hattâ temsil günü son provada dahi o bölüm yine atlandı. Çünkü Verdi oyundaki bütün görevlilerden de saklamayı uygun bulmuştu. Bestecinin tahmini doğru çıktı. İlk temsil gecesi Mirate **«La Donna è mobile»** adıyla bildiğimiz bu şarkıyı söylediği zaman salonda güçlü bir alkış koptu, halk parçanın tekrarını istiyor, durmadan «Bravo» diye bağırıyordu. Mirate «La donna e mobile»yi iki defa daha söylemek zorunda kaldı. Son perde kapandığı zaman salondan çıkanlar melodiyi mırıldanıyor, ertesi günü bütün Venedik sokaklarında aynı şarkı söyleniyordu. Rigoletto, günümüze kadar

opera sanatçılarının daima oynamak istedikleri ve çok sevdikleri bir eser olarak gelmiştir. Çünkü baş rollerden herbiri özellikle Mantua Dukası, Gilda ve Rigoletto partileri şarkıcılara kendilerini göstermek için geniş imkânlar sağlar, sanatlarını belirtmek yönünden şans verir. Nitekim bu durumu bilen opera yöneticileri Rigoletto için daima değerli, usta eleman seçmeye çalışırlar. Ünlü İtalyan bestecisi Rossini operanın bu özelliğini bildiği için Paris'teki evinde her Cumartesi akşamı düzenlediği partilerden birine Verdi'yi de çağırmış, çağın en ünlü dört şarkıcısını soprano Adelina Patti, mezzosoprano Marietta Alboni, bariton İtalo Gardoni ve tenor Enrico delle Sedie'yi de toplayarak bir «Rigoletto» gecesi düzenlemiş ve piyano eşliğindeki bu temsilde çalgıyı bizzat çalmıştı.

Opera kısa bir prelüdle başlar. Trompet ve trombonlar ısrarla eserdeki birkaç motifi tekrarlarken ritm birden değişir, marş temposuyla perde açılır.

BİRİNCİ PERDE

Mantua Dukasının sarayında balo salonu. Güzel kadınlar ve kişizadelerden bir kısmı dansetmekte, bir kısmı kendi aralarında eğlenmektedirler. Yanında saray adamlarından Borsa olduğu halde Duka girer. Söylediklerine bakılırsa üç ay önce bir kilisede dua ederken güzel bir kız görmüş, hayran olmuştur. Yaptığı soruşturmaya göre kız şehir civarında bir yerde oturmakta, evine her gece esrarengiz bir adam gelmektedir. Çevresine bakınır, ilgisini kadınlara yöneltmiştir. Bunlar arasında özellikle Kontes Ceprano en güzelidir. Borsa kendisini ikaz ederek Kont Ceprano'nun kendilerini dinlediğini bildirir. Dünya Duka'nın umurunda değildir, onun için gerekli olan şey sadece güzel kadınlardır. Bunu söylediği kısa bir şarkıyla açıklar (**Questa o quella**). Duka parçasını bitirip Kontes Ceprano ile dansa koyulur. Kadını alıp gözden uzak bir yere götürürken içeri sarayın maskarası Rigoletto girer, saray adamlarına yaklaşır, Kont Ceprano'nun Dukayı izlediğini, dikkatli olmalarını bildirir ve komikliklerine başlar. Müzik değişir, içeri Duka'nın adamlarından Marullo girerek arkadaşlarını etrafına çağırır, onlara maskara Rigoletto'nun evinde çok güzel bir kadın saklamakta olduğunu haberler. Rigoletto Dukanın peşinde belirmiştir. Çapkın kişizade ona Kontes Ceprano'yu çok beğendiğini söyler, kocası olan Kontu ortadan kaldırmak için ne yapmak gerektiğini sorar. Rigoletto'ya göre ya tevkif ettirmeli, ya da kafasını uçurmalıdır. Ortaya atılan Kont Ceprano kılıcını çekerek Rigoletto'ya saldırmak isterse de soytarı saray adamlarını göstererek kendisine birşey yapamıyacağını açıklar. Saray adamları Rigoletto'ya böyle patavatsız sözlerden kaçınmasını, başı belâya girerse kendisini kurtaramıyacaklarını bildirirler. Bu sırada dışardan yaşlı Kont Monterone'nin sesi duyulur. İçeri girmek için müsaade istemektedir. Birden salonun ortasında belirir, Duka'ya dönerek onu kızının şeref ve namusunu lekelemekle suçlandırır. Duka, Rigoletto'nun öğütleriyle çileden çıkarak zavallı babaya hakaret eder, tevkifi için emir verir. Kont Monterone Rigoletto'ya döner ve «Se-

ni mahvolmuş bir baba kalbiyle lânetliyorum!» diye bağırdıktan sonra öcünün Tanrı tarafından alınacağını söyler. Rigoletto dehşet içinde kalakalmıştır. Balo bitmiş, Duka yanında adamlarıyla salondan çıkarken perde inmiştir.

İKİNCİ PERDE

Gece, Rigoletto'nun evinin yanındaki sokak. Sağ tarafta evin avlusu, sol tarafta Kont Ceprano'ya ait konağın yüksek duvarı. Rigoletto sırtında siyah bir pelerin olduğu halde belirirken orkestradan Kont Monterone'nin kendisini lânetlediği andaki akorlar yükselir. Yanına yine pelerinli bir adam yaklaşır. Bu ücretli kaatil Sparafucile'dir. Saray maskarasına kendisi için bir iş olup olmadığını sorar. Evinde genç güzel bir kadın bulunmaktadır, ona göz diken bir adam varsa hesabını görmesi işten bile değildir. Rigoletto isterse bir kişizadeyi de öldürüp öldürmiyeceğini sorar. Sparafucile hazırdır, ancak paranın yarısı peşin verilmelidir. Öldüreceği adamı güzel kızkardeşini tuzak kullanarak şehir civarındaki evine atar ve orada işini bitirir. Sparafucile, adını tekrarlayarak uzaklaşıp gider. Rigoletto karamsar düşüncelere dalmıştır. Kendi kendine: «Şu kaatille aramda ne fark var?» diye sorar. «O, cinayetlerini geceleri bıçağıyla işlemekte, ben gündüzleri aynı şeyi dilimle yapmaktayım... Tanrı neden beni böyle bir insan karikatürü şeklinde yarattı? Neden bana acımadı?...» **(Pari siamo).** Monoloğu sona erince avlunun kapısından girer, müzik değişmiş kızı Gilda koşarak babasının boynuna sarılmıştır **(«Figlia!» «Mio Padre!»).** Soytarı ona o gün evden çıkıp çıkmadığını sorar. Evet, çıkmış, kiliseye giderek dua etmiştir. Aklına annesi gelmiş, hiç görmediği bu kadını düşünmüştür. Babasına ondan bahsetmesini rica eder. Rigoletto karısının çok eskiden öldüğünü, onu yalnız bıraktığını acılı bir tonla anlatır. Şimdi kendisine emanet ettiği kızına bakacak, ona bir zarar gelmemesine çalışacaktır. Fakat beri yanda Gilda kilisede görüp bir anda âşık olduğu yakışıklı delikanlıyı düşünmeye koyulmuştur. Rigoletto hizmetçi Giovanna'yı çağırarak kıza dikkat etmesini tembihler, dışarı çıkar, sokağa bakar, bu sırada Gilda'nın sevdiği delikanlı avluya girmiştir. Soytarı tekrar dönüp kızıyla vedalaşırken ağaç arkasına saklanır. Rigoletto çıkınca öğrenci kılığındaki Duka görünerek Gilda'ya olan aşkını belirtir **(T'amo ripetilo!).** Gilda adını sorar, öğrencidir, adı Walter Malde'dir. Bu arada Kont Ceprano ve Borsa sarayın adamlarıyla maske takmış oldukları halde karanlık sokakta belirirler, ayak sesleri duyan Gilda sevgilisine gitmesini söyler. Kız, delikanlı çıkınca ünlü aryasıyla uyanmakta olan aşkının heyecanını yansıtır **(Carro nome che il mio cor).** Sokakta tekrar Rigoletto belirir. Marullo yanına yaklaşarak oraya Ceprano'nun karısını kaçırmak üzere geldiklerini söyler. Rigoletto saray adamlarının evi çevresinde dolaşmalarından ürkmüştür. Buna rağmen tekliflerini kırmaz ve onlarla işbirliği yapmaya karar verir. Marullo ona bir maske takar, bununla da yetinmez, gözlerini bir mendille kapar, eline merdiveni verir. Rigoletto Ceprano'nun evi zannıyla kendi bahçe duvarına merdiveni dayamıştır. Sa-

ray adamları avluya atlayarak biraz sonra Gilda ile dönerler ve kızı kaçırırlar. Yalnız kalan Rigoletto uzaktan kızının yardım isteyen sesini duymuştur. Derhal yüzündeki maskeyi fırlatır. Fenerin solgun ışığında kızının düşen sabahlığını görür, deli gibi avludan içeri girerek Giovanna'ya ne olduğunu sorar... Anlamıştır... «Ah! İhtiyarın lâneti» diye bağırarak yere yıkılırken perde iner **(Ah! La Maledizione!).**

ÜÇÜNCÜ PERDE

Duka'nın sarayında bir salon. Genç kişizade salona girer ve biraz önce Gilda'nın evine gidişinden, kapıyı kilitli buluşundan bahsettikten sonra kıza karşı belirmeye başlayan aşkını, duygularını açıklamaya koyulur **(Parmi veder lagrime).** Sözlerini bitirdiği zaman odaya adamları dolarak Rigoletto'nun sevgilisini nasıl kaçırdıklarını anlatırlar **(Scorrendo uniti).** Rigolettonun sesi duyulur; Soytarı elbisesini giymiş olduğu halde girer, Duka'nın adamları dikkatle onu süzmekte ve yaptıkları işin üzerinde bıraktığı etkiyi araştırmaktadırlar. Rigoletto çevrede kızının orada olduğunu belirten bir delil aramaktadır. Yerde bir mendil görür fakat kızının değildir. Birden dolaşmaktan vazgeçerek adamlara Duka'nın nerde olduğunu sorar, kişizade uyumaktadır. Şu halde mutlaka kızıyla beraberdir. «Bana kızımı verin!» diye bağırır, saray adamları şaşırmışlardır. Kaçırdıklarının Rigoletto'nun kızı olduğunu bilmemektedir. Soytarı ünlü dramatik aryasına başlar, hakaret eder, ağlar, bağırır, inler, merhamet diler **(Cortigiani vil razza dannata).** Herkes Rigoletto ile alaya son vermiş, üzüntüyle onu seyretmekte, dinlemektedir. Marullo bu yakarışlara direnemiyerek gider, Gilda'yı alıp getirir. Soytarı herkesi dışarı çıkarır. Baba kız yalnız kalmışlardır. Rigoletto ondan hikâyeyi anlatmasını ister. Gilda genç sevgilisiyle buluşmasını ve evden kaçırılışını anlatır **(Tutte le feste al tempio).** Rigoletto dehşet içinde dinlemektedir. Bu sırada muhafızları eşliğinde Kont Monterone gözükür, Duka'nın portresi önünde durur, lânetini tekrarlayarak Tanrının, intikamını alacağını söyler. İhtiyar çıkınca Rigoletto aynı sözleri tekrarlar, intikamını alacak ve bu intikam kanlı olacaktır. Beri yanda Gilda ise sevdiği adamı yani Duka'yı korumak için herşeyi yapacağını söylemektedir. Baba, kızını alıp odadan çıkarken perde iner.

DÖRDÜNCÜ PERDE

Sol tarafta Sparafucile'nin harap evinin avlusu. Sahne ortada avlunun duvarıyla ikiye ayrılmıştır. Sağda boş bir alan uzanmakta, arka plânda Mincio nehrinin parıltılı suları görünmektedir. Vakit gecedir. Sparafucile evinin avlusunda içki masasını hazırlamakta, Rigoletto ise kızıyla boş alanda konuşmaktadır. Soytarı, kızına Duka'yı sevip sevmediğini sorar, Gilda «Her zaman sevdim.» diye cevap verir. Bu sırada Sparafucile'nin avlusuna asker kılığında Duka girer, masa başına geçerek «Kadın civelektir» sözle-

riyle başlayan ünlü şarkısını söylemeye koyulur (**La donna è mobile**). Parça bitince Sparafucile masaya şarap getirir. Kızkardeşi Maddalena da gelmiş, Duka ile cilveleşmeye koyulmuştur. Kaatil yavaşça dışarı çıkarak Rigoletto'ya yaklaşır «Hemen öldüreyim mi yoksa bekliyeyim mi?» diye sorar. Soytarı biraz beklemesini emreder. Sparafucile uzaklaşınca eserin en güzel parçalarından biri olan kuartet başlar. Avluda Duka ve Maddalena aşkın güzelliğinden bahsetmekte, dışarda Rigoletto ve kızı kendi acılarını anlatmaktadırlar (**Bella figlia dell'amore**). Sparafucile tekrar gözükür, Rigoletto ona yapacağı işin karşılığı olan paranın yarısını öder ve Duka'yı öldürüp cesedini çuvala koymasını, kendisinin gece yarısından sonra gelip göreceğini söyler. Gilda ise erkek kılığına girip Verona'ya gidecek, orada babasını bekleyecektir. Hava bozmakta, şimşekler çakmaktadır. Sparafucile avluya girince Duka gece orada kalacağını bildirir. Kaatilin yatağında yatacaktır. Yukarı çıkar, Maddalena kardeşine bu çok beğendiği genç adamı öldürmemesi için ricada bulunur. Saparafucile paranın yarısını almak için adamı öldürmek zorunda olduğunu söyler. Kadın akıl öğretir; geceyarısından sonra gelecek ilk kimseyi öldürerek çuvala koyup parayı alabilecektir. Sparafucile razı olduğunu bildirirken erkek kılığına girerek kapıya gelen Gilda konuşmaları duymuş, dehşet içinde kalmıştır. Geceyarısı kapıyı çalmaya karar verir, bu suretle sevgilisini kurtaracaktır. On ikiyi bildiren çan sesleri duyulurken kapıya vurur. Sparafucile kim olduğunu sorar, yolunu kaybetmiş bir yabancıdır. Kaatil kapıyı açar, bıçağını içeri giren kızın göğsüne saplar. Fırtına dinmiş, şimşekler uzaklaşmıştır. Rigoletto belirerek kapıyı çalar, Sparafucile içinde cesed bulunan çuvalı getirip nehrin kıyısına bırakır ve paranın geri kalan kısmını alıp gider. Yalnız kalan Rigoletto artık mutludur, işte, intikamını almıştır. Fakat bir an Duka'nın uzaktan gelen sesini duyar: «La donna è mobile...» Şaşırır, çuvalı açar, hipnotize olmuş gibi kala kalır; çuvalda kanlar içinde kızı yatmaktadır. Can çekişmekte olan Gilda kendisini sevdiği adam için feda ettiğini söyleyerek babasının kolları arasında son nefesini verir. Rigoletto bakar: «Gilda, öldün mü?» diye hıçkırır, sonra müthiş bir acıyla haykırır: «Ah! ihtiyarın lâneti!» Lânet teması orkestradan yükselirken perde iner...

IL TROVATORE

Üç perdelik opera

Metin
Salvatore Cammarano

İlk oynanış: 19 Ocak 1853 Roma.
Devlet Operasında ilk temsili: 1955, Ankara.

Başlıca kişiler:

Ferrando, Luna Kontunun muhafız subayı ..... Bas
Inez, Leonora'nın nedimesi ..... Soprano
Leonora, Kıraliçenin nedimesi ..... Soprano
Luna Kontu, bir kişizade ..... Bariton
Manrico, Biskaya Prensinin ordusunda subay, aslında Luna Kontunun kardeşi ..... Tenor
Azucena, bir çingene kadını ..... Mezzosoprano
Ruiz, Manrico'nun arkadaşı ..... Tenor

Konunun geçtiği çağ ve yer: 15 inci yüzyılda İspanya'da Aragon ve Biskaya.

Verdi bestelediği operaların metnini yazan şairlerle süreli olarak tartışmıştır. Bunun başlıca sebeplerinden biri de müzikal anlatımı o çağlarda daha önemli görerek metinde değişiklikler istemesidir. Nitekim **«Il Trovatore»** de de böyle olmuş, eser metin şairi ile uzun çatışmalardan sonra ortaya çıkabilmiştir. Konu İspanyol yazarı Antonio Garcia Gutiérrez'in **«El Trovador»** adlı oyunundan alınmıştır. Ölüm fikrinin bütün gücüyle rol oynadığı operanın yazılışı Verdi'nin annesini kaybettiği yıla rastlar.

Ortaçağda Avrupa'nın bazı ülkelerinde köyden köye, kentten kente gezen şarkıcılara, halk şairlerine İtalya'da **«Trovatore»**, İspanya'da **«Trovador»**, Fransa'da **«Trouvére»** ve Almanya'da **«Minnesaenger»** deniliyordu. Opera bunlardan birinin acılı hikâyesini anlatır. Besteci eserin dört perdesine ayrı isimler vermiştir; birinci perde: **«Düello»**, ikinci perde: **«Çingene Kadını»**, üçüncü perde: **«Çingenenin Oğlu»**, dördüncü perde: **«İdam»**.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Gece Aliaferia sarayında Luna Kontuna ait pavyonun önünde Yüzbaşı Ferrando görülür. Subay nöbetçilere bir «Trovatore» nin nedime Leonora'ya serenad yapmak üzere zaman zaman geldiğini, onu yakalamak için dikkatli olmalarını emreder. Sonra askerlerin ve arkadaşlarının isteği üzerine Luna Kontunun kardeşine ait hikâyeyi anlatmaya başlar **(Di due figli vivea).** Kont Luna'nın küçük oğlunu vaktiyle bir çingene kadın kaçırmak istemiş, kadın yakalanmış, yakılmak suretiyle idam edilmiştir. Çingenenin kızı annesinin intikamını almaya yemin etmiş, çocuğu kaçırmıştır. Deliye dönen Kont çocuğunu her yerde aratmış, fakat sonuç alamamış, ölürken büyük oğluna kardeşini bulmasını vasiyet etmiştir. Monolog sona erince bir çan sesi yankılanır. Vakit gece yarısıdır.

İkinci sahne — Parlak ay ışığı sarayın bahçesini aydınlatmaktadır. Kontes Leonora nedimesi Inez'in eşliğinde bahçede gezinmekte, söylediği «kavatin» le kendisine serenad yapmaya gelen delikanlıya aşk ve bağlılığını anlatmaktadır **(Tacea la notte placida).** Parçada bir genç kız kalbinin safiyeti, acısı ustalıkla anlatılmıştır. Kız, dadısı Inez'in öğüdü üzerine saraya girer. Bahçeye, kaçırılan çocuğun büyük kardeşi Luna Kontu girmiştir. Bu sırada karanlık bir pasaj duyulur, orkestra kontun endişelerini belirten parçaya eşlik ederken tremolo'larla devam eden bu görevi boyunca kıskanç kişizadenin karakterini belirtmektedir. Kont Luna, kıraliçenin nedimesi Leonora'ya deli gibi âşıktır. Parçası bitince sahnenin arkasından arp sesleri duyulur, Leonora'nın biraz evvel aryasında bahsettiği, tatlı sesine âşık olduğu delikanlı yine bir serenad söylemektedir **(Deserto sulla terra).** Bu anda Leonora'nın saray kapısından fırlayıp bahçedeki pelerinli adamı sevgilisi sanarak kollarına atıldığı görülür. Sonra uzaktan şarkıcının ve asıl adıyla Manrico'nun sesini duyarak yaptığı yanlışlığı anlar, kendini Luna Kontunun kollarından kurtarır. Manrico bahçeye girmiş, kim olduğu anlaşılmıştır. Luna Kontu yüzüne vuran ışıkta onun en büyük düşmanları olan Biskaya Prensinin subayı olduğunu sezmiştir. Hareketli bir parçayla Manrico'yu öldüreceğini açıklar **(Di geloso amor sprezzato).** Leonora ise delikanlıya olan aşkının ölümle bile sona ermiyeceğini söylemektedir. İki adam kılıçlarını çekip düello için uzaklaşırlarken perde iner.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Biskaya dağlarında büyük bir çingene kampı. Erkekler çekiçleriyle demir dövmekte, bir yandan meşhur «örs korosu» yankılanmaktadır **(Chi del gitano).** Bir çadırın önünde çingene kadını Azuçena ve Manrico oturmakta, arkadaşlarını seyretmektedirler. Koro bitince kadın bir «kavatin» söylemeye başlar **(Stride la vampa).** Manriconun çocukluğundan, annesinin öldürülmesinden bahsetmektedir. İhtiyar kadının alevler içinde can verişi gözünün önündedir. Azucena, annesi Kont Luna tarafından yakılın-

ca kaçırdığı çocuğu ateşe atmak istemiş, fakat içinden gelen bir sesi dinleyerek onu evlâdı gibi büyütmüştür. Bu çocuk Manrico'dur. Fakat delikanlı bu gerçeği bilmemekte, kendisini Azucena'nın oğlu sanmaktadır. Doğumuna ait bazı şüphelere düşerek kadına kendisinin kimin çocuğu olduğunu sorar. Azucena kendi oğlu olmadığını söyler, ana-babasının adlarını saklar ve ona çocuğu gibi baktığını, Petilla savaşında yaralandığı zaman elinden geleni yaptığını söyler, sonra Luna Kontuyla son düello'nun sonucunu açıklamasını ister. Manrico, Kontu yere yıkmış, kılıcını saplamak üzereyken esrarlı bir gücün etkisi ve adamın yakarışları üzerine vazgeçmiştir. Fakat yeni bir düello olursa bu defa onu acımadan öldürecektir **(Ma reggendo all'aspro assalto).** İspanyayı kaplayan iç savaş bütün şiddetiyle devam etmektedir. Bu sırada bir haberci gelir, Manrico'nun arkadaşı Ruiz'den bir mektup gelmiştir. Ruiz mektupta Castellor kalesinin alındığını, Manrico'nun kalenin savunmasıyla görevlendirildiğini, Leonora'nın, delikanlının savaşta öldüğünü sanıp bir manastıra kapandığını bildirmektedir. Manrico çingene kadına veda edip ayrılırken perde iner.

İkinci sahne — Castellor şatosunun bahçesi. Luna Kontu, Yüzbaşı Ferrando'ya Leonora'ya olan aşkından bahsetmektedir **(Il balen del suo sorriso).** Parça bitince bir çan sesi ve rahibelerin korosu duyulur. Henüz rahibeliğe kabul edilen Leonora ve arkadaşları bahçeye çıkmışlardır. Kont her şeye rağmen kıza evlenme teklif eder, bu sırada Manrico ortaya çıkarak rahibelere doğru ilerler. Herkes hayret içinde kalmıştır, öldü zannedilen delikanlı sağdır. Leonora haykırır: «Allahım bu güzel bir rüya olmasın?» **(E deggio e posso crederlo).** Manrico, Kont Luna. Ferrando ve rahibelerin, Leonora, askerler ve çingenelerin sesleri muhteşem bir atmosfer yaratmıştır. Her şey susar, Leonora'nın sesi duyulur: «Ebediyete kadar seninim!...» Manrico Leonora'yı kaçırmaktadır. Manrico'nun arkadaşı Ruiz'in komutasındaki çingeneler ve Kont Luna'nın askerleri birbirlerine saldırırlarken perde iner.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Kont Luna, Manrico ve Leonora'nın sığındıkları Castellor şatosunu kuşatmıştır. Karargâhta askerler savaş şarkıları söylemektedir **(Squilli, echeggi la tromba).** Ferrando konta düşmanın casusu olması muhtemel bir çingeneyi yakaladıklarını bildirir. Bu Azucena'dır. Kadın elleri bağlı getirilir. Kont ondan şüphe ederek küçük kardeşini öldürmekle suçlandırır, sonra Azucena'nın tevkifi için emir verir. Kadın bağırarak oğlunu yardıma çağırmaktadır **(O Manrico! Figlio mio!).**

İkinci sahne — Castellor şatosunda Leonora ve Manrico başbaşadır. Manrico bütün olanlardan kendisini suçlu bulmaktadır **(Ah, si ben mio).** İki sevgili de endişe içindedir. Kötü bir haber gelir, delikanlının annesi Azucena kont tarafından tevkif edilmiştir; yakılmak suretiyle idam olunacaktır. Delikanlı Leonora'ya durumu anlatır; kadın annesidir, ne yapıp yapıp

onu kurtarmak zorundadır. Ruiz'e hücum için emir verirken askerler salona girmiştir. Manrico tenorlar için güç bir parça olan stretta'sını söyler **(Di quella pira).** Leonora'ya veda ederek Azucena'yı kurtarmak üzere koşar.

DÖRDÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Aliaferia kalesinin zindan kulesi önünde yüzlerini pelerinle kapamış olarak Leonora ve Ruiz görünürler. Kızın en güzel aryalarından biri duyulur. Hapsedilmiş sevgilisinin durumundan duyduğu derin acıyı anlatmaktadır **(D'amor sull'ali rose).** İçerden mahkûmların söylediği ölüm duası **«Miserere»** yankılanmakta, ölüm çanı çalmaktadır. Annesini kurtarmayı başaramıyan Manrico ve çingene Azucena Aliaferia kalesinin bir kulesine hapsedilmişlerdir. Ruiz, Leonora'yı kaçırmış, kız da sevgilisini kurtarmak için dönmüştür. Delikanlı öldürülecektir. Leonora'nın yalvaran sesine Manrico'nun veda aryası karışır **(Ah! che la morte ognora).** Kont Luna, zindan kapısından çıkar, kızı görünce her ikisi arasında kin ve ihtirasla örülmüş karanlık bir düet başlar. Leonora ona Manrico'yu affettiği takdirde bedelini ödeyeceğini söyler. Kont «Bu bedel nedir?» diye sorar, Leonora, «Ben!» cevabını verir. Luna Kontu bir nöbetçi çağırarak Manrico'yu serbest bırakmalarını emreder. Leonora yüzüğünde sakladığı zehiri gizlice içmiştir. «Sen yalnız cansız vücudumu elde edebilirsin.» diye mırıldanır. Kont sonuçta aşkına kavuştuğunu söyler, kıvançla haykırırken kız sevdiği adamı kurtarmış olmasından doğan mutluluğu belirtmektedir.

İkinci sahne — Manrico'nun bulunduğu hücrenin içi. Manrico ve Azucena başbaşadır. Kadın kederinden âdeta delirmiştir. Eski günleri hatırlayarak «Dağlardaki yuvamız» sözleriyle acılı şarkısına başlar **(Ai nostri monti).** Biraz ötede annesinin yakıldığı meydan bulunmaktadır. Uykuda gibi konuşur: «Tekrar vatanımıza döneceğiz.» İçeri Leonora girer, kaçmak üzere sevgilisine yardıma hazır olduğunu bildirir. Manrico bu bağımsızlığın bedelini tahmin etmiştir, aşkına lânet eder. Aralarında karanlık bir ölüm düeti başlar. Bu sırada Kont Luna girer, iki sevgiliyi birbirlerine sarılmış olarak görür, yüzükteki zehirin etkisi başlamıştır, Leonora yere yıkılır, Manrico'nun kolları arasında ölür. Kont çılgın bir hiddetle Manrico'yu idama yollar. Delikanlı acılı bir feryatla Azucena'ya veda eder **(Ah! Madre addio).** Biraz sonra dışardan Manrico'nun kafasını kesen baltanın sesi duyulur. O zaman Azucena delirmiş gibi konta haykırır: «O senin kardeşindi. Annemin intikamını aldım!» **(Egli era tuo fratello).** Sonra kontun dehşet ve teessürden fırlamış gözleri önünde yere düşerken perde kapanır.

LA TRAVIATA

Dört (üç) perdelik opera

Metin
Francesco Maria Piave

İlk oynanış: 6 Mart 1853 Venedik.
Devlet Operasında ilk temsili: 1954, Ankara.

Başlıca kişiler:

Dr. Grenvil, Violetta'nın hekimi ..... Bas
Violetta Valery, hafifmeşrep bir kadın ..... Soprano
Marquis d'Obigny, bir kişizade ..... Bas
Flora Bervoix, Violetta'nın arkadaşı ..... Mezzosoprano
Baron Douphol, Alfredo'nun arkadaşı ..... Bariton
Gastone, Letorieres Vikontu ..... Tenor
Alfredo Germont, Violetta'nın sevgilisi ..... Tenor
Annina, Violetta'nın hizmetçisi ..... Mezzosoprano
Giorgio Germont, Alfredo'nun babası ..... Bariton

Konunun geçtiği çağ ve yer: 19 uncu yüzyılda Paris.

Paris'te «Monmartre» mezarlığında üzeri kemalya motifleriyle işlenmiş mermer bir taş yıllardanberi pek çok acılı ve âşık gencin uğrağı olmuştur. Bu mezarda yatan talihsiz kadının hayatı önce Alexandre Dumasfils'in **«La Dame aux Camelias»** adlı romanı ve oyunu, daha sonra Verdi'nin müziğiyle ölümsüzleşmiştir. İtalyan bestecisi, Marguerite Gautier'nin hazin hikâyesini okur okumaz bestelemeye karar vermiş, Piave'nin hazırladığı metni 19 gün gibi kısa bir zamanda tamamlayarak lirik dramları arasına bir yenisini katmıştır. Dumasfils'in eserindeki Marguerite Gautier, yazarın yaşadığı çağlarda Paris'in tanınmış hafifmeşrep kadınlarından biriydi. Gerçek adı Alphonsine Plessis olup kendisi bunu daha sonra Marie Plessis olarak değiştirmiştir. Dumasfils onu şöyle anlatmaktadır: «Uzun boylu ve inceydi. Başı

küçük, gözleri iri ve çekik, dudakları kiraz rengindeydi ve belki dünyanın en güzel dişlerine sahipti. Dresden çinilerinin üzerindeki figürlere benzeyen bu kadını ilk defa 1844 de gördüm, ben tanıdıktan üç yıl sonra veremden öldü. Bu kadar güzel bir insanın ölümüne hâlâ akıl erdiremedim gitti. Gayet lüks bir apartmanda yaşıyordu, fakat ardından bir frank bile çıkmadı. Buna rağmen giyimi son derece zarif ve asildi. Her gören yüksek sosyeteden olduğuna yemin edebilirdi.» Dumasfils işte bu kadını eserinin kahramanı yapmış, romanı çıkar çıkmaz kapışılmıştı. Eserin gördüğü ilgi onda aynı roman üzerine bir oyun yazmak fikrini uyandırmıştı. Fakat işe bazı politika adamları ve akla gelmeyen entrikalar karışmış, «Kamelyalı Kadın» ancak üç yıl sonra 1852 de sahneye konabilmiştir. **«La Traviata»** adıyla tanıdığımız opera 1853 de oynanmış, ne yazık ki hiç de umulduğu gibi karşılanmamış, bestecinin en parlak çağlarında onu büyük bir bozguna uğratmıştır. Operanın fena doğumuna türlü sebepler gösterilir; o devrin ahlâk anlayışına uygun değildi, eserin veremden ölen kahramanını temsil eden soprano yanaklarından kan damlayan sağlıklı bir kadındı, nihayet oynandığı devrin kostümleri sahnede çok fakir kalıyordu. Eser ertesi yıl daha iyi mizansenle ve Onüçüncü Louis kostümleriyle oynandı, büyük bir başarı elde etti.

Birinci ve üçüncü (dördüncü) perdelerin başında çalınan prelüdler eserin facia dolu havasını yankılandıran iki güzel orkestra parçasıdır.

BİRİNCİ PERDE

Zengin döşenmiş büyük bir salon. Fraklı genç erkekler, tuvaletleri içinde güzel kadınlar. Dilber Violetta evinde bir parti düzenlemiştir. Misafirlerin arasında kadının hekimi Dr. Grenvil, arkadaşı Flora, Baron Douphol da bulunmaktadır. Herkes durmadan içilen şampanyanın etkisiyle çılgınca eğlenmektedir. Violetta sağlığı yönünden yapılan bazı hatırlatmalara cevap verir, kendisinin tanıdığı tek hekimin «zevk» olduğunu, sırf zevki için yaşadığını söyler. Kapı açılır, salona Gastone ve yanında yakışıklı bir delikanlı girmişlerdir. Kişizade genci Violetta'ya tanıtır; adı Alfredo'dur, kadını önceden birkaç kere görmüş, hayran olmuştur. Violetta onları bir masaya oturtur, şampanya ikram eder. Alfredo kadehini alır, herkesin katıldığı ünlü içki şarkısını söyler **(Libiamo, libiamo).** Violetta kendisini güzelleştiren tebessümüyle Alfredo'ya yaklaşır, her ikisi de heyecan içindedir. Kadın kurnazca bir plân uygular; misafirlerini dans etmek üzere öteki salona gönderir. Çiftler sahne arkasında çalan orkestranın valsiyle dönerken iki yeni sevgili yalnız kalırlar. Aralarında başlayan aşkı açıklamamak için bir sebep yoktur. Kadın delikanlıya dikkatli olmasını, yalnız bağımsızlık ve zevk veren dostlar için yaşadığını, eğer bunları sağlayamazsa kendisini bırakmasını söyler **(Un di felice).** Dans edenler salona dönmüşlerdir, sabah olmaktadır. Herkes yavaş yavaş veda ederek ayrılır. Misafirler çıktıktan sonra yalnız kalan Violetta bir divana uzanarak hayallere dalar: «Bu çok tuhaf,

kalbimde yalnız onun sesinin yankıları var.» **(Ah! fors'è lui).** Acaba bu çocukluğundanberi özlediği sâf ve temiz aşk olmasın. Hayır, bu deliliktir, bir hayaldir **(Folie, folie).** Dışardan Alfredo'nun sesi duyulmaktadır. Violetta âşık olmuştur. Bunu diğer bir arya ile açıklarken bir yandan da Alfredo'yu unutması gerektiğine kendisini inandırmaya çalışır **(Sempre libera).**

İKİNCİ PERDE

Sevgililerin kaldığı sayfiye evinde bir salon. Her ikisi büyük aşklarına karşı koyamamış, beraber yaşamaya başlamışlardır. Henüz avdan dönen Alfredo hayatından çok memnundur, sevgilisiyle mutluluk içinde yüzmektedir **(De' miei bollenti spiriti).** Violetta çılgın hayatına veda etmiş, elmaslarını satarak geçinecekleri parayı bulmuştur. Hizmetçi Annina gözükür, kadın yine bazı şeyler satmış, evin masraflarını karşılayacak bir miktar para daha getirmiştir. Fakat bu paranın masraflarına yetmesi imkânsızdır. Alfredo ilk defa biraz gerçeğe ermiştir. Annina'ya Parise giderek para bulacağını söyler, Violetta'ya kısa bir mektup yazıp durumu anlatır ve çıkar. Violetta gözükür. Birinci perdedekinden bambaşka bir insandır. Renkli ve sağlıklı bir görünüşü vardır. Annina'ya Alfredo'yu sorar. Parise gittiğini öğrenir. İçeri giren uşak bir zarf uzatır, içinde Flora Bervoix'nın düzenlediği yeni bir partinin davetiyesi vardır. Aynı anda odaya orta yaşlı, kibar görünüşlü bir adam girmiştir. Bu Alfredo'nun babası Germont'dur. Kadından oğlunu bırakması için ricaya gelmiştir. Alfredo'nun hafifmeşrep bir kadınla yaşadığını duyanlar kızının iyi bir evlenme yapmasına engel olmaktadırlar. Violetta bu teklifi kabul etmeye razı değildir **(Non sapete quale affetto).** Babanın saydığı diğer sebepler ve yaptığı uzun konuşma üzerine boyun eğer. Adam çıkınca derhal arkadaşı Flora'ya bir mektup yazarak yanına geleceğini bildirir, bir diğer mektupla da Alfredo'ya veda eder. Tam bu sırada delikanlı dönmüştür, kadın ona kendisini sevip sevmediğini sorar, ısrarla tekrar ettirir, gözyaşları arasında odadan çıkar. Bir haberci gelerek Violetta'nın mektubunu uzatır. Violetta sözünde durmuş, Alfredo'yu terketmiştir. Delikanlı bitkin bir halde odaya giren babasının göğsüne yıkılır. Baba, oğlunu taşradaki evlerine gitmek için kandırmaya çalışmaktadır **(Di provenza il mar).** Alfredo bir an Flora'nın davetiyesini görür, kıskançlık ve intikam duygusuyla kıvranmaktadır. Karar verir, Parise gidecek, kadını bulacaktır.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Violetta'nın arkadaşı Flora Bervoix'nın evinde bir salon. Kadın dostları için bir parti düzenlemiştir. Fal bakan çingeneler, hattâ boğa güreşçileri bile çağırılmış, eğlence için her şey düşünülmüştür. Masaların bazılarında kumar oynanmaktadır. Alfredo girer, bir masaya oturarak oynamaya başlar. Biraz sonra Violetta yeni sevgilisi Baron Duophol'un kolunda gözükür. Alfredo mütemadiyen kazanmaktadır. Sevgililer arasında sessiz bir savaş başlar. Misafirlerin öteki odaya geçmesinden yararlanan Violetta

Alfredo'ya yaklaşarak Baron'la bir mesele çıkarmaması için ricada bulunur. Alfredo kadın kendisiyle gelirse nefret ettiği Baron'a birşey yapmıyacaktır. Violetta bu şartı kabul etmez. Verdiği bir söz Alfredo ile gelmesine engeldir. Alfredo bu sözün ne olduğunu sorar, kadın Baronu sevdiğini söyler. Delikanlı yerinden fırlar, misafirleri salona çağırır, onlara Violetta'yı gerçekten sevdiğini, fakat onun paradan başka şey düşünmeyen bir insan olduğunu haykırır ve «İşte sana borcumu ödüyorum!» diyerek kazandığı paraları Violetta'nın ayaklarına atar. Kadın arkadaşı Flora ve Dr. Grenvil'in kollarına düşmüştür. Bütün davetliler ve bu arada salona giren Giorgio Germont hayret içindedir. Herkes delikanlıyı ayıplamakta, Violetta'ya acımaktadır. Alfredo yaptığına pişmandır, fakat bu arada Baron Douphol yaklaşarak bu hareketinin cezasını çekeceğini bildirir, düello'ya davet eder. Beri yanda Violetta delikanlının bir gün kendisi için yaptığı fedakârlığı anlıyacağını fakat bunun bir sonuç vermiyeceğini, Alfredo'yu ölünceye kadar seveceğini söylemektedir. Misafirler çıkarken perde kapanır.

DÖRDÜNCÜ PERDE

Paris'te Violetta'nın apartmanı. Güzel kadın hastadır. Annina girerek doktorun geldiğini haber verir. Dr. Grenvil Violetta'yı muayene ederek ona cesaretlendirici sözler söyler. Ayrılırken kapı önünde gerçeği Annina'ya bildirir; hastalık çok ağırlaşmıştır, Violetta ancak iki üç saat daha yaşayabilecektir. Kapalı perdelerin arkasından şen bir kalabalığın sesleri yükselir. Dışarda karnaval kutlanmakta, halk, çılgınca eğlenmektedir. Annina bir mektupla döner, mektup Alfredo'nun babasından gelmektedir. Kadın kesik kesik okur; «Düello yapıldı. Baron yaralıdır. Yarası ciddi değildir. Alfredo'yu size özür dilemek için gönderiyorum. Her ikinize de mutluluk ve iyi bir gelecek dilerim...» Violetta geçmişe veda ederek beklemeye başlar **(Addio! del passato).** Dışardan karnaval gürültüsü tekrar yankılanır, Alfredo içeri girmiştir. Sevgilisinin kollarına atılmış, kadın artık geleceği düşünmeye başlamıştır. Yine sayfiyeye gidecekler, mutluluk içinde yaşayacaklardır. Annina'ya seslenir: «Doktora söyle, yaşamak istediğimi söyle... Alfredo döndü artık...» İki sevgilinin düeti eserin en güzel sayfaları arasındadır **(Parigi, o cara).** Alfredo'nun babası ve Dr. Grenvil girerler. Baba Violetta'ya kızım diye seslenmektedir. Fakat artık çok geçtir, Violetta her şeyi anlamıştır, kurtulamıyacaktır. Alfredo'ya sağlıklı günlerinin resmini taşıyan bir madalyon vererek onu evleneceği kıza armağan etmesini söyler. Kendisi de gökte meleklerle onun mutluluğu için dua edecektir. Orkestrada aşk melodisi yükselirken yeni bir hayatın tatlı, hayalini görmüş gibi bağırır: «Yine yaşayacağım, ah, ne mutluyum.» Güzel başı yana doğru sarkar, ölmüştür. Dr. Grenvil Violetta'nın nabzını alarak, herşeyin bittiğini haberler, Alfredo bedbaht hıçkırırken perde kapanır.

LES VEPRES SICILIENNES

(I Vespri Siciliani)

Beş perdelik opera

Metin

Eugéne Scribe, Charles ve Anne Honoré Duveyrier

İlk oynanış: 13 Haziran 1855 Paris.

Başlıca kişiler:

Düşes Elena	Soprano
Guido de Montfort, Sicilya Valisi	Bariton
Arrigo, genç bir Sicilyalı	Tenor
Giovanni da Procida, Sicilyalı hekim	Bas
Ninetta, hizmetçisi	Alto
Sire de Bethune, Fransız subayı	Bas
Kont Vaudemont, Fransız subayı	Bas
Danielli, Sicilyalı	Tenor
Manfiedo, Sicilyalı	Tenor
Thibaut, Fransız askeri	Tenor
Robert, Fransız askeri	Bas

Konunun geçtiği çağ ve yer: 1282 yılı Mart ayında Palermo.

Verdi 19 uncu yüzyılın ilk yarısında özellikle Paris'de rağbet gören «büyük opera» tarzında üç örnek vermiştir. Bunlardan **«Les Vêspres Siciliennes»**, ikincisi «Don Carlos» ve üçüncüsü «Aida» dır. Besteci «büyük opera»nın inceliklerini kırk yaşlarında Fransız başşehrinde iki yıl boyunca kaldığı sıralarda incelemek fırsatını bulmuştur. Ancak bu tarz o çağda İtalyan sahne müziği geleneğini en ileri şekliyle devam ettirmekte olan sanatçının elinde yoğrulmuş, parlak renklerle bezenerek ortaya çıkmıştır. İtalyanca «I Vespri» kelimesi hıristiyanlarda «ikindi duası» anlamına gelmektedir. Ancak **«I Vespri Siciliani»** kelimeleri beraberce tarihî bir olayın adı oluyor. Bu olay 1282 yı-

lında Sicilya halkının o çağlarda adayı yöneten Fransızlara karşı giriştikleri büyük savaştır. Eser Fransızca metin üzerine bestelenmiştir, konser salonlarında da pek sevilmiş bir uvertürle başlar.

BİRİNCİ PERDE

Sicilya adasında Palermo kalesi önünde toplanmış Fransız askerleri yerli halkın kindar bakışlarına aldırmadan eğlenmektedirler. Bu sırada kardeşi Fransızlar tarafından öldürülmüş olan Düşes Elena kiliseden çıkmış, alana yaklaşmaktadır. Askerler kızı çevirerek bir şarkı söylemesi için zorlarlar. Düşes derhal eski bir «özgürlük türküsü» söyliyerek vatandaşlarının cesaretini arttırır. Bu sırada Vali Montfort gözükmüş, herkes susmuştur. Vali Sicilyalılar arasında kendilerine dost olabilecek kimseleri seçmektedir. Arrigo adlı bir delikanlının gösterdiği yakınlığa kapılarak işbirliğine çağırır.

İKİNCİ PERDE

Palermo civarında bir vâdi. Vatansever Dr. Procida gizlice adaya dönmüş, burada Düşes Elena ve aslında koyu bir Fransız düşmanı olan Arrigo ile buluşmuştur. Arrigo kızın öldürülmüş olan kızkardeşinin intikamını almaya yemin eder **(O tu Palermo).** Aynı zamanda Düşes'i sevmekte ve onun tarafından sevildiğine inanmaktadır. Bu sırada gelen bir haberci Valinin düzenlediği balo için davetiye getirir. Arrigo bunu kabul etmeyince tevkif edilip götürülür. Dr. Procida o gün evlenmekte olan bir çiftin dansederlerken Fransız askerleri tarafından kaçırıldıklarını haber almıştır. Bunu toplanan adalılara bildirir. Hepsinin kin ve intikam duygusu artık sınırsızdır.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Montfort'un çalışma odası. Vali, genç Arrigo'nun vaktiyle kısa ve mutsuz bir evlilikten doğan oğlu olduğunu anlamıştır. Durumu karısına mektupla bildirir, sonra delikanlıyı çağırarak gerçeği anlatır, kendisine dost olmasını ister. Arrigo'nun bu isteği kabul etmesine imkân yoktur. Sevgilisi Elena'ya söz vermiştir, ölse de yerine getirecektir.

İkinci sahne — Balo salonu. Doktorla, Düşesin hazırladıkları yeni bir plâna göre yanlarında fedailerle baloya giderek kumandanı öldüreceklerdir. Düşes sözde eğlenceye katılır ve kıvancını bir boleroyla açıklar **(Mercé dilette amiche).** Arrigo babasını koruyarak Sicilyalıların Fransızlarla dost olması gerektiğini söyler. Bu arada arkadaşlarının ve Elena'nın yakalanmalarına sebep olur.

DÖRDÜNCÜ PERDE

Palermo zindanı. Arrigo her şeyi açıklamak üzere sevgilisi Elena'yı aramaktadır. Kızı bularak içinde bulunduğu güç durumu anlatır. Babasını kurtarmak için başka türlü davranamamaş, onları ele vermek zorunda kalmıştır. Babasının ayaklarına kapanarak kızın affını ister. Elena'nın aşkı vatan sevgisini bastırır, sevgilisinin ihanetini unutur. Kumandan Montfort oğlunun isteğini yerine getirir, suçlarını bağışlamakla kalmaz, Arrigo ile Elena'nın evlenmelerine de izin verir. Bu olay adada yeni bir hayatın başlangıcı olacak, Sicilyalılar ve Fransızlar kardeşçe yaşayacaklardır. Bu durumu beğenmiyen, halkın kıvancına katılmayan tek kişi Dr. Procida'dır.

BEŞİNCİ PERDE

Elena'nın sarayının bahçesinde sevgililer güzel bir düetle aşklarını anlatmaktadırlar. Doktor Procida, Düşes Elena'nın Arrigo'ya olan sevgisine inanmamaktadır. Onun delikanlıyla korktuğu için evleneceğini sanarak isyan işaretinin «İkindi duası» çanları olduğunu söyler ve kardeşinin intikamını hatırlatır. Kız iki adam arasında kalmıştır. Bu sırada Montfort girerek genç çiftin ellerini birbiri üstüne koyar. Fakat «İkindi duası» çanları yankılanmaktadır. İşareti anlayan Elena dehşet içinde komutana çanların çalınmasına engel olması için yalvarır. Fakat artık olan olmuş, ilk çan sesiyle tarihinin en büyük facialarından biri olan Sicilya ayaklanması başlamıştır. Bahçeye bir anda Sicilyalı fedailer dolarak Montfort ve Arrigo'yu öldürürler, bu korkunç sahneyi gören Elena hançeri kalbine saplarken perde iner.

UN BALLO IN MASCHERA

(Maskeli Balo)

Beş perdelik opera

Metin
Antonio Somma

İlk oynanış: 17 Şubat 1859 Roma.
Devlet Operasında ilk temsili: 1947, Ankara.

Başlıca kişiler:

Samuele, Tommaso } **Suikastçılar** ..... Bas
Edgardo, Vali Riccardo'nun yaveri ..... Soprano
Riccardo, Boston Valisi ..... Tenor
Renato, Valinin kâtibi ..... Bariton
Ulrica, bir büyücü ..... Kontrolto
Adelia, Renato'nun karısı ..... Soprano
Silvano, bir gemici ..... Bas

Konunun geçtiği çağ ve yer: 18 inci yüzyılda Boston.

Verdi'nin bu operası 18 inci yüzyılda derin yankılar yapan bir suikast olayının hikâyesidir. Olayın kurbanı İsveç Kıralı Üçüncü Gustav'dır. Tarihin dikkate değer hükümdarlarından biri olan Gustav 1746 yılında doğmuştur. Annesi Prusya Kıralı Büyük Friedrich'in kardeşiydi. Veliahtlığında dayısı gibi güzel sanatlara büyük bir ilgiyle bağlanmış, özellikle tiyatro ve müziğe olan sevgisi onun her iki alanda çeşitli eserler vermesini sağlamıştır. 25 yaşında Paris'e gelerek Onbeşinci Louis'nin sarayında misafir edilmiş, memleketine döndükten sonra tahta geçmiştir. Üçüncü Gustav, İsveçte çeşitli devrimler yapmış, yurdu onun çağında Avrupa'nın en uygar ülkeleri arasında girmiştir. Fakat genç kıral sarayında verdiği bir maskeli balo esnasında öldürülmüştür. Olayın sebepleri tarihçiler arasında hâlâ tartışıl-

maktadır. Bunlardan bir kısmı suikastın siyasî sebepler yüzünden ileri geldiğini iddia etmekte, bazıları ise bir aşk macerasının sebep olduğunu ileri sürmektedirler. Kıralı 1792 yılında muhafız alayından bir yüzbaşı öldürmüştür. Yüzbaşı Anckerström onun yakın dostu ve hayranıydı. Bu genç subay hafifmeşrep bir tiyatro sanatçısıyla evlenmiş fakat kıralın, karısıyla olan gizli aşk macerasını öğrenince Ribbing ve Horn adlı kıral aleyhtarı iki kontla işbirliği yapmaktan çekinmemiştir. Yine tarihçilere göre gizli ilimlere inanan kırala yakın bir dostu tarafından öldürüleceği Arvidson adlı bir falcı kadın tarafından bildirilmiştir. Olayın romantik yönü ünlü Fransız metin yazarı Scribe tarafından kaleme alınmış, ilk defa 1834 de Auber tarafından bestelenerek temsil edilmiştir. Halen unutulmuş olan bu opera o çağlarda da büyük bir başarı kaydedememişti. Aradan 23 yıl geçtikten sonra Scribe'in hikâyesi bu defa İtalyan metin şairi Somma tarafından yenibaştan çevrilip düzenlenerek Verdi'ye sunulmuştur. Verdi o yıllarda ününün zirvesinde bulunuyor, İtalyan Birliği için savaşıyordu. Hikâyeyi büyük bir ilham zenginliğiyle süsledi ve oynanmak üzere Napoli'ye gönderdi. Burada beklenmiyen bir şey oldu; halk tarafından pek çok sevilen sanatçının bu eserinde bir kıralın öldürülmesi olayının fena etkiler yapacağını sanan sansür, operayı kabul etmedi. Zaten aynı yıllarda Fransa'da Üçüncü Napoleon'a bir baloda suikast düzenlenmişti. Verdi eseri bu defa Roma'ya gönderdi. Roma sansürü eseri kabul etti fakat kişilerin adlarının değiştirilmesini şart koştu. «İsveç Kıralı Gustav» adlı opera **«Un Ballo in Maschera»** adıyla sahneye kondu ve büyük bir başarı elde etti. Verdi ulusal bir kahraman olmuştu, duvarlar onun adıyla doluydu. Çünkü «Verdi» adı aynı zamanda İtalyan Birliğini belirten «Vittorio Emmanuele Re d'Italia - İtalya Kıralı Vittorio Emmanuele» nin baş harfleriydi.

BİRİNCİ PERDE

Vali konağının büyük salonlarından biri. Riccardo'nun yakın dostları ve gizli düşmanları sohbet ederek kendisini beklemektedirler. Aralarında Samuele ve Tommaso da bulunmakta, her ikisinin de Riccardo'ya olan nefretleri konuşmalarından anlaşılmaktadır. Vali neşeli ve hareketli bir tavırla salona girerek herkesi selâmlar. Yerine oturduktan sonra yanına gelen yaveri Edgardo yakında verilecek olan maskeli baloya çağırılan kimselerin listesini uzatır. Riccardo listeyi incelerken sekreteri ve yakın dostu olan Renato'nun eşi Adelia'nın da adını görmüş, heyecanlanmıştır. Bir romansla delice sevdiği bu güzel kadına olan bağlılığını belirtir. Salonda bulunan diğer ziyaretçiler melodinin ritmik ahengine kapılarak Riccardo'yu övmeye koyulmuşlardır **(La rivedro nell'estasi).** Vali, Sammuele ve Tommaso dışında diğerleriyle kısaca görüşüp gidebileceklerini söylerken salona sekreteri Renato girer ve ona kendisine karşı bazı düşmanca hareketlerin düzenlenmekte olduğunu, bu konuda elinde bazı deliller bulunduğunu bildirir. Söylediğine göre eğer Riccardo'ya birşey olursa ülkelerinde

huzur kalmayacaktır **(Alla vita che t'arride)**. Bu sırada Edgardo yargıçların bir kararını bildirmek üzere yaklaşır. Bu kararda falcı Ulrica'nın yakalanıp yakılmak suretiyle öldürülmesi istenmektedir. Riccardo bu kadın hakkında bilgi ister. Genç yaver büyücünün marifetlerini sayar döker, büyük bir isabetle geleceği bildirdiğini söyler **(Volta la terrea)**. Vali kılık değiştirerek gidip bu kadını görmek istediğini bildirir. Efendisinin hayatından endişeli olan Renato ise bu fikre pek taraftar görünmemektedir. Macera düşkünü Riccardo bu konudaki kararını uygulayacaktır. Salona tekrar giren adamlarına oyununu bildirir; denizci kılığına girecek, Ulrica'ya fal baktıracaktır. Düşmanları acı bir tebessümle gülerken perdeyi maiyetin korosu tamamlar.

İKİNCİ PERDE

Sihirbaz falcı Ulrica'nın mağarası. Yanmakta olan büyük ateş üzerindeki kabtan renkli dumanlar çıkmakta, yukarı uzanan merdiven gizli bir kapıya ulaşmaktadır. Mağara dışındaki birtakım insanlar merakla kadını seyretmektedirler. Ulrica'nın sesi esrarlı, garip bir ritm eşliğinde yükselir: «Yeraltı kıralı kendini göster!» **(Re dell'abisso affretati)**. Parça bitince içeri denizci kılığında Riccardo girerek karanlık bir köşede durur. Büyücü önce Silvano adlı bir gemicinin falına bakacak, geleceğini söyleyecektir. Silvano onbeş yıldır kıralın hizmetindedir, acaba bunun sonu neye varacaktır? Büyücü adamın elini alarak bakar ve bu hizmetler sonucunda rahata ulaşacağını, kıralın lûtfuna kavuşacağını söyler. Fal bitince gizli kapıdan Adelia'nın hizmetçisi girerek hanımının dışarda olduğunu ve kendisiyle görüşmek istediğini bildirir. Bu olay Riccardo için bir sürpriz olmuştur, hemen daha karanlık bir yere çekilerek durumu seyre koyulur. Adelia bütün güzellik ve zerafetiyle girerek falcıya derdini anlatır; ulaşılması imkânsız bir insanı sevmekte, bu aşka son verecek bir büyünün yapılmasını istemektedir. Ulrica ona bu derde tek çarenin bazı bitkilerde bulunduğunu, bu bitkileri ise idam alanında dar ağaçlarının altından toplanması gerektiğini söyler **(Della citta all'occaso)**. Adelia kadını dehşet ve korkuyla dinlemektedir. Riccardo bir köşede konuşulanları duymuş, Adelia'nın kendisine olan aşkı ona büyük mutluluk vermiştir. Kadın gece oraya giderse onu yalnız bırakmayacak, kendisi de orada olacaktır. Adelia çıkar çıkmaz mağaraya valiyi aramakta olan dostları dolar. Riccardo onlara gemici kılığında duyduğu rahatlık ve neşeyi nefis bir barkarol'la açıklar **(Di' tu se fidele)**. Parça bitince dostlarına dönen Riccardo, Ulrica'ya fal baktıracağını bildirir. Falcı valinin elini alır, inceledikten sonra, bir kişizade olduğunu ve yakında çok yakın bir dostu tarafından öldürüleceğini söyler. Bu dost o andan itibaren valinin elini sıkacak olan ilk kimse olacaktır. Verdi tekniğinde bir topluluk başlar; Vali kendisine düşman olduklarını bildiği iki adama; Samuele ve Tommaso'ya dönerek müstehzi bir eda ile bu kehanete inanmalarını öğütler. Aynı anda içeri Renato girmiş, Riccardo'yu selâmlayarak elini sıkmıştır. Kehanete göre katil Renato olacaktır. Vali bu duruma kahkahalar-

la güler ve ünlü kentet boyunca Ulrica'ya elini sıkan kimsenin en yakın dostu olduğunu bildirir **(E scherze od e follia).** Bu sırada arkadaşları ile Silvio gözükürler. Valinin orada olduğunu duyan gemiciler onu parlak bir koroyla överlerken perde iner.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Darağaçlarının bulunduğu tepe. Gece, hafif bir ay ışığı etrafı aydınlatmakta, fırtına yerdeki karları savurmakta, darağaçlarındaki cesetleri sallamaktadır. Bir kadın gölgesinin tepeye doğru ilerlediği görülür. Bu gölge aşkına deva aramaya koşan Adelia'dır. Büyük dramatik aryasıyla bu aşktan duyduğu endişeleri açıklar **(Ma dall'arido).** Adelia korkudan titremektedir. Gücü tükenmek üzereyken yanına Riccardo gelir. Her ikisi Verdi'nin en güzel sayfaları arasında sayılan melodik bir düetle birbirlerinin kollarına atılırlar **(O qua! soave brivido).** Uzaktan ayak sesleri duyulur, gelen efendisini suikastçılara karşı daima korumaya çalışan fedakâr Renato'dur. Adelina hemen yüzünü bir tülle saklar, Riccardo dostuna kadını evine götürmesini tembihler ve yüzünü açtırmayacağına dair yemin ettirerek uzaklaşır. Riccardo giderken suikastçılar yaklaşarak vali sandıkları Renato'ya saldırırlar, Renato kendisini ve yanındaki kadını savunurken vali olmadığı anlaşılır. Suikastçılar bu defa Renato'ya yanındaki kadının yüzünü görmek istediklerini söylerler. Renato tekrar kılıcına davranır, kavganın en tehlikeli ânında kocasını kurtarmak isteyen Adelia'nın yüzündeki tül düşer. Zavallı Renato dehşet içinde duraklar. Samuele ve Tommaso alay ederek gülmeye koyulurlar. Valinin dostu bitkin bir halde karısını alarak uzaklaşırken onlara kendileriyle ertesi sabah buluşmak istediğini bildirir.

DÖRDÜNCÜ PERDE

Renato'nun evindeki kütüphane. Duvarda Vali Riccardo'nun yağlı boya bir portresi asılıdır. Birkaç mezürlük kısa bir orkestra prelüdünden sonra karı kocanın bitkin bir halde girdiği görülür. Renato'nun söylediklerine bakılırsa eşini affetmesine imkân yoktur, böyle bir olayı ancak ölüm temizleyebilecektir. Adelia ümitsizce kendisini savunmaya koyulur, sonra diz çökerek son bir defa küçük oğlunu görmesine müsaade etmesi için yalvarır **(Morro, ma prima in grazia).** Bu yalvarma hiç bir sonuç vermemiştir. Renato eşine odadan çıkmasını emreder. Yalnız kalınca valinin portresine dönerek intikamını kanla alacağını and içer. En güvendiği dostlukları sona ermiş, Adelia ile geçirdiği mutlu anlar hayal olmuştur **(Eri tu che macchiavi).** İçeri valinin düşmanları Samuele ve Tommase girmişlerdir. Renato iki adama artık kendileriyle çalışmaya karar verdiğini bildirir. Vali Riccardo, Samuele'nin babasını öldürtüp evine el koymuş, Tommaso'nun erkek kardeşini yurdundan sürmüştür. Her üç adam tek bir gayede birleşirler: İntikam... Bu sırada Adelia girerek yaverin geldiğini, maskeli balo için dave-

tiyeleri getirdiğini bildirir. Renato'nun aklına bir fikir gelmiştir; Vali bu baloda öldürülecektir. Kendisinin, Tommaso ve Samuele'nin adlarını üç küçük kâğıda yazarak bir vazonun içine atar ve Adelia'ya bu kâğıtlardan birisini almasını söyler. Adelia'nın çektiği kâğıtta adı yazılı olan valiyi öldürecektir. Kadın bitkin bir halde kâğıdı çeker, üzerinde Renato'nun adı yazılıdır. Renato kıvançla haykırır; emeline kavuşacak, eliyle intikamını alabilecektir. İçeri yaver Edgardo girerek davetiyeleri verir. Renato eşiyle baloda hazır bulunacaktır. Perdeyi beş kişi arasındaki kentet tamamlar; Adelia işlenecek olan cinayetten duyduğu heyecan, üzüntü ve dehşeti, üç intikamcı uzun süredenberi besledikleri kinin sona ermesinden doğan kıvancı, genç yaver balodan duyacakları zevki anlatmaktadırlar **(Ah, di che fulgor).**

BEŞİNCİ PERDE

Birinci sahne — Vali çalışma odasında masası başındadır. Adelia'ya karşı duyduğu büyük fakat tehlikeli aşktan kurtulmanın çaresini Renato'yu eşiyle beraber İngiltereye göndermekte bulmuştur. Bu suretle araya girecek olan okyanus belki bu aşkın unutulmasını sağlıyacaktır. Bu konudaki emri imzalarken ızdırapla kıvranmakta, Adelia ile beraber bütün neşesinin ve varlığının da gideceğine inanmaktadır **(Ma se m'è forza perderti).** Riccardo baloya gitmek üzere yerinden kalkarken yaver Edgardo girerek yüzü örtülü meçhul bir kadının bir mektup bırakıp gittiğini, bu mektupta valinin o geceki baloda öldürüleceğinin yazılı olduğunu söyler. Riccardo'nun kararı kesindir. Herşeye rağmen baloya gidecek ve yakında İngiltere'ye hareket edecek olan sevgilisini son bir defa görecektir.

İkinci sahne — Sarayın büyük balo salonu. Misafirler neşeyle şarkı söylemekte, danslar devam etmektedir. Üç intikamcı üstlerinde birer mavi domino olduğu halde bir köşede konuşmakta, kıralı tanımaya çalışmaktadırlar. Renato yaver Edgardo'ya yaklaşarak kıralın nasıl bir kostüm giydiğini sorar. Yaverin cevaplandırmaya niyeti yoktur. Efendisinin öldürüleceği bir mesajla bildirilmiştir. Renato israr eder, balo bitmeden valiye söylemesi gerekli önemli bir iş olduğunu iddia eder. Edgardo Riccardo'nun kıyafetini açıklar; siyah bir domino giymiş, kırmızı bir maske takmıştır **(Saper vorreste).** Dansör ve dansözlerin gösterisi devam ederken beyaz bir elbise içinde maskeli olduğu halde Adelia belirir, valinin yanına yaklaşıp sesini değiştirerek oradan hemen uzaklaşmasını, kendisini öldüreceklerini söyler. Vali ona mektubu yazanın da kendisi olup olmadığını sorar, Adelia heyecanla kendi sesiyle cevap verir. Vali Adelia'yı tanımıştır. İki sevgili devam etmekte olan mazurka'nın ritmine katılarak nefis bir veda düetinde birleşirler. Adelia ona oradan uzaklaşması için yalvarmakta, Riccardo ise İngiltereye gitmeleri için gerekli emri imzaladığını, bir daha kendisini göremiyeceğini söylemekte, iki sevgili veda şarkısında birleşmektedir **(t'amo, si, t'amo, e in lagrime).** Düet sona ererken bir adamın «Bu da benim vedâm!»

diye bağırarak valiye yaklaşıp tabancasını ateşlediği görülür. Riccardo yere düşmüştür. Güçlükle Renato'yu bırakmalarını emreder, cebinden tâyin emrini çıkartarak uzatır ve: «Adelia tamamen masumdur, senin şerefini kirletecek hiçbir şey yapılmamıştır...» diye ilâve eder. Renato pişman ve bitkin, karısına sarılmış, kendi kendine lânet etmektedir. Vali şahsına karşı kin besleyen herkesi affettiğini, kimseye kötülük etmek istemediğini söyleyerek son nefesini verirken perde ağır ağır facia sahnesini örter.

LA FORZA DEL DESTINO

(Kaderin Gücü)

Dört perdelik opera

Metin

Francesco Maria Piave

İlk oynanış: 10 Kasım 1862 Petersburg.

Başlıca kişiler:

Calatrava Markisi ..... Bas
Leonora, kızı ..... Soprano
Curra, hizmetçisi ..... Mezzosoprano
Don Alvaro, genç bir kişizade ..... Tenor
Don Carlo di Vargas, Leonora'nın kardeşi ..... Bariton
Mastra Trabuco, bir katır sürücüsü ..... Tenor
Preziosilla, çingene falcı ..... Mezzosoprano
Rahip Melitone ..... Bas
Başrahip Guardino ..... Bas
Bir askerî operatör ..... Bariton

Konunun geçtiği çağ ve yer: 18 inci yüzyılda İspanya ve İtalya.

Sanatı ve kişiliğiyle ulusunun sonsuz sevgi ve güvenini kazanan Verdi, yüzyılın ortalarında bir duraklama devresi geçirdi. Bu arada bazı siyasi faaliyetlerde bulundu. İtalyan milletinin sanat alanında ilerlemesi için devlet tarafından alınmış olan kararların uygulanmasıyla görevlendirildi. Bu arada özellikle tiyatro ve müzik eğitimi üzerinde durdu. Fakat bir süre sonra politika ve memuriyet hayatından sıkılmaya başladı, Busetto'daki çiftliğine döndü. Bu sıralarda çağın ünlü tenorlarından birinin oğlu Achille Tamberlik büyük müzikçiyi ziyarete geldi. Babası, Verdi'nin yakın dostuydu ve kendisi Petersburg'da görevliydi. Busseto'ya önemli bir ödev dolayısıyla gelmişti. Petersburg saray operası, Verdi'den bir opera bekliyordu, istediği üc-

ret hemen ödenecekti. Besteci günlerce tereddüt etti, nihayet biraz da eşi Giuseppina'nın ısrarıyla razı oldu. Anlaşma Torino'da imzalandı, derhal metin aranmaya başlandı. Bestecinin fikri Victor Hugo'nun bir diğer oyununu «Ruy Blas»ı işlemekti. Fakat aklına birden İspanyol yazarı Don Angelo de Saavedra'nın **«Don Alvaro o la Fuerza del Sino - Don Alvaro veya Kaderin Gücü»** adlı oyunu geldi. Eserde «büyük opera» tarzının bütün unsurları yer almıştı. Metin şairi Francesco Maria Piave'yi Busseto'ya çağırarak işe koyuldu. Opera Petersburg'da büyük bir başarıyla oynandı. İlk temsilde hazır bulunan Verdi Rus Çarı tarafından kabul edildi, kendisine aldığı ücrete ek olarak St. Stanislas nişanı verildi. Böylece büyük bir opera doğmuş, fakat ne yazık ki çabuk unutulmuştu. Eserin uzunluğu yöneticileri korkutuyor, sahneye koymak zahmetine pek katlanmıyorlardı. Yalnız bazı arya ve düetleri konser programlarında yer alıyordu. 1918 yılında İkinci Dünya Savaşını izleyen aylar içinde Metropolitan Operası «Kaderin Gücü»nü ele aldı. Rosa Ponselle, Enrico Caruso, Giuseppe de Luca gibi ünlü sanatçıların katıldığı bu temsil opera çevrelerinde geniş yankılar yaptı ve eser o yıldan itibaren birçok sahnelerin repertuarına girebildi. Verdi bu operasında yine güzel melodilerine yer vermiş, mükemmel bir işçilikle olgunluğunu ispatlamıştı.

«Kaderin Gücü» pek sevilen bir orkestra parçası olan ve kenserlerde sık sık yer alan uvertürle başlar. Operanın başlıca motifleriyle örülmüş parça dramatik inceliklerle dokunmuş bir orkestra düzenlemesi gösterir.

BİRİNCİ PERDE

Calatrava Marki'sinin Seville'deki sarayında bir salon. Gece ay ışını salonu aydınlatmaktadır. Marki, kızının Don Alvaro adlı bir kişizadeyle seviştiğini haber almış, onu delikanlıdan uzak tutmak için bu saraya getirmiştir. Leonora'yı İnka kanı taşıyan bu delikanlıya vermesine imkân yoktur. Halbuki genç kız sevgilisiyle haberleşmektedir ve gece onunla kaçacaktır. Yaşlı Marki salonda hizmetçisiyle bulunan kızına iyi geceler diler, alnından öperek çıkar. Leonora babasının iyiliği ve nezaketi karşısında vicdan azabı duymakta fakat Don Alvaro'ya aşkı üstün gelmektedir **(Me pellegrina ed orfana).** Beri yanda hizmetçi Curra kızın elbiselerini hazırlamakta, onu avutmaya çalışmaktadır. Dışardan nal sesleri duyulur ve biraz sonra Don Alvaro girerek Leonora'yı kolları arasına alır. İşte, herşey hazırdır. Adamları ve atları dışardadır. Hattâ nikâhlarını kıyacak olan rahip onları beklemekte, ikisi için mutlu bir hayat başlamaktadır. Leonora tereddüdünden kurtulamamıştır. Alvaro'ya bir gece daha beklemesini rica eder. Babasına bir defa daha yalvaracak, onu bu evlenmeye razı etmeye çalışacaktır. Hayır, delikanlının beklemeye direnci kalmamıştır. Sonuç şimdiden bellidir... Babası yine reddedecek ve yeni bir ızdırablı çağ başlıyacaktır. Leonora razı olmuştur, iki sevgili aralarındaki düeti birbirlerine bağlılık yemini ederek bitirirler **(Ah, per sempre o mio bell'angiol).** Bu sırada

kapı şiddetle açılır, elinde kılıcı olduğu halde Marki yanındaki adamlarıyla belirir. Leonora kendisini babasının ayaklarına atarak, Don Alvaro'ya birşey yapmaması için yalvarmaya koyulur. Aynı anda delikanlı tabancasını çekerek kendisine dokunmamalarını, aksi halde ateş edeceğini söyler. Fakat ihtiyar, adamlarına onu yakalamaları için emir verir. Don Alvaro ona kızının şeref ve namusuna halel gelmediğini ve gelmiyeceğini söyliyerek insaflı olmasını rica eder, bunu ispat için silâhını bırakacağını bildirerek tabancayı döşemeye fırlatır. Fakat tabanca yere çarptığı anda ateş almış, çıkan kurşun ihtiyar Marki'yi yaralamıştır. Don Alvaro ve Leonora dehşet içinde kalırlar. Uşaklar yaralıyı götürürlerken delikanlı kızı tutarak terasa doğru çeker, her ikisi de karanlıklarda kaybolurlar.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — İspanyada Hornachuelos adlı küçük bir köyün han mutfağı. Sağda sokağa bakan bir kapı, ortada bir ocak, solda balkona uzanan merdivenler. Hancı karısıyla çorba pişirmekte, köyün muhtarı ocak başında çubuk içmekte, masada bir öğrenci oturmaktadır. Öğrenci Calatrava Marki'sinin oğlu Don Carlo'dur. Babasının ölümü üzerine Don Alvaro'dan ve kazkardeşinden intikam almaya yemin etmiş, onların bu çevrede göründüklerini haber almış, öğrenci kılığına girerek gelmiştir. Dışarda çoban ve köylülerin dansettikleri görülmektedir. Muhtar kapıya yönelerek çorbanın piştiğini haber verir, herkes masaların başına oturur. Bu anda balkonda erkek kılığında Leonora belirir, birden kardeşini tanıyarak kaçar kaybolur. Don Carlo yemeğe katılmamış olan Trabuco adlı bir çobanla konuşmakta, handa misafir bulunan delikanlının kim olduğunu öğrenmeye çalışmaktadır. Preziosilla adlı falcı kadın girer, şarkısıyla erkekleri Almanlarla savaşan İtalyan ordusuna katılmak için heveslendirmeye koyulur **(Al suon del tamburo).** Parça bitince ısrar üzerine herkesin falına bakar. Bu savaşa katıldıkları takdirde kimisi onbaşı, kimisi subay, kimi de general olacaktır. Don Carlo'nun elini alır, bu elde karanlık ve feci olaylar sezmiştir. Herkesin neşesi kaçmış, sessiz oturmaktayken dışardan dinî bir törene katılan köylülerin sesleri duyulur **(Padre Eterno, Signor).** Handakiler dışarı çıkarak dua ederler, bu duaya içerdeki balkondan Leonora da katılmıştır. Hepsi yerlerine dönünce Don Carlo Trabuco'yu sıkıştırmaya devam eder. Fakat çobanın uykusu gelmiştir, gidip yatacaktır. Bu sırada muhtar, Don Carlo'ya kim olduğunu sorar. Delikanlı anlatmaya koyulur; adı Pereda'dır. Salamanca Üniversitesinde öğrencidir. Orada Don Vargas adlı arkadaşının kız kardeşi bir yabancıya âşık olmuş, yabancı Don Vargas'ın babasını öldürmüş kızı alarak kaçmıştır. O da arkadaşıyla beraber yabancıyı ve kızı aramaktadır. Bulurlarsa bu feci olayın öcünü alacaklardır **(Son Pereda, son ricco d'onore).** Hikâye bitince muhtar yatma zamanının geldiğini bildirir. Herkes birbirine iyi geceler dileyerek uzaklaşırlarken perde kapanır.

İkinci sahne — Hornachuelos dağlarında Madonna Degli Angeli adlı büyük manastırın kapısı. Mehtaplı bir gece. Leonora erkek elbisesiyle yaklaşır. Kardeşinin handa anlattığı hikâyeyi duymuş, facia gecesinden itibaren kaybettiği Don Alvaro'nun Amerikaya gittiğini öğrenmiş, manastıra kapanmaya karar vermiştir. Güzel aryasıyla ruhunun ancak bu yolla sükûna kavuşacağını belirtir (**Madre, pietosa Vergine**). Leonora kapının zilini çalar. Keşiş Melitone görünür. Kız ona Peder Guardiano'yu görmek istediğini bildirir. Onu görmek için sabahın beşine kadar beklemesi gerekmektedir. Keşiş Leonora'nın yalvarmalarına dayanamaz, içeri girer ve biraz sonra Guardiano ile gelir. Kız ona bütün hikâyesini anlatır ve köyün papazı Cleto'dan bir mektup alıp almadığını sorar. Guardiano hatırlamış, kızın Leonora de Vargas olduğunu anlamıştır. Onu bu korkunç intikamdan kurtarmak kararındadır. Manastıra kabul ettiğini bildirir. Hayır, Leonora rahat bir hayat geçirmek arzusunda değildir. O kendisini hiçbir insanın göremeyeceği bir yerde yaşamayı istemektedir (**Piu tranquilla l'alma**). Guardiano kızı manastırın ardındaki kayalığın bir kovuğuna götürecek ve onu orada Tanrıyla başbaşa bırakacaktır. İçeri girerek kıyafetini değiştirip dua etmesini söyler. Dua bittikten sonra rahibe kılığına girmiş olan Leonora'yı alarak mağaraya doğru götürürken perde dinî töreni haberleyen koronun sesleri arasında kapanır.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — İtalyada Velletri civarında bir karargâh. Sahnede İspanyol yüzbaşısı kılığında Don Alvaro görülmekte, arka plânda kâğıt oynayan askerlerin sesi gelmektedir. Don Alvaro acılıdır. Hayatı hep facialarla doludur. Babası Güney Amerikada bir yerli kadınla evlenerek İnka Kırallığı kurmak istemiş, sonra tahtından indirilerek hapsedilmiştir. Kendisi İspanyaya kaçırılarak büyütülmüş, Leonora'ya âşık olmuş ve onun öldüğünü haber almıştır (**Oh! tu che in seno**). Aryası sona ererken arkadan hiddetli sesler duyulur. Don Alvaro koşar ve biraz sonra yine subay üniformalı Don Carlo ile döner. Kâğıt oynayanlar arasında kavga çıkmış, Don Alvaro yetişerek Don Carlo'nun hayatını kurtarmıştır. İkisi de birbirlerini o güne kadar hiç görmemiş, tanımamışlardır. Don Carlo kendisini Don Felice de Borros, Don Alvaro ise Don Federico Herreros diye tanıtır. İki genç el sıkışarak hayatta ve ölümde dost kalacaklarına yemin ederler (**Amici in vita e in morte**). Uzaktan bir savaş borusu duyulur, her ikisi de ellerinde kılıçlarıyla koşarken perde iner.

İkinci sahne — İtalyada İspanyol ordusu karargâhında bir oda. Dışardan savaş sesleri yankılanırken bir sedyede Don Alvaro'yu getirirler, yanında Don Carlo vardır. Don Carlo hayatını kurtaran delikanlının yaralandığını görünce sedyeye koyarak getirmiştir. Gelen cerraha yarayı iyileştirmesi için her çareye başvurmasını söyler, sonra Don Alvaro'ya dönerek bu savaşta gösterdiği yararlıktan dolayı Calatrava nişanıyla taltif edileceğini

bildirir. Bu isim Don Alvaro üzerinde büyük bir etki yapmıştır. Don Carlo'ya kendisiyle yalnız konuşmak istediğini söyler. Cerrah çıkınca aralarında başlayan bir düet boyunca ona kendisine ait bir sandıkta bazı belgelerin ve mektupların bulunduğunu, ölürse bunları kimseye göstermeden yakmasını rica eder **(Solenne in quest'ora)**. Don Alvaro ameliyat için başka odaya geçince Don Carlo düşünmeye koyulur. Calatrava adının Don Alvaro üzerindeki etkisi onu şaşırtmıştır. Sandığı açıp içindekileri görmek amacındadır. Şeytanın itişine daha fazla direnemiyecektir **(Urna fatale del mio destino)**. Sandığı açar, küçük kutudan Leonora'nın resmi düşer. Tam bu sırada cerrah görünerek Don Alvaro'nun kurtulduğunu müjdeler. Fakat Don Carlo bunu duyacak durumda değildir. İşte, nihayet aradığını bulmuştur. Onu da, kız kardeşini de öldürecektir.

Üçüncü sahne — Velletri'de savaş alanı. Zafer kazanılmıştır. Askerler şarkı söylemekte, aralarında gezen satıcılardan öteberi almaktadırlar **(Compagni, sostiamo)**. Don Alvaro gözükür, yaraları iyileşmiş, sağlığına kavuşmuştur. Aynı anda sahneye Don Carlo girer. Arkadaşına yaklaşarak ona bir düello için hazır olup olmadığını sorar. Don Alvaro şaşırmıştır. Aralarında başlıyan hareketli bir düette Don Carlo bulduğu resimden ve intikam kararından bahseder, kızkardeşi sağdır, onu bulup öldürecektir **(Sleale! Il segreto fu dunque violato)**. Don Alvaro Leonora'nın yaşadığını duyunca haykırır: «Öyleyse önce beni öldür!» Don Carlo kılıcını çektiği anda araya subaylar girerek her ikisini de ayırırlar. Don Carlo uzaklaşır, Don Alvaro bir arya ile kararını açıklar; o da bir manastıra girerek ölünceye kadar kalacaktır **(Al chiostro, all'eremo)**. Sahne 18 inci yüzyılda bir ordu kampındaki hayatın müzikal panorama'sı halinde devam eder: Asker şarkıları, satıcılar, bir ara görülen falcı Preziosilla'nın şarkısı, danslar ve eğlenceler...

DÖRDÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Hornachuelos yakınlarındaki Madonna degli Angeli manastırı önündeki avlu. Fakirlere ve dilencilere çorba dağıtılmakta, bazı sabırsızlar keşiş Melitone ile kavga etmektedirler. Bu sırada Guardiano gelerek Melitone'ye böyle anlarda daha sabırlı olmasını öğütler. Dilenciler ise keşiş Raffaele'yi çok sevmekte, onunla daha iyi anlaştıklarını söylemektedirler **(Padre Raffaele era un angelo)**. Guardiano Melitone'ye keşiş Raffaele'den bahseder. Gece rahip elbisesinin kolu kaymış ve derisinin kırmızı olduğunu görmüştür. Bu esrarengiz adam herhalde Avrupalı değildir. Aralarındaki düet sona ererken kapı zili çalınır ve Don Carlo girerek keşiş Raffaele ile görüşmek istediğini söyler. Biraz sonra Raffaele yani Don Alvaro gözükür. İşte, Don Carlo'nun beş yıldır aradığı adam karşısındadır. Ona kendisiyle düelloya hazır olmasını bildirir. Hayır, Don Alvaro'nun böyle bir niyeti yoktur. Babasını isteyerek öldürmemiş, kızkardeşini kandırmamıştır. Don Carlo onu yalan söylemekle suçlar ve iki kılıç çıkarır. Don Alvaro düello'yu yine reddedince Don Carlo onu tokatlar **(Col sangue sol cancellasi)**. Don

Alvaro Tanrıya kendisini affetmesi için yalvarır, kılıcın birini alır, iki genç korkunç bir savaşa girişirlerken perde kapanır.

İkinci sahne — Kayalık bir sırt. Arka plânda kapısı görülen bir mağara. Vakit akşamdır. Leonora kapının önünde durmakta ve Tanrıya işlediği günahları affetmesi, ruhuna huzur vermesi için yalvarmaktadır **(Pace, pace mio Dio).** Aryası bitince mağaraya girerek yalnızlığına döner. Bu sırada kılıç sesleri ve yaralanmış olan Don Carlo'nun çığlığı yankılanır. Don Alvaro elinde kılıcı, Vargas ailesinden bir kişiyi daha öldürmüş olmanın dehşeti içinde mağaranın kapısına gelerek zili çalar. Kapı açılıp Leonora gözükünce iki sevgili büyülenmiş gibi kalırlar. Sonra kendisine gelen Don Alvaro, Leonora'ya durumu anlatır, kardeşinin bulunduğu yeri gösterir. Leonora Don Carlo'nun yanına koşarken Peder Guardiano gözükür. Uzaktan Leonora'nın çağrısı duyulur. Don Carlo can verirken bıçağını çekmiş ve kızkardeşine saplamıştır. Guardino yaralı kızı getirir. Don Alvaro sevgilisinin yanına diz çöker. Leonora artık kurtulduğunu ve ruhunun ebedî sükûna kavuşmak üzere olduğunu söyleyerek can verir. Bunu gören Don Alvaro «Ölüm!» diye bağırarak kendisini kayalardan aşağı atar. «Kaderin Gücü» operası Peder Guardiano'nun ölenlerin ardından okuduğu dualarla sona erer **(Salita a Dio).**

DON CARLOS

Dört perdelik opera

Metin

Joseph Méry ve Camille du Locle

İlk oynanış: 11 Mart 1867 Paris.

Başlıca kişiler:

Bir papaz ..... Bas
Don Carlos ..... Tenor
Rodrigo, Posa Markisi ..... Bariton
İkinci Philip, İspanya Kıralı ..... Bas
Elizabeth de Valois, İkinci Philip'in karısı, Don Carlos'un üvey annesi ..... Soprano
Theobald, Elizabeth'in yaveri ..... Soprano
Prenses Eboli ..... Mezzosoprano
Prenses Aremberg ..... Konuşan rol
Lerma Kontu ..... Tenor
Büyük Engizitör ..... Bas

Konunun geçtiği çağ ve yer: 16 ncı yüzyılda İspanya.

Verdi'nin bir diğer «büyük opera»sı **«Don Carlos»** un konusu Alman şairi Friedrich Schiller'in aynı adlı oyunundan alınmış, Paris için fransızca olarak bestelenmiştir. Operanın ilk temsilinden sonra üzerinde yine Verdi tarafından bazı değişimler yapılmış, yeni biçimiyle 1884 de tekrar Milano'nun «La Scala» Tiyatrosunda sahneye konmuştur. Bu değişimlerde metin yazarı Antonio Chizlanzoni'nin yardımıyla «Fontaineblau Sahnesi» diye bilinen birinci perdede önemli kısaltmalar yapılmış, aslında beş perde olan opera dört perde üzerine düzenlenmiştir. Eserin günümüz sahnelerinde yer alan nüshası da budur.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne -- San Giusto (St. Just) Manastırında Roma-Cermen İmparatoru Beşinci Charles'in mezarının bulunduğu şapel. Geri plânda rahipler büyük kıralın ruhu için dualarını bitirip çıkarken genç ve yakışıklı Don Carlos girer. Delikanlı acılı bir tavırla derdini anlatır; sevgilisi Elizabeth de Valois siyasî bazı sebepler yüzünden babası Kıral İkinci Philip'le evlendirilmiş, aşkını ebediyen kaybetmiştir **(Io l'ho perduta).** Carlos'un sadık dostu Posa Markisi Rodrigo, mezarın bulunduğu salonun bir köşesinde delikanlıyı dinledikten sonra yaklaşır, artık bu meseleyi unutmasını, Flandr'a giderek orada yabancı saldırılarına karşı savaşmasını öğütler. Bu onun için bir kurtuluş olacaktır. Uzaktan boru sesleri yankılanır, Kıral Philip yanında eşi Elizabeth olduğu halde girer, mezarın önünde çökerek duasını eder ve oğlunun nefret dolu bakışlarıyla uzaklaşır. Don Carlos kendisini güç tutmuş, babası ve üvey anası olan sevdiği kadını diz çökerek selâmlayabilmiştir.

İkinci sahne — Sarayın büyük bahçesinde nedimeler mandolin ve gitarlarla neşeli şarkılar söyleyerek eğlenmekte, Prenses Eboli, Don Carlos'a olan sevgisini anlatmaktadır **(Nei gardin del bello).** Mahzun bir yüzle kıraliçe gözükür. Posa Markisi genç kadına yaklaşarak ona Carlos'un bir mektubunu verir, Prenses Eboli'yi gören kıraliçe mektubu okuyup okumamakta tereddüt eder. Prenses Eboli yaklaşarak bazı açıklamalarda bulunur; genç kız Carlos'a âşıktır. Bunu gizlemek gereksizdir. Posa Markisi Eboli'yi alarak çıkar. Biraz sonra Don Carlos gelir, sevgilisi olan üvey annesinden babasının kendisini Flandr'a göndermesi için aracılık etmesini rica eder **(Prence, se vuol Filippo).** Don Carlos çıkar çıkmaz karanlık ve karamsar bir yüzle kıral gözükür. Yanındakileri gönderirken Posa Markisini alakoyar. Ona derdini açmak ister. Oğlunun davranışlarından endişelenmektedir. Fakat Marki sözü değiştirerek Flandr'ın bağımsızlığından bahse koyulur **(O Signor, di Filandra arrivo).** Kıral ona bu fikirlerini heryerde açıklamamasını, özellikle Büyük Engizitör'den korkmasını söyler, bahtsız bir koca, talihsiz bir baba olduğundan yakınarak yardımını ister.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Gece, Madrid'de sarayın bahçesi. Parlak ay ışığı altında Don Carlos sevgilisini, Elizabeth'i beklemektedir. Ayak sesleriyle irkilir, gelen yüzü tülle kaplı Prenses Eboli'dir. Don Carlos onu sevgilisi sanır. Kıskanç prenses ona daha evvel bir mektup yollamıştır, bahçeye girer girmez sevgisinden bahse koyulur yüzündeki tülü atınca aşkı Carlos tarafından reddedilir. Bu sırada Radrigo girer, Prensesi bu aşktan vazgeçmesi için kandırmaya çalışır. Üçü arasında başlayan trioda Eboli sadık Rodrigo'yu kıralın adamı olmakla suçlandırmakta, Don Carlos'un aslında kimi sevdiğini ima ederek intikam alacağını söylemekte, Rodrigo kızı öldüreceğini açık-

lamakta, Don Carlos arkadaşı Rodrigo'yu yatıştırmaya çalışmaktadır **(Al mio furor sfuggite invano).** Eboli çıkar, Rodrigo onun herşeyi kırala anlatacağından emindir.

İkinci sahne — Aradan uzun bir süre geçmiştir. Atocha manastırı önünde büyük bir halk kitlesi toplanmış, Kıral Philip'in Flandr'ın bağımsızlığı için ricacı olarak gelen altı elçiyi kabul törenini seyretmektedir. Beklenmeyen bir olay herkesi şaşırtmıştır; elçilere Don Carlos yani veliaht başkanlık etmektedir. Babasının tahtına yürüyerek Flandr halkına bağımsızlık vermesini ister **(Sire! egli è tempo ch'io viva).** Kıral oğlunun bu cüretini cezalandırmaya karar verir. Posa onu bu kararından vazgeçirmeye çalışırsa da engel olamaz.

ÜÇÜNCÜ PERDE

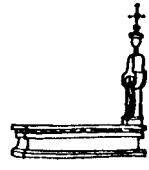
Birinci sahne — Kıral çalışma masasında bitkin bir halde oturmaktadır. Karısının gizli aşkını öğrenmiştir. Acısını büyük bir arya ile haykırır **(Dormiro sol nel manto).** İçeri ihtiyar ve kör başengizitör girer. Philip ondan Carlos'u öldürmek için bir çare bulmasını ister. İhtiyar papaz Posa'nın da öldürülmesine taraftardır. Elizabeth kocasının yanına yaklaşır, kıralın çağırdığı Posa Markisi ve Prenses Eboli de girmişlerdir. Erkekler odadan çıkınca prenses her şeyi kıraliçeye açıklar. Kıskandığı için kıraliçeyle Don Carlos arasındaki aşkı kırala o haber vermiştir **(O don fatale, o don crudele).**

İkinci sahne — Sadık Posa Markisi dostu Don Carlos'u zindanda görmeye gelmiştir, tekrar Flandr'a gitmesi için zorlar. Oraya gidecek ve Flandr'lıların bağımsızlığı için savaşacaktır. Bu onun ödevidir, kendi ödevi de Don Carlos için ölmektir. Bu sırada iki muhafız girmiş, biri tabancasını doğrultarak Rodrigo'ya ateş etmiştir. Posa Markisi yere düşer, Don Carlos'a veda ederek İspanya içinde bulunduğu güç durumdan kendi ölümüyle kurtulacaksa gözlerini mutlu olarak kapayacağını söyler **(O Carlo, ascolta!).** İçeri Philip girerek oğluna doğru yolu seçerse kendisini affedeceğini, halkın dışarda Don Karlos'a karşı gösteriler yaptığını bildirir. Genç Veliaht bu teklifi kabul etmeyince kapıların açılması için emir verir. Halk içeri dolmuştur, bu sırada Prenses Eboli Don Carlos'a yaklaşarak kaçmasını rica eder. Beri yanda Philip oğlunu göstererek «İşte hain!» diye bağırmaktadır. Baş Engizitör girmiş, azgın kalabalığa sakin olmalarını öğütleyerek faciayı önlemiştir.

DÖRDÜNCÜ PERDE

Yine Beşinci Charles'in mezarının bulunduğu St. Just manastırı. Elizabeth girerek dua eder, Fransa'yı, çocukluğunu düşünmektedir **(Tu che le vanita).** Don Carlos'la buluşurlar. Delikanlı Flandr'a gitmeye karar vermiş, sevgilisine veda etmek amacıyla manastıra girmiştir. Büyük aşk düeti her ikisini

son defa birbirlerinin kolları arasına atar (**Per sempre addio! per sempre**). Bu sırada kıral Philip gelir, oğlunu engizisyon mahkemesine vereceğini söyler, sahneye muhafızlar dolmuştur. Kıral onlara oğlunu yakalamalarını emreder. Mücadele esnasında Beşinci Charles'in mezarındaki kapak yavaş yavaş kalkar, Philip ve kıraliçenin dehşetten açılmış gözleri önünde büyük imparatorun hayali genç veliahtı mezara doğru çekerken bir rahip mırıldanmaktadır: «Oğlum bütün ızdıraplar burada sona erer!»

AIDA

Dört perdelik opera

Metin
Antonio Ghizlanzoni

İlk oynanış: 24 Aralık 1871 Kahire.
Devlet Operasında ilk temsili: 1958, Ankara.

Başlıca kişiler:

Ramfis, Isis Başrahibi ..... Bas
Radames, Mısırlı kumandan ..... Tenor
Amneris, kızı ..... Mezzosoprano
Aida, Habeş Kıralının tutsak kızı ..... Soprano
Mısır Firavunu ..... Bas
Haberci ..... Tenor
Amanasro, Habeş Kıralı ve Aida'nın babası ..... Bariton
Rahibe ..... Soprano

Konunun geçtiği çağ ve yer: Eski Mısır'da Memfis ve Teb şehirleri.

1869 yılında Süveyş kanalının açılma töreni için Hidiv İsmail Paşa Kahire'de bir opera binası yaptırmış, açılışının yeni bir eserle olmasını istemişti. Bu eserin Verdi tarafından yazılması kararlaştırılmış, sanatçıya bu işin karşılığı olarak dört bin altın teklif edilmişti. Besteci meşguldü, bu teklifi kabul etmeye de niyeti yoktu. Opera aynı yıl başka bir eserle kapılarını açtı. Aradan zaman geçmiş, Verdi Paris'e yaptığı bir gezide Camille du Locle adlı Fransız yazarıyla tanışmıştı. Du Locle besteciye, yakın arkadaşı ejiptolojist Mariette Bey'in Mısır'daki kazılarda bulduğu bazı tabletlerde yazılı bir aşk faciasından bahsederek bunun opera için mükemmel konu olabileceğini söylemişti. Mariette, Louvre Müzesinin eski Mısır bölümünde çalışırken Kahire'ye gönderilmiş, burada yaptığı araştırmaların başarısı üzerine kendisine Mısır hükümeti tarafından «Bey» unvanı verilmişti. Mariette'-

in bulduğu konu Verdi'nin pek hoşuna gitmiş, du Locle'dan bunu bir opera metni haline getirmesini rica etmiştir. Fakat du Locle'ün yazdığı metin daha sonra Ghizlanzoni tarafından italyancaya çevrilmiş, ve yeniden düzenlenmiştir. Bütün bu olayları uzaktan izleyen Kahire Operası direktörü Draneth Bey besteciye tekrar bir mektup yazarak bu yeni eserin ilk defa Kahire'de temsil edilip edilemiyeceğini sormuş, Verdi'nin uygun bir cevap vermesi üzerine hazırlıklara başlamıştır. Besteci prova ve temsile denetçi olarak Emmanuele Muzio adlı müzikçiyi yollamış, **«Aida»** ilk defa Kahire'de dünyanın her tarafından gelen operaseverler önünde oynanmıştır. Eser gerek burada, gerekse Milano'daki temsilinde sanat tarihinde pek az görülen bir başarı elde etmiştir. «Aida» da Fransız «büyük opera»sının parlak reji tekniği, İtalyan operasının üstün teganni üslûbu ve müzikli dram anlayışıyla birleşmiş, eski biçimler belirli bir orantıyla korunmuş, ileriyi haberleyen yeni bir ruh yaratılmıştır.

«Aida» Verdi'nin yazdığı operalar içinde eşine rastlanmayan pek zarif bir prelüdle başlar. Bu kısa parçada Habeş kızın aşkı ve acı duyguları yankılanır.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Memfis şehrinde firavun sarayının büyük salonu. Arka plânda palmiye ağaçları ve ehramlar uzanmakta, Başrahip Ramfis genç komutan Radames'le konuşmaktadır. Başrahibe göre Tanrıça Isis Radames'i Habeşlilerle yapılacak savaşta Mısır ordusuna başkomutan olarak göstermiştir. Ramfis çekilir, Radames yalnız kalır. Trompetlerin süslediği resitatifden sonra lirik romansına başlar. Bu romans kalbini yakan büyük aşkı, Habeş Kıralının sarayda tutsak olarak bulunan kızı Aida içindir. Savaşa gidecek, başarıyla yurduna ve delice sevdiği insana dönecektir **(Celesta Aida, forma divina).** Arya ile Radames'in tatlı düşünceleri de sona erer. İçeri firavunun kızı Amneris girmiştir. Amneris genç komutanı sevmekte, ondan karşılık görmemektedir. Radames'in gözü hanımını takibeden Aida'dadır. İki genç arasındaki bakışmalar Ameris'in gözünden kaçmamıştır. Genç kız şüphe ile sarsılır. Devam eden trio boyunca üçü de acılarının kaynağını açıklamaktadırlar: Aşk. İçeri birdenbire firavun gelir, çevresinde rahipler ve muhafızlar vardır. Bir haberci girerek Habeş ordusunun kırallarının kumandasında yakıp yıkarak Mısır'a yürüdüğünü haber verir, Aida yavaşça «Babacığım...». diye inler. Firavun Mısır ordusunun yeni komutanı takdim eder; bu Radames'dir. Herkes çıkar, yalnız kalan Aida Radames'e seslenir: «Zaferle dön!» **(Ritorna vincitor!).** Çarpışacak ordulardan birisine babası, diğerine sevgilisi komuta edecektir. Hangisine başarı dileyeceğini şaşırmış, babası ve aşkı arasında kalmıştır. Çareyi dua etmekte bulur **(Numi, pietà).**

İkinci sahne — Vulkan tapınağındaki büyük tören. Rahipler korosu ve arplar eşliğinde rahibelerin kutsal dansı sürüp gitmektedir. Dans sonunda bu-

hurdandan tüten dumanlarla tütsülenmiş kutsal başkomutanlık kılıcı başrahip tarafından Radames'e verilir **(Nume, custode e vindice)**. Koro muhteşem bir haykırışla Tanrı Phtha'ya yakarırken perde iner.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Amneris, sarayındaki özel dairesinde eğlenirken görülür. Tutsaklar aşk şarkıları söylemekte, kızlar dansetmektedirler. Arada Amneris'in sesi yankılanmakta, sevdiği komutanı kollarına çağırmaktadır **(Vieni, amor mio)**. Sahneye bedbaht Aida girer, iki kız arasında dramatik bir düet başlamıştır **(Fu la sorte dell'armi)**. Amneris'in etrafındaki kızlar yavaş yavaş çekilmektedir. Firavunun kızı Aida'ya döner ve ona Radames'in savaşta öldüğünü bildirir. Aida mahvolmuştur, mağrur Amneris bu defa «Hayır yaşıyor!» diye bağırır. Gayesi haberin Aida üzerindeki etkisini anlamaktır. Kızın genç komutanı sevdiğine şüphesi kalmamıştır. Kıskançlıktan deli gibidir: «Dikkat et! Bu aşk seni öldürmesin!» diye mırıldanır. Aida diz çökerek af diler. Düetin sonlarına doğru dışarda zaferle dönen savaşçıların sesleri duyulur.

İkinci sahne — Teb kapısına uzanan büyük yol üzerinde Firavun, rahipler ve halk asker ve tutsakların geçişini çılgın bir kıvançla seyretmekte, korolar, bandonun çaldığı büyük marş muhteşem bir atmosfer yaratmaktadır **(Gloria all'Egitto)**. Firavun başkomutanı selâmlar: «Sana teşekkür ve selâm ey vatanın kurtarıcısı!» Sonra Radames'e bütün arzularının yerine getirileceğini söyler. Amneris genç askerin başına zafer çelengini koyar. Esirlerin geçişi bitmiş, subay kılığında bir savaşçı zincirle bağlı olarak getirilmiştir. Aida koşar «Babacığım» diye bağırarak tutsak subayın boynuna sarılır. Habeş Kıralı bir çöl arslanı gibi mağrurdur. Firavuna subay kılığına girerek savaştığını, tutsaklara karşı iyi davranması gerektiğini söyler **(Ma tu, o Re, tu possente)**. Halk Habeş kıralının bu isteğinin yerine getirilmesi için yakarmaktadır. Radames Firavuna isteği tekrarlar. İstek kabul olunmuştur, Firavun Radames'e döner ve başarısının armağanı olarak Amneris'le evleneceğini bildirir. Bu affı herkes memnunlukla karşılar.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Ay ışığı palmiye yaprakları arasından süzülerek Nil sularında titrek yankılar yapmaktadır. Tapınağın kapısından sisli bir ışık sızmakta, müzik sahnenin etkisini güçlendirmektedir. Tropik iklimlere has bir gece. Başrahip ve Amneris kıyıya yanaşan bir kayıktan çıkarak dua etmek üzere tapınağa doğru uzaklaşırlar. Bir ağacın arkasında bulunan Aida, Radames'i beklemekte, aşkını ve vatanını düşünmektedir **(O patria mia)**. Birdenbire babası gözükür, kızının gizli aşkını öğrenmiştir. Bu sayede vatana dönebileceklerdir. Bunun için planı hazırdır. Hattâ Radamesi de alarak Habeşistana ka-

çabileceklerdir. Aida razı olmaz, fakat baba son bir defa gürler: «Sen benim kızım değilsin, firavunların aşağılık esiresi...» Radames gelirken bir ağacın arkasına saklanır. Komutan yaklaşarak sevgilisini selâmlar, Aida Radames'e kaçmalarını teklif eder, ona hangi yoldan gidebileceklerini sorar, Radames, «Napata Boğazı» cevabını verir. Amonasro'nun bilmek istediği de zaten budur. Habeş Kıralı meydana çıkar ve sevinçle: «Yarın askerlerim orada olacak, bizimle kaç! Seni prens ve damat yaparım!» diye bağırır. Radames düştüğü hatayı anlamıştır. Pişman olmuş, bitkin bir halde kendisini «Vatan Haini» olarak suçlamaya koyulmuştur **Io son disonorato).** Birdenbire Amneris ve başrahip gözükürler. Amonasro firavunun kızını öldürmek isterse de Radames mâni olur. Baba kız kaçarlar, Radames başrahibe kılıcını verirken perde iner.

DÖRDÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Büyük mahkemenin kapısında ızdırapla kıvranan Amneris görülür. Sevgilisi vatana ihanet suçundan yargılanacaktır. Prenses genç komutanı çağırtır, aralarında eserin en güzel düetlerinden biri başlar **(Già i sacerdoti adunansi).** Komutan kendisiyle evlenecek olursa onu kurtaracaktır. Amonasro öldürülmüştür, Aida'nın da aynı biçimde cezalandırılacağı kesindir. Fakat Amneris'in bütün yalvarmaları mağrur komutanı yumuşatmamıştır. Duruşma başlar, başrahip ve etrafındakiler Radames'in suçlu olup olmadığını sorarlar. Komutan soruyu cevapsız bırakmış, Amneris dışarda acısından deliye dönmüştür. Yargılama biter; Radames diri diri gömülecektir. Amneris mahkemeden çıkmakta olan rahip ve yargıçlara yalvarmaya koyulur. Fakat hepsi «Suçluya ölüm». **(E traditor! morrà)** diye bağırmaktadır.

İkinci sahne — Bu sahnenin dekoru doğrudan doğruya Verdi'nin buluşudur. Rigoletto'da sahneyi dikine ikiye ayıran besteci, Aida'da enine bölmüştür. Üstte tapınağın avlusu ve Isis heykeli görülmekte, bir kısım rahibeler dansederek âyin yaparken rahipler Radames'in mezarını örten taşı kapatmaktadırlar. Sahnenin alt katı komutanın diri diri gömüldüğü mezardır. Mezarı gizli bir ışık aydınlatmakta, Verdi'nin harikulâde müziği büyük bir etki bırakmaktadır. Radames sevgilisini düşünürken karşısında onu görür **(La fatal pietra).** Bu bir tatlı hayal mi? Hayır Aida mezara saklanmış, onunla ölmek istemiştir. Komutan ona kıyamaz: «Bu kadar genç ve güzelken ölmek.» Aida onu susturur: «Bak karşımızda ölüm meleği duruyor.» Lirik tatlı melodiyle işlenen bir düet başlar: «Elveda yeryüzü» **(O terra addio).** Mezarı örten taşın üzerinde kıvranan Amneris hayatını mahvettiği sevgilisi için hıçkırarak dua etmekte, ışıklar kararmakta, perde ağır ağır bu feci sahneyi örtmektedir **(Pace t'imploro).**

OTELLO

Dört perdelik opera

Metin
Arrigo Boito

İlk oynanış: 5 Şubat 1887 Milano.
Devlet Operasında ilk temsili: 1960, Ankara.

Başlıca kişiler:

Montano ..... Bas
Cassio, teğmen ..... Tenor
Iago, Otello'nun yaveri ..... Bariton
Roderigo, Venedikli bir kişizade ..... Tenor
Otello, Venedik Devleti hizmetinde bir mağribî ..... Tenor
Desdemona, karısı ..... Soprano
Emilia, Iago'nun karısı ..... Mezzosoprano
Lodovico, Venedik elçisi ..... Bas

Konunun geçtiği çağ ve yer: 15 inci yüzyıl sonlarında Kıbrıs Adası.

Verdi, Shakespeare'in bu oyununu «Aida»yı izleyen uzun bir süreden sonra ele almış, besteci ve şair Arrigo Boito'nun hazırladığı metni işlemeye koyulmuştur. O sıralarda 71 yaşında bulunan sanatçı yıllardır eline kalem almıyor, artık verecek birşeyi kalmadığını savunuyordu. Fakat kendisinden 30 yaş küçük olan bir diğer besteci ve şair Boito, müzik yayınevi sahibi Ricordi'nin ısrarıyla **«Otello»**nun metnini getirince bir yıl düşünmüş, sonra ona şu satırları yazmıştı: «İnsana imkânsız gibi gelen bir şey bu, fakat gerçeğin tâ kendisi. Yazıyorum, evet yazıyorum... Yazmış olmak için sebepsiz ve gayesiz...» Verdi eserin taslağını on ayda bitirmiş, tümünü 1 Kasım 1886 günü tamamlamıştır. Oyunun birinci perdesi metne alınmamış, olayların gelişi operanın ilk perdesinde Iago, Roderigo ve Cassio'nun birkaç cümlesiyle belirtilmiştir. Opera'da müziğin dokusu sade ve duru, teknik malze-

menin kullanılışı ekonomik fakat çok renkli, anlatım gücü çok yüksek, aralıksız akan süreli bir örgü gibidir. Eserin Milano Scala'daki ilk temsilinden önce provalar Verdi tarafından yönetilmiştir. Yaşlı besteci büyük bir enerjiyle hergün çalışmalara katılmış, tenora Otello'nun nasıl ölmesi gerektiğini göstermek için kendisini yerlere atmaktan, ilk temsil gecesi fırtına sesini veren büyük madenî levhaları sallamaktan çekinmemiştir. 5 Şubat 1887 günü Otello'nun ilk temsili Verdi'yi muhteşem başarıyla bir daha taçlandırmıştır. Eserin bitişinden sonra salondaki dinmek bilmeyen alkışlar La Scala önünde bekleyenlere de yayılmıştır. Bestecinin arabasını atlarını çözerek kaldığı otele kadar çekmişler, otele varıldıktan sonra Verdii defalarca balkona çıkarak gösteri yapmakta olan binlerce kişiyi selâmlamak zorunda kalmıştır. «Otello» bütün özellikleriyle İtalyan müzikli dramının üstün bir örneği olarak kabul edilmiştir. 15 inci yüzyıl sonlarında Venediklilerin egemenliğinde bulunan Kıbrıs adası Türkler tarafından zorlanmaktadır. Venedik Doçu düşmana karşı bir filo gönderilmesine karar verir. Filonun komutanı adanın valisi mağribî aslından Otello'dur. Opera uvertürsüz başlar. Orkestrada birkaç giriş notundan sonra perde açılır.

BİRİNCİ PERDE

Otello'nun denize bakan şatosunun önündeki büyük alan. Ön plânda bir meyhane bulunmakta, arkada rıhtım uzanmaktadır. Zorlu bir fırtına esmekte, dehşet verici sesine gökgürültüleri karışmaktadır. Ufukta bir gemi kıyıda toplanan halk ve askerler tarafından tanınmıştır; tekne, savaştan dönen Otello'ya aittir. Kalabalığın arasında eserin başlıca kahramanlarından Iago, Roderigo, Cassio ve Montano da yer almışlardır. Koronun sözlerinden geminin kayalara bindirip batacağından korkulmakta olduğu anlaşılır. Iago yanındaki Roderigo'ya dönerek böyle bir olayı çok istediğini söyler. Fakat tehlike savuşturulmuş, Otello denizci ve askerlerin eşliğinde selâmetle kıyıya ayak basmıştır **(Esultate!).** Kısa bir konuşmayla düşmanın yenildiğini bildirir, başarı şerefine coşkun gösteriler yapmaya koyulan kalabalığın arasından geçerek Cassio ve Montano ile sarayına girer. Halk, fırtınanın yatışması üzerine ateş yakarak eğlenmeye koyulur **(Fuoco di gioia).** Iago, Otello'nun karısı Desdemona'ya âşık olan Roderigo ile konuşmaya başlar. Roderigo bu aşkın acısına direnemiyeceğini söylemekte, Iago ise kadının günün birinde nasıl olsa Otello'dan bıkacağını iddia etmektedir. Sabırlı olmasını ve beklemesini öğütler. İşte, kendisi de Otello'dan nefret etmektedir. Gerçi onun hizmetindedir ve sözde arkadaşıdır ama kendi yerine Cassio'yu teğmenliğe atayışını hoş görmemiş, büyük bir kin bağlamıştır. Halk yanan ateşin çevresinde şarkı söylemektedir. Alevler yavaş yavaş söner, uşaklar rıhtımı ve meyhane'nin önünü Venedik fenerleriyle aydınlatırlar. Askerler ve bu arada Iago, Roderigo ve Cassio masalara oturup içmeye başlamışlardır. Bir süre sonra Cassio artık içmeyeceğini söyler. Fakat Iago Desdamona şerefine kadeh kaldırınca o da katılmak zorunda kalır. Iago'nun plânı, Cossio'nun

da Desdemona'ya âşık olduğunu belirtmeye çalışarak Roderigo ile arasını bozmaktır. Ve bu plânında başarıya ulaşmış gibidir. Roderigo'ya dönerek Cassio'yu içmeye zorlamaları gerektiğini, eğer içerse mahvolabileceğini belirtir, sonra bir içki şarkısı söylemeye koyulur. Şarkıya Cassio ve askerler de katılmıştır **(Inaffia l'ugola!)**. Iago durumdan memnundur. Sarhoş Cassio'yu bir kavgaya zorlayacak, sonuçta Otello'nun gözünden düşürecektir. Bu sırada Montano gözükerek nöbeti Cassio'ya bırakması gerektiğini söyler. Iago fırsatı kaçırmadan nöbeti bırakamıyacağını, Cassio'nun artık uyuyacağını bildirir. Roderigo'nun bir kahkahası ortalığı kızıştırmaya yetmiştir. Cassio kılıcını çekerek Montano'nun üzerine atılır. Iago, Roderigo'yu yardım çağırmaya gönderirken sözde kavgacılara engel olmaya çalışmaktadır. Montano yaralanmış, silâh başı işareti üzerine Otello ardında meşale taşıyan adamlarıyla sahneye girmiştir. Kavganın sebebini öğrenmek ister. Iago gayet masum bir tavırla sebebini kendisinin de anlayamadığını söyler. Kavgacıların ikisi de yakın arkadaş oldukları halde işte böyle kötü bir olaya sebebiyet vermişlerdir. Cassio susmaktadır. Olayı anlamak isteyen Desdemona da gözükmüştür. Otello, Cassio'yu ödevinden alır, Montano'yu tedavi ettirmek üzere gönderir. Kalabalık dağılmıştır. Sahnede Otello ve Desdemona kalmış, karı-koca güzel bir aşk düetiyle birbirlerinin kollarına düşmüşlerdir **(Gia nella notta densa)**. Mağrıbî kazandığı savaşı anlatır, sonra eşine sarılarak onu üç defa öper. Sahneye, operanın sonunda büyük rolü olan «buse motifi» eşlik etmektedir **(Un bacio... un bacio... ancora un bacio)**. Fırtına durmuş, ay bulutlardan sıyrılmıştır. Mutlu çift birbirlerinin kollarında şatoya girerlerken birinci perde kapanır.

İKİNCİ PERDE

Şatonun birinci katında bir salon. Salonun arkasındaki kapılar bahçeye açılmaktadır. Iago, Cassio ile konuşmakta, ona Desdemona'nın öğle saatlerinde bahçeye çıktığını, derdini anlatarak Otello'nun kendisini affetmesi yolunda aracılığı için rica etmesini öğütlemektedir. Cassio bu öğüdü dinler, Desdemona'yı beklemek üzere bahçeye girerek ağaçlar arkasında kaybolur. Iago ardından bir süre bakar, sonra sinsi ve ahlâksız ruhunu yankılandıran, kendine göre hayatın felsefesini anlatan bir aryaya başlar. Opera edebiyatında «credo» diye ün yapan bu parça boyunca dürüst insanların yalnız sefil aktörler olduğunu söyler. Ona göre acımak, aşk, şeref gibi duygular birtakım saçmalıklardan başka bir şey değildir **(Credo in un Dio crudel!)**. Parça bitince Desdemona'nın bahçeye girdiği görülür. Iago, Cassio'ya kadına yaklaşması için bağırır. Delikanlı Desdemona'ya ilerler, her ikisi konuşarak bahçenin sonuna doğru yürürler. Otello gelmektedir. Iago hemen bir sütunun ardına gizlenir, sözde Mağrıbî görmemiş gibi kendi kendine konuşur: «İşte buna inanamam...» Bu kelimeler Otello'nun meraklanmasına yetmiştir. Bahçeye bakar ve uzaklaşan eşiyle Cassio'yu görür, sonra Iago'ya dönerek onların Desdemona ile Cassio olup olmadıklarını sorar. Evet, onlardır. Ah-

lâksız adam için fırsat gelmiştir. Mağrıbî'nin şüphesini arttırmak için bazı sorulara başlar; acaba Cassio Desdemona'yı önceden tanıyor muydu? Otello «evet» diye cevap verir. «Biz sevişirken ona mektuplarımı taşırdı...» Iago, düzenine devam ederek istihzayla efendisine kıskançlıktan sakınmasını, bu duygunun yeşil gözlü bir canavar olduğunu söyler. Bu esnada etrafında kadınlar, çocuklar, ve balıkçılar olduğu halde Desdemona yaklaşır. Halk valinin çok sevdikleri eşine şarkı söyleyerek hediyeler vermektedir **(Dove guardi splendono).** Desdemona, Iago'nun karısı Emilia ile salona girer. Kocasına yaklaşarak Cassio'yu affetmesi yolunda ricada bulunur. Israrları Otello'yu kuşkulandırmış, Iago'nun sorularını hatırlayarak eskiden karısı ile Cassio arasında bir aşkın bahis konusu olup olmadığını düşünmeye başlamıştır. Kocasının hali Desdemona'nın dikkatini çeker, ona birşeyi olup olmadığını sorar. Otello'nun başı ağrımaktadır. O zaman kadın mendilini çıkararak kocasının başını sarıp onu rahatlatmak ister. Otello mendili alarak yere atar. Desdemona hayret etmiş, hattâ dehşete düşmüştür. Ağaç çileği motifleri işlenmiş mendil ona kocasının hediyesidir. Emilia eğilerek mendili alır. Dramatik kuartet boyunca Desdemona kocasına olan aşkını, Otello parlak rüyalarının tozlar arasında kaybolmakta olduğunu anlatmakta, Iago, karısı Emilia'dan yerden aldığı mendili vermesini söylemekte, Emilia reddetmektedir. Iago kadının kolunu sıkarak mendili alır. Emilia bir faciadan kendisini koruması için Tanrıya yalvarmaya koyulur **(Se inconscia, contro te).** İki kadın uzaklaşınca Otello bir koltuğa düşer. Iago beri yanda mendili incelemektedir. Onu Cassio'nun evinde saklayacak, sonra orada bulduracaktır. «Mağrıbî zehirimi içti.» diyerek sevinmektedir. Otello derin bir acı içinde yerinden doğrulur. Sakin ve mutlu hayat sona ermiştir. Kıskançlık içini kemirmekte, mahvolmaktadır **(Ora e per sempre addio sante memorie).** Bütün bunlara Iago'nun sebebiyet verdiğini hatırlayınca onu boğazından tutarak yere fırlatır. Hain adam ayağa kalkınca Cassio'nun rüyalarında Desdemona'yı sayıkladığını, elinde onun mendilini gördüğünü söyler **(Era la notte, Cassio dormia).** Ağaç çileği motifleriyle işlenmiş bir mendil... Otello hatırlamıştır. Bu mendil Desdemona'ya kendi hediyesidir. Çılgın bir hiddetle intikamını alacağını haykırmakta, Iago kendisine bu yolda yardım edeceğini söylemektedir. Perde düetin bitişiyle kapanır.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Şatonun büyük salonu. Arkada bir teras, sol tarafta bir oda, bir köşede işlemeli bir taht. Sahnede Otello acılı bir tavırla durmakta, yanında Iago bulunmaktadır. Bir haberci girerek Venedik'ten gelen elçilerin yaklaşmakta olduklarını bildirir. Mağrıbî haberciyi gönderdikten sonra Iago'ya anlattığı şeyleri tekrarlamasını söyler. Iago, biraz evvel Cassio'yu görmüştür, eğer Otello isterse onunla tekrar konuşarak, ona aşkını anlattırırken bir kenarda saklanacak olan valiye bu itiraflarını dinlettirebilecektir. Desdemona yaklaşmaktadır. Iago çıkınca eserin en dramatik sahnesi başlar. Karı-koca ara-

sındaki düet Verdi'nin en güzel sayfaları arasındadır. Otello mendili sormakta, Desdemona ise kaybetmiş olduğunu söylemektedir. Mendil Otello'nun annesinden kalmadır, onu karısına düğün hâtırası olarak vermiştir. Birşeyden haberi olmayan Desdemona yine Cassio'dan bahis açarak Venedik ordusunun bu değerli subayını affetmesi için ricalara başlar. Otello'nun hiddetten gözleri büyümüştür. Karısını kendisini aldatmakla suçlandırmaktadır. O zaman zavallı Desdemona durumu anlar, kocasının dizlerine kapanarak ondan başka kimseyi sevmediğine inandırmaya çalışır **(Dio ti giocondi).** Desdemona ağlıyarak çıkınca Otello bir soloyla acısını anlatır **(Dio! mi potevi).** Iago tekrar gözükmüştür. Valiye Cassio'nun yaklaşmakta olduğunu, bir sütun arkasına gizlenerek onunla yapacağı konuşmayı dinlemesini söyler. Cassio girince lâfı açar, ona kadın maceralarının ne âlemde olduğunu sorar. Subay kasabada tanıdığı Bianca adlı bir kadınla olan münasebetlerini fısıldayarak anlatmaya koyulur. Iago bir düzen yapmış, Otello'yu öyle hesaplı bir uzaklığa götürmüştür ki vali adları duymamakta, yalnız serüvenin ne olduğunu dinlemektedir. Iago subaya odasında bulduğu mendilden bahseder. Evet, Cassio böyle bir mendil bulmuş, kimin olduğunu bilmediği için hayret etmiştir **(Quest'è una ragna).** Iago mendili Otello'nun görebileceği bir şekilde sallar. Bu sırada trompet ve top sesleri elçilerin geldiğini haber verir. Cassio gidince Iago muzaffer bir tavırla Otello'ya yaklaşır. Otello ona Cassio'yu nasıl öldürebileceğini sorar. Hayır, acele etmek gereksizdir. Otello'nun başka bir kararı daha vardır, karısını da öldürecektir. Iago'dan zehir bulup bulamıyacağını sorar. Iago bu iş için de acele etmemesini öğütler. Elçilere birşey belli etmek doğru olmayacaktır. Vali alçak adamı Cassio'nun yerine teğmen yapmayı da kararlaştırmıştır. Iago bunu şeynaî bir istihzayla reddeder. Diyalog bitince elçi Lodovico yanında Roderigo, Desdemona ve Emilia olduğu halde girerek Otello'yu «Venedik Aslanı» diye selâmlar. Sonra elindeki emri uzatır. Otello emri öptükten sonra açıp okumaya koyulur. Bu arada Iago elçiye yaklaşır. Lodovico, Cassio'yu sormaktadır. Desdemona olayı kısaca anlatır. Otello konuşulanları bir yandan dikkatle dinlemektedir. Birden karısına dönerek vurmak için elini kaldırır ve: «Sen sus şeytan!» diye bağırır. Herkes dehşet içinde kalmıştır. Otello teğmenin gelmesini emreder, Iago'ya dönerek subay girince yüzündeki ifadeye dikkat etmesini tembihler. Lodovico ise Iago'dan durumun sebebini sormaktadır. Cassio gelince Otello emri okur; Venedik Doçu kendisini çağırmaktadır. Yerine vali olarak Cassio kalacak, şehrin savunmasından o sorumlu olacaktır. Beri yanda Desdemona'ya âşık olan Roderigo ızdırapla haykırır. Haber Iago'nun da işine gelmemiş, mağrıbi'nin gidişi plânlarını bozmuştur. Otello elçiye ertesi gün hareket edeceklerini bildirir. sonra Desdemona'ya dönerek diz çökmesini emreder, iterek yere düşürür ve çıkar. Kadın acılı bir arya ile artık kocasının sevgisini kaybettiğini söylemekte, zavallılığını anlatmakta, ölümün soğuk elini hissetmektedir. Otello'nun gülüşünü, busesini kaybetmiştir. gözyaşları artık dinmeyecektir **(Aterra! - si, nel livido).** Otello olanı biteni seyretmiş, yumuşar gibi olmuştur. O zaman Iago ona yavaşça karısından hemen o gece intikamını almasını, kendisinin de

Cassio'yu öldüreceğini söyler. Hiddeti soğumadan bu işi yapmak gereklidir. Sonra Roderigo'ya dönerek Otello'nun daha doğrusu Desdemona'nın adayı terketmemesi için Cassio'yu beraberce öldürmelerini teklif eder. Halk salondan çıkmaktadır. Desdemona, Emilia ve Lodovico'nun yardımıyla uzaklaşır. Otello ve Iago yalnız kalmışlardır. Mağrıbî hiddetinden çılgın gibi durmadan kan ve intikamdan, mendilden bahsetmektedir. Kendisini yere atar. Iago memnun, zehirinin etkisini seyretmekte, Otello'nun mahvına sevinmektedir. Dışarda halkın Otello'ya gösterisi yankılanır. Herkes «Yaşa Venedik Aslanı» diye bağırmaktadır. Iago yerde bitkin yatan Otello'yu göstererek mırıldanır: «Şu aslana bakınız!» **(Ecco il Leone!).**

DÖRDÜNCÜ PERDE

Kısa bir orkestra enterlüdüyle açılır. Desdemona'nın yatak odası. Emilia hanımına geceliğini giymesi için yardım etmektedir. Otello eşine kendisini odasında beklemesi için emir vermiştir. Desdemona Emilia'ya yatağın işlemeli çarşafını gösterir, eğer ölürse onu kendisine kefen yapmasını ister. Sonra aynanın önüne oturarak annesinden duyduğu «söğüt» şarkısını söylemeye koyulur **(O Salce! salce!).** Desdemona birinin kapıya vurduğunu duyar gibidir. Emilia bu sesin rüzgârdan olduğunu tahmin eder. Desdemona kadına iyi geceler diler, o çıktıktan sonra duasını yapar, yatağına girerek uykuya dalar **(Ave Maria).** Karanlık bir motifle gizli kapının perdesi aralanır, Otello girmiştir. Şamdanı alarak bir süre uyuyan karısını seyreder, sonra eğilerek onu üç kere öper. Buse motifi orkestrada yankılanırken Desdemona gözlerini açar. Otello ona dua edip etmediğini sorar. Karısının günahları büyüktür. Desdemona eşine tek günahının onu sevmek olduğunu, eğer ölmesi gerekiyorsa bu aşk yüzünden hayattan ayrılabileceğini bildirir. Otello karısına mendil meselesini hatırlatır ve Cassio'nun öldüğünü söyler. Desdemona'nın çığlığı mağrıbî'yi delirtmeye kâfi gelmiştir. Desdemona kendisini öldürmemesi için yalvarmaktadır fakat Otello şuurunu kaybetmiştir. Karısının üzerine atılarak boğar. Kapı vurulmaktadır. Otello «mezar kadar sakin» diyerek Desdemona'yı seyrederken kapı sesini duyar **(Calma, come la tomba).** İçeri Emilia girmiştir. Büyük bir facia olmuş, Roderigo Cassio'yu öldürmek istemiş fakat Cassio onu öldürmüştür. Beri yanda Desdemona'nın son sözleri duyulmaktadır. İşte, hiçbir suçu olmadığı halde ölmektedir. Emilia dehşet içinde durumu anlar. Desdemona son nefesini vermekte, Emilia bu cinayeti kimin işlediğini sormaktadır. Otello, «Ben!» diye cevap verir, sonra ihanet hikâyesini anlatır. Emilia yardım için haykırmaya başlar. İçeri Lodovico, Cassio ve Iago girerler. Mantano gözükerek bir haber verir: Roderigo ölürken bazı şeyler açıklamış, Otello'yu mahvetmek için Iago'nun düzenlediği plânları anlatmış, onun nasıl bir alçak olduğunu bildirmiştir. Bu sırada Iago kapıdan fırlar. Lodovico takip etmek isterse de Otello engel olur. Olan olmuştur, yatağa doğru ilerler, karısına doğru uzanır, belinden hançerini çıkararak kalbine saplar. Cassio, Lodovico ve Montano deh-

şet içinde manzarayı seyretmektedirler. Can çekişen Otello Shakespeare'in sözlerini terennüm etmektedir: «Seni öptüm, seni öldürdüm, yalnız bunlar benim de ölmem için yeter...» Buse motifi tekrar orkestradan yükselirken eli karısının eline doğru uzanır: «Bir buse... Bir buse... Bir buse daha...» **(Un bacio, un bacio ancaro, un altro bacio!)** Cansız karısının yanına yığılırken perde yavaş yavaş kapanır...

FALSTAFF

Üç perdelik opera

Metin
Arrigo Boito

İlk oynanış: 9 Şubat 1893 Milano.

Başlıca kişiler:

Sir John Falstaff ..... Bariton
Bardolph } **Uşakları** ..... Tenor
Pistol } ..... Bas
Dr. Caius ..... Tenor
Meg Page ..... Mezzosoprano
Alice Ford ..... Soprano
Nannetta, kızı ..... Soprano
Dame Quickly ..... Mezzosoprano
Ford ..... Bariton
Fenton ..... Tenor
Meyhane sahibi ..... Tenor

Konunun geçtiği çağ ve yer: İngilterede Dördüncü Henry çağında Windsor.

Verdi Falstaff'ı 79 yaşında bestelemiş, eserin ilk temsili 80 yaşına bastığı yıl yapılmıştır. İtalyan sahnesine ölmez eserler kazandıran sanatçı son eserine konu olarak gençlik, zarafet ve istihza ile ördüğü bir Shakespeare konusunu seçmiştir. O çağlarda ihtiyar ve hasta olan Verdi bütün detaylar üzerinde sabırla durmuş, bir okul çocuğu ruhunu alabildiğine zarif bir işçilikle dokuyarak «Falstaff»ı yaratmıştır. Bu lirik eserin seksenlik bir ihtiyarın ilhamından doğduğuna inanmak gerçekten güçtür. «Falstaff» William Shakespeare'in **«Marry Wives of Windsor - Windsor'un Şen Kadınları»** ve **«Hanry IV»** adlı oyunlarından yararlanarak düzenlenmiş bir metin üzerine bestelenmiştir. Boito metni yazdıktan sonra besteciye sunmuş, Verdi her ne

kadar hasta olduğunu ileri sürerek kabul etmeye niyetli olmamışsa da sonuçda dostunu kırmayarak çalışmaya başlamıştır. Sant'Agata'da günde ancak iki saat süren çabalarla doğan «Falstaff» da İtalyan «Opera Buffa - Gülünçlü Opera» geleneklerinin derin izlerine rastlanır. Sanatçı özellikle hayranı olduğu Rossini'nin anlatım yoluna yönelmiş, «Le Nozze di Figaro», «Il Barbiere di Siviglia» ve «Die Meistersinger von Nürnberg» dizisine «Falstaff» ı ekleyerek mizah anıtlarına üstün bir örnek daha kazandırmıştır. Eserin ilk temsili Dünya müzik hayatında görülmemiş yankılar yapmış, Avrupa ve Amerika'dan gelen binlerce meraklı Milano'da toplanarak ihtiyar dâhinin son verimini görmek istemişlerdir. İlk gece oyunda Emma Zilli, Virginia Guerrini, Giuseppina Pasqua, Edoardo Garbin, Antonio Pini - Corsi gibi ünlü sanatçılar görevlendirilmiş, operayı Edoardo Mascherioni yönetmiştir.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Shakespeare'in bazı eserlerinde önemli rolü olan ihtiyar, şişman fakat sevimli Sir John Falstaff bir misafirhanenin meyhanesinde şarap bardaklarını boşaltırken görülür. Keyfi yerindedir, iki kadına aşk mektupları yazmakta, alacağı cevapları düşünerek neşelenmektedir. İki uşağı Pistol ve Bardolph yanındadırlar. İçeri Dr. Caius girer, evinin soyulduğunu, uşaklarının dövüldüğünü, atının yaralandığını, bu işleri Pistol ve Bardolph'un yaptığını söyleyerek onları haydutlukla suçlar. Durumu şehir yargıcına haberleyecektir. Falstaff bir bardak şarap daha yuvarladıktan sonra bu fikirden vazgeçmesini öğütler, sonra uşaklarına bu kötü işin kendileri tarafından yapılıp yapılmadığını sorar. Hayır, uşaklar bir melek kadar masumdur. Dr. Caius hiddetle çıkar gider, böyle kötü kişilerin arasında yeri yoktur. Falstaff uşaklarını soygunculuğu beceremedikleri için azarlar, böyle işler için seçilecek zamanın uygun olmasına çok dikkat etmelerini tembihler **(Rubar con garbo e a tempo).** Paraları kalmamıştır ama kendisi için yanıp tutuştuklarını sandığı iki kadın mektupları beklemektedir. Hele Ford'un karısı Alice'in kendisini çok sevdiğine emindir. Kadın mimiklerini ve sesini taklit ederek bu hayali aşkı onun ağzından söyletir **(O amor sguardo di stella!).** Sonra Bardolph'a Meg Page'e, Pistol'a, Alice Ford'a yazdığı mektupları vererek götürmelerini emreder. Fakat beklemediği bir şey olmuş, iki uşak da kendilerinin şerefli kişiler olduklarını söyliyerek mektupları götüremeyeceklerini bildirmişlerdir. Bu durum Falstaff'ı deli etmeye yeter, oturup şeref ve haysiyet üzerine bir söyleve girişir **(L'Onore! ladri).** İki uşağını kapı dışarı ederken perde iner.

İkinci sahne — Ford'un evi önündeki bahçe. Alice Ford ve Meg Page Alice'in kızı Nannetta ve Dame Quickly ile aldıkları iki aşk mektubunun kimden gelebileceğini tartışmaktadırlar. Yazıya ve imzaya bakılırsa bunların Sir John Falstaff'a ait olması gerekmektedir. Dört kadın tatlı bir kuartet boyunca ihtiyar'a bir oyun oynayıp onu şehrin maskarası yapmaya karar verirler **(Quell'otre! Quel tino!).** Konuşmalar Dr. Caius, Bardolph, Pistol, Fenton

ve Ford'un yaklaşmasıyla kesilir. Beş erkeğin arasındaki konu da yine ihtiyar çapkındır **(E un ribaldo, un furbo).** Bu adamın yapıp ettiklerinden bıkıp usanmışlardır. Hele uşakları Bardolph ve Pistol'un dertleri büyüktür. Onları bazı kirli işlerinde kullanmakta, kadınlara mektup götürmelerini istemektedir. Pistol daha ileri gider ve bu mektuplardan birinin de Ford'un karısına yazılmış olduğunu açıklar. Bu açıklamaya pek kızan Ford, karısının Falstaff'la buluşmayacağını iddia ederken Nannetta ve Fenton'dan başka herkes uzaklaşır. İki genç ateşli bir aşk düetinde birleşirler **(Labbra di Foco!).** Dudakları da birleşirken Alice, Meg ve Dame Quickly yaklaşırlar. Fenton hemen bir ağaç arkasına saklanır. Alice, Dame Quickly'e Falstaff'a giderek bir randevu istemesini söyler. Kadınlar çıkınca iki sevgili yeni bir düetle birbirlerine sarılmışlardır. Erkek sesleri yine keyiflerini kaçırmıştır, her ikisi de uzaklaşırlar. Sahneye giren Bardolph, Pistol, Ford ve Caius'un derdi yine Falstaff'dır. Bardolph ortaya bir fikir atar; Ford kılığını ve adını değiştirerek meyhaneye gidip ihtiyarın ağzını arıyacak, karısına mektup yazıp yazmadığını öğrenecektir. Fenton dönerek gruba katılır, konuşulanları dinler, sonra bütün bunların kendisini ilgilendirmediğini, onu ilgilendiren tek konunun Nannetta'ya aşkı olduğunu mırıldanır. Erkekler çıkarken kadınlar yine görünmüş, Sir John'a oynayacakları oyunun heyecanıyla neşelenmişlerdir **(Come una stella sull'immensita).**

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Han meyhanesinde bir köşe. Falstaff oturmuş içmekte, iki uşağı onu gözlemektedir. Dame Quickly girerek ihtiyara kendisiyle özel bir konuşma yapmak istediğini söyler. Falstaff uşakları savar, kadın anlatır; Alice mektubunu almış, pek memnun olmuştur, onu eşinin evde olmadığı saat iki ile üç arasında bekleyecektir. Ayrıca Meg Page'de mektubu almış, o da çok sevinmiş randevu zamanını Sir John'a bırakmıştır. Kadın çıkınca ihtiyar dayanılmaz cazibesinden bahseden bir aryaya başlar **(Va, vecchio John, va!).** Parça bitince uşakları Master Brook adlı birinin kendisini görmek istediğini bildirirler. Kılık değiştirmiş Ford'dan başkası olmayan Master Brook derdini açıklar; Ford'un karısı Alice'e âşıktır, onu elde etmesi için yardıma ihtiyacı vardır, bu konuda ona en mükemmel arkadaş ancak Sir John olabilecektir. İhtiyar, kadına kendisinin de el attığını, hattâ kocasının evde olmadığı saat iki ilâ üç arasında ona gideceğini söyler. Giyinmek üzere yan odaya geçince Master Brook yani Ford karamsar bir aryaya başlar. Demek karısı kendisine ihanet etmek üzeredir **(E sogno? O realta).** Sir John girer, ikisi kolkola meyhaneden çıkarlar.

İkinci sahne — Ford'un evinde bir oda. Alice ve Meg arkadaşları Dame Quickly'nin getireceği cevabı beklemektedirler. Kadın girerek ihtiyarla nasıl konuştuğunu eğlenceli bir şekilde anlatır **(Giunta all'Albergo).** Sir John saat iki ilâ üç arasında orada olacaktır. Alice hemen uşakları çağırarak içi çamaşır dolu bir sepet getirmelerini emreder. Bu sırada kızı Nannetta gir-

miş, ağlayarak babasının kendisini Dr. Caius'la evlendirmek istediğini, halbuki böyle bir evlenmeye hiçbir zaman razı olmayacağını açıklamaya koyulmuştur. Uşaklar sepeti getirirler, Alice onları çağırdığı zaman hemen gelerek sepetin içinde ne var ne yoksa pencereden nehre dökmelerini tembihler. Sonra odayı düzenlemeye koyulurken Windsor kadınlarının oyununa kimsenin düşmemesini, onların çok zeki ve kurnaz olduklarını anlatır **(Gaje comari di Windsor!)**. Herşey hazırdır, eline bir lavta alıp sandalyeye oturarak beklemeye başlar. İhtiyar âşık büyük bir heyecanla girip kadını kucaklar, aşkını belirten bir şarkıya koyulur **(Degna d'un Re)**. Şarkı bitince Alice ona Meg Page'e de bir mektup yazmış olduğu için sözde sitem eder, ihtiyar inkâr edince perde arkasına saklanmasını, Dame Quickly'yi çağırıp soracağını söyler. Dame Quickly girerek Ford'un herşeyi öğrenmiş olduğunu, baskın yapmak üzere geldiğini bildirir. Gerçekten de yanında Caius, Fenton, Bardolph ve Pistol olduğu halde Ford girmiştir. Her yanı arar, sepete bakar sonra evin diğer bölümlerini aramak üzere çıkar. Meg, Alice ve Dame Quickly ihtiyarı perde arkasından alıp sepete yatırarak üzerini çamaşırla örterler. Onlar bu işle uğraşırken perde arkasına giren Nannetta ve Fenton kısa bir düetle aşklarını açıklama fırsatını bulmuşlardır **(Vien qua. Che chiasso)**. İçeri tekrar erkekler dolmuştur, aynı anda perde ardından bir öpücük sesi duyulur, artık şüpheleri kalmamış, Falstaff'la Alice'in orada olduklarına inanmışlardır. Dışardan olayı duyan komşuların korosu duyulmakta, beri yanda kadınlar boğulmak üzere olan Falstaff'a sabırlı olmasını fısıldamakta, perde ardında Nannetta ve Fenton nefîs bir düetle duygularını belirtmektedirler **(Bella! ridente!)**. Ford perdeyi bir çekişte açar; kızı Nannetta Fenton'la sarılmış durmaktadır. Erkekler sevgilileri alıp çıkarlar. Alice uşakları çağırarak sepeti pencereden dökmelerini emreder. Orkestranın güçlü bir çıkışıyla Falstaff ve çamaşırlar suları boylamıştır. Alice kahkahalarla gülerek içeri giren kocasına sarılırken perde kapanır.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Falstaff meyhane kapısı önünde bardak bardak şarap içmekte, kaderine lânet etmektedir **(Mondo ladro, Mondo rubaldo!)**. Midesinde şarap nehrin suyuyla karışmış, ihtiyar çapkın kendisine yavaş yavaş gelmeye başlamıştır. Dame Quickly girer, Alice'den yeni bir mesaj getirmiş, kadının olan bitenden çok üzüldüğünü anlatmaya koyulmuştur. Fakat Sir John kızgındır, Alice'e ve diğerlerine kişiliğini yok eden bu işten dolayı sitem eder **(Al diavolo te con Alice bella)**. Dame Quickly mektubu uzatır. Alice bu mektupta ihtiyarı çok sevdiğini açıklamakta, geceyarısı «Kara Avcı» kılığına girerek Windsor Parkı'na gelmesini istemektedir. Uzakta Alice, Ford, Nannetta, Meg ve Dr. Caius mektubun Sir John üzerindeki etkisini gözlemektedirler. Falstaff, Dame Qiuckly'yi alıp meyhaneye girince hepsi sahneye dolarlar. Alice «Kara Avcı»nın hikâyesini anlatmaya koyulur **(Quando in rintocco)**. Ford bir gün önceki olayın tümüyle bir düzen olduğunu anlamış, karısını hoş görmüştür. Hepsi gece Windsor Parkında oynanacak oyun-

da hangi kılıklara gireceklerini konuşmaya başlarlar. Nannetta, Peri kraliçesi Titania, Meg, bir orman perisi, Dame Quickly, bir peri olacak, çocukları şeytan, yarasa, ruh gibi kılıklara sokacaklardır. Bu arada Ford Dr. Caius'a dönerek kızını kendisine vereceğini, akşam keşiş kılığına girmesini söyler. Alice bu tembihi duymuştur. Dame Quickly meyhaneden çıkar, hepsi uzaklaşırken perde iner.

İkinci sahne — Gece Windsor parkındaki orman. Uzaktan duyulan korno motifi yaz gecesinin güzelliğini tamamlamaktadır. Sahneye önce Nannetta ile Fenton girerler. Peri Kıralı kıyafetindeki Fenton kıraliçe kıyafetindeki sevgilisine güzel bir aşk şarkısı söylemektedir **(Dal labbro il canto).** Bu sırada Alice yaklaşır, Fenton'a bir keşiş değneği verir ve elinde tutmasını tembihler. Sopanın onun mutluluğunda rolü olacaktır. Sonra herkes yavaş yavaş çeşitli maskelerle gelip saklanırlar. Saat on ikide geniş bir manto içinde Falstaff gözükür, Alice'e aşk kelimeleri fısıldamaya başlar. Meg Page yaklaşınca soğukkanlılıkla her ikisini de sevmekte olduğunu söyler. Bu sırada bir ses duyulur: «Avcı geldi!» Falstaff hemen bir ağacın arkasına saklanır, ortaya bir sürü cin, peri dolmuştur. İhtiyarı yakalayıp uydurma birtakım kelimeleri tekrarlayarak pataklamaya başlarlar **(Pizzica, pizzica).** Feryadlarla dayak yiyen Falstaff bir maskenin altından uşağı Bardolph'un burnunu tanımıştır, herkes intikamını almış memnundur. Alice, ihtiyara kendisinden yardım isteyen Master Brook'un eşi Ford'dan başkası olmadığını açıklamakta, Sir John diz çökmüş af dilemektedir. Bu sırada bir nişan töreni yapılacağı açıklanır. Ford Titania kılığındaki kızını elinde keşiş sopası bulunan Dr. Caius sandığı gençle nişanlıyacaktır. Beri yanda Dr. Caius yine peri kılığında bir kızla kolkola yaklaşır. Ford çiftleri takdis edip nişanlarını açıklayınca durum anlaşılır; Nannetta'ın yanındaki sevgilisi Fenton, Dr. Caius'un kolundaki ise peri kılığına girmiş Bardolph'dur. Herkes durumu kıvançla karşılar **(Vittoria! Evviva).** Nannetta sevgilisiyle ormana doğru uzaklaşırken ihtiyar butlarını oğuşturarak kalkar. Sonuç tatlıya bağlanmıştır. Operanın en dikkate değer yeri hiç şüphesiz finaldir. Büyük bir Füğle işlenen sahne Falstaff'ın «Dünyada her şey alaydan ibarettir.» **(Tutto nel mondo è burla)** sözleriyle başlar, koronun katılmasıyla sona erer.

CHARLES GOUNOD

17 Haziran 1818 de Paris'de doğmuş, 18 Ekim 1893 de yine aynı şehirde ölmüştür. Müzik sevgisini ve ilk müzik derslerini iyi bir piyanist olan annesinden almıştır. 1836 da Paris Konservatuarına girmiş, Halévy, Paer ve Lesueur gibi öğretmenlerin yanında yetişmiştir. Okulu 'Büyük Roma Ödülü' ile bitiren genç sanatçı İtalyada bulunduğu üç yıl boyunca orgçu olarak çalışmıştır. İlk sahne eseri **'Sapho'** 1851 de oynanmış, başarı elde edememiştir. Bunu yine ilgi uyandırmayan bazı sahne eserleri izlemiş, 1859 da sahneye konan **'Faust'** ona dünya ölçüsünde ün sağlamıştır. Eser elde ettiği başarıya rağmen Fransada 'çok Alman', Almanyada 'çok Fransız' gibi yargılar almıştı. Operanın oldukça değiştirilen anlamını biraz koruyabilmek, Göthe'nin hâtırasına saygı göstermek endişesiyle operanın adı Almanyada **«Margarethe»** olarak değiştirilmiştir. Gounod'nun 'Faust' dan sonraki operaları da bu eser derecesinde başarı sağlayamamıştır.

FAUST

Beş perdelik opera

Metin
Jules Barbier ve Michel Carré

İlk oynanış: 19 Mart 1859 Paris.
Devlet Operasında ilk temsili: 1958, Ankara.

Başlıca kişiler:

Faust	Tenor
Méphistophélès	Bas
Wagner, genç bir öğrenci	Bariton
Valentin, bir asker, Marguerite'in kardeşi	Bariton
Siebel, Marguerite'e âşık bir genç	Soprano
Marguerite	Soprano
Martha Schwerlein, Marguerite'in komşusu ve arkadaşı	Kontralto

Konunun geçtiği çağ ve yer: 16 ncı yüzyılda Almanyada küçük bir şehir.

Alman şairi Göthe'nin felsefesini yankılandıran bu büyük eser iki Fransız şairi tarafından opera metni şeklinde düzenlenerek o zamanlar Paris'de bulunan besteci Meyerbeer'e sunulmuştu. Fakat Meyerbeer bir Alman olarak bu ulusal anıtın opera şeklinde bestelenmesine taraftar görünmemiş, sorumluluğu yüklenemiyeceğini söylemiştir. 1856 yılında Massé adlı bestecinin Théatre Lyrique'de oynanan bir operasının temsili esnasında tiyatronun direktörü Carvalho genç Gounod'ya rastlamış, sahnesi için bir opera ısmarlamıştır. Gounod; «Bana bir metin bulun memnuniyetle bestelerim.» cevabını verince Carvalho: «Faust'u besteleyin!» demiş, besteci büyük bir heyecanla işe sarılmış, opera bitmiştir. Uzun ve yorucu provalardan sonra **Faust** sahneye konmuş, kazandığı başarı üzerine 71 defa temsil edilmiştir. Faust'un bazı sahneleri, bölüm ve mısraları parçalar halinde birçok müzikçi tarafından bestelenmiştir. Metin şairleri ve Gounod «Faust»un ana felsefesini ga-

yet yerinde bir görüşle bir kenara bırakmışlar, operaya konu olarak yalnız bu büyük eserin birinci bölümündeki olayları almışlardır.

BİRİNCİ PERDE

İhtiyar Doktor Faust'un gotik üslûbunda döşenmiş kasvetli, karanlık odası. Doktor ölümden korkmakta, gençliğin özlemini duymaktadır. Başını okumakta olduğu kitabından kaldırır ve bu özlemi açıklar **(En vain j'interroge).** Dışardan neşeli bir koro duyulur, gençler bayrama gitmektedirler. Faust büsbütün kederlenir, her geçen gün onu biraz daha ölüme yaklaştırmaktadır. Dua etse derdine çare bulacağından emin değildir, şeytanı çağırmaya karar verir **(Maudites soyez vous).** Orkestrada korkunç akorlar yükselirken şeytan yani Méphistophélès, belinde kılıcı, sırtında pelerini, yüzünde müstehzi gülümseyişiyle gözükür. Faust'un arzusunu sorar; Para mı, ün mü? Hayır, hiçbirisi değil, o gençliği arzulamaktadır. Şeytan buna karşılık ondan ruhunu ister. Faust düşünürken Méphisto kozunu oynar, duvarda çıkrık başında güzel bir kız hayali belirir, bu Marguerite'dir. Faust heyecanla pazarlığı kabul eder. Şeytan ona kızı hemen o gün göstereceğine söz verir, her ikisi de aşk neşesiyle coşarak canlı bir düetle çıkarlar **(A moi les plaisirs).**

İKİNCİ PERDE

Küçük bir Alman şehrinde panayır alanı. Grup halinde toplanmış üniversite öğrencileri içip eğlenmektedirler **(Vin ou bière).** İçlerinden Wagner adlı öğrenci solo partisiyle koro halinde söylenen şarkıyı tamamlar. Bu defa askerlerin korosu duyulur, buna şehir halkı ve kızların coşkun gösterisi karışır. Hepsi çıkarlarken sahneye kızkardeşi Marguerite'in verdiği madalyona bakarak genç asker Valentin ve arkadaşı Siebel girerler. Delikanlı savaşa gitmektedir, pek tanınmış aryasını söyler. Siebel'e ona bakmasını, korumasını söylemekte, savaşta başarı sağlıyacağını umud etmektedir **(O sainte médaille).** Siebel kızı koruyacağına söz verir. Valentin'in aryası biter bitmez öğrenciler yaklaşır, Wagner neşeli fare şarkısını söylemeye koyulur **(Un rat plus poltron).** Sahneye kişizade kılığında Méphisto girerek **«Altın Buzağı» (Le veau d'or est toujours debout)** şarkısına başlar. Sonra Valentin'in elini alıp bakar ve ona savaşta öleceğini haberler. Siebel kendi kaderini okumasını isteyince ona dokunduğu her çiçeğin kuruyacağını bildirir, bu çiçekleri Marguerite'e de götürmüş olsa solacaklardır. Kızkardeşinin adı geçince Valentin sinirlenmiştir. Méphistophélès fıçıya bir dokunuşuyla şarap akıtarak herkesi Marguerite'in şerefine içki içmeye çağırır. Valentin Méphisto'ya kılıcını çekmiştir, fakat kolu mecalsiz yana düşer, gençler ellerinde kılıçları dramatik bir toplulukla birleşirler **(De l'enfer qui vient).** Delikanlı sahneyi kavgayı ayıran halkla terkeder. Bu sırada genç ve yakışıklı Faust gelmiştir, hayalini gördüğü kızı istemektedir. Köylüler zarif bir vals söylemeye koyulurlar **(Ainsi que la brise légère).** Marguerite yaklaşır, Siebel onu oradan

götürmeye çalışırsa da Méphisto delikanlıyı uzaklaştırır. Faust kıza yaklaşarak onu sevdiğini söyler **(O belle enfant! Je t'aime).** Fakat kız genç kişizadenin aşkını kabul etmemiştir.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Marguerite'in bahçesi. Siebel, elinde bir çiçek buketiyle görünür. Arkadaşının kardeşini korumaya söz vermiş, fakat bu defa ona âşık olmuştur. Bunu küçük bir aşk şarkısıyla belirtir **(Faites-lui mes aveux).** Bu sırada elindeki çiçekler solmuştur. Kenarda Meryemana heykeli önündeki suya elini batırarak taze çiçekler derler, bunların solmadığını görür. Buketi kızın kapısına bırakırken Méphistophélès yanında Faust'la girerek bir süre delikanlıyı seyreder. Siebel bahçenin başka bir bölümüne yürümüştür. Faust ünlü aşk şarkısına başlar: «Sâf, temiz sevgiliye selâm» **(Salut! demeure chaste et pure).** Méphistophélès bu sırada bir sandık mücevherle dönerek sandığı Siebel'in buketinin yanına koyar. Marguerite kulübeden çıkarak çıkrığın başına geçer, aklı sabah gördüğü gençtedir. Acaba kimdir? Konusunu sevgili kıraliçesinin hâtırasını altın bir bardakla anan iyi kalbli kırala ait efsaneden almış ballad'a başlar **(Il était un Roi de Thulé).** Birden gözü Siebel'in buketine ilişir, buketin yanındaki sandığı açar, elmaslar gözünü kamaştırmıştır. Bu defa kıvançlı mücevher aryası duyulur **(Je ris de me voir).** Sahneye giren Martha da büyük hazine karşısında şaşırmıştır. Biraz sonra Méphistophélès ve Faust gözükürler. Şeytan Martha'ya kocasının öldüğünü haberler. Dört insanın değişik duygularını yansıtan nefis bir kuartet'den sonra iki sevgili uzaklaşırlar. Méphistophélès Martha'ya sevgisini söylemektedir. İki genç dönerler, Marguerite çiçek yapraklarını yolarak fal bakmaktadır, ikisi arasında eserin en güzel parçalarından biri olan aşk düeti başlar **(Laisse - moi contempler ton visage).** Kız ertesi günü Faust'la buluşmak üzere kulübeye girer, pencere açılır, içerden sesi gelmektedir: «Ah karanlık gece, git, sabah olsun!» Faust kıza seslenir, kollarına atılırken Méphistophélès'in şeytanî kahkahası eserin en güzel perdesini tamamlar.

DÖRDÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Marguerite'in odası. Kız odada çıkrık çevirmekte, dışardan arkadaşlarının sesi gelmektedir. Marguerite anne olmak üzeredir. Siebel gözükür, basit fakat etkili aryasıyla amacını açıklar **(Si le bonheur).** Kıza âşıktır, Faust'u bulup öldürecektir. Marguerite kilisede dua etmek üzere ayrılır.

İkinci sahne — Genç kız dua ederken Méphistophélès'in sesiyle ürperir. Bir mezar açılır, içinden şeytan çıkmıştır, ona dua etmemesini söyler, çünkü ruhu eninde sonunda ona ait olacaktır **(Non! tu ne prieras pas!).** Marguerite dehşet içinde kalmıştır. Méphistophélès dışardan gelen dua sesleri arasında kaybolur.

Üçüncü sahne — Kilise yanındaki alan. Savaştan dönen askerlerin korosu duyulmaktadır. İçlerinde Valentin de vardır. Siebel delikanlıya her şeyi anlatır. Bu sırada Méphistophélès ve Faust gözükürler. Şeytan Marguerite için bir serenad söylemeye başlar **(Vous qui faites l'endormie).** Valentin kardeşinin kastedildiğini anlamıştır. «Ne arzu ediyorsunuz beyler?» diye sorar. Aralarında başlayan trio Valantin ve Faust arasındaki düello ile biter. Faust Méphistophélès'in yardımıyla Valentin'i yaralamıştır. Delikanlı ölürken o sırada yaklaşan Martha ile evinden koşup gelen kardeşine lânetler yağdırır, Marguerite hıçkırarak yere düşerken perde kapanır.

BEŞİNCİ PERDE

Birinci sahne — Mayısın ilk günü Harz dağlarında **«Walpurgis»** gecesi. Uzaktan bir kadın korosu duyulur, Méphistophélès yanında Faust olduğu halde gözükür, Şeytanın emriyle tarihin ünlü kadınları bu arada Kleopatra, Truvalı Helen, Firin şehevi danslara koyulurlar. Gounod ünlü «Bale Müziği» ni bu sahne için bestelemiştir. Faust ansızın Marguerite'in boynu kesilmiş hayalini görür, dehşet içinde kalmıştır. Méphistophélès'e kendisini sevgilisine götürmesini rica eder.

İkinci sahne — Marguerite'in hapsedildiği zından. Kadın bir çılgınlık krizi esnasında çocuğunu öldürmüş, idama mahkûm edilmiştir. Taşların üzerinde uyurken Méphistophélès ve Faust girerler, Faust kızı bir aşk şarkısıyla uyandırır, yeni ve mutlu bir hayat yaşayacaklardır. Marguerite, Faust'u ilk gördüğü günü, klübesini hatırlamıştır. Şeytan Faust'a kendisiyle gelmesini ihtar etmektedir. Marguerite duaya başlar **(Anges purs, anges radieux).** Meleklerin korosu duyulmakta, kızın kurtulduğunu müjdelemektedir **(Sauvé).** Melekler Marguerite'in ruhunu göğe doğru götürürlerken Méphistophélès yanında kurbanı Faust olduğu halde zindandan uzaklaşır.

JACQUES OFFENBACH

20 Haziran 1819 da Köln'de doğmuş, 4 Ekim 1880 de Paris'de ölmüştür. Bir Yahudi şarkıcının oğludur. Küçükken müziğe başlamış, genç yaşta Paris'e gelerek Opera Comique orkestrasına viyolonselci olarak girmiştir. 1849 dan sonra «Comédie Française» in orkestrasına yönetici olmuş, 1855 de bir tiyatro açarak bestelediği bir perdelik komik sahne eserlerini oynatmağa başlamıştır. **«Bouffes Parisiens»** adını verdiği bu sahnede **«Orpheé»**, **«La Belle Hélène»**, **«Barbe Bleu»**, **«La Vie Parisienne»** gibi eserleri gelmiş, geçmiş ona büyük servet ve ün sağlamıştır. En güzel eseri olarak kabul edilen **«Les Contes d'Hoffmann»** ın metnini ömrünün sonlarında bulabilmiş, eseri tamamlamış, kısa süre sonra ölmüştür. Offenbach geçen yüzyılın melodi dehalarından biriydi.

LES CONTES d'HOFFMANN

(Hoffmann'dan Hikâyeler)

Bir prolog, üç perde ve bir epilog'dan kurulu opera

Metin
Jules Barbier ve Michel Carré

İlk oynanış: 10 Şubat 1881 Paris.
Devlet Operasında ilk temsili: 1955, Ankara.

Başlıca kişiler:

Lindorf, Nürenbergli avukat ..... Bas
Andrès, Stella'nın uşağı ..... Tenor
Hermann, bir öğrenci ..... Tenor
Nathanael, bir öğrenci ..... Bariton
Luther, meyhaneci ..... Bas
Hoffmann, şair ..... Tenor
Nicklausse, arkadaşı ..... Mezzosoprano
Spalanzani, bilgin ve kâşif ..... Tenor
Cochenille, uşağı ..... Tenor
Coppélius, bir diğer kâşif, Spalanzani'nin rakibi ..... Bariton
Olympia, mekanik bebek ..... Soprano
Giulietta, hafifmeşrep bir kadın ..... Soprano
Schlémil, âşığı ..... Bas
Dapertutto, sihirbaz ..... Bariton
Pittichinaccio, Giulietta'nın bir âşığı ..... Tenor
Antonia, bir şarkıcı ..... Soprano
Crespel, babası ..... Bariton
Frantz, uşakları ..... Tenor
Dr. Miracle ..... Bariton
Antonia'nın annesinin sesi ..... Mezzosoprano
Stella, bir opera şarkıcısı ..... Soprano
İlham perisi ..... Soprano

Konunun geçtiği çağ ve yer: 19 uncu yüzyılda Nürnberg, Venedik, Münih.

Operanın metni ünlü Alman şair, yazar ve müzikçisi E. T. A. Hoffmann'ın üç hikâyesi üzerine hazırlanmıştır. Romantik Alman sanatı üzerinde derin etkiler yapmış olan Hoffmann 1776 da Königsberg şehrinde doğmuş, aynı şehir üniversitesinde hukuk öğrenimi yapmış, sonra gezginci bir hayata başlamıştır. 1800 yılında Posen'e gelen şair burada evlenmiş, fakat kişizadeleri taşlayan yazı ve karikatürleri yüzünden sürülmüştür. 1804 de Varşova'ya, 1808 de Bamberg'e gelerek tiyatronun müzik direktörü olmuş, bir yandan müzik tenkitleri yazmıştır. Yıllarca sahne ve müzik hayatı içinde zahmetli bir ömür geçiren Hoffmann yorgunluk ve fazla içkinin etkisiyle 1822 yılında genç yaşta ölmüştür. Hoffmann birçok hikâye, şiir, roman ve müzik eserleri bırakmıştır. Edebî eserlerinin çoğu yabancı dillere çevrilmiş, müzik alanındaki verimi arasında yalnız «Undine» adlı operası unutulmamıştır. Metin şairleri onun üç ayrı hikâyesini «Hoffmann'dan Hikâyeler» operasına konu olarak almışlardır: Bunlardan birinci perde **«Gece Hikâyeleri»** isimli kitabının **«Der Sandmann»** adlı hikâyesi, ikinci perde **«Yılbaşı Hikâyeleri»**, üçüncüsü **«Serapion Brethren»** adlı kitapların birer hikâyesi üzerine düzenlenmiştir. Birçok kimseler «Les Contes d'Hoffmann»ı bir gülünçlü opera sanırlar. Halbuki eserde gülünç elemanlar azınlıkta kalmışlardır. Bestecisi eseri en doğru deyimle «Fantastik opera» olarak adlandırmıştır. Her üç hikâyede de Hoffmann'ın sadık dostu Nicklausse ona eşlik eder ve şeytanî güçlere sahip olan türlü karakterlere; Coppélius, Dapertutto ve Dr. Miracle'a karşı savaşır. Ekonomik düşüncelerle her perdede başlıca kişilerden bazıları aynı sanatçılara oynatılır. Meselâ, her bölümdeki başkadın rolleri; Stella, Olympia, Giulietta ve Antonia aynı soprano, Lindorf, Coppélius, Dappertutto ve Dr. Miracle aynı bariton, Andrès, Cochenille, Pittichinaccio, Frantz aynı tenor tarafından oynanırlar.

PROLOG

Nürnberg'de Luther'in meyhanesi. Duvarlar şarap şişeleri dizilmiş raflarla kaplıdır. Solda bir ocak, karşıda bir guguklu saat, sağda bir kapı. Pencereden gelen ay ışığı meyhanenin loş köşelerini aydınlatmaktadır. İçkiyi öven bir koro sesi duyulur, Lindorf girer. Yanında meyhaneye bitişik operada temsillere başlayan Milanolu şantöz Stella'nın uşağı Andrès vardır. Lindorf, Stella'ya âşıktır ve kıskanmaktadır **(Dans les roles d'amoureux).** Andrès'in elindeki zarfı alır, bu Stella'nın şair Hoffmann'a yazdığı bir aşk mektubudur. Kadın şaire locasının anahtarını yollamıştır, kendisini seviyorsa gelmesini istemektedir. Lindorf kadının sarhoş şairi nasıl sevdiğine hayret eder, Hoffmann'ı beklemeye karar verir. İçeri neşeyle üniversite öğrencileri dolar, onları, yanında Nicklausse olduğu halde Hoffmann izlemektedir. Şair acılıdır, yolda gördüğü kurumuş çiçekler ona aşkını hatırlatmıştır. İçmeye karar verir, gençlere katılır. Öğrenciler ondan Eisenach sarayının cüccesi Kleinzach'ın şarkısını isterler. Hoffmann cüceyi anlatırken aklı sevgililerine gider, gençlerin hatırlatması üzerine tekrar cüce konusuna döner **(Il était une fois à la cour d'Eisenach).** Şarkı bitince içki ister. Yanına Lindorf ge-

lir, aralarında bir tartışma olur, Hoffmann Stella'ya olan aşkını belirtir, onun kendisi için üç ayrı kişi olduğunu söyler; mâsum bir kız, hafifmeşrep bir kadın ve bir sanatçıdır. Sonra aşklarının hikâyesini anlatacağını bildirir. Herkes operaya gitmekten vazgeçmiştir, onu dinlemeye koyulur. Şair söze başlar: «İlk aşkımın ismi Olympia'dır.»

BİRİNCİ PERDE

Paris'de bilgin Spalanzani'nin evinde bir salon. Spalanzani Olympia adını verdiği mekanik bir bebek yapmıştır. Bebeğin canlı bir varlıktan farkı yoktur, yalnız bir tek kelime «evet»i bilmektedir. Bebeğin gözleri diğer bir bulucu, Coppélius tarafından yapılmıştır. Spalanzani bebeği ile övünmekte, onu satarak çok para kazanacağını düşünmektedir. Hoffmann gelir. Bilgin Olympia'yı ona kızı olarak tanıtmıştır. Spalanzani çıkınca şair kızın bulunduğu bölmenin perdesini açarken Nicklausse girer. O Hoffmann'da eksik olan tek şeyi «aklıselim»i temsil etmektedir. Şair, Olympia'ya âşık olmuştur. İçeri Coppélius girerek onlara bazı aletler ve bir gözlük gösterir, bunları satmak istediğini söyler. Hoffmann kadın kalbinin sırrını çözmeye yarayan gözlüğü satın alır. Spalanzani, Coppélius'a beş yüz altın teklif ederek bebeğin gözleri üzerindeki hakkından vazgeçmesini söyler, Coppélius razı olmuştur. Bilgin çeki alıp giderken Spalanzani'ye kızı Hoffmann'la evlendirmesini söyler. Bu sırada misafirler gözükür. Herkes kıza hayran kalmıştır. Yaratıcısı bebeği över ve bir şarkı söyletir **(Les oiseaux dans la charmille).** Misafirler yemek salonuna gidince Hoffmann kızla başbaşa kalır ona aşkını açıklar. Olympia'nın cevabı daima «evet» dir. Şair farkında olmayarak bebeğin bir düğmesine dokunur, kız koşarak çıkar, Hoffmann onu izler. Coppélius parayı almak üzere bankaya gitmiş, bankerin iflâs ettiğini öğrenerek hiddetle dönmüştür. Niyeti intikam almaktır. Misafirler salona dönmüşlerdir. Bu sırada güzel bir valsle dans başlar. Hoffmann da Olympia ile dansetmektedir, bebek gitgide hızlanır, Spalanzani bir düğmesine basarak onu durdurur, odasına yollar. Hoffmann yorgun bir iskemleye yıkılır. İçerden çekiç sesleri gelir, sonra muzaffer bir tavırla Coppélius gözükür, Spalanzani'den intikamını almış, bebeği parçalamıştır. Hoffmann kızın odasına koşar biraz sonra bitkin bir halde döner, sevgilisinin bir bebek olduğunu anlamıştır. Herkes gülerken perde iner.

İKİNCİ PERDE

Venedikte büyük kanala bakan muhteşem bir sarayın salonu. Saray, zengin ve hafifmeşrep Giulietta'nındır. Misafirler her tarafa uzanmışlardır. Balkondan güzel kadının Nicklausse ile söylediği gece ve aşkın güzelliklerini anlatan ünlü barkarol duyulmaktadır **(Belle nuit, o nuit d'amour).** Parça bitince misafirler arasında bulunan Hoffmann aşkın değerini küçümseyen bir arya söyler **(Amis, l'amour tendre et rêveur).** İçeri gölgesiz adam Schlémil

ve Dapertutto girmişlerdir. Giulietta onları şaire tanıtır, Schlémil'le oradan ayrılır. Nicklausse iki adamı beğenmemiş, kötü bazı şeyler olacağını tahmin ederek kaçmak için iki at hazırlatmıştır. Dapertutto aslında Schlémil'in düşmanıdır ve onu ölüme mahkûm etmiştir. Hoffmann'ı da sevmemiştir. Giulietta'ya bir elmas yüzük verir ve Schlémil'in gölgesini nasıl aldıysa Hoffmann'ınkini de almasını söyler **(Seintille, diamant).** Şair biraz sonra kumarda her şeyini kaybetmiş olarak gelir. Dapertutto şaire bir ayna uzatır, Hoffmann aynada aksinin olmadığını görerek dehşet içinde kalmıştır. Nicklausse kaçmaları için yalvarmaktadır. Fakat şair âşıktır. Giulietta ona kendisini pek sevdiğini fakat mücevher karşısında her kadın gibi direncini kaybedebileceğini söyler. Schlémil kıskandığı için Hoffmann'a kılıcını çeker, şair karşı koymayınca Dapertutto ve içeri giren Pittichinaccio gülmeye başlarlar. Bu sırada misafirler gondollara doluşarak gitmektedir. Giulietta Hoffmann'dan halen Schlémilde bulunan kendisine ait bir anahtarı almasını rica eder, şair Schlémil'den anahtarı ister. Gölgesiz adam kılıcını çekerken Dapertutto kendi kılıcını Hoffmann'ın eline tutuşturmuştur. Schlémil cansız olarak yere yıkılır. Giulietta bir gondola atlar, arkasından sevgilisi Pittichinaccio yetişir, her ikisi kucaklaşırlar. Hoffmann aldatıldığını anlamıştır. Dapertutto manzarayı gülerek seyrederken Giulietta'ya: «Şimdi şairi ne yapacaksın?» diye sorar, kadın gondoldan bağırır: «Onu sana hediye ettim...» Perde Hoffmann'ın hıçkırıkları arasında kapanır.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Münih'de Crespel'in evinde bir salon. Klavsen'in başında Crespel'in kızı Antonia oturmuş şarkı söylemektedir **(Elle a fui, la tourterelle).** Parça bitince içeri baba girerek kızına yine şarkı söylediği için sitem eder. Antonia'nın güzel sesi annesinden kalmış fakat kız şarkının şiddetlendirdiği bir hastalığa yakalanmıştır. Antonia çıkınca Crespel kızını bu hale sokan Hoffmann'a lânet eder, odasına yürür. İçeri sağır uşak Frantz girer, kendisini avutan tek şeyin şarkı söylemek olduğunu iddia eder ve kötü bir sesle aryasına başlar **(Jour et nuit je me mets en quatre).** Şarkı bitince Hoffmann'la Nicklausse gözükürler, sağır uşakla bir türlü anlaşamazlar. Şair klavsene oturup şarkı söylerken Antonia girer, Hoffmann'ın kollarına atılır. Nicklausse onlara veda ederek çıkar. Hoffmann kıza şarkı söyleyip söylemediğini sorar. «Evet» demesi üzerine ona müziği kendisinden fazla sevmekle suçlar. Antonia onu dinlemiyerek tekrar oturur, şarkı söylemeye başlar, sonra babasının yaklaştığını duyarak kaçar, Hoffmann bir perdenin ardına saklanır. Crespel odaya girer, uşak Dr. Miracle'ın geldiğini haber verir. Crespel doktordan nefret etmektedir. İçeri korkunç, zayıf bir adam girer. Crespel adamı tahkir etmekte, beriki kaygusuzca kızının sağlığını sormaktadır. Dr. Miracle Crespel'e aldırış etmeden Antonia'nın odasına doğru esrarengiz işaretler yapmaya başlar, kıza şarkı söylemesini emreder, içerden Antonia'nın sesi duyulur. Miracle bir reçete yazar ve Crespel'in hiddetli bakışları arasında

çıkar gider. Hoffmann yalnız kalınca Antonia gözükür, şairin ısrarı üzerine ona şarkı söylemiyeceğine dair yemin eder. Şair rahatlamış olarak çıkar. Kızın arkasında birdenbire Miracle gözükür, ona Hoffmann'ın egoist düşünceleri yüzünden şarkı söylemekten vazgeçmemesini telkine başlar. Duvarda dile gelen Antonia'nın annesinin portresi de kızı şarkı söylemeye çağırmaktadır. Miracle asılı duran kemanlardan birini alır, her üçü trio şeklinde bir parça söylerler **(Chère enfant! que j'appelle).** Antonia şarkının sonunda: «Annem beni çağırıyor!» diyerek cansız yere yıkılır. Crespel ve hemen onun arkasından Hoffmann girerler. Crespel kızının son sözlerini duymuştur, öldüğünü anlayınca: «Kaatil!» diye bağırarak Miracle'a saldırır. Nicklausse gelir, kızın nabzını tutar, artık yaşamadığını söyler. Perde Crespel'in hıçkırıkları arasında kapanır.

EPİLOG

Perde açıldığı zaman tekrar Luther'in meyhanesinin içi görülür. Herkes dalmış Hoffmann'ın son sözlerini dinlemektedir. Hikâyeler bitmiştir **(Voilà quelle fut l'histoire).** İçeri Luther girerek operadaki temsilde Stella'nın büyük başarı kazandığını söyler. Öğrenciler şairin hikâyelerinden hiçbir şey anlamamışlardır. O zaman Nicklausse konuşur: «Bunda anlaşılmayacak bir şey yok. Üç ayrı kadın gibi gözüken Olympia, Antonia ve Giulietta aslında aynı kimse, yani Stella'dır.» Hoffmann hiddetle bardağını yere atar. Herkes şarkı söyleyerek dışarı çıkmaktadır, şair bir masaya yıkılır, bu esnada yavaşça ilham perisi iner ve ona: «Rahatça gülümse, ben senin ızdıraplarını azaltacağım. Onları dehanla teskin edeceksin!» der, sonra dudaklarından öperek uzaklaşır. İçeri yanında Nicklausse ve öğrenciler olduğu halde Stella girmiştir. Kadın şaire bakar, körkütük sarhoş olduğunu anlar. Nicklausse Stella'ya yaklaşarak onu Avukat Lindorf'un beklediğini bildirir. Stella çıkarken yakasından bir çiçek koparark Hoffmann'a atar. Şair bulanık gözlerle onlara bakmaktadır. Opera öğrencilerin neşeli şarkıları arasında sona erer.

EDOUARD LALO

27 Ocak 1823 te Lille'de doğmuş, 22 Nisan 1892 de Paris'te ölmüştür. Paris Konservatuvarında öğrenim yapmış, okulu ikinci «Roma Ödülü» ile bitirmiştir. 1872 ye kadar bazı küçük orkestra eserleriyle tanınmamış bir besteci olarak kalan Lalo aynı yıl Sarasate gibi o çağda ünlü bir kemancının konçertosunu çalması üzerine ün yapmış, bunu çeşitli sahne eserleri, senfonileri izlemiştir. Lalo'nun başlıca üç operası şunlardır: **«Le Roi d'Ys»**, **«Savonarola»** ve **«La Jacquerie»**. Ayrıca oda müziği ve kilise parçaları, keman ve orkestra için pek tanınmış «Symphonie Espagnole» u melodik buluşlarla süslüdür.

LE ROI d'YS

(Ys Kıralı)

Üç perdelik opera

Metin
Edouard Blau

İlk oynanış: 7 Mayıs 1888 Paris.

Başlıca kişiler:

Mylio ..... Tenor
Karnak, Margared'in nişanlısı ..... Bariton
Ys Kıralı ..... Bas
Margared, **Rozenn** } **Kızları** ..... Soprano

Konunun geçtiği çağ ve yer: Efsane çağlarında Fransanın Atlantik kıyılarında gömülü olduğu sanılan Ys şehri.

Weber'in opera sanatında bir devrim yapan romantik sahne eseri «Der Freischütz»ün Fransız müziğinde karşılığını ararsak «Le Roi d'Ys» üzerinde durmamız gerekir. Bestelemeye başladığı yıllardan itibaren melodi malzemesini yurdu dışından; İspanya'dan, Norveç'den, Rusya'dan derlemeye çalışan Lalo, ilk defa **«Le Roi d'Ys»** operasıyla yurduna dönmüş, Bretagne bölgesinin folklorundan yararlanmıştır. Weber'in «Der Freischütz» operasında sahne müziğini halk müziğiyle dokuyuşu esere nasıl sihirli bir başarı sağlamışsa Lalo da aynı şeyi yapmakla Fransız sahnelerine pek sevilen bir lirik dram kazandırmıştır.

Eser, konser salonlarında sık sık çalınan bir uvertürle başlar. Lalo, burada konuyu Wagner operalarında olduğu gibi operada geçen tema gruplarıyla özetlemeye çalışmış, başlıca kişileri kapsayan aşk, intikam, kıskançlık ve umutsuzluk gibi duyguları bir senfonik şiir biçiminde belirtmiştir.

BİRİNCİ PERDE

Ys şehrinde Kıral sarayının önündeki alan. Şehir halkı kıralın kızı Margared ile Prens Karnak'ın düğün töreni münasebetiyle gösteri yapmaktadır. Halkın kıvancı boşuna değildir. Çünkü Prens Karnak'ın memleketi ötedenberi şehrin düşmanı olarak tanınmakta, bu evlenme gelecek bir sulh ve sükûn çağını müjdelemektedir. Bretagne halk melodilerinden örülmüş koro parçası sona erince herkes dağılmaya başlar. Sarayın kapısında iki kızkardeş, Margared ve Rozenn gözükürler. Margared acılıdır. Rozenn sebebini öğrenmek ister. Kardeşinin cevapları üzerine şüphesi artar, Margared'in Karnak'la evlenmesine rağmen bir başkasını sevdiğini anlamıştır. Bu her ikisinin de çocukluk arkadaşı Mylio'dur. Bir kadın grubu yaklaşarak Bretagne âdetlerine göre Margared'i alıp götürürler. Rozenn yalnız kalınca sevgisinden bahseder. O da Mylio'yu sevmektedir. Sevgilisinin ismini söylerken genç adam gözükür. Uzak bir seferden dönmüştür ve o da Rozenn'e âşıktır. İki genç kucaklaşırlar. Başta kıral ve saray erkânı olduğu halde Margared gözükmüştür. Eski düşman Prens Karnak da gelerek Ys kıralını selâmlar, kıralın damadını karşılayışı yeniden sevinç gösterilerine yol açmıştır. Margared Mylio'nun döndüğünü görmüştür, evlenmekten vazgeçtiğini bildirir. Durum Prens Karnak'ı sinirlendirir. Eldivenini kıralın ayaklarına atarak meydan okur, çıkıp gider. Bu yeni bir savaş demektir. Perde halkın, prensin davranışını lânetleyen sesleriyle kapanır.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Sarayın bir salonunda Margared yalnızdır. Dışardan Mylio'nun komutasında savaşa gitmekte olan askerlerin boru sesleri gelmektedir. Kardeşini delice kıskanan kız ayak sesleri duyar, bir perdenin arkasına saklanır. Kıral yanında Rozenn ve Mylio olduğu halde gözükür. Mylio zaferden emindir. Şehrin koruyucusu St. Corentin onları gözetecek ve orduları zafer kazanırsa Rozenn ve Mylio evleneceklerdir. İki erkek gidince Margared saklandığı yerden çıkar, kızlar bir düetle endişelerini açıklarlar.

İkinci sahne — Ys şehri civarı. Arka plânda St. Corentin için yapılmış olan katedral yükselmektedir. Mylio savaşta galip gelmiştir. Askerleriyle düşmandan alınan bayrakları katedralin merdivenlerine bırakır. Askerler uzaklaşınca bitkin bir halde Prens Karnak gözükür. Cehennemden yardım diler, yardımına oraya gelmiş olan Margared cevap verir. Karnak ondan şehri denizden koruyan bendin anahtarını ister, işbirliği yapmaya karar vermişlerdir. Bu sırada azizin heykeli dile gelir, muhteşem bir koro ve org sesleri arasında suçlulara lânet eder. Margared heykelin önünde diz çöker, Karnak meydan okuyarak uzaklaşır.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Sarayın büyük galerisi. Düğün günü gelmiş, Mylio müstakbel eşi Rozzen'i almak üzere beklemektedir. Halk neşeyle şarkı söyleyip dansederken gelin elbiseleri içinde Rozenn gözükür. Mylio'nun koluna girerek kiliseye doğru yürür. Boş kalan meydanda Margared ve Karnak buluşurlar, prens anahtarı alarak kötü amacını, uygulamak üzere uzaklaşır. Düğün alayı kiliseden çıkarken Margared'in kayboluşu kıralın dikkatini çekmiştir. Bu sırada onun sesini duyar, kız yaklaşmakta olan ölümden bahsetmektedir. Birden büyük bir gürültü duyulur, herkes çılgın gibi «Deniz! Deniz!» diye bağırmaktadır. Sular yükselerek etrafı kaplar, Mylio kalabalık arasında Karnak'ı bulur, yakalayarak öldürür. Bu sırada şehir sular altında kaybolmuştur.

İkinci sahne — Suların hücumuyla ada haline gelen bir tepenin ucu. Halk kıralları çevresinde toplanmıştır. Herkes Margared'e lânet etmekte, ölmesini istemektedir. Kıral, Rozenn ve Mylio onu kurtarmaya çalışırlarsa da başaramazlar. Margared denize atılır, dalgaların arasında kaybolur gider. Herkes duaya başlamıştır. Şehrin koruyucusu St. Corentin gücünü gösterir, suların yükselmesi durur, halk Tanrıya şükrederken perde kapanır.

BEDRIH SMETANA

2 Mart 1824 te Laytomişl'de doğmuş, 12 Mayıs 1884 te Prag'da ölmüştür. «Bohemya Mozart» ı diye tanınmış olan bu büyük Çek bestecisi bir birahane sahibinin oğludur. Müziğe çok erken başlamış, 18 yaşında Prag'a gelerek öğrenimini daha sonraki eşi Kolar ve Yozef Prokş'un yanında yapmıştır. Genç yaşta çıktığı bir turne başarısızlıkla sonuçlanmış, bu arada Franz Liszt gibi büyük bir sanat adamıyla tanışmış olması onu moral çöküntüden kurtarmıştır. 1856 da Norveç'te Göteborg Filarmoni Derneği konserlerine yönetici olarak angaje edilmiş, 1861 de İsveç'de başarılı bir konser turnesi yaptıktan sonra memleketine dönmüştür. 1866 da önce **«Brandenburglular Bohemyada»** daha sonra **«Satılmış Nişanlı»** isimli iki operasını vermiş, tümüyle ulusal renklerle bezenmiş olan ikinci eser onu dünyaya tanıtmıştır. 1874 e kadar Ulusal Operanın orkestrasını yöneten sanatçı kulaklarının ağır işitmesi üzerine bu görevinden ayrılmış, ünlü senfonik şiirlerini, oda müziği ve koro eserlerini vermiştir. Sağırlığın artması akıl dengesini bozmuş, Prag'da bir hastanede ölmüştür. Diğer operaları şunlardır: **«Dalibor»**, **«İki Dul»**, **«Buse»** ve **«Sır»**.

SATILMIŞ NİŞANLI

Üç perdelik opera

Metin
Karel Sabina

İlk oynanış: 30 Mayıs 1866 Prag.
Devlet Operasında ilk temsili: 1943, Ankara.

Başlıca kişiler:

Yenik, Miha'nın ilk karısından oğlu ..... Tenor
Marjenka, köy kızı ..... Soprano
Ketsal, evlenme kılavuzu ..... Bas
Kruşina, Marjenka'nın babası ..... Bariton
Katinka, karısı ..... Soprano
Vaşek, Miha'nın ikinci karısından oğlu ..... Tenor
Springer, gezginci sirk direktörü ..... Bas
Ezmeralda, dansöz ..... Soprano
Bir oyuncu ..... Tenor
Hata, Yenik'in üvey annesi ..... Mezzosoprano
Miha ..... Bas

Konunun geçtiği çağ ve yer: 19 uncu yüzyılda Bohemya'da bir köy.

«Satılmış Nişanlı» tümü Bohemya folklorundan alınmış türkü ve danslarla dokunmuştur. Smetana'nın bu yolda gösterdiği ustalık operanın kısa sürede yurdunun sınırlarını aşarak bütün dünya sahnelerinde yer almasını sağlamıştır.

Parlak uvertür eserin pek sevilen bir parçasıdır. Birinci tema parçanın hemen başında gözükür, neşeli bir hava içinde devam eder. Smetana burada kontrpuan tekniğindeki gerçek ustalığını göstermiştir. Tema bir yaylı çalgı grubundan diğerine devrolur, ortaya doğru nefesli çalgıların verdiği bir dans havası dinleyeni kırlara sürükler götürür. Parça senkoplar ve neşe dolu seslerle biter.

BİRİNCİ PERDE

Bohemyada bir köy alanı. Yanda bir meyhane görülmektedir. Köy halkı alanı ulusal kılıklarıyla süslemiş, eğlence ve mutluluğu öven bir şarkı söylemektedir. İki sevgili, Marjenka ve Yenik de oradadır. Kız pek mahzundur, koro sona erince delikanlı sebebini sorar. Marjenka, Miha ile oğlunun kendisini istemeye geleceklerini, babasının kendisini Miha'nın oğluyla evlendirmek üzere söz verdiğini söyler. Yenik pek üzülmüştür. Bu defa kız onu avutur, sonra ona neden yuvasını terkettiğini, vaktiyle bir kadını sevip sevmediğini sorar. Yenik zengin bir adamın oğlu olduğunu, annesi ölünce babasının başka bir kadınla evlendiğini, üvey annesinin davranışlarından kaçtığını açıklar. Her ikisi de tatlı bir düetle aşklarına sadık kalacaklarına söz verirler. Uzaktan köyün evlenme klavuzu Ketsal, Marjenka'nın annesi Katinka ve babası Kruşina gözükünce sevgililer çabucak uzaklaşırlar. Ketsal yaşlı karı kocaya kızlarını zengin Miha'nın oğluyla nasıl evlendireceğini, adamın çok zengin, oğullarının ise bulunmaz bir melek, örnek bir insan olduğunu anlatmaktadır. Sahneye Marjenka girer. Ketsal bu defa kıza Miha'nın oğlu Vaşek'le evlenmesi için dil dökmeye başlar. Fakat Marjenka'nın buna pek taraftar olmadığı anlaşılmaktadır. O başkasına, Yenik adlı bir delikanlıya söz vermiştir, onu sevmektedir. Ketsal zekâsına güvenerek her işi çözümleyeceğini, kızın başkasına söz verse dahi aklının ve paranın sayesinde bu işi başaracağını söyler, Kruşina ile imzaladığı anlaşmayı gösterir. Kruşina ve karısı damatlarını görmek için sabırsızlanmaktadır. Ketsal Yenik'i görüp meseleyi sonuçlandırmak üzere uzaklaşır, meyhane önünde toplanan gençler coşkun bir polka ile dansederlerken perde iner.

İKİNCİ PERDE

Meyhanenin içi. Yenik bir köşede arkadaşlarıyla oturmakta, Ketsal diğer bir masada bira içmekte, meyhane halkı birayı öven bir şarkı söylemektedir. Yenik söz alarak aşkın biradan da tatlı olduğunu, Ketsal ise aynı şeyin para için düşünülebileceğini savunur. Bu sırada içeri güvey kıyafetinde Miha'nın oğlu Vaşek girer. Her davranışından aptal olduğu anlaşılmaktadır, üstelik kekemedir. Yürürken Marjenka'ya çarpar, kız ona Marjenka'nın nişanlısı olup olmadığını sorar, Marjenka'yı hiç görmemiş olan Vaşek: «Evet» cevabını verir. O zaman Marjenka ona nişanlısının kendisini aldatacağını, hattâ zehirleyip öldüreceğini, halbuki başka bir kızın onu sevmekte olduğunu, onunla evlenmesi gerektiğini söyler. Vaşek'i Marjenka'dan yani kendisinden vazgeçirir, hattâ istemediğine dair yemin ettirir. Beri yanda Ketsal Yenik'i yaklamıştır. Delikanlıya başka zengin bir kız alacağını söyleyerek Marjenka'dan vazgeçmesini teklif eder. Yenik Ketsal'la alay etmektedir, kısacası Marjenka'dan vazgeçmesine imkân yoktur. Ketsal hâlâ zengin kızı övmektedir. Sonuçta üç yüz altına Marjenka'yı bırakıp bırakmıyacağını sorar. Yenik razı olur, ancak bir şartı vardır; Marjenka yalnız Miha'nın oğ-

luna varacaktır ve her iki genç evlenince kızın babası Kruşina'nın Miha'ya olan borçları ödenmiş olacaktır. Ketsal tanıklık yapmalarını ister. Herkes toplanır, nişanlısını satan Yenik'i yuhalar, anlaşma imzalanırken perde iner.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci perdedeki dekor. Sahnede Vaşek gezinmekte, kekeliyerek durumundan yakınmakta, annesinin olan biteni duyunca kendisini azarlıyacağını söylemektedir. Yortu münasebetiyle köye gelen oyuncular sahneye dolar. Kumpanyanın direktörü Springer oyunlarının programını açıklar, bunların içinde en önemlisi bir ayının numaralarıdır. Oyuncu kız Ezmeralda Vaşek'in pek hoşuna gitmiştir. Bu sırada Kızılderili kılığındaki oyuncu koşarak gelir, ayı postunu giyecek olan arkadaşlarının zilzurna sarhoş olduğunu söyler. Kumpanyanın direktörü bir çare bulmuştur, Vaşek'e dönerek ayı kılığına girecek olursa Ezmeralda'yı kendisine vereceğini bildirir. Vaşek kabul etmiştir. Sahneye Miha, karısı Hata ve Ketsal girerler. Her şey tamamdır, Vaşek imzayı atınca Marjenka ile evlenmiş olacaktır. Fakat aptal delikanlı bunu reddeder, Marjenka ile evlenmiyeceğini, onun kendisini zehirlemek istediğini iddia eder. Hepsi şaşırırlar, Ketsal bunda bir iş olduğunu sezmiştir. Durumu anlamak üzere giderken Marjenka anne ve babasıyla gelir. Kız, Yenik'in kendisini üç yüz altına sattığını öğrenmiştir, çok üzgündür. Bu arada Vaşek Marjenka'yı göstererek kendisinin zehirleneceğini onun haber verdiğini söyler. Anne ve babası evleneceği kızın o olduğunu söylerler, Vaşek güzel kızla evlenmeye razı olmuştur. İş bu defa Marjenka'nın imzasına kalmıştır. Bu sırada Yenik koşarak gelir, kızı öpmek ister, fakat Marjenka onu hırsla kovar. Yenik işin içyüzünü açıklayacağını bildirirse de Marjenka dinlemez. Ketsal, Marjenka'ya Miha'nın oğluyla evleneceğini, Yenik'e ise paraya kavuşacağını bildirir. Marjenka ağlamaya başlamıştır. Yenik neşeli, Ketsal keyiflidir, Yenik'in uysallığına hayran olmuştur. Şahitleri ve halkı çağırır. Sahneye Miha ve Hata girince garip bir olay başgösterir; Miha Yenik'in babası, Hata ise üvey annesidir. Miha oğluyla öpüşür. Herkes şaşırmıştır. Ketsal'ın anlaşmasında Yenik'in Miha'nın oğluyla evleneceği yazılıdır, Miha'nın oğlu Yenik'tir. Ketsal hırsından bayılacak gibidir, bütün köye rezil olmuştur. Marjenka koşarak sevgilisine sarılır. Köy halkı Ketsal'ın keskin (!) zekâsıyla alay etmeye koyulur. Bu sırada bir çocuk koşarak gelir, bir ayının kendisini kovaladığını söyler. Ayı gerçekten gelir, bu aptal Vaşek'tir. Herkes gülmeye başlar, Yenik'in üvey, Vaşek'in öz anası olan Hata'dan başka herkes kutludur. Miha genç nişanlıları kutlar. Opera halkın: «Ey sevgi çok yaşa!» sesleri arasında biter.

PETER CORNELIUS

24 Aralık 1824 te Mainz'da doğmuş, 26 Ekim 1874 de aynı şehirde ölmüştür. Babası ve annesi oyuncuydu. Bu sebepten temaşa hayatıyla çok küçük yaşta ilgilenmiş, müzik dersleri almaya başlamıştır. 16 yaşında bir opera orkestrasına kemancı olarak girmiş, daha sonra Wiesbaden Tiyatrosunda aktör olarak çalışmıştır. 1843 de babasının ölümü üzerine Berlin'de bulunan amcası tanınmış ressam Cornelius'un yanına gelmiş, tekrar müziğe başlıyarak bazı eserler vermiştir. 1849 da Weimar'a giden sanatçı Wagner'in operalarını incelemiş, Liszt'in sekreteri olmuştur. 1858 de ünlü operası **«Der Barbier von Bagdad»** yine Liszt'in yardımıyla sahneye konmuş, eser başarısızlığa uğramıştır. 1865 de yine Weimar'da oynanan **«Der Cid»** beklenmeyen bir başarı sağlamıştır. Cornelius yarım kalmış **«Gunlöd»** adlı bir opera bırakmıştır.

DER BARBIER VON BAGDAD

(Bağdat Berberi)

İki perdelik gülünçlü opera

Metin
Besteci

İlk oynanış: 15 Aralık 1858 Weimar.

Başlıca kişiler:

Nureddin ..... Tenor
Bostana, Kadı'nın bir akrabası ..... Mezzosoprano
Ebu Hasan Ali İbni Bekâr, berber ..... Bas
Kadı Mustafa ..... Tenor
Margiana, kızı ..... Soprano
Halife ..... Bariton

Konunun geçtiği çağ ve yer: Ortaçağda Bağdat.

Wagner romantizminin yaygınlaştığı bir çağda yazılan bu gülünçlü operanın değeri önceleri küçümsenmiş, ancak bestecinin ölümünden sonra anlaşılmış, 1874 den 1897 yıllarına kadar bütün Orta Avrupa sahnelerinde en çok oynanan eserler arasında yer almıştır. Cornelius, Alman müziğini eşsiz gücüyle etkileyen Wagner sanatının bunaltıcı havasını zarif, neşeli müziğiyle dağıtmaya çalışmıştır.

Eser zarif bir uvertürle başlar. Besteci bu kısa parçada orkestralama inceliklerinden ustaca faydalanmasını bilmiş, ilk notlardan itibaren dinleyicisini Doğunun masal dünyasına götürüvermiştir. Uvertür ritmik, şen bir hava içinde biter.

BİRİNCİ PERDE

Bağdat eşrafından genç, yakışıklı Nureddin'in evinde bir salon. Nureddin bir divana uzanmış, uyumakta, çevresinde uşakları ninni söylemektedir. Gü-

neşin çoktan doğmuş olmasına rağmen delikanlı kımıldamadan yatmaktadır. Biraz sonra yavaşça doğrulur, «Margiana» diye mırıldanır, sonra zarif bir aşk şarkısına başlar. Kalbi Margiana'nın sevdasıyla yanmaktadır. Kızın babası zalim kadı Mustafa sevgilisine kavuşması yolunda tek engeldir. Nureddin hastadır ve bu hastalık hekimlerin açıklamalarına göre ancak âşık olduğu an geçecektir. Genç kişizade aşkını bulmuş fakat ona kavuşamamıştır. Uşaklar yavaş yavaş çıkarken içeri Kadı'nın akrabası Bostana girer. Hürmetkâr ve gevezedir. Orkestra ikisi arasındaki düete gülünçlü bir fon çizerken kadın amacını anlatır; Margiana Nureddin'in hastalığını duymuştur, onun derdine çare bulmak için hazırdır, onu babası öğle namazına gittiği zaman evinde bekliyecektir **(Wenn zum gebet vom Minarett).** Nureddin randevuya gitmeden önce süsleneceğini bildirir. Bostana ona Ebu Hasan Ali İbni Bekâr adlı gayet mahir bir berber göndereceğini söyleyerek çıkar. Yalnız kalan delikanlı neşeli bir aşk şarkısına başlar, parça biterken orkestranın alaylı eşliğinde berber gözükür. Geveze bir ihtiyardır, traş malzemesiyle birlikte bir de kristal kürre getirmiştir. Nureddin'i birbiri ardına dizelediği uzun lâflarla selâmlar, traşa başlamadan önce falına bakacağını söyleyerek işe koyulur **(Bin Akademiker, Doktor und Chemiker).** Nureddin'in sabrı tükenmek üzeredir. Berber oralı olmadan hikâyesini bitirir, sonuçda Nureddin'in evden çıkmamasını, dışarı giderse başına bir felâket geleceğini söyler. Delikanlı adamdan kurtulmanın çarelerini ararken beriki bu defa maharetlerini anlatmaya koyulur. İfadesine göre kendisi gayet az konuşan bir berberdir, diğerleri birtakım beceriksiz insanlardır. Direnci kalmayan delikanlı uşaklarını çağırır, berber elinde usturayla kaçmaya başlar. Herifi yakalamanın imkânsız olduğunu gören Nureddin uşaklarına gitmelerini söyler, traş olacaktır. Bir aşk şarkısı mırıldanırken yine Margiana'dan bahse başlar. Berber ilgilenerek kendisinin de gençliğinde aynı adlı bir kızı sevdiğini söyler. Delikanlı hikâyesini anlatınca, şarkıyı ikisi birden söylemeye başlarlar. Berber, Margiana'nın traş olmaktan hoşlanmayan Kadı Mustafa'nın kızı olduğunu anlayınca Nureddin'e yardıma karar verir. Nureddin giyinmek üzere çıkınca komik bir şarkıya başlar, âşıklara acıdığından bahseder. Delikanlı döner, uşaklarına berbere iyi bakmalarını tembihleyerek çıkar.

İKİNCİ PERDE

Kadı Mustafa'nın evinde bir salon. Kanon şeklinde bir trio duyulmakta, sahnede Kadı, Bostana ve Margiana gelecek olan delikanlıdan bahsetmektedirler **(Er kommt, er kommt, o wonnigliche lust!).** Kadı, Şamdan gelecek ve kızıyla evlenecek olan zengin Selim'i, kadınlar ise Nureddin'i beklemektedirler. Margiana'nın, babasının kendisini Selim'le evlendirmek istediğinden haberi yoktur, halbuki Şamlı zenginin gönderdiği değerli armağanlarla dolu bir sandık kenarda durmaktadır. Ezan okunurken Kadı namaza gitmek üzere çıkar, Nureddin girer. İki sevgili birbirlerinin kollarına düşerler. Nureddin'in aşk şarkısını Margiana bir gül vermekle cevaplandırır **(holden Bild in Engelsschöne).** Nureddin berberi de getirmiş, gözcü olarak bırak-

mıştır. Dışardan sesler yükselir, namazdan dönen Kadı bir tutsağa dayak attırmaktadır. Berber içerde bir şeyden haberi olmayan âşıklara sesini duyuramadığı için Kadıyı evine bırakmamak amacıyla halkı toplar ve aleyhine kışkırtır. Nureddin durumu anlamış, sandıktaki hediyeleri boşaltarak içine girmiştir. Bir anda herkes salona dolar. Nureddin'in uşakları başlarında berber olduğu halde Kadı ve adamlarıyla kavgaya başlamışlardır. Kanon şeklinde bestelenen kavga sahnesi operanın en sevilen parçasıdır. Berber, Nureddin'in sandıkta olduğunu tahmin ederek götürmek ister, Kadı bunu görünce onu kızına verilmiş armağanları çalmakla suçlandırır. Berber ise sandıkta ölmüş bir arkadaşının bulunduğunu iddia etmektedir. Bu sırada adamlarıyla halife girer. Durumu anlayınca sandığın açılmasını emreder. Sandık açılınca içinden baygın bir halde Nureddin çıkar. Berber delikanlıyı ayıltır, halife Kadı'nın yalan söylediğini sanarak kovar. Koro güzel sonucu kutlamaktadır. Berber Ebu Hasan Ali İbni Bekâr halifenin önünde sekiz defa eğilip «Aleykümselâm» diye selâmlarken perde iner.

JOHANN STRAUSS (OĞUL)

25 Ekim 1825 te Viyanada doğmuş, 3 Haziran 1899 da yine aynı şehirde ölmüştür. Besteci Johann Strauss'un oğludur. Babası çocuklarının müzikçi olmasını istememiş, her üç kardeş de annelerinin desteğiyle gizlice ders alarak sanat hayatına atılmışlardır. «Vals Kıralı» diye anılan Johann Strauss (Oğul) ilk valsini altı yaşında vermiş, 1844 den itibaren saray baloları orkestrası yöneticiliğine getirilmiştir. Bir yandan büyük bir ilham zenginliğiyle bestelemeye koyulan sanatçı Viyana Valslerinin en güzel örneklerini vermeye başlamış, «Güzel Mavi Tunada», «Sanatçı Hayatı», «Viyana Kanı», «Şarap, Kadın ve Şarkı» gibi birçokları bu türün klâsikleri arasına girmişlerdir. Operetleri ve bu arada **«Die Fledermaus»** geniş başarı elde etmiştir. Strauss hayatında büyük ün ve servet yapmış mutlu sanat adamlarındandır.

DIE FLEDERMAUS

(Yarasa)

Üç perdelik operet

Metin
C. Haffner ve F.F.R. Genée

İlk oynanış: 5 Nisan 1874 Viyana.
Devlet Operasında ilk temsili: 1950, Ankara.

Başlıca kişiler:

Alfred, şarkı öğretmeni ..... Tenor
Adele, oda hizmetçisi ..... Soprano
Rosalinde von Eisenstein ..... Soprano
Blind, kekeme avukat ..... Tenor
Gabriel von Eisenstein ..... Tenor
Dr. Falke, «Yarasa» ..... Bariton
Ida, Adele'nin kızkardeşi ..... Konuşan rol
Frank, Hapishane müdürü ..... Bariton
Prens Orlofski, zengin bir Rus kişizadesi ..... Tenor
Frosch, hapishane gardiyanı ..... Konuşan rol

Konunun geçtiği çağ ve yer: 19 uncu yüzyılın ilk yarısında Viyana.

Fransız ruhunu Viyana neşesiyle birleştiren «Die Fledermaus» günümüzde özellikle «Yılbaşı» geceleri büyük gala gösterisi şeklinde düzenlenerek opera sahnelerine konmakta fakat daha çok operet sahnelerinde yer almaktadır. Operet türünün ölmez bir örneği olarak kabul edilen eserin ilk temsili Viyananın ekonomik bir krizin etkisiyle sarsıldığı, halkın neşesiz olduğu çağlara rastlar. Bu sebepten dolayı **«Die Fledermaus»** beklenen başarıyı sağlayamamış, fakat durumun düzelmesiyle gerçek değeri anlaşılarak en sevilmiş operetler arasında yer almıştır. Henry Meilhac ve Ludovic Halévy konuyu Roderich Benedix adlı Alman yazarının **«Das Gefaengnis - Hapishane»** adlı

gülünçlü oyunundan almışlardır. Fransız yazarları esere **«Le Réveillon»** adını vermişler, almancaya çeviren Haffner ve Genée ise «Die Fledermaus» olarak değiştirmişlerdir.

Operet sonat formunda pek zarif bir uvertürle başlar. Eserde geçen melodiler birbirlerine ustalıkla bağlanarak sunulmuştur.

BİRİNCİ PERDE

Gabriel von Eisenstein'in evinde bir salon. Dışardan operet şarkıcısı tenor Alfred'in, elinden kaçan güvercine benzettiği eski sevgilisi Rosalinde'ye yaptığı serenad yankılanmaktadır **(Taeubchen das entlfattert ist).** İçeri elinde bir mektupla hizmetçi Adele girer. Mektup opera balesinde dansöz kızkardeşi Ida'dan gelmekte, onu akşam Prens Orlofski'nin evindeki partiye çağırmaktadır. Rosalinde belirir, serenadını tekrarlayan Alfred'in sesini duyunca heyecanlanmıştır. Adele eski bir oyuna başvurarak hanımına teyzesinin hasta olduğunu bildiren bir mektup aldığını, o gece onu görmek için gitmek istediğini söyler. Hanımının kabul etmemesi üzerine hıçkırarak çıkar. İçeri Alfred dalmıştır. Eski sevdiğini kucaklar, fakat Rosalinde kocasının gelmek üzere olduğunu hatırlatarak gitmesini rica eder. Alfred, Gabriel von Eisenstein'in o gece hapise girmek zorunda bulunduğunu, o gider gitmez tekrar geleceğini bildirerek uzaklaşır. Eisenstein yanında avukat Blind'le fırtına gibi girer. Avukatından yakınmakta, onun bir aptal olduğunu söylemektedir **(Nein, mit solchen Advokaten).** Rosalinde avukata gitmesini öğütler. Blind çıkınca eşine beş günlük hapsin pek de önemli olmadığını belirtmeye koyulurken Eisenstein haykırır; beş günlük cezacı avukatın savunmasından sonra sekiz güne çıkmıştır. Blind tekrar görünerek nasıl usta bir avukat olduğunu anlamakta, Eisenstein hırsla bağırmakta, Rosalinde eşini avutmaya çalışmaktadır. Trio sona ererken Blind intikam alacağını bildirerek gider. Eisenstein karısına o akşam veda yemeği yiyeceklerini, hapishane müdürüyle konuştuğunu gelip kendisini evden alacağını söyler ve Adele'ye özel bir ziyafet için talimat verir. Adele ve Rosalinde çıkmış, Eisenstein'in arkadaşı Dr. Falke girmiştir. Dr. Falke ona o akşam hapishaneye gitmekten vazgeçmesini, akşam Prens Orlofski'nin evindeki partiye gelmesini öğütler. Partide güzel kızlar bulunacak, su gibi şampanya akacaktır. İki arkadaş yıllar önce bir kıyafet balosuna gitmişler, sabaha karşı körkütük çıkmışlar, bir kanape üzerinde sızmışlardır. Eisenstein «Yarasa» kılığındaki Dr. Falke'yi olduğu yerde bırakıp gitmiş, zavallı adam gözünü çoluk çocuğun alaylı sesleriyle açmış, araba bulamadığı için evine kadar yürümek zorunda kalmış, çevresine rezil olmuştur. Dr. Falke bu olayı hiçbir zaman unutmamış, intikamını alacağı günü beklemiştir. Şimdi Eisenstein'ı Orlofski'nin partisine götürmek için kandırmış, ikisi neş'eli bir polka ile dansa koyulmuşlardır **(Komm mit mir!).** Alfred çıkarken giren Rosalinde eşine hapishanede giyeceği elbiseleri getirir. Fakat Eisenstein orada çok zengin kişiler de bulunabileceğini söyleyerek frakla gideceğini bildirir. Adele sofrayı hazırlar,

hanımı istediği izni vermiştir, frakını giymiş olarak dönen Eisenstein yemeği yiyemiyeceğini, hapishaneye bir an önce gitmesinin daha doğru olacağını bahane ederek karısı ve hizmetçisiyle vedalaşır **(So muss allein ich bleiben).** Koca ve hizmetçi gider gitmez Alfred gelmiş, Eisenstein'ın «robdöşambr»ını giyerek sofraya oturmuş, içmeye başlamıştır **(Trinke, bleibchen, trinke schnell!).** Dışarda sesler duyulur, bir adam belirir, bu hapishane müdürü Frank'tır. Eisenstein'ı alıp götürmeye gelmiştir. Rosalinde durumu kurtarmaya çalışır, Alfred'i eşi Eisenstein olarak tanıtır, Alfred önce karşı koymaya kalkışır, sonunda sevgilisini kırmaz, sözde «karısıyla» vedalaşıp Frank'la çıkarken perde iner.

İKİNCİ PERDE

Prens Orlofski'nin sarayında balo salonu. Misafirler Prensin konukseverliğini övmektedirler **(Ein Souper heut uns winkt).** Ida birdenbire kızkardeşi Adele'yi görüp şaşırmıştır. Adele ona bir mektupla partiye çağıranın kendisi olduğunu söyler. Mektubu almış, hanımına teyzesinin hasta olduğunu söyleyerek izin koparmış, onun bir tuvaletini giyerek gelmiştir. Ida böyle bir mektup yazmadığını belirtirken Dr. Falke gözükür, Adele'ye mektubu kendisinin gönderdiğini, bir oyun düzenlediğini, bu oyunda adının «Olga» olacağını tembihler. Prens gözükmüştür. Tek gözlüğü, ağızlığı ve parlak elbiseleriyle tam bir züppedir. Dr. Falke'ye milyonlara sahip olmasına rağmen bir türlü gülüp eğlenemediğini yakınırken Dr. Falke o gece çok güleceğini, «Yarasanın İntikamı» adlı bir oyun seyredeceğini haberler. Sonra kızları çağırır ve Olga'nın gerçekte kim olduğunu gizlice anlatır. Eisenstein girmiştir, Dr. Falke onu Prense «Marquis Renard» adıyla tanıtır. Prens neşelenmiştir, söylediği bir şarkıyla herkese içmelerini öğütler **(Ich lade gern mir Gaeste ein).** Bu sırada Eisenstein oyun salonundan dönen Adele'yi görmüş şaşırıp kalmıştır. Ona partide ne işi olduğunu sorar. Adele kendisinin hizmetçi olmadığını, birisine benzetildiğini ünlü şarkısıyla açıklar **(Mein Herr Marquis).** Eisenstein kıza kur yapmaya koyulurken salona «Chevalier Chagrin» adlı bir misafir girer. Chevalier hapishane müdürü Frank'tır. Dr. Falke tekrar Prense durumun iç yüzünü anlatır; hapishane müdürünü de çağırmış, Eisenstein'in karısı Rosalinde'ye bir maske takarak gelmesi için haber yollamıştır. Kadını misafirlere bir Macar Kontesi olarak tanıtacaktır. Prens herkesi bahçeye çağırır, salon boştur, maskeli olarak Rosalinde girer, Dr. Falke tarafından karşılanır, kısa süre sonra Eisenstein Adele ile sarmaş dolaş belirir. Maskeli kontesi görünce hayran olur, kur yapmaya başlar. Rosalinde kocasının bu davranışıyla çileden çıkmış, birşey belli etmemeye karar vermiştir. Eisenstein kızları elde etmek için kullandığı saatini çıkarır, kontes çok ilgilenir, nabzını saymak istediğini söyleyerek alır, gizlice çantasına koyar. Misafirler dönüp hazırlanan masalara oturmuşlardır. Prens maskeli kontesi tanıtır ve bir şarkı söyleyeceğini bildirir. Eski operet şarkıcısı Rosalinde güzel bir «çardaş»a başlar **(Klaenge der Heimat).** Parça alkışlarla sona erince «şampanya korosu» ve Dr. Falke'nin önderlik edip teker teker

herkesin katıldığı ünlü vals duyulur **(Brüderlein und Schwesterlein).** Genellikle burada yer alan baleyi yeni bir Viyana valsi izler **(Ha, welch ein Fest).** Saat sabahın altısı olmuştur, Frank ve Eisenstein durumlarını hatırlayarak telâşla şapkalarını alıp yıkıla yıkıla çıkarlarken perde iner.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Sabaha karşı hapishanenin avlusu. Sağ tarafta müdür masası, arka plânda hücreler. Sarhoş gardiyan Frosch görünür, uzaktan Alfred'in sesi yankılanmakta, tanınmış opera parçalarını sıralamaktadır. Gardiyan ona susmasını söyler, bir yandan içmektedir. Kapı açılır Frank girer. Partinin havasından kurtulamamıştır. Orkestrada Orlofski'nin salonundaki melodiler geçmekte, Frank ıslıkla katılmaktadır. Frosch yaklaşır 12 sayılı hücredeki tutuklunun bir avukat istediğini bildirirken kapı çalınır, Olga yani Adele ve Ida belirirler. Ida durumu açıklar; kızkardeşinin oyunculuğa eğilimi vardır, kendisi gibi bir şövalyenin ona yardım edeceği şüphesizdir. Frank bu işin kabiliyet istediğini söylemesi üzerine Adele kabiliyetini bir şarkıyla ispata kalkar. Önce bir köy kızının, sonra bir kıraliçenin ve hafifmeşrep bir şehir kızının taklitlerini sıralar **(Spiel ich die Unschuld vom Lande).** Kapı tekrar çalınmıştır. Frank kızları çıkarır, içeri Marquis Renard yani Eisenstein girer. İki adam şaşırmıştır. Frank kendisinin Chevalier Chagrin değil hapishanenin müdürü olduğunu söyler, Eisenstein ise adının Marquis Renard olmadığını bildirerek asıl adını açıklar. Frank büsbütün şaşırmıştır; bir gece önce Eisenstein'i karısının kollarından ayırarak getirmiş, bir hücreye kapatmıştır. Eisenstein böyle bir şeyin gerçek olduğunu anlayınca hırsından deliye döner. Frosch gelerek dışarda yüzü tül kaplı bir kadının beklediğini haberler, Frank çıkınca Avukat Blind gözükür. Eisenstein ona neden orada bulunduğunu sorar, Blind kendisini çağırttığını söyleyince aklına bir fikir gelir, Blind'le uzaklaşır. Bu defa Rosalinde görünmüş, gardiyan Alfred'i getirmiştir. Blind kılığında Eisenstein girer, eğlenceli bir trio başlar **(Ich stehe voll Zagen).** Rosalinde durumun içyüzünü anlatmakta, Alfred doğrulamakta, kekeme Blind'in taklidini yapan Eisenstein onlara hapse girmeleri gerektiğini söylemektedir. Sonuçta Eisenstein perukasını, gözlüklerini atarak gerçek kimliğiyle belirir, karısını suçlamaya koyulur. O zaman Rosalinde çantasından partide aldığı saati çıkarıp gösterir, orada yaptıklarını sayar döker. İkisi de suçlu, ikisi de suçsuzdur. Avluya gelen Frank gardiyana kızları getirmesini emreder. Olga veya Adele ile kardeşi Ida girmişler, onları Dr. Falke, Prens Orlofski ve partideki misafirler izlemişlerdir. Dr. Falke olayları açıklar; herşeyi o düzenlemiş, Eisenstein'in vaktiyle kendisine oynadığı oyunun intikamını almıştır. Karı koca birbirlerine sarılırlar. Prens kabiliyetli Adele'yi koruyacak, aktris olmasını sağlayacaktır. Operet «Şampanya korosu»nun tatlı melodileri yankılanırken mutlu bir hava içinde biter.

AMILCARE PONCHIELLI

31 Ağustos 1834 de Cremona'da doğmuş, 16 Ocak 1886 da Milano'da ölmüştür. Müzik öğrenimini Milano Konservatuvarında yapmış, uzun yıllar orgcu ve bando yöneticisi olarak çalışmıştır. 1856 dan itibaren on adet opera vermiş, bunlardan **«I Mori di Valenza»** ölümünden sonra oğlu tarafından bulunmuştur. Halen oynanmakta olan **«La Gioconda»** adlı operası ona dünya çapında ün sağlamıştır.

LA GIOCONDA

Dört perdelik opera

Metin

Tobia Gorrio (Arrigo Boito)

İlk oynanış: 8 Nisan 1876 Milano.

Başlıca kişiler:

Barnaba, engizisyon casusu ..... Bariton
La Gioconda, bir sokak şarkıcısı ..... Soprano
La Cieca, kör annesi ..... Kontralto
Zuàne, bir gondolcu ..... Bas
Isèpo, bir yazıcı ..... Tenor
Enzo Grimaldo, Cenovalı bir kişizade ..... Tenor
Alvise Badoero, Engizisyon Kurulu üyelerinden ..... Bas
Laura, karısı ..... Mezzosoprano
Bir keşiş ..... Bariton

Konunun geçtiği çağ ve yer: 17 nci yüzyılda Venedik.

Operanın metni «Mefistofele» operasının bestecisi Arrigo Boito tarafından kaleme alınmıştır. Boito, **«La Gioconda»** için «Tobia Gorrio» takma adını kullanmayı uygun görmüştür. Konu Victor Hugo'nun 1835 de oynanan **«Angelo, le Tyran de Padoue»** adlı oyunundan alınmıştır. Aynı konuyu Eugen d'Albert ve Sezar Kui gibi besteciler de kullanmışlarsa da **«La Gioconda»** nın elde ettiği başarıya ulaşamamışlardır. Eser çabuk gelişen bir olaylar zinciri şeklinde devam edip gider. 19 uncu yüzyıl insanını oyalayacak bütün unsurlar; aşk, nefret, intikam, entrika, sihirbazlık, zehir v.s. melodramın örgüsünde bol bol kullanılmıştır. Ayrıca pek sevilmiş tenor ve soprano aryaları, «Saatlerin Dansı» adıyla bilinen orkestra parçası eserin müzikal yapısına serpiştirilmiştir. Bu yapı zaman zaman çetin tenkitlere mâruz kalmıştır. Özellikle Fransızlar melodilerin ve armoninin âdiliğini ileri sürerek

alay etmişler, Almanlar uzun süre sahnelerine koymaktan kaçınmışlardır. Her şeye rağmen büyük kitleler «La Gioconda»yı sevmiş, tutmuştur. Eserin her perdesi ayrı adlarla anılır. Birinci perde: **«Arslan Ağzı»**, ikinci perde: **«Tesbih»**, üçüncü perde: **«Altın Saray»**, dördüncü perde: **«Orfano Kanalı»**.

BİRİNCİ PERDE

Bir bahar günü Venedikte Doç sarayının avlusu. Halk kıvançla bu güzel günü kutlamaktadır. Geri plânda ünlü St. Marco kilisesinin duvarında, mermer bir arslan ağzı üzerinde şu cümle okunmaktadır: «Engizisyona yapılacak ihbarlar yazılı olarak buraya atılacaktır.» Bir sütun arkasında boynunda gitarıyla Barnaba durmaktadır. Koro bittiği anda boru ve trampet sesleri duyulur, adam halka «regatta» denilen yarışmaların başlamak üzere olduğunu bildirir. Herkes çıkınca söylediği parçadan kendisinin bir casus olduğu ve şarkıcı Gioconda'yı sevdiği anlaşılır. Kız bu sırada âma annesiyle girmiştir. İki kadın arasında başlayan acılı düete Barnaba'nın sesi karışır **(Figlia che reggi il tremulo piè)**. Kız annesini merdivenlere oturtarak sevgili Enzo'yu aramak üzere uzaklaşırken casus yolunu keser, Gioconda onu görünce vahşi bir hayvanla karşılaşmış gibi irkilir, tahkir eder, kovar. Barnaba kızı ele geçireceğine and içer. «Regatta» sona ermiş, halk omuzlarında başarı elde edenler olduğu halde sahneye dolmuştur. Barnaba gemicilerden birine Gioconda'nın annesinden bahse koyulur. Sözde kadın âma değildir, büyücülük yapmaktadır. Bu söylenti yayılır, zalim insanlardan kurulu bir grup; «Büyücüye ölüm!» diye bağırarak kadının üzerine yürümeye başlar. Yanında sevgilisi Enzo olduğu halde dehşet içinde Gioconda yaklaşır, Enzo kadını kurtarmak için kılıcını çeker, sağdan Alvise ve karısı Laura gözükmüşlerdir. Yüzü tülle örtülü olan Laura kocasından bu vahşet sahnesine elkoymasını ister. Alvise kalabalığa dağılmaları için emir verir. Cieca, Laura'ya minnetini bildirmekte Gioconda dua etmektedir. Laura âma kadının elindeki tesbihi alır, sonra diz çökerek takdis etmesini söyler. Kız kadına ismini sorar, cevap «Laura»dır. Bu adı işitince Enzo'nun heyecanla; «Evet, yanılmıyorum. Bu odur.» diye mırıldandığı duyulur. Herkes kiliseye doğru uzaklaşırken alanda Barnaba ve Enzo kalmıştır. Şarkıcı delikanlıya, «Enzo Grimaldo» diye seslenir. Genç adam şaşırır, Venediğe girmesi yasak edildiği için asıl kimliğini, Santafior Prensi olduğunu gizlemekte, kendisini sadece kaptan olarak tanıtmaktadır. Barnaba delikanlının asıl adını ve Laura'yı sevdiğini bilmektedir. Pazarlığa başlar. Kadını ona getirecek karşılığında Gioconda'yı alacaktır. Enzo sevincini bir arya ile açıklar **(O grido di quest'anima)**. Şartı kabul ettiğini, Laura'yı gece, gemisine getirmesini söyler. Sahneye Gioconda girerken Barnaba Alviso'ya bir mektup yazar: «Karınız bu gece Kaptan Enzo ile buluşarak kaçacaktır.» Gioconda olanı biteni duymuştur. Barnaba mektubu arslan ağzına atar, uzaklaşır. Şarkıcı kız bir sütuna yaslanmış, bitkin, ağlamaktadır.

İKİNCİ PERDE

Venedik körfezinde ıssız bir ada. Ön plânda bir kıyı, arkada Enzo'nun gemisi «Hécate» görülmekte, gemiciler koro halinde neşeli bir şarkı söylemektedir. Barnaba yanında adamı Isepo olduğu halde yaklaşır, denizcileri öven bir şarkıya başlar **(Ah! pescator, affonda l'esca)**, kıyı boyunca uzaklaşırken Enzo gözükür. Tayfalarına gece hareket edeceklerini bildirdikten sonra eserin en güzel tenor aryasına başlar: «Gök ve deniz, iki sonsuz perde. Sevgilimi bana hanginiz göndereceksiniz?» **(Cileo e mar)**. Bir sandal yaklaşır, içinden Laura çıkmıştır, delikanlıyla arasında uzun bir düet duyulur **(Deh! non turbare)**. Kaçmaya karar vermişlerdir. Enzo uzaklaşırken sahneye maskeli olarak Gioconda girer, iki kadın arasında hareketli bir düet başlar **(Là attesi e il tempo colsi)**. Her ikisi de Enzo'ya olan sevgilerini açıklamaktadırlar. Uzaktan bir sandal yaklaşmaktadır, Gioconda gelenlerin kendisini yakalayacaklarını söyleyerek Laura'yı bir tekneye atar. Laura ayrılırken kızın ismini sorar ve «La Gioconda» cevabını alır. Kadın uzaklaşır. Enzo dönünce Gioconda ona Laura'nın artık kendisini sevmediğini ve bırakarak gittiğini söyler. Delikanlı bitkin kalmıştır. Uzaktaki gemi yaklaşır, top sesi duyulur. Enzo'nun gemisinde denizciler uyanmış, meşalelerle güverteye fırlamışlardır. Enzo bir meşale kaparak yelkenleri, gemiyi ateşler, sonra «Her taraf ateş, ölüm, umut kalmadı. Elveda Laura.» diyerek kendisini denize atar.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Alvise'nin «Altın Saray» diye anılan muhteşem villâsında bir oda. Engizisyon üyesi yalnızdır. «Evet ölecek!» kelimeleriyle başlayan uzun aryası boyunca karısının ihanetinden bahseder **(Si, morir ella de!)**. İçeri balo elbiseleriyle Laura girmiştir. Adam karısına düşüncelerini açıklar. Karısı başkasını sevmektedir, cezası ölümdür, tabutunu bile hazırlatmıştır. Onu elinden tutarak perde arkasındaki tabutu gösterir, bir kadeh uzatarak içindekini içmesini söyler ve çıkar. Laura dehşet içinde kalmıştır. Bu sırada perde aralanır, Gioconda gözükür, elinde başka bir kadeh vardır. Korkmamasını tembihler ve kadehin içindeki ilâcın kendisini ölmüş gibi göstereceğini söyler. Alvise girer, kadeh boştur, karısı ölmüştür.

İkinci sahne — «Altın Saray»ın kabul salonu. İçeri yavaş yavaş Venediğin ön plânda gelen kişizadeleri, sanatçıları, müzikçi ve dansözleri girmekte, Alvise hepsini neşeyle karşılamaktadır. Tören bitince bale başlar. Bu pek tanınmış bir parça olan **«Saatlerin Dansı»** dır. Sabah, öğle, akşam ve gece olmak üzere dört bölümden kuruludur. Dans bitince Barnaba girer, yanında âma kadın Cieca vardır. Açıkladığına göre ölü için dua etmeye gelmiştir. Herkes dehşet içinde ölünün kim olduğunu sorar. Barnaba: «Laura» diye bağırır. Bu sırada misafirler arasından biri yaklaşır, maskesini atar. Bu, Enzo'dur. Gerçek adını açıklayarak aşkına olan sadakatini haykırır. Alvise onu kolundan tutarak bir perdenin arkasına götürür ve; «Bak! onu

öldürdüm!» diye bağırır. Perde arkasında bir tabutun içinde Laura yatmaktadır. Enzo: «Kaatil!» diye haykırır. Gioconda sevgilisinin bir başka kadını sevmesinden doğan acıyla hıçkırmakta, Barnaba âma kadını bir mahzene sürüklemekte, askerler Enzo'nun bileklerine zincir takmaktadırlar.

DÖRDÜNCÜ PERDE

Giudecca adasında yıkılmış, terkedilmiş bir sarayın salonu. Gioconda yalnızdır, masada zehir ve hançer yanyana durmaktadır. İki adam girer, kollarında Laura'yı taşımaktadırlar. Kadını perde arkasında bir yatağa bırakırlar. Her ikisi de sokak çalgıcısıdır. Gioconda'nın uzattığı parayı kabul etmezler. Adamlar çıkınca kız büyük bir aryaya başlar. İntihara karar vermiştir **(Suicidio!)**. Her şeyini kaybetmiştir, yaşamanın anlamı yoktur. Dışardan erkek sesleri duyulur, içeri Enzo girer. Delikanlı bitkin bir halde konuşur: «Beni hapisten kaçırdın, ne istiyorsun?» Gioconda cevap verir: «Sana güneşi, hayatı, sonsuz özgürlüğü, tebessümü, zevki, neşeyi, cenneti vereceğim.» Delikanlı: «Bırak onun mezarına gideyim.» diyerek kapıya yürür. Bu sırada perde aralanmış Laura gözükmüştür. İki sevgili çılgınca birbirlerine sarılırlar. Gerçeği anlamışlardır, onları kurtaran Gioconda'dır, kızın önünde diz çökerler. Gioconda sevgililerin kaçması için de her şeyi hazırlamıştır. Her ikisi veda ederek kendilerini mutluluğa ulaştıracak sandala binerler **(Sulle tue mani l'amina)**. Gioconda yalnız kalmıştır, artık ölmemek için bir sebep yoktur. Odaya Barnaba girmiştir, Gioconda'ya bağırır: «Sevgilini kaçırdım, sözünde böyle mi duracaktın?» Kız dehşetle irkilir: «Uzaklaş benden vahşi adam! Vücudumu istiyorsun değil mi, işte onu alabilirsin!» Elindeki hançeri kalbine saplayarak yere yıkılır. Barnaba şaşkın söylenmektedir: «Delirdin mi? Demek benden nefret ediyorsun? Lânet olsun sana, geber! Zaten dün de anneni öldürdüm.» Kızın üzerine eğilir, mırıldanır: «Hayır, artık duymuyor.» **(Non ode più)**. Çılgın gibi dışarı koşarken perde iner.

ALEKSANDR BORODIN

12 Kasım 1833 de Petersburg'da doğmuş, 29 Şubat 1887 de aynı şehirde ölmüştür. Yeni Rus Beste Okulunun en seçkin simalarından biridir. Kimya ve tıp öğrenimine paralel olarak besteci Balakiref'in öğütleriyle müzik öğrenmeye başlamış, büyük istidadı sayesinde kısa zamanda tanınmıştır. Petersburg Tıp Enstitüsünde uzun yıllar profesör olarak çalışmış, bir yandan «Amatör Müzikçiler Derneği» nin başkanlığını yapmıştır. Bıraktığı sahne eserleri arasında en önemlisi **«Prens Igor»** operasıdır. Bundan başka biri tamamlanmamış üç senfonisi, oda müziği eserleri ve «Orta Asya Steplerinde» isimli senfonik şiiri vardır.

PRENS IGOR

Bir prolog ve dört perdelik opera

Metin
Besteci ve Viladimir Stasof

İlk oynanış: 23 Kasım 1890 Petersburg.

Başlıca kişiler:

Seversk Prensi Igor ..... Bariton
Yaroslavna, eşi ..... Soprano
Viladimir Igoreviç, oğlu ..... Tenor
Prens Galitski, Yaroslavna'nın kardeşi ..... Bas
Konçak Han, Poloveçlerin önderi ..... Bas
Konçakovna, kızı ..... Alto
Prens Ovlur ..... Tenor

Konunun geçtiği çağ ve yer: 1185 yılında Putivl şehri ve Poloveçlerin karargâhı.

Aleksandr Borodin öldüğü zaman «Prens Igor» operasının tamamlanmamış partisyonunu da bıraktı. Eğer eser bitmiş olsaydı uzun yıllar düşündüğü bir ulusal opera besteleme ideali gerçekleşmiş olacaktı. Operanın üzerinde 18 yıl uğraşan Borodin başarısını göremeden öldü, «Prens Igor» arkadaşı olan diğer iki besteci Nikola Rimski-Korsakof ve Aleksandr Glazunof tarafından tamamlanarak ölümünden üç yıl sonra sahneye kondu. Günümüzde büyük opera repertuarının sayılı eserleri arasında bulunan «Prens Igor» ihtiras, kahramanlık, güç ve erlik gibi insanî duyguların müzikle anlatımı yönünden üstünlükler gösterir.

PROLOG

Putivl şehrinin büyük alanı. Halk önderleri Seversk Prensi Igor'un kumandasında savaşa giden orduyu selâmetlemektedir. Prens, savaşa oğlu Viladi-

mir'i de beraber almıştır. Ordu şehirden ayrılırken güneşi kara bir bulut kaplar, halk ve kâhinler bunu uğursuzluk sayar. Olay üzerine bazı kumandanlar orduyu terkederek şehirde kalmaya karar verirler. Prens her şeye rağmen karısı Yaroslavna ile vedalaşır, onu kendisine vekil bıraktığı Prens Galitski'ye emanet eder.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Prens Galitski'nin evinde bir avlu. Enistesinin yerine kalan Prens ahlâksız bir adamdır. Eline geçen yetkiden yararlanmak için her çareye başvurmakta, içip eğlenmektedir. İşte evinde bir toplantı düzenlemiştir. İçeri bir grup kız girerek kaçırılan bir arkadaşlarının iadesini isterler. Bu istek Prens tarafından kabul olunmaz, kızı o kaçırmamıştır. Grup acılı bir tavırla çıkarken Galitski'nin adamları kendisini Prens Igor'un yerine geçirmek istediklerini söylerler.

İkinci sahne — Prens Igor'un sarayında bir oda. Yaroslavna savaşa giden eşinin bir an önce dönmesi için dua etmekte, yalnızlıktan yakınmaktadır. Aryası bitince kızlar girerek kendilerini Prens Galitski'den korumasını isterler. Yaroslavna o sırada gözüken kardeşini ahlâksızlıkla suçlar ve kaçırılan kızların bırakılmasını emreder. Eşinin işlerini kendisi güdecektir. Odaya savaşçılar dolarak kötü bir haber verirler; Prens Igor savaşta yenilgiye uğramış, oğluyla tutsak edilmişlerdir. Düşman şehre yürümektedir, savaşacaklar, başbuğlarını kurtaracaklardır.

İKİNCİ PERDE

Gece Poloveç kampı. Prens Viladimir düşmanlarının başbuğu Konçak Han'ın kızı Konçakovna ile sevişmektedir. İki genç ateşli bir aşk düetinde birleşmişlerdir. Sahneye Prens Igor girer, gençleri görmemiştir, sadık karısına olan sevgisini anlatır. Muhafızlardan Ovlur ona kaçması için bir at bulabileceğini söylerse de Igor bu teklifi kabul etmez. İçeri giren Konçak Han tutsak başbuğa bir isteği olup olmadığını sorar. Prens Igor sadece bağımsızlığını istemektedir. Konçak Han onun bir tutsak değil misafiri olduğunu söyler ve haremde istediği her kızın, her eğlencenin emrine hazır bulunduğunu bildirir. Sonra eğer kendisiyle bir daha savaşa girişmezse bağımsızlığını vereceğini de ilâve eder. Hayır, Prens Igor'un böyle bir anlaşmaya niyeti yoktur. Bağımsızlığına kavuşunca ordusunu toplayacak, tekrar savaşacaktır. Bu erkekçe sözler Konçak Han'ın hoşuna gitmiştir. Tutsak erkek ve kızların Igor şerefine dans etmelerini ister. Halk melodileriyle dokulu nefis bir dans dizisi başlamıştır. **(Poloveç Dansları).**

ÜÇÜNCÜ PERDE

Kumandan Gzak'ın askerleri şerefine yapılan tören başlamıştır. Eserin ünlü bir orkestra parçası olan Poloveç Marşı duyulur. Herkes coşkun bir kıvançla içer, eğlenir. Bütün askerler yorgun düşüp sızmışlardır. Ovlur Prens Igor'a fırsatı kaybetmemelerini söyler, prens ve oğlu kaçacaklardır. Viladimir, Konçakovna'ya veda eder. Baba oğul kaçarlarken kız durumu babasına haber verir. Prens ve oğlunun cesareti Han'ın hoşuna gitmiştir. Kızının Prens Viladimir'i sevdiğini anlayınca onunla evlendirmeye ve bir daha Igor'la savaşmamaya karar verir.

DÖRDÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Yaroslavna'nın gözü yoldadır. Uzaktan atlılar gözükür. Kadın bunları önce düşman zanneder, yaklaştıkları zaman kocasıyla Prens Ovlur'u tanır. Karı koca sevgiyle kucaklaşırlar.

İkinci sahne — Şehrin büyük alanında halk Prens Igor'u selâmlamakta, şerefine çanlar çalmaktadır. Prens Galitski'nin kötü saltanatı sona ermiştir. Perde mutlu bir törenle kapanır.

CAMILLE SAINT - SAENS

9 Ekim 1835 te Paris'de doğmuş, 6 Aralık 1921 de Cezayirde ölmüştür. Paris Konservatuvarında piyano ve org sınıflarına devam etmiş, Halévy ve Reber gibi ustalardan kompozisyon öğrenmiştir. Bir süre Gounod'dan ders almış, piyanist olarak tanınmıştır. İlk sahne eserleri başarısızlığa uğramış, en tanınmış operası **«Samson et Dalila»** yı bu sebepten dolayı ilk defa Weimarda oynatmak zorunda kalmıştır. 1877 yılına kadar Paris'de St. Madeleine kilisesinde orgçu olarak çalışan Saint - Saens bu tarihten sonra eserlerinin ve verdiği konserlerin geliriyle yaşamıştır.

SAMSON ET DALILA

(Samson ve Dalila)

Üç perdelik opera

Metin
Ferdinand Lemaire

İlk oynanış: 2 Aralık 1877 Weimar.

Başlıca kişiler:

Samson, Israel kahramanı	Tenor
Abimelech, Gazza Valisi	Bas
Dagon Başrahibi	Bariton
Birinci Filistinli	Tenor
İkinci Filistinli	Bas
Filistinli bir haberci	Tenor
Dalila, Dagon Tapınağı rahibelerinden	Mezzosoprano

Konunun geçtiği çağ ve yer: M.Ö. 1136 yılında Filistinde Gazza şehri.

Saint-Saens «İncil»in 16 ncı bölümündeki olaydan bir oratoryo bestelemeye 1867 yılında karar vermiş, metni hazırlaması için şair Ferdinand Lemaire'e başvurmuştur. Fakat Lemaire onu oratoryo fikrinden vazgeçirmeye çalışarak aynı konunun mükemmel bir opera olabileceğini savunmuştur. Saint-Saens büyük bir heyecanla çalışmaya koyulmuş, fakat yeni eserinin metni çevresinde bilgi edinenler, konusu İncil'den alınan bir operanın hiçbir zaman ilgi görmiyeceğini, hiçbir opera müdürünün böyle bir eseri sahneye koymıyacağı fikrini öne sürmüşlerdir. Besteci 1870 yılında Beethoven'in doğumunun 100 üncü yıldönümü münasebetiyle düzenlenen konserlerde bulunmak üzere Weimar'a gittiği zaman aynı şehir sarayının müzik direktörü olan Liszt'e bestelemekte olduğu operadan söz açmıştır. Liszt partisyonu görmeden: «Eseri bitiriniz ve bana gönderiniz, Weimar'da sahneye koymaya çalışırım...» demiş, dört yıl sonra Saint-Saens partisyonu tamamlamış-

tır. Deneme olarak yalnız birinci perdesini Colonne Konserinde oratoryo biçiminde icra ettirmiş, fakat tenkitçilerin yargıları besteciyi büyük bir hayal kırıklığına uğratmıştır. Ertesi yıl Weimar'a giderek tamamlamış olduğu partisyonu Liszt'e sunmuş, büyük sanatçı incelemelerini yaptıktan sonra Parisli eleştirmecilerin karşıtı bir yargıya ulaşarak operayı sahneye koyacağını söylemiştir. **«Samson et Dalila»** Richard Pohl'un çevirisiyle ilk defa almanca sözlerle oynanmış, büyük başarı sağlamıştır. Bu sonuca rağmen eser uzun yıllar Paris sahnelerinde yer almamış, bestecinin yurdunda 1890 yılında Rouen şehrinde oynanabilmiş, iki sene sonra da Paris Operasının programına alınmıştır. Saint - Saens o tarihlerde Fransanın varlığıyla öğündüğü ünlü bir sanat adamıydı. O gece Paris Operasını dolduran halk eseri çılgınca alkışlamış, «Samson et Dalila», çevresinde yersiz fikirler yürüten tenkitçileri bozguna uğratmıştır.

Perde açılmadan orkestrada kederli akorlara başlayan bir prelüd duyulur. Sonra muhteşem bir koro parçaya katılır **(Dieu d'Israel, écoute la prière).** İsrael'liler tanrılarına dualarını kabul etmesi için yalvarmaktadırlar. İnsan sesinin orkestra ile yakın işbirliği Saint - Saens'ın düşündüğü değişik bir prelüd şeklidir. Koro ve orkestranın sesi paralel bir kreşendo ile perde açılıncaya kadar yükselir, perde açıldıktan sonra yavaş yavaş kaybolur.

BİRİNCİ PERDE

Filistinde Yahudilerin yaşadığı Gazza şehrinde büyük bir alan. Arka plânda Filistinlilerin taptığı Tanrı Dogan için yapılmış tapınak yükselmektedir. Yıllardanberi Filistinlilerin egemenliği altında inleyen Yahudiler kendilerinin artık tanrıları tarafından terkedildiklerini sanmaktadırlar. Yalnız önderleri olan uzun saçlı Samson ona güvenmekte, üstün gücüyle bir gün Yahudileri bağımsızlıklarına kavuşturacağına inanmaktadır. Söyledikleri tanrının sözleridir ve herkesin bu umudu beslemesi gereklidir **(Arrêtez, o mes Frères!).** Halk Samson'un konuşmasını dinler, her türlü mücadelede onun yardımcısı olacağına söz verir. Koronun sesi sona ererken Gazza Valisi Abimelech'in yanında askerleriyle alana girdiği görülür. Vali yahudilerin sözlerini duymuş, fena halde kızmıştır, onların da artık kendi Tanrıları olan Dagon'a tapmaları gerektiğini söyler **(Qui donc élève ici la voix?).** Halk bu konuşmaya kızmıştır. Önderleri Samson atılarak Abimelech'le tartışmaya başlar, kılıcını çekerek öldürür. Valinin askerleri kahramanın üzerine atılırlarsa da Samson hepsini geri atarak kaçırır ve kovalamaya koyulur. Dagon Tapınağından çıkan başrahip bu kanlı manzarayı görünce bütün Yahudileri lânetliyerek askerleri Samson'u takibe yollar. Biraz sonra gelen bir haberci Samson'un yanındakilerle Filistin askerlerini yendiğini, perişan ettiğini bildirir. Başrahip habercilerin eşliğinde alanı terkederek uzaklaşır. Samson yanındaki erkek ve kadınlarla sahneye girerken Dagon Tapınağının kapısından başlarında çiçekten taçlar, ellerinde buketler olduğu halde şarkı söyleyerek Filistin rahibeleri gözükür **(Voici le printemps nous portant des**

fleurs). Sözde bu büyük başarıyı kutlayan grubun başında güzel Dalila vardır. Dalila başlamakta olan ilkbahardan bahseden bir şarkıyla Samson'u büyülemiştir. Onu Sorek vâdisindeki evinde buluşmaya çağırmaktadır **(Printemps qui commence).** Uzun saçlı kahraman kızı çok beğenmiştir, onu tekrar görecek, verdiği randevuya gidecektir. Tapınağın rahibeleri başlayan aşk şerefine dansa koyulurlar. Doğu kaynaklı melodilerle devam eden raks sona erer, Dalila kızlarla tapınağa girerken perde kapanır.

İKİNCİ PERDE

Sorek Vâdisinde Dalila'nın bahçe içindeki evi. Güzel kadın mücevherlerini takmış, süslenmiş, Samson'u beklemekte, düşmanı olan kahramanı alt edebilmesi için aşkı yardıma çağırmaktadır **(Amour! viens aider ma faiblesse).** Aryası sona ererken Başrahip belirir. Gayesi Samson'a karşı Dalila'nın yardımını sağlamaktır. Dramatik bir düet boyunca kadına Samson'un müthiş gücünün nereden geldiğini öğrenmesini tembih eder. Dalila güzelliği ve şuhluğuyla Samson'u mağlûp edeceğine emindir. Gücünün kaynağını üç defa öğrenmeye çalışmış, başarı elde edememiştir. Ama o gece mutlaka bir sonuç alacaktır **(Il faut, pour assouvir ma haine).** Diyalog sona ererken karanlıklar arasından Samson yaklaşır. Gece olmuş, ayın sularda yansıyan ışınları iki gencin aşkını güçlendirmiştir. Dalila'nın bu aşkı haykıran sesi yükselir: Kalbim yalnız senin sesine açıktır **(Mon coeur s'ouvre à ta voix).** Samson kadının güzelliği karşısında büyülenmiştir. Bitkin bir halde dizlerine kapanırken Dalila ondan aşkına inanabilmesi için gücünün sırrını açıklamasını ister. Bu güç Samson'a Tanrının armağanıdır. Aralarında aşk motifinin büyük rol oynadığı hareketli bir düet devam etmekte, Samson büyülenmiş gibi Dalila'ya teslim olmaktadır. Sırrını açıklar; gücü saçlarındadır. Dalila delikanlıyı eve doğru sürükler, biraz sonra terasta gözükür, kendisiyle son bir defa savaşmaktadır. Orkestradan rahip ve Vali Abimelech motifleri yankılanır, kararını vermiştir. İçeri girer, sonra tekrar çıkarak evin etrafını saran Filistin askerlerini çağırır. İçerden Samson'un «İhanet» diye bağıran sesi duyulurken perde iner.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Gazza civarında bir hapishane avlusu. Samson kesik saçları, oyulmuş gözleriyle ağır bir değirmen taşını çevirmektedir. Tanrıya olan inancını bir an bile kaybetmemiştir. «Sefaletimi gör, Tanrım!...» sözleriyle başlayan aryasıyla ondan sabır dilemekte, dışardan ihanete uğramış İsrael'lilerin kahramanı suçlandıran sesleri gelmektedir **(Voici ma miserè, hélas!).** Samson diz çökmüş dua ederken kahramanı Dagon Tapınağına götürmek üzere Filistin askerleri girer, perde kapanır...

İkinci sahne — Dagon tapınağını büyük bir kalabalık doldurmuştur. Halk birinci perdedeki zafer şarkısını söylemekte, ünlü **(Bakanal)** la dansetmekte-

dir. Samson bir çocuğun eşliğinde getirilir, halkın alaylı gösterileri arasında ilerler, başrahip tarafından istihza ile selâmlanır. Delikanlı cevap vermeden yürürken bu defa Dalila'nın sesini duyar. Kadın dramatik bir arya ile zaferini anlatmaktadır **(Laissez moi prendre ta main).** Sonra Samson'u elinden tutarak tapınağın sütunları arasına götürür. Samson Tanrıya bir defa daha gün ışığına kavuşturması, eski gücünü vermesi için dua etmektedir. Başrahip ve Dalila kurtuluşlarını sağlayan Tanrı Dagon şerefine âyin yapılmasını emrederler. Samson bitkin bir halde ortada durmaktadır. Birinci perdedeki «kahramanlık motifi» yükselirken gücünü iade etmesi için Tanrıya son bir defa daha yalvarır **(Tu permets o Dieu d'Israel).** Kahramanın arasında bulunduğu iki sütunu iki kolunu açarak ittiği görülür. Tanrı Samson'un duasını kabul etmiştir. Sütunları devrilen tapınak halkın korkunç çığlıkları arasında içinde bulunanların üzerine yıkılırken perde iner.

LEO DELIBES

21 Şubat 1836 da St. Germain-du-Val'de doğmuş, 16 Ocak 1891 de Paris'de ölmüştür. Pek küçük yaşta müziğe başlamış, 1848 de Paris Konservatuvarına girerek Adam gibi ünlü ustaların yanında çalışmıştır. 1853 te kilise orgcusu olarak hayata atılan Delibes aynı yıl ilk opereti **«Deux Sacs de Charbon»** u vermiş, 1865 te Paris Operasına koro yöneticisi olarak girmiştir. Burada ertesi yıl ilk bale süiti «La Source» büyük başarıyla temsil edilmiş, bunu aynı yıl **«Naila», «Coppélia»** ve **«Sylvia»** izlemiştir. Zarif, parlak bale partisyonlarıyla dünya çapında ün sağlıyan Delibes opera bestecisi olarak başlıca üç eser vermiştir: **«Lakmé», «Le Roi l'a dit»** ve **«Jean de Nivelle».** Bunlardan günümüz sahnelerinde yer alan yalnız «Lakmé» dir.

LAKME

Üç perdelik ope.

Metin
Edmond Gondinet ve Philippe Gille

İlk oynanış: 14 Nisan 1883 Paris.

Başlıca kişiler:

Mallika, Lakmé'nin hizmetçisi ..... Mezzosoprano
Hacı, Nilakantha'nın uşağı ..... Tenor
Nilakantha, bir Brahman rahibi ..... Bas
Lakmé, kızı ..... Soprano
Mistress Bentson ..... Mezzosoprano
Ellen, Valinin kızı ..... Soprano
Rose, Ellen'in yeğeni ve arkadaşı ..... Mezzosoprano
Gerald, bir İngiliz sömürge subayı ..... Tenor
Frederic, İngiliz subayı ..... Bariton

Konunun geçtiği çağ ve yer: 19 uncu yüzyılda Hindistan.

«Lakmé», Paris'deki Opéra Comique sahnesine büyük ilgi sağlamış iki eserin, «Carmen» ve «Mignon»un etkilerini taşır. Delibes 1880 yıllarında Carmen yazarı Georges Bizet gibi değişik iklimlere has konularla yazılmış metinler aramaya koyulmuş, sonuçda Edmond Gondinet'nin **«Le Mariage de Loti - Loti'nin Düğünü»** adlı manzum hikâyesini beğenmiştir.

Eser ikinci perdede Brahman rahiplerinin şarkısındaki temayla giren bir prelüdle başlar. Sonra kutsal dans ve Lakmé'nin duasındaki melodiler bu güzel orkestra parçasına katılır.

BİRİNCİ PERDE

Bir tapınağın kutsal bahçesi. Tapınağın rahibi Nilakantha yabancılara düşman olduğu için İngilizler tarafından izlenmektedir. Kızı Lakmé ile bu gizli

yerde oturmakta, ara sıra kıyafet değiştirerek şehre inmektedir. Uzaktan Doğu melodileriyle örülmüş bir koro eşliğinde Lakmé'nin sesi duyulur. Brahmanlar sabah duası yapmaktadır. Parça bitince Nilakantha kızını sadık bekçisi Hacı'nın muhafazasına bırakarak şehre doğru uzaklaşır. Lakmé, Mallika ile barkarol ritminde bir düete başlar **(Viens Mallika, les lianes en fleur).** İki genç ve güzel kız civardaki kutsal gölden nilüfer çiçeği koparmak üzere çıkarlar. Bahçenin çevresinde bambu kamışlarından yapılmış çit aralanır ve beş yabancı gözükürler. Bunlar iki İngiliz subayı; Frederic ve Gerald, valinin kızı Ellen, yeğeni Rose ve mürebbiye Bentson'dur. Yabancılar bahçenin güzelliği karşısında hayran kalmışlardır. Aralarında eğlenceli bir düetten sonra **(Ah! beaux faiseurs de systèmes)** Ellen, Lakmeé'nin giderken bıraktığı mücevherleri görür. Gerald, bu esrarlı bahçeye ve mücevherlere tuhaf bir duyguyla bağlanmıştır **(Fantaisie aux divins mensonges).** Herkes uzaklaşırken genç subay bir ağacın arkasına saklanarak kalır, Lakmé kucağında çiçekler olduğu halde güzel bir parça söyliyerek dönmektedir **(Les fleurs me paraissent).** Birden bağırır, Gerald'ı görmüştür. Aynı anda Mallika ve Hacı da koşarlar fakat kız onları uzaklaştırır. Lakmé delikanlıya bu kutsal yerden gitmesi için ricada bulunmaktadır. Gerald kızın zerafet ve güzelliği karşısında büyülenmiş gibi kalmıştır. İkisi arasında güzel bir düet başlar **(D'où viens tu?).** «Bu tanrısal gençliktir, bu olsa olsa aşktır.» İki genç ilk görüşte birbirlerini sevmişlerdir. Nilakantha'nın yaklaştığı duyulur, Lakmé İngiliz subayına kaçılacak yolu gösterir. Rahip, Hacı'dan bahçeye bazı yabancıların girdiğini öğrenmiştir. İntikam için yemin ederken perde kapanır.

İKİNCİ PERDE

Carmen'de olduğu gibi flütlerle çalınan küçük bir marş duyulur. Şehirde pazar yeri. Bağrıp çağıran satıcılar, Uzak Doğu dansları... Birinci perdede görülen beş İngiliz, yerli satıcıların ısrarlarından kurtulmaya çalışarak ilerlemektedirler. Subayların aralarındaki konuşmadan o gece kıt'alarıyla bir isyan bölgesine hareket edecekleri anlaşılmaktadır. Aynı anda kalabalık dalgalanır. Yaşlı bir adamın genç bir kızın kolunda ilerlediği görülür. İhtiyar, kutsal bahçeye giren yabancıları aramaya çıkan Nilakantha, kolundaki rüyalı kız ise Lakmé'dir. Lakmé babasının ısrarı üzerine eski Hint efsanesinden esinli bir şarkıya başlar. Bu, operanın en tanınmış parçası olan «çan» aryasıdır **(De la fille du paria).** Kız aryayı bitirince kalabalığın arasında sevgilisini görerek yavaşça ona doğru ilerler. Beri yanda Nilakantha adamlarına ve Hacı'ya onu izlemeleri için işaret eder. İki sevgili ilk perdedeki gibi tehlikeyi hiçe sayarak birbirlerine yaklaşırlar. Aralarında bir düet başlar **(Lakmé! c'est toi).** Lakmé Gerald'ı yakındaki kutsal ormanda bir bambu kulübede beraber yaşamaları için kandırmaya çalışmaktadır. Tanrıça Durga şerefine büyük tören başlar. Delibes perdeye hareketli bir bitiş sağlamak için bu kısmı katmıştır. Danslar sona ererken Nilakantha'nın Gerald'a yaklaşarak arkasından hançerlediği görülür. Lakmé ve Hacı subayın yardımına koşarlarken perde iner.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Ormanda bambu kamışlarından küçük bir kulübe. Gerald Lakmé'nin dizinde uyumakta, kız ninni söylemektedir **(Sous le ciel tout étoilé).** Delikanlı gözlerini açar, Lakmé'ye, kendisini kurtaran aşka minnettardır. Her ikisi de mutluluklarını bu güzel ormanın kuytu köşelerinde saklamaya karar vermişlerdir. Uzaktan bir koro duyulur **(Descendons la pente doucement).** Bu biraz ötede bulunan bir kaynağın suyundan içmeye gelen âşıkların şarkısıdır. Hintlilerin inancına göre bu sudan içen sevgililer bir daha birbirlerinden ayrılmazlarmış. Lakmé, Gerald'ı bir an yalnız bırakarak sudan getirmeye koşar. Bu esnada delikanlının arkadaşı Frederic gelir. Genç subay onları uzun uzun aramış, yerlerini bulmuştur. Gerald'a yaptığının doğru olmadığını söyler, yurdunun, görevinin kendisini beklediğini bildirir. Gerald onu izlemeye karar vermiştir. Frederic gittikten sonra Lakmé gözükür. Sevgilisinde bir değişiklik olduğunu hemen anlamıştır. Carmen operasının ikinci perdesindeki gibi uzaktan bir askerî marş Gerald'ı ödevine çağırmaktadır. Zavallı Lakmé bütün doğu kadınları gibi fedakârdır. Datura yaprağını bir bardağa atar, yaprak zehirlidir. Bir şeyden haberi olmayan sevgilisini kucaklar, ona hayatının en tatlı günlerini yaşattığı için teşekkür eder ve bardaktaki suyu içer **(Tu m'as donné le plus doux rêve).** Bu sırada Nilakantha gözükür, iki sevgiliyi bulmuştur. Gerald'ı bıçağıyla parçalayacaktır. Lakmé yere düşer ve ölmek üzere olduğunu söyleyerek babasından Gerlad'ı bırakmasını rica eder. Delikanlı bitkin bir halde kendisi için ölen sevgilisinin dudaklarına eğilir, beri yanda Nilakantha kızının ebedî hayata mutlu gidebilmesi için dua etmektedir.

GEORGES BIZET

25 Ekim 1838 de Paris'de doğmuş, 3 Haziran 1875 de Bougival'de ölmüştür. Bir teganni öğretmeninin oğludur. Üstün istidadı sayesinde Paris Konservatuvarına girmiş, daha sonra kayınbabası olan Haleévy ve Marmontel gibi öğretmenlerin yanında öğrenim yapmıştır. 19 yaşında bestelediği **«Le Docteur Miracle»** adlı operetiyle bir yarışma kazanmış, Konservatuvarı Büyük Roma Ödülüyle bitirmiştir. Romada bestelediği iki operasını sahneye koymayı başaramıyan Bizet 1863 de ilk önemli dramı **«Les Pécheurs de Perles»** i vermiş, bunu **«La Jolie Fille de Perth»** ve **«Djamileh»** izlemiştir. Orta bir ilgi uyandıran bu eserlerden sonra büyük operası **«Carmen»** i bestelemiş, 1875 de sahneye konan bu üstün eser başarısızlığa uğramıştır. Sanatçının aynı yıl ölümünden sonra ikinci defa Viyanada oynanan Carmen bütün dünyaya hızla yayılmış, pek az operanın elde ettiği bir ün sağlamıştır. Bizet sahne eserlerinden başka Daudet'nin **«L'Arlésienne»** dramı için orkestra süiti, bir senfoni ve «Patrie» adlı bir uvertür bestelemiştir.

CARMEN

Dört perdelik opera

Metin
Henri Meilhac ve Ludovic Halévy

İlk oynanış: 3 Mart 1875 Paris.
Devlet Operasında ilk temsili: 1948, Ankara.

Başlıca kişiler:

Morales, teğmen ..... Bas
Micaela, bir köylü kızı, Don Jose'nin nişanlısı ..... Soprano
Zuniga, yüzbaşı ..... Bas
Don José, çavuş ..... Tenor
Çarmen, bir çingene kızı ..... Mezzosoprano
Mercedes } **Carmen'in arkadaşları** ..... Mezzosoprano
Frasquita } ..... Soprano
Escamillo, bir boğa güreşçisi ..... Bariton
El Remendado } **Kaçakçılar** ..... Tenor
El Dancairo } ..... Bariton

Konunun geçtiği çağ ve yer: 1820 yıllarında İspanya'da Sevil şehri ve dolayları.

Bizet'nin Carmen'i bestelemesine Paris'in 19 uncu yüzyıl temaşa hayatında önemli rolü olan Léon Carvalho sebep olmuştur. O çağlarda müzikli sahne eserleri büyük ilgi görüyor, bu türlü oyunlara özellikle Goethe'nin Beethoven müziğiyle bezenmiş olan «Egmont» trajedisi örnek gösteriliyordu. Bu akımın etkisiyle Carvalho genç besteci Bizet'ye Alphonse Daudet'nin «L'Arlésienne» adlı eseri için müzik ısmarlamıştı. Bizet bu münasebetle Güney Fransada incelemeler yapmış, taşra hayatı ve renkleri onu pek çekmiştir. Bu ilginin sonucu her ikisi de gerçekten birer üstün eser olan «L'Arlésienne» süitlerinin doğumudur. Yabancı ve garip ülkelere karşı büyük eğilimi olan Bizet 1874

yılında Mérimée'nin 1845 de yayınlanıp pek beğenilen **«Carmen»** ini bestelemeye karar vermiş, metnin hazırlanmasıyla Henri Meilhac ve Ludovic Halévy'yi görevlendirmiştir. Eser 1875 yılı başlarında tamamlanmış, Opéra Comique sahnesinde yer almış, fakat ne yazık ki beklenenin tam aksi olmuş, eser başarısızlığa uğramış, afişten kaldırılmıştır. Bizet bu üzücü olaydan üç ay kadar sonra henüz 37 yaşındayken ölmüştür. Bu durum bazı kimselerin garip tahminlerine yol açmış, onun bu başarısızlık üzerine üzüntüsünden öldüğü söylentileri çıkmıştır. Halbuki Bizet eserin kaderini önceden sezmiş, o çağın ahlâk kurallarına uymayacağını anlamıştı. Metin yazarlarından Meilhac'a bu inancını belirtmiş, ilk geceden sonra suçun kendisinde olduğunu söyleyerek özür dilemiştir. Bizet daha birkaç yıl yaşasaydı operanın kısa bir zaman sonra tekrarlanışını, kazandığı muhteşem zaferi, dünya sahnelerine fırtına hızıyla yayılışını görecek, başka eser yazmasa da mutlu bir hayat geçirip gidecekti. Carmen çevresindeki tartışmalar, çatışmalar, tereddüt ve yargılar ne olursa olsun günümüzde bildiğimiz tek şey bu eserin opera repertuarında çok az görülen bir ilgi toplamış olmasıdır. Acaba «Carmen» in yıllardır bıkılmadan zevkle seyredilip dinlenişindeki sebepler nelerdir? Bunların başında şüphesiz, renkli ritm ve melodileriyle müziği geliyor. Gerçi İspanyollar bu müziği tümüyle kendilerine mal etmiyorlar ama İspanyol olmayan kulaklarda bıraktığı etki orijinal ve yerli kanısını uyandırıyor. Başka bir sebep de Carmen rolünün soprano'dan kontralto'ya kadar kadın opera sanatçılarına sağladığı büyük fırsatlardır. Carmen yalnız ses değil üstün tiyatro bilgisi de isteyen bir roldür. Bu rolde sesi kadar dramatik kabiliyetine de güvenen pek çok kadın sanatçı büyük ün yapmış, başarı sağlamışlardır. Ayrıca eserin bazı parçaları da melodileriyle derhal tutulmuş ve sevilmiştir. Sanat yönünden eserin sahip olduğu nitelikler de ufak bir inceleme sonucunda belirmektedir; çekici, inandırıcı bir konusu vardır. Olay başıca dört kişiyle gelişir. Diğer karakterler bunların çevresine dengeli bir teknikle serpiştirilmiştir. İyi bir sahne eserinin özelliklerini taşır ve müzik onun bu yönünü bütün inceliğiyle tamamlar. Metin şairleri mısralarının parlak, kıvılcımlı, çekici bir müzikle işlendiğini biliyorlardı. Bu müziğin dramatik gücü, değişik hatları, ustaca orkestralamasıyla geniş bir dinleyici kitlesi bulacağına şüphe yoktu.

Carmen operası kısa bir prelüdle başlar. Hareketli ve neşeli havası bir boğa güreşi veya bir sirk oyunundan evvel çalınan parçaları hatırlatır. Ölüm motifi yankılanırken perde açılır.

BİRİNCİ PERDE

Sevilde, büyük bir alan. Sağda sigara fabrikasının kapısı görülmekte, solda, kışlanın önünde, askerler kalabalığı seyrederek eğlenmektedirler. Marş ritmindeki müziğe askerlerin korosu katılır, hepsi neşeli, canlıdır. Parça biterken genç, güzel bir kız subaylardan Morales'e yaklaşır, onbaşı Don Jose'yi aramakta olduğunu söyler. Morales kıza Don Jose'nin nöbetçi olan birlikte

görevli bulunduğunu, kısa bir süre sonra döneceğini bildirir, eğer isterse içeri girip beklemesini teklif eder. Kızın böyle nazik bir daveti kabule niyeti yoktur, Don Jose dönünce tekrar gelecektir. Morales ve askerler kuşun kaçtığına üzülürlerken nöbetçi birliğin yaklaştığını haber veren trampet ve flüt sesleri duyulur. Marşa sokaktaki çocuklar da katılmıştır. Askerliği öven sözlerle Yüzbaşı Zuniga'nın komutasındaki birliğin etrafında yürümektedirler. Yüzbaşı Zuniga ve onbaşı Don Jose askerleri istirahate yollarken Morales onbaşı'ya yaklaşarak kendisini güzel bir kızın aradığını bildirir. Don Jose tahmin etmiştir; köydeki güzel sevgilisi Micaela'dır. Zuniga delikanlının sadakatine şaşmıştır. Sigara fabrikasında bu kadar güzel kız çalışırken köydeki nişanlıya bağlı kalmak doğrusu herkesin harcı değildir. Don Jose kızlara bir defa bile bakmadığını söyleyerek Micaela'ya olan sevgisini tekrarlar. Bir zil sesi yankılanır, fabrikanın işçileri önde erkekler, arkada kadınlar olduğu halde öğle paydosuna çıkmışlardır. Bu arada kadınların arasında bir tanesi güzelliği, canlılık ve çekiciliğiyle hemen dikkati çekmiş, erkeklerin ilgisini toplayıvermiştir. Bu, Carmen'dir. Uyandırdığı etkinin farkındadır ve bunu daha da arttırmak için ünlü Habanera'sına başlar. Aşktan bahseden şarkısıyla dansetmekte, herkes hayranlıkla onu seyretmektedir **(L'amour est un oiseau rebelle).** Parça bitince birden Don Jose'ye döner göğsünden bir çiçek kopartarak fırlatır, sonra tekrar işbaşı yapan arkadaşlarına katılarak fabrikaya girer. Onbaşı şaşkın dururken Micaele yaklaşarak ona seslenir. Delikanlı sevinçle sevgilisine koşar. Micaele köyden gelmekte, ona annesinden mektup ve para getirmektedir. Don Jose annesini uzun süredir ihmal etmiş ,haber yollamamıştır. Askerliğini bitirince hemen köye dönecek, annesine kendisini affettirecek ve Micaela'sına kavuşacaktır **(Ma mère, je la vois).** İki sevgili arasındaki düet sona erince kız köye dönmek üzere uzaklaşır, Don Jose annesinin mektubunu okumaya koyulur. Bu sırada fabrikadan feryatlar yükselir. Yüzbaşı Zuniga koşar, işçilerden biri olayı anlatır; Carmen, Manuelita adlı bir kızla alay etmiş, aralarında başlayan kavga Carmen'in kızı yaralamasıyla sonuçlanmıştır. Yüzbaşı, Don Jose ve iki eri Carmen'i almak üzere fabrikaya gönderir. Kadın biraz sonra sanki birşey olmamış gibi kayıtsız bir tavırla askerlerin eşliğinde gelir. Zuniga olayın sebebini sorar, Carmen cilveli seslerle soruları cevapsız bırakmaktadır. Subay tevkife karar vererek Don Jose'ye kadını hapse götürmesini emreder ve uzaklaşır. Carmen delikanlıya nereye gittiklerini sorar, hapishaneye götürülmektedir. Ona kendisini pek beğendiğini, hattâ bunu çiçek atarak belirttiğini söyleyerek kaçmasına müsaade etmesini ister. Sonra «seguidilla» sına başlar. Gece şehir dışında arkadaşı Lillas Pastia'nın meyhanesinde olacak, manzanilla içerek onu bekleyecektir **(Près des ramparts de Séville).** Don Jose tereddüt içindedir. Carmen bütün dişiliğiyle onu kandırmaya çalışmakta, sevdiğini söylemektedir. Yüzbaşı Zuniga gözükerek Don Jose'ye kadını iyi muhafaza etmesini tembihler, fakat aynı anda Carmen onbaşıyı iterek yıldırım hızıyla koşar, gece verdiği randevuyu tekrarar, kahkahalar atarak kaybolurken perde iner.

İKİNCİ PERDE

Kısa bir ara müziğinden sonra açılır. Lillas Pastia'nın meyhanesinde çingene ve kaçakçılar eğlenmekte, aralarında yüzbaşı Zuniga'nın da bulunduğu bazı subaylar eğlenceye katılmaktadırlar. Carmen ortada gitgide hareketlenen bir dans şarkısı söylemekte, kendisine iki arkadaşı Mercedes ve Frasquita eşlik etmektedirler **(Les tringles de sistres tintaient).** Parça bitince Zuniga iki kızı çağırır. Her ikisinin de işleri olduğu için kabul etmezler. Bu defa Carmen'i çağırır. Carmen ona kızgındır. Kendisinin kaçmasına göz yuman onbaşıyı hapse attırmıştır. Herkes iyi geceler dileyip çıkmak üzereyken dışardan gürültüler duyulur, çingenelerin omuzundan ünlü boğa güreşçisi Escamillo girer. Boğa güreşlerinin kazandırdığı armağandan, kucak dolusu kadın aşkından bahseden şarkısına başlar. Meyhanedekilerin koro halinde katıldığı parça **«Toreador Şarkısı»** adıyla bilinir. Escamillo şarkısını bitirince Carmen'i görür. Pek beğenmiştir, adını sorar, subaylar ve yanındakilerle çıkarak uzaklaşır. Meyhanede kalan kaçakçı El Remendado, El Dancairo, Frasquita, Mercedes ve Carmen arasındaki kentet operanın en canlı, en güzel sayfalarındandır. Yeni bir kaçakçılık plânı yapmakta, aralarına Carmen'i de almak istemektedirler. Fakat Carmen âşıktır, gelmeye niyeti yoktur **(Nous avons en tête une affaire).** Uzaktan Don Jose'nin sesi duyulur, kadın hemen kapıyı açar. İşte, sevgilisi bu gençtir. O zaman Mercedes ve Frasquita onun da kendileriyle gelmesini öne sürerler. Sonra hepsi çıkarak sevgilileri başbaşa bırakırlar. Don Jose aldığı hapis cezasından ve nasıl kaçtığından bahseder. Carmen ritmik bir dansa koyulmuştur. Dansın temposuna kışladan yankılanan boru sesi eşlik etmekte, delikanlı ödevini ve yeni aşkını düşünmektedir. Carmen'i sevmekte olduğuna emindir. Bunu, «Bana attığın çiçek» sözleriyle başlayan ve **«Çiçek Aryası»** diye bilinen parçayla anlatır **(La fleur que tu m'avais jetée).** Arya bitince Carmen ona kendisini seviyorsa daima yanında kalmasını teklif eder, dağlarda tabiatla ve aşklarıyla yaşamanın zevkine doyum olmıyacaktır. Her ikisi birbirlerinin kollarına düşerlerken kapı çalınır, içeri Zuniga girer. Don Jose ile aralarındaki tartışma çavuşun kılıcına sarılmasına yol açmıştır. Carmen atılarak kavganın büyümesini önler, El Dancairo ve El Remendado subayın kılıcını alarak dışarı atarlar. Don Jose için yapılacak şey kalmamıştır. Kanundan kaçacak, dağlarda sevgilisiyle yaşıyacaktır. Perde Carmen'in özgürlüğü öven şarkısına diğerlerinin katılmasıyla sona erer **(Suis-nous à travers la compagne).**

ÜÇÜNCÜ PERDE

Tatlı, zarif melodili bir ara müziğinden sonra açılır. Gece, dağda kayalıklar arasında bir boğaz. Çingene kaçakçılar sırtlarında yükleri olduğu halde şarkı söyliyerek ilerlemektedirler **(Ecoute, écoute, compagnon).** Biraz sonra Don Jose ve Carmen gözükürler. Kadın yorulmuş, bitmiştir, şehre dönecektir. Don Jose onun bu düşüncesine karşıdır. Hayır, ayrılmalarına imkân yoktur. Biraz ötede Fraquista ve Mercedes fal bakarak eğlenmektedirler.

Kâğıt falında Frasquita'ya genç bir adam, Mencedes'e yaşlı bir zengin gözükmüştür. Carmen de fal bakmaya koyulur. Kâğıtları önüne serer. Falda ölüm belirmiştir. Tekrarladığı zaman aynı sonuç çıkar. El Dancairo gelerek boğazı nasıl geçecekleri hakkında bilgi vermeye koyulur. Hepsi uzaklaşırlarken Micaela girer. Güzel aryasıyla olan bitenlerden duyduğu üzüntüyü belirtir, Tanrıdan yardım diler **(Je dis que vien ne m'épouvante).** Uzakta Don Jose'yi görür, bir tüfek sesi yankılanır, elinde kurşunla delinmiş şapkası olduğu halde Escamillo görünmüştür. Don Jose adamı karşılar, sonra kimi aradığını sorar. Güreşçi vaktiyle tanıştığı Carmen adlı çingene kadınını aramaktadır. Bu cevap iki erkeğin birbirine girmesine yetmiştir. Aralarında kin ve kıskançlıkla örülü bir düet başlar **(Enfin ma colère).** Don Jose bıçağını Escomillo'nun boğazına saplamak üzereyken Carmen ve diğer kaçakçılar yetişerek kurtarırlar. Toreador kadına teşekkür eder, sonra hepsini Sevil'deki güreşe davet eder, «Beni seven oraya gelir...» diye bağırır. Micaela kıskançlıktan çılgına dönmüş onbaşıya yaklaşarak ona köye gelmesi için yalvarmaktadır, annesi ölüm halindedir. Fakat Don Jose'nin hiçbir şey görecek hali yoktur. Carmen'e Sevil'e dönemiyeceğini, aralarındaki zinciri ancak ölümün parçalayabileceğini söyler. Sonra Micaela ile uzaklaşır. Uzaktan Toreador'un şarkısı bir daha duyulur, kaçakçılar marş ritmindeki müzikle harekete geçerlerken perde iner.

DÖRDÜNCÜ PERDE

Parlak İspanyol ritmleriyle dokunmuş neş'eli, canlı bir ara müziğinden sonra açılır. Sevil'de boğa güreşlerinin yapıldığı arena'nın önü. Başta Escamillo olduğu halde pikador, bandilleros, dansöz, dansör, subay ve erlerden kurulu kalabalık marşla arenaya girmektedir. Escamillo'nun yanında Carmen de vardır. Güreşçi ile aralarında kısa bir düet duyulur. Carmen onu seviyorsa delikanlı güreşi kazanacaktır **(Si tu m'aimes, Carmen).** Bir aralık yanındaki Frasquita ve Mercedes, Carmen'e Don Jose'den çekinmesini söylerler. Carmen cevap verir: «Ben ondan korkacak kadın değilim...» Sonra beri yanda bitkin bir halde olanları seyreden Don Jose'ye yaklaşır. Herkes arenaya girmiş, iki sevgili yalnız kalmışlardır. Don Jose hâlâ ona aşkından bahsetmekte, Carmen delikanlının sözlerini soğuk bir tavırla cevaplandırmaktadır. Aralarındaki düet gitgide sinirli bir havaya bürünmekte, alandan Escamillo'yu selâmlayan halkın sesi gelmektedir. Carmen'in aklı güreşçidedir. Don Jose'nin aşkını reddeder, parmağından onun armağanı olan yüzüğü çıkarıp atar. Arena'dan sevinçli haykırışlar yükselirken orkestrada ölüm motifi duyulur. Carmen içeri girecektir. Fakat Don Jose engel olmaktadır. Kadın ya kendisini öldürmesini veya bırakmasını söyler. Don Jose'nin son yakarışları da boşa gitmiştir, bıçağını çekerek kadının kalbine saplar. Carmen'in çığlığı alandan gelen ve Escamillo'nun başarısını kutlayan halkın sesine, «Toreador» marşına karışır. Orkestrada ölüm motifi yükselirken Don Jose sevgilisinin üzerine kapanmış, hıçkırmaktadır: «Onu ben öldürdüm. Ah! Carmen, taptığım kadın...»

MODEST PETROVİÇ MUSSORGSKI

21 Mart 1839 da Karevo'da doğmuş, 28 Mart 1881 de Petersburg'da ölmüştür. Müziğe küçük yaşta başlamış, öğrenimini askerî okulda yaparak subay olmuştur. 1856 - 1859 yılları arasında orduda görevliyken çağının Dargomişski, Balakiref ve Kui gibi bestecileriyle tanışmış, askerlikten ayrılarak kendisini sanata vermiştir. Fakat bu yolda geçim sağlamanın imkânsız olduğunu görmüş, 1863 de küçük bir memuriyet bulmuş, ölünceye kadar bu işte kalmıştır. İlk opera denemeleri Flaubert'in **'Salambo'** ve Gogol'un **'Evlenme'** adlı eserleriyle başlar. Gerçek kişiliğini, büyük kabiliyet ve dehasını 1868 - 1872 yılları arasında bestelediği **'Boris Godunof'** operasıyla ortaya koymuştur. Sanatçı daha sonra diğer bazı halk operaları üzerinde çalışmaya başlamıştır. Bunlardan biri **'Soroçinsi Panayırı'** ve diğeri **'Kovançina'** dır. Çok içki yüzünden genç yaşta ölmüştür.

BORIS GODUNOF

Bir prolog ve dört (üç) perdelik opera

Metin
Besteci

İlk oynanış: 24 Ocak 1874 Petersburg.

Başlıca kişiler:

Polis subayı ..... Bas
Mitiuka, bir köylü ..... Bas
Prens Vasili Ivanoviç Şuiski, Boris'in Saray nazırı ..... Bas
Andrey Şelkalof, Duma Meclisi sekreteri ..... Bariton
Pimen, tarihçi bir keşiş ..... Bas
Grigori, keşiş (daha sonra sahte Dimitri) ..... Tenor
Boris Godunof ..... Bas
Han sahibi bir kadın ..... Mezzosoprano
Missail, papaz ..... Tenor
Varlaam, papaz ..... Bas
Seniya, Boris'in kızı ..... Soprano
Feodor, Boris'in oğlu ..... Mezzosoprano
Senya'nın dadısı ..... Kontralto
Marina Mnişek, Polonyalı bir arazi sahibinin kızı ..... Mezzosoprano
Rangoni, bir cizvit papazı ..... Bas
Kruşof, bir ağa ..... Tenor
Bir meczup ..... Tenor
Lavitski, cizvit papazı ..... Tenor
Çernikofski, cizvit papazı ..... Bariton

Konunun geçtiği çağ ve yer: 1598 - 1605 yılları arasında Rusya ve Polonya.

19 uncu yüzyılda Avrupanın bazı ülkelerinde görülen ulusal opera akımları üzerinde Rus bestecilerinin etkisi büyük olmuştur. Rusyada özellikle Sezar Kui ile başlayan batı anlamında müzik hareketleri profesyonel veya amatör

büyük kabiliyetli sanatçılar tarafından sürdürülmüş, genişletilmiştir. Bunların arasında ulusal operanın muhteşem bir örneğini vermek Modest Mussorgski'ye nasip olmuş, Aleksandr Puşkin'in tamamlanmamış Boris Godunof adlı halk dramını 1868 de bestelemeye başlamış, 1872 de bitirmiştir. Yurdunun zengin müzik folklorundan alabildiğine yararlanarak yazılan eser ilk temsilinde büyük başarı elde etmiş, kısa bir süre sonra, bazı tenkitçilerin haksız hücumlarına uğramıştır. Mussorgski aslında çağının opera tekniğini iyi incelemiş bir besteciydi. Eserin çağdaşı ve kendisinden sonra gelecek olan sanatçılar üzerinde nasıl yankılar yapacağını kestiriyor, geleceğin en şaşmaz yargıç olduğunu biliyordu. Düşünceleri doğru çıkmış, eser beklenen etkileri yapmış, bunlar batının ön plânda gelen bestecileri üzerinde dahi görülmüştür. Mussorgski'nin ölümünden sonra vatandaşı diğer büyük bir besteci Nikola Rimski - Korsakof partisyonda düzeltmeler yapmıştır. Bu operasyonu yeni bazı armoni buluşları, daha iyi bir teknik ve mükemmeliyet endişesini ortaya koymak amacıyla yaptığı söylenir. Rimski - Korsakof kendi deyişiyle: «Amatörce kaleme alınmış» bu eseri önceleri yermiş, daha sonra büyük dramı yeniden yaşatmak için elden geçirmiştir. Boris Godunof'un günümüzde dünya sahnelerinde yer alan nüshası da budur. Eser bazan bir prolog ve üç perde, bazan dört perde şeklinde sahneye konmaktadır. Operanın konusu doğrudan doğruya Rus tarihine dayanır. Çar dördüncü İvan (Müthiş) 1584 de öldüğü zaman ardında iki veliaht bırakmıştı. Bunlardan biri hastalıklı bir genç olan Feodor, diğeri ufak bir çocuk Dimitri'dir. Feodor babasının çok yakın dostu olan Boris Godunof'un kardeşi İren'le evlenmiş, küçük kardeşini Moskova civarında bir manastıra kapamıştır. Çocuk bir süre sonra ölmüş veya söylentilere göre Boris Godunof tarafından öldürülmüş, ondan yedi yıl sonra da Feodor arkasından veliaht bırakmadan hayata gözlerini kapamıştır. Halk başsız kalınca Boris Godunof'u çar ilân etmiştir. Akıllı ve zeki bir adam olan yeni çar yurduna yararlı olmuş, fakat bir süre sonra Polonyadan bazı haberler gelmeye başlamıştır. Müthiş İvan'ın oğlu Dimitri sağdır ve topladığı taraftarlarla Moskova üzerine yürümektedir. Bu ordu Moskova dolaylarına geldiği zaman Boris öldürülmüş veya intihar etmiş, şehre giren Dimitri tahta oturmuş, Boris'in eşi ve çocuklarını yoketmiştir.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Moskova dolaylarında Novodievişi manastırının avlusunda büyük bir halk kitlesi toplanmıştır. Burada Çar Feodor'un ölümünden sonra kendi kendini emekliye ayırmış bulunan Boris Godunof yaşamaktadır. Halk Boris lehinde büyük gösteri yapmakta, ülkeleri başsız kaldığı için tahtı kabul etmesini istemektedir. Polis onları dağıtmaya çalışırken Saray Nazırı Prens Şuiski gözükerek Boris'in çarlığı kabul ettiğini bildirir. Halk yeni çarı heyecanla selâmlamakta, avluya giren hacıların duaları duyulmaktadır. Polis herkese Kremlin'e giderek gösteriye orada devam etmelerini söyler. Topluluk yavaş yavaş dağılırken perde iner.

İkinci sahne — (Orijinal nüshada birinci perde, birinci sahne). Şudof manastırında keşiş yazar Pimen büyük Rus tarihini tamamlamak üzere olduğundan bahsetmekte **(Yeşo odno poslednje skazance),** dua sesleri yankılanmaktadır. Beri yanda uyumakta olan genç keşiş Grigori yerinden fırlar ve «Rüyaya veda» diye bağırır. Rüyasında kendisini bir merdivene tırmanırken görmüştür. Pimen ona bu rüyanın gençliğin sonucu olduğunu, insanın genç yaşta daima hülyaya dalıp, rüyalar gördüğünü söyler, sonra Çar Müthiş İvan ve oğlu Feodor'un çağından bahseder. O zamanlar barış içinde yaşayan ülke şimdi belki de uçurumun kenarındadır. Grigori ona: «Ölen veliaht (çareviç) Dimitri yaşasaydı kaç yaşında olurdu?» diye sorar. Pimen: «Sen yaşlarda!» cevabını verir. Keşişleri toplantıya çağıran çanlar çalmaya başlamıştır. Grigori yalnız kalınca Boris'in kanlı saltanatının yakında sona ereceğini söyler.

Üçüncü sahne — Boris'in taç giyme töreni. Kremlin'in iki katedrali arasında taht durmakta, kişizadeler, halk ve muhafızlar yerlerini almış bulunmaktadırlar. Çan sesleri ve halkın duası arasında yeni çar yanında iki çocuğuyla katedralden çıkar tahta doğru ilerleyerek oturur. Tören, halk çarı selâmlarken en parlak noktasına ulaşmıştır, perde kapanır.

İKİNCİ PERDE

(Orijinal nüshada birinci perde ikinci sahne)

Birinci sahne — Lituvanya sınırında bir han meyhanesi. Yaşlı meyhaneci kadın ortalığı temizlerken bir halk türküsü söylemektedir. Dışarda konuşan iki kişinin sesleri gelir, nasıl bir kilise yaptırabileceklerinden bahsetmektedirler. Kapı açılır, papaz Varlaam ve Missail girerler, arkalarından köylü kılığında Grigori gözükmüştür. Polis, onun bir süredenberi kendisini ölen veliaht Dimitri'nin yerine koyarak bazı kışkırtmalara giriştiğini öğrenmiştir. İki papaz şarap içmeye koyulurlar. Varlaam ünlü «Kazan Kalesi» şarkısını söylemeye başlar. Çar İvan'ın Tatar kalesi Kazan şehrinin temellerini nasıl barutla atıp yıktığını anlatmaktadır **(Kak vo gorod belo o Kazani).** Grigori'nin içmediğini görüp şarap ikram eder, delikanlı kabul etmez, kadının yanına giderek sınırın durumunu sorar. Sınır kontrol altındadır, geçmeye kalkmak tehlikelidir. Kapı çalınır, içeri bir polis subayı girer, etrafı gözden geçirir. Varlaam'a ilerliyerek Moskovadan gelen bir emirle Grişka Otrepiyef adlı bir keşişi aradığını söyler ve sen misin diye sorar. Varlaam heyecanla kendisinin olmadığını bildirir. Emir, subayın elindedir fakat okuması kıttır, Grigori atılarak okumaya koyulur. Aranan adamın özeliklerini değiştirerek Varlaam'ınkilere uydurur, subayın şüphesi kalmamıştır. Papazı tevkif etmek üzere ilerlerken Grigori pencereye doğru yaklaşır. Varlaam bağırır: «Aradığınız adam odur!» Bu sırada Grigori bıçağını çekerek askerlerin şaşkın bakışları arasında pencereden atlamış, kaçmıştır.

İkinci sahne — Kremlin sarayında Çar Boris'in dairesinde bir salon. Boris'in kızı bir erkek resmine bakarak sevgilisinin ölümüne yakınmakta **(Gdje ti**

genih moy), beri yanda küçük kardeşi Feodor bir coğrafya kitabını karıştırarak ülkelerin adlarını saymaktadır. Dadısı kıza yeni bir sevgili bulacağını bildirir ve ünlü «Niyaz Şarkısı»nı söylemeye başlar. İçeri Boris girer, Feodor'un yanına gelerek ondan Rusyanın şehirlerini saymasını ister, sonra uzun bir monologa başlar **(Dostig ya vişey vlasti).** İsteği sadece sükûndur, fakat huzursuz bir hayat yaşamaktadır. Ölen veliaht Dimitri'nin hayali gözünden gitmemektedir. Tanrıya şükrederken bir nöbetçi girerek Prens Şuiski'nin kendisiyle görüşmek istediğini bildirir. Prens, Harkof'dan bir mesaj almıştır. Boris mesajı getirenin tevkifini emreder, oğlu Feodor'u yan odaya yollarken Şuiski gelir. Bir ihtilâlci, Dimitri olduğunu iddia ederek halkı ve kiliseyi kandırmayı başarmıştır. Boris sınırların kapatılmasını ve savaş hazırlığı yapılmasını emreder. Bu adamın Dimitri olmasına imkân yoktur, çünkü Prens Şuiski ölen veliahtın cesedini görenlerden biridir. Herkes çıkar. Boris düşünceleriyle başbaşa kalmıştır, öldürttüğü veliahtın ahı tutmuş, mezarında ondan öç almaya başlamıştır.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Polonyada Sandomir Şatosunda Marina Mnişek'in odası. Genç kız ayna karşısında tuvaletini yapmakta, eski Polonya kahramanlarına ait bir şarkı söylemektedir. Sonra polonez ritmiyle örülmüş aryası boyunca veliaht Dimitri ile olan gönül serüveninden bahse koyulur. Yakında herkes ona hayran olacak, ayaklarına kapanacaktır **(Kak tomitelno i viyalo).** Parça bitince içeri cizvit papazı Rangoni girer ve ona Dimitri ile evlendikten sonra kiliseye karşı görevlerini unutmamasını tembihler.

İkinci sahne — «Çeşme Sahnesi». Mnişek şatosunun bahçesinde bir çeşme. Mehtaplı bir gece, sahneye eski keşiş Grigori, yeni veliaht Dimitri girer. Marina'nın verdiği randevuya gelmiştir. Ağaçların arasında ilerleyen bir gölge belirir, Dimitri'ye doğru gelir, bu papaz Rangoni'dir. Delikanlıya Marina'nın ona olan aşkından bahse koyulur. Dimitri onu kazanmak için kendisine yardım etmesini rica eder. Rangoni her zaman onun yanında olacaktır. Şatoda büyük bir ziyafet vardır, bahçe kapısı açılır, Marina'nın bir kişizadenin kolunda yaklaştığı görülür. Çift, bahçede gezindikten sonra tekrar içeri girer. Salondan koro sesleri gelmektedir. Sahne Grigori'nin kıskançlığını uyandırmıştır, Moskovaya yürümek konusundaki azmini tekrarlar. Aynı anda Marina'nın sesi duyulur, Dimitri heyecanla bağırır. Aralarında hareketli bir aşk düeti başlar **(O, çareviç, umolyau).** İki sevgili birbirlerinin kolları arasına atılırlar.

DÖRDÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Moskova dolaylarında Kromi ormanında bir açıklık. Vakit gecedir, ay ışığı ortalığı aydınlatmaktadır. Toplanan köylüler yakaladıkları

Kruşof adlı bir Boris taraftarıyla alay etmekte, çevresinde dansederek şarkı söylemektedirler. İlgileri ay ışığı ve ağlayan kediye dair bir şarkı söyleyen meczuba çevrilir. Şarkı çocukların kahkahaları arasında sona erince lâtince dua ederek iki keşiş Lavitski ve Çernikovski gözükürler. Onları Papaz Varlaam ve Missail izlemektedirler. Trompet sesleri duyulur, veliaht Dimitri mağrur bir tavırla girmiştir. Moskovaya yürüyüşün başladığından ve zaferin kesin olduğundan bahseder. Çanlar çalarken asker ve köylüler yürüyüşe koyulurlar. Meczup ufuktaki yangını seyreder, Rusyaya yayılan dehşet ve ölümden bahseden bir türkü tutturur.

İkinci sahne — Kremlin sarayında toplantı salonu. Duma veya Boyar kurulu olağanüstü toplantıya çağırılmıştır. Çar bir mesaj yollamış ve sahte veliahtın yakalanarak idamını istemiştir. Prens Şuiski girerek çar'ın yanından geldiğini, kendisinin ruhen hasta olduğunu, veliaht Dimitri'nin hayaliyle konuştuğunu ve durmadan ondan özür dilediğini anlatır. Birdenbire Boris girer, kendisi kabahatli değildir. Dimitri hayatta olduğuna göre onun öldürüldüğünden bahseden Şuiski yalancıdır. Sonra birden kendisine gelir, boyarları selâmlayarak tahtına oturur. Suiski yaklaşarak bir keşişin görüşmek istediğini söyler. Kapıda Pimen belirir, biraz duraladıktan sonra hikâyesine başlar; vaktiyle bir çoban tanımış, doğuştan kör olan bu adam bir gece rüyasında bir çocuk görmüştür. Çocuk ondan Ugluş manastırına giderek mezarı başında dua etmesini istemiş, çoban onun dediğini yapmış, gözleri açılmıştır. Ölü veliaht Dimitri Ugluş manastırında gömülüdür. Boris birdenbire kalbini tutar, yüzünde büyük bir acının belirtisi vardır. Oğlu Feodor'un çağrılmasını ve herkesin çıkmasını ister. Çocuk gelince ona veda eder **(Protşay moi sin).** Kendisi ölünce tahta o geçecek, babasının nasıl çar olduğunu hiçbir zaman öğrenmek istemeyecek, şerefli ve âdil bir hükümdar olacaktır. Uzaktan boru ve çan sesleri duyulur, herkes ölmekte olan çar için dua etmektedir. İçeri boyarlar ve papazlar girmiş, onu son defa selâmlamak istemişlerdir. Boris güçlükle ayağa kalkar ve oğlunu göstererek bağırır: «İşte yeni çarınız!» **(Vot vaş çar!).** Sonra dudaklarında bir dua olduğu halde yığılır, ölmüştür.

PETER İLİÇ ÇAYKOVSKİ

7 Mayıs 1840 ta Votkinsk'de doğmuş, 6 Kasım 1893 te Petersburg'da ölmüştür. Bir madencinin oğludur. 1850 de Petersburg Hukuk Fakültesine girmiş, 1856 da Adliye Bakanlığına memur olmuştur. Küçük yaştanberi müziğe olan sevgisi yüzünden 1862 de yeni açılan konservatuvara girmiş, 1863 te devlet görevinden ayrılmıştır. 1866 da Moskova Konservatuvarında öğretmen olmuş, 1878 e kadar bu ödevinde kalmış, sonra bağımsız olarak çalışmaya başlamıştır. İlk senfonisini 1868 de, ilk operası «Voyvoda»yı 1869 da veren sanatçı opera alanında ününü **«Yevgeni Onyegin»** ile yapmıştır. Sahne eserleri içinde diğer tanınmış eserleri **«Maça Kızı»** ve **«Yolante»** operalarıdır. Ayrıca üç bale süiti, son üç senfonisiyle piyano ve keman konçertoları dünyaca tanınmış ve sevilmiş eserlerdir.

YEVGENİ ONYEGİN

Üç perdelik opera

Metin
Besteci

İlk oynanış: 29 Mart 1879 Moskova.
Devlet Operasında ilk temsili: 1963, Ankara.

Başlıca kişiler:

Larina ..... Mezzosoprano
Tatyana } **Larina'nın kızları** ..... Soprano
Olga } ..... Alto
Filipyevna, kâhya kadın ..... Mezzosoprano
Yevgeni Onyegin ..... Bariton
Lenski ..... Tenor
Prens Gremin ..... Bas
Triquet, bir Fransız ..... Tenor
Saretski ..... Bas

Konunun geçtiği çağ ve yer: 19 uncu yüzyılın ilk yarısında Larina'nın köşkü ve Petersburg.

Çaykovski onbir operasından ikisinin konusunu şair Aleksandr Puşkin'in aynı adlı eserlerinden almıştır; **«Yevgeni Onyegin»** ve «Maça Kızı». «Yevgeni Onyegin» ilk oynanışında başarı kazanamamış, 1892 de almanca temsili pek beğenilmiş, büyük operaların programlarında yer almıştır. Çaykovski'nin «Üç Perdelik Lirik Sahneler» diye adlandırdığı bu operada bestecinin en sevilen sayfalarından bazıları yer almıştır.

Eser ağır bir uvertürle başlar. Karakter yönünden bestecinin son senfonisiyle benzerlik gösteren parçanın ortalarında operanın kahramanı kederli ve romantik Tatyana'yı belirten gamlı melodi duyulur.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Zengin, arazi sahibi Madam Larina'nın sayfiye köşkünün bahçesi. Madam, kâhyası Filipyevna ile oturmuş yün örmekte, içerde kızlarının söylediği bir halk türküsünü dinlemektedir. Bir efsaneyi anlatan türkü sona erince madam, kâhya kadınla eski günlerin anılarına dalar. Akşam olmak üzeredir. Bahçeye giren köylüler güzel bir koroyla hanımlarına şükranlarını belirterek şerefine bir halk dansı oynarlar. İki kız bahçeye çıkmışlardır, Olga herzamanki gibi neşeli ve gülümser, Tatyana mahzun ve hülyalıdır. Bu sırada Olga'nın nişanlısı Lenski gözükür. Yanında genç ve yakışıklı arkadaşı Yevgeni Onyegin'i de getirmiştir, delikanlıyı kızlara tanıtır. Tatyana birdenbire şaşırır, Yevgeni'yi ilk görüşte tanımıştır. O rüyalarının erkeği, kahramanıdır. Genç adam amcasının hastalığından bahsederken kız hayran bir halde onu seyretmektedir.

İkinci sahne — Tatyana'nın yatak odası, genç kız yatmaya hazırlanmaktadır. Ayna karşısında saçlarını toplarken yanındaki Filipyevna'ya birşeyler anlatmasını rica eder. Kadın onu ne istediğini bilmemekle suçlandırarak çıkar. Yalnız kalan Tatyana yatağa girmekten vazgeçer, durur, düşünür, sonra karar vererek heyecanla yazı masasına oturur. Yalnızlık ona huzur ve sükûn vermiştir, Yevgeni'ye bir mektup yazmaya başlar. Ona aşkını anlatmakta, sevgisine lâyık olacağına yemin etmektedir. Bu ünlü sahneyi Çaykovski gerçekten lirik ve zarif bir müzikle dokumuştur. Tatyana şafak sökünceye kadar yazar, günün ilk ışıkları belirirken sakin bir uykuya dalar.

Üçüncü sahne — Madam Larina'nın bahçesi. Kızlar menüe temposunda tatlı bir aşk şarkısı söylemektedirler. Tatyana heyecanlıdır, Yevgeni'ye mektubu vermiştir. Biraz sonra genç adam gözükür, kızın mektubunu almıştır. Konuşmaya başlar, sakin ve umursamaz bir tavırla ne karakter ne de yaş yönünden kendisine koca olamıyacağını söyler. Tatyana'yı kalbi parçalanmış bir halde bırakarak uzaklaşır.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Madam Larina, kızı Tatyana'nın doğum günü münasebetiyle bir balo vermekte, davetliler güzel bir valsle dönmektedirler. Valsi bir mazurka izler. Bu arada Lenski gözükür, büyük bir hırsla Yevgeni ile danseden nişanlısını gözetlemektedir. Davetliler arasında bulunan Triquet adlı bir Fransız herkesi eğlendirmek için küçük bir parça söyler. Beri yanda Yevgeni Olga'ya sevgisini açıklamaktadır. Kıskançlık krizleri sonucu kendini tutamayan Lenski en yakın arkadaşıyla tartışmaya başlar. Karşılıklı düello çağrısına kimse engel olamaz.

İkinci sahne — Melânkolik bir prelüdle açılır, karanlık kış sabahında bir değirmenin yan tarafı görülür. Hayatını aşkı uğruna feda etmekten çekinmeyen Lenski yanında tanığı Saretski olduğu halde girer. Gayet kederlidir,

bu karanlık kış gününün kendisine ne getireceğini bilmemektedir. Tanığı uşak Giyyo ile Yevgeni gözükmüştür. Dünün iki candan dostu ölümün karşısında aşk yüzünden buluşmuşlardır. Hazırlıklar bitince karşılıklı ateş edilir, Lenski karların üzerine yığılmıştır. Şairi belirten motif orkestradan yükselirken etrafındaki kan lekesi gittikçe büyür, ölmüştür. Onyegin gözleri dehşetle açılmış olduğu halde koşarak uzaklaşırken perde iner.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Petersburgda Prens Gremin'in sarayında muhteşem balo salonu. Her taraf kişizadeler, zenginler ve güzel kadınlarla doludur. Davetliler coşkun bir polonezin tatlı ritmiyle dansetmektedirler. Birden Yevgeni gözükür, şakakları ağarmış, olgun bir erkek olmuştur. Aradan geçen yıllar boyunca arkadaşını öldürmekten doğan vicdan acısını unutmak için durmadan gezip tozmuştur. Yeni dansı Gremin ve karısı açarlar, Yevgeni prensesi görünce şaşırır, bu harikulâde kadın Tatyana'nın kendisidir. Dans bitince prens, Yevgeni'ye yaklaşarak onu karısına tanıtır, birkaç nezaket cümlesinden sonra uzaklaşır. Tatyana gayet soğuk durmaktadır, Yevgeni heyecanla söze başlar; aradığını bulmuş, kalbinde daima uyanmaya hazır aşkını keşfetmiş, Tatyana'nın aşkıyla yaşadığını anlamıştır. Dans tekrarlanırken perde iner.

İkinci sahne — Tatyana'nın özel dairesinde oturma odası. Kadın yalnızdır, içeri Yevgeni girer, aşkını, acısını anlatmaya koyulur. Sevgilisini kendisiyle kaçmak için kandırmaya çalışmaktadır. Fakat Tatyana hâlâ mağrur ve soğuktur, Yevgeni'ye karşı duyduğu büyük aşkı ustalıkla gizler. Kendisi evlenmiş, sadık ve şerefli bir eş olmaya söz vermiştir. Yevgeni bitkin bir halde kalkar, sallanarak odayı terkeder. Gururu, aşkı parçalanmıştır. Bu defa vicdan acısını değil, büyük aşkını unutmaya çalışacaktır.

JULES MASSENET

12 Mayıs 1842 de Montaud'da doğmuş, 13 Ağustos 1912 de Paris'de ölmüştür. Geçen yüzyılda Fransanın yetiştirdiği en verimli besteci olarak tanınan Massenet öğrenimini Paris Konservatuvarında yapmış, 1863 de **«David Rizzio»** adlı kantatıyla «Büyük Roma Ödülünü» kazanmıştır. 1878 de aynı okula öğretmen olmuş, Debussy, Charpentier, Bruneau gibi değerli sanat adamlarını yetiştirmiştir. Daha sonra Ambrois Thomas'ın yerine yine Paris Konservatuvarı direktörlüğü yapmış 1910 da Fransız Akademisine başkan seçilmiştir. Başarıları 1873 te verdiği **«Marie Madeleine»** operası ile başlar. Bunu yirmi beş kadar sahne eseri takip etmiş, **«Manon»** ve **«Werther»** gibi eserleri dünya sahnelerine yayılmıştır.

MANON

Beş perdelik opera

Metin
Henri Meilhac ve Philippe Gille

İlk oynanış: 19 Ocak 1884 Paris.
Devlet Operasında ilk temsili: 1954, Ankara.

Başlıca kişiler:

Guillot Morfontain ..... Bas
De Brétigny, bir kişizade ..... Bariton
Pousette, **Javotte**, **Rosette** — **Hafifmeşrep üç kadın** ..... Soprano
Hancı ..... Bas
Lescaut, Kıralın Muhafız Alayında çavuş ..... Bariton
Manon Lescaut, yeğeni ..... Soprano
Chevalier de Grieux ..... Tenor
Comte de Grieux, babası ..... Bas

Konunun geçtiği çağ ve yer: 1721 de Amiens, Paris ve Havre yolu.

«Manon» operasının konusu Abbé Prévost'nun **«Les Aventures du Chevalier des Grieux et Manon Lescaut»** adlı romanından alınmıştır. Opera tatlı, lirik melodileriyle bestecinin en sevilen eserleri arasında sayılır.
Eser başlıca üç tema'dan kurulu kısa bir prelüdle başlar.

BİRİNCİ PERDE

Amiens'de bir han avusu. Çeşitli yaş ve kılıkta yolcular gidip gelmekte, arabalar girip çıkmaktadır. Avlunun gerisindeki masada oldukça yaşlı fakat çapkın bir adam olan Guillot de Morfontaine yanında Pousette, Javotte ve

Rosette adlı üç kızla eğlenmekte, beri yanda çavuş Lescaut yeğeni genç, güzel Manon'u beklemektedir. Onu Arras'da bir manastıra götürecektir. Posta arabası gözükür, Manon iner. Çavuş yeğeninin eşyalarına bakmak üzere uzaklaşınca Guillot derhal kızın yanına yaklaşır, kandırmak üzere dil dökmeye başlar. Çavuş dönmüştür, yaşlı çapkın üç kızın kahkahaları arasında Manon'un yanından uzaklaşır. Çavuş arkadaşlarıyla birkaç kadeh içmek üzere tekrar ayrılmış, Manon yine yalnız kalmıştır. Hafif kızları hayranlıkla seyretmekte, günün birinde onlar gibi olmayı düşünmektedir **(Voyons Manon, plus de chimères).** Bu sırada yakışıklı bir delikanlı gözükür, bu, Paris'e babasının yanına gitmekte olan Chevalier de Grieux'dür. Manon'u görünce güzelliğine hayran olmuştur. Yavaşça yaklaşarak duygularını anlatır, aşkını söyler. İkisi arasında zarif bir düet başlar **(Et je sais votre nom).** Sonra kıza kendisiyle beraber Paris'e gelmesi için yalvarır. Oraya gidecek ve mutlu bir hayat yaşayacaklardır. «Paris'e gitmek», bu kelimeler kızı büyülemeye yetmiştir. De Grieux'nün koluna girer, her ikisi de Guillot'un arabasına binerler. Çavuş Lescaut döndüğü zaman yeğeninin gitmiş olduğunu öğrenir, arabanın arkasından bakakalır.

İKİNCİ PERDE

Paris'de bir apartman dairesi. Burada iki sevgili, De Grieux ve Manon mutlu bir hayat yaşamaktadırlar. Delikanlı son zamanlarda başlayan para sıkıntısına rağmen iyimserdir, babasına Manon'la evlenmesine müsaade etmesi için bir mektup yazmıştır. Odaya iki adam girer; biri çavuş Lescaut, diğeri komşuları zengin De Brétigny'dir. Adam Manon'a hayrandır, sık sık çiçek göndermektedir. De Grieux pek kızgın gözükmekte olan çavuşu güçlükle yatıştırır, Manon'la en yakın zamanda evleneceklerini bildirir, babasına yazdığı mektubu okur. De Brétigny ise bir köşede kıza aşkını anlatmakta, kendisi razı olduğu takdirde onu paraya gömeceğini, Paris'in kıraliçesi yapacağını, De Grieux'yü babasının kaçırtacağını söyleyerek kandırmaya çalışmaktadır. Lescaut ve De Brétigny çıkarlar, De Grieux mektubu postahaneye götürmüştür. Şövalyeden ayrılmaya karar veren Manon her zaman yemek yedikleri masaya veda eder **(Adieu, notre petite table).** Kendisi giderse onun babasıyla barışacağını düşünmektedir. De Grieux döndüğü zaman sevgilisindeki değişikliği sezmiştir, etkili bir arya ile ona duyduğu sevginin bir rüya olduğunu söyler **(En fermant les yeux).** Kapı çalınır, delikanlı açmak üzere çıkar. Dışardan bir gürültü duyulur, babası şövalyeyi kaçırtmakta, Manon sevgilisinin arkasından hıçkırarak bakmaktadır.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Paris'de bir panayır. Herkes gülüp eğlenmekte, satıcıların sesleri, kadınların çığlıkları orkestranın çaldığı bir gavot'u bastırmaktadır. Kalabalığın arasından Manon gözükür. Yanında yeni âşığı De Brétigny var-

dır. Kız olağanüstü şık ve güzeldir. Neşeli bir şarkı söylemeye koyulur **(Je marche sur tous les chemins).** De Brétigny yaşlı bir adamla konuşmaya başlamıştır, bu, Manon'un sevdiği delikanlının babası Comte de Grieux'dür. Adam arkadaşı ile oğlundan bahsetmektedir. Manon adamı tanımıyormuş gibi yaklaşır. Genç şövalye sonuçta yola gelmiş, St. Sulpice manastırında dersleri izlemeye başlamıştır. Eğlence 18 inci yüzyıl danslarından kurulu bir bale ile devam etmektedir. Bale'yi Manon eğlensin diye Guillot düzenlemiştir. Düşüncesi, böyle bir gösteriyle Manon'u de Brétigny'den uzaklaştırmaktadır.

İkinci sahne — St. Sulpice manastırının kabul salonu. Comte de Grieux, oğlunu kızı unutmak yolunda gösterdiği cesaret ve azimden dolayı kutlamakta, öğrenimini bitirince onu namuslu ve güzel bir kızla evlendireceğini söylemektedir. De Grieux yalnız kalınca birdenbire değişir **(Je suis seul! Seul enfin!).** Sevgilisi Manon'u unutmasına imkân yoktur **(Ah! fuyez douce image).** Bitkin bir halde mihraba yürür, bir an duralar, evet, biraz ötede Manon sevgilisinin kalbini kendisine bağışlaması için Tanrıya yalvarmaktadır. De Grieux'yü görünce ellerine sarılır, Manon'u çılgınca seven gencin direnci yokolmuştur, onu izlerken perde iner.

DÖRDÜNCÜ PERDE

Paris'de ünlü «Transylvanie» Otelinin oyun salonu. Guillot'nun başkanlığında Pousette, Javotte ve Rosette'den kurulu kızlar grubu, yanlarında çavuş Lescaut olduğu halde neşeyle salona girerler. Biraz sonra da De Grieux ve Manon gözükürler. Herkes tamamlanınca eğlence başlamıştır, kadınlar para ve aşkı öven bir şarkıya girerler **(Ce bruit de l'or).** Beri yanda Guillot, De Grieux'yü kumara çağırır. Oyun boyunca durmadan kaybeder, delikanlıyı hile yapmakla suçlandırır. Bir ara kaybolarak polislerle döner, Manon ve Grieux tevkif edilirler. Polislerle şövalyenin babası da gözükmüştür. Oğlunu kurtarmaya çalışacaktır.

BEŞİNCİ PERDE

Manon Amerikada Guyan'a sürgün cezasına çarptırılmıştır. Gemiye bindirilmek üzere Havre'a yürütülmektedir. Birdenbire De Grieux gözükür, deli gibi sevgilisini aramaktadır. Manon'u görmüştür, üstü başı parça parça olmuş, yorgunluk ve açlıktan bitmiştir. Şövayeyi tanıyan Manon sevinçle doğrulur, birbirlerine sarılırlar **(O Manon! Manon! Manon! Tu pleures).** De Grieux babasının aracılığı sayesinde affedilmiştir, fakat o da Manon'la Amerika'ya gidecek, orada mutlu bir hayat geçireceklerdir. Manon hep bu umutla yaşamakta fakat gücü yavaş yavaş tükenmektedir. Güneş batar, orkestrada iki sevgilinin St. Sulpice manastırında bulundukları anda duyulan melodi yükselir, gökte yıldızlar parlamaktadır. Talihsiz Manon, şövalyenin kollarına cansız yıkılırken mırıldanır: «Bu Manon Lescaut'nun hikâyesidir.»

WERTHER

Dört (üç) perdelik opera

Metin

Edouard Blau, Paul Millet ve Georges Hartmann

İlk oynanış: 16 Şubat 1892 Viyana.

Başlıca kişiler:

Le Bailli, Charlotte'un babası ..... Bariton
Charlotte ..... Soprano
Sophie, kızkardeşi ..... Mezzosoprano
Werther ..... Tenor
Albert, Charlotte'un eşi ..... Bariton

Konunun geçtiği çağ ve yer: 1772 yılında Almanyada Wetzlar.

Massenet, **«Werther»** i Viyana için bestelemiş, eser ilk defa almanca olarak başarıyla sahneye konmuştur. Konusunu Goethe'nin **«Die leiden des jungen Werther - Genç Werther'in Acıları»** adlı romanından alan opera Fransız bestecisinin duygulu yazışına tipik bir örnek, tatlı bir lirik dramdır. Massenet kahramanların karakterlerine son derece uyan cümleler bulmayı başarmış, özellikle Charlotte'un safiyet ve temizliğini Schubert ve Schumann gibi Alman bestecileri etkisinde zarif melodilerle belirtmiştir. Ruhî değişmeleri daima kişilerin dış çevreleriyle açıklamayı düşünen Massenet, operasının her perdesine olayın geçtiği zaman ve yerin adlarını vermiştir: Birinci perde **«Bailli'nin Evi»**, ikinci perde **«Ihlamur Ağaçları»**, üçüncü perde, **«Albert'in Evi»**, dördüncü perde, **«Noel Gecesi»**.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Bailli'nin evinde bir teras. Ailenin kişileri Noel gecesi neşeli şarkılar söylemektedirler. Yanında bir arkadaşı olduğu halde şehre ye-

ni gelen Werther girer. Zayıf soluk yüzlü, her davranışından aşırı duygulu bir genç olduğu anlaşılmaktadır. Evin sükûnet ve temizliği hoşuna gitmiştir. Charlotte sahneye girdiği anda kızın güzelliği karşısında hayran kalır. Bailli kızını Werther'e tanıtır, sonra misafirleriyle «Altın Salkım» meyhanesine gitmek üzere çıkar. Charlotte baloya Werther'le gidecektir.

İkinci sahne — Gece, balo dönüşü Charlotte ve Werther bahçe kapısında dururlar. Kız delikanlıya kısaca hayatını anlatır; annesi ölmüş, kardeşlerinin bakımını üzerine almıştır, annesi ölürken de genç Albert'le evlenmesini vasiyet etmiştir. Aşk düeti gamlı akorlarla sona erer.

İKİNCİ PERDE

Wetzlar şehrinde ıhlamur ağaçlarıyla kaplı bir alan. Sağdaki kilisede bir rahibin âyinde okuduğu dualar, soldaki hanın meyhanesinden ise halk şarkıları duyulmaktadır. Albert'le Charlotte gelerek bir kanapeye otururlar, üç aydanberi evlidirler. Her ikisinin de mutlu oldukları davranışlarından anlaşılmaktadır. Birdenbire Werther görünür, zayıflamış, solmuştur. Umutsuzluk içinde olduğu her halinden bellidir. Charlotte'un kızkardeşi Sophie de her zamanki eyimser haliyle onu izlemektedir. Genç kız herkesi neşelendirmeye çalışır. Bu arada Werther ve Charlotte gizlice konuşmayı başarırlar. Kadın sevgilisine gitmesini ve Noel'e kadar yani altı ay daha beklemesini rica eder. Albert iki sevgilinin durumundan bazı şeyler sezmiştir. Werther'in kararı kesindir, gidecek ve bir daha dönmeyecektir.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Charlotte'un odası. Genç kadın sevgilisinden gelen mektupları okumaktadır. Bunların tümü de herşeye boyun eğmiş kötümser bir anlayışın belirtileridir. Werther sonucu kabul etmiştir. Artık dönülmeyecek bir yolculuğa çıkacaktır. Sophie odaya girer, Charlotte'un durumuyla alay etmektedir. Neşeli olmanın faziletlerini, kahkahanın güzelliklerini sayar, döker. Charlotte kısa bir arya ile gözyaşlarının gerçeğinden bahsetmektedir. Birdenbire Werther görünür, Sophie çıkar çıkmaz iki sevgili bir aşk düetinde birleşirler. Delikanlı sevgilisini son bir defa görmek istemiştir. Birbirlerinin kollarına düşerlerken Albert gelir, Werther veda ederek ayrılır. Biraz sonra delikanlının uşağı girer, Werther, Albert'den tabancasını istemektedir. Charlotte kocasına yalvararak vermemesini rica eder, fakat Albert tabancasını uşağa teslim etmiştir. Kadın bitkin adımlarla odadan çıkar.

DÖRDÜNCÜ PERDE

(Bazı oynanışlarda üçüncü perde, ikinci sahne)

Başda «Noel Gecesi» adlı bir prelüd yer almıştır. Uzaktan çocukların Noel şarkıları yankılanmakta, Charlotte telâşlı adımlarla karların arasında yürümektedir.

Perde açılınca Werther'in çalışma odası görülür. Delikanlı intihar etmiştir. Yattığı yerde son anlarını yaşamaktadır. Charlotte girer, ölüm halinde bulunan sevgilisinin yanına çöker, onu avutmaya çalışır. Werther beklediği ve özlediği sükûnete kavuşmuştur. Sokaktan bu feci sahnenin karşıtı gibi çocukların neşeli Noel şarkıları duyulmakta, perde ağır ağır inmektedir.

NIKOLAY RIMSKI - KORSAKOF

18 Mart 1844 de Tikvin'de doğmuş, 21 Haziran 1908 de Petersburg'da ölmüştür. Öğrenimini Deniz Enstitüsünde yapmış, bu arada süreli piyano dersleri almıştır. 1861 den itibaren müziği meslek olarak seçmiş, besteci Balakiref'den yararlanmıştır. 21 yaşında ilk senfonisini veren Rimski-Korsakof 1871 de Petersburg Konservatuvarına öğretmen olmuş, bir aralık bahriye bandoları müfettişliği ve Müzik Okulu direktörlüğü yapmıştır. 1883 te Çarlık Orkestrası yöneticisi olmuştur. Rimski-Korsakof çağının Rus bestecilerine ait bazı yarım kalmış eserleri tamamlamış, orkestrasyonlarını yapmıştır. 16 operası arasında en tanınmışları şunlardır: **«Mayıs Gecesi», «Kar Kız», «Mozart ve Salieri», «Çarın Gelini», «Kiteş»** ve **«Altın Horoz».** Bunlardan başka üç senfonisi, başta «Şehrazad» olmak üzere senfonik süitleri ve bir orkestralama kitabı vardır.

ALTIN HOROZ

Bir prolog, üç perde ve bir epilog'dan kurulu opera

Metin
Viladimir Biyelski

İlk oynanış: 7 Ekim 1909 Moskova.

Başlıca kişiler:

Müneccim ..... Tenor
Kıral Dodon ..... Bas
Prens Guidon, oğlu ..... Tenor
Prens Afron, oğlu ..... Bariton
General Polkan ..... Bas
Altın Horoz'un sesi ..... Soprano
Amelfa, sarayın kâhya kadını ..... Kontralto
Kıraliçe Şemaha ..... Soprano

Konunun geçtiği çağ ve yer: Efsane çağlarında Rusya.

Operanın tamamlanması 1907 yılındadır. Bestecinin yurdu bir ihtilâlden yeni çıkmıştı. Eser sansür tarafından uygun bulunmadı, ertesi yıl besteci hastalandı, 1908 de öldü. «Altın Horoz» bir yıl sonra Moskova'da Zimin'in özel tiyatrosunda sahneye kondu. Opera baştan başa taşlamadır. Rusyada o çağlardaki sansürün böyle bir şeyi kabul edeceği zaten düşünülemezdi. Konusu eski bir masaldan esinlidir ve şair Aleksandr Puşkin'in bir şiirinden alınmıştır. Batıda ilk temsili «Opera-bale» düzeninde yapılmış, 1912 de sahneye konmuştur. Bu düzeni düşünen büyük «maitre de ballet» Mihael Fokin'dir. Bale sanatçıları karakterleri sahne ortasında temsil ediyor, koro ve solistler partilerini sahnenin çevresinde söylüyorlardı. Fokin'in bu mizanseni pek beğenilmiş, fakat bestecinin dul karısı tarafından protesto edilmiştir. 1914 yılında Figaro gazetesine bir açık mektup gönderen Madam Rimski-Korsakof, Fokin'in yaptıklarının ölen eşinin düşünceleriyle hiçbir

ilgisi olmadığını savunmuş, savcılık harekete geçerek temsili kaldırmıştır. Fransız adliyesinin bu inceliğine karşılık İngiliz yasalarının uygun oluşu yüzünden eser aynı kadro ile Londra'da sahneye konmuş, başarı orada sürüp gitmiştir. Halen «Altın Horoz» ya balesiz normal bir opera gibi temsil edilmekte veya eserdeki parçalardan düzenlenmiş bir orkestra süitiyle yalnız bale şeklinde oynanmaktadır.

PROLOG

Orkestrada «Altın Horoz» motifi duyulur, motif hemen yaylı çalgılara geçer, melodi değişir, küçük çanların sesleri arasında sahneye müneccim gelerek çok eski çağlara ait bir efsanenin başlamak üzere olduğunu, herkesin ders alması gereken konunun başlıca kahramanlarını çağırmaya gideceğini bildirir.

BİRİNCİ PERDE

Kıral Dodon'un sarayından büyük bir salon. Dodon'un başkanlık ettiği Kırallık Kurulu toplanmıştır. Salon kıralın en sevdiği yeşil, mavi ve sarı renkli kumaşlarla süslüdür. Kurul üyesi olan kişizadeler sakallı, yaşlı kimselerdir. Tahtın sağında iki veliaht, Afron ve Guidon yer almışlardır. Solda ise ordu kumandanı General Polkan büyük bir vekar ve ciddiyetle oturmaktadır. Kıral Dodon söze başlar: «Sizi bana yardım etmeniz için çağırdım. Hayatım boyunca hiçbir zaman bu kadar tereddüde düştüğümü bilmiyorum. Şimdi ihtiyarım, düşmanlarım bana saldırmaya hazırlanıyorlar. Gerçi ordularımız kuzey ve güneyde daima galip fakat bazı düşmanlar denizden yaklaşmaya çalışıyorlar. Ne yapmayı düşünüyorsunuz?» Kuruldan mırıltılar yükselir: «Ne yazık ki falcımız da öldü...» Bu esnada merdivenlerde prolog'daki müneccim gözükür, kıralın ayağına kapanır: «Selâm sana Kıral Dodon. Gerçi babam öldü fakat ben de size bazı fikirler verebilirim.» Elindeki bohçadan bir altın kafes çıkarır, kafesin içinde bir horoz vardır. Müneccim devam eder: «Bu kuş da size yardım edebilir.» Horoz kanadlarını çırpar, öter ve konuşur: «Rahat uyuyun ben sizi bekleyeceğim.» Herkes bu olaya şaşmıştır. Kıral müneccime armağan vereceğini bildirir. Bütün kurul, müneccim ve veliahtlar başta olduğu halde çıkarlar. Kâhya kadın Amelfa kırala yiyecek getirir, fildişi bir karyola sahnenin ortasına gelir, kıral yatar, uyur. Biraz sonra horoz kanad çırpar, öter, bağırır: «Eyvah! Birşeyler oluyor.» Trompet sesleri duyulur, herkes telâş içindedir. Veliahtlar zırhlarını kuşanmış oldukları halde babalarına veda ederler. Uzaktan savaş sesleri duyulur. Horozun öğüdü üzerine kıral tekrar uykuya dalar fakat korkunç düşler ihtiyarı rahat bırakmamaktadır. İçeri halkın temsilcileri girerek onu uyandırırlar. Dodon ordusuna üç yıl yetecek gıda bulunduğunu öğrenince zırhını kuşanır, oyuncak bir ata biner, tabasının, «Kıralımız zafere!» sesleri arasında perde iner.

İKİNCİ PERDE

Yalçın kayalarla örtülü bir boğazda Dodon'un ordusu büyük bir yenilgeye uğramıştır. Her taraf öldürülmüş askerlerin cesetleriyle doludur. Bir marş duyulur, Kıral Dodon gözükür, yanında General Polkan vardır. Kıralın iki oğlu da ölmüştür. İhtiyar kıral ağlamaya başlar. General; «Düşmanı bulsak seve seve döğüşeceğiz» diye bağırır. Boğazı kaplayan sis dağılmaktadır. Pırlanta işlemeli muhteşem bir çadır meydana çıkar. Herkes korkuyla manzarayı seyretmekteyken çadırın kapısında şahane güzellikte bir kadın görünür. Esirlerin çaldığı çalgılar eşliğinde bir şarkı söylemeye başlar **(Güneşe övgü).** Bu Kıraliçe Şemaha'dır. Dodon'a ülkesini almak üzere bulunduğunu, eğer isterse birlikte şarap içmek istediğini bildirir. Çok üzüntülüdür, her şeya malik olduğu halde o ana kadar kendisine söz geçirecek kimseyi tanıyamamıştır. Dodon ona üzüntüden kurtulmak için dansetmesini öğütler. Şemaha kıralla dansa koyulur, kıralın beceriksiz adımları kadını eğlendirmektedir. Dodon yorgunluktan bitkin bir halde yere yıkılır ve bağırır: «Eğer beni beğeniyorsan gel memleketim senin olsun! Onu sen idare et, istediğin gibi yer içersin. Eğer Polkanı beğenmiyorsan onun da kafasını keserim.» Kıraliçe bu teklifi kabul eder. Tutsaklar çadırı, mücevherleri, aynaları toplamaya başlamışlardır. Dodon'un askerleri olayı neşeyle kutlamakta, kafile yola düzülmektedir.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Güneşli bir gün. Uzaklarda fırtınayı haberleyen kara bulutlar görülmektedir. Halk Dodon'un sarayının önünde toplanmıştır. Kâhya gözükür, halka şunları söyler: «Kıralımız vatanına bir gelinle dönüyor. Onları neşeyle selâmlayınız!» Düğün alayı yaklaşır, devler, acayip maskeli insanlar, mücevher taşıyan tutsaklar geçmektedir. En sonda altın bir araba içinde gelinle güvey gözükürler. Kıraliçe müneccimi görür, kırala kim olduğunu sorar. Müneccim gözlerini kıraliçeden ayırmadan yaklaşarak konuşur: «Kıral! Dün bana ne istersem yapacağınızı söylemiştiniz. Kıraliçe Şemaha'yı istiyorum.» Kıral müneccime deli olup olmadığını sorar. Hayır, o kıraliçeyi istemektedir. Dodon âsasını kafasına vurur, müneccim cansız yere yıkılır. Aynı anda uzaktan gök gürlemeleri gelir. Kıraliçe olanlara gülmektedir. Dodon onu kucaklamak isteyince bağırır: «Şimdi gül ihtiyar maskara. Senin de cezanı çekeceğin an uzak değildir.» Arabadan iner, kafesinden Altın Horoz'un kırala hitap eden sesi duyulur: «Bu senin sonun olacaktır.» Horoz kafesinden uçar, Dodon'un başına konar, bir gaga vuruşuyla cansız yere serer. Gök tekrar gürler, her taraf karanlığa gömülür, biraz sonra sahne aydınlanmış kıraliçe ve horoz kaybolmuşlardır. Halkın sesi yükselir: «Fırtına geçti, fakat şimdi kıralımız kim olacak?» Herkes sessizce ağlarken perde iner.

EPİLOG

Eğlenceli bir melodi eşliğinde müneccim gözükür ve konuşur: «Asil seyirciler bu peri masalından dehşete düşmeyiniz. Çünkü bu masaldaki gerçek halk, kıraliçe ve bendim.» Perde kapanır.

ENGELBERT HUMPERDINCK

1 Eylül 1854 de Siegburg'da doğmuş, 27 Eylül 1921 de Neustrelitz'de ölmüştür. Bir lise direktörünün oğludur. Önce mimarî öğrenimine başlamış, daha sonra besteci Ferdinand Hiller'in öğütü üzerine Köln Konservatuvarına devam etmiştir. Müzik öğrenimini Münih'de tamamladıktan sonra «Mendelssohn Ödülü» nü kazanarak iki yıl için İtalyaya gönderilmiş, 1881 de Napoli'de Richard Wagner'i tanımış «Parsifal» in partisyonlarının kopyasında ona yardım etmiştir. 1881 - 1887 yılları arasında Barselona Konservatuvarında ve Frankfurt Yüksek Müzik Okulunda öğretmenlik yapmış, bu arada onu dünyaya tanıtan eseri, masal operası **«Haensel und Gretel»** doğmuştur. 1900 de Berlin Yüksek Müzik Okulu profesörlüğüne getirilmiş, ölünceye kadar aralarında **«Die Königskinder - Kıral Çocukları»** da olmak üzere bazı sahne eserleri vermiştir.

HAENSEL UND GRETEL

İki perdelik opera

Metin
Adelheid Wette

İlk oynanış: 23 Aralık 1893 Weimar.
Devlet Operasında ilk temsili: 1961, Ankara.

Başlıca kişiler:

Haensel	Mezzosoprano
Gretel	Soprano
Gertrude, anneleri	Mezzosoprano
Peter, babaları, süpürgeci	Bariton
Kum adam	Soprano
Şebnem adam	Soprano
Cadı	Mezzosoprano

Konunun geçtiği çağ ve yer: Masal çağlarında Almanyada bir orman.

Bestecinin kardeşi Adelheid Wette sahneye ve özellikle kukla oyunlarına merak sarmış, kendisi de evinde bu işler için bir donatım kurarak gösteriler düzenlemeye koyulmuştu. Bir doktorun karısı olan Adelheid kukla oyunlarının metnini kendisi yazıyor, genellikle Grimm Kardeşlerin halk masallarından yararlanıyordu. Kukla tiyatrosunun dekorlarını küçük kardeşi Max Humperdinck çiziyor, bazı şarkıları büyük kardeşi Köln Konservatuvarı öğretmenlerinden Engelbert Humperdinck besteliyordu. Temsiller gittikçe ilgi uyandırmış, şarkıların güzelliği herkes tarafından söylenmesine yetmişti. Bunlar Gürzenich Konserleri yöneticisi ve konservatuvar direktörü Franz Wüllner'in kulağına kadar gitmiş, çağın bu önemli sanat adamı Engelbert Humperdinck'i çağırarak şarkıları derleyip bir opera halinde bestelemesini öğütlemiştir. Bu fikir Adelheid Wette'nin eşi Dr. Hermann Wette tarafın-

dan desteklenmiş, buna ailenin yakın dostu ünlü besteci Hugo Wolf da katılmıştır. Humperdinck'in çalışmaları 1890 yılında Frankfurt Konservatuvarına atanmasıyla yarım kalmış, fakat aradan bir yıl geçtikten sonra tekrar kalemini alarak bestelemeye koyulmuştur. Uzun çalışmalardan sonra konusu Grimm Kardeşlerden alınan, metni Adelheid Wette tarafından yazılan «Haensel und Gretel» adlı opera doğmuş, ve ilk defa ünlü besteci Richard Strauss'un yönetiminde oynanmıştır. Başarı büyük olmuştur. Richard Strauss'un temsilden sonra besteciye yazdığı şu satırlar partisyonun değeri çevresinde bir fikir verir kanısındayız: «Övgüye değer bir üstün eser vermiş bulunuyorsunuz. Operanızı yönetirken uzun süredenberi duymadığım bir heyecanı tattım. İç ferahlatan mizahını, değerli ve zarif melodilerini, ince orkestrasyonunu, tüm yapısıyla üstün niteliklerini anlatmaya imkân bulamıyorum. Sevgili dostum, sen büyük bir müzik ustasısın. Bununla ulusuna her yönden değerli bir eser kazandırdın. Bu opera artık yüzyılların malıdır...» **«Haensel und Gretel»** adlı masal operası hemen Alman şehirlerine, Avrupa ve Amerikaya yayılmış, heryerde sevilmiştir. Adelheid Wette'nin çocuk eğitimi yönünden yararlı bir konuyu yine çocuk düşünce ve dünyasına uygun fantezilerle süsleyerek dokuyuşu, bestecinin masal atmosferine uygun dille işleyişi operaya daima büyük bir şans sağlamıştır. **«Haensel und Gretel»** in doğuş yılları Avrupa opera sahnelerinin Wagner'in dramları ve İtalyan «verismo» okulunun gerçekçi örnekleriyle dolduğu çağa rastlar. Bütün bu akımlar arasında Humperdinck'in bir halk masalını opera sahnesine getiriverişi Almanyada ve hattâ Almanya dışında büyük bir ilgi uyandırmıştır.

Eserin bazı melodilerinden düzenlenmiş olan uvertür kornolarda dört sesli bir koralle başlar. Bunu yaylı çalgılarda bir ikinci ağır tema izler. Sonra çabuk tempolu, neşeli bir melodi trompetlerden duyulur. Parça «Sabah Motifi» ile sona erer.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Süpürgeci Peter'in ormandaki küçük evinin odası. Eşyalar ailenin çok fakir olduğunu belirtmektedir. Duvarda irili ufaklı süpürgeler asılıdır. Küçük Haensel kapının yanına oturmuş, süpürge yapmakta, kızkardeşi Gretel ocak başında çorap yamamaktadır. Kız eski bir Alman türküsü söylemeye koyulur. **«Susi»** adıyla bilinen parça ayakkabısı olmayan kızların hikâyesidir. Melodiyi Haensel alarak şeker ve ekmeğe olan hasretini açıklar. Sofralarına günlerdenberi kuru ekmekten başka birşey konmamıştır. Süpürgecinin evinde büyük bir yoksulluk sürüp gitmektedir. Çocuk bitmemiş süpürgeyi bir kenara atarak ayağa fırlar. Açlıktan karnı guruldamaktadır. Gretel de aç olmasına rağmen kardeşini avutmaya koyulur. Babasının yiyecek getireceğine emindir, eski bir atasözü söyler: «Sefalet en yüksek noktasına ulaştığı zaman sevgili Tanrı yardıma koşar» **(Wenn die Not auf's Höchste steigt)**. Sonra bir süpürge kaparak sevimli bir şarkıya başlar; sözde gam ve kederi kapı dışarı süpürür **(Griesgram hinaus!)**. Kar-

deşine bir de önemli sır verir; komşuları o gün annelerine bir kap dolusu süt getirmiştir. Haensel hemen tatmak isterse de kız bu fikre karşı koyar, unutturmak için dansetmelerini teklif eder. Haensel'e şarkısını söyleyerek nasıl dansedileceğini gösterir: «Ayağınla tap tap tap - Elinle klap klap klap, bir kere böyle - bir kere şöyle - bir kere dön - göreceksin güç değil (**Brüderchen, komm tanz'mit mir**). Her iki çocuk da dansın neşesiyle sefaletlerini, yokluklarını unutmuşlarken dışardan annelerinin sesi duyulur. Kadın büyük bir hırsla içeri girerek onlara işlerini bırakıp dansettikleri için bağırıp çağırır, dışarı çıkarken masaya çarpar, sütün bulunduğu kabı devirir. İşte, akşam yemeğinden de olmuşlardır. Büsbütün kızarak çocuklara bir ceza vermeyi düşünür. İkisi de ormana giderek çilek toplayacaklardır. Eğer sepeti ağzına kadar doldurmazlarsa hayatlarında yemedikleri sopayı yiyeceklerdir. İki çocuk sepeti alarak çıkarlar, Gertrude bitkin, bir iskemleye çöker, kötü kaderinden dolayı ağlamaya başlar, sonra başını elleri arasına alarak uykuya dalar. Dışardan neşeli bir erkek sesi duyulur; süpürgeci Peter omuzunda bir küfe olduğu halde girer (**Ah! Wir arme arme leute**). Şarkısını bitirince uyumakta olan karısını öperek uyandırır. O gün pazarda bol süpürge satmış, eve bir yığın yiyecek getirmiştir. Küfesi tereyağ, krema, sosis, yumurta, fasulya, soğan ve patates doludur, artık açlığa veda edeceklerdir. İşleri o kadar iyi gitmiştir ki en sevdiği içkiden bir şişe almayı da unutmamıştır. Süpürgeci karısıyla neşeli bir dansa koyulur, sonra birden çocukların nerede olduklarını sorar. Getrude onları çilek toplamaya ormana yollamıştır. Peter bu işe pek kızar. Karısı mutlaka çıldırmıştır, demek ormanda çocukları yakalayıp çörek yapan Ilsenstein cadısını unutmuş, Haensel'le Gretel'i büyük bir tehlikeye atmıştır. Gertrude cadıyı hatırlayınca dehşetle haykırır, kapıdan fırlayarak ormanda çocuklarını aramaya koşar, Peter de içkisinden bir iki yudum içtikten sonra onu izler.

İkinci sahne'— Neşeli, zarif bir prelüdden sonra açılır. Ormanda küçük bir alan. Yüksek ağaçların ardında cadının evi görülmekte, Gretel yaban güllerinden bir çelenk yapmakta, Haensel sepete son çilekleri atmaktadır. Kız, ormanda kırmızı mantosuyla tek ayak üstüne duran siyah şapkalı küçük bir adamı anlatan eski bir Alman türküsü söylemeye koyulur (**Ein Maennlein steht im Walde**). Hava adamakıllı kararmıştır. Uzaktan bir guguk kuşunun ötüşü duyulur, çocuklar onu taklit ederek eğlenirler, akıllarına açlıkları gelir, oturup bir sepet dolusu çileği yerler. Karanlık adamakıllı bastırmıştır. Haensel dönüş yolunu unuttuğunu söyler, Gretel korkmaya başlamış, ağlamaya koyulmuştur. Haensel ona korkmamasını, kendisini her tehlikeye karşı koruyacağını bildirir. Uzaktan bazı sesler duyulur, her ikisi de dehşetle birbirlerine sarılırlar. Birden önlerinde minicik bir adam belirir. Söylediğine göre kendisi «Kumcu Baba» veya «Kum Adamdır». Çocukları sevmekte, onları korumaktadır (**Der kleine Sandmann bin ich!**). Sırtındaki ufak küfeden kum taneleri alarak çocukların gözlerine serper. İkisi de korkularını unuturlar, gözlerinden uyku akarak dua etmeye koyulurlar: «Akşamları uyumaya gidince çevremde on dört melek bekler» (**Abends, will ich**

schlafen gehn). Sonra ikisi de uzanarak uykuya dalarlar. Gökyüzü yavaşça aydınlanır, altın bir merdivenden on dört melek inerek çocukların etrafına dizilirler. Onları güneş doğuncaya kadar bekleyecek, her tehlikeden koruyacaklardır.

İKİNCİ PERDE

Kısa bir prelüdle başlar. Bu güzel orkestra parçasında eserin birkaç tanınmış melodisi ve «sabah motifi» yer almıştır. Dekor aynıdır. Çocuklar uyumaktadır, melekler kaybolmuşlardır. Bu arada küçük bir adam belirir. Haensel ve Gretel'in üzerine su damlaları serperek şarkısını söyler. Adı «Şebnem Adam» dır, Güneşle gezmekte, uyuyanların gözlerine şebnem serperek uyandırmaktadır **(Der kleine Taumann heiss ich).** Kaybolur kaybolmaz önce Gretel uyanarak doğrulup oturur. Haensel bir yandan diğerine dönerek uykusuna devam etmektedir. Kız, kuş ötüşünü taklid ederek kardeşini uyandırmaya çalışır. Haensel kalkar, her ikisi de ormanda bulunmalarına şaşmışlardır. Rüyalarında gördükleri melekleri birbirlerine anlatırlarken gözlerine cadının pasta ve kurabiyelerden yapılmış evi ilişir. Elele tutuşarak yaklaşırlar. Bu işe pek şaşmışlardır **(Von Kuchen und Torten ein Haeuslein gemacht).** Haensel elini uzatıp evin bir köşesinden bir parça koparıp yemeğe başlar. Ev içinden bir ses duyulur: «Beni rahatsız edenler kim?» Çocuklar cadının homurtusunu duymuşlardır, fakat bunun rüzgâr sesi olabileceğini sanarak yemelerine devam ederler. Bu sırada evin üst penceresinden cadı görünür, çocuklara bakar içeri girer. Evin kapısı açılmış cadı çıkmıştır, elindeki ipi Haensel'e fırlatır, boynuna geçirir, sonra her ikisini de eve çağırır. Haensel korkmuş, çırpınmaktadır. Gretel'e kaçmaları için hazır olmasını fısıldar, ipi boynundan çıkarır, ikisi birden koşmaya koyulurlar. Fakat cadı belinden bir sopa çekerek uzatır, aynı anda «Hokus Pokus» diye bağırmaktadır **(Hokus, pokus, Hexenschuss).** İki çocuk oldukları yerde dururlar, ikisi de büyülenmişlerdir. Cadı Haensel'i alıp evin yanındaki kafese kapatır, çeşitli yiyecekler getirerek ona verir, amacı besleyip şişmanlatmaktır. Büyülenmiş Gretel'e de evin etrafını temizlemesini söyler. Biraz sonra elinde odunlarla gelerek ocağı hazırlar, ateşi yakar, Gretel'e de alevin sönmemesi için bakmasını emreder, şeytanî bir kıvançla süpürgesine binerek evin etrafında dönmeye koyulur **(Hopp, Galopp, mein Besengaul).** Yere iner, Haensel'e yaklaşır, dilini ve parmağını inceler, şişmanladığı kanısına vararak Gretel'e pasta için gerekli kuru üzümü getirmesini söyler. Ocağın ateşine bakar, Gretel dönünce ateşi kollamasını tembihler. Bu sırada Haensel kafesin kapısını açmış yavaşça dışarı çıkmıştır. Gretel cadıya ocağa nasıl bakacağını sorar, cadı fırına yaklaşır, kapağı açar Haensel arkadan bir vuruşla içeri iter. İki çocuk birbirlerine sarılarak kıvançlarını vals temposunda bir melodiyle belirtirler **(Knusper walzer).** Haensel eve girerek üst kat penceresinden aşağıya kuru yemişler atmaya başlar. Bunları Gretel tutmakta zevkle atıştırmaktadır. Fırın büyük bir gürültüyle patlayınca garip bir olayla karşılaşırlar; ev kaybolmuş, cadı tarafından pasta şekline sokul-

muş birçok çocuk belirmiştir. Hepsinin gözleri kapalıdır, büyünün etkisinde oldukları anlaşılmaktadır. Gretel bir çocuğa dokunur, çocuk derhal uyanır, aynı şeyi diğerlerine de uygular. Bütün çocuklar büyüden kurtulmuşlardır. Hepsi de «Cadılık sona erdi...» sözleriyle başlayan neşeli bir şarkı söylemeye koyulurlar **(Die Hexerei ist nun vorbei).** Şarkı süpürgeci Peter'in sesiyle sona erer. Ana baba çocuklarını, Haensel ve Gretel'i bulmanın kıvancıyla onlara sarılırlar. Bu sırada iki erkek çocuk fırının harabesinden çok büyük bir pasta çıkarırlar. Bu pasta cadının vücudundan meydana gelmiştir. Bütün çocuklar Tanrıya şükranlarını bildirdikten sonra elele tutuşup dansederlerken perde iner.

RUGGIERO LEONCAVALLO

8 Mart 1858 de Napoli'de doğmuş, 9 Ağustos 1919 da Montecatini'de ölmüştür. Müzik öğrenimini doğduğu şehir konservatuvarında yapmış, ayrıca Bolonya Üniversitesi edebiyat fakültesini bitirmiştir. İlk eseri **«Chatterton»** adlı bir operadır. Leoncavallo bu eseri oynatmak imkânını bulamamış, bütün Avrupada, bu arada memleketimizde bar piyanisti olarak gezginci bir hayat yaşamıştır. Bu hayat Milano'da Sonzogno Müzik Yayınevi'nin açtığı bir perdelik opera yarışmasına katılıncaya kadar sürmüş, bestelediği iki perdelik **«I Pagliacci»** operası ona dünya çapında bir ün sağlamıştır. Bunu **«I Medici» «Zaza»** ve **«Bohem»** adlı operalar takip etmiş fakat hiçbiri «I Pagliacci» nin başarısına ulaşamamışlardır. Leoncavallo bütün sahne eserlerinin metinlerini kendisi yazmıştır.

I PAGLIACCI

(Palyaçolar)

Bir prolog ve iki perdelik opera

Metin
Besteci

İlk oynanış: 21 Mayıs 1892 Milano.
Devlet Operasında ilk temsili: 1949, Ankara.

Başlıca kişiler:

Canio, gezginci tiyatronun baş oyuncusu (İkinci perdede «Pagliaccio») ..... Tenor
Nedda, karısı (İkinci perdede «Colombina») ..... Soprano
Tonio, bir oyuncu (ikinci perdede «Taddeo») ..... Bariton
Beppe, bir oyuncu (ikinci perdede «Arlecchino») ..... Tenor
Silvio, bir köylü, Nedda'nın âşığı ..... Bariton

Konunun geçtiği çağ ve yer: 1865 yılında Calabria'da Montalto kasabasının bir köyü.

Ruggiero Leoncavallo 1890 da vatanına dönerek yerleşmiştir. Aynı yıl Ricordi Müzik Yayınevi, İtalyan Rönesansına ait üç operalık bir dizi ısmarlamış, yine o sıralarda Mascagni'nin bir perdelik operası «Cavalleria Rusticana» Sonzogno Müzik Yayınevi'nin açtığı bir yarışmada kazanmış, büyük başarı elde etmişti. Leoncavallo da derhal çalışmaya koyularak iki perdelik bir kısa opera bestelemiştir. Bu, pek tanınmış bir eser olan **«I Pagliacci»** dir. Eser yine Sonzogno Yayınevi tarafından satın alınmış, ilk defa Arturo Toscanini'nin yönetiminde oynanmıştır. Konu 15 Ağustos 1865 de Montalto kasabasında işlenen bir cinayetten alınmıştır. Operanın o zamandanberi «Cavalleria Rusticana» ile aynı temsilde ikinci eser olarak sahneye konması gelenekleşmiştir.

PROLOG

Parlak melodiler, dramatik buluşlar, güzel «Leitmotiv» ler ve pek çekici bir orkestra düzeniyle dokunan «I Pagliacci» operası eserin ana fikrini açıklayan bir prologla başlar. Burada müziğin anlatımını yeterli bulmayan besteci insan sesini yardımcı olarak kullanmayı düşünmüştür. Prolog'un ortasında sahneye oyun kıyafetiyle gelen Tonio acılı temaların eşliğinde seyircilere oyunculardan bahseder. Eğlendirmek için çırpınan bu fedakâr insanların hattâ bir palyaço'nun bile her insan gibi bazan neşe, bazan acıyla dolup taşan bir kalbe sahip olduğunu söyler **(Si puo? Signore! Signori!).** Tonio sözlerini «Oyun başlıyor, perdeyi açın!» diyerek bitirir **(Andiam! Incominciate!).**

BİRİNCİ PERDE

Montalto kasabasının bir köyünde yortu günü. Akşam üzeri köy alanı. Yaklaşan boru ve davul sesleri gezginci bir tiyatro trupunun gelmekte olduğunu haberler. Halk alanı doldurmuş, oyun elbiseleriyle maskaralıklar yapan sanatçıları selâmlamaktadır. Nedda bir eşeğin çektiği arabada oturmakta, Canio davulunu çalmakta, Tonio ve Beppe kadın ve çocuklara satışmaktadırlar. Herkes sustuğu zaman oyuncuların başı Canio, köylüleri o akşam verecekleri temsile çağırır. Bu haber köylüleri neşelendirmiştir. Tonio arabaya yaklaşır, Nedda'yı belinden kavrayıp inmesine yardım eder, Canio arkadaşını hırsla iterek uzaklaştırır. Hava kararmaktadır, baş oyuncu köylülerle meyhaneye gitmek üzere yola koyulurken Tonio'ya beraber gelmesini teklif eder. Tonio kalıp arabanın atını tımar edecektir. Bu sırada bir köylü Tonio'nun gelmek istemeyişini Nedda ile yalnız kalmak amacında oluşuna yorar. Canio, Nedda'nın kendisini aldattığını görürse oyunun başka şekilde biteceğini söyler. Bu sözlerdeki gizli anlam alandakileri ürpertmiştir. Nedda kocasına yaklaşıp öperken Canio ona olan büyük aşkını açıklamaktadır. Köylüler eserin en güzel parçalarından birini, çan korosunu söyleyip uzaklaşırlar **(Din don suona vespero).** Herkes gittikten sonra tiyatronun seyyar sahnesinin yanındaki ağaca dayanan Nedda gamsız bir şarkıya başlar. Kadın, daldaki kuşu taklit eden vals tempolu aryasıyla bağımsız hayat ve aşkın güzelliğinden bahsetmektedir **(O che bel sole).** Birdenbire Tonio çıkar, kadının kocasını aldattığını sezmekte, üstelik o da Nedda'yı sevmektedir. Bu sezişten yararlanıp korkutarak onu öpmek isterse de Nedda kendisini savunur, oyuncunun yüzüne eline geçirdiği kamçıyı indirir. Tonio intikam için yemin ederek uzaklaşır. Bu sırada Nedda'nın asıl sevgilisi Silvio gözükür. Her ikisi de ihtiraslı bir düetle birbirlerinin kollarına düşerler **(Silvio! a quest'ora).** Düetin sonunda delikanlı uzaklaşırken Nedda ardından seslenir: «Ebediyyen seninim...» Bu arada Tonio köye koşarak Canio'yu çağırmış, aldatma sahnesini ona göstermiştir. Kıskanç koca hiddetle ortaya çıkarak karısına kaçmakta olan sevgilisinin kim olduğunu sorar: «Adı nedir, çabuk söyle!» Nedda susmaktadır. Canio bıçağını çeker fakat

iyi kalbli oyuncu Beppe yetişerek elinden alır. Temsil saati yaklaşmaktadır, biraz sonra kiliseden çıkacak olan köylüler tiyatroya geleceklerdir. Yalnız kalan bedbaht koca oyun elbisesini giyer, acısından delirmiş gibidir. Kısa bir resitatif'den sonra eserin en tanınmış parçası başlar. Oyunda oynayacak, acısını gizleyecek, gözlerinden yaşlar dökülürken gülecektir **(Vesti la giubba).**

İKİNCİ PERDE

İkinci perde oyun içinde oyundur. Bu fikrin geçmişi 16 ncı yüzyıla kadar uzanır. Böyle bir kuruluşla yazılmış ilk tiyatro oyunlarından biri Thomas Kyd'in «Spanish Tragedie» adlı eseridir. Leoncavallo bunu operada kullanmış ve lirik gösteri sanatı tarihine bu alanda eşi az görülen bir örnek vermiştir.

Perde açılmadan gelecek olan *faciayı haberleyen* bir «intermezzo» duyulur. Köyde gezginci tiyatro. Beppe boru çalmakta, Tonio davuluna vurarak halkı çağırmaktadır. Kiliseden çıkan köylüler gülüşerek, konuşarak kıvançla sıraları doldururlar, Silvio da dahil olmak üzere sahne önünde otururlar. Oyun içinde oyun başlar. Konu eski klâsik İtalyan «Commedia dell'Arte» sinden bir sahnedir. Evli Colombina'yı Taddeo ve Arlecchino sevmektedirler. Colombina'nın menüesi, gavotlar, Arlecchino'nun serenadı özellikle pek sevilen parçalardır **(O Colombina, il tenero fide Arlecchin).** Nedda yani oyundaki Colombina âşığı Arlecchino ile sevişir, yemek yerken kıskanç koca Canio yani Pagliaccio gelir. Colombina pencereden kaçmakta olan sevgilisi Taddeo'ya «Ebediyen seninim!...» diye bağırır. Canio birden değişir. Bu sözleri o gün karısı âşığına söylerken duymuştur. Oyun hayatlarının aynıdır. Canio tekrar karısına sevgilisinin adını sormaya koyulur. Oynadığı gülünçlü oyuna rağmen kıvranmakta, kıskanç bir kocanın acısını haykırmaktadır. Nedda durumun tehlikesini anlamaya başlamıştır. Orkestra hâlâ neşeli oyunun temalarını vermektedir, fakat Canio artık oyunda değildir. Gerçeği yaşamakta, karısına durmadan sevgilisinin adını sormaktadır. Izdırabını yeni bir arya ile haykırır. Şerefi herşeyden daha önemlidir. Hayır, daha fazla direnemiyecektir **(Pagliaccio non son).** Seyirciler birşeyler sezmişler, şaşırmışlardır. Tehlikeyi anlayan Beppe ve Tonio sahneye koşarlar. Karısından bir türlü cevap alamıyan Canio bıçağını çeker, halkın çığlıkları arasında önce Nedda'ya sonra onu kurtarmak için sahneye fırlayan âşığı Silvio'ya saplar, dehşetten büyümüş gözlerle seyircilere döner: «Komedi sona erdi!...» diye bağırır **(La commedia e Finita!).** Orkestradan «Palyaço» temi yükselirken perde kapanır.

GIACOMO PUCCINI

22 Aralık 1858 de Lucca'da doğmuş, 29 Kasım 1924 de Brüksel'de ölmüştür. Eski bir müzikçi ailedendir. Öğrenimini Bazzini ve Ponchielli gibi tanınmış ustaların yanında Milano Konservatuvarında yapmış, 1884 de ilk operası **«Le Villi»** yi vermiştir. Bunu 1889 da **«Edgar»** ve 1893 de **«Manon Lescaut»** izlemiştir. «Manon Lescaut» ona İtalya çapında bir ün sağlamış, 1897 'de sahneye konan **«La Bohème»** genç besteciyi bütün dünyaya tanıtmıştır. **«Tosca»** ve **«Madama Butterfly»** başarılarının devamı olmuşlardır. Puccini 1912 de Amerika için **«La Fanciulla del West»** i, yine Metropolitan Operası için birer perdelik üç sahne eseri; **«Il Tabarro»**, **«Suor Angelica»** ve **«Gianni Schicchi'»** yi vermiştir. Son eseri **«Turandot»** u tamamlayamamıştır. Puccini yakın çağın en sevilen opera bestecilerinden biridir.

MANON LESCAUT

Dört perdelik opera

Metin
Besteci

Ruggiero Leoncavallo, Domenico Oliva, Marco Praga, Giuseppe Giacosa, Luigi Illica ve Giulio Ricordi'nin yardımlarıyla.

İlk oynanış: 1 Şubat 1893 Torino.
Devlet Operasında ilk temsili: 1961, Ankara.

Başlıca kişiler:

Edmondo, genç bir öğrenci	Tenor
Şövalye des Grieux	Tenor
Lescaut, Manon'un kardeşi, çavuş	Bariton
Geronte de Ravoir, Parisli yaşlı zengin	Bas
Manon Lescaut	Soprano
Hancı	Bariton
Dans öğretmeni	Tenor
Fenerci	Tenor
Kaptan	Bariton

Konunun geçtiği çağ ve yer: 18 inci yüzyılda Amiens, Paris, Le Havre, New Orleans.

Hayatının sonuna kadar genellikle aşk müziği besteleyen Puccini Abbé Prevost'nun ölümsüz romanı **«Manon Lescaut»**yu 1889 yılında okumuş, eserin zarif kahramanına hayran olmuştu. Manon onun ilerdeki operalarında hep birbirine benzeyen kadın karakterlerinin ilkidir. Genç İtalyan bestecisi aynı yıl müzik yayınevi sahibi Giulio Ricordi'ye başvurarak eseri bestelemek istediğini bildirmiştir. Puccini romanın konusunu daha önce birçok bestecinin işlediğini biliyordu. D. F. Auber, «Manon Lescaut» adıyla bir opera,

Halévy bir bale, Massenet ise kısa süre önce yine «Manon» adlı bir opera bestelemişti. Fakat bütün bunlar ateşli sanatçıyı ilgilendirmemiş, korkutmamıştır. Ricordi ona metin yazarı olarak o zamanlar tanınmamış bir besteci ve şairi, Leoncavallo'yu tanıtmıştır. Fakat iki genç sanatçının işbirliği müsbet sonuç vermemiş, ortaya çıkan metinden ikisi de memnun kalmamıştır. 1890 yılı baharında Puccini çağının tanınmış komedi yazarı dostu Marco Praga'ya rastlamış, derdini ona anlatmış, Praga konunun ana hatlarını kabul etmiş, fakat o zamana kadar hiç opera metni yazmadığı için kendisine yardımcı olarak şair Domenico Oliva'yı seçmiştir. Puccini bu defa sonucu beğenmiştir. Karısı ve iki çocuğunu alarak çalışmak üzere Chiasso'ya gitmiş, fakat piyanosunun başına oturduğu zaman romanın önemli bazı bölümlerinin seçilmemiş olduğunu görmüştür. Yine Ricordi'ye başvurmuş, Ricordi son çare olarak onu Giuseppe Giacosa adlı şairle tanıştırmıştır. Giacosa işi tek başına yapamıyacağını, Luigi Illica adlı bir dostunun da yardım etmesi gerektiğini söylemiştir. İki dostun yaptığı düzeltmeler, kattıkları yeni bir perde ve güzel mısralarla «Manon Lescaut» nun metni ortaya çıkabilmiştir. Eser beklenmeyen bir başarı elde etmiştir. Des Grieux'nün birinci perdedeki aryasından **(Tra, voi belle)** itibaren hemen her parça alkışlarla karşılanmış, Puccini yirmi beş defa sahneye çıkmak zorunda kalmıştır. Bu tarihten sonra adı Avrupa'ya yayılmaya başlamış, o çağlarda «World» mecmuasında müzik tenkitleri yazan George Bernard Shaw onu heyecanla selâmlamıştır.

BİRİNCİ PERDE

Amiens'de Paris kapısı yanındaki alan. Sağda bir cadde uzanmakta, solda bir han görülmektedir. Alan ve hanın altındaki meyhane, öğrenciler, kadın-erkek şehirliler ve askerlerle doludur. Edmondo içen ve iskambil oynayan öğrencilere madrigal formunda yarı ciddî yarı alaycı bir şarkı söylemekte, hepsi koro halinde katılmaktadırlar **(Ave, sera gentile).** Delikanlı gençliği, aşkı ve kızları öven şarkısını bitirince arkadaşı Des Grieux gözükür. Edmondo onun hüzünlü haline bakarak âşık olup olmadığını sorar. Hayır, Des Grieux her ne kadar aşkı, içkiyi ve kızları seviyorsa da âşık değildir. Bunu eserin ilk parlak aryasıyla bildirir, sözleri bütün öğrenciler tarafından heyecanla karşılanır **(Tra, voi belle).** Bir posta arabasının borusu duyulur. Araba toz toprak içinde hana doğru ilerleyerek durur. Arras'dan gelip Paris'e gitmektedir. İçinden bir muhafız çavuşu, yaşlı bir adam ve güzel bir kız iner. Bunlar Paris'de bir manastıra giden Manon Lescaut, kardeşi çavuş Lescaut ve zengin Geronte de Ravoir'dir. Yolcular o geceyi orada geçireceklerdir. Des Grieux kızı görünce büyülenmiş gibi kalır. Lescaut ve Geronte'un hancıyla konuşmasından yararlanarak ona adını sorar, kendisini tanıtır. Bu masum yüzlü güzele hayran olmuş, sevmeye başlamıştır **(Donna non vidi mai).** Handan Lescaut ve Geronte çıkarlarken Manon'a veda ederek uzaklaşır. Akşam olmakta, kızlar yavaş yavaş evlerine dönmekte, halk dağılmaktadır. Edmondo sevgilisine bir ayrılık şarkısı söylemekte, Lescaut ve Geron-

te bir kenarda konuşmaktadır. İhtiyar Geronte, Manon'u çok beğenmektedir. Bunu çavuşa açar ve asıl işini söyler. Paraya karşı zayıf olan Lescaut kardeşini zengin ihtiyara vermeye razı olmak üzeredir. Geronte çavuştan ayrılır, ona kendisini beklemesini tembihler. Lescaut öğrencilerin yanına otururak onlarla iskambil oynamaya başlar. Geronte hancının yanına yaklaşır, bir saate kadar meyhanenin yanında atları rüzgâr gibi koşan sağlam bir arabanın hazır olmasını emreder. Pelerinli bir adam genç bir kızla birlikte gelecek, arabayla Paris'e gideceklerdir. İhtiyar kızı kaçırmaya karar vermiştir. Beri yanda Des Grieux'nün arkadaşı Edmondo bu sözleri duymuştur. Derhal dostuna yaklaşarak durumu söyler. Des Grieux ondan yardım ister, Edmondo hazırdır. Manon merdivenlerde gözükür, Des Grieux'ye doğru ilerler. İki sevgili karanlık bir köşede buluşurlar, eserin ilk büyük düeti başlar **(Vedete? Io son fedele).** Delikanlı kızı aşkına inandırmıştır. Onu kendisiyle kaçmak için kandırır. Edmondo pelerinini verir, iki sevgili Geronte'un hazırlattığı arabaya doğru uzaklaşırlar. Bu sırada ihtiyar Geronte hancıya arabanın hazır olup olmadığını sormaktadır. Edmondo yaklaşarak arabanın çoktan Paris yolunu tuttuğunu, Manon'un genç öğrenciyle kaçtığını bildirir. Geronte telâşla hâlâ iskambil oynamakta olan Lescaut'ya koşarak durumu anlatır. Lescaut şaşırmıştır, olay gençleri son derece eğlendirir, hepsi kahkahalarla gülerek ihtiyarın halini seyretmektedirler. Lescaut, Geronte'u avutur, yere düşen şapkasını verir, her ikisi de yatmak üzere öğrencilerin alayları arasında meyhaneden ayrılırlar.

İKİNCİ PERDE

Paris'de Geronte'un evinde muhteşem döşenmiş bir salon. Manon tuvalet masasında oturmakta, berberi tuvaletini tamamlamaktadır. Arkada iki uşak emrine hazırdır. Genç kız sevgilisi Des Grieux ile sıkıntılı aylar geçirdikten sonra Geronte'a gelerek zengin ihtiyarın evinde şahane bir hayat sürmeye başlamıştır. İçeri Lescaut girer. İki kardeş Des Grieux ve Geronte'dan bahse başlarlar. Manon delikanlıyı veda etmeden bırakmış fakat son zamanlarda özlemeye başlamıştır. Bunu zarif bir arya ile bildirir **(In quelle trine morbide).** Evet, eski aşkı bütün tazeliğiyle tekrar uyanmıştır. Bu sırada şarkıcılardan kurulu bir grup görünerek Geronte'un Manon için bestelediği bir madrigal'i söylemeye koyulurlar **(Sulla vetta tu del monte).** Şarkıcılar bahşişlerini alıp çıkarlarken müzikçiler ve dans öğretmeni gözükürler, aynı anda Geronte ve zengin dostları da girmişlerdir. Manon öğretmeniyle bir menüe yaparken hepsi hayranlıkla onu seyretmektedirler. Sonra Manon'un elini öperek çıkarlar. Kadın salonda yalnızdır, kapıda sapsarı bir yüzle ve heyecan içinde Des Grieux gözükür. Başlayan aşk düeti kadının, Des Grieux'nün kolları arasına düşmesiyle sona erer. İkisi de bu mutlu rüyadan kapıda Geronte'un gözükmesiyle uyanırlar. Delikanlı kılıcını çeker, Manon iki adamın arasına girmiştir. Geronte kadını kendisini sever görünüp sonra aldatmakla suçlandırır. Manon bir ayna alarak ihtiyarın yüzüne tutar: «Hangi yüzle aşktan bahsediyorsunuz?» diyerek güler. Geronte soğukkanlılı-

ğını muhafaza ederek kısa süre sonra tekrar buluşacaklarını söyler. İki genç kıvançla birbirlerinin kollarına atılırlar. Artık tekrar bağımsız ve mutlu kişiler olacaklardır. Telâş içinde nefes nefese Lescaut gözükür. Geronte sevgilileri haberlemiş, ev sarılmıştır. Lescaut kaçmalarını söyler. Manon elmaslarını toplayarak pelerinin altına saklar, tam çıkmak üzereyken içeri askerler dolarlar, onları yüzünde şeytanî bir gülümsemeyle Geronte izlemektedir. Manon pelerinini düzeltirken birden elmaslar dökülür. Askerler Manon'u Des Grieux'nün feryatları arasında tevkif ederler.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Bir «intermezzo» dan sonra açılır. Havre limanı. Sağda tutuklular için barakalar uzanmakta, arka plânda deniz gözükmektedir. Barakaların birinde demir parmaklıklı bir pencere vardır. Sahneye Lescaut ve Des Grieux girerler. Amerika'ya götürülmek üzere barakalara getirilen suçlu kadınları beklemekte, heyecanla konuşmaktadırlar, Manon'u kaçıracaklardır. Kadınlar barakaya girmeye başlamıştır. Güneş yavaş yavaş doğmaktadır. Des Grieux pencereye yaklaşır, «Manon» diye seslenir. Pencerede Manon'un yüzü görünür. Bu sırada sokaktan şarkı söyleyerek bir fenerci geçmekte, hava aydınlanmaktadır. Des Grieux sevgilisini avutur, moralini yükseltir, nereye gitse onu izleyecektir. Bir tüfek sesi ve «silâh başına» feryatları duyulur. Lescaut yaklaşarak kötü haberi verir; kaçırma plânı suya düşmüştür, askerler barakaya doğru koşmaktadır. Manon sevgilisine ve kardeşine kaçmaları için yalvarır, sahneye halk, askerler ve gemiciler dolar. Her kafadan bir ses çıkmakta, herkes birbirine ne olduğunu sormaktadır. Bir subay askerlere kadınları getirmelerini söyler. Kadınlar sahneye girerler. Adını söyleyen gemiye doğru ilerler. Halk bu genç ve güzel günahkârları acıyarak seyretmektedir. Manon bir veda şarkısıyla uzaklaşmaya başlar. İki sevgilinin durumu halk üzerinde büyük bir etki yapmıştır. Des Grieux'ye cesaret vermektedirler. Geminin kaptanı gözükür. Des Grieux onun ayaklarına kapanarak gemiye kendisini de alması için yakarır. Karşılığında her işi yapacak, isterse hayatını verecektir (**Guardate, pazzo son**). Kaptan, Amerika'ya gitmeyi bu kadar isteyen insana ilk defa rastlamıştır. «Peki, seni alıyorum.» diye cevap verir. Des Grieux minnetle kaptanın elini öper, Manon bu sahneyi görmüştür, iki sevgili kıvançla birbirlerine sarılırlar. Lescaut bir süre onları seyreder, sonra uzaklaşır.

DÖRDÜNCÜ PERDE

New Orleans eyaleti sınırına yakın ıssız, çıplak bir bölge. Hava kararmaktadır. Uzaktan Des Grieux ve Manon gözükürler. Her ikisi de yırtık elbiseler içinde yorgun ve bitkindirler. Des Grieux sevgilisine cesaret vermektedir. Fakat Manon'un artık yürüyecek hali kalmamıştır. Ondan özür diler, kendisini bırakmasını ister. Des Grieux çevresine bakar, kendilerine yardım ede-

cek hiçbir şey hattâ içecek bir damla su bile yoktur. Birşeyler bulmak için uzaklaşır. Manon korkuyla son aryasına başlar; «Yalnızım, terkedildim, ümitlerim yokoldu, artık ölmeliyim.» **(Sola, perduta, abbandonata).** Des Grieux tekrar gözükür, hiçbir şey bulamamıştır. Acılı düet devam eder. Manon son anlarını yaşamaktadır. Des Grieux'ye kendisine aşktan, çocukluk anılarından bahsetmesini ister. Genç kadın yavaş yavaş hareketsiz kalmaktadır, kesik kesik son sözlerini söyler: «Günahlarımın karşılığını ödeyerek ölüyorum. Fakat aşkım hiçbir zaman ölmeyecek.» Hareketsiz kalır, Des Grieux bir süre dehşet içinde kızı seyreder, hıçkırır, sonra baygın sevgilisinin cesedi üzerine yığılır.

LA BOHEME

Dört perdelik opera

Metin
Giuseppe Giacosa ve Luigi Illica

İlk oynanış: 1 Şubat 1896 Torino.
Devlet Operasında ilk temsili: 1948, Ankara.

Başlıca kişiler:

Marcello, bir ressam ..... Bariton
Rodolfo, bir şair ..... Tenor
Colline, bir filozof ..... Bas
Schaunard, bir müzikçi ..... Bariton
Benoit, ev sahibi ..... Bas
Mimi, bir dikişçi kız ..... Soprano
Parpignol, bir oyuncak satıcısı ..... Tenor
Musetta, Mimi'nin arkadaşı ..... Soprano
Alcindoro, Musetta'nın âşığı ..... Bas

Konunun geçtiği çağ ve yer: 1830 yıllarında Paris.

«Manon Lescaut» nun başarısı üzerine Puccini eserini yönetmek üzere «Manon» nun ülkesine çağrılmış, şehrin güzelliklerine hayran kalmıştır. Onu en çok çeken yerlerden biri de genç sanatçıların ve öğrencilerin bulunduğu Monmarte semti olmuştur. Ün ve varlık peşinde koşan bu gençlerin hepsi yoksulluk içinde yaşıyor, fakat her şeye rağmen eğlenmenin yolunu buluyor, umutlarını kaybetmiyorlardı. Buna «Bohème» hayatı deniyordu. Besteci yine bu sıralarda Henri Murger'in **«Scènes de la Vie de Bohème - Bohem Hayatından Sahneler»** adlı romanını okumuş, bestelemeye karar vermiş, «del Lago» daki villâsında tamamlamıştır. Murger romanında geçen yüzyılın ortasındaki Paris'deki «Bohème» hayatını gerçekten pek canlı bir şekilde anlatmıştır. Buna sebep olarak kendisinin bu hayatın içinde uzun yıllar yaşamış olması gösterilir. Romandaki başlıca kişilerin hayattan alındıkları bi-

linmektedir; Şair Roudolph da Henri Murger'nin kendisidir. Romandaki «Françine'in Manşonu» adlı bölüm operanın konusuna temel olarak alınmıştır. Françine adlı kız Murger'nin bir hastane köşesinde ölen sevgilisi Lucile'dir. Lucile operada yoksul ve hasta dikişçi kız Mimi olmuştur.

BİRİNCİ PERDE

Sıkıntıları, endişeleri, alışkanlıkları, huyları ve zevkleri hemen aynı olan dört arkadaş; şair Rodolfo, ressam Marcello, filozof Colline ve müzikçi Schaunard Monmartre'da eski bir evin çatı katında oturmaktadırlar. Perde açıldığı zaman camları buzlarla kaplı fakir döşeli bir çatı arası görülür. Ressam Marcello titreyerek «Kızıldenizi Geçiş» adlı tablosunu bitirmeye çalışmakta, şair Rodolfo soğuktan morarmış parmaklarıyla oyununu yazmaktadır. Marcello odadaki son tahta eşya olan iskemleyi de belki günlerdenberi yanmayan ocağa atmak isterse de Rodolfo oyununun perde perde yakılmasının daha doğru olacağını söyleyerek yerinden kalkar. İki arkadaşın zarif bir resitatif tekniğiyle işlenmiş diyaloguna orkestra ritmik, renkli buluşlarla eşlik etmektedir. İçeri filozof Colline girer ve Noel gecesine rağmen veresiye alış veriş ettikleri bakkalın kapalı olduğunu üzüntüyle bildirir. Kurtuluşu müjdelemek müzikçi Schaunard'a kısmet olmuştur. Üç gün önce garip tabiatlı bir İngilizin papağanına şarkı dersi vermek için angaje olmuş, parayı çabuk almak için flört ettiği hizmetçi kızın yardımıyla hayvanı zehirlemiş, ders parasına kavuşmuştur. Cebi para, elleri yiyecek ve şarapla doludur, ayrıca odun da getirmiştir. Yemeği çatıda yiyip Noel'i Momus kahvesinde kutlayacaklardır. Dört arkadaş neşeyle ocağı yakıp sofrayı kurarlarken ev sahibi Benoit girer. İki aydır biriken kira borçlarını istemeye gelmiştir. Dostlar adamı bir kızla gördüklerini, eğer borcu istemekte devam ederse karısına haber vereceklerini söyleyerek kahkahalar arasında kapı dışarı ederler. Artık Café Momus'e gitmemek için bir sebep kalmamıştır. Üç arkadaş çıkarlar. Rodolfo dergiye yazacağı kısa bir makaleyi bitirmek üzere geri kalır. Yazısını tamamlamak üzereyken kapı çalınır, şair açar. Kapıda fakir giyimli, soluk benizli güzel bir kız durmaktadır. Şamdanı sönmüştür, delikanlı kendi şamdanından mumu yakar. Fakat kızın güzelliği karşısında şaşırmıştır. Gitmesi için kapıyı açınca şamdan tekrar söner, kız telâşla anahtarını düşürür. Her iki genç karanlıkta anahtarı aramaya koyulurlar, bir aralık Rodolfo'nun eli kızın elini bulur, genç şair duygularını: «Bu küçük el ne kadar soğuk.» cümlesiyle anlatmaya koyulur **(Che gelida manina).** İçeri vuran ay ışığı her ikisini de büyülemiş gibidir. Bu defa Mimi içli şarkısıyla kendisini tanıtır, yoksul ve zavallı hayatını açıklar **(Mi chiamano Mimi).** Hikâyesi basit ve kısadır. Dışardan üç arkadaşın sesi duyulur, Rodolfo'yu beklemekte, sabırsızlanarak marş ritmiyle «Momus, Momus» diye bağırmaktadırlar. İlk bakışta birbirlerine âşık olan gençler ay ışığı altında kendilerini unutmuşlardır. Kemanların tatlı melodisi, arpın su damlalarına benzeyen tınıları eşliğinde beraberce aşk şarkısına başlarlar **(O soave fanciulla).** Kolkola kapıdan çıkarlarken perde iner.

İKİNCİ PERDE

Noel gecesi Monmartre'da Café Momus'ün önü. Her sınıfa mensup insan kalabalığı neş'eyle dolaşmaktadır (**Arranci, datteri**). Rodolfo ile Mimi üç arkadaşın oturduğu masaya yaklaşırlar, şair, kızı onlara tanıtır. Bu sırada yanlarına satıcı Parpignol yaklaşır, Marcello Mimi'ye Rodolfo'dan bir hediye kabul edip etmiyeceğini sorar, Mimi gururla şapkasını gösterir, şair yeni sevgilisine Noel için almıştır. Hepsi neşeyle konuşmakta, aşk hakkında yarı ciddi fikirler yürütmektedir. Bu sırada ressam Marcello'nun eski sevgilisi Musetta, yanında Alcindoro adlı bir zengin olduğu halde görünür. Kıskanç ressam garsona seslenir: «Bana bir şişe zehir getir.» Musetta yanlarındaki masaya oturmuştur. İki gencin ayrılmış olmalarına rağmen birbirlerini sevdikleri anlaşılmaktadır. Aralarında masadan masaya tartışmalar başlar, Musetta çapkınca pozlarla ve Marcello'nun homurtuları arasında ünlü cilveli valsini söyler (**Quando me'n vo'soletta**). Parça bitince çığlıklarla ayakkabısını çıkarıp atar, sözde ayağını sıkmaktadır. Alcindoro'ya derhal yeni bir ayakkabı getirmesini söyler. Zavallı ihtiyar uzaklaşınca gençlerin oturduğu masaya koşar, sevgilisi Marcello'nun kolları arasına düşer. Neş'e son haddini bulmuştur. Noel geçidi başlar. Gençler gitmeye karar verirler, Musetta her iki masaya ait hesap pusulasının biraz sonra gelecek olan ihtiyar tarafından ödeneceğini söyler, hepsi kolkola geçide katılarak uzaklaşırlar. Alcindoro yeni bir çift ayakkabı ile döner, iki hesap pusulasıyla karşılaşır, bir iskemleye yıkılırken perde iner.

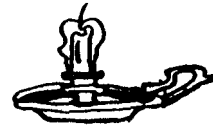
ÜÇÜNCÜ PERDE

Karlı bir Şubat sabahı Quartier Latin'de ufak bir alan. Solda bir meyhane, sağda uzun bir cadde görülmektedir. Paris uyanmakta, sütçü, yumurtacı ve işçiler geçmektedir. Sahneye bitkin bir halde Mimi girer. Meyhaneden Musetta'nın sesi gelmektedir. Mimi garson kıza Marcello ile görüşmek istediğini bildirir. Marcello Mimi'yi içeri çağırır, hayır, kız onunla yalnız konuşmayı tercih etmektedir. Ressam meyhaneye süsleyici resimler yapmakta, Musetta şarkı dersleri vermektedir. Mimi son günlerde olanları anlatır (**Oh! buon Marcello, aiuto**). Rodolfo onu kıskanmakta, üzmektedir. Aralarında başlıyan bir tartışma Rodolfo'nun evden çıkıp gitmesiyle sonuçlanmıştır. Marcello bunlardan haberi olduğunu, hattâ o anda Rodolfo'nun meyhanede bulunduğunu bildirir, kendisiyle konuşacağını vadeder. Mimi bir ağacın arkasına gizlenir, Marcello içerden Rodolfo'yu çağırarak ona öğüt vermeye koyulur. Fakat Rodolfo'nun kararı kesindir, kıza verecek hiçbir şeyi, ne parası, ne eşyası hattâ ne de yiyeceği vardır. Üstelik Mimi hastadır ve ölümünden korkmaktadır. Bunları duyan kız sessizce ağlamaya başlar, öksürük nöbeti tutmuştur. Ağacın arkasından çıkarak sevgilisine yaklaşır, her ikisi de çaresizlik içindedir. İçerden Musetta'nın kahkahasını duyan kıskanç Marcello hırsla meyhaneye dalar. Yalnız kalan iki sevgilinin kederli veda düeti duyulur (**Addio, o dolce svegliare**). Bu sırada Marcello ve Mu-

setta gözükürler. İki çift arasında zarif bir kuartet başlar. Rodolfo ile Mimi ayrılmamaya, bahara kadar beklemeye karar vermişlerdir. Kolkola yavaş adımlarla uzaklaşırlarken, perde meyhanede kavga eden Marcello ile Musetta'nın bağırmaları ve kırılan tabak sesleri arasında kapanır.

DÖRDÜNCÜ PERDE

Birinci perdedeki tavan arası. Rodolfo ve Marcello sevgililerinden ayrılmışlardır. Çalışırken onlardan bahsetmekte, anılarıyla avunmaktadırlar. İçeri filozof ve müzikçi girerler. Colline bir tuzlu balık sepetini masaya koyar, herkesin neşesi yerine gelmiş, Bohéme atmosferi tekrar canlanmıştır. Yoksulluklarıyla alay etmektedirler. Colline biraz sonra kıral tarafından kabul edileceğini bildirirken Schaunard onları tuzlu balıklı ziyafet sofrasına çağırır. Beri yanda Rodolfo ve Marcello dansetmektedirler. Birdenbire kapı açılır, içeri heyecanla Musetta girerek Mimi'nin merdivende ölüm derecesinde hasta olduğunu bildirir. Beraber yaşadığı ihtiyar kontu terketmiştir. Rodolfo kapıya koşar ve ayakta duramıyacak kadar bitkin olan Mimi ile karşılaşır. Musetta küpelerini satıp doktor çağırmak üzere Marcello ile çıkar. Mimi'nin elleri buz gibidir, bir manşon olsa ısınacaktır. Colline durumu anlar, satmak üzere eski paltosunu koltuğunun altına sıkıştırır, emektar paltoya bir veda şarkısı söyleyerek Schaunard'la odayı terkeder **(Vecchia zimarra, senti).** İki sevgili odada yalnızdır. Birinci perdenin aşk düetindeki motifler eski bir rüyayı hatırlatır gibi orkestrada belirir. Gamlı bir diyalog başlar, tanıştıkları ilk gece, ayışığı, sevinç, neşe artık hepsi bir hayalden ibarettir **(Sono andati?).** Mimi bir öksürük nöbetiyle sarsılır. Bütün dostlar yavaş yavaş dönmektedirler. Doktor yoldadır, Marcello bir şişe ilâç almış, Colline manşonu getirmiştir. Herkes sessiz durmakta, Musetta dua etmektedir. Rodolfo perdeyi kapatmak için pencereye gider, Mimi hareketsizdir. Yatağın yanındaki Schaunard kızın nefes almadığını farkederek Marcello'ya «Öldü!» diye fısıldar. Herkes başını eğmiş hıçkırmaktadır. Rodolfo geri döner, anlamıştır. **«Mimi!»** diye bağırarak yatağa kapanır. Orkestrada aşk teması yükselirken perde iner.

TOSCA

Üç perdelik opera

Metin
Luigi Illica ve Giuseppe Giacosa

İlk oynanış: 14 Ocak 1900 Roma.
Devlet Operasında tam olarak ilk temsili: 1951, Ankara.

Başlıca kişiler:

Cesare Angelotti, kaçak siyasi tutuklu ..... Bas
Bir kilise hademesi ..... Bariton
Mario Cavaradossi, bir ressam ..... Tenor
Floria Tosca, tanınmış bir opera şarkıcısı ..... Soprano
Baron Scarpia, Roma Polis Müdürü ..... Bariton
Spoletta, bir polis subayı ..... Tenor
Sciarrone, bir jandarma ..... Bas
Bir küçük çoban ..... Mezzosoprano
Gardiyan ..... Bas

Konunun geçtiği çağ ve yer: 1800 yıllarında Roma.

Konu Fransız tiyatro yazarı Victorien Sardou'nun **«La Tosca»** adlı oyunundan alınmıştır. İçinde değişik tiplerin yer aldığı «Tosca» Puccini'ye türlü karakterlerin belirtilmesi yönünden fırsat ve imkânlar bağışlamıştır. Eserin aslında tanınmış bir oyun oluşu tiyatro ve opera arasındaki dramatik farkları seyircinin yadırgamasına imkân bırakmadan çözümlemek gibi bir sorumluluğu besteciye yüklemiştir. Tosca'nın bugün opera sahnelerinin en sevilen repertuarı arasında yer alması bestecisinin bu güç işin altından başarıyla kalktığını gösterir.

BİRİNCİ PERDE

Roma'da Barok mimarisinin güzel örneklerinden Sant'Andrea della Valle kilisesinin içi. San Angelo kalesinde Baron Scarpia tarafından hapsedilen

eski konsüllerden Angelotti, tapınağın mihrabına doğru sessizce yaklaşır. Hapisten kaçmıştır, kız kardeşinin öğüdüyle kilisede Attavanti ailesine ait mihraba sığınacaktır. Mihrabın yanındaki kapıdan girerek saklanır. Biraz sonra kilise hademesi gelerek yiyecek dolu bir sepet bırakır, aynı anda genç ressam Mario Cavaradossi gözükür, bir perdeyi açarak yapmakta olduğu Meryem Ana tablosu üzerinde çalışmaya başlar. Hademe hayranlıkla resmi seyretmeye dalmıştır. Resim, kiliseye son zamanlarda sık sık dua etmeye gelen kimliği belirsiz bir kadına benzemektedir. Cavadarossi bir arya ile resmin, kadından çok sevgilisi Tosca'ya benzediğini söyler. Karşıtların garip armonisi altın renklerle bu tatlı benzeyişi yaratmıştır **(Recondita armonia).** İhtiyar hademe ressama yiyecek sepetini vererek uzaklaşır. Angelotti saklandığı mihraptan çıkar, iki adam birbirlerini tanımışlardır. Cavadarossi cumhuriyet uğruna beraberce savaştığı eski dostunun yardımına hazırdır. Birdenbire dışardan Tosca'nın sabırsız sesi duyulur. Ressam yiyecek sepetini arkadaşına vererek tekrar eski yerine, mihraba gönderir. Kıskanç Tosca girer girmez ressamı soru yağmuruna tutar: Kapı neden geç açıldı, içerde konuştuğun kimdi, ayak sesleri kime aitti? Ressam sebepler bularak onu yumuşatır. Tosca bu defa resme bakarak modelin Markiz Attavanti olup olmadığını sorar. İki sevgili güzel bir aşk düetiyle birbirlerinin kolları arasına düşerler **(Non la sospiri la nostra casetta).** Tosca çıkar çıkmaz Angelotti'nin kaçışını bildiren top sesleri duyulur. Ressam arkadaşını alarak kendi kır evine götürmek üzere yola çıkar, içeri koro çocukları ve halk dolmaktadır. Kilise hademesi kuzeyde Napoleon'un İtalyan ordusu tarafından yenilgeye uğratıldığını bildirerek şerefe dinî tören yapılacağını haberler. Ayrıca gece Tosca'nın katılmasıyla bir konser verilecektir. Kaçağın izini kiliseye kadar takibeden Baron Scarpia, yanında Spoletta ve adamlarıyla gözükerek soruşturmaya başlar. Ressamı gitmiş, yarım kalmış bir tablo, boş bir yemek sepeti. Bütün bunlar polis müdürünün şüphesini arttırmaya kâfi gelir. Tosca kiliseye dönmüştür. Şarkıcıya ötedenberi âşık olan Scarpia ondan yararlanarak kaçakları bulabileceğini düşünür. Orada bulduğu Markiz Attavanti'nin armasını taşıyan yelpazeyi göstererek kıskançlığını arttırmaya çalışır. Kadının sevdiği adam «Meryem Ana» tablosunu yapacağı yerde kadınlarla buluşmaktadır. Aralarında her ikisinin de endişelerini belirten bir düet başlar. Tosca, geceki konseri dolayısıyla sevgilisiyle buluşamıyacaklarını bildirmek üzere gelmiş, neyle karşılaşmıştır? Kilisede zafer için dua başlar. Polis Müdürü mırıldanır: «Kaçak darağacına, bu güzel kadın da evime, Farnese sarayına gidecek.» Kardinalin yönettiği âyin devam ederken perde Scarpia teminin orkestrada yükselişiyle kapanır.

İKİNCİ PERDE

Scarpia, Farnese sarayındaki muhteşem odasında yemek yerken görülür. Düşündüğü alçakça plânlardan bahsetmektedir **(Ha più forte sapore).** Tosca'ya bir mektup yollayarak onu çağırtmıştır. Açık pencereden sarayın bir salonunda Tosca'nın da katılmasıyla düzenlenen dinî törenin sesleri gelmek-

tedir. Spoletta girerek Angelotti'yi ressamın evinde bulamadıklarını, Cavaradossi'yi tevkif ettiklerini haber verir. Scarpia delikanlıyı çağırtarak sorguya çeker, ressam meydan okumaktadır. Sözde Angelotti'nin nerede saklı olduğunu bilmemektedir. Törenden çıkan Tosca odaya girmiş, sevgilisinin kollarına atılmıştır. Cavaradossi ona gizlice sayfiye evinin yerini söylememesini tembihler. Scarpia ifadesinin alınacağını öne sürerek Cavaradossi'yi işkence odasına gönderir; sonra Tosca'dan evi ve Angelotti'nin saklandığı yeri söylemesini ister. Kadın sevgilisini aldatmamaya kararlıdır. Fakat bu sırada dışardan Cavaradossi'ye yapılan işkencenin ilk belirtileri yankılanır. Delikanlı can acısıyla bağırmakta, kadın direncini gittikçe kaybetmektedir. Scarpia durmadan Angelotti'nin saklandığı yeri sormaktadır. Tosca daha fazla direnemiyeceğini anlamıştır, bitkin bir halde cevap verir: «Evin bahçesindeki kuyuda.» Scarpia ressamın getirilmesi için emir verir, delikanlı kanlar içinde yıkılarak girer ve bir koltuğa çöker. Tosca ona sarılarak hıçkırmaktadır. Cavaradossi olan biteni anlamıştır, sevdiği kadına sözünde durmadığı için lânetler yağdırmaktadır. Bu sırada jandarma Sciarrone'nin getirdiği bir haber ortalığı altüst eder: «Napoleon yenilmemiş yenmiştir.» Her üçü bir trioda birleşirler **(L'alba vindice appar).** Scarpia haberi kıvançla karşılayan Cavadarossi'yi tekrar zindana gönderir. Tosca ile yalnız kalan polis müdürü kadına olan aşkını anlatmaya, eğer kendisinin olursa bunun karşılığını ödeyeceğini söylemeye başlar **(Mi dicon Venal).** Tosca için dua etmekten başka çare kalmamıştır, eski mutlu günlerin geri gelmesi için yalvarmaktadır **(Vissi d'arte).** Scarpia son kozunu oynayarak ressamın idamı için emir vereceğini söyler, Tosca «Onu kurtarmak için ne yapabilirim?» diye sorar, Scarpia bunu «Benim olman yeter» diye cevaplandırır. Spoletta girerek Angelotti'nin yakalandığı anda zehir içerek intihar ettiğini bildirir. Scarpia jandarmaya emir verir: «Cavaradossi'ye, Kont Palmieri'ye yaptığınızı yapınız!» Kont Palmieri boş kurşun kovanlarıyla ateş edilerek sözde idam edilmiş, daha sonra kaçmasına göz yumulmuş bir özgürlük kahramanıdır. Scarpia artık herşeye razı olmuş görünen Tosca ve sevgilisi için bir pasaport hazırlamaya koyulur. Şarkıcı yemek masasından bir bıçak alıp saklar, Scarpia «Artık benimsin!» diyerek sarılmak istediği anda, gizlediği bıçağı düşmanının kalbine saplar. Scarpia bir dua mırıldanarak can verir. Scarpia teması orkestradan yükselirken Tosca mırıldanır: «Bir zamanlar bunun önünde bütün Roma titredi...» Sonra pasaportu ölünün sıkılmış parmakları arasından alır, sağına ve soluna birer şamdan koyar, odadan çıkarken perde iner.

ÜÇÜNCÜ PERDE

San Angelo kalesinin terası. Nöbetçiler gidip gelmekte, arka plânda Vatikan ve kutsal şehir uzanmaktadır. Uzaktan bir çoban şarkısı duyulur. Yavaş yavaş şafak sökmekte, bir korno motifi Cavaradossi'nin son sabahını haber vermektedir. Delikanlı muhafızlarıyla gözükmüştür, müsaade alarak sevgilisine bir mektup yazmaya koyulur. Tosca ile geçen son mutlu gecesini

düşünmektedir **(E Lucevan le stelle)**. Tosca yanında Spoletta olduğu halde yaklaşarak ona pasaportu uzatır. İnanılmıyacak bir sonuç. Ressam kâğıtta Scarpia'nın imzasını tanımıştır. Artık her ikisi de bağımsızdır. Tosca ona üzerine boş kurşunlarla ateş edileceğini, tüfekler patladığı anda hemen yere yıkılması gerektiğini söyler. Scarpia'yı öldürmüş, ellerine onun kanı bulaşmıştır. Mario sevgilisinin elini alır, sevgi ve şükranını belirtmeye koyulur **(O dolce mani)**. Askerler gelerek ressamı kurşuna dizmek üzere yerlerini alırlar. Delikanlı neşeyle: «Ölüme!» diye bağırarak duvarın önünde durur. Tüfekler patlar. Ressam yere yıkılır, askerler uzaklaşınca Tosca sevgilisinin yanına koşar, ona askerlerin gittiğini, artık kalkması gerektiğini söyler. Fakat Cavaradossi gerçekten ölmüştür, Tosca bir çığlık atar. Scarpia'nın emrini hatırlar: «Kont Palmieri'ye yaptığınızı yapınız!» Hain adam feci oyununu oynamıştır. Dışardan sesler duyulur, Scarpia'nın cesedi bulunmuştur. Askerler koşarlarken Tosca fırlar, bağırarak kendini kalenin duvarından aşağı Tiber nehrine atar: «Scarpia seninle Tanrının önünde hesaplaşacağız!» **(Scarpia, avanti a Dio!)**. Yakalamaya koşan askerler donup kalmışlardır. Aşk teması orkestrada yükselirken perde kapanır.

MADAMA BUTTERFLY

İki (üç) perdelik opera

Metin
Luigi Illica ve Giuseppe Giacosa

İlk oynanış: 17 Şubat 1904 Milano.
Devlet Operasında tam olarak temsili: 1941, Ankara.

Başlıca kişiler:

Goro, evlenme kılavuzu ..... Tenor
B. F. Pinkerton, Amerika Birleşik Devletleri donanmasından bir teğmen ..... Tenor
Suzuki, Cio Cio San'ın hizmetçisi ..... Mezzosoprano
Sharpless, Nagazaki'de Amerikan konsolosu ..... Bariton
Madama Butterfly (Cio Cio San) ..... Soprano
Yeğeni ..... Soprano
Annesi ..... Mezzosoprano
Yakusidé, amcası ..... Bariton
Bonzo, bir Buda rahibi, amcası ..... Bas
Prens Yamadori ..... Bariton
Kate Pinkerton, teğmenin karısı ..... Mezzosoprano

Konunun geçtiği çağ ve yer: 19 uncu yüzyıl sonlarında Japonyada Nagazaki.

Uzak Doğuya ait aşk romanları yazmak modasının öncülüğünü «Madame Chrysanthéme» adlı eseriyle Pierre Loti yapmış, onu daha sonra bazı yazarlar izlemişlerdir. Loti'nin romanından sonra yayınlananlar arasında en beğenileni John Luther Long'un **«Madame Butterfly»** ı olmuş, eser gördüğü rağbet üzerine Amerikalı tiyatro yazarı David Belasco tarafından oyun şekline sokulmuştur. Puccini bu oyunu Londra'da Duke of York Tiyatrosunda ilgiyle seyretmiş, konusuna, özellikle kahramanı genç Japon kızına hayran kalmıştır. Bu kız onun diğer operalarındaki kadınlara benziyordu. Temiz,

masum, çok sevmesini bilen fakat daima bahtsız olan kadınlara.. Puccini bütün hayatınca kadınları çok sevmiştir. Onlara büyük şefkat duyuyor, hele kaderin felâkete sürüklediği kadınlara sonsuz bir merhametle bağlanıyordu. Diğer eserlerinde Manon Lescaut, Floria Tosca, Mimi hep birbirine benzeyen tiplerdir. Puccini İtalyada Torre del Lago'ya döndükten sonra derhal Ricordi Yayınevi'nin New York'daki temsilcisine bir mektup yazarak Belasco ile temasa geçmesini, eserinin opera şeklinde bestelenmesine müsaade edip etmiyeceğini sormasını istemiştir. Aradan aylar geçmiş, cevap çıkmamış, Puccini elinde metin olmadığı için çalışmak imkânını bulamamıştır. Nihayet 1901 yılı gelmiş, ilk ayının 27 nci günü Verdi verimli hayatını tüketmiştir. Bu kayıptan sonra İtalyan operasının en büyük siması olarak Puccini kalmıştır. New York'dan cevap Eylül ayında gelebilmiş, Belasco ile kontrat imzalanmıştır. Bu haber üzerine metin yazarları Illica ve Giocosa besteciyle çalışmaya koyulmuşlardır. Bu arada Puccini Japon gelenekleri, eğlence hayatı, sanatı üzerinde incelemeler yapmaya başlamış, bu gaye için Milano'da bulunan Japon oyuncu Sada Yakko'dan yararlanmış, Romadaki Japon büyükelçisinin eşinden yardım istemiştir. Kendisine Japon halk ve sanat müziğinden örnekler verilmiş, Japon milli marşı da unutulmamıştır. Sanatçı ayrıca Amerikan millî marşının notasını da almış, Gilbert ve Sullivan'ın «Mikado» operetinin partisyonu üzerinde etütler yapmıştır. Puccini eseri bestelemeye Apenin dağlarındaki yeni villâsında başlamıştır. Yavaş ve dikkatli çalışıyor, hata yapmamaya özellikle dikkat ediyordu. Bu sıralarda beklenmeyen bir olay başgösterdi; sanatçı 1903 yılının 25 Şubat günü otomobiliyle Lucca'ya geldi, doktor Alfredo Caselli'yi görerek daha sonra ölümüne yolaçacak boğaz ağrılarının nedenini sordu. Bu arada akşam olmuş, sis basmıştı. Puccini doktorunun ısrarına rağmen gece orada kalmayı kabul etmedi, yanında eşi, oğlu Tonio ve şoför olduğu halde yola çıkıldı. Lucca'dan sekiz kilometre sonra keskin bir dönemeçte yoldan çıkan otomobil tarlaya girdi, bir ağaca çarparak devrildi. Eşi ve oğlu arabadan fırlamışlar, şoförün kolu kırılmış, Puccini otomobilin altında kalmıştı. Eşi Elvira koştu, güçlükle civarda bulunan bir eve götürebildi. Doktor ilk yardımı yaparken besteci durmadan: «Zavallı Butterfly...» diye mırıldanıyordu. Aylarca yatakta kaldı. Bu arada eserin çalışmaları ilerlemişti. Nihayet 1903 yılı sonunda tamamlandı. Eser La Scala tarafından hemen kabul edildi. Kurumun o zamanki müdürü Gatti Casazza bütün imkânları seferber etmiş, en iyi sanatçıları toplamış, Paris'ten dekor uzmanları çağırmıştı. Puccini tekerlekli iskemleyle provaları denetliyor, her detay üzerinde duruyordu. Operayı Campanini yönetiyor, Butterfly rolünü Puccini'nin en sevdiği soprano Rosina Storchio, Pinkerton rolünü tenor Giovanni Zenatello, Sharpless'i bariton Giuseppe de Luca oynuyorlardı. La Scala'da görevli her kişinin provalar süresince hayranlığını belirttiği, bestecisini her fırsatta kutladığı «Madama Butterfly»ın nihayet ilk temsil gecesi gelip çatmıştı. Temsil yer yer sessizlik içinde geçti. Perde sonlarında birkaç alkışa ıslık sesleri de karışmıştı. Son perde inip eser bitince salonu kahkahalar ve ıslıklar doldurmuştu. Perde bir daha açılmadı. Bestecinin

oğlu babasına sarılmış hıçkırarak ağlıyor, Puccini rengi sapsarı birşeyler mırıldanıyordu. Salon boşaldıktan sonra Verdi caddesindeki apartmanına yıkılarak yürüyebildi. Eşi Elvira, oğlu Tonio ve yayınevi sahibi Giulio ile uykusuz bir gece geçti. Sabah caddeyi gazete müvezzilerinin sesleri doldurmuştu. Başlıkları bağırarak koşuşuyorlardı: «Butterfly fiyaskosu», «Puccini ıslıklandı», «La Scala'daki rezalet.» Bunların arasında besteciyi en çok üzen şu cümle oldu: «Butterfly diyabetik bir eserdir. Bir otomobil kazasının sonucudur...» Aynı gün Ricordi, Illica Giocosa ve soprano Storchio bir toplantı yaptılar, eserin hemen afişten inmesine karar verdiler. La Scala önce bu kararı kabul etmedi, Gatti Casazza eserin başarısından emindi. Fakat ısrara karşı koyamadı, ertesi gece sahnede «Faust» yer aldı. Butterfly'ın bir düzen kurbanı olduğu sanılıyordu. Puccini'nin bazı rakipleri bu işi gizlice hazırlamışlar, başarıyla uygulamışlardı. Basın, özellikle müzik tenkitçileri nedenleri araştırıyor, ortaya çıka çıka bazı ufak detay aksaklıkları çıkıyordu. Butterfly böyle bir sonuca lâyık opera değildi.

Giulio Ricordi ikinci temsil için Brescia şehrini seçmişti. Brescia, Milano'ya yakındı, bundan dolayı da bütün gazeteler yeni bir fiyaskoyu yerinde izlemek için birer muhabir yollamışlardı. 28 Mayıs akşamı birinci perde açıldı, daha baştaki küçük tenor aryasında büyük bir alkış koptu. Düğün sahnesi durmadan «bravo»larla kesiliyor, halk besteciyi istiyordu. Perdenin sonundaki aşk düeti bitince tiyatroda yer yerinden oynadı. Herkes ayağa kalkmış çılgınca alkışlıyor, tiyatro «bravo» sesleriyle inliyordu. Perde arkasında Puccini'nin çevresinde dostları, tenkitçiler, besteciler ve bu arada ünlü Arrigo Boito toplanmışlar, öpüşüyor, kutluyorlardı. İkinci perdede her arya iki defa tekrarlandı. Puccini sahneye on defa çıkarak alkışları karşılamak zorunda kaldı. İlkbaharda Toscanini eseri Buenos Aires'de yönetti. Butterfly rolünü fiyasko gecesinin kahramanı soprano Rosina Storchio oynuyordu. Başarı büyüktü, Storchio ilk gece çektiği üzüntünün acısını çıkarmıştı. Puccini bu operanın en güzel sayfaları olduğuna daima inanmıştır.

BİRİNCİ PERDE

Nagazaki limanına bakan tepelerin üzerinde bir bahçe, solda tipik bir Japon evi. Mevsim bahardır. Bahçe, çiçek açmış kiraz ağaçları ve krizantemlerle doludur. İki kişi ağır ağır eve doğru yürümektedirler. Bunlardan biri evlenme kılavuzu Goro, diğeri yakışıklı Amerikan deniz teğmeni Pinkerton'dur. Teğmen Nagazakide tanıdığı küçük ve güzel Cio Cio San'la Japon âdetlerine göre dokuz yüz doksan dokuz yıl için evlenecektir. Kılavuz ona sevimli karısı ile balayını geçirecekleri evi göstermekte, bilgi vermektedir. Goro hizmetçi Suzuki'yi ve iki yardımcısını da çağırarak onlara yeni efendilerini tanıtır. Düğün hazırlıkları tamamlanmıştır. Törenin ilk davetlisi Amerikan konsolosu Charpless gözükür, teğmene yarı şaka, yarı ciddi bir geyşa ile nikâhlanmanın tehlikelerinden bahseder, ilerde bir Amerikalı kadınla yapacağı evlenmenin şerefine kadehini kaldırır. Fakat teğmen bu değişik dün-

yaya, garip âdetlere, baş döndüren manzaraya hayrandır **(Amore o grillo).** Uzaktan Butterfly ve arkadaşlarının sesi gelmektedir. Bir ellerinde açılmış şemsiyeleri, diğerinde yelpazeleri, türlü renkli ipek kimono'larıyla dalgalanan bir çiçek bahçesi gibi soldaki küçük köprüden sahneye girerler. Müzik eserin Japon kaynaklı ikinci motifiyle en yüksek noktaya ulaştığı anda Butterfly gözükür, kızların zaman zaman «Sahi mi?» sorusuyla kesilen hikâyesini mağrur bir tavırla anlatmaya başlar; bu sâf ve zarif kızın Pinkerton'la aşk hikâyesidir. Onbeş yaşındadır ve şu anda belki Japonya'nın, belki de bütün dünyanın en mutlu kızıdır. Aşk motifi ile süslenen parçası sona erince sevgilisine doğru yürür, ona arkadaşlarını tanıtır, ailesini anlatır, vaktiyle çok zengin olduklarını, son zamanlarda fakir düştüklerini söyler. Konsolosun ve Goro'nun şahitliğiyle nikâh kıyılır, küçük, sevimli gelinin sevinci sonsuzdur. Amerikalı eşini bir yana çekerek bazı eşyalarını beraber getirdiğini söyler. Bunlar arasında kadın tuvalet malzemesi ve bir de uzun kama vardır. Pinkerton kamanın ne işe yaradığını sorar, Goro atılarak onun Mikado tarafından kızın babasına gönderildiğini açıklar ve gerekirse kullanılacağını belirterek hara-kiri işareti yapar. Cio Cio San Amerikalı subaya kısa bir arya ile o gün Misyon'a gittiğini ve artık onun Tanrısına inandığını söylemektedir **(Ieri son salita).** Davetliler yiyip içerken birden Buda rahibi Bonzo girer, yeğenini bir gün evvel misyonerlerin evine giderken görmüştür, demek kız bu evlenmeyi dinini değiştirecek kadar ciddiye almaktadır. Nikâh Japon âdetlerine göre kıyılmıştır. Cio Cio San'ın dikkat etmesi gereklidir. Törenin bütün neşesi kaçmıştır. Amca yeğenine lânetler savururken Pinkerton davetlilere gidebileceklerini söyler. Kızlar çıkarken Butterfly'ya dönüp bağırmaktadırlar: «Cio Cio San lânet sana!» Arkadaşlarının sözleri narin, duygulu Butterfly'yı dehşete düşürmüştür. Pinkerton onu kolları arasına alır. Akşam olmuş, Suzuki'nin dua sesleri duyulmaya başlamıştır. Pinkerton Cio Cio San'ı gelin elbisesini değiştirmek için gönderir, bir sigara yakarak beklemeye koyulur. Sevimli güzel karısı dönmüş, ay doğmuş, ılık, çiçek kokulu bir bahar gecesi başlamıştır. Bir aşk şarkısı lirik karakteriyle devam etmektedir **(Viene la sera).** Orkestra Japon renklerini, Japon dünyasını unutmuştur. Puccini yalnız sevişen iki insana eşlik eden orkestralamasıyla sahneyi süslemiştir. Düet biter, orkestranın son akorlarıyla beraber sevgililer kolkola eve doğru yürürler.

İKİNCİ PERDE

Butterfly'ın evi. Aradan üç yıl geçmiştir. Evlendikten kısa süre sonra Pinkerton gemisiyle gitmiş, kendisinden bir haber alınamamıştır. Butterfly'ın mavi gözlü, sarı saçlı babasına benzeyen bir çocuğu vardır. Suzuki bir köşede dua etmekte, Buda'ya Pinkerton'un dönmesi için yakarmaktadır. Cio Cio San gözleri yaşlarla dolu, evinin bahçesinde tükenmez bir sabırla limanı gözlemekte, kocasını getirecek olan geminin demir atacağı günü beklemektedir **(Un bel di vedremo).** Bahçede konsolos Sharpless ve Goro gözükürler. Butterfly konsolosu hürmetle selâmlar. Misafirler oturduktan sonra

Sharpless subaydan aldığı bir mektubu açıklamak için sabırsızlanmaya başlar. Pinkerton bu mektubunda evlendiğini yazmakta, Japonyadaki eşine durumu bildirmesini istemektedir. Fakat Cio Cio San ona Amerikada tarla kuşlarının ne zaman yuva yaptıklarını sormaktadır. Kuşlar yuvalarını yaparken kocası da gelecektir. Bu arada durumu öğrenen Goro boş durmamış, kıza bir koca bulmuş, oraya getirmiştir. Prens Yamadori girer, Goro kadına Amerikalı eşinin gelmiyeceğini, artık nikâhlı olmadığını bildirerek Prensi tanıtır. Fakat Cio Cio San bunun Japon yasalarına göre belki böyle sayılabileceğini fakat kendisinin bir Amerikalıyla evli bulunduğunu söyler. Umudunu kesen Goro ve Prens Yamadori çıkarlar. Konsolos mektubu çıkarır ve bazı bölümlerini atlıyarak okur. Cio Cio San kâğıdı öper öper kalbine bastırır, koşar çocuğunu alır gelir ve kararını tekrarlar; onu bekleyecektir **(Chi vide mai a bimbo).** Çocuğu büyüyecek, belki bir gün onu imparator görecek, güzel mavi gözlerine hayran olarak prens yapacaktır. Konsolos subaya yazacağı bir mektupta çocuktan bahsedeceğine söz vererek ayrılır. Bu sırada Suzuki girer, Goro'nun çocuğa dair söylediklerini anlatır; çocuk nikâhsız doğmuştur, Amerika böyle çocukları kabul etmemektedir. Cio Cio San hançerini alarak Goro'yu öldürmek amacıyla çıkarken hizmetçi önler. Güzel kadının endişesi uzun sürmez, limanda bir top sesi duyulur. Hizmetçisiyle birlikte pencereye koşar, dürbünle bakar, geminin adı «Abraham Lincoln» dür. Evet, bu Pinkerton'un gemisidir. Evde kıvançlı bir koşuşma başlar. Suzuki ve Butterfly her tarafı çiçeklerle süslerlerken güzel bir düet söylemektedirler: **«Çiçek Düeti» (Scuoti quella fronda di ciliegio).** Sonra çocukla beraber pencere önünde beklemeye başlarlar. Uzaktan bir koro duyulur, akşam olur, saatler geçer, hizmetçi ve çocuk uyumuş, Butterfly kocasını beklemektedir.

ÜÇÜNCÜ PERDE

İki perde arasındaki «interlüd» gelecek faciayı haberleyen acılı bir parçadır. (Opera aslında iki perde şeklinde düzenlenmiştir. Fakat günümüzde ikinci perdenin ikinci sahnesi bir perde olarak kabul edilmekte ve üç perde olarak oynanmaktadır.)

Sabah olmuştur. Uzaktan limandaki gemicilerin sesleri duyulmaktadır. Butterfly hâlâ pencere önünde ve ayaktadır. İçeri güneş ışınları girer, bahtsız kadın yavaşça hizmetçisini uyandırır, çocuğunu kucağına alarak yukarı çıkar. Yukardan yankılanan ninniye Suzuki; «Zavallı Madama Butterfly» diyerek katılmaktadır. Hizmetçi yerinden kalkarak yavaşça terasın kapısını açar, Pinkertonla karşılaşır. Teğmen eliyle «sus» işareti yaparak konsolosla içeri girer. Hizmetçi ona kendisini nasıl heyecanla beklediklerini anlatırken gözü bahçede dolaşan şık bir kadına ilişir. Sharpless kadının kim olduğunu söyler, Suzuki onun Pinkerton'un karısı olduğunu anlayınca bir çığlık atarak yere düşer. Konsolos anlatmaya devam eder, çocuğu almaya gelmişlerdir, Amerikalı kadın ona iyi bir anne

olacaktır. Pinkerton'un gözü duvarda duran resmine ilişir, gözleri yaşlı, mutlu anlar yaşadığı eve bir veda aryası söyler **(Addio fiorito asil).** Suzuki kadını, yâni Kate Pinkerton'u alarak içeri getirir. Teğmen çıkarken yukardan Butterfly'ın sesi duyulur: «Suzuki neredesin?» Aşağıya iner, Konsolosu ve Kate Pinkerton'u görür, sevinci yarıda kalmıştır. Sabit gözlerle yabancı kadına bakmaya başlar. Anlamıştır, kadın yanına gelir, ondan özür dileyerek suçlunun kendisi olmadığını söyler. Bir yıl evvel evlenmişler, şimdi ondan çocuğu almaya gelmişlerdir. Butterfly mırıldanır: «Çocuğu yarım saat sonra alabilirsiniz.» Konsolos ve kadın çıkınca Suzuki'ye perdeleri ve kapıları kapamasını emreder. Sonra Buda heykeli önünde diz çöker, beyaz bir tüle sarılı olarak duvarda duran babasından kalma bıçağı alır; «Şerefli bir ölüm şerefsiz bir hayattan daha iyidir...» Çocuğunu öper, gözlerini bağlar, eline küçük bir Amerikan bayrağı verir, paravananın arkasına girer. Orkestra ağır bir ritimle devam ederken birden susar, bıçağın yere düşmesinden doğan bir ses duyulur. Butterfly güçlükle sürünerek paravananın arkasından çocuğuna kadar gelir, sonra hareketsiz kalır. Dışardan Pinkerton'un sesi duyulur; «Butterfly!» diye bağırmaktadır. Kapı hızla açılır, teğmen konsolosla içeri koşar fakat her ikisi de dehşetle oldukları yerde kalırlar. Pinkerton bitkin bir halde dizleri üzerine yığılır, konsolos çocuğu kucaklayıp hıçkırarak öperken perde kapanır.

LA FANCIULLA DEL WEST

(Altın Batının Kızı)

Üç perdelik opera

Metin
Guelfo Civinini ve Carlo Zangarini

İlk oynanış: 10 Aralık 1910 New York.

Başlıca kişiler:

Nick, barmen		Tenor
Jack Rance, bucak müdürü (sheriff)		Bariton
Sonora	**Altın arayıcılar**	Bariton
Trin		Tenor
Sid		Bariton
Handsome		Bariton
Harry		Tenor
Joe		Tenor
Happy		Bariton
Larkens		Bariton
Jack Wallace, gezginci şarkıcı		Bariton
Ashby, taşıt şirketi mümessili		Bariton
Minie		Soprano
Dick Johnson (Ramerrez)		Tenor
José Castro, haydut		Bas
Wowkle, Kızılderili hizmetçi		Mezzosoprano
Billy Jackrabbit, bir Kızılderili		Bas

Konunun geçtiği çağ ve yer: 19 uncu yüzyıl ortalarında California.

1906 yılında biraz da dinlenmek ve eğlenmek için Amerika'ya giderek New York'da uzunca bir süre kalan Puccini David Belasco'nun **«Altın Batının Kızı»** adlı oyununu seyretmiş, pek beğenmiş ve bestelemeye karar vermiştir.

Sanatçı «Altın Batının Kızı»nı Giuseppe Giacosa öldüğü için diğer iki yazara, Guelfo Civinini ve Carlo Zangarini'ye vermiş, metin hazır olup çalışmalara başlarken özel hayatındaki önemli bir olay bir iki yıl süren yeni bir gecikmeye sebep olmuştur; 1908 Eylül ayında eşi kendisini oda hizmetçisiyle ahlâk dışı münasebetlerde bulunmakla suçlandırmış, asılsız olan bu suçlama üzerine hizmetçi intihar etmiştir. Puccini eline kalemi tekrar 1909 yılı yaz aylarında alabilmiş, yeni eserini bir yıl sonra tamamlamıştır. Sanatçı operasının ilk temsili için Metropolitan'a söz vermiştir. Sözünde durmuş, partisyon biter bitmez New York'a yollamış, hazırlıklar başlamıştır. «Altın Batının Kızı»nın ilk temsili gösteri tarihinin şüphesiz önemli olaylarından biridir. Provalar aylar sürmüş, nihayet 1910 yılının 10 Kasım gecesi gelip çatmıştır. Eseri Arturo Toscanini idare ediyor, baş rolleri Soprano Emmy Destinn ve tenor Enrico Caruso oynuyorlardı. Dekor ve aksesuar yönünden hiçbir fedakârlıktan kaçınılmamış, son perdede sahnede sekiz at dört nal koşturulmuştur. Bunlar büyük başarının belirmesinde rol oynamış, besteci temsilden sonra halkı yirmi defa selâmlamak zorunda kalmıştır. «La Fanciulla» 29 Mayıs 1911 de Londrada Covent Carden'de, aynı yılın 12 Temmuz günü Romada Constanzi Tiyatrosunda oynanmış ve Romadaki ilk temsil yine Arturo Toscanini tarafından yönetilmiştir. Bütün bu parlak doğuşa rağmen «La Fanciulla» bestecinin tek opereti «Rondine» gibi talihsiz çıkmıştır. Sebep şöyle yorumlanır: Amerikada geçen bu hikâye İtalyan metin şairlerinin ruhunu sarmamıştı. California'da ilkel bir atmosferde altın arayıcılar arasında akıp giden olay İtalyan operasındaki santimantalizmle pek bağdaşamamış, eserin baş kahramanı Minnie'nin karakteri müzik yönünden pek iyi çizilememiş, belirtilememişti. Minnie Puccini'nin diğer sâf, temiz kadın tiplerine benzemiyordu. Halbuki operaseverler Manon'a, Mimi'ye, Butterfly'a alışmışlardı. Minnie öyle değildi. 1840 yıllarında Batıda California'da altın arayıcılar kampında bar işletiyor, incil dersi veriyor, bir haydudu seviyor, onun hayatı için bucak müdürüyle, yani Sheriff'le kumar oynamaktan çekinmiyor, üstelik kazanmak için çorabından gizlice kâğıt çıkararak hile yapıyordu. Anglo-Sakson seyirciler bunları hoş görebiliyor, hele eserin sonunda «Sheriff»in aşkına rağmen Minnie'yi sevdiği adama teslim edişi bir centilmenlik gibi karşılanıyordu. Puccini, «Butterfly» da olduğu gibi müziğine mahalli renkler katmıştır. Birinci perdede iki zenci halk melodisi, ikinci perdede bir Kızılderili sihirbaz şarkısı kullanmış, haydut Ramerrez için bir Güney Amerika dansı ritminden yararlanmıştır. Fakat eserin müzik yönünden önemi şüphesiz orkestra düzenlemesindedir. Puccini bu eserde ilk defa değişik bazı renkler denemeye kalkmış, hafif belirtilerle «empresyonizm»e kaçan bir partisyon doğmuştur. Bunun da başlıca sebebini sanatçının o çağlarda Debussy'ye olan hayranlığında aramak gerekiyor. Fransız ustanın «Pelleas et Mélisande» adlı dramına hayran olmuş, ünlü müzik editörü Ricordi'ye 1906 yılında yazdığı bir mektupta fikirlerini şöyle belirtmiştir: «Opera harikulâde armonik kalitelere sahip... Özellikle çok zarif enstrumantal efektlere hayran oldum...» Bu satırların sahibi aynı şeyi denemeye kalkmış, yer yer başarı sağlamıştır.

BİRİNCİ PERDE

Birleşik Amerikanın batısında bir altınarayıcılar kampının barı. Duvarda haydut Ramerrez'i yakalayana beş bin dolâr ödül verileceğini belirten bir ilân vardır. Arkada büfe, şişeler, bardaklar bulunmakta, sol yandaki kapıdan dans salonu uzanmaktadır. Vakit akşamdır, salonun gerisinde sheriff Rance'in sigarasının ateşi parıldamakta, altınarayıcı Larkens bir masada mektup yazmaktadır. Uzaktan «Polka'ya... Palms'a...» diye bağıran neşeli sesler duyulur, salona oturanları selâmlayarak atınarayıcılar dolar, barmen Nick'e viski ve sigara ısmarlamaya koyulurlar. Bir yandan barın çok sevdikleri sahibesinin nasıl olduğunu sormaktadırlar. Bu ilgi onların Minnie'ye karşı derin bir sevgi ve saygı duyduklarını belirtmektedir. Sonra hepsi de poker oynamak üzere hazırlıklara girişirler. Oyun başlarken barmen Nick vatanına olan hasretini, Batının ne berbat bir yer, altın hırsının ne korkunç bir ihtiras olduğunu anlatan bir konuşma yapar. Poker, bağırmalar, çağırmalar arasında sürmekte, sheriff Rance Minnie'nin gecikmesinden endişe etmektedir. Altın arayıcı Sonora, Nick'e Minnie'nin nihayet kendisini beğenmeye başlayıp başlamadığını sorar. Bu soru onun bar sahibesine başka türlü bir ilgi duyduğunu anlatır. Kampın serseri şarkıcısı Jack Wallace elinde gitarıyla gelerek acılı bir türkü tutturmuştur. Türküye altın arayıcılar da katılmış, vatan özlemini belirten sözleri herkesin gözünü yaşartmıştır. Larkens daha fazla direnemiyerek hıçkırıklar arasında masaya kapanır, ağlayarak kendisini vatanına göndermelerini rica eder. Bu durum hepsini şaşırtmış, aralarında Larkens'i yurduna götürecek parayı toplamaya koyulmuşlardır. Wallace'ın türküsü sona ermiş, oyuna dönülmüştür. Bu arada Sid'in hile yaptığı anlaşılır. Vahşi Batının kanunlarına göre asılması gerekmektedir. Rance işe el koyarak hayatının bağışlanması için yalvaran Sid'e kendi görüşüne göre bir ceza verir; Sid asılmayacak fakat kampta kaldığı süre içinde hile yaptığını belirtmek için iki iskambil kâğıdını daima ceketinin yakasında taşıyacaktır. Bu sırada taşıt şirketi mümessili Ashby yorgun argın içeri girerek sheriff'e yaklaşır. Civarı haraca kesen Ramerrez hakkında yeni bilgiler edindiği anlaşılmaktadır. Ramerrez aslen Amerikalıdır, fakat adamları Meksikalı haydutlardan seçilmiştir. Kendisi soygunlarını centilmence yapmakta ve Ashby'nin tahminine göre bu civarda dolaşmaktadır. Bunları anlattıktan sonra yorgun olduğu için herkese hayırlı geceler dileyerek uzaklaşır. Kalanlar Minnie'nin şerefine kadeh kaldırırlarken Sonora Rance'e yakında Minnie'ye kavuşacağını söyler. Kıza delice âşık olan Rance bu sözler karşısında şaşırmıştır. Sonora'ya kendine gelmesini bu kadar çok içki içmemesini ihtar eder. Fakat Sonora sözlerinde ısrar etmekte, Rance'e hakaretler yağdırmaktadır. Rance tabancasını çıkarır, Sonora da çekmiştir, ateş eder, fakat biri eline vurarak kurşunun şaşmasını sağlar. Bu anda içeri Minnie girmiş, Sonora'nın elinden tabancasını almıştır. Güzel kızın gelişi herkesi sevindirmiştir. Joe onun için topladığı bir çiçek demetini, Sonora San Francisco'dan gelen bir satıcıdan aldığı kurdeleleri, Harry gümüş işlemeli bir mendili, salona dönen Ashby iyi cins sigaraları su-

narlar. Minnie hepsine teşekkür eder. Sonora bir torba altın çıkararak kıza saklaması için verir. Minnie bir incil alarak onları toplar, din dersi başlamıştır. Herkes dikkatle dinlerken uzaktan posta arabasının sesi duyulur. Postacı gelerek mektupları dağıtmaya koyulur, yolda bazı şüpheli adamlar gördüğünü, dikkatli olmaları gerektiğini söyler. Ashby ona Nina Micheltorena adlı bir kadını tanıyıp tanımadığını sorar. Minnie kadını tanımaktadır, aslen İspanyoldur. Ashby'nin söylediğine göre Palms barında çalışmakta ve Ramerrez tarafından bırakıldığı için şimdi ona ihanet etmesi büyük bir ihtimal dahilinde bulunmaktadır. Herhalde her kadın gibi öç almayı düşünmektedir. Happy kendisine gelen bir mektubu okumaya koyulur; harbler, depremler, su baskınları... Joe'ya gelen mektupta da büyük annesinin öldüğü yazılıdır. Bu sırada dışarda bir yabancının dolaştığı görülmüştür. Rance, Minnie'nin yanına yaklaşarak delice sevdiğini, bir busesi için bin dolar vermeye hazır bulunduğunu söyler, Minnie bu teklifi gülerek kabul etmez. Rance evlidir, ne sevişmelerine, ne de evlenmelerine imkân yoktur, kendisini rahat bırakmasını rica eder. Rance düşüncelerini açıklar; o zamana kadar kimseyi sevmemiş, kimse de onu sevmemiştir. Yapayalnız yaşamış, gerçek aşktan uzak kalmıştır. Şimdi böyle bir şeyi ilk defa Minnie'ye karşı duymakta, bir busesi için servet vermeyi göze almaktadır **(Minnie della mia casa).** Minnie ona birbirini delice seven ana babasından bahse koyulur. Güzel anası ve yakışıklı babası birbirlerini ölünceye kadar sevmişler ve birbirlerinden ayrılmamışlardır. Şimdi kendisi de tıpkı onlar gibi bir aile kurmayı düşünmekte, annesi gibi çok seveceği bir adamı beklemektedir. Dışardaki yabancıyı gözlemeye giden Nick yanında Dick Johnson veya Ramerrez'le döner. Dick herkesi selâmlar, aynı anda Minnie'nin gözlerinde garip bir ışın parıldamıştır. Delikanlı viski içerken yanına Rance yaklaşır ve kim olduğunu sorar. Adı Dick Johnson'dur. Sacramento'dan gelmektedir, soyadı yoktur. Minnie'ye dönerek yavaş sesle kendisini tanıyıp tanımadığını sorar, evet, kız onu bir görüşte tanımıştır. Monterey'de görüşmüşler, Dick ona yasemin demeti vermiş, kız bunu unutmamıştır. Bu konuşmalar Rance'in ilgisini çeker, fena halde kızmıştır. Tekrar Dick'e gelerek kim olduğunu, ne iş yaptığını söylemesini ister. Minnie atılarak onu tanıdığını ve onun için her türlü teminatı verebileceğini bildirir. İçerdeki orkestra bir vals çalmaya koyulmuştur. Johnson Minnie'nin önünde eğilerek dansa davet eder. İki genç birbirlerine sarılarak dansa koyulurlar. Durum altın arayıcıları fena halde kızdırmıştır, «asalım», «öldürelim» diye bağırmaktadırlar. Bu anda genç bir Meksikalının ortaya çıktığı görülür, herkesin ilgisi bu yeni yabancının üzerinde toplanmıştır. Rance ona da kim olduğunu sorar. Meksikalı vaktiyle Ramerrez'in adamı olduğunu fakat şimdi ondan nefret ettiğini, eğer isterlerse haydudun nerede olduğunu onlara gösterebileceğini söyler. Ramerrez, Madrona Canada'dadır. Bizzat kendisi onun sırtına bıçağı saplamaya hazırdır. Bu sözlere inanan sheriff ve altın arayıcılar atlarına doğru koşarlarken Meksikalı danstan dönen Dick'e yaklaşır ve adamları aldatmış olduğunu, diğer arkadaşlarının kendisini ormanda beklediklerini, parolanın bir ıslık olduğunu bildirir, çıkar. Dans sa-

lonundan dönen Minnie delikanlıya yaklaşarak kendisine konuşmak için eşlik etmesini söyler. Bu teklif Dick veya Ramerrez tarafından memnuniyetle karşılanmış, iki genç arasında aşkın belirtisi olan bir düet başlamıştır. Dick ona büyük bir isteği olmadığını sadece bir öpüş beklediğini söyler. Minnie şimdiye kadar kimse tarafından öpülmemiştir. Kimseden korkusu yoktur, namusuyla yaşamakta, hayatından memnun olabilmektedir. Şimdi delikanlıya karşı ilgi duymakta, kim olduğunu bilmediği halde onunla konuşmaktan hoşlanmaktadır. Dick de ona karşı büyük bir yakınlık hissetmektedir. Bunu dansederken daha iyi anlamış, Minnie'yi kolları arasında tutmak ona hayatında bilmediği bir heyecanı tattırmıştır. İçeri Nick girerek dışarda birçok yabancıların dolaştığını bildirir, aynı anda bir ıslık sesi duyulur. Dick kendi kendine «işte işaret» diye mırıldanır. Plâna göre bardakiler bir hileyle uzaklaştırılmış, sıra altın arayıcıların Minnie'ye emaneten bıraktıkları altınların soyulmasına gelmiştir. Birşeyden haberi olmayan Minnie yabancıların belirmesi üzerine heyecanlanmıştır. Dick Johnson'a zavallı arayıcıların altın uğruna yuvalarından ayrıldıklarını, binbir meşakkatle topladıkları parayı kendisine bıraktıklarını söyler. Johnson ona korkmamasını, böyle bir tehlike belirirse kendisini koruyacağını bildirir. gitmesi gereklidir, kızın oturduğu kulübeye gelecek onunla ocak başında sohbet edecektir. Minnie delikanlıyı kıvançla çağırır, o kadar yalnızdır ki arkadaşlığı ona zevk verecektir. Duygulanmış ağlamaya koyulmuştur. Johnson onu meleğe benzeterek çıkar. Minnie ardından bakarken perde iner.

İKİNCİ PERDE

Minnie'nin kamp civarındaki küçük evinin içi. Dışarda korkunç bir fırtına esmekte, hizmetçi Kızılderili Wowkle kundaktaki çocuğuna ninni söylemektedir. Kapı açılır, içeri nişanlısı Kızılderili Billy girerek yakında yapılacak düğünlerinden bahseder. Biraz sonra da Minnie gözükür, bebeği sorduktan sonra eskiden kalma bazı elbiselerini giyip tuvalet yapmaya koyulur. Aynada kendisini seyretmekte, bu kıyafetiyle şık ve zarif olduğuna inanmaktadır. Dışardan Dick Johnson'un sesi duyulur, Minnie kapıyı açar, delikanlı girer girmez kızın güzelliğine hayran olmuş, öpmek istemiştir. Fakat birden Kızılderili kadını görerek özür diler. İkisi de masaya oturarak yemeğe koyulurlar. Bu arada Minnie yaşadığı hayatı sevdiğini söylemekte, ufak arabasıyla civarda yaptığı gezintilerden, dağların, kırların güzelliğinden bahsetmektedir. Fakat şimdi kıştır ve üstelik kasabanın okulunda öğretmenlik yapmaktadır, okumayı da çok sevmektedir. Dick Johnson ona kitaplar ve aşk romanları gönderecektir. Minnie hiç âşık olup olmadığını sorar, Johnson yalnız bir saat için birçok kadına âşık olduğunu söyleyerek bir sigara yakar. Kız, Kızılderili kadına evine gidip yatmasını söyler, Wowkle dışardaki kar fırtınasına rağmen çıkar. Johnson aşkını anlatmak için fırsat bulmuştur, Minnie'yi ölünceye kadar sevecektir. Sonra gitmek üzere kapıya yönelir. Fakat fırtına gittikçe artmaktadır, Minnie o gece kulübede kalabileceğini, kendisinin de yandaki odada yatabileceğini bildirir. Dışardan tabanca ses-

leri duyulur. Dick Johnson gidip ne olup bittiğine bakmak ister fakat Minnie karşı koyarak dışarı çıkmamasını, belki haydut Ramerrez'in oralarda bulunabileceğini söyler. Tabanca sesleri artmakta, kapı dışından bağırtılar duyulmaktadır. Kız, Dick'i saklayarak kapıyı açar, içeri Rance, Sanora, Ashby ve Nick girerler. Rance kıza haydudun izi üzerinde bulunduklarını, onun bara gelerek kendisini Dick Johnson diye tanıtan genç adam olduğunu anlatır. Minnie şaşırmış, dehşete düşmüştür, inanmak istemez. Fakat bütün bunlar doğrudur. Adamın öteki barda çalışan eski sevgilisi Nina Micheltorena onlara bir de resmini vermiştir. Rance resmi çıkartarak Minnie'ye uzatır. Minnie'nin sinirleri boşanmış, gülmeye koyulmuştur. Demek Nina, Dick Johnson'un sevgilisidir. Adamlar haydudun orada olmadığını anlayınca giderler. Minnie sevgilisini saklandığı yerden çıkarır, ona bir yalancı olduğunu, derhal defolup gitmesini söyler. Dick herşeyi inkâra koyulur, Nina'yı hiçbir zaman sevmemiş, onunla yaşamamıştır. Sonra uzun bir monolog'la geçmişini anlatmaya başlar. Evet, o haydut Ramerrez'dir, altı aylıkken babasını kaybetmiş, kaderin güdümüyle bu hayata atılmıştır, doğduğu gündenberi yasa dışı kalmış, yol kesmiş, adam soymuştur, fakat şimdi herşey boş gelmekte, kalbi yalnız Minnie için çarpmaktadır. Veda ederek çıkar, aynı anda tabanca sesleri duyulur. Minnie Dick'in yaralandığını tahmin ederek kapıyı açar, yaralı haydudu odaya almak için çalışır, Dick çırpınmakta, girmek istememektedir. Kız sevgilisini zorla içeri alır, evet onu sevmekte, hem de deli gibi sevmektedir. Zorla merdivene götürür, yukarı tavan arasına çıkarıp yatırırken kapı çalınır. İçeri Jack Rance girmiştir, etrafı gözden geçirmeye koyulur. Artık şüpheleri yoktur, haydut burada saklıdır. Fakat Minnie inkâr etmekte, orada olmadığını söylemektedir, Rance mutlaka delidir. Rance'i delirten Minnie'ye olan aşkıdır. Tam kıza inanırken eline bir damla kan düşer, anlaşılmıştır, tabancasını çekerek hayduda aşağı inmesini ihtar eder. Minnie yalvararak karşı koyar, sonra merdivenleri çıkar, Dick Johnson'a yardım ederek aşağı indirir. Haydut bitkindir, bir köşeye yığılır kalır. Rance ona ipi veya tabancayı seçmesini söylerken Minnie atılır ve Rance'e kendisinin bir bar sahibesi, Dick'in bir hırsız olduğunu, hayatlarının viski ve altınla yoğrulduğunu söyleyerek bir teklifte bulunur; bir el poker oynayacaklar, Minnie kazanırsa Dick'in hayatı bağışlanacak, kaybederse Rance alıp götürecektir. Rance kabul eder, kaybederse sözünde duracağına and içer. Poker başlamıştır, Rance üç rua çıkartır, bu esnada Minnie bayılmak üzere olduğunu söyleyerek bir bardak su ister, sheriff suyu verirken çorabına gizlediği kâğıtları alır, masaya üç as koyar. Rance bitkin bir tavırla ayağa kalkarak çıkarken Minnie Dick'e sarılmış, o benim, artık o benim diye hıçkırmaktadır.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Ormanda altın arayıcılar kampı. Güneş batmakta, barmen Dick, Rance'le konuşmaktadır. İşte on hafta geçmiş, Rance sözünde durmuş, yaralı Dick'e dokunmamıştır. Fakat sevgisi hiçbir zaman sönmemiştir, Minnie'nin

böyle bir hayduda âşık olabilmesini anlayamamaktadır. Uzaktan sesler duyulur, altın arayıcılar ve taşıt şirketi adamları başlarında Ashby olduğu halde yaklaşırlar. Araştırmalar sonucunda haydut Ramerrez'in saklandığı yeri bulmuşlardır. Gidip yakalıyacaklardır, artık yargı saati gelip çatmıştır. Sesler uzaklaşır, bu ava Rance katılmamıştır. Biraz sonra altın arayıcılar tekrar belirirler, anlattıklarına göre haydut ata atlayarak kaçmıştır fakat taşıt şirketinin adamları peşindedir. Sonora koşarak gelir, Ramerrez'in kıstırılıp yakalandığını, kendisini bir kurt gibi savunmaya çalıştığını söyler. Adamlar görünür, Johnson'u getirmişlerdir, onu önce dansettirecekler, sonra asacaklardır. Johnson bağlı olduğu attan indirilir, herkes hakaretler yağdırmakta, «Asalım!», «Keselim» diye bağırmaktadır. Sheriff Rance yaklaşır, sigaranın dumanını Dick'in yüzüne üfleyerek yargı ânının geldiğini söyler. Her kafadan bir ses çıkmakta, haydudu herkes ayrı bir cinayetle suçlandırmaktadır. Dick bütün bunları soğukkanlılıkla reddetmekte, hırsızlık yaptığını fakat hiçbir zaman adam öldürüp cinayet işlemediğini söylemektedir. Sesler gene yükselir: «Dansettirin!», «Artık asılsın!», «Öldürülsün!». Dick eliyle işaret eder ve sonra «Asarsanız ipi boynuma elimle geçireceğim, ancak beni dinleyin, sevdiğim kadına dair birkaç sözüm var!» diye bağırır. Fakat kimse dinlememekte, ağaç dalına bir ip atılarak idam hazırlığı yapılmaktadır. Sonuçda ona bir dakika vakti kaldığı için konuşabileceği söylenir. Dick devam eder: «Ona beni unutturun, buradan uzaklaştırın. Beni çok bekleyecek fakat bir daha bulamıyacak. Zavallı sevgilim, zavallı Minnie!» **(Ch'ella mi creda libero).** Dick dalın altına getirilmiş, bir taşın üstüne çıkarılmıştır. Bu anda nal sesleri duyulur. Gelen Minnie'dir. Kadın atından inmiş, «Durun!» diye bağırmakta, Rance ise asılması için emir vermektedir. Minnie tabancasını çekerek Dick'in yanına gelir ve: «Size hayatımın en güzel yıllarını verdim, Tanrıyı öğrettim. Fakat bana inanın, asmak istediğiniz haydut benim odamda öldü. Şimdi karşınızdaki insan değişmiş, ahlâkını düzeltmiş, en az sizler kadar namuslu olmaya and içmiştir. Onu asamassınız!...» Fakat kimsenin affetmeye niyeti yoktur. Minnie yaptığı iyilikleri teker teker saymaya koyulur, kiminin hayatını kurtarmış, kiminin çocuğuna bakmış, kiminin karısına hastabakıcılık etmiştir. Bütün bunları ne çabuk unutmuşlardır? İlk yumuşayan Sonora olur, onu diğer altın arayıcılar izler. Fakat taşıt şirketi adamları direnmektedirler. Sonuçda onlar da affa razı olurlar. Sonora Dick'in boynundaki ilmeği çıkarır, ellerini çözer, gözleri yaşlı, gitmelerini bildirir. Evet, iki sevgili gidecekler ve bir daha gelmiyeceklerdir. Bu güzel diyara, cennet California'ya veda ederler. Herkes arkalarından «Bir daha dönmeyin!» diye bağırırken atlarına binerek uzaklaşırlar.

IL TABARRO

(Pelerin)

Bir perdelik opera

Metin
Giuseppe Adami

İlk oynanış: 14 Aralık 1918 New York.
Devlet Operasında ilk temsili: 1958, Ankara.

Başlıca kişiler:

Michele, mavna sahibi ve kaptanı		Bariton
Luigi		Tenor
Tinca	**Kıyı hamalları**	Tenor
Talpa		Bariton
Giorgetta, Michele'nin karısı		Soprano
Frugola, Talpa'nın karısı		Mezzosoprano
Bir şarkı notası satıcısı		Tenor

Konunun geçtiği çağ ve yer: 1910 yıllarında Paris.

Puccini «La Fanciulla del West»i bestelerken görülmemiş bir yenilik yapmak hevesine kapılmış, aynı gecede oynanmak üzere birer perdelik üç küçük opera bestelemeyi kararlaştırmıştır. Bu kararı gerçekleştirmek için uzun yıllar beklemesi gerekmiştir. Şair Giuseppe Adami 1913 yılında Fransız yazarı Didier Gold'un **«La Houpelande»** adlı oyununu almış, opera metni şeklinde düzenleyerek besteciye vermiştir. Puccini, **«Il Tabarro»** adı verilen bu metni beğenmiş, acele etmeden çalışarak 1916 yılında tamamlamıştır. Bu arada şair Gioachino Forzano da iki metin getirmiştir; «Suor Angelica», «Gianni Schicchi». Besteci her ikisini de pek sevmiş, hemen çalışmalara koyulmuştur. Üçlü diziden biri Verismo akımının tek başına üstün bir örneği sayılabilecek kadar güzel işlenmiş olan «Il Tabarro», ikincisi mistik konusuy-

la birincinin tam karşıtı «Suor Angelica», üçüncüsü de gülünçlü opera yönünden gerçek bir değer olarak kabul edilen «Gianni Schicchi» dir. O sıralarda 58 yaşında bulunan Puccini özellikle sonuncuyu pek benimsemiştir. Her üç eserin tamamlanması opera dünyasında haber alındığı zaman geniş yankılar uyandırmış, New York'un ünlü Metropolitan kurumu ilk temsilin kendi sahnesinde yapılması için sanatçıya başvurmuş, bu istek kabul edilmiştir. Metropolitan böyle önemli bir sorumluluğa girerken bütün hazırlıkları göze almış, her üç eserin başrolleri için dünyanın sayılı yıldızlarını toplamaktan kaçınmamıştır. Orkestra şefi Moranzoni'nin yönettiği temsilde «Gianni Schicchi» büyük başarı sağlamış, ve hemen bütün eleştirmeciler tarafından övülmüştür. Aynı dizi İtalyada ilk defa 1919 yılının 11 Ocak günü Romada oynandığı zaman sonuç değişmemiş, yine «Gianni Schicchi», en çok alkış ve ilgiyi toplamıştır. «Il Tabarro», dizinin gerçekçi parçası, bir perdelik olmasına rağmen müzik yönünden iki ayrı bölüm şeklinde bestelenmiş gibidir. Birinci bölümde Paris'de bir rıhtım ve bu rıhtıma bağlı duran bir mavna'nın çevresindeki yerli renklerin, atmosferin müzikal anlatımı düşünülmüştür. Rıhtımdan geçen şarkı notası satıcısı, sevgililer, Stravinski'nin Petruşka adlı bale süitini hatırlatan laternacı, sis düdükleri bu atmosferin unsurlarıdır. Puccini ilk bölümün tümü boyunca anlam ve teknik yönünden Debussy'nin derin etkisinde kalmış, çizgilerini izlenimci bir anlamla çizmeye çalışmıştır. Fakat kalabalık çekilip mavna ve rıhtım boşalınca Puccini gözükmeye başlar, onun bildiğimiz üslûbu eserin sonundaki cinayet sahnesine kadar bir kreşendo şeklinde belirir gider.

BİRİNCİ PERDE

Saine nehri kıyılarında rıhtım parçasına bağlı bir mavna. Kaptan Michele güvertede oturmuş grubu seyretmekte, batan güneşin türlü renkleri nehrin suyu üzerinde yansımaktadır. Arka plânda kıyı hamalları mavna ve rıhtım arasında gidip gelerek yük boşaltmakta, bir yandan da şarkı söylemektedirler. Michele'in karısı Giorgetta kamaradan güverteye çıkar, çamaşırları toplar, bir kova su çekerek çiçeklerini sular, kuşun kafesini temizler. Bir an kocasının piposundan duman çıkmadığını görür, sebebini sorar, Michele'nin canı birşey istememekte sadece gruba bakmaktadır. Giorgetta hamalların pek yorulduklarını hatırlatarak onlara şarap vereceğini söyler. Bu suretle belki susuzluk ve yorgunlukları azalmış olacaktır. Michele kendisine ne getireceğini anlamak ister; şarap içmeyecektir, piposu sönmüştür, ona iyi gelebilecek tek şey bir öpücüktür. Karısına sarılır fakat Giorgetta başını çevirerek dudaklarını kaçırır, kaptan ağır adımlarla kamaraya yönelirken hamal Luigi yaklaşır. Onu Tinca ve Talpa takip ederler. Giorgetta bir testi şarap getirir, bardakları dağıtarak doldurur. Hepsi son derece memnundur; Giorgetta bol ikramda bulunmakta, boşalan bardakları hemen doldurmaktadır. Bu sırada bir laternacı belirir. Luigi hemen çağırır, arkadaşlarına dinlemek isteyip istemediklerini sorar. Giorgetta'nın sevdiği şey dans müziğidir. Laternacı bir dans parçasına başlarken Tinca hepsinin kahka-

haları arasında Giorgetta'yı dansa çağırır. Fakat Tinca dans bilmemekte, kadının ayaklarına basmaktadır. O zaman Luigi Giorgetta'yı kolları arasına alıp dansa başlar. İki genç dünyayı unutmuş gibi dansederlerken Michele'nin yaklaştığı görülür. Dans durur, Luigi laternacıya bahşiş verir, hamallar tekrar işlerine koyulurlar. Giorgetta saçlarını düzelterek kocasını karşılar, gelecek hafta hareket edip etmiyeceklerini sorar. Acaba hamallar ve bu arada Luigi de mavna ile gelecekler midir? Michele «evet» diye cevap verir. Bir şarkı notası satıcısı en son şarkıların reklâmını yapmakta «Nota isteyen var mı?» diye sormaktadır. Giorgetta kocasına güneşin son ışınlarını göstermekte, nehrin kana bulanmış gibi durduğunu söylemektedir. Kocası bu akşam bir tuhaftır, sessiz ve sakin durmakta, bazı sorulara cevap vermemektedir. Kadın uzakta bir noktayı göstererek «Bak kim geliyor?» diye bağırır. Gelen ihtiyar Talpa'nın fakir, çirkin karısı Frugola'dır. İş sonu kocasını almaya gelmiştir. Frugola yaklaşır, Giorgetta kocasına o akşam sıkıntılı oluşunun sebebini sorarken şarkı notası satıcısı yaklaşmış, günün moda olan şarkılarından birini söylemeye koyulmuştur. Şarkı satıcının etrafına toplanan kızların eşliğiyle devam eder. Hepsi uzaklaşırken Frugola rıhtıma gelerek mavna'ya atlamıştır. Yaşlı, çirkin, sefil giyimli bir kadındır. Giorgetta ve Michele'yi selâmladıktan sonra konuşmaya koyulur; zavallı kocasının o sabah ağrıları tutmuş, saatlerce sırtını ovmuştur. Elindeki çantayı açarak içindekileri ortaya döker; işte yeni bir tarak, pudralık, kolye ve bilezikler. Eskicilerden topladığı bu eşyaları satmakta ve bu yoldan geçimlerine yardım etmektedir. Giorgetta'ya beğendiği şeyler varsa çekinmeden alabileceğini söyler. Bir paket içinde de kedisi Caporale'nin yiyeceği sarılıdır. Kadın bu kediyi çılgınca sevmekte, arkadaşlığıyla avunmaktadır. Bu sırada kocası Tulpa yanında Luigi olduğu halde gelir. Kamaradan çıkan Michele, Luigi'ye ertesi gün çok işleri olacağını, kendisine yardım etmesini söylerken Tinca gözükür. İş bitmiş vedaya gelmiştir. Biraz sonra meyhaneye gidecek ve sevgili şarabına kavuşacaktır. Yaşama gücünü şaraptan almakta, içtiği zaman hiçbir şey düşünmemektedir. Luigi hayatın acılığını, ezici çalışmanın güçlüklerini anlatır **(Il pane lo Guadagni)**. Tinca sözünü keserek eğer mutlu olmak istiyorsa ona da içmesini öğütler. Talpa giderken Luigi'nin etkisinde kalan Frugola dört duvarlı bir küçük evin özlemini anlatmaya koyulur. Bahçesinde iki çam ağacı olacak, dizi dibinde kedisi Caporale olduğu halde kocasıyla ölümü bekleyecektir **(Ho sognato una casetta)**. Giorgetta'nın isteği ise başkadır. Kadın mavna hayatından bıkmıştır. Paris civarında Belleville'de doğmuştur. Yine orada, ayağı karada yaşamak ona en büyük zevki verecektir. Işıklı vitrinleriyle dükkânlar, şık, zarif arabalar, pazar günleri kolkola gezintiler, Bois de Boulogne'da piknikler; işte bütün özlemini duyduğu şeyler. Luigi'nin de isteği aynıdır; iki genç fikirlerini aynı sözlerle ve beraberce açıklarlar. Tulpa ve Frugola veda ederek uzaklaşırlar, Luigi Michele'yi bekleyecek, onunla önemli bir şey konuşacaktır.

Giorgetta ve Luigi yalnız kalmışlardır. Delikanlı sarılmak üzere kadına yaklaşırken Giorgetta olduğu yerde kalmasını ihtar eder. Eğer kocası en ufak

birşeyden şüphelenirse her ikisini de öldürmesi işten bile değildir. Nitekim biraz sonra Michele kamaradan çıkar. Luigi kaptana yaklaşarak, giderken kendisini de almalarını ve Rouen'da bırakmalarını rica eder. Fakat Michele ona Rouen'da iş bulmasının imkânsız olduğunu söyleyerek işaret lâmbalarını almaya iner. Giorgetta delikanlıya Rouen'a niçin gitmek istediğini sorar. Luigi'nin aynı kadını bir başkasıyla paylaşmaya direnci kalmamıştır. Giorgetta'yı deli gibi sevmekte, onu da alıp uzaklaşmayı istemektedir. Giorgetta onu o gece de mavnanın iskelesinde bekleyecektir. Gene buluşacaklar ve aşklarını kutlayacaklardır. Kadın onu beklediğini bir kibrit yakarak bildirecek, Luigi gelecektir. Delikanlının aşkı derindir, bu aşk için gerekirse kan dökmekten bile çekinmiyeceğini söylemektedir. İki sevgili biraz sonra buluşmak üzere ayrılırlar. Sahne tamamen kararmıştır. Bu sırada elinde bordalara takacağı işaret lâmbalarıyla Michele gözükür, karısına yatma zamanı geldiğini söyler. Sonra kendisini artık niçin sevmediğini sorar. Hayır, Giorgetta onu sevmektedir. Michele şüphesini açıklar; karısı uzun bir zamandanberi kendisine karşı ilgisizdir. Halbuki çocukları ölmeden önce mutlu bir hayat yaşamışlar, birbirlerinden ayrılmayı hiçbir zaman düşünmemişlerdir. Şimdi yine o tatlı günleri aramakta, karısını pelerinin içine almayı, başbaşa konuşup dertleşmeyi istemektedir. Giorgetta eskiden onu çok sevmiş, beraber unutulmaz anlar geçirmişlerdir. Karısını yanına çağırır, Giorgetta yorgundur, hemen yatıp uyuyacaktır. Kocasına en ufak bir sevgi belirtisi göstermeden iyi geceler dileyerek kamaraya iner. Uzakta asker barakalarından yankılanan bir boru sesi duyulur. Michele kamara penceresinden bakarak kendi kendisine konuşmaya başlar. Kadın soyunmadan uzanmıştır. Gözleri açık birisini bekler gibidir. Acaba kimi, kendisini mi? Hayır, olamaz... Çünkü Giorgetta çok değişmiş, kendisine karşı ilgisi azalmıştır. Talpa'yı mı? Talpa çok ihtiyardır. Tinca? Hayır o da olamaz, sarhoşun biridir. Luigi? O da olamaz. Delikanlı daha bugün onu da beraber almalarını ve Rouen'a bırakmalarını rica etmiştir. Giorgetta ile ilgisi olsa böyle bir şey istemiyecektir. O halde kimi? Kendisine cesaret telkin ederek piposunu çıkarıp kibriti yakar. Bu sırada Luigi'nin gölgesi yaklaşır. Kibriti işaret sanmış, tahta iskeleden mavnaya atlamıştır. Michele birden fırlayarak delikanlının gırtlağına sarılır ve «yakaladım» diye bağırır. Evet, Luigi metresiyle buluşmaya gelmiştir. Genç hamal çırpınmakta, inkâr etmektedir. Bıçağını çekmeye çalışır, Michele kolunu kıvırarak bıçağı düşürür. Karısının âşığı bu adamdır. Gırtlağını biraz daha sıkarak: «İtiraf et!» diye bağırır. Luigi can acısıyla «Evet, onu seviyorum...» diye mırıldanır. Michele bu açıklamayı bir daha tekrarlatır, fakat bu arada eli bir mengene gibi boğazını sıkmış, Luigi bir feryatla cansız yere serilmiştir. Kamaradan Giorgetta'nın sesi gelir. Kocasına seslenmektedir. Michele hemen pelerinini cesedin üzerine örter. Kadın güverteye çıkarak kocasının yanına gelir. Uyumamıştır. Michele'ye biraz önceki davranışlarından ötürü özür dilemektedir. Michele sakin bir sesle ona üzülmemesini, belki de çok sinirli olduğunu söyler. Giorgetta kocasına sokulmayı, pelerinin altında onunla oturmayı istemektedir. Michele «Pelerinin altında mı?» diye sorar. Giorgetta cevap verir:

«Öyle ya... Sana en çok orada yakınlaşabilirim. Hem sen daima bir atasözü söylersin; her insan bir pelerin taşır. Bu pelerinlerden bazısı büyük bir mutluluk, bazısı büyük bir acı saklar...» Michele aynı sakin sesle tamamlar: «Bazısı da bir cinayet...» Sonra: «Gel, diye seslenir... Pelerinime yaklaş!» Pelerinin ucundan tutarak çeker, Luigi'nin cesedi Giorgetta'nın ayakları dibine yuvarlanır. Kadın bir dehşet çığlığı atarak geri çekilir. Michele kendisini aldatan karısını yakalayarak âşığının ölüsü üzerine fırlatırken perde kapanır.

GIANNI SCHICCHI

Bir perdelik opera

Metin
Gioachino Forzano

İlk oynanış: 14 Aralık 1918 New York.
Devlet Operasında ilk temsili: 1962, Ankara.

Başlıca kişiler:

Zita, «La Vecchia - İhtiyar kadın», Buoso Donati'nin yeğeni ..... Mezzosoprano
Marco, Simone'nin oğlu ..... Bariton
La Ciesca, Marco'nun karısı ..... Soprano
Rinuccio, Zita'nın yeğeni ..... Tenor
Simone, Buoso'nun yeğeni ..... Bas
Gherardo, Buoso'nun yeğeni ..... Tenor
Nella, karısı ..... Soprano
Gherardino, oğulları ..... Mezzosoprano
Betto di Signa, Buoso'nun bacanağı ..... Bariton
Gianni Schicchi ..... Bariton
Lauretta, kızı, Rinuccio'nun sevgilisi ..... Soprano
Bir doktor ..... Bas
Noter ..... Bas

Konunun geçtiği çağ ve yer: 1299 yıllarında Floransa.

Puccini'nin eserleri arasında birer perdelik üç küçük operadan kurulu dizinin ilki «Il Tabarro - Pelerin», ikincisi «Suor Angelica - Hemşire Angelica», üçüncüsü ise eski İtalyan gülünçlü opera sanatının bir minyatürü olan **«Gianni Schicchi»** dir.

BİRİNCİ PERDE

Perde açıldığı zaman Floransanın zengin ve saygıdeğer simalarından Buoso Donati'nin evinde bir salon görülür. Buoso biraz evvel ölmüştür, akrabaları yatağın çevresinde toplanmış, ağlamaktadırlar. Biri: «Ebediyen ağlayacağım...» diye hıçkırırken bir diğerinin sesi yükselir: «Kime ne bıraktı acaba?» Rivayete göre Buoso bütün servetini Santa Reparata manastırındaki keşişlere bırakmıştır. Herkes büyük bir telâşla vasiyetnameyi aramaya koyulur. Nihayet Rinuccio bağırır: «Buldum!...» Hepsi toplanır, delikanlı vasiyetnameyi bir şartla, eğer Gianni Schicchi'nin kızı Lauretta ile evlenmesine müsaade edilirse verecektir. Kıza olan aşkını açıklayan bir aryaya başlar **(Lauretta, amore mio).** Herkes sabırsızlıkla evrakı beklemektedir, Zita alır okumaya koyulur; söylentiler doğrudur, mal, mülk ve para keşişlere kalmıştır. Buna bir çare aramaya koyulurlar. Rinuccio tekrar konuşarak dertlerine Floransada ancak bir kişinin, Gianni Schicchi'nin çare bulabileceğini söyler. Küçük Gherardino bu akıllı köylüyü çağırmaya gönderilir. Gianni uzun burnu, koca göbeği ve yanında kızı olduğu halde gözükür. Zita ona servetin keşişlere kaldığını, eğer bir çare bulamazsa yeğenini meteliksiz kızına veremiyeceğini söyler. Lauretta babasının zekâsından emindir, söylediği gayet zarif bir arya ile bunu açıklar **(O mio babbino caro).** Gianni bir an düşünür, kızını balkona yollar, akrabaları toplar, onlara Buoso'nun ölümünden kimsenin haberi olup olmadığını sorar. Hayır, kimsenin haberi yoktur. O zaman Buoso'nun cesedinin içeri taşınmasını, takke ve entarisinin kendisine verilmesini, noterin de çağrılmasını ister. Herkes ne düşündüğünü anlamıştır. «Sen bir dâhisin Gianni!» diye bağırırlar. O sırada kapıyı vuran hekime hastalığının daha iyi olduğunu, gece gelmesini tembihler. Noter girmiş, akrabaları odaya dolmuştur. Gianni konuşarak nakit paranın akrabalar arasında eşit olarak bölünmesini, sürüler, değirmen ve şehirdeki villâsının da aziz arkadaşı Gianni Schicchi'ye verilmesini vasiyet eder. Bütün akrabalar protesto etmekte, fakat gerçeğin meydana çıkacağından korktukları için durumu notere anlatamamaktadırlar. Noter gidince Gianni hepsini: «Burası benim evim, defolun!» diye kovar. Balkonda Lauretta ile Rinuccio bir düetle ebedî aşk yemini etmektedirler **(Lauretta mia).** Gianni döner, sahnenin önüne gelir, seyircilere: «Biliyorum, yaptığım tartışılabilir. Fakat bu gece sizi eğlendirdikse «Suçsuz!» kararını alkışlıyacağınıza inanıyorum.» derken perde iner.

TURANDOT

Üç perdelik opera

Metin
Giuseppe Adami ve Renato Simoni

İlk oynanış: 25 Nisan 1926 Milano.
Devlet Operasında ilk temsili: 1959, Ankara.

Başlıca kişiler:

Bir mandarin ..... Bariton
Liù, bir tutsak kız ..... Soprano
Meçhul Prens (Calaf) ..... Tenor
Timur, Orta Asyadan sürülmüş bir kıral, babası ..... Bas
Ping ..... Bariton
Pang ..... Tenor
Pong ..... Tenor
İmparator Altoum ..... Tenor
Prenses Turandot, kızı ..... Soprano
İran Prensi ..... Tenor

Konunun geçtiği çağ ve yer: Efsane çağlarında Pekin.

Birer perdelik üç küçük operanın elde ettiği başarı Puccini'ye diğer bir fikir vermiş, komediyle dramı tek bir eserde birleştirmeyi düşünmüştür. Sonuçta aradığını 18 inci yüzyılda yaşamış Venedikli yazar Gozzi'nin bir oyununda, «Turandot» da bulabilmiştir. Gozzi bu eserinde ciddî bir masal dramını İtalyan «commedia dell'arte» sine has elemanlarla işlemişti. Puccini, ünlü Alman oyun yöneticisi Reinhardt tarafından sahneye konan bir «Turandot» temsili seyretmiş, pek beğenmiştir. Kararını vermiş, metni yazmakla görevlendirdiği iki oyun yazarına Giuseppe Adami ve Renato Simoni'ye birer mektup yazarak derhal işbirliği yapıp çalışmaya koyulmalarını istemiştir. Ancak bu metnin doğuşu büyük güçlüklerle gerçekleşebilmiştir. Adami o çağ-

larda tanınmış bir yazardı ve durmadan sipariş alıyordu. «Turandot» la uğraşacak pek az zaman bulabiliyor, bu durum gecikmelere sebep oluyordu. Ayrıca Gozzi'nin oyunundaki bazı tipleri değiştirmek gerekiyor, bu konuda karar veremiyor, besteciden yardım bekliyordu. Puccini metin üzerinde durmadan düzeltmeler yapıyor, «commedia dell'arte» tiplerine Çin ülkelerine has isim ve ünvanlar buluyor, bazı yeni tipler katılmasını istiyordu. Bu tiplerin en önemlisi Gozzi'nin oyununda yeri olmayan Liù'dur. Liù bestecinin bütün operalarında birbirine benzer kadın tipinin örneğidir. Manon, Mimi, Madame Butterfly, Hemşire Angelica gibi narin, zarif, fedakâr, ölesiye seven kadın tipi. Metin üzerindeki çalışmalar 1921 yılı ilkbaharında bitmiş, Puccini bestelemeye koyulmuş fakat üzerinde titizlikle durduğu son eserini tamamlayamadan ölmüştür.

Sanatçı bu eserle Verdi sonrası İtalyan opera sanatına şüphesiz en önemli örneği kazandırmıştır. Metnin tümünü kaplayan romantik hava içinde yirminci yüzyılın müzik sanatında görülen başlıca yeniliklerin etkisi yer yer Richard Strauss'un özellikleri, Schönberg'in «on iki ton» sistemi, Stravinski'nin zengin ritmli vahşî renkleri sezilir. Ayrıca nasıl Madama Butterfly için günlerce plâklardan Japon ulusal müziğini dinlemişse, bu defa Çin halk müziği üzerinde incelemeler yapmış, temeli bir masala dayanan bir müzikli dram yaratmaya çalışmıştır. «Turandot» un Puccini tarafından bestelenemiyen son bölümleri, bir düet ve bitiş sahnesi arkadaşı besteci Franco Alfano tarafından tamamlanmıştır.

BİRİNCİ PERDE

Masal çağlarında Pekin şehrini çevreleyen duvarın önünde büyük bir halk kitlesi görülür. Kısa prelüd boyunca kadınlı erkekli topluluk derin bir sessizlik içinde durmakta, batan güneşin son ışınları sahnenin sağ tarafında asılı duran büyük bir gong üzerinde yansımaktadır. Bu gong Prenses Turandot'la evlenmek isteyen kimseler tarafından üç defa çalınmakta, bu işaret üzerine Prenses onlara üç soru sormakta, bu sorulara cevap veremiyenler kafaları kesilmek suretiyle öldürülmektedir. Nitekim duvarlardan biri üzerine sınavda başarı gösterememiş kimselerin başları sıralanmıştır. Bir mandarin belirerek kısa bir bildiri okur; Prenses Turandot soracağı üç soruyu cevaplandıracak kimseyle evlenecektir. Son defa bir İran Prensi soruları cevaplandıramamıştır, ay doğarken idam edilecektir **(Popolo di Pekino! La legge è questa).** Bildiri üzerine halk heyecanlanarak idamın derhal yapılmasını, cellâtların gelmesini ister, sonra hepsi saray kapısına yönelirler. Muhafızlar karşı koymaya çalışırlarken bir genç kız sesi duyulur. Yanındaki ihtiyar adam kalabalık tarafından düşürülmüş, sürüklenmeye başlamıştır, kız yardım istemekte, adamı kurtarmaya çalışmaktadır. Bu sırada bir delikanlı yaklaşır, ihtiyarı kurtarır, sevinçle boynuna sarılır. İhtiyar, ülkesinden sürgün edilen Kıral Timur, genç adam ise onu uzun bir süredenberi aramakta olan oğlu Prens Kalaftır. Ancak her ikisi de asıl kimliklerini sak-

lamaya çalışmaktadırlar. Bu yüzden Kalaf kendisine «Meçhul Prens» adını vermiştir. Babasına oralara kadar nasıl geldiğini sorar. Saraydaki fedakâr nedimelerden Liù yaşlı kırala yardım etmiş, yanından ayrılmamış, ekmek bulmuş, babası gibi bakmıştır. Meçhul Prens genç kıza dönerek «Liù sen kimsin?» diye sorar. Kız cevap verir: «Ben bir hiçim... Basit bir tutsak...» Meçhul prens ona bu defa babasına niçin bu kadar şefkat gösterdiğini sorar, Liù kızarır: «Çünkü, siz bana bir gün sarayda bakmış, gülümsemiştiniz...» Hava kararmıştır, kadınlar «Bıçaklar bilensin» diye mırıldanmakta, cellâdın yardımcıları sahneye dolmaktadır. Gonglar, trombon ve trompetler çalmaya başlar, halk bağırmakta, parlak bir ses topluluğu Mussorgski'nin «Boris Godunof» operasındaki koroların etkisini belirtmektedir. Birden herşey susar. Tahta nefesli çalgıların yumuşak sesleri yükselen Ay'ı haber vermektedir. Erkek çocukların söylediği duygulu bir şarkı başlamıştır, sahne arkasında iki saksofon'un çaldığı bir Çin melodisi bu şarkıya eşlik etmektedir **(La sui monti dell'est).** Ağır adımlarla ilerlemekte olan mandarin ve rahipleri genç, yakışıklı İran Prensi izlemektedir. Halk bu sahneyi görünce acımaya başlamış, genç prensin affını istemeye koyulmuştur. Duvarların üzerindeki saray balkonununun kapıları açılır, bütün güzelliğiyle Prenses Turandot belirir... Herkes yere kapanmış, yalnız üç kişi; İran Prensi, cellât ve Meçhul Prens ayakta kalmışlardır. Meçhul Prens kızın güzelliği karşısında sanki büyülenmiştir. Turandot kolunu kaldırarak kararını bildirir; «Ölüm!» Kortej tekrar yürüyüşe koyulmuştur. Turandot çekilmiş, Meçhul Prens hâlâ balkona bakmakta, kendi kendine kızın tanrısal güzelliğini övmektedir. Dehşet ve korkusu büyük bir aşka dönmüştür. Uzaktan İran Prensi'nin feryadı yankılanırken gonga vurmak için atılır. Fakat aynı anda önünde tuhaf maskeli üç Çinli belirir; bunlar sarayın önemli görevlilerinden Ping, Pang, Pong'dur. Sahnede görünmeleriyle müziğin karakteri de değişerek ritmik, gülünçlü bir havaya bürünmüştür. Her üçü de Meçhul Prense karşı koyarak delilik etmemesini, İranlı Prens'den ders almasını söylerler. Eğer Turandot'a kurban gerekliyse böyle bir şey için Pekin şehri kaçıklarla doludur **(Fermo! che Fai? Tàrresta).** Meçhul Prens, «Bırakın geçeyim» diye bağırmaktadır. Üç Çinli sorarlar: «Geçmek mi? Niçin? Bir prenses için öyle mi? Kim bu prenses? Başı taçlı bir kadın. Tacını al, elbisesini al, geriye etle kemikten ibaret bir gövde kalacak. Öyleyse değer mi? Eğer kendine sevgili arıyorsan Pekin Turandot gibi yüzlerce kızla dolu.» Halk dağılmıştır, Turandot'un nedimeleri balkona çıkarak tartışanlara herkesin uyumakta olduğunu, susmaları gerektiğini söylerler. Kızlar çekilince uzaktan, kesik kafaların bulunduğu köşeden esrarlı sesler yankılanır. Bu sesler ölmüş gençlerindir. Turandot için başlarını kaybetmişler fakat ona olan aşkları sönmemiş, geçmemiştir. Meçhul Prens bağırır: «Onu gerçekten seven tek kişi benim...» Üç Çinli tekrar konuşmaya koyulurlar: «Turandot için aşk diye bir şey yoktur. Ayrıca zaten o da, halkı da birer hayalden ibarettir, hayal için kumar oynamaya değmez.» Bu sırada Meçhul Prens'in babası Timur oğlunun isteğini öğrenmiştir. Liù yalvarmaya başlar: «Efendim, dinle beni!» sözleriyle giren aryası boyunca delikanlıya olan hayranlığını

belirtir; vatanlarından kovulduktan sonra gittikleri her yerde ona yalnız prensin hayali cesaret vermiş, onun gülümseyişi kalbine güç sağlamıştır. O ölürse hem kendisi hem de babası sürgün yollarında can vereceklerdir **(Signore, ascolta).** Prens ağlayan kızı avutur, ona babasını bırakmamasını söyler **(Non piangere, Liù).** Beri yanda gong ay ışığında parıldamaktadır. Genç adamı kimse durduramaz, Turandot'un adını bağırarak üç defa gonga vurur. Ping, Pang ve Pong kahkaha atarak sahneden çıkarlarken perde iner.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Üzerleri Çin desenleriyle işlenmiş üç büyük pano. Orta ve sağ yöndeki panonun arasında Ping'in kafası belirir, diğer iki dostuna Pang ve Pong'a seslenerek gelmelerini bildirir. Sonra her üçü de arkalarında üç uşak olduğu halde vekarla sahneye girerler. Ellerinde kırmızı, yeşil ve sarı renkte birer fener vardır. Fenerleri ortada alçak bir masaya koyarak susarlar. İlk sözü yine Ping alarak gonga vurulduğunu, Turandot'a bir istekli daha çıktığını, ya ölüm ya da düğün törenlerine hazırlıklı olmalarını bildirir. Üçü arasında sürüp giden konuşmalar boyunca ölüm fenerleri, tabutlar, dinî törenler ve ölüm dualarından bahse koyulurlar **(Poichè il funesto gong).** Çin ülkesi yedi bin yüzyıldanberi uyumaktayken Prenses Turandot'un doğumuyla uyanmış, bunu kanlı idamlar, üç gong vuruşu, üç soru ve cevaplarıyla yuvarlanan başlar izlemiştir. Arkadaki uşaklardan birinin masaya bıraktığı parşömen kâğıdını açarak okurlar. İşte «fare» yılında altı, «köpek» yılında sekiz, içinde bulundukları «kaplan» yılında ise 13 kişi başlarını bu yüzden kaybetmişlerdir. Halbuki artık her üçünün de bu cinayetlere direnci kalmamıştır. Ping, Honan gölü civarında sakin bir ev, Pang, Çian eyaletinde güzel bir köşk, Pong ise Kiu eyaletinde bir bahçe istemekte, bütün bunların rüyasını görmektedirler. Bir an susarak kılıçlarını bilemekte olan cellât yamaklarının korosunu dinlerler. Etraf kaatillerle dolmuştur. Ping ertesi gün sorguya çekilecek olan genç Prens için duaya başlar. Eğer delikanlı kazanır, Prenses Turandot'un kalbindeki aşk ateşini yakabilirse düğün odasını elleriyle hazırlayacaklar, süsleyeceklerdir. Üçü de buz gibi soğuk Prensese biraz şefkat ve aşk dilemektedirler. Eğer böyle bir şey gerçekleşirse kanlara bulanmış olan yaşadıkları çağ unutulacak, herşey mutluluğa ve refaha yönelecek, Çin ülkesinde barış yerleşecektir. Bu sırada trompet sesleri duyulur. İşte, yeniden tören hazırlanmakta, diğer bir cinayetin belirtileri işitilmektedir. Gidecekler, töreni seyredecekler yeni bir kurbanın ölümüne tanık olacaklardır.

İkinci sahne — Büyük bir alan. Ortada geniş ve yüksek bir merdiven sarayın kapısına doğru uzanmaktadır. Merdivenin iki yanında ellerinde fenerleri, sırtlarında renkli elbiseleriyle uşaklar dizilidir. En üst noktada ise sekiz bilgin yer almıştır. Ellerinde Turandot'un soracağı soruların cevapları yazılı parşömen rulolar vardır. Mandarinler altın sırma işlemeli mavi elbiseleriyle ağır ağır yürüyerek yerlerini alırlar. Pekin halkı alanı doldurur-

ken Ping, Pang ve Pong sarı tören elbiseleriyle merdivenin bir basamağında dururlar. Orkestradan yükselen azametli bir tema ile İmparator Altoum da gelerek üst düzlüğe kurulu tahtına yerleşirken halk tarafından selâmlanır (**Diecimila anni al nostro Imperatore**). Bu sırada Meçhul Prensin kalabalık arasından çıkarak yanında babası ve esire Liù olduğu halde merdivenin alt başında durduğu görülür. Yaşlı İmparator delikanlıyla konuşur, ona canını kurtarması için çalışmasını, iyi düşünüp taşınmasını öğütler. Trompet işaretinden sonra bir mandarin sınavın kurallarını okur, bitirince Prenses Turandot kapıdan çıkarak kendi tahtına yönelir. Genç kız Meçhul Prensi süzerken çocuklar kendisini öven mısralar okumaktadırlar. Kısa bir sessizlikten sonra Prenses doğrularak uzun bir konuşma yapar. Anlattıklarına göre yüzyıllarca önce güzel Prenses Luiling aynı sarayda yaşamış, ülkeyi refah içinde yaşatmıştır. Fakat bir ara Kuzeyden gelen düşmanlar her tarafı yakıp yıkmış, güzel prensesi de öldürmüşlerdir. İşte Turandot bu yüzden yabancılardan nefret etmiş, hele prenslere karşı derin bir kin besleyerek öç almaya çalışmıştır (**In questa Reggia**). Konuşması bittikten sonra Prens Kalafa dönerek ilk soruyu sorar: «Geceyle beraber beliren, kanatlı hayalete benzeyen, güneşin doğuşuyla kaybolan şey nedir?» Kalaf kısa bir duraklamadan sonra cevabı verir: «Umut». Sekiz bilgin parşömenleri açarak cevaba bakarlar, cevap doğrudur. Turandot ikinci soruyu sorar: «Aleve benzeyen, ölümün yaklaşmasıyla akan, zafer ihtirasını körükleyen, grup renkli şey nedir?» Kalaf duraklar. İmparator, halk, babası ve Liù heyecan içindedir. Birdenbire haykırır: «Kan!» Halk çılgın bir gösteriye başlamıştır (**Gloria, o vincitore**). Cevap doğrudur. Turandot askerlere halkı susturmaları için emir verir, sonra basamakları iner, önünde diz çöken Kalaf'a üçüncü soruyu sorar: «Hem buz, hem ateş olan, bağımsızlıktan tutsaklığa sürükleyen, tutsaktan kıral yaratan kimdir?» Kalaf heyecandan titremektedir. Bir an elleriyle yüzünü örterek düşünür, sonra haykırır: «Turandot!» Sekiz bilgin cevabı kontrol ederler... Doğrudur. Turandot babasının tahtı önünde yığılır, kendisini bu yabancıyla evlendirmemesini rica eder. Baba kutsal kurallara göre evlenmesi gerektiğini söylemekte, halk Turandot'dan yabancının cesaretine karşılık ona aşkını vermesini istemektedir. Prenses, Kalaf'a dönerek eğer kendisini boş bir kalble kabul ederse evleneceğini söyler. Hayır, Kalaf kızla ancak kendisini sevdiği takdirde evlenecektir. Turandot ona üç soru sormuş, üçünü de bilmiştir. Şimdi o Turandot'dan bir şey istemektedir; adını Pekin'de bilen yoktur, eğer Turandot adını şafaktan önce öğrenip kendisine söylerse güneş doğarken intihar edecek, prensesi kendisiyle evlenmekten kurtaracaktır (**Il mio nome non sai**). Turandot şartı kabul etmiştir. İmparator Prens Kalaf'a yahut Meçhul Prense dönerek onu sarayına çağırır, halk delikanlıyı selâmlarken perde iner.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Sarayın bahçesi. Gece, hafif ay ışığı altın yaldızlı tanrı ve tanrıça heykellerini aydınlatmakta, solda Turandot'un oturduğu pavyo-

nun ışıkları yanmaktadır. Prens Kalaf bahçede yalnızdır. Uzaktan habercilerin sesleri duyulur. Şehir halkına Prenses'in emrini bildirmektedirler: O gece Pekinde kimse uyumayacak, herkes Meçhul Prens'in gerçek adını bulmak için çalışacaktır. Kalaf operanın en güzel melodilerinden biriyle dokunmuş şarkısına başlar. İşte, Prenses Turandot onun adını bulmak için çırpınmakta, uyumamaktadır. Ertesi sabah bu adı onun kulağına fısıldayacak, bir buseyle hayatlarını birleştireceklerdir **(Tu pure, o Principessa).** Kadın seslerinin eşlik ettiği parça sona ererken bahçede bazı gölgelerin kıpırdadığı görülür. Ping, Pang ve Pong yanlarında şehir halkından bazı kimselerle belirirler. Ping, delikanlıya bu işten vazgeçmesini, adını kendisinin açıklayarak Turandot'u unutmasını, Pekin'in dehşet verici havasından kaçmasını söylemekte, Pang yanında tüllere bürünmüş çıplak kadını göstererek Prensesi bırakıp onu almasını ve derhal uzaklaşmasını öğütlemektedir. Kalaf söylenenleri dinlememekte, oradan gitmelerini istemektedir. Bu defa ellerinde çeşitli mücevherle dolu tepsiler taşıyan tutsaklar görünür. Ping, Pang ve Pong eğer isterse değerli taşların hepsini alabileceğini, fakat derhal Pekin'den uzaklaşması gerektiğini bildirirler. Kalaf ancak Turandot'un aşkını istediğini söylemektedir. Halk delikanlının bu inadına kızmıştır. Hançerlerini çekerek adını söylemesi için üzerine yürürlerken uzaktan bağrışmalar duyulur, biraz sonra da askerlerin eşliğinde Kıral Timur ve esire Liù'nun geldiği görülür. Bu iki insan bir gün önce Kalaf'la konuşmuşlardır, herhalde adını da bilmektedirler. Turandot sarayından çıkarak yaklaşırken, Ping ona ihtiyarla kızın delikanlıyı tanıdıklarını bildirir. Kalaf babasını korumak için atılır. Turandot ihtiyar sürgün kırala adı söylemesini emreder, adam susmaktadır. Ortaya birden Liù atılarak delikanlının adını yalnız kendisinin bildiğini, bu adı öldürseler bile söylemiyeceğini açıklar. Halk üzerine yürür, askerler Kalaf'ı zincirle bağlarlar, Liù ise sımsıkı yakalanmış, söylemesi için zorlanmaktadır. Ping kıza yaklaşarak adı söylemesini emreder. Hayır, öldürseler bile söylemiyecektir. O zaman Turandot bu cesareti nereden aldığını sorar. Liù ünlü aryasıyla cevap verir: Bu aşktır, sadece sevdiğine, gerçekten sevdiği adama karşı duyduğu aşk. Bu aşkın verdiği cesaretle bildiği adı söylemiyecek, sevdiği adamın istediği kimseye kavuşmasını sağlayacaktır, aşkı uğruna kendisini kurban etmekten çekinmeyecektir **(Principessa, l'amore).** Halk tekrar üzerine yürür, Ping cellâtlara gelmeleri için haber yollarken Liù bir hamle yapar, kurtulamayınca yanında duran askerlerden birinin hançerini alarak kalbine saplar, sevdiği adama doğru sendeliyerek yürür, ayakları dibine düşerek can verir. Prens Kalaf dehşete düşmüş, hıçkırmaktadır. Herşey susmuştur... Turandot cellât yamaklarından birinin elindeki kırbacı alır, Liù'nun hançerini aldığı askerin suratına vurur. İhtiyar Kıral Timur da kızın yanında ağlarken halk ölen için dua etmeye başlar **(Oblia! Liù! Poesia!).** Liù'nun cesedi dua sesleri arasında kaldırılır. (Puccini eseri buraya kadar besteledikten sonra ölmüştür. Turandot'un ilk temsilini yöneten Arturo Toscanini o gece operayı bu noktada kesmiş, «Büyük ustanın kalemi burada elinden düştü!» dedikten sonra Alfano'nun yazdığı partisyonla devam etmiştir.) Turandot yüzüne bir

tül örtülü olduğu halde Kalaf'la başbaşadır. Delikanlı tülü çekerek bağırır: «Yüzünü aç ve dökülmesine sebep olduğun günahsız kanı gör...» Turandot elini dokundurmamasını, kendisinin Tanrıça olduğunu, insan elinin hiçbir yerine değemiyeceğini söylemektedir. Delikanlı genç kızı çekerek öper. O zaman Turandot ağlayarak artık direnemiyeceğini, teslim olduğunu bildirir. Prensi ilk gördüğü anda sevmiştir **(Del primo pianto).** Bunu açıkladıktan sonra gerçek adını öğrenmesine bir engel kalmamıştır. Prens bağırır: «Ben Kıral Timur'un oğlu Prens Kalaf'ım!» Uzaktan trompet sesleri duyulur. Turandot, sevgilisinin koluna girer: «Gel! Artık gerçek sahibim olduğunu halka göster!» diyerek delikanlıyla sahneden çıkar.

İkinci sahne — Dekor ilk perdenin aynıdır. Çin İmparatoru tahtına oturmuş, etrafını saray halkı almıştır. Prens Kalaf merdivenlerin alt basamağında durmuş, etrafını halk çevirmiştir. Güneş doğarken Prenses Turandot gözükür, babasının tahtına yaklaşır, delikanlının adını öğrendiğini söyler. Bu isim: «Aşk» tır... Kalaf merdivenleri çıkar. Turandot'la kucaklaşırken halk çılgınca gösteri yapmakta, kıvançla dansedip sevgilileri selâmlamaktadır **(O sole! Vita! Eternità!).**

HUGO WOLF

13 Mart 1860 da Windischgraetz'de doğmuş, 22 Şubat 1903 te Viyanada ölmüştür. Müziksever bir tüccarın oğludur. İlk keman ve piyano derslerini babasından almış, 1875 de Viyana Konservatuvarına gönderilmiştir. Genç sanatçı burada öğretmenlerine karşı geldiği için okuldan çıkartılmış, öğrenimine kendi çalışmalarıyla devam etmiştir. Koyu Wagner taraftarı olarak tanınan Wolf 1881 de Salzburg Şehir Tiyatrosu ikinci orkestra yöneticisi olmuş, Amerikaya yaptığı bir geziden dönüşte Viyanada «Salonblatt» adlı dergiye müzik tenkitleri yazmaya başlamıştır. Burada özellikle Brahms ve taraftarlarına yaptığı hücumlar ona pek çok düşman kazandırmıştır. Bazı şehirlerde kurulan «Hugo Wolf» dernekleri eşsiz «Lied» ve koro parçalarını tanıtmaya başlamış, 1895 de **«Der Corregidor»** adlı operasını tamamlamış, ikinci operası **«Manuel Venegas»** a çalışırken akıl hastalığına tutulmuş, Viyanada bir hastahanede ölmüştür.

DER CORREGIDOR

(Yargıç)

Dört perdelik opera

Metin
Rosa Mayreder - Obermayer

İlk oynanış: 7 Haziran 1896 Mannheim.

Başlıca kişiler:

Tio Lukas, değirmenci ..... Bariton
Komşu ..... Tenor
Frasquita, değirmencinin karısı ..... Soprano
Repela, Corregidor'un uşağı ..... Bas
Don Eugenio de Zuniga, Corregidor (Yargıç) ..... Tenor
Piskopos ..... Konuşan rol
Tonuelo ..... Bas
Juan Lopez ..... Bas
Pedro ..... Tenor
Manuela, Juan Lopez'in hizmetçisi ..... Mezzosoprano
Gece bekçisi ..... Bas
Donna Mercedes, Corregidor'un karısı ..... Mezzosoprano
Duenna, Corregidor'un hizmetçisi ..... Alto

Konunun geçtiği çağ ve yer: 1804 yılında İspanyada Endülüs çevreleri.

«Lied» sanatının büyük ustası Hugo Wolf, ilk oynanışında kendisine büyük başarı sağlayan bu eseri 1894 de bestelemeye başlamıştır. Operada «geç romantizm» çağının incelikleri, yer yer Wagner etkileri, genel yapısında «Lied» anlayışının belirtileri görülür. Operanın nasıl doğduğunu 1895 de dostu Oskar Grothe'ye yazdığı bir mektupta şöyle anlatıyor: «Bir mucize, evet bir mucize oldu; ötedenberi istediğim bir opera metni buldum, bestelemeye başladım bile. İspanyol yazarı Pedro de Alarcon'un **«Il Sombrero de Tres Picos-**

Üç Köşeli Şapka» adlı hikâyesini belki duymuşsunuzdur. Bu eseri eskiden tanıdığım değerli bir kadın, Rosa Mayreder - Obermayer, opera metni şeklinde düzenleyerek bana verdi.» Hugo Wolf metni kısa bir sûre içinde işlemiş, tek bir yerde «final korosu» üzerinde aylarca düşünmüş, onu da tamamlayarak kopistlere vermiştir.

Yıllar sonra İspanyol bestecisi Manuel de Falla tarafından bale süiti biçiminde bestelenen «Üç Köşeli Şapka» ya Hugo Wolf, «Der Corregidor - Yargıç» adını koymuştur.

BİRİNCİ PERDE

Bir değirmen avlusu. Sağ tarafta iri taneli salkımlarla dolu asmalar görülmektedir. Değirmenci Tio Lukas elinde bir sepetle girerken komşusuyla karşılaşır, komşu onu aldığı iyi verimden ötürü kutlayarak gider. Lukas'ın karısı Frasquita görünür, elinde süpürge avluyu temizlemeye koyulur. Kadının güzelliği çevrede dillere destandır. Lukas herkesin karısına karşı ilgisini bilmekte, fakat kendisine olan aşkından emin olduğu için kuşkulanmamaktadır. Bu hayranların arasında şehrin yaşlı yargıcı da bulunmakta, üstelik işi gittikçe azıtmaktadır. Frasquita yeğenini bir işe ataması için Corregidor'a güler yüz göstermekte, bir yandan alay etmektedir. Lukas çıkınca enfiye çekerek, aksırarak Corregidor'un uşağı Repela gelir. Efendisi onu, kadının kendisiyle konuşup konuşmayacağını sormak üzere yollamıştır. Frasquita ihtiyar uşakla şakalaşır, kastanyetlerini takarak bir fandango oynamaya koyulur. Dans bitince Corregidor gözükür, kadına aşkını açıklamaya başlar. Derin nefesler almakta, hayran bakışlarla Frasquita'yı süzmektedir. Kadın yeğeninin bir işe atanması konusunu açar. Corregidor'un sözü söz'dür, bir hamle yaparak kadını öpmek ister, Frasquita birden geri çekilince yüzüstü kapaklanır, gürültüyü duyan Lukas gelir. Corregidor hırsından deliye dönmüştür, öç almak için yemin eder. Uzaktan bir boru sesi piskoposun geldiğini haberler. Repela efendisine kaçmasını öğütlemektedir. Lukas ve karısı piskoposu karşılamak üzere uzaklaşınca Corregidor belediye sekreterine bir mektup yazar, Repela'ya mektubu hemen göndermesini, karısına gece biraz geç geleceğini bildirmesini emreder. Piskopos, Lukas ve Frasquita, müzikçilerle sahneye girerlerken perde kapanır.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Lukas ve Frasquita degirmenin mutfağında yemek yemekte, birbirlerine olan aşklarından bahsetmektedirler **(In solchen Abendfeierstunden).** Birden kapı çalınır, içeri mübaşir Tonuelo girerek Lukas'a kendisini belediyeden çağırdıklarını bildirir, değirmenci karısının ısrarı üzerine çıkıp gider. Yalnız kalan Frasquita şarkı söyleyip yün örmeğe başlarken dışardan, «İmdat!» sesleri duyulur. Kadın kocası sanarak telâşlanır, kapıyı açtığı zaman Corregidor'la karşılaşır. İhtiyar çapkın Lukas'ı bir düzenle

şehre yollatmış, değirmene gelirken dereye düşmüştür. Frasquita önce kovar, sonra acır, içeri alır. Corregidor bir zarf gösterir, bu Frasquita'nın yeğeninin işe atandığını belirten belgedir. Kadın buna rağmen ihtiyara çıkıp gitmesini söyler, fakat Corregidor cebinden tabanca çıkartır, kadın da duvardaki tüfeği alır. İhtiyar birden yere yıkılır, kalb krizi geçirmektedir. Frasquita Repela'ya seslenir, sonra şehre doğru uzaklaşır. Repela gelir efendisini soyar. Corregidor kadının şehre gittiğini öğrenince karısına haber vereceği zannıyla telâşlanır, Repela'ya izlemesini emreder, kadınları lânetleyen bir şarkıdan sonra eline şamdanı alıp yatak odasına girer.

İkinci sahne — Belediye sekreterinin evinde bir oda. Sekreter Juan Lopez, dostu Pedro ile içmekte, İspanyol şaraplarının güzelliğini övmektedir. Hizmetçi Manuela da dahil olduğu halde hepsi sarhoştur. İçeri Lukas ve mübaşir girerler. Lukas çağrının sebebini sorar. Hiçbiri cevap verecek durumda değildir. O da işi alaya vurarak içmeye ve şarkı söylemeye koyulur. Odadakiler yatmaya çıkınca pencereden atlıyarak kaçar, odaya Manuela girer, yatak bomboştur. Herkes uyanır fakat kimsede onunla uğraşacak güç yoktur.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Gece kırda bir dört yol ağzı. Bulutlar aralanır, ay ışığı bir kadını aydınlatır; bu Frasquita'dır. Yolun öbür tarafından Lukas hızla geçerek ters yönde kaybolur, karanlıkta karı koca birbirlerini tanıyamamışlardır. Repela yaklaşır, kadına nereye gittiğini sorar. Frasquita sekreterin evine gitmektedir, kocasını bulacak, ona olan biteni anlatacaktır.

İkinci sahne — Değirmenin mutfağı. Lukas girer, kapının açık oluşuna şaşmıştır. Birden ocağın önünde kurumakta olan elbiseleri görür, anahtar deliğinden yatak odasına bakar, yatakta Corregidor yatmaktadır. Değirmenci hırsından deliye döner, demek sevgili karısı kendisini aldatmıştır. Öç almak için plân kurar, aklına Corregidor'un karısı gelir, o da genç ve güzeldir. Hemen elbiselerini çıkartır, Corregidor'un kurumuş elbiselerini giyer, üç köşeli şapkasını başına oturtur çıkar. Dışardaki gürültü üzerine Corregidor uyanmıştır, elbiselerinin çalındığını görür, değirmencinin elbiselerini giymekten başka çare yoktur. Kapı açılır, sekreter, Tonuelo, Repela ve Frasquita girerler. Juan Lopez Corregidor'u değirmenci kılığında görünce onu Lukas sanarak tevkife kalkar, sonuçda durum aydınlanır. Olup bitenler kısaca gözden geçirilir, Corregidor emri verir; doğru şehre gidilecek, Tio Lukas aranacaktır.

DÖRDÜNCÜ PERDE

Şehirde Corregidor'un evinin önü. Şafak sökmektedir. Ağır adımlarla bir bekçi görünür, o çağlarda âdet üzere saatin dört buçuk olduğunu söyleyerek uşak ve hizmetçilere kalkmalarını bildirir. Bekçi uzaklaşınca başta Corre-

gidor olduğu halde kafile yaklaşır. Repela kapıyı çalar, herkes uyanır. Corregidor'un karısı Donna Mercedes kocasını görür, onu sözde değirmenci sanarak «Bu saatte burada ne arıyorsun Tio Lukas?» diye sorar. Lukas kılığındaki adam Corregidor'dur. Karısına kendisini tanıyıp tanımadığını sorar, Mercedes kocasının bir saat evvel gelip yattığını söyler. Corregidor kıskançlıktan deliye dönmüştür, demek alçak Tio Lukas kendi elbiselerini giymiş, evine gitmiş, yatağına yatmıştır. Karısına lânetler savurur. Bu sırada Lukas sırtında Corregidor'un elbiseleri olduğu halde onun yürüyüşünü taklit ederek çıkar, karısına yeğeninin atama belgesini alıp almadığını sorar. Mercedes herkesi susturur, iki erkeği içeri yollayarak elbiselerini değiştirmelerini söyler. Evin önünü uşak ve hizmetçiler doldurmuştur, hikâyeyi anlatırlar; Lukas, Corregidor'un kılığında gelmiş, Mercedes'e olan biteni anlatmıştır. Herşey ortaya çıkar. Ne Frasquita kocasını ne de Lukas karısını aldatmışlardır. Her ikisi birbirlerinin kollarına düşerler, yapılacak bir şey yoktur. Donna Mercedes kocasını affeder. Serüven tatlıya bağlanır, opera mutlu bir hava içinde biter.

EMIL NIKOLAUS VON REZNICEK

4 Mayıs 1860 da Viyanada doğmuş, 2 Ağustos 1945 de Berlinde ölmüştür. Graz'da hukuk, Leipzig Konservatuvarında müzik öğrenimi yapmış, Zürich, Berlin, Jena, Prag, Mannheim ve Weimar'da tiyatro orkestrası yöneticiliğinde bulunmuştur. 1906 dan sonra Scharwenka Konservatuvarı'na, 1920 den sonra Berlin Yüksek Müzik Okulu'na öğretmen olmuş, bir yandan çeşitli eserler vermiştir. İlk operası 1887 de Prag'da temsil edilen **«Jungfrau von Orleans»** dır. Bunu **«Donna Diana»** izlemiş, besteciye geniş ün sağlamıştır. Reznicek'in diğer sahne eserleri şunlardır: **«Till Eulenspiegel», «Holofernes», «Judith», «Satuala», «Der Gondoliere des Dogen»** ve **«Das Opfer».**

DONNA DIANA

Üç perdelik opera

Metin
Besteci

İlk oynanış: 16 Aralık 1894 Prag.

Başlıca kişiler:

Don Cesar, boğa güreşçisi ..... Tenor
Perin, güreşçinin menajeri ..... Bariton
Floretta, Donna Diana'nın nedimesi ..... Mezzosoprano
Don Diego, Barselona Belediye Başkanı ..... Bas
Donna Diana, kızı ..... Soprano
Donna Laura, yeğeni ..... Soprano
Don Gaston, zengin bir subay ..... Bas
Don Louis, şeker fabrikatörü ..... Tenor
Donna Fenisa, yeğeni ..... Alto

Konunun geçtiği çağ ve yer: 19 uncu yüzyılın sonlarında Barselona.

Reznicek kendisini müzik dünyasına tanıtan bu operanın konusunu İspanyol yazarı Don Augustin Moreto y Cabana'nın bir hikâyesinden almıştır.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — İspanyanın ünlü boğa güreşçisi Don Cesar, soyunma odasında menajeri Perin'le dertleşmekte, uzaktan oyunların başlamak üzere olduğunu belirten fanfar sesleri yankılanmaktadır. Güreşçi, şehrin Belediye Başkanı Don Diego'nun kızı Donna Diana'ya âşıktır. Kızın da kendisine karşı ilgisi olduğunu sanmaktadır. Donna Diana delikanlının her güreşine gelerek bu ilgiyi göstermekte fakat Don Cesar boğayı öldürdüğü zaman halkın candan gösterileriyle selâmlanmasına karşılık kızın yüzü donuk ve so-

ğuk bir anlama bürünmektedir. İki erkek kıza yüz vermemeyi, gururlu görünmeyi kararlaştırırlar. Evet Don Cesar güreşecek, başarı sağlayacak ve kıza bakmayacaktır. Bu sırada Floretta girerek Perin'e güreşten sonra kendisine eşlik etmesini ister. Menajer güreşçinin yolunda gitmeye karar vermiştir. Her ne kadar Floretta'ya büyük bir sevgi duyuyorsa da bu isteğini kabul etmiyerek gönderir.

İkinci sahne — Don Diego'nun evi önünde büyük karnaval geçidi. Taras'da belediye başkanı misafirleri; kızı ve yeğenleriyle oturmakta, geçidi seyretmektedir. Bu sırada yeni bir zaferden dönen Don Cesar'ın görünmesi heyecanlı gösterilere sebep olur. Başkan delikanlıyı kutlayarak kızının bu başarının armağanı olduğunu söyler. Fakat iki genç de bu sözleri kabul etmeyerek evlenme için aşkın şart olduğunu açıklarlar. Don Louis ve Don Gaston eğer Diana istemediği bir evliliğe zorlanırsa onun için döğüşeceklerini bildirirler. Karnaval alayı uzaklaşırken kız son sözünü söyler; aşk için her yol açıktır, erkeğin mi, kadının mı kazanacağı belli değildir, isteyen deneyebilir ve sonuca katlanır.

İKİNCİ PERDE

Belediye Başkanının evinde maskeli balo. Don Cesar değişik kıyafetine rağmen sevgilisini tanır, dayanamıyarak aşkını açıklar. Donna Diana onun sözlerini kahkahalarla karşılamış, güreşçinin gururu yine parçalanmıştır. Perin gelerek Diana'nın yumuşamasını ve yardım etmesini diler. Kız bu isteği kabul ederek Don Cesar için dansedeceğini bildirir, Floretta'nın küçük bir şarkısından sonra ulusal kılığıyla gelerek gitarların eşliğinde dansa koyulur. Dans bitince Floretta'yı göndererek güreşçiyi beklediğini haberler, fakat delikanlı özür dileyerek menajeriyle gider. Bu davranış Donno Diana'yı çileden çıkarmıştır. Öç alacağına yemin ederken perde kapanır.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Yine bir balo salonu. Donna Diana şehrin zenginlerinden Don Louis ile evlenmeye karar verdiğini bildirir. Don Cesar büyük bir soğukkanlılıkla gelerek kızı kutlar ve kendisinin de Don Diago'nun yeğeni Donna Laura ile nişanlanacağını söyler. Don Diego, Don Louis'i bir kenara çekerek kendisini damatlığa kabul ettiğini bildirmekte, Don Cesar'a da Laura ile evlenebileceğini söylemektedir. Donna Diana atılarak seçim hakkının kendisinde olduğunu, kararını değiştirdiğini açıklar ve koşarak Don Cesar'ın göğsüne kapanır. Gururu fazla direnememiş, yenilgeyi kabul etmiştir. Opera mutlu bir «bitiş» le sona erer.

GUSTAV CHARPENTIER

25 Haziran 1860 da Dieuze'de doğmuş, 19 Şubat 1956 da Paris'de ölmüştür. Müziğe genç yaşta başlamış, Paris Konservatuvarında Massart ve Massenet'nin öğrencisi olmuştur. 1887 de okulu Büyük Roma Ödülünü kazanarak bitirmiş, vatanına dönüşte beraberinde getirdiği «Impressions d'Italie» adlı orkestra süiti ilgi ile karşılanmıştır. Ayrıca **«La Vie du Poéte»** adlı konser operası, «Napoli» adlı senfonik şiiri Fransada tanınmasını sağlamıştır. Charpentier kendisini bütün dünyaya tanıtan operası **«Louise»** i 1900 de vermiş, bunu diğer iki sahne eseri izlemiştir. Koro ve orkestra için şarkıları, bu arada «Les Fleurs du Mal» ve «Quinze Poèmes» güzel eserleri arasındadır. Charpentier fakir dikişçi kızlar için bir bakımevi kurmuştur.

LOUISE

Dört perdelik opera

Metin
Besteci

İlk oynanış: 2 Şubat 1900 Paris.

Başlıca kişiler:

Julien, şair ..... Tenor
Louise, dikişçi kız ..... Soprano
Annesi ..... Mezzosoprano
Babası ..... Bas
Kömürcü, sütçü, müvezzi, polisler, çöpçüler, ressam, heykeltraş, besteci ve filozoflar, iskemle satıcısı, fasulyeci, kuş yemcisi, dikişçi kızlar (Blánche, Marguerite, Suzanne, Gertrude, Irma, Camille, Elise, Madeleine), hafifmeşrep kadınlar, çocuklar, işçiler, Monmartre halkı.

Konunun geçtiği çağ ve yer: 1900 yılında Paris.

«Louise» in gerek konusu, gerek havasını kapsayan koyu gerçek opera yöneticilerini uzun yıllar düşündürmüştür. Eserde Paris'in aşağı tabaka halkı büyük bir rol oynuyor, Monmartre'da Bohéme hayatı yaşayan sanatçılar, eserin kahramanlarını teşkil ediyordu. Charpentier bu hayatın içinde yetişmişti, bütün incelikleriyle tanıyordu. Eserini kabul etmeyen yöneticilerden biri onu şu sözlerle avutmaya çalışmıştı: «Şu lânet olasıca Monmartre'den kurtul, Paris havasını içine sindir, çok daha makul bir insan olacaksın.» Charpentier ne Monmartre'den kurtulmuş, ne de çok güvendiği Louise'in temsilinden vazgeçmiştir. Yıllar sonra operanın direktörü Carvalho'yu razı edebilmiş, emeline kavuşmuştur. İlk temsil dinî bir bayram gününe rastlamış, eser başladıktan sonra ilgi hızla artmış, halk her perdeyi çılgınca alkışlamıştır. Gösteri, opera bittikten sonra da dakikalarca devam etmiştir. Charpentier dram ve müzik arasında ustaca bir denge kurmayı başarmış,

Opéra Comique sahnesine yepyeni bir hava getirmiş, bunu yaparken eserinde en ufak bir kusur olmamasına dikkat etmiştir. «Eserim çevresinde kendim de bir yargıya ulaşabilirim, çünkü onun havası içinde yaşadım, unutmayın ki benim âlemim yaşadığım semt olan Monmartre'dır.» diyen Charpentier bu atmosferi bütün sesleriyle ortaya koymaya çalışmış, yarattığı bu büyük senfonide fakir sokak satıcılarına varıncaya kadar hiç kimseyi unutmamıştır. Buna rağmen opera sahnesinde dolaşan fakirler, hafifmeşrep kadınlar, ayak takımından bir sürü insan ve bunların ulu orta aşk sahneleri, gericilerle ilericiler arasında uzun tartışmalara yol açmıştır. Eserin 20 nci yüzyıl müzik hayatında etkileri olmuş, Ernest Kşenek onun etkisinde «Johny spielt auf», Kurt Weill «Dreigroschenoper» i bestelemişlerdir.

BİRİNCİ PERDE

Monmartre'da basit bir işçi evi. Pencerede fakir dikişçi kız Louise komşusu şair Julien ile bir aşk sohbetine dalmıştır. Anne iki sevgili arasındaki ilintinin farkına vararak tatlı konuşmaya son verir. Kızın, musluk tamircisi olan babası evine döndüğü vakit şair Julien'den bir mektup alır. Delikanlı, Louise ile evlenmek istediğini bildirmektedir. Baba mektuba nazik bir cevap yazarak şairin isteğini kabul etmez. Aynı sebepten ötürü annesinden tokat yiyen Louise ağlamaya başlar, baba kızını avutur ve ondan gazete okumasını ister (**O mon enfant**). Gazetedeki Paris haberleri genç kızı türlü hayallere çeker götürür.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Sahnelerin düzenindeki ustalık yönünden eserin en ilgi çekici bölümüdür. «Paris Uyanıyor» adlı bir prelüd, rüyalı karakterinin yanısıra Paris sokaklarında gezginci satıcıların söyledikleri bazı şarkıların motiflerini de belirtir. Özellikle bir pasta satıcısının şarkısı eserin bellibaşlı temalarından biridir. Kuş yemi satanların, o çağda âdet olduğu üzere salatacıların, musluk tamircilerinin çaldıkları boru prelüdün içinde geçer gider. Perde açılınca sabah Monmartre'da bir yol kavşağı görülür. Birşeyler bulmak ümidiyle çöpleri karıştıran serseriler, ızmaritçiler, sütçü, haylaz çocuklar, iskemle tamircileri kendi aralarında konuşmaktadırlar. Akşamdan kalma bir serseri onlara Paris'in gece âlemlerini anlatır. Biraz sonra Bohéme hayatı yaşayan bir sürü ressam, şair ve filozof polka ritmiyle sahneyi doldururlar, Julien de bunların arasındadır. Bir terzinin yanında çalışmakta olan Louise'in işe gitmesini beklemektedir. Kızı işine annesi getirir, bırakır ve gider. Kadın uzaklaşırken Julien kıza yaklaşır, ona sevgisini açıklar. Louise anne ve babasının evlenmelerine razı olmadıklarını söylemektedir. Delikanlı sevgilisini kolları arasına alarak ona kendisiyle beraber aşkın cenneti olan Monmartre'a gelmesini ister (**Ah! Louise, si tu m'aimes**). Fakat Louise razı olmaz, terzihaneye girer. Arada gezginci şarkıcıların şarkıları duyulmaktadır.

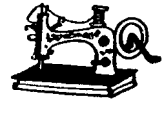
İkinci sahne — Terzihanedeki atölye. Dikiş makinelerinin ritmi, terzi kızların gevezelikleri ustaca örülüp belirtilmiştir. Kızlar Louise'in acılı durumunu farkederek bunun bir aşk üzüntüsü olduğunu ileri sürerler. İçlerinden ikisi kendi maceralarını anlatmaya koyulurlar. Bu sırada duyulan sesler atölyenin avlusuna bir sürü Bohème sanatçının geldiğini anlatır. Aralarında bir de şarkıcı bulunmakta, gitar çalarak romans söylemektedir. **(Dans la cité lointaine).** Bu, Julien'dir. İşçi kızlar güzel şarkının kim için söylendiğini anlayamamışlardır. Önce büyük bir umutla dinlerler, fakat romansın Louis'e yapıldığını öğrenince kıza saldırarak hırpalamaya, çevresinde dansederek dönmeye koyulurlar. Louise bitkin bir halde eşyalarını toplayıp gider. Dikişçi kızlar büyük bir pişmanlıkla şeflerine başı ağrıdığı için gittiğini bildirirler. Pencereden bakan bir arkadaşları Louise'in Julien'in kolunda uzaklaştığını haberler, perde hepsinin kahkahaları arasında kapanır.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Julien ve Louise, şairin kulübesinin bahçesinde yanyana oturmaktadırlar. Arka plânda Paris uzanmıştır. Louise mutluluğunu anlatmaktadır **(Depuis lẽ jour).** Bir aşk düeti başlar. Julien ana ve babasının baskısını hoşgörmeyerek âşıkların bağımsızlığını savunur, sonra şehre doğru dönerek Paris'e hayranlığını açıklayan bir şarkıya başlar **(De Paris tout en fête).** Sahne Julien'in arkadaşları olan bir sürü sarhoş, aylak ve sanatçılarla dolmaya başlar. Hepsi Louise'i ilham perisi olarak alkışlarlar. Bu bayram havası kızın annesinin gelişiyle sona erer. Kadının eski sert davranışları kalmamıştır. Kızına babasının hasta olduğunu söyleyerek eve dönmesi için yalvarır **(Nous avions tout accepté).** Louise sevgilisine veda ederek annesinin arkasından yürür.

DÖRDÜNCÜ PERDE

İlk perdedeki dekorla açılır. Kızın babası hasta ve işsizdir. Durumdan duyduğu acıyı bir monologla anlatır **(Bête de somme que je suis).** Louis evine dönmüştür, fakat her halinden mutlu olmadığı anlaşılmaktadır. Baba aryası boyunca kız çocuk yetiştirip onun sevgilisine kaçmasının verdiği üzüntüyü anlatır, Louise'i evinde kalmaya kandırmak için ona gayet yumuşak sesle ninni söyler **(Reste, repose toi).** Louise babasına karşı gelerek aşkını savunur. Uzaklardan yankılanan sesler ona yeniden Paris'i ve eğlenceli hayatı hatırlatır **(O l'attirante promesse).** Babası önce kızar, sonra sükûnet bulur. Baba ile kızın yeniden tartışması Louise'in evden kovulmasıyla sona erer. Baba biraz sonra pişman olmuştur. Kızını tekrar çağırmak ister fakat iş işten geçmiştir. Pencerenin önüne gelip yumruğunu Paris'e doğru sallarken perde iner **(O Paris!).**

CLAUDE DEBUSSY

22 Ağustos 1862 de St. Germain en Laye'da doğmuş, 26 Mart 1918 de Paris'de ölmüştür. Müzikçiler yetiştiren bir ailedendir. Öğrenimini Paris Konservatuvarında yapmış, 1884 yılında Büyük Roma Ödülünü kazanarak İtalyaya gönderilmiştir. Burada geçirdiği yıllar sanatının fikir yönünü güçlendirmesini sağlamış, klâsik bir romantizm anlayışıyla ilk eserlerini vermiştir. Resim ve şiirle yakından ilgilenmesi müzikle edebiyat ve plâstik sanatlar arasında bir yakınlık kurmasını sağlamış, Mallarmé'nin bir şiirinden esinli olarak bestelediği «Prélude a l'apres - midi d'un Faun» adlı orkestra eseri bütün sanat çevrelerinde ilgi uyandırmıştır. Verdiği çeşitli eserler arasında **«Pelléas et Malisande»** dramını da aynı noktadan hareket ederek yazan sanatçı operanın ilk temsilde uğradığı başarısızlık üzerine hayal kırıklığına düşmüştür. Eser bugün opera yolundaki dönüm noktalarından biri olarak kabul edilmektedir.

PELLEAS ET MELISANDE

Beş perdelik opera

Metin
Maurice Maeterlinck

İlk oynanış: 30 Nisan 1902 Paris.

Başlıca kişiler:

Mélisande ..... Soprano
Golaud, Kıral Arkel'in torunu ..... Bariton
Geneviève, Kıral Arkel'in kızı, Golaud ve Pelléas'ın annesi ..... Kontralto
Arkel, Allemonde Kıralı ..... Bas
Pelléas, Golaud'un üvey kardeşi ..... Tenor
Yniold, Golaud'nun çocuğu ..... Mezzosoprano
Doktor ..... Bas

Konunun geçtiği çağ ve yer: Efsane çağlarında Allemonde Kırallığı.

19 uncu yüzyıl boyunca Batı ülkelerinde yeşeren fikir akımlarından bazıları toplumlar üzerinde geniş etkiler yapabilmiş, bu etkilerden doğan hareketler sanat çevrelerini de kapsayarak değişik yapıda, değişik anlamda eserlerin belirmesinde rol oynamıştır. Aynı yüzyıla teknik yönden yeterli görünen teori kuralları, anlatım gücünü arttıran çalgı çeşitleri ve düzenleriyle giren müzik sanatı önce klâsik fikirlere bağlı kalmış, fakat birkaç yıl sonra romantik duyuşların kıvılcımlarını taşıyan partisyonlar belirmeye başlamıştır. Romantik akım sanat müziğinin bütün türlerine yayılmış, yüzyılın sonlarına doğru bunaltıcı bir duruma ulaşmıştır. O sıralarda yetişen büyük istidatlı aydın müzikçiler özellikle edebiyata paralel yeni denemelere girişmişlerdir. Müzikde anlam çeşitli yollara ayrılmış, batı diyarlarında yine değişik kıvılcımlanmalar baş göstermiştir. Sanat müziğinde sürekli devrimler beliriyor, sağlam fikre tutunanlar yayılıp gelişiyordu. İşte bu devrimcilerden biri Claude Debussy'dir. Müzikde «impressionisme - izlenimcilik» akımının ön-

deri ve büyük ustası türlü eserleriyle çevresinde geniş ilgi toplamış, ün yapmıştır. Fakat opera alanında da söyleyecek sözleri vardı ve Richard Wagner'in baskısını dağıtacağına inandığı fikirlere sahipti. Uzun tereddütlerden sonra çağının ünlü oyun yazarı Maurice Maeterlinck'in bir eserini bestelemeye karar verdi. Konusunu, kökü Orta Çağa kadar uzanan bir aşk hikâyesinden alan bu dramın adı **«Pelléas et Mélisande»** dı. Debussy eser üzerindeki çalışmalarına 1895 yıllarında koyulmuş, opera tarihinde dönüm noktalarından biri olarak kabul edilen bu müzikli dramı 1901 yılı sonlarında Opéra Comique idarecilerine vermiştir. «Pelléas et Mélisande»ın bestelenişi kadar sahneye konuşu da uzun sürmüş, bu arada çeşitli söz sahipleri arasında bağdaşmazlıklar besteciyi son derece üzmüştür. Bunlardan biri dramın ve metnin yazarı Maurice Maeterlinck'in Mélisande rolünü bir opera sanatçısı olan eşi Georgette Leblanc'a oynatmak için yaptığı ısrarlardı. Beri yanda Debussy aynı rolün Amerikalı soprano Mary Garden'e verilmesini istiyordu. Şair gazetelerde yaptığı bir açıklamayla anlaşmazlığı kamu efkârına duyurmuş, bu rolün Mary Garden'e verilmesiyle baş gösterecek olan başarısızlıktan sorumlu olmadığını bildirmiştir. Güçlükler bununla da kalmamış, Opéra Comique orkestrası üyeleri partisyonun çok çetin olduğunu iddia etmişler, sahne teknisyenleri on üç tablonun yüklediği işleri bin nazla yapmışlar, direktör Carré ise tablolar arasına enterlüdler bestelemesi yolunda Debussy'yi sıkıştırmaya koyulmuştur. Enterlüdler provalar devam ederken yazılmış, sonuçta genel provada bulunanların eseri beğendikleri görülmüştür. Fakat ilk temsil büyük başarısızlıkla sonuçlanmış, dramın bazı sahnelerinde halk kahkahalarla gülmüş, ıslık sesleri duyulmuştur. İleri, devrimci sanat taraftarlarının bütün çabalarına rağmen «Pelléas et Mélisande» sevilmemiş, temsilden sonra partisyonu yırtmak isteyen Debussy'nin elinden orkestra şefi Messager eseri güçlükle kurtarabilmiştir. Eser kısa süre sonra başarı sağlamış, fakat besteci son nefesini verinceye kadar o gecenin dehşetini unutamamıştır.

«Pelléas et Mélisande» dramı alışılmamış bir düzenle işlenmiş, «konuşmalı teganni» tekniğine dayanan bir üslûpla dokunmuştur. Sınırlanmış melodik şarkılar yoktur. Eser, tıpkı bir basit cismi meydana getiren moleküller gibi melodi parçacıklarıyla örülüdür. Wagner'in sanatına karşı bestelendiği kesindir ve Debussy'nin deyimiyle; Wagner'e has özelliklerden dikkatle kaçınılmıştır.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Ormanda bir su birikintisinin çevresi. Golaud bir gezintide yolunu kaybetmiştir, buradan çıkmak gerçekten güç olacaktır **(Je ne pourai plus sortir).** Üstelik güneş batmakta, etrafı hafif bir sis örtmektedir. Genç adam suyun kıyısında narin bir gölge görür, yaklaşınca bir genç kızla karşılaşır, kız ağlamaktadır. Golaud ona kim olduğunu, niçin ağladığını sorar. Kız ürkerek kendisine dokunmamasını söyler. Önündeki suyun dibinde bir taç vardır. Golaud tacı çıkarmayı teklif ederse de kız bağırarak karşı

koyar, hattâ taç çıkartılırsa yerine kendisini atacağını bildirir. Adam kıza kendisini tanıtır, sonra onu alarak beraberce uzaklaşır. Dramda bu kızın kim olduğu, nereden gelip nereye gittiği hiçbir zaman belirtilmemiştir. Fakat yine Maeterlinck'in «Arienne et Barbe Blue» adlı oyununda Mélisande adına rastlandığına göre onun Barbe Blue'nun yani Mavi Sakalın şatosundan kaçtığı tahmin edilebilir.

İkinci sahne — Allemonde Kıralı Arkel'in şatosunda bir salon. Geneviéve ihtiyar kırala oğlu Golaud'dan gelen bir mektubu okumaktadır. Mektupta belirtildiğine göre genç adam ormanda kimsesiz bir kıza rastlamış, beğenerek evlenmiştir. Halbuki Kıral Arkel ötedenberi onu dost olmak istediği komşu kıralın kızı Ursule ile evlendirmeyi düşünmüştür. İhtiyar kızının okuduğu mektubu dinler, «Kısmeti buymuş.» diyerek torununu affettiğini belirtir. Mektubunda Golaud, eğer kıral kendisini affederse şatonun kulesinde işaret olarak bir ateş yakılmasını istemektedir, gemisiyle geçecek, ateşi görürse gelecektir. Bu sırada hıçkırarak genç güzel bir delikanlı girer. Bu, Geneviéve'in diğer oğlu Pélleas'dır. Son derece acılıdır, ölüm halinde hasta olan arkadaşı Marcellus kendisini çağırtmıştır, gitmek için izin ister. Kıral bu izni vermeye taraftar değildir. Pélleas'ın babası da ölüm halinde hastadır, üstelik Golaud gelecektir, şatonun kulesinde ateş yakılması gerekmektedir.

Üçüncü sahne — Şatonun denize bakan büyük terası. Mélisande ve Geneviéve konuşmakta, genç, güzel kadın şatodaki ağır ve kederli havadan yakınmaktadır. Limandan bir geminin çıktığı görülür, gemicilerin korosu duyulur **(Hoé! Hisse hoé!).** Bu Mélisande'ı getirip dönen gemidir. Geneviéve aşağıdaki terasta bulunan oğlu Pélleas'ı çağırır, delikanlı gelir, dalgın gözlerle denizi seyretmektedir. Denizcilerin sesi yavaş yavaş uzaklaşır, Geneviéve torunu Yniold'a bakmak üzere ayrılır, Pélleas, Mélisande'ın elini tutmak ister. Genç kadının elleri çiçek doludur, delikanlı koluna girerken ona ertesi gün şatodan ayrılacağını bildirir.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Şatonun parkındaki bir çeşmenin başında Pélleas ve Mélisande konuşmaktadırlar. Delikanlı suyun körler için çok şifalı olduğunu söylemektedir. Kadın parmağından Golaud'nun verdiği nikâh yüzüğünü havaya atıp tutmak ister, yüzük su birikintisine düşerek kaybolur, bulmaya imkân yoktur **(Non, nous ne le retrouverons plus).** Mélisande kocasına ne cevap vermesi gerektiğini sorar, Pélleas «Sadece gerçeği...» diyerek uzaklaşır.

İkinci sahne — Şatoda Golaud'un yatak odası. Adam, yatağında yatmakta, Mélisande başucunda beklemektedir. Golaud ormanda giderken yüzüğün kaybolduğu an atından düşmüştür. At, sanki anlaşılmayan bir şeyden ürkmüş, binicisini yere fırlatmıştır. Fakat Tanrıya şükür Golaud'nun kalbi sağlamdır **(Ah! Ah! tout va bien).** Mélisande ağlamaya koyulur. Şatodan sıkılmakta, buradan kocasıyla uzaklaşmayı istemekte, sakin başbaşa bir ha-

yatı özlemektedir. Golaud kadının parmağında yüzüğünün olmadığını görmüştür. Mélisande anlatmaya başlar; gündüz üvey oğlu Yniold'a deniz kıyısında istiridye kabuğu toplarken yüzük düşmüş, vakti olmadığı için arayamamıştır. Golaud ona derhal kıyıya giderek yüzüğü bulmasını emreder, kadın yalnız gidemiyeceğini söyleyince yanına Pélleas'ı almasını tembihler. Uykusu yoktur, yüzük bulununcaya kadar bekleyecektir.

Üçüncü sahne — Kıyıda bir mağara ağzı. Pélleas yanında Mélisande'la oturmakta, yolu iyi göremedikleri için Ay'ın doğmasını beklemektedirler. Kadının elinden tutarak kaldırdığı anda her ikisi de dehşetle haykırırlar, biraz ötede üç ihtiyar uyumaktadır. Sessizce elele uzaklaşırlar.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Gece, Mélisande pencereye oturmuş, saçlarını taramakta, bir yandan çocukluğunda duyduğu bir şarkıyı söylemektedir **(Saint Daniel et Saint Michél).** Pélleas yaklaşır, kadının saçları sanki ışık gibidir. Mélisande'a seslenir, veda etmek için gelmiştir, ertesi gün şatodan gidecektir. Elini uzatır, fakat Mélisande delikanlı kalmaya söz verirse elini verecektir **(Oh! qu'est-ce que c'est).** Aralarında zarif bir diyalog başlarken ayak sesleri duyulur, Mélisande'ın kocası Golaud yaklaşmaktadır. Adam gelir, iki genç insanı süzer ve: «Şunlara bak! Tıpkı çocuklar gibi...» diye mırıldanır, sinirli bir şekilde gülerek Pélleas'ın koluna girer, iki üvey kardeş uzaklaşırlar.

İkinci sahne — Golaud, arkasında Pélleas olduğu halde şatonun mahzenlerinde yürümektedir. Birden durur, delikanlıya oralara hiç gelip gelmediğini sorar. Evet, Pélleas küçükken bir defa mahzenlere inmiştir. Orada bulunan bir kuyuya eğilir, sonra korkarak geri çekilir. Golaud yine onun koluna girer, yukardan ince bir ışın süzülmekte, mahzeni hafifçe aydınlatmaktadır. İkisi de uzaklaşırlar.

Üçüncü sahne — Her ikisi de terasa çıkmışlardır. Pélleas tekrar açık havaya, ağaçlara, çiçeklere ve denize kavuşmanın sevinciyle derin bir nefes alır **(Ah! je respire enfin!).** Şatonun penceresinde annesi Géneviéve, Mélisande'la sohbet etmektedir. Golaud, sakin bir sesle ona gece Mélisande'la konuştuklarını duyduğunu, bunun bir daha tekrarlanmamasını ihtar eder, Mélisande'ın yakında anne olacağını bildirir.

Dördüncü sahne — Şatonun yanında Mélisande'ın penceresi önündeki ufak alan. Golaud yanında oğlu Yniold olduğu halde yaklaşır. Çocuğu dizlerine oturtarak ona amcası Pélleas'la küçük annesi Mélisande'ı yanyana görüp görmediğini sorar. Evet, çocuk onları yanyana defalarca görmüştür. Golaud hırsla dürterek anlatmasını ister. Yniold ağlamaya koyulur, sonra sakinleşerek anlatır; onları beraberce babası sarayda yokken görmüştür. Karanlık ormanlarda dolaşmakta, durmadan konuşmaktadırlar. Golaud öpüşüp öpüşmediklerini sorar, Yniold onları yağmurlu bir günde öpüşürlerken görmüş-

tür. Babasını ağzından öperek: «İşte böyle...» diye gösterir. Bu sırada Mélisande'ın odası aydınlanır. Golaud oğlunu havaya kaldırıp annesinin odasını gözlemesini, ne gördüğünü söylemesini ister. Çocuk bakar, Pélleas ve Mélisande odada sessiz durmaktadırlar. Yniold korkmuştur, baba oğul çıkarlar.

DÖRDÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Şatonun bir odasında Pélleas sevgilisiyle buluşmuştur. Ona babasının öğüdü üzerine ertesi gün geziye çıkacağını söyleyerek gece su başında kendisini beklemesini ister. Ayak sesleri duyulur, delikanlı hemen annesinin bölmesine girerek kaybolur. İçeri ihtiyar kıral Arkel girmiştir. Mélisande'ı sevgiyle süzerek onun şatoya mutluluk ve huzur getirmesini diler. Mélisande cevap vermemekte, dalgın bakmaktadır. Bu sırada Golaud gözükür, alnı kan içindedir, yolda bir çalı çizmiştir. Babasına kıyıda açlıktan ölmüş bir köylü cesedinin görüldüğünü söyler, sonra Mélisande'dan kılıcını ister. Birden kadının boğazına atılır, saçlarını kavrar, diz çökertir, delice gülerek yerden yere vurur. Kıral Arkel manzarayı dehşet içinde seyretmektedir. Golaud durur, bir süre yerde yatan karısını seyreder, sonra çıkar Mélisande ağlamaktadır...

İkinci sahne — Parkda çeşme başı. Yniold altın topunu su birikintisine düşürmüş, çıkarmaya çalışmaktadır. Taşı oynatsa topu yakalayacak oyununa devam edecektir, fakat taş ağırdır **(Oh! cette pierre est lourde).** Uzaktan bir sürü yaklaşır, çocuk çobanla konuşmaya başlar, sonra onunla uzaklaşır. Akşam olmakta, Ay yükselmektedir. Pélleas gelir, hâlâ gidip gitmemekte tereddüt etmektedir. Mélisande gözükür, iki sevgili arasında veda konuşması başlar **(Viens ici, ne reste pas au bord du clair de lune).** Pélleas kızı ay ışığından uzaklaştırır ve niçin geciktiğini sorar. Kadın şatodan çıkarken eteği bir çiviye takılmıştır. İki sevgili kendilerinden geçmiş, aşklarına gömülmüş, çevrelerini unutmuşlardır. Şatonun kapısından zincir sesleri duyulur. Kapı kapanır, dışarda kalmışlardır. Herşey kaybolmuş, belki de herşey kurtulmuştur **(Tout est perdu, tout est sauvé).** Mélisande birden bire ağaç ardındaki gölgeyi sezer, bu Golaud'dur. Her ikisi de onu tanımışlardır, birbirlerine sarılırlar, Golaud elinde bir kılıçla yaklaşır, bir darbede Pélleas'ı cansız yere serer. Mélisande bir çığlıkla ormana doğru kaçarken perde kapanır.

BEŞİNCİ PERDE

Mélisande'ın odası. Kadının yatağı başında Kıral Arkel, hekim ve Golaud durmaktadırlar. Golaud ormanda kadını izlemiş ve yaralamıştır. Mélisande bu korkunç olaylar sonucunda erken doğum yapmış, yaranın etkisiyle dalgın uyumakta, Golaud olanlardan kendisini kabahatli bulmaktadır. Söylediğine göre iki sevgilinin suçu yoktu, aralarındaki herhalde kardeşçe

bir sevgiden başka bir şey değildi. Mélisande gözlerini açar, Golaud kendisini onunla yalnız bırakmalarını rica eder, yatağa diz çökerek af diler (**Mélisande, as tu pitié de moi**). Sonra ona Pélleas'ı gerçekten çok sevip sevmediğini sorar, cevap «Evet» dir. Onunla bir günah işleyip işlemediğini sorar, cevap «Hayır» olmuştur. Fakat Golaud hâlâ şüpheyle kıvranmakta, gerçeği öğrenmek istemektedir. Mélisande üşümeye başlamıştır. Odaya dua ederek hizmetçiler girmektedirler. Kıral Arkel yaklaşarak Golaud'ya artık kadını yalnız bırakmasını, onun garip bir yaratık, zayıf, yalnız sessiz bir insan olduğunu söyler. Mélisande son nefesini vermiştir. İhtiyar kral henüz doğmuş çocuğu kollarına alır: «Çocuk yaşamalıdır... Zavallı, sıra şimdi onda...» diye konuşarak çıkarken perde iner.

PIETRO MASCAGNI

7 Aralık 1863 de Livorno'da doğmuş, 2 Ağustos 1945 de Romada ölmüştür. Müzik öğrenimini Milano Konservatuvarında yapmış, Cerignola Müzik Derneği ve diğer küçük şehir operalarında orkestra yöneticisi olarak çalışmıştır. Sonzogno Müzik Yayınevi'nin açtığı bir perdelik opera yarışmasını **«Cavalleria Rusticana»** ile kazanmış, 1890 da sahneye konan eser tarihte eşi az görülmüş bir hızla Dünya sahnelerine yayılmıştır. Bu başarıdan sonra «Pesaro Müzik Lisesi» direktörlüğüne getirilmiştir. Konusunu gerçek olaylardan alan ve «Verismo» denilen opera akımının bu büyük siması çalışmalarını daha çok sahne eserleri üzerine yöneltmiştir. Diğer operaları şunlardır: **«Amico Fritz»**, **«Iris»**, **«Parisiana»** ve **«Nerone»**.

CAVALLERIA RUSTICANA

Bir perdelik opera

Metin
Giovanni Targioni - Tozzetti ve Guido Menasci

İlk oynanış: 17 Mayıs 1890 Roma.
Devlet Operasında ilk temsili: 1949, Ankara

Başlıca kişiler:

Santuzza, köylü kızı ..... Soprano
Lucia, Turiddu'nun annesi ..... Kontralto
Alfio, arabacı ..... Bariton
Turiddu, genç köylü ..... Tenor
Lola, Alfio'nun karısı ..... Mezzosoprano

Konunun geçtiği çağ ve yer: 19 uncu yüzyılda Sicilya Adası.

Sahneyi, sarayların loş salonları ve şato odalarından kurtararak oraya tabiatı, köyü, kırları sokan, prens ve prenseslerin, kont ve konteslerin aşkını bir kenara bırakarak her gün, her yerde rastlanan insanların; sanatçıların, işçilerin, köylülerin hayat hikâyelerini anlatmayı gaye edinen edebiyattaki gerçekçilik akımının opera sanatındaki karşılığı «Verismo» nun en önemli simalarından biri Pietro Mascagni'dir. Bestecinin bu yolda en başarılı eseri «Cavalleria Rusticana» olmuş, fakat bu operayla elde ettiği mutluluk ondan kısa zamanda yüz çevirmiş, kendisinden çok şeyler beklenen Mascagni, yazdığı diğer eserleriyle ortaya önemli bir şey koyamamıştır.

Eserin prelüdü sâkin bir atmosferle başlar, fakat kemanların «kromatik» pasajları bu atmosfere garip bir huzursuzluk vermektedir. Biraz sonra Santuzza'nın aşk teması duyulur, en yüksek noktaya vardığı anda orkestra birdenbire susar, perde arkasından arp eşliğinde bir şarkı yankılanır. Turiddu, Alfio'nun karısı Lola'ya bir serenad, daha doğrusu bir Sicilya halk şarkısı **«Siciliana»** söylemektedir. Şarkı biter bitmez orkestra prelüde devam eder,

sonra sâkinleşerek baştaki havaya bürünür. Bu sırada yine Santuzza'nın eserde Turiddu'ya: «Hayır! Hayır! Turiddu, beni terkedemezsin!» dediği anda duyulan melodi yükselir.

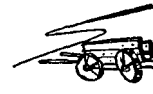
PERDE

Bir Sicilya köyünün boş alanı. Sağda kilisenin kapısı, solda Lucia'nın meyhanesi görülmektedir. Güneş doğmakta, çanlar yortu gününü haberlerken köylüler yavaş yavaş belirmektedirler. Bazıları kiliseye yönelmişler, geri plânda yükselen kadın sesleri bahar bayramının kıvancını anlatmaya koyulmuşlardır. Bu tek sesli koro parçasının melodileri Sicilya halk renkleriyle örülmüştür. Herkes kiliseye girer, alan boşalmıştır. Santuzza orkestranın parlak bir akoruyla sahnede gözükür, meyhaneci kadın Lucia'dan nişanlısı Turiddu'yu sorar. Kadının anlattığına göre oğlu bir gün evvel şarap almak üzere Francofonte'ye gitmiştir. Halbuki Santuzza onun bir gece evvel köyde görüldüğünü iddia etmektedir. Sahnenin arkasından kırbaç sesleri duyulur. Alfio sahneye girer, etrafını saran köylülere ünlü kırbaç şarkısını söyler. Yortunun neşesiyle coşmuş, karısı güzel Lola'yı beklemektedir **(Il cavallo scalpita).** Şarkısını bitirince Lucia'ya dönerek iyi şarabı olup olmadığını sorar, kadın en iyisini alması için oğlunu kasabaya göndermiştir. Alfio delikanlıyı sabah evi çevresinde gördüğünü söyler ve uzaklaşır. Alanı kiliseye girecek olan kadınlı erkekli kalabalık doldurmuştur. Hepsinin sesi yortunun ilk duası **«Regina Coeli»** de birleşmiş, Santuzza parlak sesiyle melodiyi belirtmeye koyulmuştur. Dua bitince alanda Lucia ile Santuzza kalmışlardır. İhtiyar kadın kıza kendisi Alfio ile konuşurken neden susmasını istediğini sorar. Santuzza bunu ünlü aryasıyla cevaplandırır **(Voi lo sapete).** Turiddu askere gitmeden önce Lola ile sevişmiş, terhis olup dönünce onun Alfio ile evlendiğini görmüştür. Turiddu nişanlıdır ama eski sevgilisini unutamamış, onunla buluşmaya başlamıştır. Bu sözler Lucia'yı korku içinde bırakır, dua için kiliseye yönelirken sahneye oğlu Turiddu girer. Delikanlı Santuzza'yı görür görmez kasabadan geldiğini açıklar **(Tu qui Santuzza).** Yalan söylemektedir, sabah erken saatlerde Alfio'nun evi çevresinde görülmüştür. Bu sözler delikanlıyı kızdırmış, nişanlısına onun kıskançlığının esiri olamıyacağını anlatmaya koyulmuştur **(Bada, Santuzza, schiavo non sono).** Uzaktan bir kadın sesi yaklaşmakta, vals tempolu cilveli bir şarkı söylemektedir **(Fior di giaggiolo).** Gelen Lola'dır. Turiddu kadını farkedince değişmiştir. Lola eşi Alfio'yu görüp görmediklerini sorar. Santuzza söze karışarak yortu gününde olduklarını, işlenen her günahın Tanrı tarafından görülüp duyulduğunu belirtir. Lola kiliseye yönelirken Turiddu'ya bir çiçek atar, onu da çağırır. Santuzza delikanlıya engel olmaya çalışmakta ve «Hayır, Turiddu, beni hainçe terkedemezsin!» diye haykırmaktadır **(No, Turiddu, rimani).** Aralarında süren hırçın düet delikanlının kızı itip düşürdükten sonra kiliseye girmesiyle biter. Bu sırada Alfio gözükerek Santuzza'ya duanın başlayıp başlamadığını sorar. Kıskançlıktan deliye dönen kız duanın başladığını ve karısı Lola'nın içerde Tu-

riddu ile olduğunu bildirir. Arabacı şaşırmıştır, ona ne demek istediğini, açık konuşması gerektiğini söyler. Santuzza gerçeği anlatır; Lola nişanlısını rahat bırakmamış, elinden almıştır. Alfio bir an susar, sonra korkunç bir hiddetle intikamını alacağını söyleyerek koşarken perde kapanır **(Infami loro).**

İkinci sahne arasında kısa bir senfonik «intermezzo» yer almıştır. Sakin karakterli tatlı bir müzik fırtınadan önceki havayı hatırlatır.

Perde açıldığı zaman köyün alanı görülür. Kiliseden çıkan köylüler evlerine dağılmakta, bir kısmı Lucia'nın meyhanesi önünde toplanmaktadır. Turiddu Lola'yı içmeye çağırır, kadın kocasını görmek üzere evine gidecektir. Delikanlı herkesi çevresine toplayarak ünlü içki şarkısına başlar **(Viva il vino).** Alfio belirmiş, Turiddu ona da bir bardak şarap uzatmıştır. Arabacı bardağa eliyle vurur, belki içinde zehir vardır diyerek döker. Herkes dehşet ve korku içinde kalmıştır. Bu davranışın anlamını bilmektedirler; Sicilya âdetine göre iki rakip sarılırlar, Turiddu Alfio'nun kulağını ısırır, sonra birdenbire değişir, ölüm düşüncesi başlamıştır, ölürse Santuzza nişanlısız kalacaktır. Alfio ona kendisini duvarın ardında beklediğini söyleyerek çıkar. Turiddu annesini çağırır, Santuzza'ya bakmasını tembihler **(Voi dovrete fare).** Birşeyden haberi olmayan kadın oğlunun bu sözleri sarhoşlukla söylediğini sanmaktadır. Turiddu fırlar, annesi peşinden koşmak ister, Santuzza engel olur. Sahneyi heyecanlı mırıltılar kaplamıştır. Uzaktan bir kadın sesi yankılanır: «Turiddu'yu öldürdüler!» Herkes dehşetle haykırır, Santuzza ve Lucia baygın yere yıkılırlarken perde iner.

EUGEN d'ALBERT

10 Nisan 1864 de Glasgow'da doğmuş, 3 Mart 1932 de Riga'da ölmüştür. Dans müziği bestecilerinden Charles d'Albert'in oğludur. Müzik öğrenimine Londrada Ernst Pauer'in öğrencisi olarak başlamış, 1880 den itibaren Liszt'in yanında devam etmiştir. d'Albert piyano alanında kısa zamanda ün yapmış, beste alanında ise bazı konser parçaları vermiştir. Sahne müziğinde ilk denemeleri **«Der Rubin» ve «Ghismonda»** adlı iki operayla başlar. Fakat kendisini bütün dünyaya tanıtan metni **«Der Abreise»** yi 1889 da bulmuş, bunu en iyi operası olarak kabul edilen **«Tiefland»** izlemiştir. Halen özellikle Alman opera sahnelerinde yer alan diğer iki eseri **«Die toten Augen»** ve **«Flauto Solo»** dur. d'Albert bir aralık Weimar'da saray orkestrası yöneticiliği, Berlin Yüksek Müzik Okulu öğretmenliği yapmış, hayatının büyük kısmını İtalyada Lugano'da geçirmiştir.

TIEFLAND

Bir prolog ve iki perdelik opera

Metin
Rudolf Lothar

İlk oynanış: 15 Kasım 1903 Prag.
Devlet Operasında ilk temsili: 1951, Ankara

Başlıca kişiler:

Nando, çoban ..... Tenor
Pedro, çoban ..... Tenor
Sebastiano, zengin bir arazi sahibi ..... Bariton
Tommaso, köyün en yaşlısı ..... Bas
Martha ..... Soprano
Moruccio, değirmenci ..... Bariton
Nuri ..... Soprano

Konunun geçtiği çağ ve yer: 19 uncu yüzyılda İspanyada Catalonia.

«Tiefland» operasının konusu Angel Guimera adlı bir İspanyol yazarının «Terra Baixa - Çukur Toprak» adlı oyunundan alınmış, opera metni şeklinde düzenlenmiştir. d'Albert metin üzerinde uzun süre çalıştıktan sonra 1903 yılında Viyana Devlet Operası'na göndermiş, fakat kesin bir cevap alamamıştır. Roma'da eseri yeniden gözden geçirmiş, bazı düzeltmeler yapmış, bu defa Prag'a yollamıştır. Prag Operası eseri kabul etmiş, d'Albert derhal provalara başlamıştır. Fakat burada beklenmeyen bir aksilik olmuş, Pedro rolünü oynayacak olan tenor partiyi çok zor bulduğunu söyleyerek besteciden hafifletmesini istemiş, ertesi gün prova esnasında düşüp ölmüş, yerine yeni bir tenor bulmak güç olmuştur. Eser ilk temsilinde büyük bir başarı elde etmiş, 42 gece üstüste oynanmıştır. «Tiefland», çevresinde pek çok söylenen ve yazılan eserlerindendir. Zaman zaman kâh konusu,

kâh müziği insafsızca tenkit edilmiş, bestecisini kimi Verdi, kimi Puccini hayranı ve taklitçisi olmakla suçlamış, bazı gericiler yermek için daima fırsat aramışlardır. d'Albert eserin dramatik yapısına dikkatle sadık kalmış, müziğini aynı yapıya ustaca örmüştür.

Opera tanınmış bir prelüdle başlar. Klarnet, kavalı andıran bir soloyla huzur dolu uzun bir çoban melodisi üfler. Bunu yine sâkin bir tempoyla hareketlenen orkestranın cevabı izler. Katalonyada Pirene dağları güneşin ilk ışınlarıyla aydınlığa kavuşmaktadır.

PROLOG

Güneş ufukta yükselmiş, bir dağın yamacında ufak bir kulübe ve ağılı aydınlatmıştır. Çoban Nando arkadaşı Pedro'ya seslenir. Pedro yaklaşarak ona kurtlardan sakınmasını tembih eder. Pedro sâkin ve kederli görünen bir gençtir, anlatmaya başlar; gece yatmadan önce Tanrıya dua etmiş, ana babasını korumasını, kendisine güzel bir eş vermesini istemiştir. Rüyada yaşlı bir adam ona sapanına bir taş koyarak rastgele atmasını, aradığı kadını taşın düştüğü yerde bulacağını söylemiştir. Pedro sapanına bir taş koyarak fırlatır, taşın düştüğü yönden bir ses gelir. Bu ses sürülerin sahibi zengin Sebastiano'nundur. Taş hemen yanına düşmüş adamı kızdırmıştır. Biraz sonra sırtın ardından görünür, yanında köyün ihtiyarı Tommaso ve genç, güzel Martha vardır. Sebastiano, Pedro'ya bir teklifte bulunmaya gelmiştir. Çobanı Martha ile evlendirecek, kendisine ayrıca bir değirmen armağan edecektir. Pedro bu olayı bir mucize olarak düşünmekte, Tanrıya şükretmektedir. Teklifi kabul ettiğini bildirir. Martha çobanlara ürkek gözlerle bakmakta, korktuğu her halinden anlaşılmaktadır. Sebastiano ve Tommaso uzaklaşırlar. Pedro arkadaşına bir daha kurtlardan sakınmasını söyler, halbuki asıl kendisinin «Kurt Sebastiano» diye tanınan ve kötülüğü ile ün salan efendisinden korkması gerekmektedir. Saf çoban mutlu yaşadığı dağlara veda eder, aşağıya çukur ovaya doğru uzaklaşır.

BİRİNCİ PERDE

Bir değirmen içi. Ortada çırak Maruccio buğday elemektedir. Kapı açılır, köyün üç geveze kızı girerek çırağı soru yağmuruna tutarlar. Martha gerçekten evleniyor mu, kiminle, damat nereden geliyor? Maruccio işini bırakarak cevap verir: «Kilise kapısına gidiniz, damadı ve gelini orada göreceksiniz!» İçeri kızların arkadaşı Nuri girer, Martha'nın dağlardan gelen bir çobanla evlendiğini duymuştur. Bu sırada gelin kıyafetinde ve son derece üzgün bir çehreyle Martha gözükür. Dışardan, eğlenen köylülerin sesleri yankılanmaktadır. Kapı açılır, ihtiyar Tommaso gelerek Maruccio'ya gizlice

Martha ile Sebastiano arasındaki ilintinin şeklini sorar. Efendisinden korkan çırak cevap vermek niyetinde değildir. Başlarında Sebastiano ve Pedro olduğu halde köylüler değirmene dolmuştur, herkes zavallı çobanla alay etmektedir. Sebastiano ona nikâh elbisesini çıkarmasını ve Martha'yı çağırmasını söyler. Martha görünmüştür, küstah ve adî bir tavırla kıza döner; «Bu gece yine sana geleceğim.» diye bağırır, sonra köylülere törenin sona erdiğini, elbiselerini çıkarmalarını söyler. İçerde yalnız Tommaso kalmıştır. Sebastiano'nun Martha'ya olan aşkını ve onunla gizli ilişkilerini anlayan ihtiyar yavaşça uzaklaşır. Hiçbir şeyden haberi olmayan Pedro kendisiyle alay eden kalabalığa ve Sebastiano'ya veda ederek kapıyı kapatır. Aslında duygulu bir dağ insanıdır. Müzik gayet sâkin yükselir, genç adam ilk defa acısını açıklar; birşeyler sezer gibi olmuştur. Kapı aralanır, Martha gözükür, çoban kadına dönerek anlatmaya devam eder; ona verecek, üzerinde kan lekesi bulunan bir paradan başka birşeyi yoktur. Geçen kış dağda bir kurt Sebastiano'ya saldırmış, kendisi bıçakla hayvanı öldürerek efendisini kurtarmıştır. Para ona bunun karşılığı olarak Sebastiano tarafından verilmiştir. Martha'nın odasında bir ışık yanar, bu kendisini bekleyen Sebastiano'nun işaretidir. Kız yerinden kımıldamaz, ışık tekrar yanar söner. Martha kocasıyla, yani Pedro ile kalmaya karar vermiştir. Mırıldanır: «Her taraf sâkin, kurt bu gece gelemiyecek» **(Der Wolf kommt heute nicht).**

İKİNCİ PERDE

Aynı dekor. Pedro, Nuri ile yalnızdır, kız güzel bir sabah şarkısı söylemektedir **(Die Sterne gingen zur Ruh).** Pedro ile geçen bir gece Martha'yı değiştirmiş, delikanlıya ısınmış hattâ onu sevmiştir. Onun değirmenin bir köşesinde Nuri ile konuşmasını kıskanmaktadır. Tommaso girer, Martha ona koşarak derdini anlatır; sokaklarda dansedip para kazanarak değirmenin borcunu ödeyecek, Pedro'yu Sebastiano'nun minnetinden kurtaracaktır. Pedro karısının yanına gelir. Aralarında zarif bir düet başlar. Pedro dağlara dönmeyi istemektedir. Her şeyden vazgeçmiş, bedbaht olacağına inanmıştır. Marthayı kendisini alay konusu yapmış olmakla suçlandırmaktadır. Bıçağını çeker, bir an durur, sonra ayrılmalarına imkân olmadığını anlar. Bu sırada Sebastiano girer, son derece neşelidir. Martha'ya dansetmesi için emir verir ve kendisi de şarkı söyleyerek coşar **(Hüll in die Mantille dich fester ein).** Son zamanlarda para durumu bozulmuş, zengin bir ailenin kızını almaya karar vermiştir. Yaptığı plâna göre kendisi kızla evlenecek, asıl sevgilisi fakir Martha aptal bir çobanla daima kendisine sadık olarak kalacaktır. Biraz evvel zengin babadan «evet» cevabını almıştır. Martha dansederken Pedro girer, kadın durur, gece pencereden işaret verenin Sebastiano olduğunu açıklar. Pedro bitkin bir halde odasına yönelirken Tommaso girmiştir. Sebastiano'nun evleneceği kızın babasına git-

miş, onun alçakça plânlarını anlatmıştır. Sebastiano hırsla Martha'nın üzerine atılır, odadan fırlayan Pedro efendisiyle dövüşmeye başlar. Orkestra savaşanlara korkunç akorlarla eşlik etmektedir. Köylüler kaçışırlar, Pedro bıçağını saplar, kurdu yere sererek cezasını verir, sonra kapıya çıkarak köylüleri içeri çağırır. Sebastiano'nun sonu herkesi memnun etmiştir. Pedro ve Martha kolkola değirmenden çıkarlarken çoban bağırır: «Dağlara gidelim, temiz havaya, ışığa ve bağımsızlığa kavuşalım, çukur ovadan kaçalım.»

RICHARD STRAUSS

11 Haziran 1864 de Münih'de doğmuş, 8 Eylül 1949 da Garmisch'de ölmüştür. Saray orkestrası kornisti Franz Strauss'un oğludur. Pek küçük yaşta «harika çocuk» olarak tanınmış, daha lise sınıflarında eserleri konser salonları programına girmiştir. 1885 de çağının büyük orkestra yöneticisi Hans von Bülow'un çağrısı üzerine Meiningen'e gitmiş, Wagner ve Liszt'in sanatını tanımıştır. Bunu bütün dünya orkestraları repertuvarına giren senfonik şiirler; «Don Juan», «Tod und Verklärung», «Till Eulenspiegels Lustige Streichen», «Don Quixote», «Ein Heldenleben» ve «Sinfonia Domestica» izlemiştir. Strauss 1894 de ilk opera denemesi **«Guntram»**'ı vermiş, başarısızlığa uğramıştır. Bunu **«Feuersnot»** ve bütün dünyada yankılar yapan **«Salome»** takip etmiştir. Opera sahnelerindeki başarısına **«Elektra», «Der Rosenkavalier», «Ariadne auf Naxos», «Die Frau ohne Schatten», «Die Ägyptische Helena», «Intermezzo»** ve **«Capriccio»** gibi eserler birer örnek olmuştur. Sanatçı ayrıca büyük bale süitleri yazmıştır. Mozart'ın eserlerindeki icra mükemmeliyeti de büyük bir orkestra yöneticisi olarak tanınmasını sağlamıştır. Strauss'un hayatı Weimar, Münih, Berlin ve Viyanada geçmiştir.

SALOME

Bir perdelik opera

Metin
Hedwig Lachmann

İlk oynanış: 9 Aralık 1905 Dresden.
Devlet Operasında ilk temsili: 1959, Ankara

Başlıca kişiler:

Narraboth, Suriyeli muhafız subayı ..... Tenor
Herodias'ın bir yaveri ..... Kontralto
Birinci asker ..... Bas
İkinci asker ..... Bas
Jochanaan, Peygamber (Jean de Baptiste) ..... Bariton
Bir Kapadokyalı ..... Bas
Salome, Herodias'ın kızı ..... Soprano
Bir tutsak ..... Soprano
Herodes Antipas, Yudea Valisi ..... Tenor
Herodias, karısı ..... Mezzosoprano
Beş Yahudi ..... Dört tenor, bir bas
Birinci Nâsıralı ..... Bas
İkinci Nâsıralı ..... Tenor
Cellât ..... Sessiz rol

Konunun geçtiği çağ ve yer: 30 yılında bugünkü Hatay İlimizde Herodes'in sarayı.

«Salome» Richard Strauss'un gençlik verimlerinden biri, üçüncü sahne eseri, kişiliğini bulduğu operasıdır. O tarihlerde orkestra düzenlenmesinin tüm inceliklerini öğrenen besteci, üzerinde pek çeşitli renkler bulunan bir palet-le çalışıyordu. Bütün bu renklerin mükemmel bir bileşim şeklinde bu ope-

rada belirdiği görülür. «Salome» de orkestra artık yapının en önemli malzemesidir. Pek geniş bir çalgı grubunun yarattığı müzik bütünlüğünü sahnedeki birkaç insan sesi tamamlar. Eserde Wagner etkileri açıkça görülür. «Gerçek aşk ölünce bütün insanî his ve düşünceler de yok olur. Geriye sinirlerin hayvanî vazifeleri, yine hayvanlara özgü içgüdüler kalır. İnsani duyguların ise normalin çok uzağında titreşimler yaptığı görülür.» Herodias'ın kızı Yudea Prensesi Salome, Oscar Wilde'a göre işte bu durumu temsil eden, yine onun deyişiyle, «Güzel fakat zehirli bir çiçek» ti. Efsaneyi olağanüstü üslûbu ile oyun şekline sokan ünlü İngiliz şairine hayran olan Richard Strauss, eseri 1903 yılında bestelemeye karar vermiştir. Opera Wilde'ın oyununun Hedwig Lachmann tarafından yapılan çevirisi üzerine bestelenmiş, ilk temsilden sonra dindarları, ahlâkçıları fena halde kızdırmış, hattâ bazı dernekler tarafından boykot edilmiştir.

PERDE

Sarayın büyük terası. Vakit gecedir. Ay ışığı her tarafı gündüz gibi aydınlatmıştır. Terasın solunda ziyafet salonu, ortada zindana inen merdivenlerin girişini kapsayan geniş, yuvarlak bir kapak görülmektedir. Terasda nöbetçiler, Narraboth ve Herodes'in yaveri bulunmaktadır. Narroboth salondan gözünü ayırmamakta, içerde bulunan Salome'yi övmektedir. Yaver ayışığının güzelliğine hayrandır. Narraboth'un sözünü keserek Salome'ye bakmamasını, bunun tehlikeli bir şey olduğunu ihtar eder. Askerler aralarında Orta Doğuda en iyi şarabın nereden geldiğini konuşurlarken derinden bir ses duyulur. Yine askerlerin konuşmalarından bu sesin zindanda bulunan Peygamber Jochanaan'a ait olduğu anlaşılır. Söylediklerinin anlamını çözememekle beraber hapisteki peygambere büyük saygı gösterdikleri sezilmektedir. Herodes kudretinden çekindiği Jochanaan'ı karısı Herodias'ın eski kocası olan büyük kardeşi gibi saray zındanına hapsettirmiştir. Narraboth, Salome'nin yaklaştığını bildirir, delikanlının her halinden prensese deli gibi âşık olduğu anlaşılmaktadır. Onu rüzgârda titreyen bir nilüfer, gümüş bir çiçekle kıyaslamaktadır. Salome tüm çekiciliğiyle görünür, havanın güzelliğinden bahsederek terasta oturacağını bildirir. Bu sırada Jochanaan'ın sesi tekrar yankılanır. Peygamber, Salome'nin annesi Herodias'ın günahkâr serüvenlerini belirten birkaç cümle söyler. Prenses bağıranın kim olduğunu sorar. Suriyeli; «Peygamber Jochanaan» diye cevap verir. Salome'nin aklı adamın güzel, etkili sesinde kalmıştır. Durumu anlayan Suriyeli onu terasdan gitmesi için kandırmaya çalışır. Bu sırada gelen bir tutsak Salome'ye kralın kendisini beklediğini söyler. Prenses hiddetle gelmiyeceğini bildirir. Sonra, Jochanaan'ın genç olup olmadığını sorar, evet, peygamber gençtir. Bu cevabı alınca onunla konuşmak istediğini açıklar. Fakat kimse emirlerini dinleyerek peygamberi zindandan çıkarmak istemez. Herodes onunla konuşmayı yasaklamıştır. Salome nihayet kendisini sevdiğine emin olduğu Narraboth'u kandırır, askerlerden biri zindan kapağını açarak Jochanaan'ı çıkartır. Tutuklu derin bir sesle konuşmakta, günahkârlara lânet et-

mektedir. Salome onu daha yakından görmek ister, Suriyeli yalvararak engel olmaya çalışır. Fakat kız Jochanaan'a kendisini tanıtır, peygamber nefretle bağırarak ondan uzaklaşmasını ister. Salome büyülenmiş gibidir. Adamdaki asalet, büyüklük ve güzellik başını döndürmüştür. Elini eline değdirmesi için yalvarır, red cevabı alır. Prenses ihtirasından delirmiştir sanki. Ona sesinin, yüzünün ve vücudunun güzelliğini övmeye başlar, bir buse için yalvarır. Suriyeli bu arada kıskançlık krizi geçirir, hançerini kalbine saplayarak Jochanaan ile Salome'nin arasına düşer. Salome olayı umursamadan yalvarmaya devam etmektedir. Jochanaan günahkârın kızını hakaretlere boğarak zindana doğru yürür. Bu sırada terasa âdeti olmadığı halde Vali Herodes yanında karısı Herodias ve saray halkıyla girer. O da manzaranın güzelliğine hayran kalarak orada oturmayı kararlaştırır. Salome beri tarafta uzanmıştır. Herodes Suriyelinin cesedini görür, intihar ettiğini anlayınca o devirde Roma'da pek çok rastlanan ve intihar etmeyi gaye edinen filozofların etkisinde kaldığını sanır, sonra Salome'ye dönerek iltifatlar yağdırmaya başlar. Fakat prenses bitkin bir halde bütün ikramları geri çevirmektedir. Bu arada tekrar Jochanaan'ın sesi duyulur, kendisine yağdırdığı lânetleri işiten Herodias adamın susturulmasını ister. Huzurdaki beş yahudi de onun kendilerine verilmesi için ricada bulunurlar. Herodes bu istekleri kabul etmemekte, Jochanaan'ın Tanrıyı gören kutsal bir kişi olduğunu söylemektedir. Yahudiler bu düşünceye kızarak İlyas Peygamberden sonra Tanrıyı görenin olmadığını savunmaktadırlar. Yahudileri iki Nâsıralı'nın tartışmaları izler; Jochanaan'ın gösterdiği mucizeleri anlatmakta, en önemlisinin bir ölüyü diriltişi olduğunu söylemektedirler. Jochanaan'ın düşmanı Herodias hepsine susmalarını emreder. Herodes o gece keyiflidir. Sezar'ın elçisi gelmiş, ona hediyeler getirmiştir. Düşmanı olan bir kıralın Sezar tarafından öldürüleceğini tahmin etmektedir. Sezarın şerefine içer, sonra Salomeye dönerek dansetmesini rica eder. Herodias kızının dansına engel olur, Salome kabul etmez. Herodes büsbütün ateşlenmiştir, üvey kızına hayrandır. Ona eğer dansederse, ülkesinin yarısını bağışlayacağına, ne isterse vereceğine dair yemin eder. Salome âni bir kararla rengi sapsarı doğrulur, ayağındaki sandalları atar, güzel kokular sürer, yedi tüle bürünerek müzikçilerin çaldığı vahşi bir dansa başlar **(Yedi Tül Dansı).** Herkes hayranlıkla onu seyretmektedir. Dans bitince Herodes ne istediğini sorar, beklenmeyen bir cevap alır; Salome ondan gümüş bir tepsi içinde Jochanaan'ın başını istemektedir. Herodes dehşetle; «İmkânsız!» diye bağırır. Salome'yi bu isteği için annesinin teşvik ettiğini zannetmektedir. Salome ise bunun sırf kendi arzusu olduğunda ısrar eder. Herodes ona isteğinden vazgeçmesi için yalvarmaya koyulur. Salome'ye sahip olduğu her şeyi, binlerce mücevher ihtiva eden hazinelerini, bahçelerini, Sezar'ın armağanlarını, ağaçlarını, kuşlarını vermeye razıdır. Salome kararında ısrar etmekte, ondan sözünü tutmasını istemektedir. Herodes heyecan ve şaşkınlıkla hazinelerini saymaya devam eder; pırlantalar, elmaslar, yakutlar, çeşitli mücevherler emrine âmadedir. Salome son sözünü söyler: «Kesik başı ver!» Herodes bitkin bir halde cellâda işaret eder. Bir felâketin yaklaştığına emindir,

cellât zindana girmiştir. Salome içerden Jochanaan'ın sesini beklemektedir. Dinler, sonra «Bu adam niçin bağırmadı? Cellât ona kıyamamış olacak. Korktu, askerler içeri koşun!» diye emir verir. Cellât gözükür; elindeki gümüş tepside Jochanaan'ın başı vardır. Salome heyecanla tepsiyi kaparak konuşmaya başlar: «Jochanaan, görüyorsun ya ben sağım, sen öldün. Nefret ettiğin Salome'nin yanındasın. Sen benim hayatımda âşık olduğum tek kimseydin. Sana baktığım zaman büyüleyici kokular, sesler duydum. Bana bak Jochanaan, sen beni görmedin, ben seni gördüm. Senin güzelliğine hasrettim, açtım. Yeryüzünde hiçbir şarap, hiçbir meyva bu susuzluk ve açlığı gideremezdi. Vücudun gümüş kaide üzerinde fildişi bir sütun, sesin esrarlı bir müzik gibiydi. Beni sevdin biliyorum. Aşkın sırrı ölümün sırrından da büyüktür.» **(Ah! Du wolltest mich nicht deinem Mund küssen lassen).** Herodes Salome'nin sözlerini dehşet içinde dinlemektedir. Karısına dönerek kızının bir canavar, kan içen bir kaatil olduğunu söyler. Herodias düşmanının kafası kesildiği için memnundur. Herodes terasdan gitmeye karar verir, uşaklarını çağırır, korkunç manzarayı görmemek için meşalelerin söndürülmesini emreder. Her taraf kararmıştır. Yalnız Salome'nin sesi duyulmaktadır: «Reddettiğin buseyi aldım Jochanaan!» Parlak bir ay ışığı Salomeyi aydınlatır. Herodes'in manzaraya direnci kalmamıştır birden haykırır: «Bu karıyı gebertin!» Askerler koşarlar, mızraklarını Herodias'ın kızı Yudea Prensesi Salome'ye saplarlarken perde yavaş yavaş iner.

ELEKTRA

Bir perdelik opera

Metin
Hugo von Hofmannsthal

İlk oynanış: 25 Ocak 1909 Dresden.

Başlıca kişiler:

Beş hizmetçi kız ..... { bir kontralto / iki mezzosoprano / iki soprano }

Baş hizmetçi ..... Soprano

Elektra } **Klitemnestra'nın Agamemnon'dan kızları** ..... Soprano
Krizotemis } Soprano

Klitemnestra ..... Mezzosoprano

Genç uşak ..... Tenor

İhtiyar uşak ..... Bas

Orestes, Elektra ve Krizotemis'in kardeşi ..... Bariton

Orestes'in öğretmeni ve dostu ..... Bas

Egistus, Klitemnestra'nın sevgilisi ..... Tenor

Konunun geçtiği çağ ve yer: Eski Yunanistanda Miken kırallığı sarayı.

«Elektra» M.Ö. 5 inci yüzyılda yaşamış büyük sahne yazarı Sofokles'in sayısı yüzü aşan eserlerinden biridir. Aynı konu yine eski oyun yazarlarından Öripid ve Eşil tarafından da işlenmiş, Viyanalı şair Hugo von Hofmansthal konuyu onlardan almış, opera metni şeklinde Strauss'a sunmuştur. Münihli sanatçının kendisine has teganni tekniği ve zengin orkestrasyonu ile işlenmiş olan opera büyük başarı sağlamıştır.

Kıral Agamemnon karısı Kıraliçe Klitemnestra ve âşığı Egistus tarafından öldürülmüş, geride üç çocuk bırakmıştır; oğlu Orestes ve iki kızı, Krizotemis ve Elektra. Çocuklar, anneleri ve tahtı ele geçiren zalim Egistus'un baskısı

altında büyümüşlerdir. Orestes daha küçük yaşlarda saraydan uzaklaştırılmış, Elektra daima kötü muameleye maruz kalmıştır. Her üç çocuk da babalarının kaatillerini bilmekte, annelerine ve Egistus'a karşı müthiş bir kin beslemektedirler. Özellikle Elektra intikam için her fedakârlığı yapmaya hazırdır. Bütün bunların farkında olan Kraliçe Klitemnestra, oğlu Orestes'in dönmesinden endişe etmektedir.

PERDE

Mikene'de Agamemnon'un sarayında bir avlu. Bir köşede hizmetçilerin bölümü, geride sarayın cephesi yer almıştır. Beş kız başhizmetçinin emrinde su taşımakta, bu arada Elektra'nın durumunu tartışmaktadırlar. Birden Elektra gözükür, çevresini vahşi bir kedi gibi gözden geçirir, kızlara susmalarını, gürültü etmemelerini emreder. Elektra uzaklaşınca tekrar konuşmaya koyulan kızlardan biri onun bir yere kilitlenmesi gerektiğini söyler, bir diğeri Egistus'un onu köpeklerle bir tuttuğu için böyle davranmasının doğru olduğunu savunur. Başhizmetçi kızı hizmetçilerin bölümüne iter, fakat kız onlara kötü davranan Elektra'yı hâlâ savunmaya çalışmakta, bu havanın onun içine çekmesi gereken hava olmadığını söylemektedir. Hepsi hizmetçi bölümünde kaybolurlar, içerden Elektra'yı savunan kızın çığlıkları yankılanır, diğerleri onu dövmektedirler. Herşey susunca yine o vahşi davranışlarıyla Elektra görünür, babası Agamemnon'u banyoda öldüren anasına ve âşığı Egistus'a lânet etmekte, kızkardeşi Krizotemis ve Orestes'le bunun öcünü alacaklarını haykırmakta, o zaman babasının mezarında kıvançla dansedeceğini anlatmaktadır **(Allein! Weh, ganz allein. Der Vater fort hinab).** Bu sırada Krizotemis belirir, yavaşça Elektra'ya seslenerek analarıyla Egistus'un kendisini hapsetmek istediklerini söyler. Elektra çılgın bir gülüşle bu plânı bildiğini fakat alacağı öc için ona kimsenin engel olamıyacağını açıklar. İşte bu amaçla kendilerini bu sevimsiz saraya kapamışlar, güneşin ışığına, gülmeye, çocuk seslerine hasret kalmışlardır. Krizotemis ağlamaya koyulur, ona göre ölüm böyle bir hayattan daha iyidir. Elektra anasıyla bir konuşma yapacağını söylerken kardeşi çıkar gider. Dışardan bir kurban töreninin sesleri yankılanır, meş'alelerin ışınları duvarlarda yansımaktadır. Yanında nedimeleri olduğu halde her tarafı mücevherler içinde Klitemnestra belirir, gözleri kapalı yavaş yavaş yürümektedir. Elektra ona yaklaşır, kadın onu görünce bir çığlık atar, kızını dinlemeye niyetli değildir **(Ich will nichts hören!)** Böyle garip davranışlı bir evlâda direnci yoktur. Artık uykuları kalmamış, huzur ve rahatı kaçmıştır **(Ich habe keine guten Naechte).** Geceleri tam uykuya dalacağı sırada insana mı, hayvana mı ait olduğunu anlayamadığı bir göz perde arasından belirmekte, ona bakmakta, bu gözü ancak kurbanlarla yokedebileceğini sanmaktadır. Elektra bu kurbanın bir kadın, kadını kurban edecek kimsenin de şimdi sarayda bulunmayan biri olduğunu söyler ve kardeşi Orestes'i sorar. Klitemnestra ona iyi bakıldığını, bir kıral oğluna yakışır ihtimamın gösterilmesi için durmadan para gönderdiğini bildirir. Elektra haykırır, bunlar yalandır,

Klitemnestra parayı Orestes'in öldürülmesi için göndermiştir. Kraliçe sözü değiştirmek, durumunun ne olacağını sormak ister, acaba bu durum hangi kurbanın kanıyla giderilebilecektir, Elektra «Kendi kanınla!» diye bağırır. **(Was bluten muss Dein eigenes Genick).** Sonra intikamcının saraya nasıl gireceğini, odadan odaya koşup onu nasıl bulacağını, nasıl öldüreceğini, bunu öğrenenlerin ne büyük bir kıvanç duyacaklarını anlatır. Klitemnestra dehşet içinde dinlerken sahne meş'alelerle aydınlanır, bir haberci girerek kıraliçeye bir mektup uzatır. Klitemnestra birden rahatlar, gitmek istediğini söyleyerek çıkar. Elektra annesini sevindiren mesajın ne olduğunu merak etmektedir. Kızkardeşi Krizotemis girerek dışarda biri genç, diğeri yaşlı iki habercinin anlattıklarına bakılırsa, Orestes'in attan düşüp öldüğünü bildirir, iki kız bitkin dizleri üzerine çökerler. Genç haberci salona girmiştir, Elektra doğrularak Orestes ölse bile kararından dönmeyeceğini açıklar. Krizotemis'le o gece buluşacak ve amacına ulaşacaktır. Krizotemis bu düşünceye yanaşmak niyetinde değildir, kaçarak uzaklaşır. Elektra ardından lânetler yağdırmaktadır. Genç haberci yaklaşır, Orestes'in öldüğünü, onun en yakın arkadaşı olduğunu söyler ve kıza kim olduğunu sorar. Acaba Agamemnon'la Klitemnestra'nın kızı mıdır? Evet, adı Elektra'dır. Bu defa kız onun kim olduğunu anlamak ister. İçeri ihtiyar haberci girmiş, gencin önünde eğilmiştir. Delikanlı konuşarak kimliğini saraydaki köpeklerin bile sezdiğini söyler. Elektra ona yaklaşır, yavaşça adını fısıldar **(Orest! Es rührt sich niemand!).** «Tanıma sahnesi» başlamıştır. Orestes kızkardeşine sarılır, öteki utançla önüne bakmaktadır. Evet, bütün güzelliğini, dişiliğini, çekiciliğini ruhunu saran baba öcü uğruna yitirmiştir. Yaşlı haberci tekrar görünerek onlara çok dikkatli olmalarını, yanlış bir söz veya davranışın bütün plânları alt-üst edebileceğini ihtar etmekte, kıraliçenin kendilerini beklediğini söylemektedir. Kıraliçenin bir nedimesi yanında meş'ale taşıyan bir kız olduğu halde gelerek önlerine düşer, iki adam sarayın kapısında kaybolurlar. Elektra kardeşine öldürmesi için bir balta bile verememiştir. Heyecanla oradan oraya koşuşurken Klitemnestra'nın feryatları yankılanır, Elektra kardeşine «Vur!... Bir daha vur!...» diye bağırarak kapıya koşar. Krizotemis yanında kızlarla koşarak gelir, Elektra'ya bir çığlık duyduklarını söyler, Elektra uyurken rüyada bağırmış olabileceğini bildirir, içeri girmelerine engel olmak için kapıda durur. Kızlardan biri Egistus'un geldiğini haberleyince hepsi hizmetçiler bölümünde kaybolurlar. Egistus Elektrayı görür, ona habercilerin gelip Orestes'in ölümünü haberlediklerini duyup duymadığını sorar. Evet, doğrudur. Adam kızın neden garip bir sesle konuştuğunu anlamak ister, Elektra kendisini toparlayarak meş'aleyi alır, önüne düşer, raksa benzer hareketlerle Egistus'un önünde yürüyerek saraya sokar. Kısa süre sonra pencerede beliren Egistus yardım dilemekte, kendisini duyan olup olmadığını sormaktadır. Elektra «Agamemnon duyuyor!» diye cevap verirken Egistus kanlar içinde yere serilir. Krizotemis yanında kızlarla tekrar koşup gelmiş Orestes'in sarayda olduğunu bildirmektedir. Başarı seslerini duyup duymadığını sorar, Elektra kendinden geçmiş sadece kulaklarına gelen müziği dinlemektedir **(Ob ich nicht höre?).** Bu

müzikle dansetmelidir, evet dansetmelidir. Delirmiş gibi tanrıların yanında olduklarını, öçlerinin Orestes tarafından alındığını sayıklamakta, Krizotemis erkek kardeşini kucaklamak için saraya koşarken, şehvetli hareketlerle dans etmektedir. Krizotemis yanında saray adamları ve kızlarla dönerek kızkardeşini şaşkın bakışlarla seyre koyulmuştur. Elektra ipnotize olmuş gibi dönmekte, onlardan dansa katılmalarını istemektedir. **(Schweig'und tanze! Alle müssen herbei!).** Birkaç vahşi figürden sonra yere yıkılır, ölmüştür. Krizotemis yanına çöker, ölmüş olduğunu anlayınca dehşetle kardeşinin bulunduğu sarayın kapısını yumruklayarak bağırmaya koyulur: **«Orestes! Orestes!»** Orkestradan Agamemnon motifi yükselirken perde iner.

DER ROSENKAVALIER

(Güllü Şövalye)

Üç perdelik opera

Metin
Hugo von Hofmannsthal

İlk oynanış: 26 Ocak 1911 Dresden.

Başlıca kişiler:

Kont Octavian Rofrano, Viyanalı kişizade ..... Mezzosoprano
Mareşalin karısı, Werdenberg Prensesi ..... Soprano
Mohamed, zenci hizmetçi ..... Tenor
Prensesin teşrifatçısı ..... Tenor
Baron Ochs von Lerchenau ..... Bas
Savcı ..... Bas
Şapkacı ..... Soprano
Hayvan satıcısı ..... Tenor
Dul ..... Tenor
Üç yetim ..... Soprano / *Mezzosoprano* / Alto
Şarkı öğretmeni ..... Tenor
Flütçü ..... Sessiz rol
Ahçıbaşı ..... Sessiz rol
Berber ..... Sessiz rol
Valzacchi ..... Tenor
Annina ..... Alto
Herr von Faninal, zengin tüccar ..... Bariton
Sophie, Faninal'in kızı ..... Soprano
Noter, Terzi, Garson, Otelci ve Polisler.

Konunun geçtiği çağ ve yer: 18 inci yüzyılda Viyana.

«Der Rosenkavalier» operası net, parlak ve çekici müzik yapısı, «Lied», arya ve valslerle süslenmiş sahneleriyle büyük bir başarı sağlamış, bestecinin en sevilen eseri olarak kabul edilmiştir. Richard Strauss bu ince mizahî eserini «müzik için komedi» diye anlatmıştır.

Eserin prelüdü genç ve ateşli Kont Octavian'ı pek ustaca bir şekilde çizi-veren «Leitmotiv»le başlar. Bunu prensesin yumuşak, yorgun karakterli teması izler, parça hafif oynak bir atmosferle biter.

BİRİNCİ PERDE

Prenses Werdenberg'in muhteşem yatak odası. Orta yaşlı fakat güzel kadın «Quinquin» diye adlandırdığı âşığı genç Octavian'la geçirdiği aşk gecesinin mahmurluğundan henüz kurtulamamıştır. Küçük zenci Mohamed kahvaltıyı getirir. Birbirine hiç de uygun olmayan iki sevgili arasındaki düet boyunca Octavian'ın sözleri ince alaylarla örülmüştür. Parça bitince dışarda kopan gürültü her ikisini de korkutur, bu belki prensesin kocası mareşaldir. Octavian derhal yan odaya saklanır. Gelen prensesin kocası değil, yakın akrabası Baron Ochs von Lerchenau'dur. Yaşlı, göbekli, görünüşte azametli, aslında sâf bir adam olan Lerchenau sevgili kuzeninden bir ricada bulunmaya gelmiştir. Çöpçatan dostu Valzacchi kendisine evlenmek üzere yeni kişizade ve zenginlerden Faninal'ın kızı güzel Sophie'yi öğütlemektedir. Gelenek gereğince kızın evine isteklinin verdiği gümüş gülü götürecek bir şövalye bulmak zorundadır. Bu sırada içeri prensesin oda hizmetçisi kılığında Octavian girer. Durum prensesi son derece eğlendirmektedir. Onu akrabasına oda hizmetçisi Mariandel olarak tanıtır. Lerchenau da kadın kılığına girince güzel bir kız olan Octavian'ı pek beğenmiştir. Prenses bir yanda sabah ziyaretçileriyle konuşurken Mariandel'i yani Octavian'ı bir kenara çekerek beraber yemek yemeleri için randevu ister. Hizmetçiyi berber, terzi ve pek zarif aryasıyla İtalyan teganni öğretmeni izlerler, öğretmen zarif bir parça söyler **(Di rigori armato).** İçeri giren prensesin dostlarından Valzacchi ve Annina bu evlilikte Lerchenau'ya ellerinden gelen hizmeti yapmakla şeref duyacaklarını bildirirler. Olan biteni haber verecekler, işi kolaylaştırmak için çalışacaklardır. Lerchenau evlilik işlemini yaptırmak üzere izin isteyerek çıkar. Yalnız kalan prenses, kaybolan gençliğinin acısı içindedir **(Kann ich mich auch an ein Maedel erinnern).** Tekrar günlük elbisesi içinde Octavian gözükür, veda ederek ayrılır. Kontes onun kendisini bir defa bile öpmediğini hatırlayarak arkasından Mohamed'le bir gül gönderir. «Güllü şövalye» lik vazifesini Kont Octavian Rofrano yapacaktır.

İKİNCİ PERDE

Faninal ailesinin villâsında büyük bir salon. Yeni görmüş insanların zevkiyle döşenmiş olan evde güzel Sophie'nin canı pek sıkılmakta, ailesiyle

durmadan alay etmektedir. Dışarda şiddetli yağmur yağarken uşak «Güllü Şövalye» nin geldiğini haber verir. Güllü şövalye Kont Octavian Rofrano, elinde gümüş gül olduğu halde girerek durur. Sophie'nin güzelliği delikanlıyı şaşırtmış, aynı anda Faninal de müstakbel damadıyla gözükmüştür. Lerchenau birtakım saçma sözlerle kıza olan eğilimini açıklarken Octavian ve Sophie birbirlerini âşıkane nazarlarla süzmektedirler. Kız bu evlenmeden hoşnut değildir. Octavian ile sabah gördüğü hizmetçi arasındaki benzerlik Lerchenau'yu şaşırtmıştır. Ona kızın kardeşi olup olmadığını sorar, sonra vals temposuyla örülmüş aryasıyla aşk ve sadakat hakkında konferans verir. Herkes evlilik işlemini tamamlamak üzere içeri odaya geçer. Yalnız kalan gençler birbirlerine sarılarak aşkları için savaşmaya karar verirler **(Mit ihren Augen voll Thraenen).** Tam bu sırada salona giren Valzacchi ve Annina, âşıkların durumunu görerek yan odaya bildirirler. Lerchenau'nun hücumu Octavian'ın kılıcıyla kırılır. Müstakbel damat hafifçe yararlanmasına rağmen boğa gibi bağırmaktadır. Ev halkı koşar, kendisine şarap verilir, hekim çağırılır. Herkes çıkmıştır, Lerchenau Annina ile yalnız kalır. Kadın kendisine bir mektup uzatır, baron Annina'ya okutur. Mektup prensesin oda hizmetçisi Mariandel'dan gelmektedir. Ertesi akşam baron'un randevusunda bulunacaktır. Lerchenau çok memnundur. Mektubu yazanın Octavian olduğundan habersiz, kendisini övmeye başlar, Annina'ya cevabı yazdırır. Vals ritmiyle örülmüş sahne boyunca coşmakta, elinde şarap kadehi Mariandel'le geçireceği geceyi düşünmektedir **(Ohne mich).**

ÜÇÜNCÜ PERDE

Muhteşem bir otel odası. Valzacchi ve Annina girerek yanlarındaki çocukları salondaki kapı ve perde arkalarına saklarlar. Lerchenau kolunda sevdiği oda hizmetçisi Mariandel, aslında Octavian olduğu halde gözükür. Gayet neşelidir. Salonun gerisindeki orkestra bir vals çalmaktadır. Lerchenau kız sandığı Octavian'a aşkını açıklamaya başlar, sonra orkestrayı susturur, sözde ekonomi olsun diye mumların bir kısmını söndürür. Tam kıza sarılacağı sırada kapı arkasından bir baş görünür. Hayal mi, rüya mı, gerçek mi derken her perde ve kapı arkasından, «Baba!» diye bağıran çocuklar çıkmaya başlarlar. Lerchenau deliye dönmüştür. İçeri uşak, garson, aşçı, polisler dolar. Octavian kadın elbiselerini çıkartır. Lerchenau bu defa karşısında «Güllü Şövalye» yi görmüştür. Asıl felâket Faninal ve Sophie'nin gelişiyle başlar. Damat odadan gider. Bütün azametiyle prenses gözükür, polis âmirine bunun bir oyun olduğunu söyleyerek savar. Her şey meydana çıkmıştır, herkes gülmektedir. Sahnede prenses ve Sophie'nin karşısında çaresiz vaziyette kalan Octavian sonucu beklemektedir. Her iki kadın da ona âşıktır, güzel bir trio kararları bildirir; Kontes meydanı gençlere terkederek çıkar. Sevgililer sevinçle birbirlerine sarılırlar **(Ist ein Traum, kann**

nicht wirklich sein). Prenses, Faninal'ın kolunda olduğu halde tekrar gözükür. Arabasına binerek gidecektir, onları elele Octavian ve Sophie izlerler. Sahne bir an boş kalır. Zenci çocuğu Mohamed elinde şamdan oraya buraya bakarak bir şeyler arar, bulduğu mendille koşarak çıkar. Orkestrada birkaç neşeli motif, perde iner.

FRANCESCO CILEA

26 Temmuz 1866 da Sicilya adasının Palmi kasabasında doğmuş, 20 Kasım 1950 de Verazza'da ölmüştür. Müzik öğrenimini Napoli Konservatuvarında yapmış, 1890 da aynı okula piyano öğretmeni olmuştur. 1896 - 1904 arasında Floransa Kraliyet Müzik Akademisinde profesörlük yapmış, 1913 de Palermo Konservatuvarı direktörlüğüne getirilmiştir. Cilea 1917 de tekrar Napoliye dönerek yerleşmiştir. 19 uncu yüzyılın hemen bütün İtalyan bestecileri gibi genç yaşta sahne müziğine eğilen sanatçı bu alanda ilk denemesini 1892 de **«Tilda»** adlı operasıyla yapmış, 1897 de **«L'Arlesiana»** adlı müzikli dramını vermiştir. Ona dünya çapında ün sağlayan eseri **«Adriana Lecouvreur»** ü **«Gloria»** adlı bir diğer opera izlemiştir. Bu opera bestecisini hiçbir zaman tatmin etmemiş, 1932 de partisyonu tamamen yenilemesine rağmen unutulmuştur.

ADRIANA LECOUVREUR

Dört perdelik opera

Metin
Arturo Colautti

İlk oynanış: 6 Kasım 1902 Milano.

Başlıca kişiler:

Michonnet, Comédie Française'in sahne direktörü ..... Bariton
Prens de Bouillon ..... Bas
Abbé de Chazeuil ..... Tenor
Adriana Lecouvreur, bir aktris ..... Soprano
Maurizio, Saksonya Kontu ..... Tenor
Prenses de Bouillon ..... Mezzosoprano
Mlle. Jouvenot, aktris ..... Soprano
Mlle. Dangeville, aktris ..... Mezzosoprano
Quinault, aktör ..... Bas
Poisson aktör ..... Tenor

Konunun geçtiği çağ ve yer: 18 inci yüzyılın ilk yarısında Paris.

Tatlı, lirik bir müzikle dokunan **«Adriana Lecouvreur»** operasının metni ünlü Fransız sahne yazarı Eugéne Scribe'in, arkadaşı Ernest Legouvé ile kaleme aldığı aynı adlı dramın konusu üzerine düzenlenmiştir. İlk temsil hemen büyük bir başarı sağlamış, opera aynı yıl Amerika'da Metropolitan sahnesinde yer almıştır. Yüzyılın başında bariton Scotti, bas Journet, soprano Cavalieri ve tenor Caruso gibi yıldızlar bu eserdeki rolleriyle unutulmaz oyunlar çıkarmışlardır. Cilea öldüğü yıl eser İtalyanın her şehrinde tekrar sahneye konmuş, dinleyiciler zarif aryaları, ustaca düzenlenmiş partisyonunu bir defa daha dinlerken bestecisini saygıyla anmışlardır.

BİRİNCİ PERDE

Paris'de Comédie Française Tiyatrosunun sahne arkası. Sahne direktörü Michonnet sağa, sola koşmakta, emirler vererek çırpınıp durmaktadır. Bu arada her şeyle kendisinin uğraşmak zorunda oluşundan duyduğu acıyı Rossini'nin «Sevil Berberi» operasında Figaro'nun aryasına benzeyen bir parçayla anlatmakta, yakınmaktadır **(Michonnet, su! Michonnet, giù).** Aryası bitince içeri Prens de Bouillon girer. Kişizade yanında dostları ve bu arada Abbé de Chazeuil olduğu halde sevgilisi aktris Duclos'yu aramaktadır. Neşeli kahkahaları çağın ünlü aktrisi Adriana Lecouvreur'ün gözükmesiyle sona erer. Kadın biraz sonra sahnede oynayacağı Racine'in «Bajazet - Yıldırım Beyazıt» piyesindeki rolünü ezberlemektedir. Bir an durur, etrafındakileri farkeder ve onlara: «Ben yaratıcı dehanın zavallı bir hizmetkârıyım...» sözleriyle başlayan aryasını söyler **(Io son ancella del Genio Creator).** Herkes uzaklaşırken Adriana kendisini daima evlenmeye teşvik eden öğretmeni Michonnet'ye gerçek aşkını açıklar; o Saksonya Prensinin subaylarından birini, Maurizio'yu sevmektedir. Michonnet ona bu aşkı unutmasını öğütleyerek çıkarken Maurizio girmiştir. Sevgililer arasında başlayan ihtiraslı bir aşk düeti Adriana'nın sahneye çağırılmasıyla sona erer. Prens de Bouillon yanında Abbé olduğu halde tekrar gözükmüştür. Abbé'nin elinde Prens'in sevgilisi Duclos'nun yazdığı bir mektup vardır. Fakat mektup Prense değil, Maurizio'ya hitaben kaleme alınmıştır ve delikanlıyı Prensin kendisi için tuttuğu villâya çağırmaktadır. Prens bu olaydan dolayı üzülmemiş gibi görünür, tersine herkesi aynı villâya çağırır. Amacı sevgililerin durumunu yakından görmektir. Fakat çağrılanlar Maurizio'nun aslında Duclos'nun değil, Prenses de Bouillon'un âşığı olduğunu bilmektedirler. Herkes uzaklaşırken Michonnet kulisden Adriana'nın sahnesini hayranlıkla seyretmektedir. Maurizio döner ve ona Adriana'ya o gece buluşamıyacaklarını söylemesini rica eder. Bir mektup yazar, o anda sahnede bulunan Adriana'ya gizlice verdirtir ve çıkar. Oyun çılgın alkışlarla sona ermiştir. Adriana üzgün ve yorgun kulise gelir, arkadaşlarının ricası üzerine Prens'in çağrısını kabule karar verir.

İKİNCİ PERDE

Prensin, sevgilisi Duclos için dayayıp döşettiği villânın bir salonu. Prenses de Bouillon yalnız başına bir arya söylemekte, sevgilisi Maurizio'nun gecikmesinden duyduğu endişeyi anlatmaktadır. Nihayet delikanlı gözükür, iki sevgili kucaklaşırlar. Prenses, Maurizio'nun bir başka kadını sevdiğini duymuştur, bunu ona itiraf ettirmeyi düşünmektedir. Fakat bütün ısrarları boşa gider. İçeri âni olarak Prens ve arkadaşları girerlerken Prenses hemen yandaki odaya saklanır. Kişizade, Maurizio'nun Duclos ile bir ilintisi olmadığını anlamış, memnun olmuştur. Adriana da gelir ve orada ilk defa olarak sevgilisinin gerçek kimliğini öğrenir. O Saksonya Prensinin maiyetinde bir subay değil, Prensin bizzat kendisidir. İkisi yalnız kalınca Mauri-

zio ona orada herkesin buluşmasını sağlayanın Duclos olmadığını, çok önemli bir kadının bu toplantıyı düzenlediğini söyler, fakat adını saklar. Yalnız ona yardım etmek zorundadır. Adriana bu yardımın gerçek sebebini öğrenmek için ısrar etmeden kabul eder, karanlık odaya girerek oradaki kadına gizli çıkış kapısının anahtarını teslim eder. İkisi de birbirlerinin kim olduklarını anlayamamışlardır. Perdenin sonunda ihtiyar Michonnet Adriana'ya bir bilezik verir, bunu o giden meçhul kadın yani Prenses düşürmüştür.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Aradan aylar geçmiş, Maurizio gizli siyasî bir görevle Paris'den ayrılmıştır. Perde açıldığı zaman Prens de Bouillon'un muhteşem köşkünün balo salonu görülür. Prens, arkadaşı Abbé'nin yardımıyla Paris sosyetesinin ileri gelenleri için büyük bir kabul töreni düzenlemiştir. Prenses sevgilisi Maurizio'nun kime âşık olduğunu düşünmekte, beri yanda Abbé ona güzelliğini överek kur yapmaktadır. Bu anda misafirler gelmeye başlar. Gelenler arasında Adriana Lecouvreur de gözükür. Prenses aktrisin sesini duyunca rakibesinin o olduğunu anlar, kadının sesi Duclos'nun evindeki karanlık odada duyduğu sesin aynıdır. Adriana'nın yanına giderek ona Maurizio'nun bir düelloda öldüğünü söyler ve bu haberin tepkisini bekler. Fakat tam o sırada Maurizio salona girmiştir. Delikanlı neşeyle, kaybolduğu süre içinde neler yaptığını, düşmanla nasıl savaştığını anlatmaya koyulur. Herkes genç kahramanı çılgınca selâmlamaktadır. Bir bale trupu gelerek «Paris'in Adaleti» adlı oyunun temsiline başlar. Paris rolündeki dansör Venüs'ün zaferini belirten elmayı Prensese götürür, önünde eğilerek verir. Prenses bundan olağanüstü memnun olmuştur. Adriana'yı telmih eden gizli anlamlı bazı sözler söylemeye başlar. Fakat Adriana, Prensese Duclos'nun evinde düşürdüğü bileziği uzatır. Prenses durumu anlayarak susar, Maurizio'nun yanına giderek delikanlıya övgüler yağdırmaya başlar. Adriana Prensin önünde eğilerek ona Racine'in «Phédre» trajedisinden bazı parçalar temsil edeceğini söyler. Davetliler aktrisin klâsik mısraları okuyuş ve oynayışını hayranlıkla seyretmektedirler. Adriana tiradın sonunda Prensese doğru ilerler ve onu Racine'in mısralarını okuyarak utanmaz bir kadın olmakla suçlar. Herkes şaşırmıştır, Maurizio Prensesin yanında taş gibi durmaktadır. Kendine gelen Adriana herkesten özür diler ve sonra Prens'in eşliğinde salondan çıkar.

DÖRDÜNCÜ PERDE

Aradan haftalar geçmiş, Adriana Prensin köşkündeki olaydan sonra Comédie Française'e gitmemiş, evine çekilmiştir. O gün doğum günüdür. Fakat halsiz oturmakta, o geceden sonra Maurizio'dan hiçbir haber alamamış olması onu düşündürmektedir. Kapıda Michonnet gözükür, durumu anlamış-

tır. Maurizio'ya gizlice bir mektup yazarak hizmetçiyle gönderir. Adriana Michonnet'yi ve hep beraber içeri giren sahne arkadaşlarını görünce pek memnun olmuştur. Herkes ona çeşitli hediyeler getirmişlerdir. Bu arada uşak bir kutu içindeki çiçekleri uzatır, çiçeklerin üzerinde Maurizio'nun kartı vardır. Aslında buketten delikanlının haberi bile yoktur, Prenses göndermiştir, çiçekler zehir tozuyla doludur. Adriana kokladıktan biraz sonra yavaş yavaş sararmaya başlar, Michonnet herkesi odadan çıkartırken aynı anda mektubu almış olan Maurizio girer. İki sevgili çılgın bir mutlulukla birbirlerine sarılırlar. Fakat çiçeklerdeki zehir öldürücü etkisini yapmaya devam etmektedir. Perde Adriana'nın cansız vücudunu kucaklamış iki insanın; Maurizio ve Michonnet'nin hıçkırıkları arasında kapanır.

UMBERTO GIORDANO

27 Ağustos 1867 de Foggia'da doğmuş, 12 Kasım 1948 de Milano'da ölmüştür. Müziğe küçük yaşta başlamış, öğrenimini Napoli Konservatuvarında Paolo Serrao'nun sınıfında yapmıştır. Opera denemelerine **«Miranda»** ve **«Regina Diaz»** la başlamıştır. 1869 da Milano Scala Operasında sahneye konan **«Andrea Chénier»** ile büyük başarı elde etmiş, eserin Berlin'deki temsilinden sonra adı bütün Avrupaya yayılmıştır. Giordano kuşağının diğer bazı opera bestecileri gibi başka sahne eserleri vermiş fakat **«Andrea Chénier»** nin elde ettiği üne hiç birisi ulaşamamıştır. Başlıca operaları şunlardır: **«Il Voto»**, **«Siberia»**, **«Marcello»**, **«Le Cena delle Beffe»** ve **«Il Re»**.

ANDREA CHENIER

Dört perdelik opera

Metin
Luigi Illica

İlk oynanış: 23 Mart 1896 Milano.
Devlet Operasında ilk temsili: 1963, Ankara

Başlıca kişiler:

Kâhya	Bariton
Charles Gérard	Bariton
Madeleine de Coigny	Soprano
Kontes de Coigny, annesi	Mezzosoprano
Bersi, Madeleine'in dadısı	Mezzosoprano
Fléville, bir şövalye	Bariton
Andréa Chénier, şair	Tenor
Mathieu, bir garson	Bariton
Bir casus	Tenor
Roucher, Chénier'nin arkadaşı	Bas
Madelon, yaşlı kadın	Mezzosoprano
Dumas, İhtilâl Kurulu Başkanı	Bariton
Fouquier - Tinville, savcı	Bariton
Schmidt, gardiyan	Bariton

Konunun geçtiği çağ ve yer: Fransız İhtilâli yıllarında Paris,

Luigi Illica, çağının en başarılı metin şairlerinden biri olarak tanınmıştır. Kendisi Puccini, Alfano ve Mascagni gibi ünlü bestecilerle işbirliği yapmış, adı müzik tarihine geçmiştir. Giordano'nun bazı opera denemelerini dinledikten sonra ona bir metin yazmayı vadetmiş, 1895 yılında bir Sonbahar günü haber yollamış, Giordano odasına heyecanla girdiği zaman ona bir deste kâğıt uzatmıştır. Bu destenin üzerinde, **«Andrea Chénier»** kelimeleri

yazılıydı. Giodano'nun çalışmaları semeresini bir yıl sonra vermiş, talihsiz ihtilâl şairinin hikâyesini müziklendirmiş, La Scala direktörlüğüne teslim etmiştir. **«Andrea Chénier»** onu üne götürmüş, İtalyan müzik tarihinde yerini sağlamıştır.

Şair André Chénier 1762 yılında İstanbulda doğmuştur. Babası bir çuha tüccarının yanında memur olarak çalışmış, André iki yaşındayken aile Parise göç etmiştir. Şair burada büyümüş, St. Cyr Harb Okuluna girerek subay olmuş, daha sonra askerlikten ayrılarak Fransanın Londra elçiliğinde sekreterlik yapmıştır. Önceleri ihtilâlin ateşli bir taraftarı olarak tanınmış, başlayan müthiş terör üzerine fikrini değiştirmiştir. Bu durum onun ölüme mahkûm edilmesi için yeterli sebep olmuş, 1794 de giyotinle idam edilmiştir. Ölüme götürülürken elini alnına vurarak; «Halbuki bu kafada birşeyler vardı...» deyişi ünlü bir olaydır. Şiirleri edebiyat tarihinde lirik karakteriyle önemli bir yer tutar.

BİRİNCİ PERDE

Paris civarında Coigny ailesinin oturduğu muhteşem şatoda büyük balo salonu. Uşaklar ve bu arada Charles Gérard şato kâhyasının gözetiminde salondaki son hazırlıkları yapmaktadırlar. Gérard'ın babası altmış yıldanberi ailenin yanında hizmet etmektedir. Delikanlı da babasının ısrarıyla uşak olmuş, fakat işini hiçbir zaman sevmemiştir. Fransa'da aristokrasiye karşı uyanan hoşnutsuzluğa bütün kalbiyle katılmakta, bir gün büyük bir ihtilâlin kopacağına inanmaktadır. Coigny ailesine karşı duyduğu nefreti hafifleten tek sebep evin genç kızı Madeleine'dir. Gérard bu güzel kıza deli gibi âşıktır. Balo hazırlıkları sona ererken içeri Kontes de Coigny, kızı ve dadı girmişlerdir. Kontes gelecek olan misafirlerin kimler olduğunu bildirdikten sonra Gérard'a orkestranın hazır olup olmadığını sorar. Beri yanda Madeleine dadısıyla konuşmaktadır. Son derece duygulu ve romantiktir, her an büyük bir aşk beklemektedir **(Si, io penso all'tortura).** Misafirler gelmeye başlar. Kontes büyük bir nezaketle onları karşılamakta, yer göstermektedir. Çağın tanınmış yazarlarından Fléville girerek yanındaki iki genç adamı tanıtır; bunlardan biri İtalyan bestecisi Fiorinelli, diğeri şair Andrea Chénier'dir. Kontes Paris'de ne olup bittiğini sorar. Halkın krala nefreti son kerteyi bulmuştur, üstelik 16 ncı Louis hastadır. Fléville herkesi eğlenceye çağırır. Kontes, Chénier'nin yanına gelerek ona şiirlerinden bazılarını okumasını rica eder. Bu sırada Madeleine yaklaşarak aynı ricayı tekrarlar. Müzikçi Fiorinelli klavsenin başına geçer, Chénier aşk üzerine doğaçtan uzun bir şiir okumaya koyulur **(Un di all'azzuro spazio).** Araya aristokrasi aleyhine birkaç mısra katmayı unutmaz, sonra tekrar aşk konusuna dönerek bitirir. Şiir davetliler arasında hoşnutsuzluk yaratmıştır, yalnız Madelaine gelerek teşekkür eder. Dans başlamak üzereyken salonun kapısı açılır, üstü başı perişan bir sürü insan başlarında Gérard olduğu halde girer. Gérard onları: «İşte şimdi de sefalet hazret-

leri.» diye tanıtır. Manzara kontesi deliye döndürmüştür. Gérard'ı kovar, uşak emektar babasını da alarak salondan ayrılır, dans müziği devam ederken perde kapanır.

İKİNCİ PERDE

İhtilâl çağlarında ılık bir Haziran günü Saine kıyısında Hottot kahvesi. Sağda Charlotte Corday tarafından banyoda öldürülen ihtilâl yazarı Marat'nın bir büstü durmakta, ön tarafta bir masada tek başına Chénier oturmakta, diğer bir masada ise Madelaine'in dadısı Bersi çirkin bir adamla konuşmaktadır. Bersi kimseden korkmadığını söylemekte ve kendisinin de bir ihtilâl çocuğu olduğunu iddia etmektedir **(Temer? Perche?).** Adam Robespierre'in casuslarındandır, herkesin ihtilâl için ne düşündüğünü öğrenmekle görevlidir. Bu sırada halkın izlediği bir araba gözükür, idama mahkûm edilenleri siyaset alanına götürmektedir. Bersi ayrılır, casus defterine birşeyler yazar, anlaşıldığına göre Chénier'yi kollamaktadır. Kahveye şairin dostu Roucher girer, yaklaşarak kendisi için bir pasaport sağladığını bildirir. Fakat şairin kaçmaya niyeti yoktur, o tam bir asker gibi savaşacak, yurdunda kalacaktır. Gitmemesi için ikinci bir sebep de âşık oluşudur. Aylardanberi bir kadından, çok güzel ve zeki olduğunu tahmin ettiği bir kadından mektuplar almakta, yüzünü dahi görmediği bu kadını sevmektedir **(Credo a una possanza arcana).** Ve o gün onunla buluşacaktır. Roucher arkadaşının aşırı duygusuyla alay ederek bu mektupların Paris'de pek bol rastlanan hafifmeşrep kadınlardan biri tarafından yazılmış olabileceğini söyler. Bu sırada halkın gösterisi arasında ihtilâl liderlerinden biri girer. Bu eski uşak Gérard'dır. Doğruca casusun yanına giderek bir haber olup olmadığını sorar, aradığı kadını bir daha tarif eder. Sözlerinden o kadına âşık olduğu anlaşılmaktadır. Casus ona sevgilisini o gece öğreneceğini bildirir. Halk caddeden geçmekte olan diğer liderlere gösteri yaparken Bersi gözükür. Chénier'nin yanına gelerek kendisini seven kadının gece aynı yerde bekleyeceğini bildirir, kadını adı «Speranza» dır. Roucher randevuda bulunmaya ve dostunu herhangi bir tehlike karşısında savunmaya karar verir. Sahne kararır, aydınlandığı zaman gece olmuştur. Ürkek adımlarla Madelaine girer, Chénier yaklaşarak kıza kim olduğunu sorar. Madelaine ona şiirlerinden iki mısra okur **(Eravate possente).** Chénier bu tatlı sesi hatırlamıştır, kızı ışığa götürür, demek sevgilisi Madelaine de Coigny'dir. İki genç arasında aşk düeti başlar. Bir anda içeri Gérard girer, kızın bir sevgilisi olduğunu anlamıştır. Chénier ona gitmesini söylerken Roucher tabancasını çekerek Gérard'ı savunmaya yeltenen casusa doğrultur, şairin; «Onu kurtar!» diye bağırması üzerine kızı alır ve koşarak çıkar. Casus jandarma aramaya koşarken Gérard rakibine saldırır fakat Chénier'nin kılıcı kolunu delip geçmiştir. İhtilâlci yere düşerken şairi tanır ve; «Chénier sen bizim ölüm listemizdesin, koş Madelaine'i kurtar!» diye bağırır. Chénier çıktıktan biraz sonra halk sahneye dolar. Herkes suçlunun adını sormaktadır. Gérard cevap verir: «Bilmiyorum... Görmedim.»

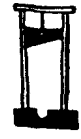
ÜÇÜNCÜ PERDE

İhtilâl Kurulu. Başkan ve üyeler yerlerini almış, halk sabırsızlıkla duruşmaları beklemektedir. Başkan kendilerini tehdit eden tehlikelerden bahseden konuşmasını bitirince Gérard'a seslenir. Gérard Fransanın yalnız iç değil dış düşmanlarının da bulunduğunu söyleyerek herkesi para yardımına çağırır **(Lacrime e sangue dà la Francia).** Kadın, erkek herkes para ve mücevherlerini çıkartıp dolaştırılan sepete atarak ihtilâlin ünlü şarkısı «Carmagnole»ü söylemeye başlar **(Amici, ancor cantiam, beviam).** Bu sırada casus yaklaşarak Gérard'a Chénier'nin yakalandığını bildirir. Gérard derhal suçlamasını hazırlamaya koyulur: «Adı, Andrea Chénier, doğum yeri, İstanbul. St. Cyr mezunu, asker, şair, tehlikeli bir adam, vatan haini...» Sonra elinden kalemi düşer, sevgilisini hatırlamıştır. Vicdan acısı içinde kıvranırken içeri Madelaine girer, kendisini tanıtır, Chénier'den bahseder, onu ne kadar sevdiğini yine onun mısralarıyla anlatır. Gérard'dan onu kurtarmasını rica eder, eğer bunu yapacak olursa armağan olarak kendisini verecektir **(Perché cio voler il mio possente).** Gérard kızın Chénier'yi ne kadar büyük bir aşkla sevdiğini anlamıştır. Bu sırada halk tekrar salonu doldurmaya başlar, başkan ve üyeler yerlerini alırlar, Gérard onları halka tanıtır. İçeri başta Chénier olduğu halde suçlular girer. Üyelerden Dumas suçlamayı okumaya başlar; Chénier vatan haini bir aristokrattır, halk «Ölüm» diye bağırır. Bu sırada Chénier kalkarak konuşmaya başlar **(Si, fui soldato e floriosa affrontata).** Hayır, ölüm umurunda bile değildir. o halis bir vatanseverdir, yalnız vatanı için yaşamaktadır. Sözleri bitince Gérard ayağa kalkar ve: «Chénier bu muhteşem ihtilâlin çocuklarından biridir.» diyerek affını ister, halk susması için bağırmaktadır. Gérard, Chénier'nin yanına gelerek Madeleine'i gösterir, kız bitkin bir halde kararı beklemektedir. Dumas kararı bildirir: «Ölüm!» Madeleine: «Andrea, Andrea, elveda!» diye bağırırken perde iner.

DÖRDÜNCÜ PERDE

St. Lazare hapishanesinin avlusu. Vakit geceyarısıdır. Andrea Chénier bir masada son mısralarını yazmakta, dostu Roucher onu beklemektedir. Şair kalemi bırakır, şiirini okur: «Tatlı bir Mayıs günü gibi.» **(Come un bel di di Maggio)** mısralarıyla başlayan, edebiyatı ve aşkı öven bu şiir operanın en güzel aryalarından birinin doğmasını sağlamıştır. Chénier hücresine döner, içeri Madelaine, Gérard ve gardiyan Schmidt girerler. Madelaine gardiyana sabah idam edilecekler arasında genç bir kadın olup olmadığını sorar. Evet, Legray adlı aristokrat bir genç kız vardır. Madelaine giyotine onun yerine kendisinin gideceğini, onun adıyla idam edilmek istediğini söyler. Schmidt bu fikri kabul etmeyince bütün mücevherlerini bir kese altınla birlikte gardiyana verir, Schmidt razı olmuştur. Çıkar ve biraz sonra Chénier ile döner, Madeleine şaire veda etmemesini, çünkü ölüme ken-

disiyle beraber gideceğini bildirir. İki sevgili tatlı bir aşk düetinde birleşirler (**Vicino a te s'aqueta**). Her ikisi de ebedî aşka inanmaktadırlar. Şafak söker, idam edilecek mahkûmların isimleri okunur: «Andrea Chénier», şair, «Benim!» diye cevap verir, ses devam eder: «Idia Legray» Madeleine: «Benim!» diye bağırır. İki sevgili, «Ah! mutlu ölüm.» diyerek giyotinin bulunduğu alana doğru yürürlerken perde yavaş yavaş iner.

ITALO MONTEMEZZI

31 Mayıs 1875 de Verona'da doğmuş, 15 Mayıs 1952 de aynı şehirde ölmüştür. Son çağlar operasının önemli simalarındandır. Öğrenimini Milano Konservatuvarında yapmış, pek genç yaşta sahne müziğine heves ederek **«Giovanni Gallurese»** adlı bir opera bestelemiştir. Eser Torino'da ve New York Metropolitan operasında orta bir başarı sağlamış, ikinci eseri **«Hellera»** yı 1909 da ve en iyi operası olarak kabul edilen **«L'Amore dei Tre Re»** yi 1913 de vermiştir. Trajik konusu, tatlı müziği ile güzel bir modern dram örneği olan bu eser Chicago şehri için bestelenmiş, bunu **«Principezza Lontana»** ve **«La Notte di Zoraime»** izlemiştir. Montemezzi operadan başka dinî eserler ve bazı orkestra parçaları vermiştir.

L'AMORE DEI TRE RE

«Üç Kıralın Aşkı»

Üç perdelik opera

Metin
Sem Benelli

İlk oynanış: 10 Nisan 1913 Milano.

Başlıca kişiler:

Archibaldo, Altura Kıralı ..... Bas
Flaminio, uşağı ..... Tenor
Avito, eski Altura Prensi ..... Tenor
Fiora, Manfredo'nun karısı ..... Soprano
Manfredo, Archibaldo'nun oğlu ..... Bariton

Konunun geçtiği çağ ve yer: Ortaçağda İtalya.

Sem Benelli'nin aynı adlı oyunu ilk oynanışında büyük yankılar yapmış, Montemezzi derhal eseri bestelemek istemiş yazar da bu konuda gerekli müsaadeyi vermiştir. **«L'amore dei Tre Re»** ilk oynanışında büyük başarı sağlamış, ertesi yıl Arturo Toscanini yönetiminde New York'un Metropolitan sahnesinde yer almıştır. Tatlı, duygulu partisyonuyla İtalyan «geç romantizm» akımının güzel örneklerinden biridir.

BİRİNCİ PERDE

Altura Kıralı Archibaldo'ya ait şatonun bir salonu. Kuzeydeki barbar kavimlerin birinden gelen Archibaldo, kırk yıl önce ordusuyla Altura üzerine yürüyerek zaptetmiş, krallığını ilân etmiştir. Artık çok yaşlıdır, üstelik gözleri tamamen kör olmuştur. İhtiyar, oğlu Manfredo'yu çok sevmekte, yalnız onun için yaşamakta, şatoda arasıra savaşa giden oğlu ve aslen Altu-

ralı olan gelini Piora ile oturmaktadır. Archibaldo'nun yine uykusu kaçmış, uşağı Flaminio'yu alarak şatonun mazgallarında gezintiye çıkmıştır. Burada bir meş'ale, kıralın sabırsızlıkla beklediği oğlu Manfredo'ya yol göstermek için süreli olarak yanmaktadır. Uşak Flaminio efendisine Monfredo'nun özgürlük taraflısı Alturalılarla savaşmak üzere gittiğini söyler. Vaktiyle Alturalılar kendi prensesleri Fiora'yı Manfredo'ya gelin olarak vermişler, bu suretle bir barış anlaşması imzalamışlardır. Fiora bu evlenmeye güçlükle razı olmuş, fakat nişanlısı Prens Avito'yu sevmekten bir an bile geri kalmamıştır. Manfredo hâlâ görünürlerde yoktur. Flaminio krala artık uyuması gerektiğini hatırlatır, ikisi yorgun adımlarla uzaklaşırlar. İçeri sessizce Prens Avito girer, sabırsız hareketlerinden birisini beklediği anlaşılmaktadır. Beklediği gözükür, bu Fiora'dır. İki genç arasında ihtiraslı bir aşk sahnesi başlar. Avito mazgaldaki ışıkların söndüğünü görür, etrafta birisinin dolaştığını farketmiştir. İki sevgili yaklaşmakta olan ayak seslerini duyarlar, delikanlı hemen kaybolur, kapı açılır, içeri kör kıral girer, gelinine seslenmektedir. İhtiyar ötedenberi gelininin sadakatinden şüphelenmekte, onu sık sık yoklamayı âdet edinmiş bulunmaktadır. Fiora'nın titreyen sesinden bazı şeyler anlar gibidir. Kadının bir âşığı olduğundan emindir, fakat bu kendi şerefine de dokunan bir mesele olduğu için oğlundan gizlemektedir. Flaminio girerek efendisine Manfredo'nun geldiğini söyler. Manfredo girerek karısını sorar, Archibaldo gelininin uyuduğunu, biraz sonra gelerek kendisini selâmlayacağını bildirir. Fiora gözükerek kocasını soğuk bir nezaketle karşılar, Manfredo kadının bu davranışına bir anlam verememiştir. Fiora'yı alarak odasına doğru yürür, yalnız kalan kıral Tanrıya gözlerini kör edip fecî şeyler göstermediği için dua ederken perde iner.

İKİNCİ PERDE

Şatonun yüksek duvarları üzerinde Manfredo karısına veda etmektedir **(Dimmi, Fiora, perché ti veggo ancora).** İşte yine savaşa gidecek, belki bir daha dönmeyecektir. Karısından kendisine olan şefkat ve sevgisini ispat için gözden kayboluncaya kadar en yüksek burca çıkarak beyaz atkısını sallamasını rica eder, Fiora bunu yapacağına söz verir. Manfredo acele adımlarla çıkar, biraz sonra Avito gözükür. Kadın atkıyı sallarken sevgilisinden kendisini o an için yalnız bırakmasını rica eder. Fakat Avito ona aşkının büyüklüğünden bahsetmekte, diz çökerek eteğini öpmekte, Fiora gittikçe yorularak atkısını sallamaya devam etmektedir. Avito'ya daha fazla direnemez, kolları yana düşer, mazgalın merdivenlerinden inerek sevgilisinin kollarına atılır. Susuzluktan ölen bir insan gibidir, ihtirasını gidermeye imkân yoktur **(Ho sete! Ho sete!).** Sevgililer, içeri Kıral Archibaldo ve uşak Flaminio'nun girdiğini duymamışlardır bile. Kıral gelinine seslenir, iki genç bir çığlıkla kendilerine gelirler. Archibaldo her şeyi anlamış, gelininin yalnız olmadığını hissetmiştir. Flaminio, Manfredo'nun döndüğünü haber vermektedir. Kıral, uşağı oğlunu karşılamaya yollar, Avito

kaçmıştır. Kör ihtiyar gelininin üzerine yürür, onu güçlükle yakalar. Kadın kendisini kurtarmaya çalışırken bir âşığı olduğunu, fakat adını hiçbir vakit vermeyeceğini söyler. İhtiyar, gelinini biraz evvel sevgilisiyle oturduğu kanepenin üzerine yıkar, boğarak öldürür. Manfredo beyaz atkının sallanmadığını görünce bir kaza olması ihtimalini düşünmüş, dönmeye karar vermiştir. İçeri girer, dehşet içinde Fiora'nın cesedini görür. Büyümüş sabit gözlerle ona bakarken kıral, olan biteni anlatır, sadakatsizliği yüzünden gelinini kendi eliyle cezalandırdığını bildirir. Manfredo acı bir sesle kendisini bu kadar seven bir kadının âşığı olamıyacağını söyler, babasından eğer biliyorsa adını vermesini ister. Fakat Archibaldo bu ismi bilmemektedir. Kör kıral yavaşça doğrulur, kadının cesedini omuzuna vurur, ağır adımlarla uzaklaşır.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Şatonun küçük kilisesinin mihrabı önünde Fiora'nın cesedinin yattığı muhteşem katafalk görülmekte, genç kız ve askerlerden kurulu bir topluluk koro halinde ağıtlar okumaktadır. Hepsi ağır adımlarla çıkarlar. Kilisede kimse kalmayınca içeri Avito girerek katafalkın önünde diz çöker. Sevgilisine veda için gelmiştir. Acılı bir arya ile aşkının hiçbir vakit ölmiyeceğini söyler **(Fiora, e silenzio).** Dudaklarını onun hareketsiz, soğuk dudaklarına değdirir, kendinden geçmiştir. Bu sırada Manfredo gözükür, artık karısının sevgilisini tanımıştır. Ona öcünün derhal alınacağını, çünkü babasının, kadının dudaklarına müthiş bir zehir sürdüğünü bildirir. Kör kral, sevgilisinin gelip kadına veda edeceğini, öpeceğini umarak bu hileye başvurmuştur. Avito, Manfredo'dan öcünü bizzat almasını, kendisini öldürmesini rica eder. Fakat Fiora'nın kocası bu kadar özlediği, istediği bir aşkın başkasına ait olduğunu anladıktan sonra sevgisini tamamen kaybetmiş, unutmuştur bile. Hattâ yerine geçmesini beklediği kini bile hissetmemektedir, artık yalnız, bedbaht ve boştur, kendisi de ölümü istemektedir. Avito'nun bilmiyerek öptüğü dudakları isteyerek, arzu ederek öper. Artık iki adam ölümle başbaşadır. Bu sırada kapı açılır, karanlıkta oğlunun rakibini bulmaya gelen âma kıral gözükür. İhtiyar korkuyla durakalar, yere düşerek ölmekte olan gençlerin sesini tanımıştır. Elleriyle araştırarak oğlunu bulur, bitkin bir halde cesedi üzerine yığılır.

ERMANNO WOLF - FERRARI

12 Ocak 1876 da Venedikte doğmuş, 21 Ocak 1948 de aynı şehirde ölmüştür. Babası bir Alman ressamı, annesi müziksever bir İtalyan kadınıydı. 1893 den itibaren Münih'de Rheinberger'in yanında öğrenim yapmış, 24 yaşında ilk operası **«La Cenerantola»** yı bestelemiştir. 1904 de Münih'de temsil olunan **«Le Donne Curiose»** operası kendisine büyük ün sağlamış, 1906 da oynanan **«I Quatro Rusteghi»** ve 1909 da pek zarif bir eser olan **«Il Segreto di Susanna»** yı vermiştir. Wolf - Ferrari, (opera - buffa) nın sevimli, modern bir temsilcisi olarak kabul edilir. Eserlerinde felsefî bazı düşünceler, şairane izlenimler yer alır. Operaları dışında koro, orkestra ve oda müziği eserleri vardır. 1902 - 1909 yılların arasında Venedik'te «Benedetto Marcello» Müzik Lisesi direktörlüğünü yapmış, daha sonra Salzburg ve Münih'de bulunmuş, ölümüne yakın doğduğu şehre dönmüştür.

IL SEGRETO DI SUSANNA

(Susanna'nın Sırrı)

Bir perdelik «Intermezzo»

Metin
Enrico Golisciani

İlk oynanış: 4 Aralık 1909 Münih.

Başlıca kişiler:

Kont Gil ..... Bariton
Susanna, karısı ..... Soprano
Sante, uşakları ..... Sessiz rol

Konunun geçtiği çağ ve yer: Çağımızda Piemonte.

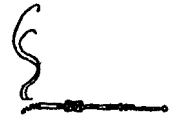
Hafif, tatlı konusu, zarif ve çekici müziğiyle «Il Segreto di Susanna» pek sevilmiş, iki-üçyüz yıl öncenin gülünçlü İtalyan «Intermezzo»larına çağdaş bir örnek olarak gösterilmiştir.

Eserin uvertürü canlı ve tatlı melodilerle işlenmiş pek sevilen bir parçadır.

PERDE

Kont Gil'in villâsında bir salon. Genç kontun sinirli adımlarla dolaştığı görülür. Delikanlı kıskançlık buhranları geçirmektedir. Evde zannettiği güzel, zarif karısını sokakta görmüştür. Gil, Susanna ile birkaç ay önce evlenmiş, balaylarını geçirmek üzere Piemonte'yı gelmişlerdir. Kontes Susanna sokağa sigara almak üzere çıkmıştır. Kocası tütün dumanından nefret etmekte, zavallı kontes bu yüzden sigarasını gizli gizli içmekte, sırrını yalnız uşak Sante bilmektedir. Salona giren kontesin üstüne sinmiş olan tütün kokusu yüzünden aldatıldığına büsbütün inanan kont önce saçlarını

koklar, onu kendisini aldatmış olmakla suçlar, hırsını salondaki mobilyalardan alır, hepsini kırıp döktükten sonra çıkar gider. Biraz sonra kontesi sözde âşığıyla yakalamak için döner, niyeti elindeki şemsiyesini rakibinin sırtında parçalamaktır. Birdenbire odaya girer, salon bu defa sigara dumanıyla doludur. Kont hırsla etrafı arar, Susanna'nın sırrını bulur, rakibi sigaradır ve karısı içmektedir. Karı koca neşe ve sevgiyle birbirlerine sarılırlar, kont sevinçle bir sigara alır, karısıyla tüttürüp yatak odasına doğru yürürlerken perde iner.

ALBAN BERG

9 Şubat 1885 de Viyanada doğmuş, 24 Aralık 1936 da aynı şehirde ölmüştür. Müzik öğrenimini «on iki ton» okulunun büyük ustası Arnold Schönberg'in yanında yapmış, 1904 - 1908 yılları arasında aynı akımı benimseyerek bu yolda eserler vermeğe başlamıştır. Bu okulu tanıtmak amacıyla Schönberg tarafından düzenlenen bazı konserlerin direktörlüğünü yapmış, 1908 de piyano sonatını, 1910 da yaylı çalgılar kuartetini, 1914 de «Üç Orkestra Parçası» nı, 1924 de «ekspresiyonistik» müzikli dramı, kısmen «on iki ton» tekniğiyle bestelenmiş ünlü **«Wozzeck»** i vermiştir. Bunu yaylı sazlar kuarteti için «Lyrische Suite» ve diğer bir dram **«Lulu»** izlemiştir. Halen konser salonlarının en sevilen eserlerinden biri de keman konçertosudur.

WOZZECK

Üç perdelik opera

Metin
Besteci

İlk oynanış: 14 Aralık 1925 Berlin.

Başlıca kişiler:

Yüzbaşı ..... Tenor buffo
Wozzeck, er ..... Bariton
Andres, Wozzeck'in arkadaşı ..... Lirik tenor
Marie, Wozzeck'in metresi ..... Soprano
Marie'nin çocuğu ..... Soprano
Margaret, Marie'nin komşusu ..... Kontralto
Doktor ..... Buffo bas
Bando şefi ..... Dramatik tenor
Birinci öğrenci ..... Bas
İkinci öğrenci ..... Tenor
Meczup ..... Tenor

Konun geçtiği çağ ve yer: Birinci Dünya Savaşından önce Almanyada bir garnizon şehri.

Üstleri tarafından daima ezilen, sonuçda kendisini aldatan sevgilisini öldürerek bataklıkta boğulan sâf asker Wozzeck'in hikâyesini anlatan aynı adlı opera, Wagner sonrası müzikli sahne eserleri içinde özel bir yere sahiptir. Aydın ve zeki bir adam olan bestecisi kişiliğini eserlerine uzun çalışmalarla sindirmiş, az fakat özlü bir verim sağlamıştır. Alban Berg, 19 uncu yüzyılın ortalarında yaşamış Alman yazarı Georg Büchner'in **«Wozzeck»** adlı dramını 1914 de tanımış ve derhal bestelemeye karar vermiştir. Ancak çalışmaları Birinci Dünya Savaşının başlamasıyla yarıda kalmış, er olarak orduya katılan sanatçı, esere terhis olduktan sonra devam ederek

önemli parçalarını 1921 de tamamlamıştır. Wozzeck'in bazı bölümleri 1924 de Frankfurt Müzik Şenliğinde sunulmuş, uyanan geniş ilgi üzerine ertesi yıl Berlin Devlet Operasında temsili kararlaşmıştır. Esas orkestradan başka bir bando, bir salon orkestrası, çeşitli kabare orkestralarının katılması, büyük bir kısmının «on iki ton» düzeniyle yazılmış olması ve «**sprechstimme**»» denilen yarı konuşur yarı teganni eder gibi söylenen ses partileri eserin uzun provalardan sonra ortaya çıkmasına yol açmıştır. Geniş bir seyirci kitlesi ve tenkitçilerin çoğunluğu Berg'i bir deha olarak kabul etmişler, ancak yerici yargılar da görülmüştür. Temsilin ertesi günü çıkan gazetelerde Max Marschalek, Berg'i kulakları harab eden bir müziğin yaratıcısı olmakla suçlamış, Paul Zschorlich ise şunları yazmıştır: «Temsil bitip de Devlet Operasından çıktığım zaman bir halk tiyatrosundan değil, bir tımarhaneden çıkmış gibi oldum. Sahneyi, orkestrayı, kulisleri sanki çılgınlar doldurmuştu...» Bu yargıların sonucu olarak «Wozzeck» in 1926 da Prag'daki temsili polis tarafından yasaklanmıştır.

Besteci eseri hakkında şöyle söylüyor: «Wozzeck'le opera tarihinde bir devrim yapmayı asla düşünmedim. Amacım sadece iyi bir müzik meydana getirmek olmuştur. Tiyatroya hakkı olan şeylerden fazlasını vermeğe kalkmak aklımdan geçmedi. Dramı gerçeğe ulaştırmak için müziğimi bazı elemanlarla güçlendirmeye çalıştım. Bunlar da hiçbir vakit müzik dışı şeyler değildir. Antik şekilleri kullanışımın amacı ise perdenin açılışından kapanışına kadar geçen süre boyunca dinleyiciyi birbirini izleyen dalgalarla sürüklemek içindir.»

Georg Büchner'in dramındaki üstünlük hemen tüm duyguların anlatımındaki ustalıktan ileri gelir. İnsan psikolojisindeki gizli veya açık olay ve tepkilerin incelikle sıralanışı seyirciyi âdeta bir psikanaliz lâboratuvarı gözlemcisi yapmaktadır. Lâboratuvarın kobayı ise herkesin itip kaktığı, hor gördüğü er Wozzeck'dir. Üstünün normal dışı davranışları, insafsız emirleri ona düşünmek için pek az zaman bırakır. Sabit fikre sahip bir doktor. «Wozzeck» de deneyleri için az görülen bir konu bulmuştur. Wozzeck'in hayatındaki tek ışık sevgilisi Marie ve ondan olan yasa dışı çocuğudur. Günün birinde o da söner. Yakışıklı bir bando şefi Marie'nin gönlünü çelmeyi başarır. Wozzeck sevgilisini öldürür, kanlı bıçağını ararken gölde kaybolur gider.

Operada teganni bütün hikâye boyunca hiç de alışıldığı gibi değildir. Orkestranın eserin büyük bir kısmındaki görevi korkunç bir efekt unsuru olmaktır. Gürler, çınlar, gıcırdar, kükrer, çatırdar. «Wozzeck» her biri beşer sahneden kurulu üç perdelik bir operadır. Her sahne antik operalarda olduğu gibi belirli biçimlerle işlenmiştir. Üç tem üzerine fantazi ve füg, yirmi varyasyondan kurulu bir süit gibi. Eski anlayışa göre müzik denilebilecek kısımlarda ise uzmanlar Gluck'un bazı sahne eserlerinin, Richard Strauss'un «Elektra» ve «Salome» operalarının etkilerini görüyorlar.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Kışlanın bir odasında Wozzeck, yüzbaşısını traş etmekte, her ikisi de kendilerince ciddi bazı konular üzerinde konuşmaktadırlar. Söz birdenbire Wozzeck'in yasa dışı çocuğuna yönelir. Er, çocuğunu bütün moral kurallara uygun olarak büyüttüğünü iddia etmektedir. Kendisi fakir bir adamdır **(Wir arme Leut!).** Fakat fakir insanlar dünyada makbul değildir. Günün birinde ölürlerse belki gök gürültüsü yapmak için kullanılacaklardır. Yüzbaşı çıkar, Wozzeck sessizce onu izler.

İkinci sahne — Şehir civarında boş bir arazi parçası. Wozzeck arkadaşı Andres ile toprağa uzanmıştır. Andres sâkin bir tavırla eski bir avcı şarkısı söylemektedir **(Das ist die schöne jaegerei).** Wozzeck kalkarak ağaçların dallarını kırmaya koyulur ve bu yerlerin lânetli olduğundan bahisle oturanların üç gün içinde ölebileceklerini söyler. Andres arkadaşını sahip olduğu önseziden kurtarmak için gitmelerini teklif etmektedir. Güneş batar, etrafı kızıl bir renk kaplamıştır, Wozzeck'e her şey ölümü hatırlatmaktadır. «Dünya öldü...» diye söylenirken perde iner.

Üçüncü sahne — Marie'nin yoksul odası. Kadın pencerede çocuğu ile kapı önünden geçmekte olan askerleri seyretmektedir. Bandonun başında yakışıklı bir yönetici vardır. Margaret kapı önünde durmakta, bando yöneticisinin güzelliğini övmektedir. Şefin, askerlerin marşını taklit etmekte olan Marie'yi gizlice selâmladığını görünce iki kadın arasında bir tartışma başlar. Marie pencereyi kapar, ninni söyleyerek çocuğunu sallamaya koyulur **(Maedel, was faengst du jetzt an?).** Kapı vurulur, Wozzeck girer, kendisini her yerde kovalayan hayallerden ürkmüş gibidir. Hâlâ kırdaki olayın etkisinde olduğu anlaşılmaktadır. Hızla çıkıp gider. Marie onun artık delirmek üzere bulunduğuna inanmaktadır. Arkasından titreyerek kapıyı kapatır.

Dördüncü sahne — Kışlada doktorun odası. Wozzeck yine muayene olmaya gelmiştir. Doktor onu bazı tıbbi deneyler için kullanmakta, karşılığında para vermektedir. Erle uzun boylu konuşur, tabiat hakkındaki fikirlerini sorar. Sonra kendi teorilerinden esinli bazı öğütlerde bulunur; bir hafta yalnız fasulye yiyecek sonra biraz ete izin verecektir. Wozzeck ona dünyayı kaplayan alevlerden bahse başlar. Doktor memnun ellerini uğuşturur, ere dilini görmek istediğini söyler, Wozzeck dilini çıkarırken perde kapanır.

Beşinci sahne — Marie'nin hayran olduğu bando yöneticisi kapının önündedir. Vakit gecedir, her ikisi de birbirlerinin kollarına atılmak için sabırsızlanmaktadırlar. Marie bir aralık direnmeye yeltenir, sonra erkeğin göğsüne düşer, beraberce eve girerler.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Maire'nin odası. Kadın çocuğunu uyutmaktadır. Kalkar, aynaya bakarak saçlarını düzeltir, küpelerini takar, hayran hayran kendisini seyreder **(Was die Steine glaenzen).** Sonra hayallere dalar. Wozzeck girerek ona neyle meşgul olduğunu sorar, ağlayan çocuğu susturmaya çalışır. Marie elleriyle küpelerini saklamaya uğraşır fakat Wozzeck onları görmüştür. Nereden aldığını sorar, Marie sözde yolda bulmuştur. Er cebinden doktorun verdiği parayı çıkartır, kadına verir, hiddetle gider. Marie yalnız kalınca kendisinin fena bir kadın olduğunu söyler, kendine lânet eder, intihar etmeyi düşünür. Yeryüzünde her şey şeytanın hizmetindedir. Perde kapanır.

İkinci sahne — Yüzbaşı ve doktor yolda karşılaşırlar, konuşmaya koyulurlar. Yüzbaşı doktora «Tabut Çivisi» adını takmıştır. Tıbbî bahisler üzerinde fikir yürütürken oradan geçmekte olan Wozzeck'i durdurarak alaya başlarlar. Alay konusunu bando yöneticisi teşkil etmektedir. Söz ölüm bahsine dökülür, Wozzeck'in direnci kalmaz, her ikisini de bırakır, «İnsan asılarak ölmeli, hiç olmazsa sonunu kesinlikle bilir...» diye bağırarak kaçar. Berikiler onun garip davranışlarından bahsetmekte, yüzbaşı arkasından, «Rezil herif!» diye söylenmektedir.

Üçüncü sahne — Marie kapının önündedir. Wozzeck görünür, şaşkın bir tavırla ona ihaneti hakkında sorular sorar. Marie bando yöneticisini her halde kapı önünde tanımış olmalıdır. Marie ondan kendisini rahat bırakmasını rica eder, inkâra yeltenerek eve girer. Wozzeck kapı önünde bir süre daha durur, «Daha iyisi bıçaktır» **(Lieber ein Messer...)** diye söylenerek uzaklaşır.

Dördüncü sahne — Bir kır kahvesinin terası. İçlerinde Marie ve bando yöneticisinin de bulunduğu çiftler bir valsin temposuyla dönmektedirler. Beri yanda Andres kendisi gibi sarhoş iki öğrenciyle bir şarkı tutturmuştur. Wozzeck yavaşça girer ve bir köşeden âşığı ile dansetmekte olan sevgilisini seyreder. «Böyle anlarda Tanrı niçin güneşi karartmaz? Utanmazlar...» diye söylenmektedir. Üzerlerine atılmayı düşünür, sonra vazgeçer oturur. Koro neşeli bir halk şarkısına başlamıştır. Andres zavallı arkadaşının yanına gelir, gitarını alarak şarkı söyleyenleri coşturur. Sarhoş öğrencilerden biri iskemleye çıkarak insanların gururlarını tenkit eden ve halkın kahkahalarıyla sona eren bir nutuk söyler. Wozzeck diğer yanda insan kanının güzelliğinden bahseden bir meczubu dinlemektedir. Er, «Kan.» diye mırıldanır. Müzik başlamış, Marie ile bando şefi tekrar dansetmeye koyulmuşlardır.

Beşinci sahne — Kışlanın koğuşu. Askerler horlayarak uyumaktadırlar. Wozzeck birşeyler söyleyerek kalkar. Kıskançlık bir kâbus gibi üzerine çökmüştür. Andres'e rüyasında garip bir müzik dinlediğini ve elinde büyük bir bıçakla Marie'yi gördüğünü söyler. Bu sırada ıslık çalarak, gürültü-

patırtı yaparak sarhoş bando yöneticisi gelir. Wozzeck'le aralarında Marie yüzünden kavga çıkar, sonuçta Wozzeck dayak yiyerek yere yuvarlanır. Herkes tekrar uykuya dalarken söylenir: «Hepsi arka arkaya gelir...» **(Einer nach dem andern).**

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Marie oturmuş kutsal kitabı okumaktadır. İşlediği günah yüzünden acı içindedir. Huysuzluk eden çocuğuna kimsesiz bir yavrunun hikâyesini anlatır, sonra tekrar kitaba döner, Tanrıdan af dilemeye başlar.

İkinci sahne — Orman kenarındaki yol üzerinde Wozzeck ve Marie yürümektedirler. İkisi de dururlar. Eski günleri hatırlayan asker sevgilisini kucaklayarak öpmek ister fakat bunun imkânsız bir şey olduğunu görür. İkisi de susarlar. Ay çıkmıştır, Marie, «Kana benziyor...» diye söylenir, üşümektedir. Wozzeck birden bıçağını çekerek kadının boğazına saplar, ölüme terkederek şehre doğru kaçar.

Üçüncü sahne — Solgun bir ışıkla aydınlanan loş bir meyhanede öğrenciler kızlarla dansetmektedirler. Beri yanda Wozzeck içip şarkı söylemeye başlar, kalkarak Margaret'i dansa çağırır, sonra ondan bir şarkı söylemesini rica eder. Margaret'in gözü erin elindeki kan lekelerine takılır, herkes başına toplanarak sebebini sormaya koyulur. Wozzeck parmağını kestiğini söyler, hızla çıkar.

Dördüncü sahne — Wozzeck kendisini yine ormanda yol kenarındaki su birikintisinde bulur. Marie'nin cesedinin yanına çöker ve suya atmak üzere telâşla bıçağını aramaya başlar **(Das Messer... Wo ist das Messer?).** Bir aralık orman ve gecenin sessizliğinden korkarak kaçmaya çalışır, işlediği cinayete pişman olmuştur. Bıçağı bulur, suya fırlatır. Su ay ışığında kan rengini almıştır, kanda yıkanmak ister, gölde dalgalar başını örtünceye kadar yürür. Bu sırada doktor ve yüzbaşı gözükürler, gölden gelen inilti-leri duymuşlardır. Sesler biraz sonra kesilir ve her şey eski sâkin haline döner. İkisi de uzaklaşırlar.

Beşinci sahne — Çocuklar Marie'nin evi önünde oynamaktadırlar. İki çocuk kadının öldürüldüğünü ve cesedinin bulunduğunu duymuşlardır. Durumu Marie'nin çocuğuna anlatırlar. Yavrucak bir an durur, olan biteni anlamayacak kadar küçüktür. Sonra sopadan oyuncak atını bacakları arasına sıkıştırır, hoplayarak masum oyununa devam ederken perde iner.

GEORGE GERSHWIN

26 Eylül 1898 de New York'da doğmuş, 12 Temmuz 1937 de Hollywood'da ölmüştür. Aslen yahudi olan bir ailenin çocuğudur. Müziğe pek küçük yaşta büyük eğilim göstermiş, ilk derslerini Hambitzer'den almıştır. Bilgisini daha sonra Kilenyi ve Rubin Goldmark gibi öğretmenlerin yanında geliştiren Gershwin ününü doğrudan doğruya caz elemanlarından yararlanarak yazdığı «Rhapsody in Blue» adlı piyano ve orkestra parçasiyle yapmıştır. Bir aralık Paris'e giden sanatçı dönüşte **«An American in Paris»** adlı mizahî orkestra süitini vermiş, bunu «fa majör» piyano konçertosu ve zenci halk operası **«Porgy and Bess»** izlemiştir. Gershwin Amerikan müzik tarihinde haklı yer alan kabiliyetlerden biridir.

PORGY AND BESS

Üç perdelik opera

Metin
Dubose Heyward ve Ira Gershwin

İlk oynanış: 30 Eylül 1935 Boston.

Başlıca kişiler:

Clara	Soprano
Robins	Tenor
Jake	Bariton
Porgy, zenci dilenci	Bariton
Crown	Bariton
Bess, Crown'un karısı, Porgy'nin sevgilisi	Soprano
Serena	Soprano
Sportin Life	Tenor
Frazier, avukat	Bariton

Konunun geçtiği çağ ve yer: Çağımızda Amerikada Güney Carolina'da Charliston şehrinin eski aristokrat mahallesi Catfish Row.

Zenci folkloruyla caz'a has ritm ve ezgilerden yararlanılarak bestelenen **«Porgy and Bess»** ilk temsilinden sonra çoğu yersiz sayılabilecek tenkitlere uğramıştı. Gershwin 1937 yılında gözlerini dünyaya kapamış, 39 yıllık ömrü eserinin daha sonraları elde ettiği başarıyı görmesine yetmemiştir. **«Porgy and Bess»** 1943 de ikinci defa sahneye konmuş, bu defaki başarı ilk temsilin ne kadar haksız saldırışlara uğradığını göstermiştir. Opera genel olarak yalnız zenci sanatçılardan kurulu bir kadro ie oynanmaktadır. Bu topluluk Amerikan hükümetinin yardımıyla Avrupada turneler yapmış, eseri tanıtmıştır. Bazı Avrupa sahnelerinde operanın beyaz sanatçılar tarafından da temsil edildiği görülmüştür. Bu da «Porgy and Bess»in

tüm insanlığı duygulayan bir müzikle işlendiğini ispat etmesi yönünden önemlidir. İnsanlık siyah hemcinslerine karşı anlayış ve sevgi gösterdiği, onların kıvanç ve acılarına kulağını ve kalbini açtığı sürece «Porgy and Bess» in başarısı da sürüp gidecektir.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Sıcak bir yaz gecesi, Catfish Row'un evlerle çevrili avlusu. Bir evin penceresinden piyano ile çalınmakta olan «blues» eşliğinde danseden çiftlerin gölgeleri görülmektedir. Sahne aydınlanır, ortada Clara, kucağında çocuğu, operanın en güzel parçalarından biri olan **«Summertime-Yaz zamanı»** adlı şarkıyı söylemektedir. Beri yanda erkekler heyecanlı bir zar oyununa dalmışlardır. Genç zenci Robins gözükerek oyuna katılmak ister, karısı oynamaması için yakarmaktadır. Balıkçı Jake çocuğunu eşi Clara'nın kucağından alarak ninniye devam eder, bal satıcısı Peter malını överek sahneye girer, dilenci Porgy keçi arabasıyla gözükerek Bess'in nerede olduğunu sorar. Bu soru herkesin onu Bess'e âşık olmakla suçlamasına yol açar. Nihayet pamuk işçisi Crown yanında karısı Bess olduğu halde gelerek zar oyununa katılır. Sarhoştur, sağa sola küfür etmektedir. Robins'le aralarında bir tartışma başlar, kavga çabucak alevlenir, korkunç bir döğüş halini alır. Crown eline geçirdiği pamuk çengeliyle Robins'i öldürmüştür. Robins'in karısı Serena bitkin bir halde kocasının cesedine kapanır. Eşi ölmüş, hayatta yapayalnız kalmıştır. Kaatil Crown ise karısı Bess'den para alarak kaçmıştır bile. Bess'in yanına kokain satıcısı Sportin' Life yaklaşarak ona New York'a gideceğini, kendisini de beraber almak istediğini söyler. Fakat Bess yorgun adımlarla Porgy'nin evine doğru yürür, pencereden Porgy'nin kadını kucakladığı görülür, ışıklar yavaş yavaş kararır.

İkinci sahne — Serena'nın fakir odası. Yatakta öldürülen kocası Robins yatmakta, göğsünde büyük bir tabak durmaktadır. Zenciler «Spritual» denilen dinî şarkılarını söylemekte, tabağa cenaze masrafı için para atmaktadırlar. Porgy ve Bess de gelerek duaya katılmışlardır. Bir dedektif girer, cenazenin bir an evvel kaldırılması gerektiğini, eğer ertesi güne kalacak olursa tıb talebelerine verilmek üzere üniversiteye gönderileceğini bildirir ve cinayeti gördüğü için Peter'i tanık olarak götüreceğini söyler. Bu sırada zenci mezarcı gözükür, toplanan paranın az olduğunu, cenazenin 25 dolârdan aşağı kalkamıyacağını iddia eder. Odada bulunanların yalvarmaları karşısında işi 15 dolârla yapmaya razı olur. Sahne Bess'in acılı bir şarkısıyla sona erer.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Catfish Row'da sabah. Balıkçılar ağlarını örmekte, Jacke'in solo yaptığı bir şarkıya koro halinde katılmaktadırlar. Şarkı bitince

Porgy odasında Bess'e operanın en güzel parçalarından biriyle aşkını anlatmaya başlar **(I got plenty or nuttin).** Sportin' Life «mutluluk tozu» denilen kokainden satmak üzere yaklaşır, aşçı kadın Maria onun bu işten dolayı eninde sonunda cezalandırılacağını söyler. Zenci avukat Frazier gelerek Bess'e Crown'dan boşandığına dair bir ilâm satar. Biraz sonra beyaz avukat Mr. Archdale gözükür ve Peter'in tahliye edildiğini söyler. Avlunun üzerinde büyük bir kuş belirmiştir, olay zenciler arasında uğursuz sayıldığı için korku ve heyecan yaratır. Sportin' Life Bess'in yanına yaklaşarak ona «mutluluk tozu» vermek isterse de Porgy kolunu yakalar, kıracak gibi büker ve kovar. Porgy ve Bess avluda yalnız kalmışlardır. Artık kendilerini karı koca olarak düşünmektedirler. Operanın en güzel düeti başlar: «Bess şimdi artık benim kadınımsın! **(Bess you is my woman now).** Uzaktan neşeli sesler duyulur. Önde bir orkestra olduğu halde çocuklar ve halk sahneye dolmuştur. O gün zencilerin piknik günüdür, Maria Bess'e yaklaşarak kendileriyle gelmesi için ricada bulunur. Bess önce tereddüt eder, sonra kafileye katılır. Porgy mutlu bir halde evine doğru uzaklaşır.

İkinci sahne — Kittiwah adasında büyük bir alan. Zenciler piknik yapmakta, çılgınca eğlenmektedirler. Sportin' Life ortada dans edip şarkı söylemektedir **(It ain't necessarily so).** Uzaktan geminin düdüğü duyulur. Serena hepsine gemiye dönmenin zamanı gediğini bildirir, sahnede en son Bess kalır. Birden kocası Crown'un sesini duyar. Adam adada saklanmıştır, ona kendisiyle kalmasını söyler. Kadın gerçeği anlatır, artık Porgy ile yaşadığını açıklar, Crown karısını zorla kucaklayıp götürürken perde iner.

Üçüncü sahne — Birkaç gün sonra Catfish Row'un avlusu. Jacke karısı Clara'ya veda ederek balığa çıkmıştır. Progy'nin odasından Bess'in sesi gelmekte, kadın iki gündenberi sayıklamakta, krizler geçirmektedir. İhtiyar zenci kadınlar iyileşmesi için dua etmektedirler. Bess biraz sonra kapıda görünür, kendisine gelmiştir. Porgy'ye başından geçenleri anlatır, Crown'un almaya geleceğini söyleyerek kendisini ona karşı koruması için yalvarır. Porgy bunu yapacağına söz verir. Bu sırada dehşet verici bir kasırga sesi ortalığı kaplar, Catfish Row'da panik başlamıştır. Clara denizde bulunmakta olan kocası Jacke'i düşünmekte, acıyla haykırmaktadır.

Dördüncü sahne — Serena'nın odasında zenciler fırtınanın dinmesi için Tanrıya yalvarmaktadırlar. Porgy ve Bess yanyana oturmakta, korkunç fırtınada Crown'un kesinlikle ölmüş olduğunu sanmaktadırlar. Beri yandan Clara pencereden denizi seyretmekte, kocasının sandalını beklemektedir. Kapı birden açılır, içeri Crown girmiştir. Clara Jacke'in kıyıya vurmuş ve parçalanmış sandalını görür, herkes yardıma koşar, Crown odadan çıkarken Bess'e günün birinde gelerek kendisini alacağını söyler.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Catfish Row'un avlusu. Bir yanda kadınlar fırtınada ölenler için dua etmekte, aşçı Maria bir masada oturmakta, Sportin' Life uyu-

maktadır. «Mutluluk tozu» satıcısı birden ayağa kalkar, Crown'un artık hayatta olamıyacağını söyleyerek uzaklaşır. Porgy'nin odasında Bess, çocuğuna şarkı söylemektedir. Bir an her şey susar, Crown'un Porgy'nin odasına sessizce girdiği görülür, fakat aynı anda kapı aralığından bir kol büyük bir bıçakla uzanır, bıçak Crown'un sırtına iner.

İkinci sahne — Ertesi gün yine avlu. Sahneye polisler girerek Porgy'ye kendileriyle gelmesini, Crown'un ölüsünü tanımasını söylerler. Ceset sabah avlunun bir köşesinde bulunmuştur. Porgy bu çağrıyı kabul etmemekte, dehşet içinde karşı koymaktadır. Öldürdüğü adamı tekrar görmesine imkân yoktur. Polisler dilenciyi zorla alıp götürürler. Bess, acılı bir şarkıyla eşinin gidişine yakınmaktadır **(My man's gone now).** Sportin Life'a dönerek kendisini hâlâ New York'a kaçırmak isteyip istemediğini sorar. Evet kaçıracak, onu Harlem'de kıraliçeler gibi yaşatacaktır. Bess eve girerken Sportin' Life bir paket «mutluluk tozu»nu kapısına bırakır. Biraz sonra kadın çıkar, paketi alır odasına girer.

Üçüncü sahne — Aradan bir hafta geçmiş, Porgy mutlu bir çehreyle hapisten dönmüştür. Crown'un yüzüne bakmayı kabul etmemiş, delil olmadığı için serbest bırakılmıştır. Etrafını saran dostlarına Bess'i sorar, hiç kimse cevap vermez. Eve seslenir, yine cevap alamaz, o zaman ona Bess'in Sportin' Life'la New York'a gittiğini söylerler. Porgy bu büyük şehrin ne kadar uzak olduğunu sorar, şehir bin mil ötededir. Keçi arabasını alır, dostları kalması için yalvarırlar, fakat o, Bess olmadan yaşayamayacağını anlamıştır. Kadınını aramak üzere uzaklaşırken perde iner.

ADNAN SAYGUN

7 Eylül 1907 de İzmir'de doğmuştur. Çağdaş Türk müziğinin büyük kabiliyet ve bilgisiyle seçkinleşen bu değerli siması müziğe küçük yaşta başlamış, 1928 de devlet sınavını kazanarak Paris'e gönderilmiştir. Burada «Schola Cantorum» da Borel yanında çalışmış, Vincent d'Indy'nin kurslarını izlemiştir. 1931 de yurduna dönen sanatçı Ankara Musiki Muallim Mektebine öğretmen olmuş, 1934 de Filarmoni konserlerini yönetmiş, 1936 dan sonra bir süre İstanbul Belediye Konservatuvarı öğretmenleri arasında görevlendirilmiştir. 1946 da Ankara Devlet Konservatuvarı profesörlüğüne getirilmiş, bütün bu ödevleri boyunca bestecilikle meşgul olmuş, folklor üzerinde incelemeler yapmıştır. İlk eseri olan bir orkestra «divertimento» sunu Paris'de yazmış, bunu soprano ve orkestra için «Kızılırmak Türküsü», **«Taş Bebek»** adlı bir perdelik opera, bir koreografik süit, bariton ve orkestra için «Geçen Dakikalarım», orkestra için «Halay», memleketimizde ve Avrupada, geniş ilgi uyandıran «Yunus Emre» oratoryosu ve iki senfoni izlemiştir. **«Kerem»** operası çağdaş Türk Müziğinde ilk büyük ve toplu lirik dram olarak yer almıştır.

KEREM

Üç perdelik opera

Metin
Selâhattin Batu

İlk oynanış: 22 Mart 1953 Ankara.

Başlıca kişiler:

Aslı	Soprano
Kerem	Tenor
Hanım Sultan	Kontralto
Hakan	Bas
Subaşı	Bariton
İhtiyar	Bas
Yolcu	Tenor
2. Hükümdar	Bariton
Vezir	Bas
1. Âşık	Tenor
2. Âşık	Bariton
3. Âşık	Tenor

Konunun geçtiği çağ ve yer: Efsane çağlarında Anadolu.

«**Kerem**» memleketimizde opera tekniğinin tüm imkânlarından yararlanılarak sahneye konmuş ilk büyük Türk lirik dramıdır. Metin şairi ve besteci, konu olarak eski bir Türk masalını seçmişler, basit bir aşk öyküsü dışında derin bir felsefe anlayışı içinde yoğurmuşlar, özellikle «tasavvuf» anlamı üzerinde durarak işlemişlerdir. Besteci, şairin hazırladığı metinde ilhamına uygun bir alan bulmuş, zaman zaman folklorumuzun çeşitli örneklerine yer vermiş, halk sanatımızın gelenek ve âdetlerini ustalıkla belirtmiştir.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Ağaçlarla kaplı, çimenle örtülü bir mesire yeri. Ön plânda bir havuz, arkasında merdivenler ve geri plânda tepeler görülmekte, bir ağacın altında toplanan kızlar içlerinde en güzelleri Aslı Han'ı öven bir türkü söylemektedirler. Vezir kızı Aslı Han bir çevre işlemektedir. Ona çevreyi kime işlediğini sorarlar, Aslı Han kime gönül verip sevdiğini henüz bilmemektedir. Kızlar koşup onu halaya kaldırırlar, dans sona ererken uzaktan avcıların sesi yankılanır, hepsi kaçışırlarken gençlerden biri suya doğru ilerler. Aslı unuttuğu çevresini almak için döner, avcının yaklaşması üzerine bir ağacın arkasına saklanır. Delikanlı neşeli bir türküyle koşup suya eğilince orada kızın güzel aksini görür, bir monologla hayranlığını bildirir, âşık olmuştur. Her iki genç birbirlerine yaklaşarak sevgilerini belirten bir düete koyulurlar. Delikanlı adını söyler; kendisi Hanoğlu Kerem'dir. Kız bu adı işitince irkilir. Kerem aşk dolu sözlerle devam ederken kızlar korosu duyulur, iki genç birbirini övmekte, koro uzaklaşmaktadır. Her ikisi de isimlerini çağırarak ayrılırlar.

İkinci sahne — Hanın sarayında bir oda. Hükümdar ve Hanım Sultan yalnızdır. Hakan durmadan gezinmekte, canı sıkılmış görünmektedir. İçeri Kerem girer, babası ve annesi onu gurur ve sevgiyle seyrederler. Delikanlı bir saz kaparak aşkını anlatmaya koyulur; Vezir kızı Aslı sevdiğidir. Adı işiten hükümdar, bu evlenmeye razı olmadığını bildirir. Hanım Sultan araya girerek onu yumuşatmaya çalışmaktadır. Kocasına, gençliğine ait hikâyeyi anlatır; Vezirin karısıyla bir gün gezerken karşılarına bir ihtiyar çıkmış, bir elma uzatmış, kadınlar ikiye bölerek yarımşar elmayı yemişler ve bir erkek bir kız çocukları olursa birbirleriyle evlendirmeye ahdetmişlerdir. İşte onlar büyümüş, birbirlerini bulmuşlardır. Fakat hükümdar vezirin vatanına ihanet ettiğinden bahsetmekte, yakalatmak için emir verdiğini söylemektedir. Kerem mahvolmuştur, üçü de acıyla kalırlar. Bu sırada subaşı girerek vezirin, kızı Aslı Han'la göç etmiş olduğunu, yakalayamadıklarını bildirir.

Üçüncü sahne — Birinci sahnedeki dekor. Arkadaşları gurbete çıkmak üzere olan Kerem'i selâmetlemeye gelmişlerdir. Kız ve erkek korosu onu amacından vazgeçirmeye çalışmakta, gurbetin acılığından bahsetmektedir.

Bahar olup gül-ü reyhan bitende
Deli gönül aşk oduna tütende
Yar saçların ak omuzuna atanda
Yaman olur gurbetelin akşamı.

Kerem kıza rastladığı havuza bakmakta, ondan Aslı Han'ı sormaktadır. Hanım Sultanı oğlunun gidişi bitirmiştir. Kız ve erkek korosu sürüp giderken delikanlı annesine veda eder, arkadaşlarından birinin getirdiği sazı alır, öpüp başına kor ve kaybolur.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Gece, dağ başında bir çeşmenin dibinde Hanoğlu Kerem uyumakta, rüya görmektedir. Rüyasında Aslının sesi yankılanmakta, aşkını anlatmakta, söyledikleri, görünmeyen bir koroda inleyiş şeklinde sürmektedir:

Ey ölümden, aşktan gelenler
Aşk ateşinde yanıp tütenler,

Aslı'nın hayali yaklaşmış, Kerem'i çağırmakta, Kerem kızın çağırışına gidememektedir. Sahnede hayaller belirir, Aslı'yı sararlar, kız kaybolur gider. Kerem uyanır, sabah olmakta, uzaktan bir çobanın kavalı duyulmaktadır.

İkinci sahne — Eski bir medrese odası. Yanda bir rahle üzerine eğilmiş ihtiyar görülmekte, elinde tuttuğu kadehi kaldırarak «ölümsüz sükün»dan bahsetmektedir. İçeri Kerem girerek bir kenara yığılır, gurbete lânet ederken ihtiyarın farkına varır, ona kendisini rüyasında gördüğünü söyler. İhtiyar da onu tanımaktadır. Elindeki kadehi uzatır, içmesini öğütler ve yârin bu alevde gizli olduğunu söyler. Kerem yârin şarapta ne aradığını sorar, ihtiyarın eline vurur. Kadeh düşmüş kırılmış, ihtiyar kaybolmuş, oda kararmıştır. Kerem Aslı'nın hayaliyle konuşmaya, ona varmaya çalışmaktadır. Birden önünde bir uçurum açılmış gibi kalır, ihtiyardan içmek için kadehi isterken perde iner.

Üçüncü sahne — Gece bir mezarlıkta Kerem uyumuş, kalmıştır. Ay ışığı servileri aydınlatmakta, taşlar üzerinde yansımaktadır. Derinden «varamamışlar»ın korosu duyulur. Kerem yavaş yavaş uyanır, son derece acılı olduğu her halinden anlaşılmaktadır. Uzaktan bir kervan gözükür, yaklaşır sonra ağır ağır uzaklaşmaya başlar. Kervandaki yolcunun türküsünden Kerem'in, Aslı'nın diyarına vardığı, çilesinin sona ermek üzere olduğu anlaşılmaktadır. Kerem yerden bir kafatası alarak derdini anlatmaya koyulur. Kervandan koro halinde gelen sesler çilenin dolduğunu bir daha hatırlatır, kaybolmaya başlar. Tek tük kelimeler ve yolcunun sesi çok uzaklardan bir daha yankılanır.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Bir hükümdar sarayının bahçesinde, halk ağaç diplerine, çimenliklere oturmuş, konuşmakta, şakalaşmaktadır. Ön tarafta bazı saz âşıkları görülmekte, kimisi ayakta durmakta, kimisi oturmaktadır. Kızlar ve oğlanlar karşılıklı koro halinde birbirlerini övmeye başlarlar. Bu sırada bir münadi hükümdarın geldiğini haber verir, herkes saygıyla selâma durur. Hükümdar hepsini selâmlar, âşıklara doğru yürüyerek bulmacayı çözebilenin her muradının olacağını bildirir. Tekrar yerine çıkarak oturur, âşıklar sazlarına düzen verirler, âşık peşrevini çalarlar, âşıklardan bir genç bulmacayı çözmek için türküsüne başlar.

Duru su duru su dediğin
Gizlenen canın uykusu
Biz kavgada can hayrette
İnsanın içi duru su

Hayal düşte değil dışta gördüğün
Ayağınla varıp yüzün sürdüğün
Ektiğin, biçtiğin, derdiğin
Ne varsa geçen zaman içinde

Al elmayı bölen sensin
Benim elmanın yarısı
Bir yarım da yalan dünya
Bütün Tanrının kapısı.

Halk arasından sesler yükselir, kimi beğenmiş, kimi de çözümleyemediğine inanmıştır. İkinci âşık söze başlar:

Ne ki yaratıldı hayal edilmiş
Gerçeği hayalden kurtaran bilmiş
Dost deyip yâr deyip deşme derdimi
Kim ki yoğu bilmiş varlığı bulmuş.

Âşıklardan biri diğerlerine işaret eder, hep beraber ikinci âşığın namesini alaylı bir şekilde çalmaya koyulurlar. Sıra üçüncü âşığa gelir. Halk tartışmaya başlamıştır. Hükümdar söz alarak bulmacanın yine çözülemediğini söyler ve başka âşık varsa çağırır. Bu sırada pejmürde kıyafetiyle Kerem gözükür, türküsünü söylemeye başlar ve sonunu:

Felektir böler ikiye
Kişi bağrı şerha şerha
Yürektir sen elma deme
Tanrı eli, bölme deme
Arar kişi, bulma deme
Dolanır yâr'i bulmaya
Aranır dostu bilmeye

diyerek bağlar. Herkes susmuştur. Hükümdar onu överek dileğini sorar, delikanlının dileği Aslı'dır. İlerleyerek çevresini uzatır. O zaman hükümdarın yanındaki misafir ayağa kalkarak Kerem'e sarılır. Bu misafir Aslı Han'ın babası olan vezirdir. Delikanlının yolunu gözlemektedir. Hakana iki yarım elmanın artık bütünleştiğini söyler, hükümdar düğün hazırlıklarının başlamasını emreder. Halk kıvançla gülüp oynamakta, dağıtılan şerbeti içmektedir. Bu sırada elinde aşk kadehiyle ihtiyar ilerler, hükümdardan Kerem'e kadehteki ateşi vermesi için izin ister, Kerem dalgın durmaktadır, kadehi alır, içer bu sırada ihtiyarın sesi duyulur:

Sükûn
Ölümsüz sükûn

İkinci sahne — Kerem boşluklara uzanan vuslat yolunun başında diz çökmüş bir şey beklemekte, yolun iki yanında huzur ve aşk korosu durmakta, sahne dışından sükûn korosunun sesi gelmektedir. Koronun sesini gerçek aşkın, Aslı'nın sesi bastırır, hepsi aşka seslenmektedir. Sükûn korosu sahneye girer, iki topluluk birleşmiştir. İki koro anlatmaya başlar:

Aydınlık
Yaratan sensin
Kaynak sen
Sabah çağları başlayınca.

Aslı'nın sesi sahne arkasından bir altın sağrakta gizli ateşi çağırmaktadır. Kerem bulunduğu yerden ağır ağır kalkar, boşluğa uzanan yolda ilerlemeye koyulur, nur içinde gözden silinir. Koro devam etmektedir:

Güneşli kanadların geçişi içimizden
Bir sabah çağında doğmuşuz biz denizden
Su içişi ışık çeşmelerinden gönlümüzün
Sarhoşuz bitmeyen neşelerinden o gündüzün
Ey varış, ey varış
Kanad sende, hayat sende
Ateşten ışığa
Yanıştan aydınlığa
Irağa
Huzur sende, baht sende
Aşka düştü gören yüzünü
Kanad sende, taht sende
Huzur sende, baht sende
Yakın sende, yâd sende
Hayat sende
Ey aşk
Ey huzur
Sükûn.

GIAN - CARLO MENOTTI

17 Temmuz 1911 de Codegliano'da doğmuştur. Müzik sevgisini piyanist olan annesinden almış, öğrenimine pek küçük yaşta Milano'da başlamış, kısa bir süre sonra ailesiyle Amerikaya göçetmiştir. Menotti müzik derslerine Philadelphia'da Curtis Müzik Enstitüsünde ve New York Müzik Akademisinde devam etmiş, okulu bitirdikten sonra 1936 da ilk sahne eserini **«Amelia geos to the ball»** ı vermiştir. Operanın radyo temsili ilgiyle karşılanmış, bunu 1941 de **«Old Maid and the Thief»**, 1947 de **«Medium»** aynı yıl yine radyo için **«Telephon»** ve 1950 de **«Consul»** takip etmiştir. Genç bestecinin bunlardan başka **«Sebastian»** adlı bir bale süiti, bir piyano konçertosu, oda müziği eserleri vardır. Halen New York'ta öğretmenlik yapmaktadır. Son operaları: **«The Saint of Bleecker Street»** ve **«Labyrinth»**.

CONSUL

(Konsolos)

Metin
Besteci

İlk oynanış: 15 Ocak 1950 New York.
Devlet Operasında ilk temsili: 1952, Ankara

Başlıca kişiler:

John Sorel	Bariton
Magda Sorel ,karısı	Soprano
John'un annesi	Mezzosoprano
Gizli polis ajanı	Bariton
Konsolosluk sekreteri	Soprano
Mr. Kofner	Bas bariton
Bir yabancı kadın	Soprano
Magadof, bir sihirbaz	Tenor
Vera Boronel	Mezzosoprano
Anna Gomez	Soprano
Assan	Bariton

Konunun geçtiği çağ ve yer: Çağımızda demirperde gerisinde bir ülke.

Besteci bu eserde günümüzde hâlâ sürüp gitmekte olan ve tüm insanlığı ilgilendiren bir problemi ele almış, karşıt inançlar arasında ezilen kişilerden bazılarının dramını anlatmayı denemiştir. Olay bir Demirperde ülkesinde geçer. John Sorel özgürlük için savaşan bir işçidir. Bundan ötürü casuslukla suçlandırılır, kaçıp Batı'ya sığınmaya çalışır. Karısı, anası ve çocuğunu bırakmıştır. Karısı Magda özgür ülkelerden birinin konsolosluğuna başvurarak vize ister. Fakat onun gibi daha binlerce insan vardır. Herkes beklemekte, umutla yaşamakta, konsolosun sekreteri ise bu bahtsızlar sürüsünü çaresizlik içinde atlatmaktadır. Menotti'nin dramı konsoloslukta umudun kaybolmasından doğan facia ile biter.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Büyük bir Avrupa şehrinde fakir bir apartman dairesi. Sağda yemek ocağı, ortada bir torna tezgâhı, karşıda bir pencere, yanında kapı. Sabahın erken saatleri. Sokaktaki kahveden fransızca bir şarkı duyulmaktadır. Birdenbire kapı açılır, bitkin bir halde John Sorel girer. Karısına seslenir, annesi ve karısı koşarlar. John gizli bir toplantıdan gelmektedir. Polisin bir baskını sonucunda yaralanmış, fakat kaçmayı başarabilmiştir. Dışarda bir karaltı görülür, kapı vurulmaktadır. John'u telâşla saklarlar. İçeri bir gizli polis ajanı girerek onu sorar. Amacı sözde John'u değil arkadaşlarını yakalamaktır. Onlar devletin düşmanlarıdır. Kadınlar bir şey bilmediklerini söylerler, ajan tehditler savurarak gider. Adamın uzaklaştığına kani olunca John saklandığı yerden çıkar, ne yapıp yapacak sınırı aşacaktır. Karısı onu yaralı olarak bırakmak istemez, fakat erkek gitmeye karar vermiştir. Bir çocuk camı kırarsa bunun bir işaret olacağını, camcı Assanı çağırmalarını, onun kendisi hakkında daima bilgi verebileceğini, ertesi günü konsolosluğa gidip yardım istemelerini öğütler, karısını ve annesini öptükten sonra çıkar.

İkinci sahne — Aynı gün geç vakit konsoloshanenin bekleme odası. Sağda sekreterin masası, solda bekleyenlere ayrılmış sıralar. Kofner adlı biri sekretere yaklaşarak işinin ne durumda olduğunu sorar, bütün kâğıtları tamamdır fakat günlerdenberi vize alamamış, atlatılmıştır. İşte sekreter yine bir güçlük çıkarmış, onu başından savmıştır. Kofner isyan eder, yabancı bir kadın yaklaşır. Dil bilmemekte yalnız İtalyanca konuşmaktadır. Kofner söylediklerini çevirir; kadının derdi büyüktür, kızı bir askerle kaçmış, adam üç yıl sonra onu bırakmıştır. Şimdi hasta olan kızının yanına gitmek zorundadır. Bu sırada Magda Sorel gözükür, sekreter yabancı kadına doldurmak üzere kâğıtlar uzatır. Magda'yı çağırır, kadın kocasının hikâyesini anlatır, konsolosu görmek istediğini söyler. Konsolosu görmesine imkân yoktur. Magda kendisini konsolosa götürmesi veya hikâyesini ona anlatması için yalvarır. Kız ona doldurmak üzere kâğıtlar uzatır, ertesi hafta gelmesini söyler. Bekleyen beş kişi bu odada geçen günlere lânet etmektedir. Ölümü veya özgürlüğü buluncaya kadar bekleyeceklerdir.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Birkaç ay sonra aynı apartman dairesi. Büyük anne hasta torununu uyutmaya çalışmaktadır. Oda soğuktur. Magda yorgun argın gelerek koltuğa çöker, bir kâbus görmeye başlar. Kocası kan içindedir, onu bir kurt gibi kovalamışlar, kurşun ve bıçaklarla delik deşik etmişlerdir. Yanında sekreter de vardır, Magda sekreterin kim olduğunu sorar; John; «Kızkardeşim» diye cevap verir. Kızın yüzü beyazlaşır, ölümün tâ kendisidir. Magda dehşet içinde uyanır, annesine kâbusu anlatır. Bu sırada bir taş camı kırarak düşer, Magda hemen Assan'a telefon eder. Ka-

... vurulur, içeri polis ajanı girmiştir. Ajan onları tekrar sorguya çeker fakat yine hiçbir cevap alamaz. Giderken kapıda Assan'la karşılaşır, camcı gidenin polis olduğunu anlayınca korkar, sonra John'dan aldığı haberi bildirir; John sınırı aşamamıştır, karısını beklemektedir. Camcı çıkar. Anne gayet acılı susmaktadır, Magda çocuğunu sorar, öldüğünü görürler. Güneş yavaş yavaş batmaktadır.

İkinci sahne — Konsoloshanenin bekleme odası. Anna Gomez, Vera Boronel ve sihirbaz Magadof yine beklemektedirler. Sekreter, Anna Gomez'i çağırarak derdini sorar. Kadının kocası bir toplama kampında ölmüştür. Kimliğini ispatlayacak hiçbir belgesi yoktur. Sekreter mahut kâğıtları uzatarak doldurmasını söyler. Sıra sihirbazdadır, Magadof küçük bir şey, sadece bir vize istemektedir. Sekreter onu da atlatacakken sihirbaz marifetlerini göstermeye başlar; Kofner'in saatini yokeder, Gomez'in çantasından çıkartır, sonra bekleyenleri uyutur, esrarlı bir müzikle dansettirmeye başlar. Sekreter sinirlenmiştir, sihirbaz dansedenleri uyandırır, özür diler. Bu sırada Magda girer, kız ona işini yapamayacaklarını, her gün bu türlü yüzlerce olayla karşılaştıklarını söyler. Magda isyan eder, sekretere «Yalancı!» diye bağırır, kız onu avutmaya çalışarak doldurması için kâğıtlar uzatır. Magda haykırır; çocuğu ölmüştür, annesi ölmek üzeredir, kendisi tehlikededir, halbuki konsolosluk ona doldurması için birtakım soru kâğıtları uzatmaktadır. «Adın ne, yaşın kaç? Adı; bir kadın, yaşı; genç, saçı; gri, göz rengi; gözyaşı rengi; işi; beklemek, beklemek...» Sekreter konsolosun odasına girer, biraz sonra döner, konsolosun çok önemli bir misafiri vardır, görüşememiştir. Kapı açılır, önemli misafir çıkar, bu gizli polis ajanıdır.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Akşam üstü konsolosluğun bekleme odası. Magda tekrar gelir. Sekreter konsolosun Türk konsolosluğunun kokteyline gittiğini söyler. Vera Boronel yaklaşır, kız ona işinin olmak üzere bulunduğunu müjdeler. Assan girerek Magda'ya John'un, annesinin ve çocuğun ölümlerini haber aldığını, kendisinin de dönmek istediğini bildirir. Onun dönmesi ise herşeyi bitirecek, onları ele verecektir. Magda kocasına birşeyler yazar. Artık John dönmeyecektir, hiç bir yararı yoktur. Herkes çıkar, sekreter de çıkmak üzereyken John gelerek karısını sorar. Magda biraz evvel gitmiştir. Bu sırada polisler gelerek John'u tevkif etmek isterler, sekreter engel olmaya çalışır fakat John için başka çıkar yol yoktur.

İkinci sahne — Gece apartman dairesi. Magda girer. Kendi kendine: «Bunu yapmamalıyım... Tanrım... John, beni affediniz...» diye söylenmektedir. Yemek ocağının başına oturur, havagazı musluğunu sonuna kadar açar, biraz sonra kâbus görmeye başlar; Konsolosluğun bekleme salonunda bulunan herkesin hayali odaya dolmaktadır. Polisin hayali Magda'yı sorgu-

ya çekmektedir. Sihirbaz yine herkesi dansa çağırır, vals temposundaki ölüm dansına herkes katılmakta, John annesiyle dönmektedir. Anne, Magda'yı da çağırır. Vera Boronel ve sekreter gözükürler, Magda dehşetle kaçmak ister. John çocuklarını sormaktadır, Magda cevap verir; «Çocuk, soğuk ve açlıktan öldü...» Ana oğul veda ederek uzaklaşmaya başlarlar. Magda; «Ben de geliyorum... Beni bekleyin!» diye bağırır. Fakat hayaller uzaklaşmaktadır. Yalnız sihirbaz Magadof kalarak onu uyutmaya başlar. Uzaktan bir koronun sesi duyulur: «Ufuklar... Ufuklar...» Telefon çalmaya başlamıştır, Magda doğrulmaya çabalar, kalkamaz, iskemleye yığılır, ölmüştür.

BENJAMIN BRITTEN

22 Kasım 1913 de Lowestoft'da doğmuştur. Müziğe pek genç başlamış, 12 yaşında Ireland ve Bridge'in talebesi olmuştur. 1934 yılında Floransa Müzik Festivaline bazı eserleriyle katılan sanatçı geniş ilgi çekmiş, 1935 de Barselona, 1938 de Londra Müzik Festivallerinde dünya çapında bir ün yapmıştır. 1941 yılında Amerikaya giderek dört yıl kalan Britten halen memleketinin en seçkin bestecisi olarak bilinmektedir. Britten hemen her türden eserler bestelemiştir. Bunlardan en önemlileri şunlardır: «Sinfonia da Requiem», «Rondo alla Burlesca», «Mazurka Elegiaca», «Bahar Senfonisi». Britten'in **«Albert Herring», «Billy Budd», «Peter Grimes»** ve **«Turn of the Screw»** adlı dört operası özellikle tanınmıştır.

PETER GRIMES

Bir prolog ve üç perdelik opera

Metin
Montegu Slater

İlk oynanış: 7 Haziran 1945 Londra.

Başlıca kişiler:

Hobson, Borough yargıcı ..... Bas
Peter Grimes, balıkçı ..... Tenor
Ellen Orford, dul bir okul öğretmeni ..... Soprano
Kaptan Balstrode, emekli denizci ..... Bariton
Grimes'ın çırağı ..... Sessiz rol

Konun geçtiği çağ ver yer: 1830 yılında Doğu İngilterede balıkçı kasabası «The Borough».

«Peter Grimes» in konusu 18 inci yüzyılda yaşamış İngiliz şairi George Crabbe'in **«The Borough»** adlı eserinden alınmıştır. Crabbe, bu manzum eserini o çağlarda İngiliz iş hayatında yürürlükte olan kimsesizler yurdundan çırak satın alma geleneğini tenkit için yazmıştı. Bu gelenek 19 uncu yüzyıl ortalarında kalkmış fakat Crabbe'in eseri kalmıştır. Çağdaş İngiliz operasının bu güzel örneği Sadler's Wells Operasının İkinci Dünya Savaşından sonra tekrar temsillere başlaması münasebetiyle sahneye konmuştur. Bu temsilde tatlı melodiler bekleyenler aradıklarını bulamamışlar fakat müziğin dramatik gücünü de görmemezlikten gelememişlerdir.

PROLOG

Borough belediye binası duruşma salonu. Kasaba halkından çoğu gibi balıkçılıkla geçinen ve aksi bir adam olan Peter Grimes yardımcısına eziyet ederek öldürmekle suçlandırılmış, mahkemeye verilmiştir. Balıkçı ya-

şadığı hayatın çok çetin olduğunu söyleyerek çırağın buna direnememiş bulunduğunu ileri sürmekte, kendisini savunmaktadır. Bazı tanıklar balıkçıyı suçlamakta, bazıları korumaya çalışmaktadırlar. Köy öğretmeni Ellen'in tanıklığı esas tutulur. Kadın Grimes'in suçsuz olduğunu belirtmekte, onun çırağını bir sandalla Londraya gönderdiğini, çocuğun yolda öldüğünü söylemektedir. Grimes suçsuz görülmüş, beraat etmiştir. Fakat kamu efkârı buna inanmamakta, balıkçı herkesten kaçmaktadır. Öğretmen onu evine çağırır, ikisi de daima dost kalacaklarını belirtirlerken perde iner.

BİRİNCİ PERDE

Birinci sahne — Mart ayında güneşli bir gün. Borough halkı kıyıya dökülmüştür. Bir kısmı meyhane önünde dedikodu yapmakta, balıkçılar sandallarını sahile çekmektedirler. Kimse Grimes'e yardım etmemektedir. Yanına öğretmen Ellen gelir, ona yeni bir çırak alması gerektiğini söyler. Ancak çocuğu gidip getireceklerdir. Kasabanın arabacısı bu isteği kabul etmemiştir, Ellen yetimler yurdundan çocuğu almaya karar verir. Halk hayret içindedir, Grimes yeni bir çırak edinecek ve bunu ona Ellen getirecektir. Araba hareket eder. Bu sırada müthiş bir fırtına kopar. Herkes meyhaneye koşmaktadır. Dışarda kalan Grimes'a bir balıkçı yaklaşarak kasabadan gitmesini söyler. Grimes buna tarafta değildir. Borough'da kalacak, Ellen'le evlenecek ve iyi bir adam olduğunu ispatlayacaktır.

İkinci sahne — Meyhanenin içi. Halk fırtınadan dolayı telâş içindedir. Yolları su basmış, kıyının bir kısmı çökmüştür. Nihayet ıslak ve perişan bir halde Ellen, arabacı ve yeni çırak gözükürler. Grimes çırağı alarak uzaklaşır.

İKİNCİ PERDE

Birinci sahne — Aradan haftalar geçmiştir. Güzel bir Pazar sabahı herkes kiliseye gitmektedir. Ellen'le Grimes'in çırağı bir kapı önünde oturmaktadırlar. Çocuğun gömleği yırtılmış, boynu çürümüştür. Ellen ona bunun sebebini sorar, cevap alamaz. Bu sırada Grimes gelerek balığa çıkacaklarını bildirir. Ellen tatil günü çocuğu rahat bırakmasını söyler. Tartışma büyür, Grimes Ellen'i tokatlar, çırak kaçmıştır. Balıkçı peşinden kovalayarak uzaklaşır. Halk kiliseden çıkmaktadır, olay hemen duyulur. Boles adlı bir kasabalı ortaya çıkarak çırak alma sistemi aleyhinde konuşur ve rahibi de kendi tarafına çeker, hepsi Grimes'in kulübesine gitmeye karar verirler.

İkinci sahne — Grimes'in kulübesinin içi. Balıkçı, çocuğu ava çıkmak için kandırmaya çalışmaktadır. Anlattığına göre babası ve ilk çırağının hayaletleri her gece onu rahatsız etmektedirler. Bu sırada halkın geldiğini görerek kaçmaya karar verir. Sandal yamacın altındadır. Her ikisi de ya-

maçtan aşağıya koşarlarken çırak kayalıklardan düşerek kaybolur, çığlığı duyulur. Halk kulübeye dolar, her şey derli topludur, ortada faciayı belirten hiçbir şey yoktur. Boşuna telâş ettiklerine üzülerek kulübeden ayrılırlar.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci sahne — Üç gün sonra. Kasabanın belediye binası salonunda dansli eğlence düzenlenmiştir. Kasabalılar salona ve karşıdaki meyhaneye giderek eğlenmekte, bir taraftan da dedikodu yapmaktadırlar. Söylediklerinden ne Peter Grimes'in ne de çırağının o gündenberi ortada gözükmedikleri anlaşılmaktadır. Fakat Ellen ve balıkçı Balstrode kıyıda çocuğun kazağının bir parçasını bulmuşlardır. Balstrode, Grimes'a yardım etmelerini teklif ederse de Ellen kabul etmez, balıkçının döndüğü haberi yayılmıştır. Yargıç onu aramaları için emir verir.

İkinci sahne — Borough rıhtımı. Şafak sökmektedir. Grimes kıyıya gelir, Balstrode'la konuşmaya başlar. Çırağı kayalıklardan düşerek parçalanmış, üç gün yarı çılgın bir halde aç susuz sandalıyla dolaşmıştır. Balstrode ona bir öğüt'de bulunur, kayığını alıp açıkta bir delik açarak batırmasını, intihar etmesini söyler, Peter söyleneni yapmaya karar vermiştir. Balstrode o sırada rıhtıma gelen Ellen'i oradan uzaklaştırır. Güneş yükselmeye başlamış, kasaba uyanmıştır. Grimes'i arayanlar onu bulamayarak dönmüşlerdir. Balık ağları kapı önlerine serilir, günlük çalışma başlar. Yargıç kıyı nöbetçilerinin çok açıkta batmakta olan bir kayığı haber verdiklerini söyler, dürbünle bakarlar, birşey göremezler, herhalde bu bir söylentidir. Halk işlerine gitmeye başlamıştır, alan kalabalıklaşır, opera bir koroyla sona erer.

FERİT TÜZÜN

24 Nisan 1929 da Istanbul'da doğdu, 21 Ekim 1977 de Ankara'da öldü. Lise öğrenciliğinde Ankara Radyosunda görevli ablası nedeniyle aynı kurumda bulunan besteci Ulvi Cemal Erkin'in ilgisini çekmiş, aldığı özel derslerle Ankara Devlet Konservatuarı giriş sınavlarını kazanmış, 1952 de Milli Eğitim Bakanlığının açtığı yarışma sonucu Almanya'da öğrenime gönderilmiştir. Tüzün, Münih Yüksek Müzik Okulunda Fritz Lehmann ve Adolf Mennerich'in sınıflarında orkestra yöneticisi diploması almıştır. Yurda 1959 da dönen sanatçı bir süre Ankara Devlet Opera ve Balesi müdürlüğü yapmış, genel müdürlük görevine atanmış, ölümüne dek sürdürmüştür. Eserleri halk ezgi ve tartılarının ustaca kullanılışı, soylu ve etkin müzik anlayışı ile seçkinleşir. Başlıca verimi 'Türk Kapriççiyosu' ve 'Nasreddin Hoca' adlı orkestra eserleri, 'Çeşmebaşı' adlı bale müziği ve 'Midasın Kulakları' adlı operadır.

MİDASIN KULAKLARI

İki bölümden oluşan opera

Metin
Güngör Dilmen

İlk oynanış: 19 Şubat 1957 Ankara.

Başlıca kişiler:

Frigya Kralı Midas ..... Bariton
Berberbaşı ..... Konuşan rol
Apollon ..... Tenor
Pan ..... Tenor
Ay Tanrıçası ..... Soprano
Heykelcibaşı ..... Bariton
1. Sakallı ..... Tenor
2. Sakallı ..... Bariton
1. Adam ..... Tenor
2. Adam ..... Bariton

Konunun geçtiği çağ ve yer: Mitoloji çağlarında Orta Anadolu'da Frigya

BİRİNCİ BÖLÜM

Tanrı Apollon ve Tanrı Pan arasındaki güç ve beceri tartışması, yargıcı olarak Frigya Kralı Midas'ın görevleneceği bir yarışma yapılması kararıyla sonuçlanır. Bu yarışmaya Apollon lir, Pan flüt çalarak katılacaklardır. Haberciler halka yarışmayı duyururlar, yarışma yerine önce Apollon, sonra Pan gelir. Yargıcı olmakla kıvanç duyan Midas, saray berberi, yontucu ve halk alanı doldurur. Önce Apollon lir'ini çalmaya koyulur, çalgının sesini 'ancak anlayabilenler duyar' diyen Midas'dan başka işiten olmamıştır. Berber duruma karşı çıkarsa da dışarı atılır. Pan flütüyle etkin bir ezgi üfler, yargıcı Midas yarışmaya Pan'a kazandırır, halk bu kararı alkışlarla onaylar. Sonuca çok kızan Apollon, Midas'ın kullaklarını eşek kulağı biçimine sokar. Midas için başlıca sorun acayip kulaklarını gizlemektir. kendisine gülünüp alay edileceği korkusuyla sırrını biriyle paylaşmayı düşünür, bu sırrı berbere açar. Berber bu sırrı başkasına açıklamaya kalkarsa tabanlarını keçilere yalatacak onu güldürerek öldürecektir. Cezanın denemesi yapılır, berber sırrı açıklamamaya yemin eder. Ancak, bu sır onun için işkence olmuş, açıklamamak için kendini zorlamaya koyulmuştur. Beri yanda Midas kulaklarının eski biçimini alması için Ay Tanrıçasına yalvarırsa da sonuç alamaz, berber de daha fazla direnemeyerek sırrı bir kuyuya seslenerek açıklar: 'Midas'ın kulakları eşek kulakları!'

İKİNCİ BÖLÜM

Artık olay gizli kalmamış, berberi duyanlar birbirlerine fısıldamaya koyulmuşlardır. Hatta bir kuklacı oyununun adını 'Midas'ın Kulakları' olarak tanıtmıştır. Bu arada Midas'a başvuran bazı kişiler sazlıktan garip sesler geldiğini bildirirler, gerçekten de her rüzgar esişte sazlıkların 'Midas'ın Kulakları eşek kulakları!' diye fısıldadıkları duyulmaktadır. Kral sazların kesilmesini buyurur, berberin açıklaması kuyunun suyuna sinmiş, oradan kuyunun suyuyla sazlıklara geçmiştir. Midas'ın ruhundaki değişim sonucu Midas artık kulaklarını yadırgamamaya başlamıştır, kulaksızdır artık. Bu durumu halkla paylaşmayı düşünür, büyük bir toplantı düzenler, son durumu açıklar, oysa halk onun kulaklarını benimsemiştir. Apollon görünür ve Midas'a 'Kulaklarını bağışlıyorum artık.' diyerek kulaklarını eski biçimine dönüştürür. Ancak, beklenmeyen bir olay başgöstermiş, halk normal kulaklı Midas'ı alaya almaya başlamıştır. Koronun sözleri öykünün ana düşününü açıklar; 'Eksik görünüşüyle alaya alınan insan bu gerçeği kabul etmekle üstün duruma geçebilir. Ancak bu kabulleniş abartılırsa düş kırıklığına uğrar.'

OKAN DEMİRİŞ

9 Şubat 1942 de Istanbul'da doğdu. Örenimini Istanbul Belediye Konservatuvarında Ekrem Zeki Ün'ün öğrencisi olarak tamamlayan Demiriş daha sonra Ankara Devlet Konservatuvarına girerek Yüksek Keman Bölümünü bitirdi. Öğrenimi sona erdikten sonra Istanbul'da devlet müzik topluluklarında görev alan sanatçı bir yandan Türk Musikisi Devlet Konservatuvarında öğretmenlik yaptı. 1969 da Istanbul Devlet Opera ve Bale Orkestrası başkemancılığına atandı, iki kez aynı kurumun müdürlüğünde bulundu. Başlıca eserleri arasımda 'IV. Murat', 'Karyığdı Hatun', 'Yusuf ile Züleyha' adlı üç opera, orkestra süitleri ve bir piyano konçertosu yer alıyor.

IV. MURAT

Üç perdelik opera

Metin
A. Turan Oflazoğlu

İl oynanış: İstanbul

Başlıca kişiler:

Sultan Murat ..... Bas
Kösem Sultan ..... Soprano
Topal Recep Paşa ..... Bariton
Şair Nef'i ..... Tenor
Silahtar ..... Tenor
Bekri Mustafa ..... Bariton
Sadrazam Mustafa Paşa ..... Bariton
Dilfigar ..... Soprano
Hafız Paşa ..... Bariton

Konunun geçtiği çağ ve yer: 17. yüzyılda İstanbul

Yazar A. Turan Oflazoğlu Osmanlı tarihinin en ilginç simalarından IV. Murat'ın (1612-1640) yaşamı boyu oldukça kanlı geçen saltanat döneminden bir kesiti önce oyun, daha sonra opera metni olarak yazmış, besteci Okan Demiriş'le ortak çalışmaları ve başarılı işbirliği sonucu konusunu tarihten alan bu lirik tiyatro eserinin doğması sağlanmıştır.

BİRİNCİ PERDE

Topal Recep Paşa'nın koruduğu Yeniçeriler ve Sipahiler Topkapı Sarayını kuşatarak genç Sultan IV. Murat'ı çağırtıp Hüsrev Paşa'nın görevinden alınmasını isterler. Başkaldıranlar bununla da yetinmeyerek Şeyhülislam Yahya Efendi, Defterdar Mustafa Paşa, Yeniçeri Ağası ve Sadrazam Hafız Paşa'nın öldürülmesini de isteklerine katarlar. Padişah Hafız Paşa'yı görevinden alır ama öldürülmesine razı olmaz (**Kullarım, vazgeçin veremem onu**). Ayaklanmanın elebaşısı Recep Paşa sadrazamlık mührünü alır. Şair Nef'i Sultanın artık yumruğunu göstermesi zamanı geldiğini anımsatır, Sultan zaten kendini bu amaca hazırlamaktadır, ayrıca Recep Paşa'nın annesi Kösem Sultan'la işbirliği yaptığını da bilmektedir, ancak annesiyle bağdaşmış ve barışmış görünmeyi yeğ tutar. Ayaklananlar Sarayı ikinci kez basarak Hafız Paşa'nın kellesini isterler. Paşa çoluğunu çocuğunu Sultan'a emanet ederek teslim olur, Sultan bu cinayetin öcünü almak için Tanrıdan güç diler (**Tanrım güç ver bana!**).

İKİNCİ PERDE

Sadrazam Recep Paşa Kösem Sultan'la Padişah'ın tahttan indirilmesini görüşmekte, Kösem Sultan Murat'ın yerine oğlu Şehzade Kasım'ı önermektedir. Aralarındaki söyleşi Padişaha sadık Dilfigar Kalga tarafından haberlenir, Sultan, Recep Paşa'yı boğdurup cesedini adamlarının önüne attırır, annesini haremde tutuklatır. Kadın, Silahtarın aracılığı ile bağışlanmasını ister. Padişah, Yeniçerilerin ve Sipahilerin temsilcileriyle bilginleri ve halkı toplantıya çağırtır, devletin durumunu tartışır, tümünü etkileyerek karşı gelenlerin başını ezeceğini açıklar.

ÜÇÜNCÜ PERDE

Sultan Murat sefere çıkarak Revan Kalesini alır, bir buyruğu iletilir halka; herkes bu zaferi ölçülü eğlenerek kutlayacaktır. Bu sırada büyük bir yangın kentin bir bölümünü yakar. Sultan içki ve tütünü yasaklar, yasağı bozanlar idam edilecektir. Yasağı kendisi dolaşarak denetlemektedir. Ancak, bu yasağa Şair Nef'i karşı gelmiştir, başının kesileceğini bilerek ölüm aryasını söyler (**Bütün çağlar koklar benim açtırdığım gülü**). Murat çok sevmesine karşın şairi cellada verir, beri yanda İstanbul halkı gizli gizli içmeyi sürdürmektedir. Murat bir gece kılık değiştirerek Bekri Mustafa'nın meyhanesine gelir, ancak Bekriyi bağışlar. Fener Patriğini Moskova ile mektuplaştığından ötürü idam ettiren Sultan Bağdaş seferine çıkar, yıllardır İran Şahının elinde bulunan kenti alır, ancak sağlığı bozulmuştur. Çok içki içmekte, bir yandan

Venediğe sefer hazırlığı istemektedir, acıları büyüktür (**Ah çektiğim acı**). IV. Murat Sadrazam Kara Mustafa Paşa'ya Venedik seferini anlatır ve son nefesini verir.

YARARLANILAN KİTAPLAR

«Stories of the Great Operas and their Composers» — Yazar: Ernest Newman (Garden City Books - New York)

«The Victor Book of Operas» — Yazarlar: Louis Biancolli ve Robert Bagar (Simon and Schuster - New York)

«The Opera Reader» — Yazar: Louis Biancolli (McGraw - Hill Book Company, İnc. - New York)

«The Opera» — Yazarlar: Wallace Brockway ve Herbert Weinstock (Simon and Schuster - New York)

«The Festival of Opera» — Yazar: Henry W. Simon (Garden City Books - New York)

«The Standard Opera Guide» — Yazarlar: George . Upton ve Felix Borowski (Halycon House - New York)

«The New Complete Stories of the Great Operas» — Yazar: Milton Cross (Doubleday and Company, İnc. - New York)

«The Metropolitan Opera Guide» — Yazarlar: Mary Ellis Peltz ve Robert Lawrence (The Modern Library - New York)

«Modern Opera Stories» — Yazar: Gladys Davidson (Werner Laurie - London)

«The World's Great Operas» — Yazar: John Tasker Howard (Grosset and Dunlop Publishers - New York)

«Operas and Musical Comedies» — Yazar: J. Walker McSpadden (Thomas Y. Crowell Company - New York)

«Opera Themes and Plots» — Yazar: Rudolf Fellner (John Calder - London)

«A Treasury of Opera Biography» — Yazar: Gladys Davidson (The Citadel Press - London)

«Encyclopedia of the Opera — Yazar: David Ewen (Hill and Wang İnc. - New York)

«The Encyclopedia of Musical Masterpieces» — Yazar: David Ewen
(Grosset and Dunlop Poblishers - New York)

«Meyers Opernbuch» — Yazar: Otto Schumann
(Bibliographisches İnstitut AG - Leipzig)

«Oper der Welt» — Yazar: Kurt Pahlen
(Schweizer Druck und Verlaghaus A.G. Zürich)

«Das Neue Opernbuch» — Yazar: Gunter Hausswald
(Henschelverlag - Berlin)

«Reclams Opern - Operettenführer»
(Reclam Verlag - Stuttgart)

«Oper Operette Konzert» — Yazar: Hans Schnoor
(C. Bertelsmann Verlag)

«Knaurs Opernführer» — Yazar: Gerhart von Westerman
(Droemersche Verlagsanstalt - Th. Knaur Nachf. - München, Zürich)

«Petit Guide de L'Auditeur de Musique - Cent Opéras Célèbres» — Yazar: Jean Chantavoine
(Editions le Bon Plaisir - Paris)

«J'aime l'Opera» — Yazar: Charles İmbert
(Edition Denoel - Paris)

«Musik Lexikon» — Yazar: Hans Joachim Moser
(Musikverlag Hans Sikorski - Hamburg)

«Larousse de la Musique»
(Librairie Larousse - Paris)

«Encyclopedia of the Great Composers and their Music» — Yazar: Milton Cross
(Doubleday and Company - New York)

«Music Lovers Encyclopedia»
(Garden City Publishing Co., İnc. - New York)

«Türkiye - Avrupa Musiki Münasebetleri» — Yazar: Mahmut Ragıp Kösemihal
(İstanbul - 1939)

«Türk Tiyatrosu Tarihi II - Opera Sanatı ile İlk Temaslarımız» — Yazar: Refik Ahmet Sevengil
(Devlet Konservatuvarı Yayınları Serisi)

Bateş

ISBN-975-95339-1-X

